Buli

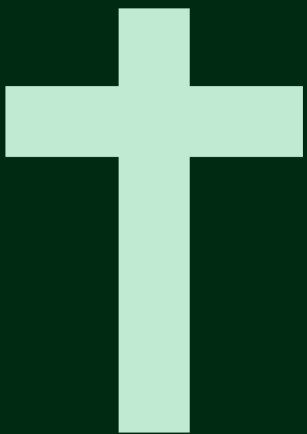

Buli: The New Testament in the Buli language (Ghana) (New Testament)

Buli

Buli: The New Testament in the Buli language (Ghana) (New Testament)

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Buli (Ghana)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 30 Apr 2025
24aad1ee-9f16-5a40-b094-5b16e513253a

Contents

Matiu 1
Maak 58
Luuk 94
Jɔɔn 155
Tuima 200
Aroom Demma 260
1 Korinti Demma 287
2 Korinti Demma 309
Galatia Demma 325
Efisos Demma 335
Filipai Demma 344
Kolose Demma 350
1 Tesalonika Demma 356
2 Tesalonika Demma 361
1 Timoti 364
2 Timoti 371
Titus 376
Failemon 380
Yiburu Demma 382
Jeemsi 403
1 Piita 409
2 Piita 416
1 Jɔɔn 420
2 Jɔɔn 426
3 Jɔɔn 427
Juud 428
Pa Sakka 430

Yeezu Wamaŋsaŋa Wie Ate
MATIU A ŊMARISI La

1 Yeezu Kirisita kokpieŋsaŋa ale nna. Wa kokpieŋsaŋa meena po, ka
naawa Deevid jam le wa kokpieŋ kpak. Abraham me jam le Deevid
kokpieŋ kpak.
2 Abraham yaa jam biak Aizik, ate Aizik biak Jekob ate Jekob biak Juda
ale wa yuama.
3 Juda biak Perezi ale Zera, Tamara a jam ale ba mawa. Perezi a yaa
jam biak Ayeziron, ate Ayeziron me a biak Aram.
4 Aram a yaa jam biak Aminadab, ate Aminadab me a biak Naason,
ate Naason me a biak Salimon.
5 Salimon a yaa jam biak Boazi, Arayab a jam ale wa mawa. Boazi a
yaa jam biak Obed, Arut a jam ale wa mawa. Obed me a biak Jese.
6 Jese a yaa jam biak naawa Deevid.
Deevid a yaa jam biak Solomon, wa mawa a liŋ jam ka Yuraya pɔk.
7 Solomon yaa jam biak Ariyoboam, ate Ariyoboam me a biak Abaija
ate Abaija me a biak Asa.
8 Asa a yaa jam biak Jeyosafat, ate Jeyosafat me biak Joram ate Joram
me a biak Yuzaya.
9 Yuzaya a yaa jam biak Jotam, ate Jotam me a biak Ayazi, ate Ayazi
me a biak Ayezekaya.
10 Ayezekaya a yaa jam biak Manasa, ate Manasa me a biak Amon, ate
Amon me a biak Josia.
11 Josia a yaa jam biak Jekonaya ale wa yuama. Dila po ate nuruba a
yaa jam yik Juuma a ta cheŋ tɛŋ kanyi, ate ba jam a wi ayen Babilon.
12 Juuma ale ga paari Babilon tɛŋka la, ate Jekonaya a yaa jam biak
Sealtiel ate Sealtiel me a biak Zerubabel.
13 Zerubabel a yaa jam biak Abayud, ate Abayud me a biak Eliakim,
ate Eliakim me a biak Azor.
14 Azor a yaa jam biak Zadok, ate Zadok me a biak Akimu, ate Akimu
me a biak Elayud.
15 Elayud a yaa jam biak Eleaza, ate Eleaza me a biak Matan, ate Matan
me a biak Jekob.
16 Jekob a yaa jam biak Josefi waai ate Mɛɛri a jam yali la. Mɛɛri a
jam ka Yeezu waai ate ba jam a wi ayen Varibasidɔwa ate Naawen a weeni
ayen wa le tom wa la ma.
17 A nyini Abraham daaŋa po a ga paari Deevid daaŋa po, kokpieŋsaŋa
a jam ka pi ale banaansi. A nyini Deevid daaŋa po a ga paari diipo ate ba
yik ba a ta cheŋ Babilon tɛŋka la, kokpieŋsaŋa a jam ka pi ale banaansi
me. A ŋman nyini diipo ate ba yik ba a ta cheŋ Babilon tɛŋka la a ga paari
diipo ate ba biak Yeezu Kirisita la, kokpieŋsaŋa a jam ka pi ale banaansi
me.
18 Ba le jam biak Yeezu Kirisita dii la ale nna. Yeezu mawa yoi jam ale
Mɛɛri. Mɛɛri jam siak kama ayen wa yali nidɔa wanyi ate ba jam a wi
ayen Josefi. Alege diipo ate ba an diem jam yali chaab la, Naawen Chiika
jam nyɛ kama ate Mɛɛri a deri ta puuk.
19 Josefi a jam ka nuru maŋ a kasim jam a yaali ayen wa a tom wie ŋaai
ale ka wamaŋsa la. Wa an jam a yaali ayen wa pa Mɛɛri a nyo chivie po
nuruma nimbie. Dila nyiŋ la wa yaa jam a yaali ayen wa suk a zɛri wa.

20 Ase Josefi ale diem jam boro a poli wieŋa de la, da yeŋ po wa yaa
nya Naawen sabiilowa goadaasima po. Sabiilowa yaa weeni wa ayen, “Fi
Josefi waai ale ka naawa Deevid ŋaaŋbiik la, kan te fi kpaziim a nagi ale
Mɛɛri fi yenni ta kulika, dii nyiŋ la ka Naawen Chiika ale basi ate wa ta
puuka.
21 Nipowa de Mɛɛri le biak ka nidɔabili. Ku a fe kama ayen fi te wa yue
ayen Yeezu dii nyiŋ la, ka wala le wa vari wa nuruma ba wabaataŋa po a
basi.”
22 Nyaku de meena jam nyɛ kama ayen ku sak ayen dii ate Naawen
biisiteerɔma po wanyiwa a jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila
po la a chim wensie.
23 Wa jam ŋmarisi ayen, “Ka nipɔkbili dii ale kan diem seba nidɔa la, le
wa yik puuk a biak nidɔabili, ate ba te wa yoi ayen Emanuel”, (yonni de
kiri ale “Naawen a bo ale ti kama”).
24 Josefi a yaa le yiti wa goomu jigini la, wa yaa deri nyɛ dii ate Naawen
sabiilowa poom weeni wa la, ale ge yaa ta Mɛɛri a kuli wa yenni.
25 Wa le jam ta Mɛɛri a kuli la, wa an jam goa ale wa nyaya, ale ge ate
wa taam ga biak wa biika. Wa le jam biak la, Josefi yaa te biika yoi ayen
Yeezu.

2

1 Ba jam biak Yeezu ka Betilihem tɛŋka ate ka bo Judia po la. Va ŋala
po, naab waai ale jam soa tɛŋ kala meena a nya la yue jam ale Ayerod. Da
yeŋ po ate nuru baai ale jam seba chiŋmarisa kie la, a yaa jam nyini kori
nummu po niŋniŋ a jam tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Jerusalem la.
2 Ba le jam paari dula jigini la, ba yaa nya tɛŋ kala nuruba ba gela a yaa
bek ba ayen, “Ka be ate ba biak biik kaai le ka jam chim Juuma naawa
la? Tama nya ka wa chiŋmarika kori nummu po ate ti yaa va ka a cheena
ayen ti zuli wa.”
3 Naawa Ayerod ale wom ale nichamma a bek biika wie la, ku yaa deri a
daani wa nna yegayega. Ku jam maari a daani Jerusalem demma meena
me kama.
4 Ayerod yaa wi Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma meena ate ba jam jigi yeŋ ate wa yaa bek ba ayen, “Ka be ate
ba le biak waai ate Naawen jam weeni ayen wa le tom wa ate wa jam la?”
5 Ba yaa weeni wa ayen, “Ka Naawen biisiteerɔma po wanyi ale jam
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po ayen ba le biak wa ka Betilihem
tɛŋka kaai ale bo Judia po la. Wa pilim ŋmarisi ayen,
6 ‘Ba le biak niŋdeero Betilihem tɛŋka po, ate wa a nya m nuruma Juuma
zuk.
Ka dila ale soa ate Betilihem chim tɛŋkpieŋ a gaam tɛŋ sii meena ale bo
Judia po la.’ ”
7 Ayerod ale ga wom dii ate ba weeni la, wa yaa wi nicham baai ale nyini
kori nummu po a jam la, ate ba dek ba nyiini jam wa jigi. Ba le jam la, wa
yaa bek ba ayen, “Nama seba diipo ate ni piilim nya chiŋmarika la?” Ba
yaa weeni wa ba le nya ka diipo la.
8 Wa le ŋman wom wieŋa de me la, wa yaa weeni ba ayen, “Ni cheŋ
Betilihem tɛŋka po a ga kpesi gisi nya ase biika bo ka be. Ni dan nya wa,
ni ŋman pilim jam weeni mu, ate mi me cheŋ ga maa nya wa abe m zuli
wa.”
9 Nichamma yaa yiti cheŋ Betilihem tɛŋka. Ba le jam bo siuku po a cheŋ
la, ba yaa ŋman nya chiŋmarika, kaai ale jam nyini kori nummu po la,
ate ka de ba niŋ, a ta ba ga zaani juijui ate biika Yeezu a jam boro la zuk.

10 Ba le ga nya chiŋmarika ale ka za dula jigini la, ba sue yaa deri peenti
nna yegayega.
11 Ba yaa ga jo yenni po a nya biika ale wa mawa Mɛɛri ate ba yaa kpi
dunduna tɛŋ dula jigini a te wa zula, ale ge yaa lagi ba foritaŋa a yeeri ba
tiirimu a te wa. Ba jam ta ka ligmɔniŋ, ale “ferankinsense” ate ku a nyɛ
ase zauŋkunuŋ la, ale “muur” kpa buui nyum ale masa la. Ba le nyɛ dila
a ga nueri la, ba yaa cheŋ ayen ba vuusi.

12 Ba le diem jam dua a vuusi la, Naawen yaa jam weeni ba, ba
goadaasima po ayen, “Ni kan ŋman pilim cheŋ naawa Ayerod jigiya.”
Nichamma ale yiti la, ba yaa va siuk yoŋ a taam kuli ba dek tɛŋka.

13 Ba le cheŋ ga nueri la, Josefi yaa ŋman nya Naawen sabiiloma po
wanyi wa goadaasima po, ate wa weeni Josefi ayen, “Ayerod a gisi biika
ayen wa ko kama. Yiti nna nwuli a ta biika ale ka mawa chali cheŋ tɛŋ
kaai ate ba a wi ayen Ejipiti la. Ni dan ga paari dula jigini, ni kasim boro
ate ku ga paari diipo meena ate mi ayen m weeni ni, ate ni ŋman pilim
jam dela la.”

14 Sabiilowa ale weeni dila nueri la, Josefi yaa deri yiti yok diipo nna
nwuli a ta biika ale ka mawa a chali cheŋ Ejipiti.
15 Ba noa batawa meena jam bo ka dula jigini a ta ga paari diipo ate
Ayerod a kpi la. Ba jam nyɛ dila kama, ayen Naawen biisiteerɔma wanyiwa
ale jam ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po la a sum jam chim wensie. Wa jam
ŋmarisi kama ayen Naawen weeni ayen, “M wi m biika kama a ta nyini
Ejipiti po a nyini.”

16 Ayerod ale miŋi ayen nichamma paasi wa kama la, wa sui yaa jam
kaasi nna yegayega, ate wa yaa wi wa sojima ate ba jam wa jigi, ate wa yaa
tom ba ayen ba nyini cheŋ Betilihem tɛŋka ale tɛŋ sii meena ale gilim ka
la a yik bisii meena ale ka nidɔabilisa an gaam bena ŋaye la a ko. Wa lueri
bisila kama dii nyiŋ la wa wom nichamma jigi kama ayen ba ale piilim
nya chiŋmari ka la ku ka bena ŋaye.

17 Sojima yaa le ko bisaŋa a nueri la, dii ate Naawen biisiteerɔwa
Jerimaya weeni la, a yaa jam sum chim wensie.
18 Wa jam weeni kama ayen,

“Nuruba ale wom kaarik ale ka a kaari Arama tɛŋka.

Ti makpieŋka Arekel ale a kaari wa bisa nyiŋ. Ba meena a kpi kama. Waai
karo a baga a nyɛ ate wa sunni a yɔgi.”

19 Ayerod ale jam kpi la, Naawen sabiilo yaa ŋman pilim cheŋ Josefi jigi
Ejipiti.
20 A yaa weeni Josefi wa goadaasima po ayen, “Naawa ale a yaali ayen
wa ko fi biika la, kpi kama. Yiti pa biika ale ka mawa a ta ba a ŋman pilim
cheŋ Izirali.”
21 Dula jigini Josefi yaa yiti a ta ba ŋman pilim cheŋ ba tɛŋka.

22 Ba le ga paari Izirali la, ba yaa wom ayen Ayerod biika, waai ate ba
jam a wi wa ayen Akilayasi la, ale ŋman de Judia naamu. Wieŋa de meena
yaa jam basi ate Josefi kpaziim a nagi ale dula jigini boka, ate Naawen yaa
ŋman biisi ale wa wa, goadaasima po
23 ayen, wa cheŋ ga se wa yenni tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Nazaret ate ka
bo Galili la, po. Josefi ale ga nyɛ dila la, dii ate Naawen biisiteerɔma jam
weeni dila po dila po la, yaa jam chim wensie. Ba jam weeni kama ayen,
“Nuruba le jam wi Naawen biika ayen ka Nazaret deno.”

3

1 Va ŋala po nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi wa ayen Jɔɔn. Da yeŋ,
wa yaa yiti a cheŋ ga jo Judia goanni po a boro a sak nuruba Naawen wie
ale a te ba soka me ale nyiam.
2 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni meena basi ni wabaataŋa abe ni ge va
Naawen siuku, dii nyiŋ la, Naawen naamu a mɔata kama.”
3 Naawen biisiteerɔwa waai ate ba jam a wi ayen Azaya la, a jam ŋmarisi
Jɔɔn wie kama a nyo Naawen gbaŋka po dila po dila po ayen,
“Nuru ale bo goanni po a mooli ayen,
‘Ni gomsi Nyɔnɔwa siuku abe ni yuarisi ku.’ ”
4 Ba jam pa ka laalaakomi kobta a nyɛ Jɔɔn gataŋa, wa jam pa ka
chiakgbain me a bobi wa chiaka. Wa jam a ŋobi ka tintue ale a de siita
me.
5 Nuruba yegayega yaa jam nyini Jerusalem tɛŋka ale Judia tɛŋsaŋa
meena ale tɛŋ sii meena ale jam za gilim beli dii ate ba a wi ayen Jodan la
noai la, a cheŋ Jɔɔn jigi ayen ba wom wa sinsaŋŋa.
6 Ba le ga wom wa wieŋa la, ba yaa deri siak ayen ba ka wabaata nyam
ale basi ate Jɔɔn a ta ba a siŋ Jodan benni po a te ba soka.
7 Da yeŋ ate, Jɔɔn yaa nya Juuma baai ate ba jam a wi ayen Farisiiba ale
baai me ate ba jam a wi ba ayen Sajusiba la yegayega ale ba cheena wa
jigi ayen wa te ba soka. Wa yaa weeni ba ayen, “Ni a nyɛ ase ka wiiga la.
Ka wana ale weeni ni ayen Naawen le jam ta supuurim ale ni abe wa te
ni waalika ate ni yaa chali a sugi?
8 Ni be basi ni wabaataŋa abe ni a nyɛ wamaŋsa ate ku sak nuruba ayen
ni sum tagri kama ni suniima po.
9 Ni kan a poli ayen ni le ka Abraham ŋaaŋbisa la, kula le baga a tagri
ni wabaataŋa. Ni basi ate m weeni a sak ni ayen Naawen dek baga kama
a pa tintanaŋa de a nyɛ ate ŋa a chim Abraham ŋaaŋbisa.
10 Nama a nyɛ ase ka tiib sii ale kan a yoani la. Naawen poom saasi wa
lakpieŋka a magsi kama ayen wa che ni a lonsi tɛŋ abe wa pisi ni a ta ga
nyo bolim po.
11 Mi, Jɔɔn, pa ka nyiam a te ni soka ate ku a sak nuruba ayen ni basi
ni wabaataŋa kama. Nuru wanyi ale bo mi ŋaaŋ cheena. Wa le jam pa
Naawen Chiika ale bolim a te ni soka. Wala pagra kama a gaam mi. Mi
posima kama ale m nin ji wa nuensaŋa.
12 Wala le pa ka doalaadi a fobi wa zaaŋa. Wa dan fobi nueri, wa yaa
le yaliŋa kama abe wa pa zabeeŋa a nyo wa bunni po ale ge vottaŋa a pa
nyo bolim buui ate nuru waai an baga a kpimsi la po.”
13 Va ŋala po Yeezu a yaa basi Galili ale ge cheŋ Jodan benni po ayen
Jɔɔn te wa soka nyiamu po.
14 Jɔɔn ale ga nya Yeezu la, wa yaa zɛri ayen wa kan te wa soka ale ge
weeni wa ayen, “Ku an magsi ayen fi jam mi jigi ate mi a te fu soka, alege
ku a magsi kama ayen fi a te mi soka.”
15 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi te mi soka, dii nyiŋ la ku ka Naawen
dek yaalika ayen fi nyɛ dila.” Jɔɔn a yaa siak.
16 Jɔɔn ale te wa soka a nueri ate Yeezu a yaa nyini nyiamu sunsuŋ a jueli
la, wa yaa deri nya wenŋmazuk ale ku lagri ate wa nya Naawen Chiika a
siŋ jam kali wa zuk ase nangbaŋ la.
17 Nuru baai ale jam za dula jigini la, a yaa wom lueluk ate ku nyini
wenŋmazuku po a weeni ayen, “Ka mi biik kaai ate m mariŋ la ale nna.
M sui a peenti ale wa ka nna yegayega.”

4

1 Da yeŋ ate Naawen Chiika yaa jam de Yeezu niŋ a ta wa cheŋ ga jo
sagini po, dii nyiŋ la ka Velinvendika ale jam a yaali ayen wa tu Yeezu
dula jigini a nyɛ wa nya.
2 Yeezu ale jam bo sagini po la, wa an jam de ŋandiinta a ta ga paari
daa pisinaansi, ate kom yaa jam ta wa nna yegayega.
3 Velinvendika yaa jam wa jigi a weeni wa ayen, “Fi dan sum ka Naawen
biik, be nyɛ ate tintanaŋa de a chim boroboruk a te fu.”
4 Yeezu yaa tulisi ayen, “Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama ayen,
‘Nurubiik an boro ka ŋandiinta nyiini nyiŋŋa, alege wa boro ka wari dii
meena ale a nyini Naawen noai po a nyini la nyiŋ.’ ”
5 Velinvendika yaa ŋman ta Yeezu cheŋ tɛŋ weleŋka Jerusalem a ta wa
ga jueli zaani Juuma Puusika Yenni zukparuku a,
6 yaa weeni wa ayen, “Fi dan sum ka Naawen dek biik, be nyini yenni de
zuk a yok zi tɛŋ ate m nya, dii nyiŋ la fi dek seba ayen ba ŋmarisi Naawen
gbaŋka po kama ayen,
‘Wa le weeni wa sabiiloma baai ale gilim fu la, ate ba pa ba nisimaŋa a
yik fu a tara, ate fi dan ga mɔata tɛŋka abe fi kan pa fi naŋsaŋa a
fobi tanaŋa ate si toriŋi.’ ”
7 Yeezu yaa ŋman tulisi wa ayen, “Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po me
kama ayen, ‘Ku a fe kama ayen fi kan nyɛ fi nyɔnɔwa Naawen a nya.’ ”
8 Velinvendika yaa ŋman ta Yeezu cheŋ ga jueli guuk woŋ zuk a yaa dak
tɛŋka meena tɛŋsaŋa ale si nalimu a sak wa,
9 a yaa le ge weeni wa ayen, “Fi dan siak ayen fi kpi duna tɛŋ mi niŋ a
te mu zula, m le basi ate fi soa ŋantaŋa de meena ate m dak a sak fu la.”
10 Yeezu yaa ŋman tulisi wa ayen, “Sitaana, basi mi abe fi cheŋ du m tɛŋ.
Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama ayen, ‘A zuli fi nyɔnɔwa Naawen abe
fi a puusi a te wala nyiini.’ ”
11 Velinvendika ale wom dii ate Yeezu a weeni la, wa yaa deri basi wa
ale ge cheŋ. Naawen yaa tom sabiiloba ayen ba jam maari Yeezu.
12 Da yeŋ ate nuruba yaa yik Jɔɔn a ta wa ga lik. Yeezu ale wom dii ate
ba nyɛ la, wa yaa yiti cheŋ ga jo Galili po.
13 Yeezu yaa ga va Nazaret tɛŋka po a gaam taam a ga bo Kapernaum
tɛŋka, ate ka bo Zebulun ale Nafitali po a mɔata Galili mogi kpeeni noai
la.
14 Yeezu jam cheŋ dula jigini kama ayen dii ate Naawen biisiteerɔwa
Azaya a ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po la, a chim wensie. Wa
jam ŋmarisi ka,
15 “Zebulun ale Nafitali wie ate si bo siuk kuui ale a cheŋ mogi kpeeni noai
la. Si bo ka Jodan benni kauk kuŋkula la, Galili po. Nuru baai ale
jam bo dula la a daa Juuba.
16 Nuru baai ale jam bo legi po la a yaa nya bolim kama.
Bolim a yaa jam baai ale jam mɔata kum jigi la kama.”
17 A nyini da ŋala po a ta a cheŋ, Yeezu nyiem a jam kasim a sak nuruma
kama ayen, “Ni basi ni wabaataŋa abe ni ge va Naawen wensie siuku.
Naawen naamu a mɔata kama.”
18 Yeezu ale jam bo Galili mogi kpeeni noai a cheŋ la, wa yaa jam nya
nuru ale wa suok ate ba a wi ba ayen Simon ale Andiru ale ba bo nyiamu
po a yuk ba ŋmaasa dii la ba jam ka jum yigrisa.

19 Yeezu yaa zaani dula jigini a weeni ba ayen, “Ni jueli jam va mi ŋaaŋ.
Nama a kasim yik ka juma a ta jam paari jinla, alege yɔgyɔgla de mi a pa
ka tuim paali a te ni. Ayen ni nyɛ ate nuruba a jam va mi ŋaaŋ.”
20 Wa le weeni ba dila a ga nueri la, ba yaa deri pa ba ŋmaasaŋa a basi
ale ge jueli a va wa ŋaaŋ.
21 Wa le ŋman ga cheŋ maga dek la, wa yaa ŋman nya nuru ale wa suok
ate ba jam a wi ba ayen Jeemsi ale Jɔɔn. Ba jam ka nuru waai ate ba a wi
ayen Zebedi la bisa. Ba le ba kowa a jam kala ka ba ŋaaruŋku po a gomsi
ba ŋmaasaŋa a magsi. Yeezu yaa wi ba,
22 ate ba me deri basi ba kowa ale ŋaaruŋku ale ge yiti a cheŋ ga va wa
ŋaaŋ.
23 Va ŋala po Yeezu kasim jam bo ka Galili po a nyeemu, ale a jo ba
tuka diinaŋa po a sak nuruma Naawen wamaŋsaŋa wie a weeni ba ayen,
Naawen naamu a mɔata kama. Wa jam maari a tebi yuariba me kama
juijui meena ate wa jam boro la.
24 Yeezu wie yaa jam waaŋ a tagli tɛŋ kaai ate ba jam a wi ayen Siriya
la po meena. Kula a jam basi kama ate baai meena ale jam bo tɛŋ kala po
la, a jam ta ba yuariba a jam wa jigi ayen wa tebi ba. Chichiribaata ale
jam bo ba gela zuima po, ba gela a lo kpiŋkpinsa, ate mba me nisima ale
ba naŋsa a jam kpi. Yeezu a jam tebi ba meena kama.
25 Nuru bɔari yegayega a yaa jam nyini Galili tɛŋka ale Jerusalem ale
Judia ale Dekapolis tɛŋsaŋa ale tɛŋ sii meena ale bo Jodan benni kuŋkɔŋini
la, meena a jam va Yeezu ŋaaŋ.

5

1 Da yeŋ ate Yeezu yaa nya nuru bɔari nna yegayega ate wa yaa ta wa
ŋaaŋviirima a ga jueli guuk kunyi zuk a kali du. Wa ŋaaŋviirima a yaa
jam tigsi a gilim wa,
2 ate wa yaa piilim ba sakka. Yeezu yaa weeni ba ayen,
3 “Baai ale seba ayen ba an welema Naawen nimbie po la, a ta supeentik
kama dii nyiŋ la, ba le de Naawen Naamu.
4 Baai ale a kum la, a ta supeentik kama dii nyiŋ la, Naawen le basi ate ba
sue yok.
5 Baai me ale a zaab ba dek la, a ta supeentik kama dii nyiŋ la ba le nya
ŋanta baai ate Naawen a puulim ayen wa le te ba la.
6 Baai me ale kasim ta ku nyiŋbiiri ba suniima po ayen ba a tom dii ate
Naawen a yaali la, a ta supeentik kama dii nyiŋ la, Naawen le te ba
ŋanta baai ate ba a yaali la.
7 Baai me ale kasim ta jiirim ale nuruba la, a ta supeentik kama dii nyiŋ
la, Naawen le ta jiirim ale ba me.
8 Baai me suniima ale lagri ale Naawen la, a ta supeentik kama dii nyiŋ la,
wa le basi ate bala a nya wa.
9 Baai me ale a maari nuruba ate ba ta noayeŋ ale chaab la, a ta supeentik
kama, dii nyiŋ la Naawen le wi ba ayen wa bisa.
10 Baai me ate nuruba a namsi ba nna yegayega ba ale a tom Naawen
yaalika nyiŋ la, a ta supeentik kama, dii nyiŋ la, ba le de Naawen
naamu.
11 “Nuruba a dan a le ni, ale a namsi ni, ale a velimu a te ni, ni ale a va
mi siuku la nyiŋ, ni basi ate ni sue a peenti.
12 Siuk kula po ate nuruba a jam namsi Naawen biisiteerɔma baai ale
jam boro dila po dila po la, nna yegayega. Ni tutuna a dua wenŋmazuk
kama ate Naawen ayen wa te ni. Ni be ta supeentik.

13 “Nama a nyɛ ase ka yesa la nurubiik meena jigi. Ase yesa dan jogi
si masim, nuru karo a baga nyɛ ate si masimu a pilim a boro. Ku be dan
nyɛ dila, nuruba a nya si ase ka yekayaata la, ate ba a pa si yuk a basi ate
nuruba a tabi si zuk a taam.
14 “Ni be a nyɛ me ase ka bolim ate ba tɔati ate bu a nya tɛŋka meena
zuk la. Yeri dii ate ba se zaani guuk zuk la, jaab an baga a lik di.”
15 Nuru waai a karo a tɔati wa bolim a pa chin vuk bu a zaani. Nuru
wala pa bu a zaani ka jaab zuk, ate bu a nya dɔkku po meena.
16 Siuk kula po me, ku a fe ate nama me dek a basi ate nuru meena
a nya ni tuimmaŋsaŋa, ate ba baga a pak ti kowa Naawen waai ale bo
wenŋmazuk la.
17 “Ni kan a poli ayen mi jam kama ayen m ko Moosis ale Naawen
biisiteerɔma Sinsaŋŋa a basi. Mi an jam ayen m ko ŋa a basi, alege m
jam kama ayen m basi ate nuruma a miŋ ba sinsaŋŋa wensie kiri.
18 Wensie ate mi a weeni ni, nuru waai a kan baga a ko Sinsaŋŋa wafiik
me la a basi, alege ate wenzuk ale tɛŋka meena a jam nueri.
19 Nuru waai a dan zɛri Naawen Sinsak fiisaŋa dinyi vaka alege a sak
nuruba ayen ba me a zɛri, kula nyɔnɔ le jam wari ka ŋaaŋ Naawen naamu
po. Nuru waai me a be dan va Naawen Sinsaŋŋa ale a sak nuruba ayen
ba a va ŋa, wala le de ka niŋ Naawen naamu po.
20 M be a weeni ni kama ayen ni siaka a dan kan gaam Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma, ale Farisiima ni waai a kan jo Naawen naamu po.
21 “Ni wom ayen nuruba jam sak ni kokpieŋsaŋa dila po dila po ayen,
‘Kan ko nuru. Ase waai dan jam ko nuru, ba a yik wa kama a ta cheŋ
boteka yenni’.
22 Alege mi a weeni ni kama yɔgyɔgla de ayen nuru waai sui a dan puuri
ale wa suok ba a yik wa kama a ta a cheŋ boteerɔwa jigi. Nuru waai me
a dan weeni wa suok ayen wa ka kiriya, ba a yik wa kama a ta a cheŋ
boteerɔma jigi. Nuru waai me a be dan weeni wa suok ayen wa ka beruk,
Naawen a le pa kula nyɔnɔwa a nyo bolim buui ale kan maari a kpimsi la
po.
23 Ni nyiem dan a yaali ayen ni pa tiirim a te Naawen wa puusika yenni
po, alege ni ŋman teeri ayen ni sue a puuri ale ni suaata wie nyiŋ,
24 ni pa ni tiirimu a dueni puusika yenni po abe ni ga ate nama ale ni
suaataŋa a biisi a niak chaab. Ni dan nyɛ dila a nueri, ni yaa ŋman pilim
cheŋ a ga pa ni tiirimu a te Naawen.
25 “Nuru waai a dan ta ni a cheŋ boteka yenni, ni basi ate nama ale kula
nyɔnɔ a biisi a niak chaab siuku po. Ni dan kan nyɛ dila ale ge ate ni
paari ku jigini, wa le ta ni kama a ga nyo boteerɔma wanyi nisima po ate
boteerɔwa a pa ni a te soji ate wa ta ni a ga lik dɔk po.
26 Mi ale a weeni ni ayen nama a le kasim a bo ka dula jigini ate ni ga
tuni ni pamaŋa meena a nueri abe ba lagi ni.
27 “Nama a wom ayen nuruba a sak ni kokpieŋsaŋa dila po dila po ayen
ba kan nyɛ kaboŋsa.
28 Alege mi a weeni ni kama yɔgyɔgla de ayen nuru waai a dan nya
nipɔk a yaali ayen wa goa ale wa, kula nyɔnɔ a nyɛ ka kaboŋ wa sunum
po.
29 Fi juga nummu a dan a nyɛ ate fi a nyɛ wabaata, yeeri bu a yuk basi.
Fi dan jok fi nyiŋka kauk a zunchoŋ Naawen ale yuk fi nyiŋka meena a
nyo bolim buui ale kan maari a kpimsi la po.

30 Fi juga nisaŋa me a dan a nyɛ ate fi a nyɛ wabaata, gebi si a yuk basi.
Fi dan jok fi nisaŋa sinyi a zunchoŋ Naawen ale yuk fi nyiŋka meena a
nyo bolim buui ale kan maari a kpimsi la po.
31 “Nuruba a ŋman sak ba me dila po dila po ayen nuru waai a dan zɛri
wa pɔk, ku a fe ate wa ŋmarisi gbaŋ ate ku sak nuruba ayen wa zɛri wa
kama.
32 Alege mi a weeni ni kama yɔgyɔgla de ayen nuru waai a dan zɛri wa
pɔk, alege daa ayen wa a yaali ka nidɔaba, ate wa yali nidɔa wa choa, ka
wa dek ale basi ate wa powa a tom kaboŋsa tuima. Nuru waai me ale a
faari wa la a nyɛ ka kaboŋ.
33 “Nama a wom ayen nuruba a sak ni kokpieŋsaŋa dila po dila po ayen
ba dan puulim ayen ba nyɛ wari ba kan basi di nyeka alege ku a fe ate ba
nyɛ dii ate ba puulim ale nyɔnɔwa la.
34 Alege mi a weeni ni yɔgyɔgla de ayen ni dan a puulim, ni kan pe. Ni
kan pe wenŋmazuk yoi nyiŋŋa dii nyiŋ la Naawen boka jigi ale la.
35 Ni be kan pe tɛŋzuk meena yoi nyiŋŋa, dii nyiŋ la ka Naawen naŋsa
tabika jigi ale la. Ni be kan pe Jerusalem tɛŋka yoi nyiŋ me, dii nyiŋ la ka
nakpioŋku boka jigi ale la.
36 Ni be kan pe ni zuima yoi nyiŋŋa, dii nyiŋ la nama an baga a tagri
zuyeŋ ate ka a chim zupeelik yaase zusɔbliga.
37 Ni dan nyɛ wari ate ba bek, ni siak ayen ni nyɛ kama, ni be dan kan
nyeya weeni ayen ni an nyeya. Ni dan biisi a gaam nyaku de, ni wieŋa
meena a nyini ka Velinvendika jigi.
38 “Nama a wom ayen nuruba a sak ba dila po dila po ayen, ‘Nuru waai
a dan yeeri fi num, fi me a yeeri wa me nummu. Nuru waai, a dan voori
fi nyini, fi me a voori wa me nyini.’
39 Alege mi a weeni ni kama yɔgyɔgla de ayen nuru waai a dan nyɛ ni a
kaasi, nama me abe kan ŋman a nyɛ wa dila degadega. Nuru waai a dan
fɔbi fi juga tapiaka, fi basi ate wa fɔbi gala tapiaka.
40 Nuru waai a dan ta fu a cheŋ boteka yenni fi garuk nyiŋ, fi be ŋman
a pa fi garuk kpioŋ a gum du a te wa.
41 Nuru waai a dan daani fu ayen fi ji wa koalima a ta cheŋ mɛɛli dinyi,
fi be ji a ta cheŋ mɛɛla ŋaye a te wa.
42 Nuru waai a dan juisi ni jaab, ni pai a te wa. Nuru waai a dan a yaali
ayen wa piem jaab ni piem a te wa.
43 “Nama wom ayen nuruba a sak ni kokpieŋsaŋa dila po dila po ayen,
ba a yaali ba dɔaba abe ba a kisi ba dachaasa.
44 Alege mi a weeni ni kama yɔgyɔgla de ayen ni a yaali ni dachaasaŋa
abe ni a tom tuimmaŋsa a te ba. Ni a puusi a te Naawen ate wa a maari
baai ale a namsi ni nna yegayega la.
45 Nama a dan a nyɛ dila, Naawen waai ale bo wenŋmazuk la, a le basi
ate ni chim wa bisa. Wa nyɛ wenbinni ayen di a nyagsi nuru baata ale
nuru maŋsa zuk ale basi ate ŋmoruku a ni baai ale a nyɛ wabaata ale
baai me ale a nyɛ wamaŋsa la zuk.
46 Ni dan a yaali baai ale a yaali ni la nyiini, Naawen ayen wa nyɛ ka se
a pa wa tiirimu a te ni? Lampoo cheesiroma me a yaali baai ale a yaali ba
la kama.
47 Ni dan a puusi ni dɔaba nyiini, nama a nyɛ ka boa a gaamu nuruba
ale a nyɛ dii la? Baai ale kan seba Naawen la a puusi ka dila.
48 Ni a nyɛ wamaŋsa ase ni kowa Naawen waai ale bo wenŋmazuk, ale
a nyɛ wamaŋsa dii la.

6

1 “Ni dan tom tuimmaŋsa a te nuruba, ni kan a nyɛ ŋa a lagri ate nuru
meena a nya ŋa. Ni dan a nyɛ dila, ni kan baga a tuesi tutuna ŋaai ate ni
kowa Naawen waai ale bo wenŋmazuk a yaali ayen wa te ni la.
2 “Ni dan pai jaab a te nuru waai kan mooli a sak nuruba ase venta
nyamma ale a nyɛ dii ba tuka diinaŋa po ale yabaŋa po la. Ba a nyɛ dila
ayen ka nuruba a pak ba. Bala chaama poom tuesi ba tutuna kama.
3 Ni dan a maari nuru waai ni kan basi ate ni doa maŋsa a poom seba
ku noai po.
4 Ni dan a suk a nyɛ dila, ni Kowa Naawen, waai ale a nya dii ate ni a
nyɛ la ale tuni ni.
5 “Ni dan puusi a te Naawen, ni kan a puusi ase venta nyamma ale a
puusi dii la. Bala chaama a yaali ayen ba nyiem zaani ka ba tuka diinaŋa
po yaase yabaŋa po a puusi ate nuruba a nya ba. Mi ale a weeni ni ayen
ba poom tuesi ba tutunaŋa kama.
6 Alege ni dan a yaali ayen ni puusi a te Naawen, ni jo ni diinaŋa po ni
dek ni nyiini abe ni lik ni tuaataŋa a puusi a te ni kowa Naawen, waai ate
ni kan nya wa la. Ate ni Kowa, waai ale a nya ni la a te ni jaab buui ate
ni a yaali la.
7 “Ni dan puusi a te wa, ni kan a biisi wie nna yegayega ate ŋa ka kiriya
ase bogluk kaarisaŋa ale a nyɛ dii la. Ba a poli kama ayen biik yegayega
ale basi ate ba bogtaŋa a wom ba.
8 Ni abe kan a nyɛ ase bala la. Ni Kowa Naawen a poom seba jaab buui
ate ni a yaali wa jigi la kama ale ge ate ni a bek wa.
9 Ni be puusi a te Naawen ase nnala la.
‘Ti Ko Naawen, fi waai ale bo wenŋmazuk la,
Basi ate fi yoi weleŋka a yiti ate fi nya zula.
10 Fi naamu abe jam, ate fi ale a yaali dii la, a nyɛ tɛŋzuk de, ase ku le ka
dii wenŋmazuk la.
11 Te ti jinla de ŋandiin tii ate ti a yaali la.
12 Voŋ ti wabaata a te ti ase tama ale voŋ a te chaab dii la.
13 Kan basi ate ti jo nyenyaka po, abe fi vari ti Velinvendika jigi a basi.’
14 “Ni dan voŋ a te baai ale nyɛ ni a kaasi la, ni Kowa Naawen, waai ale
bo wenŋmazuk la, a le voŋ a te nama me.
15 Ni be dan kan voŋ a te baai ale nyɛ kaasi ni la, ni Kowa Naawen me
a kan voŋ a te ni.
16 “Ni dan boro a bobi noa, ni kan kaasi ni nimbeeŋa ase venta nyamma
ale a nyɛ dii la. Ba a kaasi ba nimbeeŋa kama ayen waai meena nya ba
ale bobi noa la. Mi ale a weeni ni, ba poom nya ba tutunaŋa kama dera.
17 Ni dan bobi noa, ni be puuri ni nimbeeŋa abe ni chaasi ni zuimaŋa,
18 ate nuruba a kan baga a seba ayen ni bobi ka noa. Ni Kowa Naawen
waai ale a nya dii meena ate ni a sugi a nyɛ la, wa le te ni ni tutunaŋa.
19 “Ni kan pa ŋanta yegayega a dueni tɛŋzuk de, ate miari a de kaasi,
yaase nyiam a siŋ ba po a kaasi ba, yaase zueba a we a jo du a zu ba.
20 Alege ni pa ni ŋantaŋa yegayega a dueni wenŋmazuk. Miari ale nyiam
a kan baga a kaasi ba dula jigini. Zueba me a kan baga a we jo dula jigini
a zu ba.
21 Ni popola meena a bo ka juijui ate ni ŋantaŋa yegayega a boro la.
22 “Nimbeeŋa a nyɛ ase ka bolim la a te nyiŋka. Nimbeeŋa a dan nala
nyiŋka an bo legi po.

23 Alege ni nimbeeŋa a dan kan nala nyiŋka a bo ka legi po. Ase bolim
buui ale bo ale ni la dan ka legi, legi dila bie kama yegayega.
24 “Nuru yeŋ an baga a tomu a te kpaga ŋaye, dii nyiŋ la ku a fe kama
ate wa a yaali wanyi abe wa kisi nwala. Wa le ta siaka ale wanyiwa abe
wa a zɛri nwala noai. Siuk kula po me, ni kan baga a tomu a te Naawen
abe ni ŋman yaali ligra a gum du.
25 “Ku de nyiŋ mi a weeni ni ayen ni kan te ku a daani ni, ni le ni nyɛ
dii a nya ŋandiinta ale nyiam ate ni baga boro la, yaase gatta a jo la. Ni
nyuvooŋa an gaam ŋandiinta ale gatta?
26 Ni nya nuinsaŋa sii ale bo wenŋmazuku a yiti la. Si kan kpa talita yaa
si a che za a pa ŋa a nyo bua po. Ni Kowa Naawen waai ale bo wenŋmazuk
la ale a nya si zuk. Nama an gaam nuinsaŋa?
27 Ni waai baga a nyɛ ate wa bena a woŋa a gum du wa yiila nyiŋŋa?
28 “Ka boa ate ku a daani ni gatta nyaka nyiŋŋa? Ni nya wuutaŋa
puutaŋa ale ka dii la. Ti kan tom tuima a baali gatta a te ti dega.
29 Alege mi a weeni ni, ni teeri Juuma naawa waai ate ba jam a wi wa
ayen Solomon la. Wa jam ka nuru waai ale jigsi a gaam ba meena dila po
dila po alege wa an jam a jo gatta ate ti nala a soa se wuutaŋa de puutaŋa
la.
30 Ka Naawen ale a te wuutaŋa gatta. Ti kan kasim a boro a beni, dii
nyiŋ la wenkarik a nyiem a dan paari, bolim ale a de ti. Nama a gaam
wuutaŋa kama Naawen nimbie po. Dila nyiŋ la, wa an baga a te nama
gatta? Ni siaka an zuaya.
31 “Ni be kan a daani ni dega abe ni a weeni ayen, ‘Ti te nyɛ ka se a nya
ŋandiinta a de? Ti te nya nyiam ka be a nyu yaase ti te nya gatta ka be a
jo?’
32 Baai ale kan daa Juuba la a nyiem a kasim a yaali ka ŋantaŋa de
chaama, alege ni Kowa waai ale bo wenŋmazuk la, a seba ayen nama a
yaali ba kama.
33 Ni basi ate ni niŋ a bo ale Naawen naamu ale wa le a yaali ayen ni a
tom dii a te wa la a gaam jaab buuri meena ate wa yaa te ni jaab buuri
meena ate ni a yaali la.
34 Nyaku de nyiŋ ni kan basi ate chum wie a daani ni. Daaŋa meena a
ta wie kama ate ŋa a daani. Kan ŋman yaali daanika a gum danni ale ta
daani kaai la po.

7

1 “Ni be kan a bo ni chaab buusa ate Naawen kan bo nama me buusa.
2 Nama ale a bo ni chaab buusa dii la, Naawen me ale bo ni buusa ka
dila degadega. Ni ale pai dii a nyɛ, ale nuruba la, Naawen me ale pai dila
degadega a nyɛ ale ni.
3 Ka boa ale soa ate ni a nya yaata ni suaata nina po alege kan kpesi da
tii ale bo ni dek ninaŋa po la?
4 Ka boa ale soa ate nama a weeni ni suaataŋa ayen, ‘Ni basi ate ti yeeri
yaata ni ninaŋa po’, alege daata a bo nama dek ninaŋa po?
5 Nama a paasi ka ni dek. Ni be liŋ a yeeri da tii ale bo ni dek ninaŋa
po la, ale ge ate ni baga a nya yeeri yaataŋa ni suaataŋa ninaŋa po.
6 “Ni kan a pa ŋan maŋsa a te baasa, dii nyiŋ la si le chiem a dom ni. Ni
kan pa ni ŋanta baai ate ba nyaka a tua la a dueni die niŋŋa, dii nyiŋ la
ŋa le tabi ba zuk a kaasi.

7 “Ni dan puusi a bek Naawen ayen wa te ni jaab, wa le te ni. Ni dan a
yaali jaab wa jigi, ni le nya. Ni dan wi wa wa tuoku noai, wa le siak abe
wa lak a te ni.
8 Baai meena ale a puusi a bek Naawen ayen wa te ba ŋanta la, wa le te
ba. Baai meena me ale a yaali ŋanta wa jigi la, ba le nya ba. Baai ale a wi
wa wa tuoku noai la, wa le wom ba abe wa lak a te ba.
9 Nama baai ale ka koba la, kom a dan ta fi biik ate wa a yaali boroboruk,
fi le pai tintain a te wa.
10 Wa dan a yaali jum fi le pai waab a te wa?
11 Nama ka nuru baata, alege ni seba ŋan maŋsa a pa a te ni bisaŋa. Ni
kowa Naawen, waai ale bo wenŋmazuk la, a baga a te baai ale a puusi a
te wa la, ŋan maŋsa kama.
12 “Ni a tom tuimmaŋsa a te ni suaataŋa ase nama ale a yaali ayen ba
tom dii a te ni la. Moosis ale Naawen biisiteerɔma Sinsaŋŋa kiri ale la.
13 “Ni va tuok kuui ale migla la a jo, dii nyiŋ la tuok kuui ale a jo bolim
buui ale kan maari a kpimsi la jigini a lagri kama. Ate siuk kuui ale a cheŋ
du la po chelim an tua. Nuruba yegayega abe le a va ku.
14 Alege siuk kuui ale a jo nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka jigini la po
chelim tua kama. Nuruba maga ale nya siuk kula a va.
15 “Ni kpesi a nya venta biisiteerɔma. Ba dan jam ni jigi, ba a nyɛ ase ka
piisa la, alege ba suniimaŋa po ba a nyɛ ase ka piina la.
16 Ni le seba ba ale ka baai la ba tuima nyiŋ. Zaauŋ an baga a yoani
tuita, fetiib me an baga a yoani chaama.
17 Timaŋ a yoani ka yoana dek. Tibiok me a yoani ka yoan baata.
18 Timaŋ a kan yoani yoan baata. Tibiok me an baga a yoani yoana dega.
19 Ti buui ale kan a yoani yoan maŋsa la, ba a che bu kama a yugi a basi
bolim po ate bu a de.
20 Dila la ni le seba venta biisiteerɔma ba tuimaŋa nyiŋ.
21 “Ku daa waai meena ale a wi mi ayen, ‘Ti Nyɔnɔ’ la ale ba nya siuk
a jo mi naamu po, alege ka baai nyiini ale a tom dii ate mi Kowa Naawen
waai ale bo wenŋmazuk a yaali la, bala le ba jo wa naamu po.
22 Wa dan jam ayen wa bo tɛŋka meena demma buusa, nuruba yegayega
a le weeni wa ayen, ‘Ti Nyɔnɔ, tama a sak nuruba kama fi wamaŋsaŋa wie
fi yonni nyiŋ. Ti be ŋman pa fi yonni nyiŋ a yiak chichiribaata nuruba
zuima po a basi. Ti be pa fi yonni nyiŋ me a tom wakperikaliisa nna
yegayega.’
23 Ba dan biisi a nueri, mi le weeni ba ayen, ‘Mi ze ni. Nama baai ale
tom wabaata la, ni cheŋ du mi tɛŋ.’
24 “Waai meena ale a wom mi wieŋa de ale a va ŋa la, bala a nyɛ ase ka
yam nyɔnɔ waai ale se wa yeri a zaani pinjaaliŋ zuk la.
25 Dai yeŋ po ate ŋmoruk a yaa jam ni nna yegayega ate viok kpioŋku
me a fɔbi wa yenni ate belaŋa a sueri a nyini, alege di an loya dii nyiŋ la
yenni nyɔnɔwa a se di ka pinjaaliŋ zuk.
26 “Waai meena ale a wom mi wieŋa de alege kan va ŋa la, bala a nyɛ
se ka beruk kuui ale se ku yeri a zaani tambusuŋ zuk la.
27 Dai yeŋ po ate ŋmoruk a yaa jam ni nna yegayega ate va kpioŋku me
a fɔbi wa yenni ate belaŋa a sueri a nyini, ate di yaa deri lo burummm.”
28 Yeezu ale biisi wieŋa de meena a nueri la, ku yaa cha nuru bɔanni
meena wa sinsaŋŋa nyiŋ.
29 Wa sak ba kama ale wa dek pagrim. Wa ale a sak ba dii la ale Juuma
Sinsak sagrɔma sakka a jam daa wayeŋŋa.

8

1 Yeezu ale jam nyini guuku zuk a siŋ la, nuru bɔari yegayega a yaa va
wa.
2 Gami dinyi a yaa yiti a cheŋ ga kpi duna tɛŋ wa niŋ a saalim wa ayen,
“M Nyɔnɔ, be tebi m tuemu de a te mu ase fi nin a yaali.”

3 Yeezu a yaa teeri nisa a tiri wa ale weeni wa ayen, “M tebi fu kama,
dii nyiŋ la mi a yaali kama ayen fi nya nyiŋyɔgsa.” Wa ale weeni dila la,
gamini tuemu a yaa deri basi wa ate wa nya nyiŋyɔgsa.
4 Yeezu a ŋman weeni wa ayen, “Kan weeni a sak waai ya, alege be cheŋ
Juuma Puusika Yenni tomteerɔma wanyi jigi ate wa nya fu. Wa dan nya
fu, be basi ate wa nyɛ kaabka a te fu ase ti kokpieŋka Moosis ale jam a sak
ti dii dila po dila po la. Kula a le sak nuruba ayen fi tuemu a nueri kama.”

5 Yeezu ale ga paari Kapernaum tɛŋka la, sojiba kpagi dinyi a yaa jam
tu wa a saalim wa ayen wa maari wa.
6 Wa yaa weeni Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, m tomteerɔwa ale bo yeri ate wa
naŋsa ale wa nisima kpi ate wa a nam nna yegayega.”

7 Yeezu yaa weeni wa ayen, “M le jam a nyɛ ate wa nya nyiŋyɔgsa.”

8 Sojima kpagini a yaa ŋman weeni wa ayen, “Aaya, m Nyɔnɔ. Mi daa
nuru waai ale magsi ayen fi jam m yenni la. Juijui ate ti za nna, fi dek a
weeni fi wanni ate m tomteerɔwa a nya nyiŋyɔgsa.
9 Mi me ta nuruba baai ale ŋman ta pagrim mi zuk la kama, ale ta sojiba
a nya ba zuk me. M dan weeni wanyi ayen wa cheŋ, wa a cheŋ kama. M
dan ŋman weeni wa choa ayen wa jam, wa a jam kama. M dan weeni m
tomteerɔwa ayen wa tom tuini a te mu, wa a tomu kama.”

10 Wa ale weeni dii la, a yaa deri cha Yeezu nna yegayega. Wa yaa
chiem weeni nuru bɔanni meena baai ale va wa la ayen, “Mi a weeni ni
ka wensie, mi an nya nuru Izirali ate wa ta siaka ase nuruwa de la.
11 Ni wom mi wieŋa de nalimnyiini. Dai yeŋ po nuruba ale nyini konni
ale yeniŋka geŋ a jam jo Naawen naamu po a de ŋandiinta ale Abraham,
ale Aizik ale Jekob.
12 Alege baai ale magsi ayen ba jo dula jigini la, Naawen ale yuk ba basi
legini po, dula ba le kasim a kum kama ale a ŋobi nyina.”
13 Yeezu ale biisi nyaku de a nueri la, wa yaa ŋman cheemu sojima
kpagini jigi a weeni wa ayen, “Kuli yeri. Fi ale ta siaka la nyiŋ, mi le nyɛ
a te fu.”

Wa tomteerɔwa a yaa deri nya nyiŋyɔgsa.

14 Yeezu a yaa cheŋ ga jo Piita yenni po a yaa nya ale wa ŋanuba a wiagi.
Wa nyiŋ ale jam toliŋ ate wa doa dɔkku po.
15 Yeezu a yaa jo wa dɔkku po a tiri wa nisaŋa ate wa a deri nya nyiŋ
yɔgsa. Wa yaa yiri yaali nyiam a te ba.
16 Wein ale jam a siŋ la, tɛŋka demma a yaa ta yuariba ale baai ate
chichiribaata a bo ba zuima po la a jam Yeezu jigi. Wa yaa pa wa wanni a
yiak chichiribaataŋa nuruba zuima po a basi alege a tebi yuaroma meena.
17 Wa nyɛ nyaku de kama ate ku sak ayen dii ate Naawen biisiteerɔwa
Azaya a ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po la a jam ka wensie.
Wa jam a weeni ayen, “Wala dek le wa tuesi ti tuetaŋa meena.”

18 Yeezu ale nya nuru bɔanni ale ba gilim wa la, wa yaa weeni wa
ŋaaŋviirima ayen ba cheŋ a ga gaam mogi kpeeni a taam jueli kauk
kuŋkula.

19 Ase ba ale jam boro a gomsi ayen ba cheŋ la, Juuma Sinsak sagrɔma
po wanyi a yaa jam Yeezu jigi a weeni wa ayen, “M Sagrɔ, m gomsi a magsi
kama ayen m va fu a cheŋ juijui meena ate fi a cheŋ la.”
20 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Suemkparita a bo ka vie po ale ge nuinsa
me a bo tugta po alege mi Saalobiika a ka jigiya a duagi a goa.”
21 Yeezu ŋaaŋviirima wanyi a yaa ŋman weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, mi
me a yaali kama ayen m va fu, alege basi ate m liŋ a ga pa m kowa a gu.”
22 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Jam a va mi yɔgyɔgla de, abe fi basi ate
baai ale kpi la a gu ba dek kpeema.”
23 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa jo ŋaaruŋku po a cheŋ.
24 Ase ba ale jam a cheŋ la, va kpioŋ a yaa deri yiti a fuk nna yegayega.
Ku yaa fɔbi nyiamu ate bu a yiti a nagi ŋaaruŋku ate bu gela me a jo
ŋaaruŋku po ate ku a nyɛ ku siŋ nyiamu tɛŋ. Nyaku de meena ale jam a
nyɛ la, Yeezu a jam doa ŋaaruŋku po a goa kama.
25 Wa ŋaaŋviirima a yaa nagi wa a yiti a weeni wa ayen, “Ti Nyɔnɔ,
tama a bo ka kum po. Vari ti a basi.”
26 Yeezu yaa yiti a begi ba ayen, “Ka boa ate nama a chali yɔgsumɔa? Ni
siaka an soa diiya?” Wa yaa weeni vioku ayen ku basi alege weeni nyiamu
me ayen bu baliŋ. Vioku a deri basi ate nyiamu me a baliŋ. Bu an ŋman
a choa ale maga dek me.
27 Ku yaa deri cha ba nna yegayega. Ba yaa begi chaab ayen, “Ka boan
jaab nuru ale nna? Wa baga a biisi ale vioku ale nyiamu ate ba a wom wa
noai.”
28 Ba ale gaam a taam paari mogi kpeeni kauk kuŋkula la, ba yaa ga
paari nuru baai ate ba a wi ba ayen Gergesimba la tɛŋka. Nuruba baye
ale jam bo dula jigini a ta chichiribaata ba zuima po. Nuru waai an jam
baga a nyiem a va siuk kula. Yeezu ale ga nyini ŋaaruŋku po a siŋ tɛŋ la,
nuruba bayewa a yaa deri nyini juijui ate ba a gu nuruba la, a jam tu wa.
29 Ba wanyi a yaa kaari a bek wa ayen, “Fi Naawen biika, ka boa ate fi
a yaali ti jigiya? Dai dii danni ate Naawen ayen wa jam a bo tɛŋka meena
demma buusa la an diem a paariya. Fi liŋ a de ka niŋ jam ayen fi basi ate
ti namu abe fi ge ate dai dila danni a paari?”
30 Dula jigini die a yaa jam za guuk zuk a de.
31 Chichiribaataŋa a yaa saalim Yeezu a weeni wa ayen, “Fi dan a yaali
ayen fi yiak ti ate ti nyini be basi ate ti nyini a ga jo deeŋa po.”
32 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni be cheŋ dula jigini.” Ti yaa nyini
nuruma jigi a ga jo deeŋa po ate deeŋa a chali a ga va guuku nakpiak a
sali siŋ a lo mogi kpeeni po a kpi.
33 Baai ale jam a nya deeŋa zuk la a yaa chali cheŋ ba tɛŋka a ga weeni
baai ale bo dula la dii ale nyɛ nuruma bayewa baai ate chichiribaataŋa a
jam bo ba zuimaŋa po la.
34 Tɛŋ kala demma ale jam a wom dii ate ba weeni la, ba meena a yaa
nyini ba yeeŋa po a jam tu Yeezu a saalim wa ayen wa basi ba tɛŋka.

9

1 Yeezu a yaa ga jo ŋaaruŋku po a ŋman pilim a lo mogi kpeeni jueli
cheŋ wa dek tɛŋka.
2 Dula jigini ate nuru a boro ate wa nisima ale wa naŋsa a kpi. Nuruba
a yaa pa wa dueni jaab zuk a ta jam Yeezu jigi. Yeezu a yaa le nya ba siaka
ale wa ale soa dii la, wa yaa weeni nuru waai nisimaŋa ale wa naŋsaŋa

ale kpi la ayen, “M biiga, yik fi dek abe fi kan te ku a daani fu. M voŋ fi
wabaataŋa a te fu kama.”
3 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela a jam bo dula jigini a yaa poli ba
popola po ayen, “Wa ale a biisi dii la a nyɛ nna ase wa ka Naawen la.”
4 Yeezu a poom seba wa dek popola po ba ale a poli dii la kama a yaa
bek ba ayen, “Ka boan popola baata ate nama a poli?
5 Ase mi dan weeni nuruwa de ate wa nisima ale wa naŋsa a kpi la ayen
m voŋ wa wabaataŋa a te wa a yaase wa yiti a cheŋ, ka kuna dek ale
pagra?
6 Mi a yaali kama ayen ni seba ayen mi Saalobiika a ta siuk kama tɛŋzuk
meena a baga voŋ nuruba wabaata a te ba.” Wa yaa weeni nuru waai ale
a wiak la ayen, “Yiti a zaani abe fi pai fi jaamu a cheŋ kuli fi yenni.”
7 Nuruwa a yaa deri yiti a zaani a pa wa jaamu a cheŋ kuli.
8 Yɔgsum nna yegayega a yaa deri yik baai meena ale jam za dula la. Ba
yaa te Naawen pimpauk, dii nyiŋ la wa ale te Yeezu siuk ate wa baga a
tom tuini de la.
9 Yeezu a yaa le basi dula jigini ale cheŋ la, wa yaa nya nuru ate ba a wi
wa ayen Matiu. Wa jam kala ka lampoo dɔkku po a tuesi lampoo. Yeezu a
yaa weeni wa ayen, “Yiti a jam va mi.”
Wa yaa deri basi wa tuimaŋa ale ge yiti a ga va wa.
10 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa cheŋ Matiu yenni ayen ba de
ŋandiinta. Lampoo cheesiroba ale wabaata nyam nna yegayega a yaa jam
gum wa ale wa ŋaaŋviirima po, ate ba meena a yaa kala a de ŋandiinta.
11 Farisiiba ba gela a yaa nya ba ale ba a de ŋandiinta. Ba yaa bek wa
ŋaaŋviirima ayen, “Ka boa ate ni sagrɔwa ale wabaata nyam ale lampoo
cheesiroba a de ŋandiinta ale chaaba?”
12 Yeezu a yaa wom dii ate ba a bek la a yaa tulisi ba ayen, “Nuru baai
ale ta nyiŋyɔgsa la, bala a kan cheŋ tiim nyɔnɔ jigiya, alege ka yuariba
nyiini.
13 Ba jam a ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po ayen wa weeni
ayen, ‘Nama ale ta jiirim ale chaab dii la a peenti mi sui a gaam nama ale
a ko duŋsa a kaabi a te mi la kama.’ Ni be cheŋ a ga gisi dii ate Naawen a
weeni ni la kiri. Mi an jam ayen m wi ka nuru maŋsa, alege ka wabaata
nyam.”
14 Da yeŋ Jɔɔn waai ale jam a te nuruba soka la, ŋaaŋviirima a yaa jam
Yeezu jigi a bek wa ayen, “Ka boa ate tama ale Farisiima ŋaaŋviirima a
kasim a bobi noa alege fi ŋaaŋviirima a kan bobi?”
15 Yeezu yaa bek ba ayen, “Ase nuru a dan faari nipɔk, wa dɔama sue
a kaasi kama? Aawo, ŋa kan kaasi. Dai cheena kama ate nipɔkfiaka
nyɔnɔwa a dan kan bo ale ba, ba yaa bobi noa.”
16 Wa yaa ŋman weeni ba ayen, “Nuru a kan pa garuchiak paalik a laŋ
garuk kpaga. Ba dan nyɛ dila, garuku a kan beni ku le cheeri a gum du.
17 Ba kan pa dapagrik a su bunlɔk kpak po. Ba dan nyɛ dila, bunlɔkku a
pusi kama ate daamu a waaŋ. Ba pai dapagrik a su ka bunlɔk paaluk pu.”
18 Yeezu ale biisi a nueri la, Juuma po kpagi dinyi a yaa jam a kpi duna
tɛŋ wa niŋ a weeni wa ayen, “Ka m lie ale deri kpi. Mi a saalim fu ayen fi
jam a pa fi nisaŋa a tiri wa ate wa yiti kum po.”
19 Yeezu yaa yiti va wa ate wa ŋaaŋviirima me a va cheŋ.
20-21 Nipɔk wanyi a yaa jam bo dula a jam a wiagi bena pi ale ŋaye. Wa
jam a lo ka chiak. Wa yaa poli wa sunum po ayen, “M dan baga a paari
wa garuku nɔanni a tiri, m le nya nyiŋyɔgsa.” Wa yaa va Yeezu ŋaaŋ a
magi tiri wa garuku.

22 Yeezu a yaa viriŋ ŋaaŋ a nya wa ale weeni ayen, “M lie yik fi dek abe
fi kan basi ate ku a daani fu. Fi ale ta siaka ale mi dii la a basi kama ate fi
nya nyiŋyɔgsa.” Wa le weeni nyaku de la, nipowa yaa deri nya nyiŋyɔgsa.
23 Yeezu ale ga paari Juuma kpagini yenni la, wa yaa nya yiyiirisa ale ba
kala dula jigini alege baai me a kum.
24 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni meena a yiti nyini. Biika an kpiya, alege
wa a goa kama.” Ba ale wom dila la, ba yaa deri a la wa.
25 Nuruma meena a yaa le nyini la, Yeezu a yaa jo biika dɔkku po a yik
wa nisaŋa ate wa yiti.
26 Dii ate Yeezu a nyɛ la, a yaa deri waaŋ tɛŋ sii meena ale gilim dula
jigini la.
27 Yeezu ale nyini dula jigini a nyini a cheŋ la, yeeba baye a yaa wom
wa a yaa deri cheŋ va wa. Ba yaa kaari a wi wa a weeni ayen, “Naawa
Deevid ŋaaŋbiika, ti a saalim fu ayen fi ta jiirim ale ti.”
28 Yeezu ale ga jo dɔk la, yeema bayewa a yaa jam wa jigi. Yeezu yaa
bek ba ayen, “Nama ta siaka ayen mi baga a tebi ni?” Ba yaa siagi.
29 Dula jigini Yeezu a yaa tiri ba ninaŋa ale weeni ba ayen, “Basi ate ku
nyɛ ase ni siaka ale ka dii la.”
30 Ba ninaŋa a yaa deri lagri ate ba a nya. Yeezu a yaa kaam ba ayen,
“Ku a fe kama ate ni kan weeni waai dii ale nyɛ la.”
31 Alege nuruba bayewa de a ta ga weeni ate ku tagli tɛŋ sii meena ale
mɔata dula jigini la.
32 Ase nuruba bayewa ale jam a cheŋ la, nuruba ba gela a yaa jam ta
nuru wa choa a jam Yeezu jigi. Chichiribiok ale jam bo wa zukku po ate
wa an jam baga a biisi.
33 Yeezu ale yiak chichiribioku ate ku nyini nuruwa zukku po a nyini la,
wa yaa deri a biisi. Ku yaa deri cha nuru baai meena ale za dula la. Ba
yaa weeni chaab ayen, “Tama an diem a nya wanni de choa Izirali.”
34 Alege Farisiima a weeni ayen, “Ka chichiribaataŋa kpagini ale te wa
pagrimu ate wa baga a yiak chichiribaata nuruba zuima po.”
35 Va ŋala po Yeezu yaa kasim a nyiem tɛŋkpieŋsaŋa ale tɛŋkpansaŋa
meena. Wa jam a sak nuruba Naawen naamu wie ba tuka diinaŋa po, ale
a tebi yuariba yegayega me.
36 Wa ale ga nya ŋanbɔanni la, wa jiirim yaa jam bo ale ba dii nyiŋ la
ku jam a daani ba kama nna yegayega ate ba yaa yaali maarika. Ba jam a
nyɛ ase ka piisa ale kan ta naapeerik la.
37 Wa yaa jam a weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ka cheka tuima ale boro
nna yegayega, alege cheeroma an piisiya.
38 Ni puusi a te Naawen waai ale ka cheka nyɔnɔwa la ate wa basi ate
cheeroba yegayega a jam a che abe ba vaari a ta jo.”

10

1 Yeezu a yaa wi wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa ate ba jam wa jigi, ate wa
yaa pa wa pagrimu a te ba, ate ba nyini a cheŋ a nyiem a yiak chichiribaata
nuruba zuima po ale a puusi ate yuariba a nya nyiŋyɔgsa.
2 Wa tuimtomdɔma pi ale bayewa yue a jam ale Simon waai ate Yeezu
a jam te wa yue paani ayen Piita la, ale wa yuawa Andiru ale Jeemsi ale
wa me yuawa Jɔɔn, Zebedi bisaŋa,
3 ale Filip ale Batolomiu ale Tomasi ale Matiu waai ale jam ka lampoo
cheesirowa la, ale Jeemsi, Alfiyus biika, ale Tadiusi,

4 ale Simon ale jam a nyɛ ayen Juuma a nya ba dek zuk la, ale Judas
Iskariot waai ale jam a ta Yeezu a ga bobri a sak la.
5 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni dan basi dela ale ge cheŋ, ni kan va
Samaria tɛŋsaŋa po ale baai ale kan daa Juuba la tɛŋka.
6 Ni nyiem Juuma ale bo tɛŋ sii la nyiini. Ba a nyɛ se ka piisa ale be ŋa
siuk la.
7 Ni cheŋ a ga sak ba ayen Naawen naamu a mɔata kama.
8 Ni puusi a te yuaroma ale gamaŋa ate ba nya nyiŋyɔgsa, abe ni nagi
kpeeba kum po a yiti abe ni a yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi.
Pagrimu de ate mi a pa te ni la, ni an tuniya, nama me a pa te abe ni kan
yaali tutuna.
9 Ni kan pa ligra a nyo ni fotaŋa po.
10 Ni kan pa koalima yaase fotta ale garujuenta ale nuensa ale tachegsa.
Ku a magsi kama ayen tuimtomdisa a de ba tuimaŋa nyiŋ.
11 “Ni dan ga paari tɛŋ, ni jo ka po a gisi nuru waai ale wa te ni tia abe
wa tuesi ni la. Ni dan nya nuru wala choa, ni be bo ale wa a ta ga paari
dai dii dai ate ni a basi dula la.
12 Ni dan ga jo yenni po, ni puusi ba abe ni weeni ba ayen Naawen ale
te ba suyɔgini.
13 Ba dan te ni tia, Naawen a le te ba suyɔgini. Ba dan kan te ni tia,
Naawen a kan te ba suyɔgini.
14 Tɛŋ kaai nuruba a yaase yeri dii dem a dan kan te ni tia ale kan yaali
ayen ba wom dii me ate ni tara ayen ni weeni ba la, ni kpaanti ni naŋsaŋa
paasuku a basi dula jigini, ate ku sak ayen ba me zɛri ba kama.
15 Ni wom mi nalim nyiini. Naawen a dan jam ayen wa bo tɛŋka meena
demma buusa, wa le ta jiirim ale nuru baai ale jam bo tɛŋ sii ate ba a wi
ayen Sodom ale Gomora la po a gaam ba.
16 “Ni wom mi nalimnyiini. Nama baai ate mi a tom la, a nyɛ ase ka
piisa ale bo piina sunsuŋ la. Dila nyiŋ la ku a fe kama ayen ni ta yam ase
wiiga la abe ni yik ni dek ase nangbaŋsa la.
17 Ni kpesi ni dek dii nyiŋ la nuruba a le yik ni ale pagrim a ta cheŋ
boteka yenni. Ba le miiri ni me ale fiŋsa ba tuka diinaŋa po.
18 Ba le ta ni a cheŋ a ga zaani nalima ale kpaga niŋ ate ba bo ni buusa
mi nyiŋ. Ba dan nyɛ ni dila ni yaa le nya siuk a biisi ale ba ale baai me
ale kan daa Juuba la Naawen wamaŋsaŋa wie.
19 Ba dan ta ni a jam boteka yenni po, ni kan basi ate dii ate ni ayen ni
biisi la a daani ni. Ku dan jam paari ni biik, Naawen a le sagi ni ate ni
biisi.
20 Wie ŋaai ate ni ayen ni biisi la a kan chim nama dek wie, alege ŋa le
nyini ka ni Kowa Naawen Chiika jigi.
21 “Nuruba a le jam yik ba suaata a te nuruba ba gela ate ba ko ba. Bisa
koba a le jam a yik ba me a nyɛ ba dila degadega. Bisa me a le jam nyɛ ba
koba ale ba maba dila me.
22 Waai meena a le kisi ni, dii nyiŋ la nama ale a va mi la. Nuru waai a
dan ta suduŋni ale ninam ate ku beni, Naawen a le vari wa a basi.
23 Ba dan a daani ni tɛŋ kaai po ni basi dula abe ni chali cheŋ tɛŋ yoŋ.
Wensie ate mi a weeni ni, ni kan baga a tom ni tuimaŋa meena Izirali
tɛŋsaŋa po a nueri ale ge ate mi Saalobiika a pilim jam.
24 “Zamsirɔ waai an baga a seba a gaam wa sagrɔ. Tomteerɔ waai me
an baga a chim nuru kpioŋ a gaam wa nyɔnɔ.
25 Zamsirɔ a pii ka nyiŋ wa dek ayen wa magsi chaab ale wa sagrɔ.
Tomteerɔ me a yaali kama ayen wa dan nya siuk wa ale wa nyɔnɔwa a

magsi chaab. Nuruba a dan a wi mi ayen Beelzebu, chichiribaata meena
kpagini, ba le wi nama wie ate ŋa gaam di.
26 “Ni be kan a chali nuruba yɔgsumɔa. Wie ŋaai ale lik dua yɔgyɔgla
de la ale jam nyini peelim, wie ŋaai meena ale chim wasusuga la ba le jam
seba ŋa.
27 Dila nyiŋ ku a fe kama ate ni a sak nuruba wie ŋaai ate mi a suk a
sak ni la, a lagri.
28 Ni kan a chali yɔgsum ale nuru baai ale a ko nuruba nyiŋlammu la,
dii nyiŋ la ba an baga a ko ba chiisaŋa. Ku magsi kama ayen ni a chali
Naawen waai ale baga a kaasi nuruba nyiŋsa ale ba chiisa bolim buui ale
kan maari a kpimsi la po yɔgsum.
29 Ni baga kama a pa ligbiri a da nuinsa siye yabaŋa po, alege si po bunyi
a dan poom a lo tɛŋ, ni Kowa Naawen a seba ku po kama.
30 Alege nama, Naawen a chiini ni zuisaŋa meena ni zuimaŋa po kama.
31 Nyaku de nyiŋ nama kan a chali yɔgsum ale dii ate nuruba ayen ba
nyɛ ni la. Ni gaam nuinsaŋa ka nna yegayega Naawen nimbie po.
32 “Waai meena ale a weeni a lagri nuruba nimbie po ayen ka mi ale
soa ba la, mi me a le weeni dila degadega m Kowa Naawen waai ale bo
wenŋmazuk la nimbie po.
33 Waai meena ale kan weeni a lagri nuruba nimbie po ayen ka mi ale
soa ba la, mi me a kan biisi m Kowa Naawen waai ale bo wenŋmazuk la
nimbie po.
34 “Ni kan a poli ayen mi sakka de a le basi ate nuruba a tigsi jam jigi
yeŋ a boro ale suyɔgini. Ku le basi kama ate nuruba a poori chaab.
35 Bisa a le ŋman tulim a ta chaab ale ba koba. Leeba me a le ŋman
tulim a ta chaab ale ba maba. Sampooba me ale tulim ta chaab ale ba
ŋianipooba.
36 Ku dan jam ase nnala la, ni le seba ayen nuru dek dɔkdem ale wa
dachaasa.
37 “Nuru waai ale a yaali wa ko a yaase wa ma a gaam mi la an magsi
ayen wa va mi. Nuru waai me ale a yaali wa biik a yaase wa lie a gaam
mi la an magsi ayen wa va mi.
38 Nuru waai a ale kan gomsi a magsi ayen wa nya ninam a yaase wa
kpi mi nyiŋ la an magsi ayen wa va mi.
39 Nuru waai ale a yaali wa dek nyuvuri ale kan yaali ayen wa nya ninam
la, kula nyɔnɔ a le jok wa nyuvunni. Nuru waai a dan jok wa nyuvuri mi
nyiŋ, wa le ŋman nya di.
40 “Nuru waai a dan te ni tia ale tuesi ni, kula nyɔnɔ a te ka mi me tia
dila. Nuru waai me ale a te mi tia ale a tuesi mi la, wa te ka Naawen waai
ale tom mi la tia dila.
41 Nuru waai ale a te Naawen biisiteerɔwa tia, dii nyiŋ la wa le tom a te
Naawen la, da yeŋ po wa le nya ku tutuna. Nuru waai me ale a te nuru
maŋ tia ayen wa le ka nuru maŋ la nyiŋ, da yeŋ po wa le nya ku tutuna.
42 Ni wom mi nalimnyiini. Nuru waai a dan pa nyayɔgsik a te mi
ŋaaŋviirima po wanyi, da yeŋ po wa le tuesi ku tutuna.”

11

1 Yeezu ale biisi ale wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa a nueri la, wa yaa basi
dula jigini ale ge cheŋ tɛŋ sii ale mɔata dula la ayen wa sak ba Naawen
wamaŋsaŋa wie.
2 Jɔɔn waai ale jam a te nuruba soka la, a diem a jam bo ka naawa
Ayerod dɔkku kuui ate ba a lik nuruba la po. Jɔɔn ale wom dii ate Yeezu

a jam a tom la, wa yaa tom wa ŋaaŋviirima po ba gela ate ba cheŋ Yeezu jigi.
3 Ba ale ga paari wa jigi la, ba yaa bek wa ayen, “Ka fi ale nuru waai ate
Jɔɔn a weeni ayen fi le jam la, yaa ti deema a limsi nuru yoŋŋɔa?”
4 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni ŋman pilim cheŋ a ga weeni Jɔɔn dii
ate nama a wom ale a nya la.
5 Yeeba a nya, gbanisa me a baga a cheŋ, gama me a nya nyiŋyɔgsa.
Tukpara nyam a wom, ale nagi kpeeba kum po a yiti. M be sagi ŋanjagsa
me Naawen wamaŋsaŋa wie.
6 Nuru baai ale kan ta chichama ale mi la, sue a peenti kama.”
7 Ase Jɔɔn ŋaaŋviirima a yaa ale ŋman pilim a bo siuku po a cheŋ la,
Yeezu a yaa chiem a weeni nuru bɔanni Jɔɔn wie. Wa yaa weeni ba ayen,
“Nama ale nyini a cheŋ Jɔɔn jigi sagini po la, nama a jam a poli ayen ni le
nya ka boa? Nama a poli ayen ni le nya ka chichama nyɔnɔ?
8 Nama a nyini cheŋ ayen ni nya ka boa? Nama a cheŋ dula ayen ni nya
ka nuru waai ale jo garuk nalinsa la? Baai ale a jo garuk tila chaama la a
bo ka nalima yie po.
9 Ni be weeni mu, ni nyini cheŋ ayen ni nya ka boa? Naawen
biisiteerɔma yaa? Ni basi ate m weeni ni ayen ni nya ka waai ale gaam
Naawen biisiteerɔma meena la.
10 Ba ŋmarisi Jɔɔn wie Naawen gbaŋka po kama dila po dila po ayen
Naawen a weeni ayen, ‘Ka mi tomteerɔwa ale nna. M be le liŋ a tom wa
fi niŋ ate wa gomsi siuk a te fu.’
11 Wensie ate mi a weeni ni, Jɔɔn waai ale a te nuruba soka ale nyiam la
a gaam nuru baai meena ale jam boro a ta nyini dila po dila po la kama,
alege Naawen naamu po waai ale ka baaŋ la a ŋman zuak a gaam Jɔɔn
kama.
12 A ta nyini diipo ate Jɔɔn a piilim a sak nuruba la a ta jam paari jinla,
pagrim nyam a kasim a yaali kama ayen ba kaasi Naawen naamu.
13 A ta nyini diipo ate Naawen a liŋ pa wa Sinsaŋŋa a te Moosis la ale
Naawen biisiteerɔma meena ale jam a sak nuruba dii la a ta jam paari
Jɔɔn jamka me nuruma de meena a biisi Naawen naamu wie kama.
14 Ni dan siak a te dii ate ba ŋmarisi la, ni le miŋ ayen Jɔɔn ka Naawen
biisiteerɔwa Elaja. Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen wa le ŋman pilim
jam.
15 Ni lagri ni tueŋa a wom dii ate m weeni a sak ni la.
16 “Yɔgyɔgla de, m le pai jinla demma a magsi chaab ale ka boa? Ba a
nyɛ se ka bisa ale tigsi chaab a kala yaba po a wi ba dɔaba a weeni ba
ayen,
17 ‘Tama a yi ka nipɔkfiak yiila, alege nama a kan gogi. Ti a yi kum yiila,
alege ni sue a kan kaasi.’
18 Jɔɔn ale jam bobi wa nɔanni la, waai meena a jam a weeni kama ayen
chichiribiok ale bo wa zukku po.
19 Mi Saalobiika ale jam, a de ale nuruba la, waai meena a jam a weeni
kama ayen, ‘Ni nya nuruwa de. Wa ka puuk nyɔnɔ ale a nyu daam me
nna yegayega. Wa ka lampoo cheesiroba ale wabanyeerisa doa.’ Naawen
a sak nuruba ka wa wensie siutaŋa tii ale ka tɔgatɔga la.”
20 Yeezu a tom wakperikaliisa yegayega tɛŋ sii ale mɔata la po, alege tɛŋ
sila demma an diem a jam basi ba wabaataŋa. Wa yaa tɔariŋ ba ayen,
21 “Nama Koraziin demma ku le jam tua kama ni jigi. Nama Beteseida
demma, ku le jam tua kama nama me jigi. Ase mi a dan poom a tom
wakperikaliisaŋa de ka Taaya ale Saidon tɛŋsaŋa po ase mi ale tom dii

nama jigi la, baai ale jam bo dula dila po dila po la ate basi ba wabaataŋa kama. Ba te jo ka garuk tii ale a lu ba nyiŋsaŋa la abe ba nyɛ tintuem a yuk ba zuimaŋa. Nyaku de te le sak nuruba kama ayen ba ŋman va ka Naawen siuku.
22 Wensie ate mi a weeni ni Naawen a dan jam ayen wa bo tɛŋzuk meena demma buusa wa le ta jiirim ale Taaya ale Saidon demma a gaam nama kama.
23 Nama Kapernaum demma, ni a yaali kama ayen ni pa ni dek jueli wenŋmazuk. Dai dila danni a dan paari, ba le yuk ni basi bolim buui ale kan maari a kpimsi la po. Ase mi dan poom a tom wakperikaliisaŋa de ka Sodom tɛŋka po dila po dila po, ase m le tom dii la, Naawen a kan bo ba buusa a kaasi ba.
24 Wensie ate mi a weeni ni Naawen a dan jam ayen wa bo tɛŋzuk meena demma buusa wa le ta jiirim ale Sodom demma a gaam ni.”
25 Va ŋala po Yeezu a yaa puusi a te Naawen ayen, “M dek ko, fi waai ale ka wenŋmazuk ale tɛŋzuk meena nyɔnɔ. Wie ŋaai ate fi a zɛri yam nyam sakka ale ge a pa suk ba la, fi pa ka ŋala a sak baai ale kan seba gbaŋ la. Mi a te fi jiam wieŋa de nyiŋ.
26 M Koa, fi ale yaali ayen ku nyɛ dii la ale la.”
27 Yeezu ale puusi a nueri la, wa yaa cheemu a weeni nuru bɔanni ayen, “M Kowa a pa jaab buuri meena a te mu kama. Nuru waai a ze Naawen biika ka wa kowa nyiini ale seba wa. Nuru waai me a ze kowa ka wa biika nyiini ale seba wa. M basi kama ate baai ate m lueri la seba wa me.
28 “Nama meena baai ale ji jib kpeenta ale jiak la, ni jam mi jigi. Mi a le te ni vuusum.
29 Mi sinsaŋŋa a nyɛ se ka naabkpaama duok la. Ni pa ku a su ni ŋeeŋa po ate ni baga. Mi ka nuru waai ale seba m dek taka la. Ni dan basi ate mi a sak ni, ni le nya vuusum.
30 Duok kuui ate mi a pai a te ni la, ku ta cheŋka an tua. Jib tii ate mi a pai a ji ni la an dobra.”

12

1 Ba Vuusum Daaŋa po dinyi Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa jam cheŋ va nuru talim po. Ba la cheŋ la, kom a yaa ta wa ŋaaŋviirima ate ba yaa wie “wiiti” ayen ba ŋobi.
2 Farisiima ba gela ale nya dii ate ba a nyɛ la, ba yaa bek Yeezu ayen, “Ka boa ate fi ŋaaŋviirima a kaasi ti Vuusum Danni kisiku?”
3 Yeezu a yaa bek ba ayen, “Nama an diem karim Naawen gbaŋka po a miŋ naawa Deevid wie a chak ya?
4 Dii po ate nuru waai ate ba a wi wa ayen Abiata ate wa jam ka Juuma Puusika Yenni tomteerɔma la, da yeŋ ate kom a yaa jam ta Deevid ale wa dɔama. Wa yaa jo Puusika Yenni po a pa boroboruk a we a ŋobi ale ge a wie a te wa dɔama ate ba me a ŋobi. Ba kan te nuru yoŋ a ŋobi boroboruku de ka Juuma Puusika Yenni tomteerɔwa nyiini ale a ŋobi ku.
5 Nama an karim dii ate Moosis a ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen Juuma Puusika Yenni tomteerɔma nyiini ale a tom wa Puusika Yenni po Vuusum Danni la? Ba nyiem a kasim a a kaasi ti Vuusum Danni kisiku kama, alege nuru waai a kan nya ba kaasuŋku.
6 Ni basi ate m weeni ni ayen nuru a bo dela a zuak gaam Juuma Puusika Yenni kama.
7 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen wa weeni kama ayen, ‘Nama ale ta jiirim ale chaab dii la a peenti mi sui a gaam nama ale a ko duŋsa a

kaabi a te mi la kama.’ Ni dan seba wieŋa de kiri, kuna magsi ayen nama
a bu baai ale kan nyɛ a kaasi la buusa.
8 Mi Saalobiika ale soa Vuusum Daaŋa me.”
9 Yeezu a yaa basi dula jigini ale ge a cheŋ ga jo Juuma tuka dɔkku po.
10 Nuru wanyi ale jam bo dula ate wa nisa a kpi. Nuru baai ale jam bo
dula la, a jam a limsi kama ayen ba nya se Yeezu le tebi nuruwa nisaŋa
Vuusum Danni po yaase wa kan tebi ate ba baga a nya wari biisi.
11 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “A se nama waai poosuk a dan lo vili po
Vuusum Danni ni kan yeeri ku?
12 Nurubiik a be gaam poosuk kama nna yegayega. Ka dila ale soa ate
nuru a dan maari wa suok Vuusum Danni po, wa kan kaasi Vuusum Danni
kisiku.”
13 Wa yaa weeni nuru waai nisaŋa ale kpi la ayen wa teeri si.
Wa yaa teeri si a deri nya nyiŋyɔgsa.
14 Farisiima a yaa yiti dula jigini a nyini a yaa gisi siuk ayen ba ko Yeezu.
15 Yeezu ale wom dii ate ba a yaali ayen ba nyɛ wa la, wa yaa basi dula
jigini ale ge cheŋ. Nuruba yegayega a jam va wa ate wa tebi ba tuetaŋa
meena.
16 Wa ale tebi ba la, wa yaa weeni ba ayen ba kan weeni a sak nuru wa
ale nyɛ dii la.
17 Wa weeni ba nyaku de kama ayen dii ate Naawen biisiteerɔwa Azaya
a ŋmarisi dila po dila po la a chim wensie. Wa ŋmarisi kama ayen Naawen
a weeni ayen,
18 “Ka mi tuimtomdɔwa waai ate mi a lueri a te m dek la, ale nna. Mi a
yaali wa kama. M sui me a peenti ale wa nna yegayega.
M le pai m chiika a nyo wa sunum po ate wa sak baai ale kan daa Juuba
la nyemagsika.
19 Wa daa sak ba nyaku de, wa kan yaali ayen wa ale ba a ta nampaga ale
chaab a yaase wa a na ba yabaŋa po.
20 Wa le maari ŋanjagsa baai ale nyɛ a se wuuk tii ale wie la abe wa pa
wa pagrimu a te nuru baai ale seba ba dek taka la, dii nyiŋ la bala
a nyɛ se ka bolim ate ba tɔati a zaani la.
Wa kan basi nyaku de nyeka a se ka wa ta nyemagsika a jam tɛŋzuk de.
21 Waai meena yiila ale bo ka wa jigi.”
22 Da ŋala po nuruba ba gela a yaa ta nuru wanyi a jam Yeezu jigi. Wa
jam ka gaauŋ ale yi me, dii nyiŋ la chichiribiok ale jam bo wa zukku po.
Yeezu a yaa tebi wa ate wa ŋman baga a biisi ale a nya.
23 Ku yaa cha nuru bɔanni ate ba yaa bek chaab ayen, “Nuruwa de, ka
naawa Deevid ŋaaŋbiik yaa?”
24 Farisiima ale wom dii ate nuruma a biisi ale chaab la, ba yaa weeni
ba ayen, “Chichiribaataŋa meena kpagini ate ba a wi ayen Beelzebu la ale
a te wa pagrim ate wa baga a yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi.”
25 Yeezu a jam seba dii ate Farisiima a poli la kama a yaa weeni ba ayen,
“A se tɛŋ kaai dem a dan poori ba dek ta chaab, ba dachaasa a kan va dila
nyiŋ a ko ba? Ase yeri yeŋ po dem a dan tulim a ta chaab yeri dila a waaŋ
kama.
26 A se Sitaana ale wa tuimtomdɔma a dan ta chaab, wa naamu a kan
beni ale ge a lo.
27 Nama a weeni ayen Beelzebu ale kasim a pa wa pagrimu a te mi ate
mi baga a yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi. Ka wana ale a te
nama ŋaaŋviirima pagrimu ate ba a yiak chichiribaata a basi. Ni dek

ŋaaŋviirima ale a tom dii la a sak kama ayen dii ate nama a biisi mi wie la a daa wensie.

28 Ka Naawen Chiika ale a te mi pagrim ate mi a yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi. Nyaku de a sak ni kama ayen Naawen naamu a jam diiri ni kama.

29 “Nuru karo a baga a jo pagrɔ yeri po a zu wa ŋanta ka wa nin liŋ a yik wa a bobi alege pai ŋantaŋa.

30 “Nuru waai a dan zɛri mi ŋaaŋ zaanika, kula nyɔnɔ a kaasi ka mi ale a tom dii la. Nuru waai a dan kan a maari mi ate ti tigsi a gum chaaba, kula nyɔnɔ a kati a waaŋ kama.

31 Wensie ate mi a weeni ni, Naawen baga kama a voŋa te nuruba ba wabaata meena ale ba ale a le wa dii la me. Alege nuruba a daa le Naawen Chiika, Naawen a kan baga a voŋ a te ba.

32 Nuruba a daa le mi Saalobiika Naawen ale baga a voŋ a te ba. Nuruba abe daa le Naawen Chiika, Naawen a kan baga a voŋ a te ba diipo diipo.”

33 Yeezu a yaa ŋman weeni Farisiima ayen, “Timaŋ a yoani ka yoana maŋsa, alege tibiok a yoani ka yoana baata. Nuruba a baga a miŋ timaŋ ale tibiok ka si yoanaŋa nyiŋ.

34 Nama a nyɛ se ka wiiga la. A se nama a daa tom wabaata ni le nyɛ ka se a biisi wamaŋsa? Wie ŋaai ate nama a biisi la a nyini ka ni dek puusa po.

35 Nuru sunum a bo ka wa ŋanta zaanika jigi. Wamaŋsa a dan bo dula, wa a yeeri ŋa kama a biisi. Wabaata me a dan bo du, wa a yeeri ŋa me kama a biisi.

36 “Wensie ate mi a weeni ni, Naawen a dan jam ayen wa bu tɛŋzuk meena demma buusa, wa le bek waai meena wa ka ya tii ate ba biisi la.

37 Naawen le pa ka wie ŋaai ate ni biisi la a bu ni buusa. Nama ale biisi ŋaai meena ate wa wom la le basi ate wa weeni ayen ni kaasi kama yaa se ni ze ku po.”

38 Da ŋala po Juuma Sinsak sagrɔma ale Farisiima ba gela a yaa jam Yeezu jigi a weeni wa ayen, “Ti Sagrɔ, tama a yaali kama ayen fi tom wakperikaliik ate ti nya.”

39 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nama jinla demma a zɛri Naawen ka nna yegayega ale a tom tuimbaata. Mi a kan siagi a tom wakperikaliik a te nama yɔgyɔgla de. Wakperikaliik sii ate nama le nya dai yeŋ po la ale dii ate Naawen a tom a te wa biisiteerɔwa waai ate ba jam a wi wa ayen Jona la.

40 Naawen a jam tom jum kpiem ate bu ga ne Jona. Wa jam a bo bu poni po ka daa ŋata. Siuku la po me ba dan jam ko mi Saalobiika, nuruba le gu mu. Ba dan gu mu, daa ŋata danni m le yiti kum po.

41 Naawen a dan jam ayen wa bu tɛŋzuk meena demma buusa baai ale bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Niineve la, le jam a yiti a biisi gaam ni. Jona a le jam sak ba Naawen wie dila po dila po la, ba jam a basi ba wabaataŋa kama ale va wa. Mi waai ale bo dela ale ni la, a zuak gaam Jona kama nna yegayega.

42 Naawen a dan jam ayen wa bu tɛŋzuk meena demma buusa, Siiba tɛŋka nipɔk naawa, le jam a yiti a biisi gaam ni. Wa nyini ka nna niŋniŋa a jam naawa Solomon jigi ayen wa wom wa yammu wieŋa. Mi waai ale bo dela ale ni la, a zuak gaam Solomon kama nna yegayega.”

43 Yeezu a yaa ŋman weeni Farisiima ayen, “Chichiribiok a dan nyini nuru zuk po a nyini, ku a cheŋ ka sagini po a ga nyeema a gisi vuusum jigi. Ku dan kan baga a nya jigi ya.

44 Ku a weeni ka ku dek ayen, ‘Basi ate m ŋman a ga jo nuru waai zukku
po ate m poom boro la.’ Ku dan ŋmani a ga jo dula jigini, ku yaa ale nya
ayen ku jigini a gomsi magsi kama.
45 Ku yaa ŋman nyini dula jigini a nyini a ga gisi a nya ku chichiribaata
ti chaab tiyopoi a ta ŋmani ga jo nuruwa zukku po. Chichiribaata tiyopoi
wa tuimbaataŋa a pagra a gaam m kula tuimaŋa kama chichiribiok kula
a dan tom ku tuimaŋa a nueri, nuru wa la ale poom ka dii la a gaam wa
daam wa kama. Ku le ku nyɛ dii ale jinla demma baai ale a tom wabaata
la ale la.”
46 Yeezu ale diem boro a biisi la, wa mawa ale wa suaataŋa a yaa jam
za peelim a tom nuru ayen wa jo a wi wa.
47 Wa yaa jam Yeezu jigi a weeni wa ayen, “Fi mawa ale fi suaataŋa a za
peelim a yaali fu.”
48 Nuruba yegayega ale jam kala a gilim Yeezu ate wa yaa bek ba ayen,
“Ka wana ale mi ma? Be ka bana ale mi suaata?”
49 Wa yaa dak ayen ba nya wa ŋaaŋviirima, ale weeni ba ayen, “Mi
maba ale mi suaataŋa ale la.
50 Baai meena ale a tom dii ate mi kowa a yaali la, bala ale mi suaata,
ale mi tɔaba, ale mi maba.”

13

1 Dai dila danni Yeezu a yaa basi dula ale ŋmani a cheŋ mogi kpeeni
noai a ga kala a sak nuruma Naawen wie.
2 Nuru bɔari yegayega a yaa jam za a gilim wa. Ba ale jam a piisi la nyiŋ
ale soa ate wa yaa a yiti a ga jo ŋaaruŋ po a siŋ nyiamu po a torisi a cheŋ
niŋ maga dega, ale ge ate nuru bɔanni a yaa za nyiamu noai.
3 Wa yaa magsi wamagsima a sak ba wie nna yegayega a weeni ba ayen,
“Nuru wanyi ale jam boro a yaa nyini a cheŋ wa talim ayen wa yuk wa
ŋanborinta ase muma la.
4 Wa ale jam boro a yuk la, beeŋa gela a lo siuku po ate nuinsa a jam
pisi ŋa meena.
5 Beeŋa gela me a lo tintana po. Ŋala an jam baga a nyini nwuli, dii nyiŋ
la tantaŋa an jam soa dii ya dula jigini.
6 Kantueŋ ale jam a moak la, ŋa meena yaa jak dii nyiŋ la ŋa ka naŋsa
ate ŋa yaa a kpi.
7 Beeŋa gela me a lo munsa po a yaa nyini. Munsaŋa me a chim gerigi
ŋa.
8 Beeŋa gela me a lo tɛŋ naluŋ po a nyini a biak nalimnyiini. Ŋaai a ta
bie pisita, ŋaai pisiyuebi, ŋaai me a ta kook.”
9 Yeezu yaa a ŋman weeni ba ayen, “Nama baai ale ta tue a wom la, ni
wom mi nalimnyiini.”
10 Yeezu ale jam kala wa dek wa nyiini la, wa ŋaaŋviirima a yaa jam a
bek wa ayen, “Ka boa ale soa ate fi a daa sak nuruba, fi a pa wamagsima
a sak ba?”
11 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Naawen a pa wa naamu wieŋa a lagri
sak ni kama alege wa an nyɛ nna la a te ba.
12 Nuru waai a dan tara, Naawen ale gum du a te wa ate wa ta yegayega.
Nuru waai a dan kan ta jaabɔa, mak kaai ate wa ta la, Naawen ale tuesi.
13 Ka dila nyiŋ ale soa ate mi a magsi wamagsima a sak nuruba la. Ba
ta nina alege an baga a nya. Mi daa biisi ale ba, ba kan miŋ mi ale a biisi
dii la kiri ya.

14 Dii ate Naawen biisiteerɔwa Azaya a ŋmarisi ba wie Naawen gbaŋka
po dila po dila po la ka wensie. Wa ŋmarisi ayen Naawen a weeni ayen,
‘Nuruma de a wom ale a wom kama alege ba kan miŋi. Ba a nya ale a nya
alege ba kan nya.
15 Dii nyiŋ la ba popolaŋa a lik kama, ba tueŋa me a kpari ate ba ninaŋa
a yi.
Ba dan kan nyɛ ka dila ba ninaŋa a ta nya kama, ate ba tueŋa a wom ate
ba popolaŋa me a miŋ.
Ate ba basi ba wabaataŋa ate m voŋ a te ba.’
16 “Nama a ta supeentik kama. Ni ninaŋa a baga nya ate ni baga a miŋ
dii ate weeni la kiri.
17 Ni basi ate m weeni ni ayen Naawen biisiteerɔma ale Naawen nuruma
yegayega a yaali kama ayen ba nya wie ŋaai ate nama a nya la nna
yegayega, alege ba an baga a nya ŋa. Ba a yaali ayen ba wom wie ŋaai
ate nama a wom la nna yegayega, alege ba an baga a wom ŋa.
18 “Ni goori a wom mi ale a ayen m sak ni boridowa wamagsini la kiri.
19 Bie ŋaai ale lo siuku po la a nyɛ se ka Naawen Naamu po wamaŋsaŋa
ŋaai ate nuruba a wom alege kan miŋ ŋa kiri la. Sitaana a yaa jam nna
nwuli a tuesi wamaŋsaŋa ba suniimaŋa po.
20 Bie ŋaai ale a lo tanaŋa po la a nyɛ se ka baai ale a wom wamaŋsaŋa
ate ba sue a peenti la.
21 Alege wamaŋsaŋa a kan siŋ ba suniimaŋa po ate ba a ta ŋa a beni.
Ninam a dan jam yik ba wamaŋsaŋa vaka nyiŋ, ba yaa deri basi.
22 Bie ŋaai ale a lo munsaŋa jigini la a nyɛ se ka baai ale a wom
wamaŋsaŋa, alege tɛŋzuk meena ŋantaŋa yaalika ale ba ligraŋa yaalika
yegayega ka, ŋala meena a kaasi ka wamaŋsaŋa ate ba an baga a ta ŋa a
beni.
23 Bie ŋaai ale a lo tɛŋ naluŋku po la a nyɛ se ka baai ale a wom
wamaŋsaŋa ate ŋa a jo ba suniima po nalimnyiini ale baga a biak a ta
bie pisita, ŋaai pisiyuebi ate ŋa gela me a ta bie kook la.”
24 Yeezu yaa ŋman magsi wamagsima ŋa chaab ale ba ayen, “Naawen
Naamu a nyɛ se ka nuru waai ale cheŋ wa talim ayen wa bori wa
ŋanborinta la.
25 Dii po ate nuru meena a goa la wa dachiak a yaa yiti yokku po a cheŋ
nuruwa talimu a ta wuu bie a ga bori bu po ale ge cheŋ.
26 Ŋantaŋa ale nyini a chim a mɔata puusa yikka la, wuutaŋa me a nyini
a chimu.
27 Da yeŋ po talimu nyɔnɔwa tomteerɔma a yaa jam a bek wa ayen, ‘Ti
nyɔnɔ, ŋan baai ate fi a pa ta ga a bori fi talimu po la, ŋa daa ŋanmaŋsa?
Ka boa ale soa ate wuuta a nyini ŋa po a soa di?’
28 Wa yaa weeni ba ayen, ‘Ka m dachiak ale bori wuutaŋa ŋa po.’ Ba
yaa ŋman bek wa ayen, ‘Fi a yaali ayen ti ga voori wuutaŋa a basi?’
29 Wa yaa weeni ba ayen, ‘Ni basi ti, dii nyiŋ la ni dan ga ayen ni voori
ti, nama a le maa voori ŋantaŋa me a basi.
30 Ni basi ate ŋantaŋa ale wuutaŋa a gum chaab a chim. Cheka danni a
dan paari, m le basi ate cheeroma a che ŋa meena abe ba yaa luk wuutaŋa
a ju abe ba ge ŋantaŋa dek a ta ga nyo m bunni po.’ ”
31 Yeezu yaa a ŋman magsi wamagsini ale ba ayen, “Naawen Naamu a
nyɛ se ka be dii ate ba a wi ayen ‘Mastad’ ate nuruba a pa di a bori ba
talita po la.
32 Di ka bie meena po be fiik. Di dan nyini a chim, di a zuagi kama a
gaam ti fiisaŋa meena, ate nuinsa a jam a yɔgi si tugta bu zuk.”

33 Yeezu a ŋman diem a magsi wamagsini di choa ale ba ayen, “Naawen
Naamu a nyɛ se ka nipɔk a nyiem ale pa dabinta a nyo boroboruk zom po
ate ku fuusi a zuak dii la.”
34 Yeezu a nyiem a dan boro a sak nuru bɔanni, wa nyiem a kasim a
magsi ka wamagsima ale ba. Wa kan weeni wariya alege a kan magsi wa
magsi.
35 Wa a nyɛ nyaku de kama ate ku sak ayen dii ate Naawen biisiteerɔwa
a ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po la a chim wensie. Wa ŋmarisi
ayen Naawen a weeni ayen,
“Mi dan boro a sak nuruba, m le magsi ka wamagsima ale ba. Mi ale nyɛ
tɛŋzuk meena la, m pa ka wie nna yegayega a suk, alege m le pa ŋa
a sak ba a lagri.”
36 Dula jigini Yeezu a yaa basi nuru bɔanni ale ge a ga jo yenni po. Wa
ale ga jo yenni po la, wa ŋaaŋviirima a yaa jam a weeni wa ayen, “Fi ale
a magsi wuutaŋa ale ŋanborintaŋa po wamagsini dii a sak ti la, tama a
yaali kama ayen fi weeni di kiri a sak ti.”
37 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Waai ale bori ŋanborintaŋa la a nyɛ ase
ka mi Saalobiika la.
38 Talimu a magsi chaab ale ka tɛŋzuk meena, ale ge ate ŋanborintaŋa
a magsi chaab ale nuru baai ate Naawen a soa la. Wuutaŋa me a magsi
chaab ale ka nuru baai ate Sitaana a soa la.
39 Dachiak kaai ale bori wuutaŋa la ale Sitaana. Cheka danni a magsi
chaab ale ka tɛŋzuk meena kpeglimka danni. Cheeroma me a magsi chaab
ale ka Naawen sabiiloma.
40 A se Cheeroma ale a tigsi wuutaŋa a gum chaab a ju dii la, tɛŋzuk
meena kpeglimka danni me ale nyɛ a se ka dila la.
41 Mi Saalobiika a le tom Naawen sabiiloma ate ba tigsi baai ale a tom
wabaata ale baai ale a sak nuruba wabaata tomka siuk la meena.
42 Sabiiloma a le pa ba a yuk basi bolim buui ale kan maara kpimsi la
po ate ba bo dula a kaari abe ba ŋobi ba nyinaŋa.
43 Tuimmaŋsa nyamma a za ba a nyagsi a se ka wenbinni la ba nyɔnɔwa
Naamu po. Nama baai ale ta tue la, ni wom mi.
44 “Naawen Naamu a nyɛ se ka nuru waai ale tu a nya jaab ate wa silima.
Wa sui yaa peenti nna yegayega ate wa chuili tanta a si alege a ga pa wa
ŋanta meena a da a jam da tɛŋ kala.
45 “Naawen naamu a nyɛ se ka gerindɔ waai ale a gisi ayen wa da tintain
ate ba a wi ayen ‘pearl’.
46 Wa dan nya kpain dii diak ale pagra a gaam ŋa meena la, wa yaa ga a
pa wa ŋanta meena a da. Wa le da a nueri la, wa yaa ŋmani a cheŋ waai
ale ta tintanni a da la jigi a ga da.
47 “Naawen Naamu a nyɛ se ka nuru waai ale a yuk ŋmiak a basi beli
kpeeni po a yik juma tɔgatɔga la.
48 Ŋmiaka a dan sueri, jumyigrɔwa a yaa dari ka a ta jueli kuŋkɔŋini.
Wa dan ta ŋa a jueli, wa yaa kali tɛŋ a luk jum ŋaai ate ba ŋobi la a nyo
chinni po ale ge a pa jum ŋaai ate ba kan ŋobi la a yuk a basi.
49 Siuku la po me, tɛŋzuk meena kpeglimka a dan jam paari, Naawen
sabiiloma a le luk nuru maŋsaŋa ale nuru baataŋa tɔgatɔga a zaani.
50 Wa le pa wabaataŋa nyamma a ta ga a yuk basi bolim buui ale kan
maari a kpimsi la po. Dula jigini ba le kum nna yegayega abe ba a ŋobi
ba nyinaŋa.”
51 Yeezu ale a magsi wamagsimaŋa de a nueri la, wa yaa bek nuruma
ayen, “Nama a miŋ dii ate mi a biisi ale ni la kiri a chagi ya?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Mm, ti miŋ ya.”

52 Yeezu a ŋman weeni ba ayen, “Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma waai a dan
chim mi ŋaaŋviiro Naawen Naamu po, wala a nyɛ se ka yeri nyɔnɔ ale
yeri ba ŋan paala ale wa ŋan kpagsa wa dɔk po la.”
53 Yeezu ale a sak nuruma de a nueri la, wa yaa basi dula jigini,
54 alege a cheŋ wa dek tɛŋka. Da yeŋ po wa yaa cheŋ a ga jo ba Juuma
tuka dɔkku po a sak nuruma Naawen wie. Ku yaa jam a cha nuru baai ale
jam a bo dula jigini la. Ba yaa bek chaab ayen, “Nuruwa de a nya yammu
de ka be? Wa nyɛ ka se a tom wakperikaliisaŋa nna?
55 Daa wala ale chapentawa biika la? Daa Mɛɛri biika ale la? Da Jeemsi
ale Josefi ale Judas ale Simon suok ale la?
56 Wa tɔama an bo daa de la? Wa nyɛ ka se a seba nna?”
57 Nuruma meena sue an jam masa ale wa, dii nyiŋ la ba seba wa kiri
meena kama.
Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Waai meena a te Naawen biisiteerɔwa zula
kama, alege ka wa dek tɛŋka demma ale wa dɔk demma nyiini ale ka a te
wa zula.”
58 Wa an jam a tom wakperikaliisa yegayega dula jigini, dii nyiŋ la ba
jam ka siaka ale wa.

14

1 Da ŋala po Galili demma naawa waai ate ba a wi wa ayen Ayerod la,
a yaa wom Yeezu wie.
2 Wa yaa wi wa kpaŋŋa a weeni ba ayen, “Jɔɔn waai ale jam a te nuruba
soka ale nyiam la a yiti kum po kama. Ka dila ale soa ate wa baga a tom
wakperikaliisaŋa de.”
3 Ayerod a jam faari ka wa suoku waai ate ba a wi wa ayen Filip la powa.
Wa yue a jam ale Ayerodiasi.
4 Jɔɔn a liŋ jam a weeni Ayerod kama ayen, “Fi ale nyɛ dii ale fi suoku
powa la an nala.” Jɔɔn ale weeni dii la a basi kama ate Ayerodiasi a nyɛ
ate Ayerod a tom wa nuruma ba gela ate ba ga yik Jɔɔn a lik dɔk po.
5 Ayerod a jam a yaali ayen wa ko wa kama, alege wa jam a chali
Juuma yɔgsum, dii nyiŋ la ba jam a poli kama ayen Jɔɔn a jam ka Naawen
biisiteerɔma po wanyi.
6 Ayerod biamu benni danni ale jam a paari la, wa yaa wi nuruba
yegayega ayen ba jam a maa de wa biamu danni ŋandiintaŋa. Ba ale
jam a tigsi chaab a boro a de la, Ayerodiasi leewa a yaa jo dɔk kuui ate ba
jam kala a de la, a yaa gogi. Wa gogtaŋa a jam a te Ayerod supeentik nna
yegayega.
7 Wa yaa a pe a weeni wa ayen, “Jaab buui meena ate fi a yaali la, weeni
mu ate m te fu.”
8 Nipɔkbinni a yaa nyini a cheŋ wa mawa jigi a bek wa jaab buui ate wa
ayen wa yaali naawa jigi la. Wa ale biisi ale wa mawa a nueri la, wa yaa
ŋmani a cheŋ Ayerod jigi a weeni wa ayen, “Mi a yaali kama ayen fi basi
ate fi nuruma a ga gebi Jɔɔn zukku a ta jam te mu.”
9 Wa wieŋa a jam kaasi Ayerod sui nna yegayega, alege wa an jam baga
a zɛri ya, dii nyiŋ la wa jam a pe kama ale nipɔkbinni nuruma meena
nimbie po. Wa yaa weeni wa sojima
10 ayen ba cheŋ juijui ate ba lik Jɔɔn la a ga gebi wa zukku a ta jam.
11 Ba ale ga nyɛ dila a nueri la, ba yaa pa zukku a dueni taasi tanlaŋ po
a ta ŋmani a cheŋ ga te nipɔkbinni. Wa yaa tuesi ku a ta ga te wa mawa.
12 Jɔɔn ŋaaŋviirima ale jam a wom dii ale nyɛ la, ba yaa cheŋ a ga pa
wa nyiŋka a ta ga gu. Ba yaa ga weeni Yeezu.

13 Yeezu ale ga wom dii ale nyɛ Jɔɔn la, wa yaa cheŋ a ga jo ŋaaruŋ po
a cheŋ sagini po wa dek wa nyiini. A se wa ale jam a cheŋ la, nuruba
yegayega a yaa nya wa. Ba yaa basi ba tɛŋsaŋa ale a yiti a de niŋ a chali
a ga paari du ale ge ate wa yaa wari ŋaaŋ a jam.
14 Yeezu ale a nyini ŋaaruŋku po a siŋ tɛŋ la, wa yaa nya nuru bɔari
nna yegayega ale ba za a limsi wa. Wa jiirim a yaa jam bo ale ba ate wa
yaa tebi baai ale a yuagi la.
15 Wa ale wa ŋaaŋviirima ale jam a bo dula jigini ate ku beni la, ba yaa
jam a weeni wa ayen, “Nya ti meena a za ka sagi po ate wenni me a siŋ
ti dela. Basi ate nuru bɔanni a cheŋ tɛŋkpansaŋa po a ga da ŋandiinta a
de.”
16 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “M kan yaali ayen m basi ate ba cheŋi,
alege nama dek a te ba ŋandiinta ate ba de.”
17 Ba yaa weeni wa ayen, “Tama a ta ka borobotta tinu ale juma ŋaye
dela jigini.”
18 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni ta a jam te mu.” Ba yaa ga a ta jam.
19 Yeezu a yaa weeni ate nuruma meena a kali tɛŋ dula jigini, ate wa
yaa a pa borobottaŋa tinuwa ale jumaŋa ŋayewa a zak wa zuk a nya
wenŋmazuk a puusi a te Naawen ayen wa niak ti. Wa ale puusi a ga nueri
la, wa yaa wie boroboruku a pa te wa ŋaaŋviirima ayen ba pa a chari
nuruma,
20 ate ba meena a yaa ŋobi chak. Ba ale ŋobi a ga nueri la, Yeezu
ŋaaŋviirima a yaa pa busisa pi ale siye a pa ŋandiin taliŋa a sueri si.
21 Baai ale jam a ŋobi boroboruku ale jumaŋa la nidɔama nyiini a jam
ka tusa ŋanu.
22 Yeezu yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen ba jo ŋaaruŋku po a taamu
mogi kpeeni kauk kuŋkula ŋaaŋ nyiŋ, abe ba ge ate wa banti nuru bɔanni
ate ba kuli ba yeeŋa.
23 Wa ale banti ba a nueri la, wa yaa cheŋ a ga jueli guuk kunyi zuk ayen
wa puusi a te Naawen. Tɛŋka ale jam a sobri la, Yeezu dek wa nyiini ale
jam bo dula.
24 Wa ŋaaŋviirima a yaa jam bo ŋaaruŋku po nyiamu sunsuŋ ate vioku
a fɔbi ba ŋaaruŋku a basi kauk yoŋ.
25 Ku ale jam a paari vari kpadiaka kumka po la, Yeezu a yaa nyini guuku
zuk a siŋ a cheŋ a ga siŋ mogini po a za nyiamu zuk a cheŋ wa ŋaaŋviirima
jigi.
26 Ba meena ale nya wa ale wa za nyiamu zuk a cheŋ cheena ba jigi la,
yɔgsum a yaa deri yik ba nna yegayega. Ba yaa kaari nna yegayega, dii
nyiŋ la ba jam a poli ayen wa ka kok.
27 Yeezu a yaa deri kpabi a weeni ba ayen, “Ka mi. Ni yigi ni dek abe ni
kan a chali yɔgsumɔa.”
28 Piita a yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, ku dan ka fi, be weeni mu ate
m nyini ŋaaruŋku po a cheŋ nyiamu zuk a jam fi jigi.”
29 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Be nyini a jam.” Piita a yaa basi
ŋaaruŋku ale nyini a cheŋ Yeezu jigi.
30 A se wa ale jam a cheŋ la, wa yaa nya ale vioku a jam a pagra kama
nna yegayega. Yɔgsum a ya deri yik wa ate wa yaa a siŋ nyiamu tɛŋ. Wa
yaa kaari a weeni ayen, “M Nyɔnɔ, yik mu.”
31 Yeezu a yaa deri teeri wa nisaŋa a yik wa ale a weeni wa ayen, “Ka
boa ate fi ka siaka ale mi ale a chamu?”
32 Yeezu ale Piita a yaa cheŋ a ga jo ŋaaruŋku po. Ba ale ga jo ku po a
nueri la, vioku a yaa deri basi.

33 Wa ŋaaŋviirima baai ale jam a tali a bo ŋaaruŋku po la a yaa pak
Yeezu ayen, “Wensie fi sum ka Naawen biik.”
34 Ba yaa jam a taam jueli mogi kpeeni kauk kuŋkula a ga paari tɛŋ kaai
ate ba a wi ayen Genesaret la.
35 Baai ale jam bo dula la, a yaa nya Yeezu a deri miŋ wa. Ba yaa deri
tom ayen ba ta yuaroma a jam wa jigi.
36 Ba yaa saalim wa ayen wa basi ate yuaroma a tiri wa garuku nɔanni
ate ba baga a nya nyiŋyɔgsa. Baai meena ale jam a tiri wa garuku nɔanni
la a nya nyiŋyɔgsa kama.

15

1 Farisiima ale Juuma Sinsak sagrɔma ba gela a yaa nyini Jerusalem
tɛŋka a tigsi chaab a jam Yeezu jigi a bek wa ayen,
2 “Ka boa ate fi ŋaaŋviirima a zɛri ti kokpieŋsaŋa sinsaŋŋa vaka? Ba
kan nari ba nisimaŋa a magsi alege a de ŋandiinta.”
3 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nama a kasim a va ka ni dek kisitaŋa,
alege a kan va Naawen sinsaŋŋa.
4 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po ayen wa weeni ayen,
‘Nama a kasim a te ni koba ale ni maba zula.’ Waai a dan le wa ko a yaa
se wa ma, ba ko kula nyɔnɔ.
5 Nama a nyiem a kasim a sak nuruba ni kokpieŋsaŋa siuku ayen nuru
waai a dan weeni wa ko ale wa ma ayen jaab buui ate wa a ayen wa pai
a maari wa la ka Naawen ale soa.
6 Nama a kan basi ate nuru wala a maari ba. Ni daa nyɛ dila, nama a
va ka ni kokpieŋsaŋa siuku ale ge a kaasi Naawen sinsaŋŋa.
7 Nama ka venta nyam Naawen biisiteerɔwa Azaya ale ŋmarisi nama
wie dii Naawen gbaŋka po la ka wensie. Wa ŋmarisi ayen,
8 ‘Naawen a weeni ayen, nuruma de a pa ka ba noa nyiini a zuli mi, alege
ba suniimaŋa a ka mi jigi ya.
9 Ba nyiem a kasim a pa ka nurubisa kisita a sak nuruba ale a weeni ayen
ti ka Naawen kisita. Ka dila ale soa ate ba puusaŋa a ka kiri mi jigi
la.’ ”
10 Yeezu yaa ŋman wi nuru bɔanni ate ba jam wa jigi. Wa yaa weeni ba
ayen, “Ni lagri ni tueŋa a wom ate ni miŋ dii ate mi a yaali ayen m weeni
a sak ni la.
11 Ŋanta baai ale a jo ni noaŋa po la a kan te ni daŋta, alege ŋanta baai
ale nyini ni noaŋa po a nyini la, ale a te ni daŋta.”
12 Wa ŋaaŋviirima a yaa weeni wa ayen, “Fi ale a weeni dii la, Farisiima
sue an peenti ya.”
13 Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Mi Kowa waai ale bo
wenŋmazuk la a nyɛ se ka kpaaro waai a nyiem ale kasim a bori wa ŋanta
la. Da yeŋ po wa le weeni wa tomteerɔma ayen ba ga a voori ŋanta baai
meena ale chim ŋan kayaata la a yuk basi.
14 Ni kan basi ate Farisiima ale a biisi dii la a daani ni. Ba a nyɛ se ka
yeeba ale a dari chaab dii la. Ba meena a le ga a lo ka goluk po.”
15 Piita a yaa weeni wa ayen, “Be weeni wamagsini de kiri a sak ti.”
16 Yeezu a yaa bek ba ayen, “Nama me a ka yammɔa?
17 Nama a ze ayen ŋanta baai ale a va ni noaŋa po a jo ni puusaŋa po
la me a va ka ni bitagifiisa me a nyiini?
18 Ni an miŋ ya? Ni noaŋa po biika a nyini ka ni suniimaŋa po a nyini
ale a basi ate ni a ta daŋta.

19 Ŋanta baai ale bo nuru sunum po la ale a basi ate wa poli wabaata ale
a tom kaboŋsa ale nipɔk yaalik tuima ale a ko chaab ale a zu ale a velimu
a te chaab ale a kaasi chaab yue.
20 Tuimaŋa de meena ale a basi ate nuruba a ta daŋta. Nuruba a dan
ka a nari ba nisima ale ge a de ŋandiinta a se Farisiima kisiku ale a va dii
la, kula a kan basi a te ba a ta daŋta.”
21 Yeezu a yaa ŋman basi dula jigini ale ge a cheŋ Taaya ale Saidon
tɛŋsaŋa.
22 Nipɔk wanyi ale nyini Keenan a bo dula jigini. Wa yaa jam a saalim
Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, fi waai ale ka naawa Deevid ŋaaŋbiik la, ta jiirim
ale mu, dii nyiŋ la chichiribiok ale bo m lie zuk po a daani wa.”
23 Yeezu a yaa sina. Wa ŋaaŋviirima a yaa jam a weeni wa ayen, “Ti
Nyɔnɔ, ti a saalim fu ayen fi yiak nipowa de ate wa ŋmani ti ŋaaŋ, dii
nyiŋ la wa va ti kama a nuemu.”
24 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Naawen ale tom mu ayen m cheŋ Juuma
baai ale a nyɛ a se piisa ale be la, nyiini jigi.”
25 Nipowa ale wom dii ate wa a weeni la, wa yaa kpi dunduna tɛŋ Yeezu
niŋ a weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, mi a saalim fu kama ayen fi maari mu.”
26 Yeezu yaa a weeni wa ayen, “Ku an magsi ayen ba pa bisaŋa ŋandiinta
a te baasa.”
27 Nipowa a yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, dii ate fi weeni la ka wensie,
alege baasaŋa a de ka ŋandiin tii ate bisaŋa a de ale a tali la.”
28 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi ta siaka ale mi ka nna yegayega. M le
nyɛ dii ate fi a yaali la a te fu.” Wa ale weeni dila la, nipowa lie wa a yaa
deri nya nyiŋyɔgsa.
29 Yeezu a yaa ŋman basi dula jigini ale ge a ga bo Galili mogi kpeeni
noai a nyiemu a yaa ga paari jigi a jueli a kala guuk kunyi zuk.
30 Wa le kala dula jigini la, nuru bɔari a yaa jam wa jigi ale ba
yɔgnyeensa. Yɔgnyeensaŋa de jam ka gbanisa ale yeeba ale gbatta ale
gaauŋta. Yeezu a yaa puusi ate ba nya nyiŋyɔgsa.
31 Nuru bɔanni meena ale nya ale gaauŋtaŋa a biisi ate gbaritaŋa me a
yiti a zaani a baga a cheŋ, ate gbanisaŋa me naŋsaŋa a teenti ate yeema
me ninaŋa a lagri ate ba a nya la, ku yaa cha ba nna yegayega. Ba yaa pak
Izirali Naawenni ale a te wa zula wieŋa de meena nyiŋ.
32 Yeezu a yaa wi wa ŋaaŋviirima a weeni ba ayen, “M jiirim a bo ale
nuruma de meena kama, dii nyiŋ la ba kasim a bo ale mi kama daa ŋata,
alege ba an diem a de ŋandiinta. M dan basi ayen ba kuli ale kommu, ba
le viiri siuku niŋ.”
33 Wa ŋaaŋviirima a yaa bek wa ayen, “Dela ka sagi po. Te ti nya
ŋandiinta ka be ate ba paari nuruma de a soa nna?”
34 Yeezu a yaa bek ba ayen, “Ka borobotta ti dina ate ni tara?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Ka borobotta tiyopoi ale juma maga la ale boro.”
35 Wa yaa weeni nuru bɔanni meena ayen ba kali tɛŋ.
36 Wa yaa pa borobottaŋa tiyopoi wa ale jumaŋa a puusi a te Naawen
ayen wa niak ti, a yaa le ge a wie a te wa ŋaaŋviirima ayen ba pa a chari
nuru bɔanni. Ba yaa pa a chari ba meena.
37 Ba meena a yaa ŋobi a chak a yaa le ge ate Yeezu ŋaaŋviirima a pa
boroboruk tii ale tali la a sueri busisa siyopoi.
38 Nuru baai ale ŋobi boroboruku ale jumaŋa la, nidɔama meena nyiini
a jam ka tusa ŋanaansi.

39 Nuruma ale de nueri la, Yeezu a yaa banti ba ayen ba kuli, ale ge ate
wa ale wa ŋaaŋviirima a ga jo ŋaaruŋ po a cheŋ a ga paari tɛŋ kaai ate
ba a wi ayen Magdala la.

16

1 Farisiiba ale Sajusiba ba gela a yaa jam Yeezu jigi ayen wa tom
wakperikaliik a sak ba ate ba miŋ ayen wa pagrimu a sum nyini ka
Naawen jigi.
2 Wa yaa weeni ba ayen, “Wenbinni a daa siŋ ate chiŋmaaŋa a muni ni
seba kama ayen ŋmoruk a kan ni.
3 Wenbinni a dan pusi a jueli ate chiŋmaaŋa a sobri, ni seba kama ayen
ŋmoruk a le ku ni. Ni dan poom seba ayen ŋmoruk le ni yaa se ku kan ni
alege nama an baga a seba wie ŋaai a le ŋa nyɛ jinla la kiri ya.”
4 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Nama jinla demma a zɛri Naawen
ka nna yegayega ale a tom wabaata. Mi a kan siagi a tom wakperikaliik a
te nama yɔgyɔgla de. Wakperikaliik kaai ate nama a le nya da yeŋ po la
ale dii ate Naawen a tom ale wa biisiteerɔwa Jona dila po dila po la.”
Wa yaa basi ba ale ge cheŋ.
5 Ba ale bo ŋaaruŋku po a taamu mogi kpeeni kauk kuŋkula la, Yeezu
ŋaaŋviirima a yaa baŋi ba ŋandiintaŋa a basi ŋaaŋ.
6 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni a limsi abe ni kpesi ni dek ale Farisiima
ale Sajusima dabintaŋa.”
7 Wa yaa ale weeni dila la, ba yaa bek chaab ayen, “Ka tama ale kan ta
boroboruk la ale soa ate wa a weeni dila?”
8 Yeezu a yaa seba ayen ba an jam a miŋi ayen wa a sak ba ka Farisiima
sinsaŋŋa wie. Ka dila nyiŋ ale soa ate wa yaa a bek ba ayen, “Ka boa ate
boroboruk kuui ate nama a baŋi la a daani ni ate nama a biisi ku wie?
Nama a ka siaka ale mi nalimnyiini.
9 Nama an diem a miŋ ya? Nama a kan teeri dii po ate mi a pa borobotta
tinuwa a wie a chari ate nuruba tusa ŋanuwa la? Ka busisa si dina ate ni
pa a sueri?”
10 Wa yaa ŋman bek ba ayen, “Mi ale ŋman a pa borobotta tiyopoiwa a
wie a chari ate nuruba tusa ŋanaansiwa la, ka busisa si dina ate ni pa a
sueri?
11 Mi a poom a weeni ni kama ayen ni kpesi ni dek ale Farisiima ale
Sajusima sinsaŋŋa. Mi a poom kan biisi ale ni ka boroboruk kuui ate ni
baŋi basi ŋaaŋ la wie.”
12 Yeezu ŋaaŋviirima ale ga wom dii ate wa biisi la, ba yaa deri miŋ
ayen wa a sak ba kama ayen ba kpesi ba dek ale Farisiima ale Sajusima
sinsaŋŋa. Daa ayen wa jam a weeni ba kama ayen ba kpesi ba dek ale ba
dabin tii ate ba pa a nyo ba boroboruku po la.
13 Ku ŋaaŋ nyiŋ Yeezu ale wa ŋaaŋviirima yaa cheŋ tɛŋkpaŋ sii ale jam
gilim Siizariya Filipai tɛŋka la. Ba ale ga paari dula jigini la, wa yaa bek
ba ayen, “Nuruba a weeni ayen mi Saalobiika ka wana?”
14 Ba yaa weeni wa ayen, “Ba gela a weeni ayen fi ka Jɔɔn waai ale
jam a te nuruba soka ale nyiam la. Mba me a weeni ayen fi ka Naawen
biisiteerɔwa Elaja, ale ge ate mba me a weeni ayen ka Naawen biisiteerɔwa
waai ate ba a wi wa ayen Jerimaya la, a yaa se wa biisiteerɔma po wanyi
ale ŋman pilim jam.”
15 Wa yaa bek ba ayen, “Nama dek a weeni ayen mi ka wana?”
16 Simon Piita a yaa weeni wa ayen, “Fi ka Naawen waai ale boro la,
biik. Fi be ŋman ka Varibasidɔwa waai ate Naawen a jam weeni ayen wa
le tom wa ate wa jam la.”

17 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi Simon, Jɔɔn biika, Naawen a le basi
ate fi sui a peenti nna yegayega. Nurubisa an sak fu wensie ŋaai ate fi
biisi la, alege m Kowa waai ale bo wenŋmazuk la, le sak fu.
18 Dila nyiŋ ate mi a weeni fi Piita, baai ate Naawen a soa la a nyɛ se
ka yeri ate mi a boro a se la, ate fi a chim yenni nyubini. Sitaana ale wa
chichiribaataŋa meena a kan baga a kaasi di diipo diipo meena wuu.
19 M le pa Naawen namu chaafiisaŋa a te fu. Ŋanta baai ate fi pa zaani
tɛŋzuk de ayen nuruba a va ba la, bala me a le zaani wenŋmazuk. Ŋanta
baai me ate fi a kan pa a zaani tɛŋzuk de la, bala me a kan zaani dula
jigini.”
20 Wa ale a biisi ale Piita a nueri la, wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima meena
ayen ku a fe kama ate nama dek a kan weeni a sak nuru waai ya ayen ka
mi ale Varibasidɔwa waai ate Naawen a weeni ayen wa le tom wa ate wa
jam da yeŋ po la.
21 A nyini va ŋala po a ta a cheŋ, Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima
a lagri ayen, “Ku magsi kama ayen m cheŋ Jerusalem tɛŋka. Dula jigini
tɛŋka kpaŋŋa ale Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsak sagrɔma
meena a le basi ate mi a nam nna yegayega abe ba ge a ko mu, alege ku
dan paari daa ŋata dai m le yiti kum po.”
22 Piita a yaa le a wom wa wieŋa la, wa yaa yik wa a ta wa a taam
nakpiak nyiŋ a tɔariŋ wa ayen, “Naawen dek a le maari ate dila a kan jam
fi jigi ya.”
23 Yeezu a yaa viriŋ a weeni Piita ayen, “Cheŋ du mi tɛŋ di nyiŋ la fi ta
ka Sitaana popola. Fi a daani mu kama ale m tuima tomka. Fi la biisi dii
la an nyini daa Naawen jigi ya, alege dii nyini ka nuruba jigi.”
24 Yeezu a yaa ŋman weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Nuru a daa yaali
ayen wa va mi ŋaaŋ, basi ate wa liŋ a zɛri wa dek yaalika, abe wa pa wa
jabarimu a vi wa maŋkpalaŋa zuk a jam va mi.
25 Nuru waai nina a dan muni wa dek yaalika nyiŋ, kula nyɔnɔ a le jam
a lo. Nuru waai ale pa mi ale Naawen wamaŋsaŋa a nyo wa dek yaalika
nyiŋ la, wala a le jam a tuesi Naawen nyuvuri paalini.
26 Nuru waai a dan baga a nya tɛŋzuk masimu meena, ka boa nyuenta
ate wa a ayen wa nya? Wa kan baga tuesi Naawen nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la. Ka boa ate nuru ayen wa pa a gerimu a nya wa nyuvuriya?
27 Mi Saalobiika a le ŋman pilim a jam ale Naawen pagrimu ale wa
zulaŋa ale wa sabiiloma. M dan jam m le tuni waai meena a magsi ba
tuima le ka dii la.
28 Ni basi ate m weeni ni ayen nuruba a bo dela jigini kama a kan kpi
ase ka ba nya mi Saalobiika ale m cheena a se naab la.”

17

1 Daa ŋayuebi ale jam a taam la, Yeezu a yaa wi Piita ale Jeemsi ale wa
suoku Jɔɔn a ta ba a jueli guuk kpioŋ kunyi zuk a bo dula ba dek ba nyiini.
2 Ba ale jam a bo dula la, Yeezu nimbidiaka a yaa tagri ba niŋ ale a
nyagsi a se wenbinni la. Wa gataŋa me a tagri ale peenti ale a nyagsi nna
yegayega.
3 Ba yaa nya Elaja ale Moosis a boro a biisi ale Yeezu.
4 Piita a yaa weeni Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, tama ale bo dela la a nala
kama. Basi ate ti pili viita tita a te ni ate fi a soa kunyi, Moosis me a soa
kunyi abe Elaja a soa kunyiwa.”
5 Piita ale diem boro a biisi la, chiŋma nyagsini a yaa deri jam a lik ba.
Ba yaa a wom lueluk chiŋmanni po ate ku weeni ayen, “Ka mi biika ate

mi a yaali la ale nna. Wa a nyɛ ate m sui a peenti. Dila nyiŋ la ni be wom
wa.”
6 Yeezu ŋaaŋviirima ale wom lueluku la, yɔgsum a yaa deri yik ba nna
yegayega, ate ba nyiŋsa a gok ate ba yaa lo tɛŋ a pa ba loga a vugi tɛŋ.
7 Yeezu a yaa jam ba jigi a tiri ba ale weeni ba ayen, “Ni yiti ŋmai abe
ni kan te ni kpaziim a nagi.”
8 Ba ale yiti ŋmai a gisi nya la, ba an jam a nya waai ya, alege ka Yeezu
nyiini ale jam za ba tɛŋ.
9 Ba ale nyini guuku zuk a siŋ la, Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Dii ate ni
nya la, ni kan weeni a sak waai ya a se ka da dii danni ate mi Saalobiika
a yiti kum po la.”
10 Ba yaa bek Yeezu ayen, “Ka boa ale soa ate Juuma Sinsak sagrɔma a
weeni ayen ka Elaja a le wa liŋ a jam?”
11 Wa yaa weeni ba ayen, “Ku ka wensie ate Elaja a liŋ a jam a gomsi
jaab meena.
12 Mi a weeni ni kama ayen Elaja a poom jam kama. Nuruba a jam ze
ayen ka wa ale la ate ba yaa nyɛ wa dii ate ba a yaali la. Ba abe le nyɛ mi
Saalobiika me ka dila degadega.”
13 Wa ŋaaŋviirima ale wom dii ate wa biisi la, ba yaa deri miŋ ayen wa
a biisi ka Jɔɔn sokateerɔwa wie.
14 Ba ale jam a biisi ale chaab a nueri la, ba yaa a jam paari wa
ŋaaŋviirima mbala ate nuru bɔari yegayega a za a gilim ba. Nuru wanyi
a yaa jam a kpi dunduna tɛŋ Yeezu niŋ.
15 A yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, ta jiirim ale m biika, dii nyiŋ la
kpiŋkpinsa ale ta wa ale a daani wa nna yegayega. Wa nyiem a kasim a a
lo ka botta po ale nyaata po a nyɛ ayen wa ko wa dek.
16 M saalim ka fi ŋaaŋviirima ayen ba tebi wa, alege ba an baga a tebi
wa.”
17 Yeezu a yaa weeni ayen, “Nama jinla demma a ka siaka ale mi ale
kasim a nyɛ a kaasi. Nama a yaali ayen mi a bo ale ni a paari ka dimpo
abe ni miŋ mu? Mi ale yik m dek ale ni a paari ka dimpo? Ta biika a jam
mi jigi denna.”
18 Ba yaa ta wa a jam Yeezu jigi, ate wa yaa weeni chichiribioku ayen ku
nyini biika jigi a nyini. Wa ale weeni dila la, biika a yaa deri nya nyiŋyɔgsa.
19 Yeezu ŋaaŋviirima a yaa nya wa ba dek ba nyiini a yaa bek wa ayen,
“Ka boa ale soa ate tama an poom baga a yiak chichiribioku ate ku nyini
biika jigi ya?”
20 Wa yaa weeni ba ayen, “Nama siaka an zuak ya. Ni basi ate m weeni
ni ayen a se ni siaka a dan soa a se be dii ate ba a wi ayen ‘Mastad’ la,
nama ate baga kama a weeni guuk kpioŋku de ayen ku yiti dula jigini a
cheŋ. Ku le sum a yiti. Ku dan ka dila, ni baga kama a nyɛ jaab buuri
meena.
21 Alege chichiribioku de choawa dan kan daa noai bobika ale puusa
nalimnyiini, ni an baga a yiak ate ku a nyini.”
22-23 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa basi dula jigini ale ge cheŋ Galili.
Ba ale ga paari dula la, wa yaa weeni ba ayen, “Nuruba a le jam a yik mi
Saalobiika a nyo nuru baai ale ba ko mu la nisima po, alege daa ŋatawa
danni m le yiti kum po.” Wa ŋaaŋviirima ale wom wieŋa de la, ba sue a
yaa kaasi nna yegayega.
24 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima ale ga paari Kapernaum tɛŋka po la, Juuma
Puusika Yenni lampoo cheesiroma a yaa jam Piita jigi a bek wa ayen, “Fi
sagrɔwa a tuni Juuma Puusika Yenni lampoowa?”

25 Piita a yaa weeni ba ayen, “Mm, wa a tuni kama.”
Piita ale jo yenni po ayen wa weeni wa dii ale nyɛ la, Yeezu a yaa de niŋ
a bek wa ayen, “Simon Piita, ka bana ale a tuni lampoo a te tɛŋka kpaŋŋa?
Ka nichamma yaa ka tɛŋka demma? Fi a poli ka se?”
26 Piita yaa weeni wa ayen, “Ka nichamma ale a tuni.”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ku kiri ale tɛŋka demma a kan tuni.
27 Alege tama a kan yaali ayen ti daani nuruma de. Cheŋ mogi kpeeni a
ga pa fi ŋmiaka a yuk a yik juma nyiamu po. Jum buui ate fi liŋa a yik la,
fi le nya ligri bu nɔanni po dii ale a magsi mi ale fi Juuma Puusika Yenni
lampoowa tutuna la.” Ta di a cheŋ a ga tuni a te lampoo cheesiroma.

18

1 Da yeŋ po Yeezu ŋaaŋviirima a yaa jam wa jigi a bek wa ayen, “Ka
wana ale kpagi Naawen Naamu po?”
2 Yeezu a yaa yik biik wanyi a ta jam a zaani ba niŋ,
3 a yaa weeni ba ayen, “Ni basi ate m weeni ni ayen a se ka ni pa ni dek
a chim a se bisa la, kan daa di ni kan jo Naawen Naamu po.
4 Nuru waai ale yik wa dek ale a nyɛ ase biik la ale a chim kpagi Naawen
Naamu po.
5 Nuru waai ale a tuesi biika de mi vaka nyiŋ la, wala a tuesi ka mi dila.
6 “Nuru waai a dan nya biik ate wa ta siaka ale mi, alege ate wa paasi
wa ayen wa va siuk kuui ale kan nala la, kula nyɔnɔ a magsi ka ba pa miik
a bobi niri a pa yik wa ŋiri a ta wa a ga yuk basi mogi kpeeni nyiamu po,
kula ale zunchoŋa.
7 Nuruba ba gela a nyiem a kasim a yaali kama ayen ba a paasi nuruba
ate ba a va tuim kaasima siuk. Ku ale jam bie baai ale nyɛ dila la jigi.
8 “Nuru waai a dan pa wa nisima a yaa se wa nantuok a tom wabiok, ku
a fe ate wa gebi wa nisimaŋa a yaa se wa nantuoku a yuk basi. Nuru waai
a dan ta ni yeŋ a yaa se naŋ yeŋ ale nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka
la, kula ale zunchoŋa a gaam wa ale ta nisima siye a yaa se naŋsa siye
alege a cheŋ a ga jo bolim buui ale kan maara kpimsi la po.
9 Nuru waai a dan pa wa num a tom wabiok, ku a fe ate wa yeeri bu a
yuk basi. Nuru waai ale ta num bunyi ale ge a ta nyuvuri dii ale kan ta
kpeglim la, kula ale zunchoŋa a gaam wa le ta nina ŋaye ale ge a jo bolim
buui ale kan maara kpimsi la po.
10 “Nama a kpesi ni dek abe ni ka a nya bisaŋa de a se ba daa nuruba la.
Ni basi ate m weeni ni ayen ba sabiiloma a bo ka m kowa Naawen waai
ale bo wenŋmazuk la, jigi.
11 Mi Saalobiika a jam ayen m gisi ka baai ale be la a vari ba a basi.
12 “Nuru waai a dan ta piisa kook ate kunyi a be, nama a poli ayen
nuru wala a le nyɛ ka se? Wa a basi ka nŋala guutaŋa zuima ale ge a gisi
kunyiwa.
13 Mi a weeni ni kama ayen wa dan nya ku, wa sui ale peenti nna
yegayega ku nyiŋ a gaamu nŋala meena.
14 Siuku la po ni Kowa Naawen waai ale bo wenŋmazuk la, a kan yaali
ayen bisaŋa de po wanyi a be.
15 “Fi suok a dan nyɛ fu a kaasi, cheŋ wa jigi a ga weeni wa ayen wa nyɛ
fu kaasi kama. Wa dan siak wa le kaasi la, fi ale wa ale ŋman niak chaab.
16 Wa dan zɛri yik fi doa wanyi a yaa se baye ate ba chim fi seeroba a
maa biisi fi ale fi suoku ale a ayen ni biisi dii la.

17 Wa dan ŋman zɛri ba me ta ba a cheŋ ate ni ga a weeni a sak Yeezu
ŋaaŋviirima ku meena. Wa be dan ŋman zɛri ba me, nama a kan ŋman
ta wari ale wa a se nama ale kan ta wari ale lampoo cheesiroma ale baai
ale kan da Kirisita bisa dii la.
18 “Wensie ate mi a weeni ni ayen ŋanta baai, ate nama a pa zaani
tɛŋzuk de ayen nuruba a va ba la, bala me a le zaani wenŋmazuk. Ŋanta
baai me ate nama a kan pa a zaani tɛŋzuk de la, bala me a kan zaani dula
jigini.
19 “M be ŋman a weeni ni kama a gum du ayen nama baye a dan tu
chaab a puusi a te Naawen wari nyiŋ ale ta siaka ni kowa Naawen waai
ale bo wenŋmazuk la, a le pa a te ni.
20 Nuruba baye a yaa se nuruba bata a dan tu chaab mi yonni nyiŋ mi
a le bo ale ba.”
21 Da yeŋ po ate Piita a yaa jam Yeezu jigi a bek wa ayen, “M Nyɔnɔ, a
se m suok a dan kasim a nyɛ mu a kaasi ka bu dina ate mi ayen m voŋ a
te wa? Ku noai buyopoi yaa?”
22 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Daa buyopoi dekki, alege kasim a a voŋa
te wa a ta a cheŋ.
23 Basi ate m weeni ku kiri ale ka dii la a sak fu. Naawen naamu a nyɛ
se ka tɛŋ kaai naab la. Da yeŋ po ate wa yaa wi wa tomteerɔma ayen wa
bek ba a wom a se ba tuimaŋa ka se.
24 Ba meena ale tigsi chaab a jam la, wa yaa a wi wa tomteerɔma po
wanyi a ta nyini a zaani ba niŋ. Nuruwa de a jam a piem ka ligra nna
yegayega naawa jigi,
25 alege wa an jam a baga a tuni ŋa a te wa. Naawa ale ga wom nyaku
de la, wa yaa weeni wa nuruma ayen ba ga koalim wa ŋanta baai meena
ate wa ta la a da abe ba yik wa dek ale wa dɔk demma meena a ta ga da
ate ba chim yom. Dila a le basi ate wa baga a nya wa ligraŋa meena.
26 Tomteerɔwa ale wom dii ate naawa a weeni la, wa yaa deri a kpi
dunduna tɛŋ wa niŋ a saalim wa ayen, ‘M nyɔnɔ, yik fi sunni m le tuni fu
ŋa meena.’
27 Naawa a yaa jam ta jiirim nna yegayega ale wa a yaa voŋ wa pamini
meena a te wa ale a weeni wa ayen wa a cheŋ.
28 “Tomteerɔwa a yaa le basi naawa yenni ale cheŋ la, wa yaa ga tu
naawa tomteerɔma po wanyi. Nuru waai ate wa tu la a jam a ta ka wa
ligra nna maga dega. Wa ale ga paari nuruwa la, wa yaa deri bobi nuruwa
a ŋmeeni ale a weeni wa ayen, ‘Tuni mu m ligraŋa meena’.
29 Wa pamini nyɔnɔwa a yaa kpi dunduna tɛŋ wa niŋ a saalim wa ayen,
‘Yik fi sunni m le tuni fu ŋa meena.’
30 “Alege tomteerɔwa a zɛri ale ta wa a ga lik dɔk po a ta ga paari dii po
ate wa baga a tuni wa pamini meena la.
31 Naawa tomteerɔma ba gela ale wom dii ale nyɛ la, ku yaa daani ba
nna yegayega ate ba yaa cheŋ naawa jigi a weeni wa ba ale wom dii la.
32 Naawa ale wom la, wa yaa wi tomteerɔwa ate wa jam wa jigi ate wa
yaa weeni wa ayen, ‘Fi ka kiri ya. Fi ale jam saalim mi la, m voŋ fi pamini
meena dii ate fi ta la kama a te fu.
33 M ta jiirim ale fu kama. Fi me ate poom a ta jiirim ale waai ale de fi
pamini la kama.’
34 Naawa sui a yaa a jam a puuri nna yegayega ale wa tomteerɔwa ate
wa yaa a basi ate wa nuruma a yik wa a ta ga lik dɔk po ale a te wa waalika
a ta ga paari dii po ate wa tuni wa pamini meena a nueri la.”

35 Yeezu biika ale mɔata kpeglimka la, wa yaa weeni baai meena ale a
wom la ayen, “Mi Kowa Naawen ale bo wenŋmazuk la ale nyɛ ni ka dila
degadega ase ni a nin kan voŋ a te chaaba ale ni suniima meena.”

19

1 Yeezu ale biisi a ga nueri la, wa yaa basi Galili ale ŋman cheŋ Judia a
taam Jodan beni kauk kuŋkula.
2 Nuru bɔari yegayega a yaa jam wa jigi ate wa tebi yɔgnyeensaŋa meena
dula jigini.
3 Farisiima ba gela a yaa jam wa jigi ayen ba choa wa noai a nya a se
wa ale biisi wari a kaasi ya. Ba yaa bek wa ayen, “Nuru waai a dan zɛri
wa pɔk, kula a kisi?”
4 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, ‘Ku
piilimka po ate Naawen a nyɛ tɛŋzuk meena la, wa nyɛ ka nidɔa ale nipɔk.’
5 A yaa weeni ayen, ‘Ku nala kama ate nidɔa a basi wa ko ale wa ma
ale ge a ga faari nipɔk ate ba noai bayewa a chim bunyi. Nama an diem a
karim kula?’
6 Ba ŋman daa nuruba baye, ba yaa ka nuru yeŋ. Dila nyiŋ la baai ate
Naawen a basi ate ba chim nuru yeŋ la, ku an magsi ayen nuru a poori
ba.”
7 Farisiima a yaa bek wa ayen, “Dii ate fi a weeni la ka wensie, alege ka
boa ate Moosis a sak nuruba dila po dila po ayen nuru waai a dan zɛri wa
pɔk, kula nyɔnɔ a ŋmarisi gbaŋ ate ku sak nuruba ayen wa zɛri wa powa
kama?”
8 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Moosis a te ni siuk ayen ni a nyɛ dila kama
dii nyiŋ la ni sakka a pagra kama. Alege ku jam daa dila a nyini diipo ate
Naawen a nyɛ tɛŋka la.
9 Dila nyiŋ nuru waai pɔk a dan kan pa wa dek a te nidɔa yoŋ wa,
alege ate wa zɛri wa powa ale faari nipɔk wa choa kula nyɔnɔwa a nyɛ ka
kaboŋ.”
10 Wa ŋaaŋviirima a yaa weeni wa ayen, “Ku dan ka dila nidɔa ale wa
pɔk jigi, ku zunchoŋa kama ate nidɔaba meena a kali dakɔksa.”
11 Wa yaa weeni ba ayen, “Waai meena a kan baga a va mi sinsaŋŋa de.
Ka baai nyiini ate Naawen a lueri la, a le ba va ŋa.
12 Dila wie tɔgatɔga nyiŋ ale soa ate nuruba a kan faari nipooba. Ba gela
a kan faari dii la ba biak ba ka dila. Baai me a kan faari dii la ba je ba
kama. Mba me a kan faari Naawen naamu nyiŋ. Baai ale baga a va mi
sinsaŋŋa de la, ni basi ate ba a va ŋa.”
13 Dula jigini nuruba ba gela a yaa pa ba bisa a ta a jam Yeezu jigi ayen
wa pa wa nisaŋa a tiri ba abe wa puusi a te ba, alege wa ŋaaŋviirima a
yaa tɔariŋ ba.
14 Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni te bisaŋa siuk ate ba jam
mi jigi. Ni kan yiak ba. Nama a ze ayen ka bala ale soa Naawen naamu?”
15 Wa yaa pa wa nisaŋa a tiri ba a yaa le ge a cheŋ.
16 A se Yeezu ale jam bo siuku po a cheŋ la, nuru wanyi a yaa jam a bek
wa ayen, “M Sagrɔ, ka boan jaab tuim maŋ a le mi m tom ate m baga a
nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la?”
17 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Ka boa ate fi a bek mu ŋan maŋsa wie?
Nuru waai an baga a chim nuru maŋ ŋa ka Naawen nyiini. Fi daa yaali
ayen fi nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la, be va sinsaŋŋa.”
18 Nuruwa a yaa bek wa ayen, “Ka boan jaab sinsaga?”

Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Juuma Sinsaŋŋa ale nna. Kan ko nuru, kan nyɛ kaboŋsa, kan zu, kan chim venta seero,
19 a zuli fi ma ale fi ko abe fi a yaali fi saalo choa ase fi dek la.”
20 Nuruwa a yaa weeni wa ayen, “Wieŋa de meena mi kasim a va ŋa kama. Mi abe ŋman nyɛ ka boa a gum du?”
21 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi dan a yaali ayen fi kan ta kaasuŋɔa ate fi nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la, cheŋ ga pai fi ŋanta meena a da a pa ligraŋa a te niwomma abe fi jam a va mi. Fi dan nyɛ dila fe le jam a nya ŋanta Naawen jigi.”
22 Wa ale wom dii ate Yeezu a weeni wa la, wa sui a yaa deri kaasi, dii nyiŋ la wa jam ka jigsiro. Wa yaa deri cheem wa ŋaaŋ te Yeezu a cheŋ.
23 Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ku le pagra a te baai ale ka jigsiroba la a baga jo Naawen naamu po.
24 Ni yaala ate m ŋman weeni ni ayen ase laalaakomi a dan baga a va garupein vorub po a taamu a nyini ŋanta nyɔnɔ me a baga a jo Naawen naamu po kama.”
25 Ku yaa cha wa ŋaaŋviirima nna yegayega ate ba yaa weeni chaab ayen, “Ku dan ka dila, ka wana a le wa baga a jo Naawen naamu po?”
26 Yeezu a yaa nya ba a weeni ayen, “Dan ka nuruba nyiini jigi, ku kan baga a nyɛ, alege dan ka Naawen jigi, wie meena a baga a nyɛ kama.”
27 Dula jigini Piita a yaa weeni wa ayen, “Nya, tama basi ka ti ŋanta meena ale jam va fu. Tama ale nya ka boa ku nyiŋŋa?”
28 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni, mi Saalobiika a dan ŋman jam ayen m soa tɛŋzuk meena demma abe m bo ba buusa, nama ŋaaŋviiriba pi ale bayewa de a le jam a bo Izirali dɔkdemma pi ale bayewa buusa.
29 Nuru waai ale basi wa yeri ale wa suaata ale wa tɔaba ale wa koba ale wa maba ale wa bisa ale wa kadugsa mi nyiŋ la, Naawen a le ŋman a pa wa ŋanta bala po wanyiwanyi kook kook a gum du a te wa abe wa pa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka me a te wa.
30 Nuru baai yegayega ale bo niŋ yɔgyɔgla de la, le jam a taam ka ŋaaŋ. Baai me ale bo ŋaaŋ la a le jam a taam de niŋ.”

20

1 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Naawen naamu a nyɛ ase ka talim nyɔnɔ la. Saliuk yokyokwa wa yaa yiti a gisi nuruba ayen ba kpa wa talimu po a te wa.
2 Wa yaa le nya ba la, wa yaa weeni ba ayen ba dan kpa ate wenni a siŋ, wa le tuni ba dai dila danni ligraŋa. Ba ale siak la, wa yaa ta ba a cheŋ wa talimu po.
3 Wenni ale jueli magla, wa yaa cheŋ yabaŋa po a ga nya nuruba ba gela ale ba za.
4 Wa yaa weeni ba ayen, ‘Ni dan cheŋ ka mi talimu po a ga kpa a te mi nna m te a tuni ni ka dii ale a magsi la.’ Ba yaa siak a cheŋ.
5 Wenbinni ale ga jueli wenzuk sunsuŋ la, wa yaa ŋman basi ate kpaaroba ba gela a cheŋ wa talimu po a ga gum mbala po.
6 Wenbinni ale mɔata siŋka la, wa ŋman cheŋ yabaŋa po a ga nya nuruba ale ba za. Wa yaa bek ba ayen, ‘Ka boa ate nama a kasim a za denna danni meena?’
7 Ba yaa weeni wa ayen, ‘Nuru karo a te ti tuini ayen ti tomu.’ Wa yaa ŋman weeni ba ayen, ‘Nama me a cheŋ m talimu po a ga kpa.’

8 “Wenbinni ale siŋ la, talimu nyɔnɔwa a yaa cheŋ wa talimu po a ga
weeni kpaaroma kpagini ayen, ‘Wi kpaaroma meena ate ba jam.’ Wa yaa
pa ligraŋa a te kpagini ayen wa ŋɔa a tuni ba, ale weeni wa ayen, ‘Piilim a
tuni baai ale wari ŋaaŋ a jam la abe fi ge a tuni baai ale liŋ a jam la ŋaaŋ
nyiŋ.’
9 Dula jigini kpagini a yaa tuni baai ale poom jam ale wenni a mɔata
siŋka la, dai dila danni meena ligraŋa.
10 Kpagini ale boro a tuni baai ale a liŋ de niŋ a jam la, ba yaa poli ayen
ba ligraŋa a le gaam baai ale jam ŋaaŋnyiŋ la ligraŋa kama, alege kpagini
a tuni ba me ka dai dila danni meena ligraŋa.
11 Wa ale ga tuni ba ba ligraŋa a nueri la, ba yaa ŋuuni ale talimu
nyɔnɔwa.
12 Kpaaroma po wanyi a yaa jam a weeni wa ayen, ‘Nuru baai ate fi basi
ate ba wari ŋaaŋ a jam la, bala an kpa ate ku beniya. Tama a kpa kama
ale kantueŋka ate wenni a ga siŋ, alege ate fi a yaa tuni ba a soa se fi ale
fi tuni tama dii la.’
13 “Talimu nyɔnɔwa a yaa weeni kpaarowa ayen, ‘M doa, goori a wom
mi. Mi an gebi ni ligra a basiya, dii nyiŋ la mi ale nama a siak kama ayen
m tuni ni dai yeŋ dai tutuna.
14 Dila nyiŋ ni ta ni ligraŋa a kuli. M dek ale a yaali ayen m tuni baai
ale wari ŋaaŋ a jam la me dai yeŋ dai tutuna.
15 M ka siuk a nyɛ m dek ale a yaali dii la ale m ligraŋa? Mi ale tuni
nuruma de ligraŋa a gaam dii ate ba kpa la, nyiŋ ale soa ate nama a de
nyunni ale ba.’ ”
16 Yeezu biika ale mɔata kpeglimka la, wa yaa weeni ba ayen, “Baai ale
bo ŋaaŋ la, bala a le ba taam niŋ, alege ate baai ale de niŋ la me, a ŋman
taam ŋaaŋ.”
17 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa ale jam bo siuku po a cheŋ
Jerusalem tɛŋka la, wa yaa weeni ba ba dek ba nyiini ayen,
18 “Ni nya, ti bo ka ti siuku po a cheŋ Jerusalem tɛŋka. Ti dan paari dula
jigini, nuruba ale yik mi Saalobiika a ta mu a ga nyo Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale Juuma Sinsak sagrɔma nisima po. Bala a le bo mi kummu
buusa.
19 Abe ba ta mu a ga nyo baai ale kan daa Juuba la nisima po. Ba le nyɛ
mu a la, abe ba nak mu abe ba yaa ko mu, alege daa ŋata dai Naawen a
le basi ate m yiti kum po.”
20 Da ŋala po Zebedi powa a yaa jam Yeezu jigi ale wa bisa bayewa a
yaa kpi duna tɛŋ Yeezu niŋ a saalim wa ayen wa nyɛ wari a te wa.
21 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Fi a yaali ayen m nyɛ ka boa a te fu?”
Wa yaa weeni wa ayen, “Fi Naamu deka danni a dan paari, be pe ale mi
ayen m bisaŋa bayewa le jam a kali fi tɛŋ ate wanyi a bo fi juga abe nwala
me a bo fi gala.”
22 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Jaab buui ate fi a yaali la, fi ze dii ale
bo ku ŋaaŋ a cheena la. Ninam buui ate mi ayen m nam la, fi bisaŋa ale
baga a maa namu?”
Wa bisaŋa a yaa weeni ayen, “Mm, ti le baga.”
23 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie ninam buui ate mi ayen m nam
la, nama me a le namu, alege m juŋŋa ale m galaŋa kalika jigini, Naawen
ale wa lueri nuru baai a le ba kali du la la. Daa mi ale magsi ayen m lueri.”
24 Wa ŋaaŋviirima piwa ale wom la, ba sue a yaa puuri nna yegayega
ale mbala bayewa.

25 Yeezu a yaa tigsi ba meena chaab a weeni ba ayen, “Ni seba ku le ka
dii ale baai ale kan daa Juuba la. Baai ale a wi ba dek ayen nalima la,
ba soa ka ba tɛŋka demma ale a sak ba pagrim. Ba kpaŋŋa me a sak ba
pagrim kama.
26 Ku ka siuk ate nama me a va kula.
27 Nuru waai dan a yaali ayen wa chim nama naab ase ka wa a tom
tuima ase tomteerɔ la a te nama.
28 Mi saalobiika an jam ayen m gisi ka nuru baai ale a tomu a te mi la.
M jam ayen m tomu a te ka tɛŋka meena demma abe m kpi a tuesi ba a
basi.”
29 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima ale a cheŋ Jeriko tɛŋka la, ate nuru bɔari
yegayega a va wa.
30 Ba ale jam a nyini tɛŋka po a nyini la, yeeba baye a yaa jam kala siuku
nakpiak nyiŋ. Ba ale wom ayen Yeezu a va dula jigini a taam la, ba yaa
kaari a wi wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, fi naawa Deevid ŋaaŋbiika, ta jiirim ale ti
abe fi maari ti.”
31 Nuru bɔanni a yaa weeni ba ayen ba goori ba wanni, alege ba zɛri ale
a kaari nna yegayega a gaam ba le poom a kaari dii la ale ŋman wi wa
ayen, “Ti Nyɔnɔ, fi naawa Deevid ŋaaŋbiika, ta jiirim ale ti abe fi maari
ti.”
32 Yeezu a yaa zaani a wi ba ate ba jam wa jigi ate wa yaa bek ba ayen,
“Nama a yaali ayen m nyɛ ka boa a te ni?”
33 Ba yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, tama a yaali kama ayen fi nyɛ ate
ti ninaŋa a lagri a te ti ate ti baga a nya.”
34 Yeezu jiirim a yaa jam bo ale ba ate wa yaa pai wa nisaŋa a tiri ba
ninaŋa. Ba ninaŋa a yaa deri lagri ate ba yaa deri va wa.

21

1 Ba yaa jam paari tɛŋfiik kaai ate ba a wi ayen Betfaaji ale guuk kuui
ate ba a wi ayen Olivi Guuku ate ka jam mɔata Jerusalem tɛŋka la. Yeezu
a yaa wi wa ŋaaŋviirima po baye a
2 weeni ba ayen, “Nama a liŋ de niŋ a cheŋ ga jo tɛŋfiika po. Ni dan deri
ga jo dula, ni le nya boniŋ ale ka biik ate ba bobi a zaani. Ni foli si a ta
jam.
3 Ni dan boro a foli si nuru a le bek ni ayen, ‘Ka boa ate nama a nyɛ?’
Ni weeni wa ayen ka ni nyɔnɔwa ale a yaali si. Ni dan weeni dila, wa le
te ni siuk ate ni foli si a ta jam.”
4 Yeezu a weeni ba nyaku de kama ate ku sak ayen dii ate Naawen
biisiteerɔma wanyi wa a ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po la
a jam a chim wensie. Wa ŋmarisi ayen,
5 “Cheŋ a ga weeni tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Zayon la demma ayen ni
naawa waai ale seba wa dek yik la a le do bompaalik a jam ni jigi.”
6 Wa ŋaaŋviirima bayewa a yaa de niŋ a cheŋ a ga nyɛ dii ate Yeezu a
weeni ba la.
7 Ba yaa ga foli bonika ale ka biika a ta si a jam Yeezu jigi. Ba le ta si a
ga paari wa la, ba yaa yeeri ba gattaŋa ti gela a pa vi bompaalika chiaka
zuk ate Yeezu a yaa jueli a kali.
8 Nuru bɔari yegayega a yaa jam gilim ba ate nuruba yegayega a pa ba
gatta a pati a dueni siuku po ayen Yeezu a ta wa bonika a cheŋ va ti zuk a
taam. Ba gela me a cheŋ siuku nakpiak a ga che tiisa vaata a pati a dueni
siuku po.

9 Ba le jam a bo siuku po a cheŋ ate baai a jam de niŋka, ale baai me a
jam de ŋaaŋka la, meena a yaa zuli wa ale a kaari ayen, “Ti a pak fu. Fi
waai ale ka naawa Deevid ŋaaŋbiik la. Naawen a niak waai ale cheena
nyɔnɔwa yonni nyiŋ la. Ti a pak fu nalimnyiini.”
10 Yeezu ale ga jo Jerusalem tɛŋka po la, tɛŋka meena demma a yaa deri
ta tugurik ale chaab. Ba meena a yaa jam a bek chaab ayen, “Ka wana ale
nuruwa de?”
11 Nuru bɔanni ba gela baai ale Yeezu ale va chaab a ga jo tɛŋka po la, a
yaa weeni ba ayen, “Nuruwa de ka Naawen biisiteerɔwa Yeezu. Wa nyini
ka Nazaret tɛŋ kaai ale bo Galili la.”
12 Yeezu a ga jo Juuma Puusika Yenni po ate nuruba a jam boro a gerim
dula jigini. Wa yaa vi ba meena ate ba nyini dula a nyini, ale ge a zak nuru
baai ale jam ta ligraŋa a tagri la teebulitaŋa a tulim kpib, ale tusi baai ale
ta nangbaŋsaŋa a da la zukpaglisaŋa a lonsi.
13 Wa yaa bek ba ayen, “Nama a ze dii ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka
po la? Ba ŋmarisi ayen, ‘Mi Yenni de ka puusika yeri.’ Ba ŋmarisi nyaku
de kama alege nama a pa di a chim zueba kalika jigi.”
14 Nuruba a yaa ta yeeba ale gbatta a jam Yeezu jigi ate wa tebi ba dula
jigini.
15 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsak sagrɔma ale ga nya
wakperikaliik sii ate wa tom la ale bisaŋa ale a pak wa dii la ale a weeni
ayen, “Ti a pak fi naawa Deevid ŋaaŋbiika la”, ba sue a yaa puuri ale
Yeezu.
16 Ba yaa bek Yeezu ayen, “Fi kan wom ba le a weeni dii la?”
Yeezu yaa siak ale ge a bek ba ayen, “Nama an diem karim a wom dii ate
ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, ‘Naawen a lueri ka bisa ale biluaata
ayen ba a pak wa.’ ”
17 Yeezu a yaa basi ba ale ge a cheŋ nyini tɛŋka po a cheŋ tɛŋ kaai ate
ba a wi ayen Betani la po ga goa.
18 Vari ale ŋman a veenti la saliuk, ba yaa basi Betani tɛŋka ale ge a
ŋman a cheŋ Jerusalem tɛŋka ate kom a yaa jam ta Yeezu.
19 Ba le jam bo siuku po a cheŋ la, wa yaa nya kiŋkaŋ ale ka za siuku
nakpiak. Wa yaa cheŋ ka tɛŋ ayen wa nya ase ka ta moota ya ate wa de,
alege jaab a jam ka ka zuwa. Ka vaata nyiini ale jam boro. Yeezu a yaa
weeni kiŋkaŋka ayen, “A nyini jinla danni a ta a cheŋ, nuru waai a kan
ŋman a nya fi yoana a de.” Wa le ga weeni dila la, kiŋkaŋka vataŋa
meena a yaa deri jak ate ka kpi.
20 Wa ŋaaŋviirima ale nya nyaku de la, ku yaa chim wakperikaliik nna
yegayega ba jigi. Ba yaa bek chaab ayen, “Kiŋkaŋka a nyɛ ka se a deri kpi
nna nwuli?”
21 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni basi ate m weeni ni ayen nama a dan
ta siaka ale mi ale ka chichama, nama le baga a tom dii ate mi a nyɛ ale
kiŋkaŋka la kama. Ni baga weeni guuku de me dek ayen ku yiti a cheŋ a
ga zaani mogi kpeeni po ate ku sum a nyɛ dila.
22 Nama a dan ta siaka ale mi nalimnyiini ale a puusi a te Naawen ayen
wa te ni jaab, wa a te ni kama.”
23 Ba le ga paari Jerusalem tɛŋka po la, ba yaa ŋman jo Juuma Puusika
Yenni po. Yeezu ale jam boro a sak nuruma la, Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa a yaa jam wa jigi a bek wa ayen, “Ka wana
ale te fu pagrimu de ate fi a tom tuimaŋa de? Ka wana ale te fu siuk me
ate fi a nyeemu jigi meena a tom tuimaŋa de?”

24 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi me ta wari ayen m bek ni. M dan bek
ni ate ni baga a tulisi mu, m le weeni ni waai ale te mu pagrimu ate mi a
tom tuimaŋa de meena la.
25 Jɔɔn ale jam a te nuruma soka la, ka Naawen ale jam te wa pagrimu
yaa ka nuruba?”
Wa le bek ba dila la, ba yaa ta nampaga ale chaab ayen, “Ti dan weeni
ayen ka Naawen ale te wa pagrimu, wa le bek ti ayen, ka boa ate nama an
siak a te wa?”
26 Ba gela a weeni ayen, “Ti dan weeni ayen ka nuruba ale te wa pagrimu,
nuru bɔanni sue a le puuri ale ti, dii nyiŋ la ba a wi Jɔɔn ayen ka Naawen
biisiteerɔ.”
27 Ba yaa tulisi Yeezu ayen, “Tama ze.”
Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi me kan weeni ni waai ale te mu pagrimu
ate mi a tom tuimaŋa de meena la.
28 “Ni wom dii ate mi tara ayen m weeni a sak ni la. Nuru wanyi ale
jam boro a ta wa bisa baye. Da yeŋ po wa yaa weeni wa be kpagini ayen,
‘Cheŋ a ga kpa m talimu po jinla.’
29 Wa biika a yaa weeni wa ayen, ‘Mi kan yaali ayen m cheŋi.’ Ku le nyɛ
maga dek la, wa yaa ŋman tagri wa popola a yaa cheŋ talimu.
30 Ku an jam beniya ate kowa a yaa cheŋ baaŋka jigi a weeni wa me
ayen wa cheŋ a ga kpa talimu po. Wala a yaa siak, alege wa an cheŋiya.”
31 Dula jigini Yeezu a yaa bek Juuma ayen, “Bisaŋa de bayewa, ka ba
wana dek ale tom dii ate ba kowa a yaali la?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Ka kpagini.”
Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni, lampoo
cheesiroma ale nipɔk baai ale ka nidɔa yaalisa la a le basi ba wabaataŋa
abe ba de ni niŋ a jo Naawen naamu po.
32 Jɔɔn Sokateerɔwa a jam kama ayen wa sak ni wensie siuku kuui ate
nama ayen ni va la, alege ni jam ka siaka ale wa sinsaŋŋa. Lampoo
cheesiroma ale nipɔk baai ale ka nidɔa yaalisa la meena a jam ta siaka
ale wa sinsaŋŋa kama. Nama dek a seba nyaku de kama, alege nama an
jam a basi ni wabaataŋa tomka ale ge va wa.”
33 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Ni basi ate m weeni ni wamagsini
di choa. Nuru wanyi ale jam boro a kpa wa talim fiik. Wa yaa che daata
a ti a gilim bu meena a yaa gomsi bu puuka po meena a yaa yaali nuruba
ayen ba a limsi bu abe ba a tom bu po. Wa le nyɛ dila a nueri la, wa yaa
nyeemu a cheŋ niŋniŋa.
34 Wa talimu tiisaŋa yoanaŋa pisika po ale jam a paari la, wa yaa tom
wa tomteerɔma ba gela ayen ba cheŋ a ga tuesi yoanaŋa gela wa nuruma
jigi a ta jam te wa. Ba yaa cheŋ ba jigi.
35 “Ba le ga paari dula jigini la, nuruma yaa yik ba a nak ba wanyi ale a
ko wanyi ale ge a pisi tana a yuk nwala me.
36 Talimu nyɔnɔwa a yaa ŋman tom wa tomteerɔma ba yega a gaam wa
le poom a tom mbala dii la, alege nuruma a ŋman nyɛ ba me ase mbala
la degadega.
37 Wa yaa le ga tali wa dek bipoosini la, talimu nyɔnɔwa a yaa weeni
wa dek ayen, ‘M le tomu ka m dek biika, dii nyiŋ la wala a dan cheŋ dula
jigini ba le te wa zula.’ Wa yaa tom wa ate wa cheŋ.
38 Nuruma ale ga nya wa biika ale wa cheena la, ba yaa weeni chaab
ayen, ‘Biika de kowa a dan jam kpi, wala a le wa tuesi wa kowa ŋantaŋa
meena. Ni basi ate ti ko wa, ate wa kowa a dan jam kpi abe tama a soa
wa ŋantaŋa meena.’

39 Biika ale ga paari talimu po la, ba yaa yik wa a ko wa a yaa vuuri wa
a ta nyini talimu po a nyini peelim.”

40 Yeezu a yaa bek ba ayen, “Nama a poli ayen talimu nyɔnɔwa a dan
wom nyaku de, ka boa ate wa ayen wa nyɛ tomteerɔma?”

41 Ba yaa weeni Yeezu ayen, “Wa le jam a yik ba kama a ko abe wa pa wa
talimu a ŋman te nuruba ba chaab, ate wa tiisaŋa yoanaŋa pisika wein a
dan paari, abe wa nya wa denni.”

42 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nama an diem a karim Naawen gbaŋka
po wieŋa a wom ale miŋ ŋa kiri juijui ate ba weeni ayen,
‘Tintain dii ate seeroma a zɛri ayen di daa tintain maŋ la, dila ale di tulim
chim tintain maŋ a gaam ŋa meena.
Naawen ale nyɛ dila. Di ka wakperikaliik ti jigi.’ ”

43 Yeezu ale biisi ga mɔata nuerika la, wa yaa weeni ba ayen, “Nuruwa
talim fiika a nyɛ ase ka Naawen naamu la. Naawen a le yiak ni ate ni nyini
wa naamu po a nyini abe wa ŋman pa bu a te baai ale a tom tuimmaŋsa
la.

44 Nuru waai a dan lo tintanni de zuk di a gebi wa ka nna gela gela.
Tintanni abe dan lo nuru waai zuk di a piak wa ka nna se zom la.”

45 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Farisiima ale wom dii ate Yeezu a
biisi la, ba yaa deri miŋ ayen wa a biisi ka ba wie.

46 Ba yaa jam a yaali ayen ba yik wa, alege ba jam a chali ka nuru bɔanni
yɔgsum. Nuru bɔanni a jam a poli kama ayen Yeezu a jam ka Naawen
biisiteerɔma po wanyi.

22

1 Yeezu yaa ŋman magsi wamagsini a sak nuru bɔanni ayen,

2 “Naawen naamu a nyɛ se ka naab waai biik ale faari nipɔk ate wa yaa
gomsi ayen wa wi nuruba ate ba jam wa yenni a de ŋandiinta abe ba gogi
a te wa la.

3 Wa yaa tom wa tomteerɔma ayen ba nyeemu a wi nuruba ate ba jam,
alege ba an jam a yaali ayen ba jamu.

4 Wa yaa ŋman wi wa tomteerɔma ba gela a weeni ba ayen, ‘Ni cheŋ
a ga weeni nuruma ayen, ti nyɔnɔwa ŋandiin kpeentaŋa a gomsi nueri
kama. Wa luk wa naakpeemaŋa ale pakpeemaŋa a ko a dik ayen wa te ni.
Dila nyiŋ ni pii nyiŋ a jam.’ Wa le weeni ba a ga nueri la, wa yaa tom ba
ate ba cheŋ.

5 Alege nuru baai ate naawa a wi ayen ba jam la, niŋ a jam ka ale dii ate
wa ta la. Ba wa wanyi a jam a cheŋ ka wa talim. M wa me a cheŋ yaba
ayen wa gerim.

6 Baai ale jam a tali la, a yaa yik naawa tomteerɔma a nak ko.

7 Naawa ale wom dii ate ba nyɛ wa nuruma la, wa sui a yaa jam a puuri
nna yegayega ate wa yaa tomu wa sojima ate ba cheŋ nuruma tɛŋka. Ba
le ga paari dula jigini la, ba yaa yik nuru baai ale ko naawa tomteerɔma
la a ko ale ju ba tɛŋka meena ale bolim a kaasi.

8 Sojima ale jam bo siuku po a cheŋ la, naawa a yaa ŋman wi tomteerɔ
paalisa ate ba jam wa jigi ate wa yaa weeni ba ayen, ‘Ŋandiin kpien tii ate
mi a basi ate ba digi la a magsi deka kama, alege nuru baai ate mi a wi la,
an magsi ti deka.

9 Ni nyini a cheŋ sukpeentaŋa po a ga wi waai meena ate nama a nya
ba dula jigini la a ta jam ate ba de ŋandiintaŋa.’

10 Wa tomteerɔma a yaa nyini a cheŋ sukpeentaŋa po a wi waai meena
ate ba nya dula la. Nuru maŋsa ale nuru baata a yaa jam tigsi chaab a
sueri naawa yenni.
11 “Ba meena ale jam tigsi a nueri la, naawa a yaa jo juijui ate ba boro la
ayen wa puusi ba. Wa le nyiem bo nuruma po a diak waai meena nisima
la, wa yaa ga nya nuru wanyi ale wa an jo garuk maŋsa.
12 Naawa a yaa weeni wa ayen, ‘M doa, ka boa ale soa ate fi a jo kala
dɔkku de po ale ge fi an jo garuk maŋsa?’ Wa le bek wa dila la, nuruwa
a yaa jam kala a ka wari a tulisi.
13 Naawa a yaa chiem a weeni wa tomteerɔma ayen, ‘Ni yik nuruwa de
a bobi wa naŋsaŋa ale wa nisaŋa a gum chaab a ta wa a nyini a yuk basi
legini po. Dula jigini wa le kum nna yegayega abe wa a ŋobi wa nyinaŋa.’
”
14 Yeezu ale biisi a mɔata nuerika la, wa yaa weeni nuru bɔanni ayen,
“Naawen a wi nuruba yegayega ayen ba jam wa jigi, alege wa lueri ka ba
maga la.”
15 Farisiima a yaa basi wa ale nyini. Ba yaa zok ayen ba choa wa noai a
nya ase wa le weeni wari a kaasi ya, ate ba nya siuk a ko wa.
16 Ba yaa tom ba ŋaaŋviirima ale Ayerod nuruma po ba gela wa jigi. Ba
yaa weeni wa ayen, “Ti Sagrɔ, ti seba ayen fi ka wensie nyɔnɔ. Fi niŋ a ka
dii meena ate nuruba a biisi fi wie la po. Fi kan chali yɔgsum ale wensie
biisika ale waai meena ale nuru kpeenta me nimbie po.
17 Ti dan tuni ti lampoowa a te ti nakpioŋku Siiza, kula a nala yaa ku an
nala? Ti tuni yaa ti kan tuni?”
18 Yeezu a poom seba ayen ba a yaali kama ayen ba choa wa noai nya,
ate wa yaa weeni ba ayen, “Nama ka venta nyam. Ka boa ale soa ate ni a
paasi mu?
19 Ni te mu ligra ŋaai ate ni pa a tuni lampoowa la dinyi ate m nya.”
Ba yaa ta dinyi a jam te wa.
20 Yeezu yaa bek ba ayen, “Ka wana zuk ale wa yoi ale dua ligni nyiŋŋa?”
21 Ba yaa weeni wa ayen, “Ka nakpioŋku Siiza zukku ale wa yonni ale
dua di zuk.”
Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni be pa jaab buui meena ate Siiza a soa la a
te wa, abe ni pa jaab buui meena me ate Naawen a soa la a te Naawen.”
22 Ba ale wom dila la, ku yaa cha ba nna yegayega, ate ba yaa basi wa
ale ge cheŋ.
23 Dula jigini Sajusima ba gela a yaa jam Yeezu jigi. Bala a jam ka siaka
ayen nuruba a dan kpi, ba ale ŋman yiti kum po.
24 Ba yaa weeni wa ayen, “Ti Sagrɔ, Moosis a sak ti Naawen gbaŋka po
ayen, ‘Nuru waai a dan faari nipɔk ate ba an biagi ale chaaba alege ate wa
chorowa a kpi, tama a basi kama ate wa yua a faari nipowa a biak bisa a
te wa ate wa yonni a kan be.’
25 Nuruba bayopoi ale jam boro, ate ba meena a yaa chim ma yeŋ ale
ko yeŋ bisa. Kpagini a yaa faari nipɔk. Wa le wa powa an jam a biak ale
chaab a nyaya, ale ge ate nidɔawa a kpi. Waai ale ŋman pa saŋ la a yaa
faari wa mɔwa powa ale ge ba me an jam a biak a nyaya ale ge ate wa me
a kpi.
26 Ba meena bayopoiwa a faari nipɔk wala kama a taam tu.
27 Nidɔama bayopoiwa meena ale kpi la, ku an jam beniya ate nipowa
me a yaa kpi.

28 Yɔgyɔgla, da dii dai ate nuruba meena ayen ba yiti kum po la, nuruba
bayopoiwa de meena ale faari nipowa de a nya la, ka ba wana ale wa soa
wa?”
29 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni ze Naawen gbaŋka po wieŋa
nalimnyiini. Ka dila ale soa ate ni be ni siuku ale diem ze Naawen pagrimu
me la.
30 Da dii danni ate nuru meena a yiti kum po la, nipooba faarika a kan
boro. Ba meena a le jam a nyɛ ase ka Naawen sabiiloma baai ale bo
wenŋmazuk la.
31 Nama a dan kan ta siaka ayen nuruba a le yiti kum po, ku a sak kama
ayen nama an karim Naawen gbaŋka po wieŋa a miŋ ku kiri juijui ate
Naawen a weeni ayen,
32 ‘Mi ka Naawen dii ate ni kokpieŋsaŋa Abraham ale Aizik ale Jekob a
puusi a te la.’ Baai ale ka kpeeba la an baga a puusi a te Naawen ya, alege
ka baai nyiini ale ka ŋanvuuta la.”
33 Nuru bɔanni ale wom dii ate wa boro a sak ba la, ku yaa cha ba nna
yegayega.
34 Farisiima ale wom ayen Yeezu biika a masa gaamu Sajusima biika la,
ba yaa a tigsi chaab a jam Yeezu jigi.
35 Ba wanyi, waai ale jam seba Juuma Sinsaŋŋa nalimnyiini la, a yaa
jam ayen wa choa Yeezu noai a nya ale bega.
36 Wa yaa bek wa ayen, “M Sagrɔ, ka Juuma Sinsaŋŋa po di dina ale
gaamu ŋa meena?”
37 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “ ‘A yaali Naawen ale fi sunum ale fi chiik
ale fi popola meena.’
38 Sinsaŋŋa de ale gaamu ŋa meena.
39 Sinsak ŋaai ale ŋman pa saŋ la ale nna, ‘A yaali fi choa ase fi dek la.’
40 Sinsak ŋaai meena ate Naawen a weeni Moosis la ale Naawen
biisiteerɔma meena sinsaŋŋa a nyini ka sinsaŋŋa de ŋayewa po.”
41 Dai yeŋ po Farisiima ba gela a yaa ale ŋman tigsi chaab a jam Yeezu
jigi la, wa yaa bek ba ayen,
42 “Nama a weeni ayen Varibasidɔwa ka wana ŋaaŋbiik la?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Wa ka naawa Deevid ŋaaŋbiik.”
43 Wa yaa ŋman bek ba ayen, “Ku dan ka dila, ka boa ale soa ate Naawen
chiika a weeni Deevid ayen wa a wi Varibasidɔwa ayen wa nyɔnɔ? Ba
ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen Deevid a weeni ayen,
44 ‘Mi Nyɔnɔwa Naawen a weeni mi Nyɔnɔwa ayen, kali mi juga geŋ ate
ku jam a paari diipo ate mi ayen m basi ate ni dachaasaŋa a chim
ni yom la.’
45 Ase Deevid dek a dan a wi wa ayen ‘wa Nyɔnɔ’, wa nyɛ ka se a ŋman
baga a chim Deevid ŋaaŋbiiga?”
46 Nuru waai a jam karo a baga a tulisi Yeezu. A nyini da dila danni a ta
a cheŋ, nuru waai an ŋman jam bek Yeezu bega.

23

1 Yeezu a yaa ŋman sak nuru bɔanni ale wa ŋaaŋviirima.
2 Wa yaa weeni ba ayen, “Juuma Sinsak sagrɔma ale Farisiima nyiini ale
ta siuk ayen ba a kasim a sak nama sinsak ŋaai ate Naawen a pa te Moosis
la.
3 Bala dek me a kan va ba ale a sak ni dii la nalimnyiini. Ka dila ale soa
ate ku chim fifiok ayen nama va dii ate ba a sak ni la, alege ni kan a va ba
nyeka ale ka dii la.

4 Ba nyiem a gomsi ka jib dobrita a ta ti a jam dueni ayen nuruma a
koati a ji, alege ba dek a kan maari a pa ba nisima a tiri a nya.
5 Ba kasim a nyɛ ka wie nna yegayega ayen nuruba a nya ba. Ba nyiem
gebi ka gbaŋsa a ŋmarisi Naawen wieŋa a dueni du a pa bobi ba dieŋa
ale ba nisaŋa nyiŋ. Ba gattaŋa zuesaŋa me a woŋŋa kama.
6 Ba dan tigsi chaab ayen ba de ba dakpeeni ŋandiintaŋa, a yaase ba
jo ba tuka dɔkku po, ba a yaali kama ayen ba a kali zukpaglik sii ate ba
kpaŋŋa a kali la zuk.
7 Ba nyiem a kasim a yaali kama ayen nuruba a puusi ba yabaŋa po abe
ba a zuli ba abe ba a wi ba ayen, 'Sagrɔba'.
8 Ni kan ta kanjanta abe ni a yaali ayen nuruba a wi ni ayen, 'Sagrɔba'.
Nama meena ka suaata ale ta sagrɔ wanyi dekki.
9 Ni kan a wi nuru waai ale bo tɛŋzuk de la ayen ni 'Koa', dii nyiŋ la ni
meena a ta ka ko yeŋ ate wa bo wenŋmazuk.
10 Ni kan ta kanjanta abe ni a yaali nuruba ayen ba a wi ni ayen
'Niŋdeeroba'. Mi waai ate nuruba a wi ayen Varibasidɔwa la nyiini ale
nama meena niŋdeero.
11 Ni dan a yaali ayen ni gaam ni suaata, ku a fe kama ayen ni pa ni dek
a chim ase ba tomteerɔba la.
12 Nuru waai a dan zak wa dek ŋmai, Naawen ale basi ate wa siŋ tɛŋ.
Alege waai a dan yik wa dek tɛŋ tɛŋka, Naawen ale zak kula nyɔnɔwa
ŋmai.

13 "Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale Farisiima, ku le jam a tua kama ni
jigi. Ni ka velinvendisa. Nama ale a sak nuruma dii la a nyɛ ase nama a
yik ka Naawen naamu nansiuŋku tuoku a ligi ba nimbie po la. Nama dek
a kan yaali ayen ni jo du, ni be kan basi ate nuruba a jo du.

14 "Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale Farisiima, ku le jam a tua kama ni
jigi. Ni ka velinvendisa. Nama nyiem a ga a paasi ka pukoga a tuesi ba
ŋanta ale ge a paasi waai meena a puusi puusa woŋta a te Naawen. Dila
nyiŋ la, wa dan jam ayen wa bo ni buusa, ni waalika le zuak yegayega.

15 "Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale Farisiima, ku le jam a tua kama ni
jigi. Nama ka velinvendisa. Nama nina a muni ka nna yegayega ayen ni
nyɛ ate nuruba a tagri a va nama Naawen puusika siuku. Ba dan a va
nama nyeka ba yaa tom tuimbaata a nya waalika a gaam nama.

16 "Nama baai ale de nuruba niŋ a ta ba a cheŋ ale kan nya siuku la,
ku le jam a tua kama ni jigi. Nama a sak kama ayen, 'Nuru waai a dan
wi Juuma Puusika Yenni yoi a pe ŋmoruk, ku daa wariya. Alege wa dan
wi ligmɔniŋka ale bo Juuma Puusika Yenni po la yoi a pe ŋmoruk, ku ka
wakpeeni.'
17 Nama bettaŋa nna, ka ba wana ale gaam wa choa? Juuma Puusika
Yenni yaa ligmɔniŋka ale bo di po la? Ka Juuma Puusika Yenni ale a basi
ate ligmɔniŋka a nala.
18 Ni be ŋman a sak me ayen, 'Waai a dan wi Juuma Puusika Yenni jaab
buui zuk ate ba a nyɛ kaabka la yoi a pe ŋmoruk ku daa wariya. Alege
waai a dan wi Naawen tiirimu buui ale bo wa puusika yenni po la yoi a
pe, ku ka wari.'
19 Ni ka betta ale nyɛ ase yeeba la. Ka ba wana ale gaam wa choa?
Tiirimu yaa jaab buui zuk ate tiirimu a dua la? Ka jaab buui zuk ate
tiirimu a dua la ale a nyɛ ate tiirimu a welema.
20 Nuru waai a dan wi kaab teka jigini ale bo Juuma Puusika Yenni po
la yoi a pe, wa maa pe ka tiirim buui ale dua ku zuk la yoi me nyiŋ.

21 Nuru waai abe dan wi Juuma Puusika Yenni yoi a pe, wa maa pe
Naawen waai ale bo di po la me yoi nyiŋ.
22 Nuru waai a dan wi wenŋmazuk yoi a pe, wa maa pe ka Naawen
zukpaglika, kaai ate wa a kali ka zuk la, yoi me nyiŋ.
23 “Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale Farisiima, ku le jam a tua kama
ni jigi. Ni ka velinvendisa. Ni a sak kama ayen ŋanta baai ate ni a pa
a nyo jenta po la, ni a lueri ku noai piwa po bunyi a te Naawen. Alege
nyemagsika ale jiirim ale wensie ale nyɛ wari yegayega la ni zɛri. Wie
ŋaai ale magsi ayen ni a nyɛ la ale la ase ni a nin poom a nyɛ nŋala.
24 Ni a nyɛ ase ka yeeba la. Nama nyiem zɛri ka nanjiuŋ neka alege ne
laalaakomi.
25 “Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale Farisiima, ku le jam a tua kama
ni jigi. Ni ka velinvendisa. Ku a nyɛ ka nna ase ni ale a nari beerisa ale
china ŋaaŋ alege a basi puusaŋa po dii la. Ni suniimaŋa po a sueri ale ka
butuom nyeka nyiini.
26 Nama Farisiima a nyɛ ase ka yeeba la. Ni liŋ sugri ni suniimaŋa po
ate nuruba a sum seba ayen nama a tom ka tuimmaŋsa.
27 “Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale Farisiima, ku le jam a tua kama ni
jigi. Nama ka velinvendisa. Nama a nyɛ ase ka boosi tii nyiŋsa ale a nyagsi
alege ti puusaŋa po a sueri ale koba nyiini ale daŋ me nna yegayega la.
28 Siuk kula po ate nama a nyiem a paasi nuruba ayen nama a tom
ka tuimmaŋsa, alege ni suniimaŋa po a sueri ale ka tuimbaata ale venta
nyiini.
29 “Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale Farisiima, ku le jam a tua kama ni
jigi. Nama ka velinvendisa. Nama a nyɛ ate Naawen biisiteerɔma ale nuru
maŋsa baai ale kpi dila po dila po la, boositaŋa a kasim a nyagsi.
30 Ni nyiem a kasim a weeni chaab ayen ase tama a dan jam maa bo ka
ti kokpieŋsaŋa tɛŋka po, tama ate an jam maa gum ba po a ko Naawen
biisiteerɔma.
31 Nama a siak kama ayen nama ka baai ale ko Naawen biisiteerɔma la,
ŋaaŋbisa.
32 Ni kokpieŋsaŋa ale piilim dii la, ni kasim a tom nueri.
33 Ni kokpieŋsaŋa a jam a nyɛ ase ka wiiga la. Dila nyiŋ la nama me a
nyɛ ka dila. Naawen a dan jam ayen wa bo tɛŋzuk meena demma buusa,
wa le weeni ayen nama a lo kama, ale a pa ni a nyo bolim buui ale kan
maara kpimsi la po. Nama a poli ayen nama a le nyɛ ka se a chali be dula
jigini?
34 Mi a weeni ni kama ayen, mi a le tom biisiteerɔba ale yam nyam ale
sagrɔba ate ba jam ni jigi. Nama a le pa ba gela a yik ŋanbarinta nyiŋsa
a ko ba, abe ni miiri ba gela ale fiŋsa ni tuka dɔkku po abe ni yiak ba ate
ba nyini ni tɛŋsaŋa po a nyini.
35 Ni kokpieŋsaŋa a liŋ jam ko ka nuru wanyi waai ate ba a wi ayen Abil
ate wa an jam a kaasi wari la. Ba jam a ko nuru maŋsa yegayega. Nuru
waai ate ba jam a ko kpeglim la a jam le Zakaria, Barakaya biika. Ba jam
a ko wa a mɔata ka kaab teka jigini Juuma Puusika Yenni po. Naawen a
le te ni waalika abe wa weeni ayen nama ale soa baai meena ale jam kan
kaasi wari la, kummu.
36 Wensie ate mi a weeni ni Naawen a le te Juuma baai ale diem boro
jinla la waalika abe wa weeni ayen bala ale soa wieŋa de meena a nyɛ.”
37 Dula jigini Yeezu a yaa weeni ayen, “Nama Jerusalem demma, ni
nyiem a kasim a ko biisiteerɔma baai ate Naawen a tom ba ni jigi la. Mi
nyiem a kasim a yaali kama ayen m pɔbi ni meena a tara ase kpiak a ale
a pɔbi ka bisa dii la, alege nama a kan siagi.

38 Ku kan beni ate Juuma Puusika Yenni a kaasi.
39 Mi a weeni nama kama yɔgyɔgla de ayen ni kan ŋman nya mi ase ka
m ŋman pilim jamka danni. Da dila danni a dan paari, nama a le weeni
ayen, ‘Ni basi ate ti a te waai ate Naawen a tom la pimpauk.’ ”

24

1 Yeezu ale yiti Juuma Puusika Yenni po a nyini la, wa ŋaaŋviirima a yaa
wi wa ayen wa zaani a nya Juuma Puusika Yenni.
2 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni basi ate m weeni a sak ni. Ku danni a
cheena kama ate nuruba a jam a kaasi jaab buuri ale bo dela la. Ba kan
basi tintain yeŋ me di choa zuwa.”
3 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima nyiini a yaa cheŋ a ga jueli a kala Olivi
Guuku zuk. Ba yaa bek wa ayen, “Ka boa a le ku nyɛ ate ku sak ti ayen fi
jamka ale tɛŋka zuk meena kpeglimka danni a mɔata kama?”
4 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni kpesi ni dek ate waai a kan paasi ni.
5 Nuruba yegayega a le jam a pa mi yonni nyiŋ a wi ba dek a weeni ayen
ba ka Varibasidɔwa waai ate Naawen a weeni ayen wa le tom wa la abe
ba paasi nuruba yegayega. Ku a fe kama ayen nama a kan va ba.
6 Ni dan wom kpaliŋsa wie ate si gela a mɔata ale ge si gela me a bo
niŋniŋa, ni kan a chali yɔgsumɔa. Kula a le sak ni ayen tɛŋka kpeglimka
danni a mɔata kama.
7 Tɛŋka meena demma ale ba nalima meena a le yiti a cheŋ a ga tu
chaab kpaliŋsa po. Tɛŋka me a le choa nna yegayega ate kom a jam tɛŋka
meena po.
8 Wieŋa de meena a nyɛ ase ka nipɔk logi ale a dom alege ate wa a biak
la.
9 “Nuruba a le yik ni a ta ni a ga nyo baai ale ba basi ate ni nya ninammu
la nisima po ate ba ko ni. Waai meena a le kisi ni mi vaka nyiŋ.
10 Va ŋala po nuruba yegayega baai ale jam a ta siaka ale mi la, a le
ŋmani mi ŋaaŋ vaka. Ba le kisi chaab abe ba a bobri chaab a sak.
11 Biisiteerɔba yegayega baai ale kan seba Naawen la, a le jam a paasi
nuruba yegayega.
12 Nuruba yegayega a le jam a basi chaab yaalika, dii nyiŋ la nuruba
tuimbaata a le jam a waaŋi a tagli jigi meena.
13 Waai a dan pik a ga paari ku nueri ka, Naawen a le vari wa a basi.
14 Nuruba a le jam a pa Naawen wamaŋsaŋa a sak nuruba Naawen
naamu wie. Waai meena ale bo tɛŋka zuk la le liŋ wom wa wamaŋsaŋa
wieŋa ale ge ate tɛŋka meena a kpeglim.
15 “Ni wom mi wieŋa de nalimnyiini. Naawen biisiteerɔ waai ate ba a
wi wa ayen Daniel la, a jam ŋmarisi wabiok kuui ale ku jam a basi ate
nuruba a namu la wie kama Naawen gbaŋka po dila po dila po. Nama a
le nya ku ale ku za juijui ale kan magsi ayen ku zaani la.” (Nuru waai ale
a karim wieŋa de la, abe miŋ chak.)
16 “Baai meena ale bo Judia tɛŋka po la, a yiti a pii nyiŋ a chali nna
yegayega a ga suk guutaŋa po.
17 Baai ale bo ba gbirima zuima la a dan wom wabioku de wie, ba kan
ŋman a yaali ayen ba siŋ a jo ba diinaŋa po a pa ba ŋanta.
18 Baai me ale bo ba kadugsa po la a dan wom wanni de, ba me a kan
ŋman jo ba diinaŋa po ayen ba pa ŋanta.
19 Da ŋala po ku le jam a pagra nna yegayega a te nipɔk puusa ale baai
ale ta biluaata la.

20 Ni a puusi a te Naawen ate kula kan jam a pagra a te nuruba ŋoota
wenya yaase ba Vuusum Danni.
21 Ku dan pari da ŋala ninam buui ate nuruba ale nam la ale gaam
ninam meena ate nuruba, a nam a ta nyini diipo ate Naawen a nyɛ tɛŋka
la. Ninam bula choa a kan ŋman jam.
22 Naawen a poom yeeri ninam daaŋa po ŋa gela a basi kama, dii nyiŋ la
baai ate wa lueri ayen ba jam a va wa la nyiŋ. Wa dan kan yeeri ninammu
daaŋa gela a basiya, waai ate kan nyini ninammu po a nyini.
23 “Da ŋala po nuru a le weeni ayen, ‘Nya, Varibasidɔwa bo ka dela.’ Wa
choa me a le weeni ayen, ‘Varibasidɔwa bo ka dula.’ Ni kan a wom ba.
24 Nuruba ba gela me a le yiti a paasi nuruba a weeni ayen ka ba
ale Varibasidɔwa. Ba baai me a le jam a weeni ayen ba ka Naawen
biisiteerɔma. Ba le jam a tom wakperisa nna yegayega a paasi nuru baai
ate Naawen a lueri ayen ba a va wa la, ase ba a nin baga.
25 Ni wom mi wieŋa de nalimnyiini. Mi a poom liŋ a weeni ni ba le
cheena ayen ba nyɛ ni dii la kama.
26 “Va ŋala po nuru wanyi a le weeni ayen, ‘Ni nya, Varibasidɔwa a bo
ka sagini po.’ Wa choa me a le weeni ni ayen, ‘Ni nya, Varibasidɔwa a suk
a bo ka dewa.’ Nama a kan a wom ba.
27 Mi Saalobiika ŋman jamka ale nyɛ a ase ka nyagsika la a nyini kori a
taam siŋ yeniŋ ate nuruba a nya.
28 “Ni seba ayen duinsa ale a gilim kauk kuui la, jakpiuk ale doa dula.
29 “Da ŋala po ninammu a dan jam nueri, wenbinni ale chirika a le chim
ka legi ate chiŋmarisaŋa me meena a nyini wenŋmazuk a lo tɛŋ. Ŋantaŋa
de meena ale bo wenŋmazuk a ta pagrim la, Naawen ale jam yik ba choa.
30 Nuruba ale deri nya saalobiika chiŋmaaŋa po ale wa cheena. Tɛŋka
meena demma ale kum, dii nyiŋ la ba le nya mu ale m nyini chiŋmaaŋa
po a cheena ale m pagrimu ale m zulaŋa ale m nalimu nna yegayega.
31 Naawen sabiiloma po ba wanyi ale jam a pa damuniŋ a peeri nna
yegayega. Wa dan nyɛ dila, mi yaa a le tom sabiiloma ate ba waaŋ a sueri
tɛŋka meena a tigsi nuru baai ate Naawen a lueri la.
32 “Ni basi ate kiŋkaŋ a sak ni wari kiri. Ni nyiem a dan nya ale ka boro
a pusi vaata, ni seba ayen kpari wein a mɔata kama.
33 Siuk kula po me, ni dan nya wieŋa de meena ale ŋa boro a nyɛ, ni le
seba ayen da ŋala a mɔata kama.
34 Ni basi ate m weeni ni nyaku de ayen jinla demma a kan kpi ase ka
wieŋa de meena a jam nyɛ.
35 Wenŋmazuk ale tɛŋzuk meena a le jam a nueri da yeŋ po, alege mi
wieŋa a kan taamu diipo diipo.
36 “Nuru waai a ze mi Saalobiika ŋman jamka danni. Mi ale Naawen
sabiiloma me dek a ze, alege ka m kowa Naawen nyiini ale seba.
37 Mi ŋman jamka a le nyɛ ase ka dii ale jam a nyɛ ale nuru waai ate ba
a wi wa ayen Nowa dila po dila po la.
38 Ase Nowa ale jam boro a nyɛ wa ŋaaruŋ kpioŋku la, waai meena a
jam boro a nyɛ ka wa dek ale a yaali dii la. Ba jam kasim a de ŋandiinta
ale a nyu ate nidɔaba me a faari nipooba. Ba kasim a nyɛ ka dila a ta ga
paari diipo ate Nowa a jo wa ŋaaruŋku po alege ate nyiam a jam la.
39 Ba jam a ze ayen Naawen a le basi ate nyiam jam a sueri tɛŋka meena
a gbiti ba a ko. Mi Saalobiika jamka a le nyɛ ase ka dai dila danni la.
40 Dai dila dek danni nuruba baye a le bo ba kadugsa po a kpa, ate
Naawen a pa wanyi a ta cheŋ abe wa ge wanyi wa.

41 Nipooba baye a le bo nanzuk po a num zom, ate wa pa wanyi abe wa
ge wanyi wa.
42 “Ni kpesi ni dek abe ni a limsi, dii nyiŋ la ni ze dai dii danni ate ni
nyɔnɔwa a cheena la.
43 Ni basi ate m weeni ni ayen ase yeri nyɔnɔ a dan seba ayen zueba a
le jam wa yeri, wa a le kasim a nya kama ate zuema a kan baga a jo zu.
Wa kan goa ase ka wa nin yik ba.
44 Diipo ate nama a kan ŋman a poli ayen mi Saalobiika a le jam la, dila
po ale m cheena. Ka dila ale soa ayen ni kasim a gomsi a magsi a limsi la.
45 “Ka nama wana dek ale wa chim wensie ale yam nyɔnɔ wieŋa de
meena po? Ku a nyɛ ase ka yeri nyɔnɔ waai ale lueri wa tomteerɔma po
wanyi ayen wa chim kpagi mbala zuk abe wa a te ba ŋandiinta ate ba a
de a yaa le ge a nyeemu la.
46 Yenni nyɔnɔwa a dan nyini wa le cheŋ juijui la a jam a nya ale
tomteerɔwa a nyɛ dii ate wa weeni wa la, tomteerɔwa sui a le peenti.
47 Wensie ate mi a weeni ni, yenni nyɔnɔwa a yaa le basi ate wa a nya
wa yenni ŋantaŋa meena zuk a te wa.
48 Alege tomteerɔwa waai ate yenni nyɔnɔwa a lueri la, a dan ka
nyiŋworuk nyɔnɔ, wa a weeni wa dek kama ayen wa nyɔnɔwa a kan
jamu nwuli.
49 Dila nyiŋ la wa yaa yik wa tomteerɔ chaama a nak kama alege a cheŋ
a ga gum baai ale boro a de ŋandiinta ale a nyu daata a bugi la jigi.
50 Dai dii danni ate wa kan poli ayen wa nyɔnɔwa a cheena la, dai dila
danni dek ate wa cheena.
51 Wa nyɔnɔwa a dan jam nya dii ate wa tom la, wa sui a le puuri
nna yegayega ale wa, ate wa namsi wa abe wa pa wa a gum chaab ale
velinvendisaŋa. Wa ale bo ka dula a kum abe wa gobi wa nyinaŋa.

25

1 “Mi a dan ŋman jam, Naawen naamu a le nyɛ ase ka nipɔkbilisa piwa
baai ale yiti a pa ba zeuŋta a ta cheŋ ayen ba ga tu nipɔkfiaka nyɔnɔwa
la.
2 Ba piwa po ka banu ale jam ta yam, alege mbala banuwa me a jam
chim betta.
3 Bettaŋa tinuwa a yaa pa ba zeuŋtaŋa alege ba an pa kpaam a magsi
ase mbula a dan nueri abe ba pa nyoro la.
4 Alege yammu nyamma a ta kpaam a gum du a magsi ayen mbula a
dan nueri abe ba pa nyoro.
5 Nipɔkfiaka nyɔnɔwa a yaa an jam nwuli, ate nipɔkbilisaŋa a yaa doa
a goa.
6 “Ku le jam paari goota sunsuŋ la, nuru wanyi a yaa kaari ayen,
‘Nipɔkfiaka nyɔnɔ a cheena. Ni yiti nwuli ate ni ga tu wa.’
7 Nipɔkbilisaŋa piwa a yaa deri yiti nna nwuli a viriŋi ayen ba nya ase
ba zeuŋtaŋa a deema a de ya.
8 Bettaŋa nyamma zeuŋtaŋa kpaamu nyiini ale jam a nueri, ate ba yaa
weeni yammu nyamma ayen ba nyɛ ba kpaamu a te ba ate ba nyo ba
zeuŋtaŋa po.
9 Yammu nyamma a yaa weeni ba ayen, ‘Tama kpaamu an soa diiya.
Dila nyiŋ, ni cheŋ yeeŋa po a ga da kpaam.’
10 Bettaŋa a yaa cheŋ ayen ba da ba kpaamu. Ba le cheŋi a ga nueri
la, nipɔkfiaka nyɔnɔwa a yaa jam. Yammu nyamma baai ale poom ta ba
kpaamu a magsi la, a yaa deri va nipɔkfiaka nyɔnɔwa a jo yenni po ayen

ba maa de nipɔkfiak ŋandiintaŋa. Ba meena ale jo yenni po a nueri la, ba
yaa yik nansiuŋku tuoku a lik.
11 “Ku le ga nyɛ maga dek la, bettaŋa tinuwa a yaa le a ŋmani a jam a
paari la ale tuoku a lik kama. Ba yaa za tuoku noai a nagi ale a wi ayen
ba jam a lagri a te ba.
12 Nipɔkfiaka nyɔnɔwa ale wom ba luelutaŋa la, wa yaa weeni ba ayen,
‘Ni goori ni wanni abe ni cheŋ du. Mi a ze ni ale ka baai la.’ ”
13 Yeezu ale biisi a nueri la, wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni
chiibi a limsi, dii nyiŋ la ni ze diipo ate mi a cheena la.
14 “Mi a dan ŋman jam, Naawen naamu a le nyɛ ase ka nuru waai ale
gomsi a magsi ayen wa nyiem la. Wa le gomsi a nueri la, wa yaa wi wa
tomteerɔma batawa a yaa pai wa ŋantaŋa meena a nyo ba nisima po ayen
ba a nya ba zuk ate wa jam.
15 Wa yaa pa wa ŋantaŋa a chari ba a va waai meena ale a tom wa tuima
dii la. Wa yaa te niŋ nyɔnɔwa ligra tusa ŋanu, ale a te waai ale pa saŋ la
ligra tusa ŋaye, ale ge a te butawa nyɔnɔwa ligra tusidi. Wa le chari ba a
ga nueri la, wa yaa cheŋ.
16 Tomteerɔ waai ale tuesi ligra tusa ŋanuwa la, a pa ŋa kama a gerim
a nya ligra tusa ŋanu nyuenta.
17 Buyewa nyɔnɔwa me waai ale tuesi ligra tusa ŋayewa la, a pa ŋa
kama a gerimu a nya ligra tusa ŋaye me nyuenta.
18 Alege tomteerɔ waai ale tuesi ligra tusini la a pa wa nyɔnɔwa ligraŋa
kama a tu tɛŋ a gu.
19 “Ku yaa ale ga beni ate ba nyɔnɔwa a nyini wa nyeerimu jigini a jam
la ate wa yaa a wi ba ayen ba jam wa jigi. Ba le jam wa jigi la, wa yaa
bek ba ayen wa a yaali kama ayen wa nya waai meena ale pa wa ligra a
gerimu a nya dii nyuenta la.
20 Tomteerɔwa waai ale tuesi ligra tusa ŋanuwa la, a yaa cheŋ a nyini
a taam zaani wa niŋ a weeni wa ayen, ‘M nyɔnɔ, fi daam pa ka ligra tusa
ŋanu a te mi ate mi yaa pa ŋa a gerim a nya ligra tusa ŋanu nyuenta a
ŋman gum du.’
21 Wa nyɔnɔwa a yaa weeni wa ayen, ‘Fi ka nuru maŋ ale nyɛ ate ku
nala. Mi daam pa ka ligra maga dega a nyo fi nisima po alege fi a yaa baga
a nyɛ ate ŋa zuak a gum du. Yɔgyɔgla de mi a yaali kama ayen m pai ligra
yegayega a nyo fi nisima po ate fi ale mi ta supeentik.’
22 “Tomteerɔwa waai ale tuesi ligra tusa ŋayewa la, me a yaa nyini a
taam zaani wa niŋ a weeni ayen, ‘M nyɔnɔ, fi daam pa ka ligra tusa ŋaye
a te mi ate mi yaa pa ŋa a gerimu a nya ligra tusa ŋaye nyuenta a ŋman
gum du.’
23 Wa nyɔnɔwa a yaa weeni wa ayen, ‘Fi me ka nuru maŋ ale nyɛ ate
ku nala. Mi daam pa ka ligra maga dega a nyo fi nisima po, alege fi a yaa
baga a nyɛ ate ŋa zuak a gum du. Yɔgyɔgla de mi a yaali kama ayen m
pai ligra yegayega a nyo fi nisima po, ate fi ale mi ale ta supeentik.’
24 “Tomteerɔwa waai ale tuesi ligra tusini la, me a yaa nyini a taam zaani
wa niŋ a weeni ayen, ‘M nyɔnɔ, m seba ayen fi nyeka tua kama, dii nyiŋ
la fi a che ka za ŋaai ate fi an bori la ale a vaari za ŋaai me ate fi an fobi
la.
25 Fi le pai ligraŋa a te mi la, mi daam a chalika yɔgsum a yaa ta ŋa a
ga tu tɛŋ a gu. Nya, lig ŋaai ate fi daam a pa te mi la ale nna.’
26 “Wa nyɔnɔwa ale wom dii ate wa weeni la, wa sui a yaa jam a puuri
nna yegayega ale wa ate wa yaa weeni wa ayen, ‘Fi ka nuru biok ale

nyiŋworuk nyɔnɔ. Fi a poli kama ayen mi a che ka za ŋaai ate mi an bori
la ale a vaari za ŋaai me ate mi an fobi la.
27 Ku magsi kama ayen fi daam ate pa m ligraŋa a te ka nuru waai ale
wa pa ŋa a gerimu a nya nyuenta a gum du a te mu la.
28 Tuesi ligraŋa wa jigi a pa ŋa a te m tomteerɔma wanyi wa waai ale ta
ligra tusa piwa la.
29 Nuru waai ale a pii nyiŋ la, a le nya ŋanta a gum du, alege waai ale
kan a pii nyiŋ la a kan nya jaabɔa.
30 Ni yik nyiŋworuk nyɔnɔwa de a ta wa a nyini peelim a yuk basi legini
po. Dula jigini wa le kum nna yegayega, abe wa a ŋobi wa nyinaŋa.'
31 "Mi Saalobiika ale Naawen sabiiloma a dan jamu, m le jam a kala ka
m naamu zukpaglika zuk a yaa soa tɛŋka meena.
32 Abe m wi waai meena ate ba tigsi a jam m tɛŋ. Ba dan jam, m le poori
ba buye ase naapeerik ale a poori wa piisa ale wa bua dii la.
33 M le yik baai ale a nyɛ ase piisa la a zaani m juga geŋ, abe m yik baai
me ale a nyɛ ase bua la a zaani m gala geŋ.
34 Mi waai ale soa tɛŋzuk meena la, a le weeni baai ale bo m juga geŋ
la ayen, 'M Kowa Naawen a maari ni abe wa niak ni. Wa le jam a nyɛ
tɛŋzuk meena la, wa gomsi ka ŋanta a zaani a te ni. Ni be jam a tuesi ba
yɔgyɔgla de.
35 Kom ale jam a yik mi la, nama a te mu ŋandiinta ate m de. Nyanyuila
me ale jam ta mu la, ni te mu nyiam ate m nyu. M le jam ka nichaano la,
ni nyɛ m tia ale a ta mu a jo ni yieŋa po.
36 Mi ale jam kan ta gatta la, ni te mu gatta ate m jo. Mi ale jam a wiak
la, ni nya m zuk. Ba le jam a yik mu a lik dɔk po la, ni jam a puusi mu.'
37 "Baai ale ka tomdo maŋsa ale za m juga geŋ la, ba wanyi a le weeni
mu ayen, 'M Nyɔnɔ, ka dimpo ate tama a nya fu ale kom a ta fu ate ti te
fu ŋandiinta ate fi de? Ka dimpo me ate tama a nya fu ale nyanyuila a ta
fu ate ti te fu nyiam ate fi nyu?
38 Ka dimpo ate tama a nya fu ale fi chim nichaano ate tama a nyɛ fi tia
ale a yik fu a ta jo ti yieŋa po? Ka dimpo me ate tama a nya fu ale fi an jo
gatta ate tama a te fu gatta ayen fi jo?
39 Ka dimpo me ate tama a nya fu ale fi a wiak yaa ba yik fu a lik dɔk
po ate tama a jam puusi fu?'
40 Mi a le weeni ba ayen, 'Wensie ate mi a weeni ni ayen dii meena ate
nama a nyɛ a te mi ŋaaŋviirima po baaŋka me dek la, ni nyɛ a te ka mi
dila.'
41 "Dula jigini m le chiem a weeni tuimbaata nyamma baai ale bo m gala
geŋ la ayen, 'Nama baai ate Naawen a ka te ni la, ni cheŋ du mi tɛŋ a cheŋ
bolim buui ale kan maara kpimsi ate Naawen a gomsi a magsi a te Sitaana
la ale wa sabiiloma la.
42 Kom ale jam ta mu la, nama an te mi ŋandiinta ayen m de. Nyanyuila
ale jam a yik mu la, nama an te mi nyiam ayen m nyu.
43 Mi le jam ka nichaano la, nama an te mi tia ale ta mu a jo ni yieŋa po.
Mi le jam kan ta gatta a jo la, nama an te mi gatta ayen m jo. Mi le jam a
wiak ale bo likka dɔk po me la, nama an jam ayen ni nya mi zuwa.'
44 "Baai ale jam za m gala geŋ la, ba wanyi a le weeni mu ayen, 'M
Nyɔnɔ, ka dimpo ate tama a nya fu ale kom a yaase nyanyuila a ta fu? Ka
dimpo me ate tama a nya fu ale fi ka nichaano yaa fi ka gatta a jo? Ka
dimpo ate tama a nya fu ale fi a wiak yaa ba yik fu a lik dɔk po, alege tama
an maari fu?'

45 M le ŋman a weeni ba ayen, ‘Wensie ate mi a weeni ni ayen diipo
meena ate nama an jam maari mi ŋaaŋviirima po baaŋka me dek la, nama
an maari daa mi.’
46 Naawen a le yik baai ale a tom tuimbaata la a nyo juijui ate ninam
yegayega a boro ate ku ka kpeglimka me la, alege tuimmaŋsa nyamma ale
nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka.”

26

1 Yeezu ale jam a sak wa ŋaaŋviirima wieŋa de meena a nueri la, wa
yaa weeni ba ayen,
2 “Tigi kpeeni dii ate Juuma a wi ayen Gaambasika Tigini la a tali ka daa
ŋaye ate di paari. Ŋa dan jam paari, ba le yik mi Saalobiika a ta ga nyo
baai a le ba pa mu a kpi jabarim nyiŋ ate m kpi la, nisima po.”
3 Va ŋala po Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa a yaa tigsi
chaab Kayafas waai ale jam ka ba kpagi la yekpeeni po,
4 ayen ba poli a nya siuk ate ba va a suk yik Yeezu a ko.
5 Alege ba yaa ŋman weeni chaab ayen, “Ase ti dan a yik wa nuru bɔanni
baai ale tigsi chaab ayen ba de tigini de la sunsuŋ, ba le jam a yiti ale
noayeŋ a nyiem a kaasi tuima tɛŋka po.”
6 Da yeŋ po ate Yeezu a yaa jam bo nuru wanyi ate ba a jam a wi wa
ayen, Simon la yenni po dii ale jam bo Betani tɛŋka la a de ŋandiinta.
Simon wala a jam ta ka gama tuem, alege ate bu yaa a nueri.
7 Nipɔk wanyi a yaa nyini peelim a ta kpa buui ate bu nyummu a masa
nna yegayega la a jam jo Yeezu jigi a kpiiri bu a nyo wa zuk.
8 Yeezu ŋaaŋviirima ale ga nya nipowa ale nyɛ dii la, ba sue yaa puuri
ale wa. Ba yaa jam a poli ba suniima po ayen, “Ka boa ale soa ate nipowa
de a pa kpaamu a yik kaasi nna la?
9 Wa dan poom a pa bu a da ligra yegayega a pa ŋa a te niwomma, dila
an zunchoŋa?”
10 Yeezu a yaa jam seba dii ate ba a poli la, a yaa weeni ba ayen, “Ka
boa ate wa le a nyɛ dii la a daani nama? Ni basi wa, dii nyiŋ la wa tom ka
wamaŋ a te mi.
11 Niwoba a kasim a bo ale nama kama daa meena, alege mi a kan bo
ale ni a ta a cheŋi.
12 Nipowa de a kpiiri a nyo mi zuk a deri gomsi mi nyiŋka a magsi ka
guka.
13 Wensie ate mi a weeni ni, juijui meena ate nuruba a sak Naawen
wamaŋsaŋa la, ba le weeni nipowa de ale nyɛ dii a te mi la. Ba le kasim
a teeri wa yoi diipo meena wuu.”
14 Da ŋala po Yeezu ŋaaŋviirima pi ale bayewa po wanyiwa waai ate ba
a wi wa ayen Judas Iskariot la, a jam a yiti a cheŋ Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa jigi,
15 a weeni ba ayen, “Ase mi a dan baga a yik Yeezu a ta wa a jam a nyo
ni nisima po, nama a le te mu ka boa?” Wa le bek ba dila la, ba yaa deri
a chiini ligbie pisita a te wa dula jigini.
16 A nyini da ŋala po a ta a cheŋ, Judas a yaa nyiem a gisi ka siuk ayen
wa ta Yeezu a ga bobri a sak.
17 Juuma Gaambasika Tigini yaa jam paari. Da ŋala po ba nyiem a
kasim a ŋobi ka boroboruk kuui ate ba kan pa dabinta a nyoro la. Yeezu
ŋaaŋviirima a yaa jam wa jigi a bek wa ayen, “Ka be ate fi a yaali ayen ti
ga gomsi Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa ate fi jam a de?”

18 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni cheŋ nuru wanyi jigi tɛŋka po a ga weeni
wa ayen, ‘Ti Sagrɔwa ale tom ti ayen ti jam a weeni fu ayen wa kummu
danni a mɔata kama. Tama ale wa ale a yaali ayen ti de Gaambasika Tigini
ŋandiintaŋa fi yenni po.’ ”
19 Wa ŋaaŋviirima a yaa cheŋ ga nyɛ dii ate wa weeni la a yaa dik
ŋandiintaŋa dula jigini.
20 Wenni ale jam a siŋ la, Yeezu ale wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa a yaa
tigsi chaab a kala a de ŋandiintaŋa.
21 Ba le jam boro a de la, wa yaa weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni
ni, nama po wanyi ale a yaali ayen wa ta mi a ga bobri a sak.”
22 Wa ŋaaŋviirima ale wom dii ate wa weeni ba la, ba meena sue a yaa
jam kaasi ate ba yaa bek wa wanyi wanyi ayen, “M Nyɔnɔ, ka mi?”
23 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nuru waai ale kala dela pa wa boroboruk
a maari a siuk jentaŋa ale mi dek la, a le wa ta mu a ga bobri a sak.
24 Mi Saalobiika a le kpi ase ka dii ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po
dila po dila po la. Ku le pagra a te waai a le wa ta mu a ga bobri a sak la.
Ba dan jam kan biak wa, kula ate zunchoŋ kama.”
25 Judas waai ale jam a yaali ayen wa ta Yeezu a ga bobri la a yaa bek
wa ayen, “M Nyɔnɔ, ka mi?”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ka fi.”
26 Ba le jam boro a de la, Yeezu yaa pa boroboruk a puusi a te Naawen
ayen wa niak ku. Wa le puusi a te Naawen a nueri la, wa yaa we
boroboruku a chari wa ŋaaŋviirima ale weeni ba ayen, “Ka mi nyiŋka
ale nna. Ni ŋɔa a ŋobi.”
27-28 Wa yaa ŋman pai beerik ale daam a puusi a te Naawen ayen wa
niak bu. Wa le puusi a te Naawen a nueri la, wa yaa pai a te ba ale weeni
ba ayen, “Ka mi ziimu ale nna. Ni ŋɔa a nyu. M le pa bu a te nuruba
yegayega, ate Naawen a voŋ ba tuimbaataŋa a te ba. M dan nyɛ dila, ku
le sak ayen wa ale wa nuruma a ta ka noayeŋ ale chaab.
29 Wensie ate mi a weeni ni, bu de ate mi a nyu la, m kan ŋman nyu ase
ka m nin jo m kowa Naawen naamu po a ŋman nyu ale ni.”
30 Ba le de ŋandiintaŋa a nueri la, ba yaa yi yiili a pak Naawen ale ge a
nyini dula jigini a cheŋ ga jueli Olivi Guuku zuk.
31 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po a weeni
ayen, ‘Naawen a le jam a ko naapeerika, abe wa ge wa piisaŋa a basi ate
ŋa chali a waaŋ chaab.’ Yokku de nama meena a le chali a waaŋ abe ni
ge mi nyiini
32 Alege m dan yiti kum po, m le de ni niŋ a cheŋ Galili tɛŋka po.”
33 Piita yaa weeni wa ayen, “Fi ŋaaŋviirima meena a dan basi fu, mi kan
maara basi fu diipo.”
34 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Basi ate m weeni fu, yokku de fi a le pagsi
ku noai buta ayen fi ze mi, ale ge ate vari kpadiaka a kum.”
35 Piita yaa ŋman weeni wa ayen, “Mi kan weeni ayen m ze fu. Mi dan
poom ayen m kpi ale fu, mi kan weeni dila.”
Wa ŋaaŋviirima meena me a weeni dila degadega.
36 Ba yaa jam paari jigi ate ba a wi ayen Getsemani, ate Yeezu a yaa weeni
wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni kali dela ate m cheŋ a ga puusi a te Naawen abe
m jam.”
37 Wa le a cheŋ la, wa yaa basi ate Piita ale Jeemsi ale wa suoku Jɔɔn,
Zebedi bisaŋa a va wa. Ku yaa jam kperi wa ate wa piilim boro a nya
ninam nna yegayega ate wa sui me a yaa kaasi nna yegayega.

38 Wa yaa weeni ba ayen, “M sui ale kaasi a gaam taam nna yegayega,
ate ku a nyɛ nna ase mi a yaali ayen kpi la. Ni be limsi mu dela ate m
jam.”
39 Wa le ŋman cheŋ maga dega la, wa yaa kpi duna tɛŋ a puusi a te
Naawen ayen, “M Koa, mi a saalim ayen ku dan ka fi popeentik, be yeeri
namka de mi jigi a basi. Nyɛ fi dek ale a yaali dii la, alege daa mi ale a
yaali dii la.”
40 Wa le ŋman pilim a nyini wa puusika jigini a jam la, wa yaa nya wa
ŋaaŋviirima batawa a doa goa. Wa yaa weeni Piita ayen, “Ka boa ate
nama an baga a kali a limsi maga ale ge a goa?
41 Ni yiti a puusi a te Naawen ate Sitaana a kan paasi ni ate ni va wa
nɔaya. Ni suniima po nama a yaali ayen ni a nyɛ mi yaaka, alege ni
nyiŋsaŋa an pagra. Dila ale soa ate nama a goa la.”
42 Wa yaa ŋman pilim cheŋ wa puusika jigini a ga puusi a te Naawen
ayen, “M Koa, ku dan kan ta nyeka alege ate fi a yaali ayen m nam be basi
ate fi ale a yaali dii la a nyɛ.”
43 Wa yaa ŋman pilim a jam a paari ale wa ŋaaŋviirima a doa a goa, dii
nyiŋ la goom ale jam ta ba nna yegayega.
44 Yeezu a yaa ŋman pilim cheŋ a ga puusi a te Naawen ase wa le poom
a puusi dii la.
45 Butawa po Yeezu yaa ŋman pilim a jam paari a bek ba ayen, “Ni diem
a doa a goa kama? Wie meena a nueri kama. Di danni a paari ya ate ba
ayen ba yik mi Saalobiika a nyo tuimbaata nyam nisima po.
46 Ni yiri ate ti cheŋ. Nuru waai ale ta mu a ga bobri sak la ale la a
cheena.”
47 Yeezu ale diem boro a biisi la, Judas waai ale jam ka wa ŋaaŋviirima
po wanyi la, a yaa jam wa jigi ale nuru bɔari yegayega. Juuma Puusika
Yenni kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa ale tom ba. Ba jam ta ka gebi kpeensa
ale dua a jam ayen ba yik wa.
48 Bumbobrowa a poom weeni ba kama ayen, “Ti dan ga paari ba, nuru
waai ate mi a puusi ale a gbaari wa la, ka wala ale la. Ni yik wa ale
pagrim.”
49 Nuru bɔanni ale jam a ga mɔata Yeezu la, Judas a yaa deri cheŋ a ga
puusi ale gbaari wa a weeni wa ayen, “Mi Sagrɔ, suyɔgini a bo ale fu.”
50 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “M doa, nyɛ dii ate fi a poli ayen fi nyɛ
mu la.”
Baai ale jam va Judas la, a yaa yik wa ale pagrim.
51 Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi a deri yeeri wa gebi kpieŋ a che Juuma
Puusika Yenni kpagi kpeeni yomma po wanyi turi a gebi lonsi tɛŋ.
52 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Pa fi gebika a ŋman su ka fooku po.
Nuru waai ale ta gebi kpieŋ a che kpaliŋ po la, a dan kan a kpesi, ba le pa
gebi kpieŋ ka choa a ko wa.
53 Nama a ze ayen mi baga kama a wi m kowa ayen wa tomu wa
sabiiloma baai ale piisi nna yegayega la ate ba jam a maari mu?
54 M dan nyɛ dila, wie ŋaai ate ba ŋmarisi mi wie Naawen gbaŋka po
dila po dila po la a kan chim wensie.”
55 Yeezu a yaa viriŋi a bek nuru bɔanni ayen, “Mi ka zue ate nama a ta
gebi kpeensa ale dua a jam ayen ni yik mu? Daa meena mi a kasim bo ale
ni Juuma Puusika Yenni po a sak ni kama, alege nama an jam a yik mu.
56 Ba le ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii la a sum chim ka wensie jinla.”
Dula jigini wa ŋaaŋviirima meena a yiti a chali ale ge wa.

57 Ba yaa ta Yeezu a cheŋ Juuma Puusika Yenni kpagini waai ate ba a
wi wa ayen Kayafas la jigi. Ba le jam a ga paari dula la, Juuma Sinsak
sagrɔma ale Juuma kpaŋŋa a yaa jam tigsi chaab.
58 Piita a yaa magi va ba ŋaaŋ a jam jo Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni
yenni dabiaka po a cheŋ a ga kala ale kpagini limsidɔma ayen wa nya dii
ale di nyɛ la.
59 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale boteerɔma meena a jam bo dula a
gisi nuru ayen wa weeni a sak ba ayen wa nya Yeezu ale wa boro a tom
wabiok ate ba baga a nya siuk a ko wa.
60 Ba yaa gisi a kpeeri. Alege nuruba yegayega a diem nyini a jam za ba
niŋ ayen ba velim wie a te wa. Kula ŋaaŋnyiŋ nuruba baye a yaa nyini a
jam za ba niŋ.
61 A weeni ayen, “Tama a wom ale Yeezu a weeni ayen wa baga a kaasi
Juuma Puusika Yenni, abe wa ŋman a se di daa ŋata po.”
62 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a yaa yiti a cheŋ a ga zaani ba
meena sunsuŋ a yaa bek Yeezu ayen, “Fi ka wari a tulisi ale ŋaai meena
ate ba a biisi a te fu la?”
63 Alege Yeezu a yaa sina. Kpagi kpeeni a yaa ŋman weeni wa ayen, “Mi
a yaali kama ayen fi pe Naawen waai ale boro la yonni nyiŋ abe fi weeni
mu wensieŋa.” Wa yaa bek Yeezu ayen, “Fi ka Naawen biika waai ate ba
a wi wa ayen Varibasidɔwa la?”
64 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mm, mi ale la. Ni basi ate m weeni ni
ayen da yeŋ po fi le nya mi Saalobiika ale m kala Naawen juga geŋ. Fi le
ŋman nya mu ale m nyini Naawen jigi chiŋmaaŋa po a cheena.”
65 Wa le weeni dila la, Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a yaa yik wa
garuku a dari cheeri ale weeni ba ayen, “Ti kan ŋman a yaali seeroba. Ni
meena a wom wa le pa wa dek a magsi chaab ale Naawen la.
66 Nama a poli ka se, wa lo yaa wa an loya?”
Ba meena a yaa weeni ayen, “Wa lo kama. Ku magsi ba ko wa kama.”
67 Nuruma ba gela a yaa chesi tintueta a basi wa nyiŋ ale a nak wa.
68 A weeni ayen, “Fi a weeni ayen fi ale Varibasidɔwa. Be miŋ baai ale
a nak fu la.”
69 Ba le ta Yeezu a nyɛ nyaku de meena la, Piita a diem bo ka yenni
dabiaka po. Nipɔkbili wanyi a yaa jam boro. Wa jam ka Juuma Puusika
Yenni kpagi kpeeni dɔgleema po wanyi. Wa yaa nya Piita a weeni wa ayen,
“Daa fi ale poom va Galili tɛŋka denowa Yeezu la?”
70 Wa yaa pagsi ale baai meena ale za dula la nimbie po ale weeni wa
ayen, “Ka boa ate fi a begi mi dila? Mi ze fi ale a biisi dii la.”
71 Wa le weeni dila la, wa yaa yiti a cheŋ a ga za nansiuŋku noai.
Nipɔkbili wa choa a ŋman diem nya wa dula jigini ale wa za ate wa
yaa weeni nuru baai ale za mɔata wa la ayen, “Nuruwa de ka Yeezu
ŋaaŋviirima po wanyi.”
72 Piita a yaa ŋman pagsi ayen, “M pe ya, mi ze nuruwa de.”
73 Ku an jam beniya ate baai ale jam za mɔata wa la wanyi a yaa weeni
wa ayen, “Fi ka ba wanyi, dii nyiŋ la fi a biisi ase ka Galili deno la.”
74 Piita a yaa weeni wa ayen, “M pe ya, ka wensie ate mi a biisi. Mi ze
nuru waai wie ate fi a biisi la.”
Wa le weeni dila a ga nueri la, vari kpadiaka a yaa deri kum.
75 Ate Piita a yaa teeri dii ate Yeezu a poom weeni wa ayen wa le pagsi
ku noai buta ayen wa ze wa, ale ge ate vari kpadiaka a kum la. Wieŋa

de meena a yaa nyɛ ate Piita sui a kaasi ate wa yaa deri nyini a kum nna yegayega.

27

1 Vanni ale veenti la, Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa meena a ŋman tigsi chaab ayen ba poli ba le ba nyɛ dii a ko Yeezu la.
2 Ba le biisi le chaab a nueri la, ba yaa bobi wa nisimaŋa a ta wa cheŋ gominawa waai ate ba a wi wa ayen Paalɔt la jigi.
3 Judas waai ale jam ta Yeezu a ga bobri a sak la, ale nya ba le bo Yeezu buusaŋa dii la, wa sui a yaa jam kaasi, ate wa yaa ŋman pilim a cheŋ Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa jigi ayen wa pa ba ligbeeŋa pisitawa a te ba.
4 Wa le ga paari dula la, wa yaa weeni ba ayen, “Naawen a nya mi kaasuŋku kama, dii nyiŋ la mi a ta ka nuru waai ale kan seba wari noai po la, a jam bobri a sak nama. Yɔgyɔgla de nama me a yaa bo wa kum buusa.”
Ba yaa weeni wa ayen, “Kula a daa tama niŋŋa, alege ka fi dek niŋ.”
5 Judas ale ga wom dii ate ba weeni la, wa yaa pa ligraŋa a yuk basi Juuma Puusika Yenni sunsuŋ, ale ge a nyini a ga bobi miik a kpi.
6 Judas ale ga nyini la, Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa a yaa yiti a pisi ligraŋa ale weeni chaab ayen, “Ligraŋa de tama pa ŋa a da ka nuru nyuvuri. Ti Sinsaŋŋa a kan siagi ayen ti pa ŋa a maa gum Juuma Puusika Yenni ligraŋa po.”
7 Ba le nya chaab a nueri la, ba yaa pa ligraŋa a da tɛŋ kaai ate ba a wi ayen samɔnsa meka jigi la. Ba jam a yaali kama ayen ba pa dula jigini a chim nicham guka jigi.
8 Ka dila ale soa ate nuruba a deema a wi dula jigini ayen ziimu jigini la.
9-10 Naawen biisiteerɔwa waai ate ba a wi wa ayen Jerimaya la a jam a ŋmarisi nyaku de wie kama dila po dila po ayen, “Juuma a jam siak kama ayen ba pa ligbeeŋa pisitawa a da samɔnsaŋa meka jigini. Ba yaa pa ligraŋa a da tɛŋka ase Naawen ale poom a weeni ba dii la.” Dii ate Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa a tom la a basi kama ate Jerimaya wieŋa a chim wensie.
11 Yeezu a yaa jam taam a zaani Paalɔt niŋ. Paalɔt a yaa bek wa ayen, “Ka fi ale Juuma naawa la?”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ka fi ale a weeni dila.”
12 Alege Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa ale jam a ŋma wa la, wa an jam weeni wariya.
13 Paalɔt yaa bek wa ayen, “Fi kan wom ba ale a ŋma fu ale wie ŋaai meena la?”
14 Alege Yeezu an jam tulisi wayeŋ me la. Ku yaa jam cha Paalɔt nna yegayega ale wa ale kan a tulisi wari la.
15 Bena meena Juuma Gaambasika Tigini a nyiem a dan paari, gominawa Paalɔt a nyiem lak nuru waai ate tɛŋka demma a yaali ayen wa lak ate wa nyini likka dɔkku po a nyini la a basi kama.
16 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi ayen Barabasi ate ba jam maa yik wa a lik. Nuruba a jam seba wa ka nna yegayega.
17 Paalɔt a yaa bek nuru baai meena ale tigsi chaab la ayen, “Nama a yaali ayen m basi ka ba wana? Barabasi yaa Yeezu waai ate ba a wi ayen Varibasidɔwa la?”
18 Paalɔt jam seba ayen ka Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa nyunni nyiŋ ale soa ate ba yik Yeezu a ta jam wa jigi.

19 Paalɔt ale jam diem kala boteka dɔkku po la, wa powa a yaa tom
weeni wa ayen, “Kan nyɛ nuruwa de jaabɔa ale wa an kaasi wariya. Dii
nyiŋ la deemwa yokku mi goadaasim wa wari kama ate ku daani mi nna
yegayega.”
20 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa a yaa weeni nuru
bɔanni ayen ba saalim ate wa lak Barabasi a basi abe wa ge ate ba ko
Yeezu.
21 Paalɔt a yaa bek nuru bɔanni ayen, “Nuruma de bayewa, nama a yaali
ayen m basi ka ba wana?”

Ba yaa tulisi wa ayen, “Ti a yaali ayen fi basi ka Barabasi.”

22 Wa yaa ŋman bek ayen, “M be m nyɛ Yeezu waai ate ba a wi ayen
Varibasidɔwa la ka se?”

Ba meena yaa tulisi ayen, “Basi ate ba kpi wa jabarimu nyiŋ ate wa kpi.”

23 Wa ŋman bek ba ayen, “Ka boan jaab wabiok ate wa nyɛ?”

Ba yaa kaari nna yegayega ayen, “Basi ate ba kpi wa jabarimu nyiŋ ate
wa kpi.”
24 Paalɔt a yaa nya ayen wa an baga a nyɛ wariya dii nyiŋ la, ba nuemka
ale ta kpaliŋ a jam. Wa yaa pa nyiam a nari wa nisaŋa nuru bɔanni niŋ,
ale weeni ba ayen, “Mi niŋ maa ka nuruwa de kum po, ku bo ka nama
dek jigi.”
25 Nuru bɔanni a yaa weeni wa ayen, “Basi ate wa kummu nyiŋ
ninammu a jam tama ale ti bisaŋa jigi.”
26 Paalɔt a yaa lak Barabasi a basi ale basi ate ba miiri Yeezu. Ba ale
miiri wa nueri la, wa yaa pa wa te ayen ba ta wa ga kpi jabarimu nyiŋ ate
wa kpi.
27 Paalɔt sojima a yaa yik Yeezu a ta jo ba gominawa yenni dabiaka po
ate ba meena a yaa gilim wa.
28 Ba yaa yeeri wa gattaŋa ale pa garuk monuŋ a jo wa.
29 A pa munsa a yok zutok a pa vuk wa zukku ale pa tachek a nyo wa
juga nisaŋa po. Ba yaa kpi duna wa niŋ a nyɛ wa a la, ale a weeni ayen,
“Juuma naawa kasim boro taam wuu.”
30 Ba jam chesi tintueta a basi wa nyiŋ ale pa duok a nak wa zukku.
31 Ba ale nyɛ wa la a ga nueri la, ba yaa yeeri garuk monuku ale pa wa
dek gattaŋa a jo wa a ta wa nyini cheŋ ayen ba kpi wa jabarimu nyiŋ ate
wa kpi.
32 Ba ale jam bo siuku po a cheŋ la, ba yaa zik Simon ale wa cheena
tɛŋka po ate sojima a fe wa ate wa tuesi Yeezu jabarimu ji. Simon a jam
ka tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Sairini la deno.
33 Ba yaa ga paari juijui ate ba a wi ayen Golgota la. Ku kiri ale zukoluku
jigini.
34 Ba yaa pa tiim a nyo daam po a lam nya ale pa te Yeezu ayen wa nyu
alege wa an jam nyu ya.
35 Ba yaa yik Yeezu a kpi wa jabarimu nyiŋ, ale pa wa gattaŋa a chari
chaab. Ba jam nak ka gbaŋ a nya waai ale magsi garuk kuui deka la.
36 Ba ale nak gbaŋka wa gattaŋa nyiŋ a nueri la, ba yaa kala a limsi ayen
waai a kan vari wa a basi.
37 Ba yaa pa tapagi a ŋmarisi di nyiŋ ayen,

KA JUUMA NAAWA ALE NNA

a pa di kpi jabarimu zuk.
38 Ba jam maa kpi ka zueba baye ŋanbarinta nyiŋ a gum Yeezu po, ate ba
wanyi a bo wa juga, nwala me a bo wa gala.

39 Nuru baai ale jam va dula a taam la a yaa zak zuk nya wa a mati ba
noa ale a le wa ayen,
40 “Fi weeni ayen fi le kaasi Juuma Puusika Yenni abe fi ŋman se di a
nueri daa ŋata po. Fi dan ka Naawen biik be nyini jabarimu zuk a siŋ a
vari fi dek a basi.”
41 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsak sagrɔma, ale Juuma
kpaŋŋa me a jam a la wa ale a weeni ayen,
42 “Wa jam baga a vari nuruba a basi kama, alege wa an baga a vari wa
dek a basi. Daa wa ale Juuma naawa? Wa dan nyini jabarimu zuk a siŋ ti
yaa le ta siaka ale wa.
43 Wa ta siaka kama ayen Naawen ale bo le wa ale weeni ayen wa ka
Naawen biik. Ti be le nya ase Naawen ale vari wa a basi ya.”
44 Zue baai ate ba jam kpi ba a gum Yeezu po la, me a le wa dila degadega.
45 Wenni ale jam jueli a bo wenzuk sunsuŋ la, legi a yaa jam lik tɛŋ kala
meena a ta ga paari wenbalini.
46 Legini ale jam basi la, Yeezu a yaa kaari nna yegayega a weeni wa
dek tɛŋka biika po ayen, “Eloi, eloi, lama sabagtani.” Ku kiri ale, “M Kowa
Naawen, m Kowa Naawen, ka boa ate fi zɛri mu?”
47 Nuru baai ale jam za dula jigini la ba gela a wom dii ate wa weeni la
kama. Ba yaa weeni ayen, “Wa a wi ka Naawen biisiteerɔwa Elaja.”
48 Ba po wanyi a yaa chali cheŋ ga pa sosok a lusi damiisiŋ po a pa yik
duok woŋ nyiŋ a zak ta jueli Yeezu noai.
49 Nuru mbala yaa weeni ayen, “Ni basi ate ti limsi a nya ase Elaja a le
jam a yik wa a ta nyini jabarimu zuk a siŋ tɛŋ ya.”
50 Yeezu a yaa ŋman kaari nna yegayega a yaa le ge a kpi.
51 Wa ale jam kpi la, garuk kpioŋ kuui ate ba jam pa a kasi Juuma Puusika
Yenni po la, a yaa jam cheeri ku ŋmazuk a ta siŋ paari ku tɛŋ. Naawen a
jam basi kama ate tɛŋka a choa ate pinaŋa a na a mobi,
52 ate baai meena ale jam a va Naawen alege a kpi la boositaŋa a lagri
ate ba yiti kum po,
53 alege basi boositaŋa. Ku ŋaaŋ nyiŋ ate Yeezu a yiti kum po la ba yaa
jo Jerusalem tɛŋka po. Nuruba yegayega ale jam a nya ba.
54 Sojima kpagini ale soji baai ale jam a limsi la ale nya tɛŋka choaka
ale dii meena ale nyɛ la ku yaa cha ba nna yegayega. Ba yaa weeni ayen,
“Wensie, nuruwa de sum ka Naawen biik.”
55 Nipɔk baai ale jam maari Yeezu Galili tɛŋka po la a jam za mɔata dula
a nya dii meena ale nyɛ la kama.
56 Baai ale jam bo ba po la ale Mɛɛri Magdala ale Mɛɛri, Jeemsi ale Josefi
mawa, ale Zebedi powa.
57 Jigsiro wanyi ale jam nyini tɛŋ ate ba a wi ayen, Arimatia. Wa yoi a
jam ale Josefi. Wa jam ka waai ale ta siaka ale Yeezu.
58 Da dila danni junɔai ate wa yaa cheŋ Paalɔt jigi a saalim wa ayen wa
basi ate wa ga yeeri Yeezu nyiŋka jabarimu zuk a ta cheŋ ga gu. Paalɔt a
yaa siak ayen wa ga yeeri Yeezu nyiŋka jabarimu zuk a ta ga gu.
59 Josefi a yaa basi dula jigini alege cheŋ ga yeeri Yeezu nyiŋka jabarimu
zuk a yaa pa garuk paaluk a pili ka
60 a ta ga dueni puŋ vorub paalik po. (Tɛŋ kala demma a jam a gu ba
nuruma ka pina vie po). Wa yaa bilim tintain kpeeni a lik puŋku vorumu
nɔanni.
61 Mɛɛri Magdala ale Mɛɛri nwala a jam kali ka dula a tuk vorumu nyiŋ.
62 Vari ale ŋman Veenti la, ba Vuusum Danni saliuku Juuma Puusika
Yenni kpaŋŋa ale Farisiima a yaa cheŋ Paalɔt jigi a weeni wa ayen,

63 “Ti deema teeri velinvendika ale jam boro la wa weeni ayen, ‘M le yiti
kum po ku daa ŋata dai.’
64 Be basi ate ba ga a limsi vorumu ate ku paari daa ŋata ate wa
ŋaaŋviirima a kan magi yeeri wa abe ba weeni nuruma ayen wa yiti kum
po. Dan kan daa di ventaŋa de ale gaam wa le liŋ velim dii la.”
65 Paalɔt a yaa siak ale basi ayen sojiba cheŋ a ga ŋmasi a limsi vorumu.
66 Ba yaa cheŋ ga daani tintanni ayen waai dan bilim di abe ba miŋ a
yaa le basi ate sojima a limsi vorumu.

28

1 Ba Vuusum Danni ale taam la, Mɛɛri Magdala ale Mɛɛri nwala a yaa
cheŋ ba nya juijui ate ba gu Yeezu la.
2 Tɛŋka yaa jam choa nna yegayega, ate sabiilo a nyini wenŋmazuk a
siŋ bilim tintanni a dueni nakpiak a kali di zuk.
3 Sabiilowa a jam kasim a nyagsi kama ase wein ale a chagsi dii la. Wa
gattaŋa me a peenti nna yegayega.
4 Yɔgsum yaa yik baai ale a limsi vorumu la nna yegayega ate ba
nyiŋsaŋa a gok ate ba nyɛ nna ase ba kpi la.
5 Sabiilowa a yaa weeni nipooma ayen, “Ni kan chali yɔgsumɔa, mi seba
ayen ni a gisi ka Yeezu waai ate ba kpi wa jabarimu nyiŋ la.
6 Wa ka dela jigini, wa yiti kum po kama ase wa ale liŋ weeni ni dii la.
Ni jam a nya juijui ate ba pa wa a dueni la.
7 Ni cheŋ nwuli a ga weeni wa ŋaaŋviirima ayen wa yiti kum po kama,
wa be de ka niŋ a cheŋ Galili tɛŋka. Ni le nya wa dula jigini. Ni teeri m le
weeni ni dii la.”
8 Ba yaa basi dula jigini ale supeentik a ga weeni wa ŋaaŋviirima dii
meena ate sabiilowa a weeni ba la.
9 Yeezu a yaa tu ba dula jigini a yaa weeni ba ayen, “Suyɔgini a bo ale
ni.” Ba yaa domsi kali a puusi wa.
10 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni kan chali yɔgsumɔa abe ni ga weeni m
suaataŋa ayen ba cheŋ Galili tɛŋka a ga tu mu dula jigini.”
11 Nipooma ale cheŋ a ga nueri la, sojima gela a yaa cheŋ tɛŋka po a ga
weeni Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa dii meena ale nyɛ la.
12 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa a yaa tu chaab ale tɛŋka kpaŋŋa ate ba
pa ligra yegayega a te sojima ale weeni ba ayen,
13 “Ni weeni ayen nama a doa goa kama ate wa ŋaaŋviirima a jam zu
pa wa.
14 Gominawa a dan poom wom ti le biisi a vari ni a basi.”
15 Sojima yaa tuesi ligraŋa ale weeni ate ku paari Juuma meena ayen
Yeezu ŋaaŋviirima ale zu pa wa vorumu po.
16 Wa ŋaaŋviirima pi ale wanyiwa a yaa cheŋ a ga jueli guuk kunyi zuk
Galili tɛŋka po juijui ate Yeezu a weeni ba ayen ba cheŋ la.
17 Ba ale nya wa dula jigini la ba yaa puusi wa. Ba gela a jam diem ta
ka chichama.
18 Yeezu a yaa forisi paari ba a weeni ba ayen, “Naawen a te mi pagrim
kama wenŋmazuk ale tɛŋzuk meena.
19 Ni cheŋ tɛŋsa meena a sak nuruba ate ba va mi, abe ni a te ba soka
Kowa Naawen ale wa biika ale wa chiika pagrim nyiŋ.
20 Ni sak ba ate ba va wie ŋaai meena ate mi a sak ni la. M le bo ale ni
a ga paari tɛŋka kpeglimka.”

Yeezu Wamaŋsaŋa Wie Ate
MAAK A ŊMARISI La

1-4 Dila po dila po Naawen jam weeni wa biisiteerɔma wanyi ate ba a wi
ayen Azaya la, ayen wa ŋmarisi nyo Naawen gbaŋka po ayen,
“ ‘Wa le tom nuru ate wa de niŋ jam gomsi siuku a magsi a te waai ale wa
jam la.’
Lueluk ale a kaari goanni po a weeni ayen,
‘ni gomsi Nyɔnɔwa siuku abe ni teenti ku.’ ”
Naawen biika ate ba a wi ayen Yeezu Kirisita la wamaŋsaŋa wie ale nna.
Ku be piilim kama a magsi chaab ale Azaya ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka
po la.
Ku ŋaaŋnyiŋ ate nuru wanyi ate ba a wi ayen Jɔɔn a yaa nyini goanni
po a jam a sak nuruba Naawen wie ale a te ba soka ale a weeni ba ayen,
“Ni meena basi ni wabaataŋa, abe ni va Naawen siuku. Ni dan tagri m le
te ni soka ate Naawen a voŋ ni wabaataŋa a te ni.”
5 Nuruba yegayega a yaa nyini tɛŋkpieŋka Jerusalem ale tɛŋ sii meena
ale gilim ka a bo Judia po la a jam Jɔɔn jigi. Ba ale wom wa sinsaŋŋa la,
ba yaa tɔk ba tuimbaataŋa meena a sak Naawen ale ge ate Jɔɔn yaa te ba
soka beli dii ate ba a wi ayen Jodan la po.
6 Ba jam pa ka laalaakomi kobta a nyɛ Jɔɔn garuku. Wa jam pa ka
chiakgbain a bobi wa chiaka. Wa jam a ŋobi ka tintue ale a de siita me.
7 Wa jam a mooli kama ayen, “Nuru wanyi ale bo mi ŋaaŋ a cheena. Wa
ta pagrim a gaam mi kama. Mi posima ale m nin chim yomo waai ale wa
domsi a kali wa niŋ a yeeri wa nuensaŋa a te wa.
8 Nyiam ate mi pa a so ni nyiŋsaŋa, alege waai ale cheena la, a le pa ka
Naawen Chiika a sueri ni suniimaŋa.”
9 Da ŋala po Yeezu a jam nyini tɛŋ kanyi ate ba a wi ayen Nazaret ate
ka jam bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Galili la po. Wa yaa jam Jɔɔn jigi ayen
Jɔɔn te wa soka Jodan benni po.
10 Jɔɔn ale te wa soka a nueri ate Yeezu a yaa nyini nyiamu sunsuŋ a
jueli la, wa yaa deri nya wenŋmazuku ale ku lagri ate wa nya Naawen
Chiika a siŋ jam kali wa zuk nna ase nangbaŋ la,
11 ate lueluk a yaa nyini wenŋmazuku po a weeni Yeezu ayen, “Fi ale m
be kaai ate m mariŋ la. M sui a peenti ale fu kama.”
12 Dula jigini Naawen Chiika a yaa basi ate Yeezu a cheŋ ga jo goanni po
juijui ate goaduŋsa a boro la.
13 Wa jam bo dula jigini ate ku paari ka da pisinaansi. Da ŋala po Sitaana
a yaa jam wa jigi a nyɛ wa nya ayen wa siak a te wa, alege Sitaana an jam
baga a paasi wa. Naawen yaa tom sabiiloba ayen ba jam maa maari wa.
14 Da yeŋ po nuruba a yaa yik Jɔɔn a ta wa ga lik dɔk po. Ku ŋaaŋnyiŋ
ate Yeezu a yaa jam Galili tɛŋka po a mooli Naawen wamaŋsaŋa ayen,
15 “Da ŋaai ate Naawen dak ayen wa naamu le jam la, a mɔata kama.
Ni basi ni tuimbaataŋa abe ni ta siaka ale wa wamaŋsaŋa.”
16 Yeezu ale va Galili mogi kpeeni noai a taam la, wa yaa nya nuru wanyi
ale wa suok. Ba yue ale Simon ale Andiru, ate ba yaa za a yuk ba ŋmaasaŋa
a basi nyiamu po.
17 Yeezu yaa wi ba ayen, “Ni jam va mi ŋaaŋ. Nama daam ka jum yigrisa,
alege jinla mi a te ni ka tuim paali ayen ni nyɛ ate nuruba a jam va mu.”
18 Ba yaa ale wom dila la, ba yaa deri basi ba ŋmaasaŋa ale va wa.

19 Wa ale ga cheŋ maga la, wa yaa ŋman nya nuruba baye ate ba a wi
ba ayen Jeemsi ale Jɔɔn. Ba jam ka nuru waai ate ba a wi ayen Zebedi la,
bisa. Ba ale ba kowa ale wa tomteerɔma ale jam kala ba ŋaaruŋku po a
gomsi ba ŋmaasaŋa.
20 Yeezu a yaa wi ba, ate ba yaa basi ba kowa ale wa tomteerɔma
ŋaaruŋku po ale cheŋ ga va wa.
21 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima yaa cheŋ ga jo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
Kapernaum la po. Juuma Vuusum Danni ale jam paari la, Yeezu yaa cheŋ
ga jo ba tuka dɔkku po a boro a sak ba Naawen wie.
22 Nuruma ale wom wa sinsaŋŋa la, ku yaa cha ba, dii nyiŋ la wa
sinsaŋŋa a kan neensi Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma. Wa sakka a ta pagrim a
gaam ba sinsaŋŋa kama.
23 Dula jigini nuru ale jam ta chichiribiok ate ku bo wa zukku po. Wa
yaa jam jo ba tuka dɔkku po a kaari ayen,
24 “Yeezu Nazaret denowa, fi a yaali ka boa ti jigiya? Fi jam ayen fi kaasi
ti kama? M seba ayen fi ka Naawen nuru weleŋ.”
25 Yeezu a yaa weeni chichiribioku ayen, “Goori abe fi nyini wa zukku
po a nyini.”
26 Chichiribioku a deri basi ate nuruwa nyiŋka a gok a yaa kaari a nyini
wa jigi a nyini.
27 Ku yaa cha nuruma meena ale jam bo dula la, ate ba weeni ayen, “Ni
nya nuruwa de ta pagrim a weeni chichiribaata ate ti a wom wa noai a
nyini nuruba zuima po a nyini.” Ba ya bek chaab me ayen, “Ka boan jaab
sinsak paala ale nna?”
28 Galili tɛŋka po nuruma yegayega a jam wom Yeezu ale tom dii la
kama.
29 Yeezu a yaa basi tuka dɔkku ale ge cheŋ. Wa ale Jeemsi ale Jɔɔn a yaa
cheŋ ga jo Simon ale Andiru yenni po.
30 Yeezu ale jo yenni po la, ba yaa weeni wa ayen ka Simon ŋanuba ale
a yuak. Wa nyiŋka jam toliŋ ka nna yegayega ate wa jam dua wa dɔkku
po.
31 Yeezu a yaa jo nipowa dɔkku po a yik wa nisaŋa a zak ate wa yiri
ŋmai. Wa ale nyɛ dila la, wa nyiŋka a yaa deri yok ate wa yiri yaali nyiam
a te ba.
32 Wein ale siŋ la, tɛŋka po demma a pa ba yɔgnyeensa ale baai ate
chichiribaata a jam bo ba zuima po la a ta ba jam Yeezu jigi.
33 Tɛŋka po demma meena a yaa tigsi chaab a jam yeri dii po ate Yeezu
a boro la.
34 Wa tebi nuruba yegayega baai ate nyiŋtuila tɔgatɔga a jam ta ba la,
ale a yiak chichiribaata yegayega nuruba zuima po a basi. Yeezu an jam
te chichiribaataŋa siuk ate ti weeni wariya, dii nyiŋ la ti poom seba wa
ale ka waai la kama.
35 Saliuk yokyok ate vanni an diem a jam veenti la, Yeezu a yaa yiri a
nyini tɛŋka po a cheŋ juijui ate nuru a karo la a puusi a te Naawen dula
jigini.
36 Vanni ale veenti la, Simon ale wa vaanchaama yaa yiri a nya ale Yeezu
a karo. Ba yaa nyini ayen ba gisi wa.
37 Ba ale nya wa la, ba yaa weeni wa ayen, “Nuru meena a nyeemu a
gisi fu kama.”
38 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni te ti cheŋ tɛŋ sii ale tali la ate m sak
dula nuruma Naawen wie ate ba wom. Ka dila nyiŋ ate m jam.”

39 Wa yaa nyiem a gilim Galili tɛŋka a sak nuruba Naawen wieŋa ba
tuka diinaŋa po. Wa jam yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi me.
40 Gami dinyi a yaa jam Yeezu jigi a kpi duna tɛŋ wa niŋ a saalim wa
ayen, “Fi dan siak, fi baga a tebi mu kama, ate mi a nya nyiŋyɔgsa.”
41 Yeezu a yaa ta jiirim ale wa nna yegayega a yaa teeri wa nisaŋa a tiri
wa ale weeni wa ayen, “M siaya. Ta nyiŋyɔgsa.”
42 Wa ale weeni dila la, nyiŋtuilaŋa yaa deri basi gamini ate wa nya
nyiŋyɔgsa.
43-44 Yeezu a yaa weeni wa ale nin muna ayen, “Kan weeni sak nuru
waaiya fi le nyɛ dii a nya nyiŋyɔgsa la. Cheŋ Naawen Puusika Yenni
tomteerɔma wanyi jigi a pa fi dek a sak wa, abe fi nyɛ kaabi kaai ale
magsi ase Moosis ale sak ti dii dila po dila po la. Dila le sak nuruba ayen
fi yaa ta nyiŋyɔgsa kama.”
45 Gamini yaa basi dula jigini. Wa an jam va Yeezu ale weeni wa dii la,
alege wa jam goanti a nyeemu a weeni wa a meena kama Yeezu ale tebi
wa dii la. Dila nyiŋ ate Yeezu an ŋman baga a nyini peelim a jam tɛŋka
po wa yaaka. Wa yaa ga bo goanni po ate nuruba nyini tɛŋsa yegayega po
a jam wa jigi.

2

1 Daa ale ŋman jam taam la, Yeezu a yaa basi dula ale ŋman cheŋ
Kapernaum tɛŋka po a ga jo yeri dinyi po. Tɛŋka po demma a yaa wom
ayen wa jam ya.
2 Nuruba yegayega yaa jam tigsi chaab yeri dii po ate wa boro la. Yenni
meena a jam sueri kama ate nansiuŋku noai a ka zaanika jigiya, ate Yeezu
a yaa boro a sak ba Naawen wie. Nuru wanyi ale jam boro ate wa nisima
ale wa naŋsa a jam kpi.
3 Wa yaa ale boro a sak nuruma la, nuruba banaansi a yaa pa nuru waai
ate wa nisaŋa ale wa naŋsaŋa a kpi la, a dueni jaab zuk a ta wa a jam
Yeezu jigi.
4 Ba an jam baga a vuri nuruma po a paari Yeezu, dii nyiŋ la nuruma a
jam piisi kama. Ba jam pa nuruwa kama a ta jueli yenni zuk a vuri vorub
yenni sunsuŋ a yaa pa miisa a bobi jaamu a pa wa ta va vorumu po a siŋ
dueni Yeezu niŋ.
5 Yeezu ale jam seba ayen ba ta siaka yegayega ale wa la, wa yaa weeni
nuru waai ate wa nisaŋa ale wa naŋsaŋa a kpi la ayen, “M biiga, m voŋ
fi wabaataŋa a te fu kama.”
6 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela ale jam maa kala dula jigini la, a yaa
poli ba zuima po ayen,
7 “Nuruwa de ale a biisi dii la, ku nala? Wa ale a nyɛ dii la ku ka leeta
Naawen jigi. Ka Naawen dek wa nyiini ale a voŋ wabaata a te.”
8 Yeezu a poom seba wa dek popola po ba ale a poli dii la kama. Wa yaa
bek ba ayen, “Ka boan jaab popola ate nama a poli ni zuima po?
9-11 Mi nin weeni nuruwa de ate wa nisimaŋa ale wa naŋsaŋa a kpi la,
ayen Naawen voŋ wa wabaataŋa a te wa a yaase wa yiri a cheŋ, ka kuna
dek ale pagra?” Wa ale ga bek dila la, wa yaa cheemu a weeni nuru waai
ale a yuak la ayen, “Yiri a zaani ŋmai, abe fi pai fi jaamu ate fi a goa wa
zuk la a cheŋ kuli fi yenni.” Yeezu a nyɛ nna kama ate ku sak ayen ni seba
ayen ka wa Saalobiika ale ta pagrim tɛŋzuk meena a baga a voŋ nuruba
wabaata a te ba.

12 Nuruwa a yaa deri yiri a zaani ŋmai ale pa wa jaamu a cheŋ nyini.
Ku yaa cha nuru baai meena ale jam za dula jigini la. Ba yaa pak Naawen
a weeni ayen, “Tama an diem a nya nyaku de choa ase ka jinla nyiini.”
13 Yeezu yaa basi dula jigini ale ŋman pilim cheŋ Galili mogi kpeeni noai,
ate nuru bɔari a yaa jam wa jigi ate wa boro a sak ba Naawen wie.
14 Wa ale sak ba a nueri la, wa yaa cheŋ ga zik nuru waai ate ba a wi
ayen Livai, la. Wa jam ka nuru waai ate ba a wi wa ayen Alfiyus la biik.
Wa jam kala ka lampoo cheesika dɔk po a tuesi lampoo. Yeezu yaa weeni
wa ayen, “Yiri a jam va mi ŋaaŋ.” Wa yaa basi wa tuimaŋa ale yiri a ga
va wa.
15 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa cheŋ Livai yenni ayen ba de
ŋandiinta. Lampoo cheesiroba ale wabaata nyam yegayega a jam maa
va Yeezu ŋaaŋ ate ba gela me a yaa jam gum wa ale wa ŋaaŋviirima po,
ate ba meena a kala a de ŋandiinta.
16 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma baai ate ba a wi ayen Farisiiba la, ba gela
a yaa nya ba ale ba a de ŋandiintaŋa. Ba yaa bek wa ŋaaŋviirima po
wanyi ayen, “Ka boa ale a sak ate Yeezu a siak a te lampoo cheesiroba ale
wabaata nyam a kali a le wa a de ŋandiinta?”
17 Yeezu ale wom dila la, wa yaa weeni ba ayen, “Fi dan kan a yuagi fi
kan cheŋ waai ale a tebi nuruba la jigiya, alege ka yuariba nyiini. Mi an
jam ayen m wi ka nuru baai ale a poli ayen ba ka nuru maŋsa la, alege ka
wabaata nyam ate m jam ayen m wi.”
18 Da yeŋ po Jɔɔn waai ale a te nuruba soka la ŋaaŋviirima ale Farisiima
ŋaaŋviirima a yaa bobi noa. Nuruba ba gela a yaa jam Yeezu jigi a bek
wa ayen, “Ka boa ate Jɔɔn ŋaaŋviirima ale Farisiima ŋaaŋviirima a bobi
noa, alege fi ŋaaŋviirima a kan bobi?”
19 Yeezu a yaa magsi wamagsini bek ba ayen, “Nipɔkfiaka nyɔnɔwa
dɔama a baga a bobi noa? Aaya. Nipɔkfiaka nyɔnɔwa ale diem boro ale
ba la, ba an baga a nyɛ dila. Mi ale m ŋaaŋviirima abe ale ka dii la ale la.
20 Alege ku cheena ate nuruba le yik wa a ta cheŋ, dila po wa ba yaa le
bobi noa.”
21 Wa yaa ŋman magsi wamagsini di choa ayen, “Ba kan pa garuchiak
paalik a laŋ garuk kpaga. Ba dan nyɛ dila, garuku le cheeri a gum du, a
yaase,
22 ba kan pa da paalik a su bunlɔk kpak po. Ba dan nyɛ dila, bunlɔkku a
na kama ate daamu a waaŋi. Ku dan nyɛ dila, nuruwa a jok wa bunlɔkku
ale wa daamu meena kama. Da paalik a magsi ka bunlɔk paaluk suka.”
23 Juuma Vuusum Daaŋa po dinyi ate Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa
va nuru wanyi talim po a taam. Ba ale a cheŋ la, wa ŋaaŋviirima a yaa
wie “wiiti” zuima a ŋobi.
24 Farisiima ba gela ale jam nya dila la, ba yaa bek Yeezu ayen, “Nya, ka
boa ate fi ŋaaŋviirima a kaasi tama Vuusum Danni kisiku?”
25 Yeezu yaa bek ba ayen, “Nama an diem karim Naawen gbaŋka po a
miŋ na waai ate ba a wi ayen Deevid la wie? Da ŋaai po ate nuru waai
ate ba a wi ayen Abiata a jam chim Naawen Puusika Yenni kpagi kpeeni
la, ate kom a yaa jam ta Deevid ale wa dɔama.
26 Wa yaa ga jo Naawen Puusika Yenni po a pa boroboruk kuui ate
nuruba a ta jam te Naawen la a we ŋobi ale ge a we a te wa dɔama ate ba
me a ŋobi. Tama Sinsaŋŋa a weeni kama ayen nuru yoŋ an maara a ŋobi
boroboruku de ka Naawen Puusika Yenni tomteerɔma nyiini.
27 “Naawen an lueri Vuusum Danni ayen ka di soa nuruba, wa nyɛ ka
nuruba ale ge lueri Vuusum Danni ayen di chim da maŋ a te ba.

28 Dila nyiŋ la, mi Saalobiika ale soa Vuusum Daaŋa me.”

3

1 Yeezu a yaa ŋman cheŋ ga jo ba tuka dɔkku po. Nuru wanyi ale jam
bo dula ate wa nisa kpi.
2 Baai ale jam bo dula la, a yaa limsi ayen ba nya ase Yeezu le tebi yaase
wa kan tebi nuruwa nisaŋa Vuusum Danni ate ba baga a weeni wa ayen
wa kaasi.
3 Yeezu a yaa weeni nuru waai ate wa nisaŋa a kpi la ayen, “Yiri ŋmai
a jam de.”
4 A yaa ale ge a weeni nuruma ayen, “Nama seba Juuma Sinsaŋŋa kama.
Ku magsi ayen ni tom ka tuimmaŋsa yaa tuimbaata ni Vuusum Danni? Ni
te nuruba nyuvuri yaa ni ko ba?”
Ba yaa goori nna chorototo.
5 Yeezu sui yaa puuri ale ba ate wa gisi nya ba ale su kaasuŋ dii nyiŋ
la, ba tueŋa a kpari kama ate ba ka siaka ale wa. Wa yaa weeni nuruwa
ayen wa teeri wa nisaŋa. Wa ale teeri si la, si yaa deri nya nyiŋyɔgsa.
6 Farisiima a yaa yiri a nyini peelim. Ba ale na waai ate ba a wi ayen
Ayerod la nuruma a yaa tigsi chaab a poli siuk kuui ba le ba va a ko Yeezu
la.
7 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa nyini dula jigini a ŋman cheŋ mogi
kpeeni noai. Nuruba yegayega a nyini Galili tɛŋka po a cheŋ va wa ŋaaŋ.
8 Ba gela a nyini Jerusalem ale Judia tɛŋsaŋa po. Ba gela me a nyini
tɛŋka choa ate ba a wi ayen Idumia ale tɛŋ sii meena ale bo Jodan beli
kpeeni ŋaaŋ nyiŋ la. Ba gela me a ŋman nyini tɛŋsa ate ba a wi ayen
Taaya ale Saidon ale tɛŋ sii meena ale gilim dula jigini la.
9 Yeezu yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen ba gisi ŋaaruŋ a gomsi ku a
zaani wa, dii nyiŋ la nuruma a piisi ka nna yegayega a yaa a tusi wa.
Nuruma de meena ale wom Yeezu ale a nyɛ dii la ale soa ate ba jam wa
jigi.
10 Yeezu a tebi nuruba yegayega dula jigini. Ka dila ale soa ate ba a tusi
chaab ayen ba paari a tiri wa nya la.
11 Baai ate chichiribaata a bo ba zuima po la ale nya wa la, ba yaa lo tɛŋ
a kaari yegayega a weeni wa ayen, “Fi ka Naawen biik.”
12 Nna nyiem a dan nyɛ, Yeezu a nyiem a weeni chichiribaataŋa ka bunyi
dekki ayen ti goori abe ti kan weeni sak nuruba wa ale ka waai la.
13-15 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa cheŋ ga jueli guuk kunyi zuk. Wa
ale jueli a nueri la, wa yaa wi nuru baai ate wa a yaali ayen ba jam wa
jigi la. Wa yaa lueri nuruba pi ale baye a ta nyini nuru baai meena ate
wa wi la po ayen ba jam va wa. Wa yaa weeni ba ayen, “M lueri ni kama
ayen ni kasim bo ale mu. M le tom ni me ate ni nyini peelim a mooli
Naawen wieŋa ate nuruba wom. M be le te ni pagrim ate ni baga a yiak
chichiribaata nuruba zuima po a basi.”
16 Wa nuruma pi ale bayewa yue ale Simon waai ate Yeezu a te wa yue
paali ayen Piita la,
17 ale Jeemsi ale wa suoku Jɔɔn. Jeemsi ale Jɔɔn a jam ka nuru waai
ate ba a wi ayen Zebedi la bisa. Yeezu yaa ŋman te ba yue paali ayen
Boanejisi. Di kiri ale nanpansa nuruba.
18 Yeezu a yaa ŋman lueri Andiru ale Filip ale Batolomiu ale Matiu ale
Tomasi ale Jeemsi waai ale jam ka nuru waai ate ba a wi ayen Alfiyus la,
biik. Wa ŋman lueri Tadiusi ale Simon waai ale jam a nyɛ ayen Juuma a
nya ba dek zuk la.

19 Wa yaa ŋman lueri Judas Iskariot, nuru waai ale wa ta Yeezu a ga bobri a sak la. Wa yaa ale lueri ba a nueri la, ba meena a yaa va chaab a
nyini guuku zuk a siŋ a cheŋ ga jo yeri dinyi po.
20 Nuru bɔari yegayega a yaa ŋman tigsi chaab a jam Yeezu jigi, ate wa
ŋaaŋviirima an jam baga a nya siuk a de ŋandiinta.
21 Yeezu dɔkku demma ale wom dila la, ba yaa nyini ayen ba gisi a yik
wa, dii nyiŋ la nuruba ale jam a weeni ayen, “Wa zukku a tagri kama.”
22 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela a yaa nyini Jerusalem tɛŋka po a
jam weeni chaab ayen, “Chichiribaataŋa meena naawa ate ba a wi ayen
Beelzebu la, ale bo wa nyiŋka po a kasim a te wa pagrim ate wa baga a
yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi.”
23 Yeezu a yaa wi Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ate ba jam wa tɛŋ ate wa yaa
magsi wamagsima a sak ba ale bek ba ayen, “Sitaana a nyɛ ka se a baga
yiak wa dek tomteerɔma a basi?
24 Tɛŋ nuruba a dan a kpalim chaab, tɛŋ kala choa le kaasi kama.
25 Yeri yeŋ dem a dan ta kpaliŋ ale chaab, ba le waaŋ ka chaab.
26 Dila nyiŋ la Sitaana ale wa tomteerɔma a dan ta chaab, wa naamu a
kan baga a zaani a beni.
27 “Siuk kula po la waai abe dan kan yik pagrɔ a bobiya, wa le nyɛ ka se
a jo wa yenni po a zu wa ŋantaŋa?
28-29 “Ni basi ate m weeni nyaku de a sak ni ayen, Naawen le voŋ waai
meena wabaata ale ba biisi kaasuŋ a te ba kama. Alege wa kan voŋ a te
waai ale a le Naawen Chiika la, dii nyiŋ la, wabioku de a boro kama taam
wuu.”
30 (Wa weeni ba wieŋa de kama, dii nyiŋ la nuruma ba gela a weeni
kama ayen, “Wa ta ka chichiribiok wa zukku po.”)
31 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu suaataŋa ale wa mawa a yaa jam a za peelim
a wi wa.
32 Nuru bɔari ale jam za gilim wa a yaa weeni wa ayen, “Fi mawa ale fi
suaataŋa a za peelim a yaali fu.”
33 Wa yaa bek ba ayen, “Ka wana ale mi ma? Be ka bana ale mi suaata?”
34 Wa yaa chiem a nya ba meena ale kala a gilim wa la a yaa weeni ba
ayen, “Ni nya, ka mi maba ale mi suaata ale nama.
35 Baai meena ale a tom dii ate Naawen a yaali la, bala ale mi maba, ale
m tɔaba, ale m suaata.”

4

1 Yeezu yaa ŋman jam Galili mogi kpeeni noai a sak nuruma Naawen
wie. Nuruma a jam piisi ka nna yegayega a za gilim wa ate wa yaa yiri jo
ŋaaruŋ po a kala. Ŋaaruŋku a jam bo ka nyiamu po ale ge ate nuruma a
yaa za nyiamu noai.
2 Wa yaa magsi wamagsima a sak ba wie nna yegayega ayen,
3 “Ni wom mi nalimnyiini. Nuru wanyi ale jam boro a yaa nyini boro a
yuk ŋanborinta ase muma la.
4 Wa yaa ale boro a yuk la, bieŋa gela a yaa lo siuku niŋ ate nuinsa a
deri jam pisi ŋa meena,
5 ŋa gela me a lo tintana po. Ŋa yaa nyini nna nwuli, dii nyiŋ la tantaŋa
an jam soa diiya dula jigini.
6 Wentueŋka ale jam nak ŋa la, ŋa yaa deri ko, dii nyiŋ la ŋa naŋsaŋa
an jam baga a siŋ paari nyiamɔa.
7 Ŋa gela me a lo munsa po a yaa nyini. Munsaŋa me a nyini a geri ŋa
ate ŋa an jam baga a biaya.

8 Ŋa gela me a lo tɛŋ naluŋ po a nyini a chim a biak a be nalimnyiini.
Ŋaai ta bie pisita. Ŋa gela me pisiyuebi. Ŋa gela me ta kook.”

9 Yeezu ale ga nueri wa wamagsini la, wa yaa ŋman weeni ba ayen,
“Nama baai ale ta tue a wom la, ni wom mi nalimnyiini.”

10 Wa ale jam kala wa dek wa nyiini la, baai ale jam a maa va wa ale wa
ŋaaŋviirima pi ale bayewa la, a yaa bek wa ayen, “Fi wamagsimaŋa kie
ale boa?”
11 Wa yaa weeni ba ayen, “Naawen basi kama ayen ni seba wa naamu
wasusuŋŋa, alege nuru yonta jigi m sinsaŋŋa a chim ka wamagsima, ate

12 ‘Ba a nya ale a nya alege ba kan nya,
ba a wom ale a wom alege ba kan miŋ ŋa,
dii nyiŋ la, ba dan nya ale miŋ ŋa,
ba le tagri ba wabaata popolaŋa kama ate Naawen voŋ a te ba.’ ”

13 Yeezu yaa bek ba ayen, “Nama an baga wamagsini de kiri a miŋi? Ni
be dan kan baga wamagsini de kiri a miŋi, ni yaa be le nyɛ ka se a baga a
miŋ ŋa chaaba?
14 Nuru waai ale nyini a boro a yuk wa ŋanborintaŋa la, ku a nyɛ se ka
Naawen wieŋa ate nuruba a sak la.
15 Be ŋaai ale lo siuku po la, a nyɛ se ka baai ale a wom wa wieŋa, ale
ge ate Sitaana a nyiem a deri jam a yeeri ŋa nwuli a ta nyini ba suniima
po a nyini la.
16 Be ŋaai me ale lo tintanaŋa po la, a nyɛ se ka baai ale a wom wa
wieŋa ate ba sue a peenti,
17 ale ge ate Naawen wieŋa a kan jo ba suniimaŋa po nalimnyiini la. Ba
yaa va maga dega, alege ninam a dan yik ba, ba Naawen wieŋa vaka nyiŋ,
ba nyiem a deri pa ŋa vaka a basi.
18 Be ŋaai me ale lo munsaŋa po la, a nyɛ se ka baai ale a wom Naawen
wieŋa
19 alege tɛŋka po wieŋa popolaŋa ale ba ligra yaalika yegayega ale ba
ŋanta yaalika, ŋala meena a de ka Naawen wieŋa ate wamaŋ an baga a
nyini ŋa po a nyini.
20 Be ŋaai me ale lo tɛŋ naluŋku po la, a nyɛ se ka baai ale a wom Naawen
wieŋa ate ŋa jo ba suniima po nalimnyiini la. Ba a nyɛ se ka ŋantaŋa ale
nyini a yaa biak a be ate ŋa gela a ta bie pisita, ŋaai me pisiyuebi, ŋaai
me bie kook dii la.”
21 Yeezu yaa bek ba ayen, “Nuru a dan tɔati wa bolimzeuŋ wa a pa ka
chin a vuk ku? Yaase wa a pa a zaani ka gaduok tɛŋka? Aawo, wa a pa
ku a zaani ka jaab zuk ate ku a nya dɔkku po meena.
22 Jaab buuri meena ale chim wasusugi la, a kan ŋman chim wasusugi
nuruba jigiya. Dii meena ale ligi doa la, le nyini peelim ate nuruba nya.
23 Dila nyiŋ, nama baai ale ta tue a wom la, ni wom mi nalimnyiini.”

24 Wa ŋman pilim weeni ba ayen, “Ni kpesi a wom dii ate m tara ayen
m weeni a sak ni la. Magsi kaai ate fi pa a magsi ŋanta a te nuru la, magsi
kala degadega ate Naawen le pa magsi a te fi me, ate ku poom gaam taam.
25 Nuru waai nisa po ale ta la, Naawen le ŋman te wa ŋanta yegayega a
gum du, alege waai nisa po ale kan ta la, Naawen le ŋman tuesi jaab fiik
kaai ate wa poom ta la kama.”

26-27 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Naawen Naamu ale a nyɛ dii la
ale nna. Nuru ale bori wa talim. Daa meena ate wa goa a yiri la, wa ze
ŋantaŋa ale nyɛ dii a nyini ale a chim la.

28 Ka tɛŋka ale a wuuk bieŋa ate ŋa a nyini ale a chim ale ge a ta bie.
Zabuli ale liŋ a chim, a pak a paari kiŋkari, a yaa ga a biak ale ge ate bieŋa
a yaa ga kpeglim.
29 Ŋa yaa ale be a ga nueri la, nuruwa a yaa pa wa gebik a ta cheŋ wa
talimu po a ga che dii nyiŋ la, ŋa cheka paari kama."
30 Yeezu a yaa ŋman bek ba ayen, "Ti le pa ka boa a magsi chaab ale
Naawen Naamu?
31-32 Bu a nyɛ ase ka nna la. Ase nuru ale pa 'mastad' bie a bori la. Bieŋa
a posima kama a gaam tɛŋzuk bie meena po. Wa yaa pa ŋa a bori ate ŋa
nyini chim tikpieŋsa a ta naŋsa ale yɔgsum nna yegayega ate nuinsa a kali
si zuk a yok tugta."
33 Wamagsima ŋaai chaab ate Yeezu a jam magsi a sak nuruba la ale
nna. Wa jam magsi ka ŋa chaab nna yegayega a gum du ayen baai ale ta
Naawen yammu la a baga a miŋ chak.
34 Wa an jam biisi wari dinyi la ale nuruba alege kan magsi wamagsini.
Alege, wa ale wa ŋaaŋviirima a dan jam boro ba dek ba nyiini, wa nyiem
a weeni wa wamagsimaŋa kie a sak ba kama.
35 Dila danni junɔai Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, "Ni te ti
taam mogi kpeeni kauk kuŋkula."
36 Wa ŋaaŋviirima yaa basi nuru bɔanni ale cheŋ ga jo Yeezu ale kali
ŋaaruŋ kuui po la ayen ba cheŋ. Nuruba ba gela me a jo ŋaarunta a maa
va ba ŋaaŋ.
37 Ba ale a cheŋ la, va kpioŋ a yaa jam a nak ba ŋaaruŋku nna yegayega
ate nyiamu me a yiri a jueli wein. Bu yaa jo ba ŋaaruŋku po ate ku a nyɛ
ku siŋ nyiamu tɛŋ.
38 Yeezu a jam dua ŋaaruŋku po ba ŋaaŋ a kpagli ka dafeeluk a goa. Wa
ŋaaŋviirima a yaa nak wa a yiri a bek wa ayen, "Ti Nyɔnɔ, fi niŋ ka ale ti
ni wari nyiamu po?"
39 Wa yaa yiri wa goomu jigini a zaani ŋmai a yaa weeni vioku ayen ku
basi abe nyiamu me a nyɛ balaa. Vioku a yaa deri basi ate nyiamu me a
baliŋ. Nyiamu an ŋman choaya ale maga dek me.
40 Yeezu a yaa bek wa ŋaaŋviirima ayen, "Ka boa ate nama a chali
yɔgsumɔa? Nama diem ka siaka?"
41 Ku yaa cha ba ate ba a bek chaab ayen, "Nuruwa de, ka wana ate wa
baga a biisi ale vioku ale nyiamu ate ba a wom wa nɔaya?"

5

1 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa taam Galili mogi kpeeni kauk kuŋkula
ŋaaŋ nyiŋ a ga paari nuru baai ate ba a wi ayen Gerasa la tɛŋka.
2 Nuru wanyi a yaa jam bo tɛŋ kala po a ta chichiribiok wa zuk po.
3 Nuru waai jam karo a baga bobi wa. Ba jam pa ka choarima kpeema
a bobi wa, alege wa baga a gebi ŋa.
4 Ba ŋman pa choarimaŋa ale kuta a bobi wa naŋsa ale wa nisima a ga
jiak, alege wa ŋman gebi ŋa me meena. Waai a jam karo a ta pagrim a
baga a yik wa.
5 Wa jam bo ka ba ale a gu nuruba juijui la ale guuta zuima a nyiem a
cheŋ ale a kaari nna yegayega ale a pa tintain laasa a gebi wa nyiŋka.
6-8 Yeezu ale nyini ŋaaruŋku po a siŋ la, nuruwa a jam za ka nuruma
guka jigini ate ku jam yalima. Yeezu a yaa weeni chichiribioku ayen ku
nyini nuruwa zukku po a nyini. Nuruwa ale nya Yeezu la, wa yaa chali
a jam kpi duna tɛŋ wa niŋ, a yaa kaari nna yegayega a weeni wa ayen,

“Fi Yeezu, Naawen kpeeni biika, fi a yaali ka boa mi jigiya? Chali Naawen
yonni nyiŋ abe fi kan namsi mu.”
9 Yeezu yaa bek wa ayen “Fi yoi ale boa?”
Ku yaa weeni wa ayen, “Mi yoi ale ‘Anurubɔari’, dii nyiŋ la ti piisi kama.”
10 Nuruwa a yaa saalim Yeezu nna yegayega ayen wa kan yiak
chichiribaataŋa dula jigini a basi.
11 Die ale jam piisi nna yegayega a za guuk kunyi zuk dula jigini a de.
Ŋa jam paari ka tusa ŋaye.
12 Chichiribaataŋa a yaa saalim Yeezu ayen wa basi ate ti ga jo dieŋa de
po.
13 Yeezu a yaa te ti siuk. Ti yaa basi nuruwa ale nyini a ga jo dieŋa po
ate ŋa meena yaa chali nna nwuli a siŋ ga lo mogi kpeeni nyiamu po a
kpi.
14 Nuru baai ale jam a nya dieŋa zuk la, a yaa chali kuli ba yieŋa a ga
weeni ba yieŋa demma ale baai meena ate ba jam a tu ba siuku niŋ la, dii
ale nyɛ la. Tɛŋka demma a yaa nyini a cheŋ Yeezu jigi ayen ba nya dii ate
baai ale a nya deeŋa la a weeni ba la.
15 Ba yaa jam a nya nuru waai ate chichiribaataŋa a jam bo wa zukku
po la ale wa jo gatta a kala ale Yeezu. Wa an ŋman a yesimu. Yɔgsum a
yaa deri yik ba.
16 Nuru baai ale jam nya dii ale nyɛ nuru wa jigi ale chichiribaataŋa ale
dieŋa la, a yaa weeni a sak nuruba meena ale jam bo dula jigini la.
17 Tɛŋka demma ale wom dii ate ba weeni la, ba yaa jam a saalim Yeezu
ayen wa nyini ba tɛŋka po nyini.
18 Yeezu a yaa ale cheŋ ayen wa jo ŋaaruŋku po la, nuru waai ale jam
ta chichiribaataŋa la a jam saalim wa ayen wa basi ate wa maa va wa a
cheŋ.
19 Yeezu an jam siaya, alege weeni wa ayen, “Kuli ga weeni fi yenni
demma Nyɔnɔwa ale ta jiirim ale fu a maari fu dii la.”
20 Nuruwa a yaa cheŋ ga weeni nuru baai ale jam bo tɛŋsa piwa po la
dii ate Yeezu a nyɛ a te wa la. Ku yaa cha baai meena ale jam a wom la.
21 Yeezu yaa ga jo ŋaaruŋku po a gaam taam mogi kpeeni kauk kuŋkula.
Wa ale cheŋ a ga paari dula jigini la, nuru bɔari yegayega a yaa tigsi a gilim
wa mogini noai.
22 Juuma tuka dɔkku kpaŋŋa po wanyi ale jam maa bo nuru bɔanni po.
Wa yoi a jam ale Jairus. Wa yaa ale ga nya Yeezu la, wa yaa jam wa niŋ
23 a saalim wa nalimnyiini ayen, “M dek koa, m lie ale a yuak a mɔata
kum, ate mi a saalim fu ayen fi jam a pa fi nisa a ji wa zuk ate wa nya
nyiŋyɔgsa.”
24 Yeezu a yaa va Jairus a cheŋ ate nuruba yegayega a yaa maa va wa a
gilim wa.
25 Nipɔk wanyi a yaa jam bo dula a jam a yuak bena pi ale ŋaye. Wa
tuemu a jam a nyɛ ase wa a lo ka chiak la. Ku kasim jam a nyɛ ka daa
meena.
26 Tiita nyam yegayega a jam tebi wa a kpeeri. Wa jam kaasi wa ligra
meena, alege tuemu an jam a basi wa ale a diem a daani wa me nna
yegayega a gum du.
27-28 Wa ale wom Yeezu wie la, wa yaa poli wa zuk po ayen, “M dan baga
a paari wa garuku nɔanni a tiri, m le nya nyiŋyɔgsa.”
29 Wa yaa cheŋ a ga jo nuru bɔanni po a ga tu Yeezu a yaa va wa ŋaaŋ a
tiri wa garuku nɔanni. Wa le tiri garuku la, wa tuemu a deri basi wa, ate
wa yaa miŋ ayen wa nya nyiŋyɔgsa kama dula jigini.

30 Yeezu a yaa deri miŋ ayen ku nyɛ wa jigi kama ase nuru ale tiri wa
a yaa nya nyiŋyɔgsa la. Wa yaa cheemu ayen wa nya ase ka wana a yaa
bek ayen, “Ka wana ale tiri mi garuku?”
31 Wa ŋaaŋviirima a yaa weeni ayen, “Fi kan nya nuruma ale piisi a
gilim fu dii la, alege ate fi a bek ayen ka wana ale tiri fu?”
32 Yeezu a yaa diem gisi nya gilim ayen wa nya waai ale tiri wa la.
33 Nipowa kpaziim a yaa nak ate wa nyiŋka a gok. Wa jam seba ayen
Yeezu a tebi wa kama ate wa yaa kpi duna tɛŋ wa niŋ a weeni wa ale
wensie meena tuemu wie.
34 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “M lie, fi siaka a basi ate fi nya nyiŋyɔgsa
kama. Kuli yeri ale sunum masik, dii nyiŋ la fi tuemu a nueri kama.”
35 Yeezu ale diem bo dula a biisi la, nuruba ba gela a yaa nyini Jairus
yenni a jam wa jigi a weeni wa ayen, “Fi leewa a kpi kama. Kan ŋman a
daani Sagrɔwa ayen wa jamu.”
36 Yeezu ale wom dii ate ba weeni wa la, wa yaa weeni Jairus ayen, “Kan
te ku a daani fu, alege kasim ta siaka.”
37 Yeezu an jam a yaali ayen nuru waai a va ba a cheŋ, alege ka Piita ale
Jeemsi ale wa suoku Jɔɔn nyiini.
38 Ba ale ga paari nya ale ku a nyɛ ŋaglim Jairus yenni po ate nuruma a
kumu ale a kaari nna yegayega la,
39 Yeezu a yaa cheŋ ga jo yenni po a bek ba ayen, “Ka boa ate nama a
kum ale a kaari dila? Biika an kpiya. Wa a goa kama.”
40 Ba yaa deri a la wa wa nina po. Wa yaa yiak ate ba meena a nyini
peelim, ale ge a yik biika kowa ale wa mawa ale wa ŋaaŋviirima batawa
a yaa ta ba jo biika goomu dɔkku po.
41 Yeezu a yaa yik biika nisa a weeni wa ayen, “Nipɔkbiliga, yiri.” Ba a
weeni ale ba dek tɛŋka biika ayen ka “Talita kumi.”
42 Nipɔkbinni a yaa deri a yiri zaani ŋmai a cheŋ. Biika jam ta ka bena
pi ale ŋaye. Ku yaa cha baai meena ale jam bo dula jigini la nna yegayega.
43 Yeezu a yaa weeni ba ayen ba nyɛ ŋandiinta a te wa ate wa de, ale ge
kaam ba me ayen, “Ni kan basi ate nuru a wom dii ate mi nyɛ la.”

6

1 Yeezu yaa basi dula jigini ale ge cheŋ tɛŋ kaai ate wa liŋ jam boro la.
Wa ŋaaŋviirima me a yaa va wa a cheŋ.
2 Ba ale diem bo dula jigini la, Juuma Vuusum Danni yaa paari ate ba
cheŋ ga jo ba tuka dɔkku po ate, wa yaa sak nuruma Naawen wieŋa.
Nuruba yegayega a jam bo dula jigini a wom Yeezu sinsaŋŋa ate ku yaa cha
ba. Ba yaa bek chaab ayen, “Nuruwa de a nyɛ ka se a seba nna? Ka boan
jaab yam ale nna ate Naawen te wa? Wa nyɛ ka se a tom wakperikaliisaŋa
nna?
3 Daa wala ale chapentawa a bo dela la? Daa Mɛɛri biika ale la? Daa wa
suaata ale Jeemsi ale Josesi ale Judas ale Simon la? Wa tɔama me an bo
daa dela la?” Dila nyiŋ ate Nazaret demma a jam zɛri wa.
4 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Waai meena a te Naawen biisiteerɔwa
zula kama, alege ka wa dek tɛŋka demma ale wa suaataŋa, ale wa yenni
demma nyiini ale kan a te wa zula.”
5 Wa ale jam bo dula jigini la, wa an jam baga a nyɛ wariya alege, wa
jam pa ka wa nisa a ji yɔgnyeensa ba gela zuima tebi ba.
6 Ku jam cha wa ka nna yegayega ale nuruma ale jam kan ta siaka la.
Ba yaa basi dula jigini ale ge cheŋ tɛŋfiik sii ale jam bo dula la, a sak
nuruba Naawen wieŋa.

7 Wa yaa wi wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa ate ba jam a tigsi chaab wa
jigi ayen wa tom ba baye baye. Wa yaa te ba pagrim ate ba baga a yiak
chichiribaata nuruba zuima po a basi.
8-9 Wa yaa weeni ba ayen, “Nama ale a cheŋ la, ni kan pa koalima a
yaase ŋandiinta, a yaase fotta, a yaase ligra dek me. Ni kan pa gatta ti
chaab a gum ga tii ate ni jo la po. Ni su nuensa abe ni pa tachegsa nyiini
a nyo ni nisima po a ta cheŋ.
10 Ni dan cheŋ ga paari tɛŋ kanyi ate ba te ni dɔk ayen ni goa, ni kasim
a goa dɔk kula po a ta ga paari diipo ate ni a basi tɛŋ kala la.
11 Ni dan jam paari tɛŋ kanyi ate tɛŋ kala demma a dan kan te ni tia a
yaase ba an wom dii ate ni ta ayen ni weeni a sak ba la, ni basi dula jigini
abe ni kpaanti ni naŋsaŋa paasuku a basi dula ate ku sak ayen ni a kaam
ba kama ba ale zɛri Naawen wieŋa la nyiŋ.”
12 Yeezu a yaa ale sak ba a ga nueri la, ba yaa cheŋ ayen ba ga sak
nuruma Naawen wieŋa, ate ba basi ba tuimbaataŋa abe ba ŋman va
Naawen wensie siuku.
13 Ba jam a yiak chichiribaata nuruba zuima po yegayega a basi ale a pa
kpaam a boori a nyo yuariba zuima zuk a tebi ba.
14 Naab Ayerod a jam wom Yeezu wie kama, dii nyiŋ la waai meena a
yaa jam a biisi ka Yeezu wie. Ba gela a jam a weeni ayen wa ka Jɔɔn waai
ale a te nuruba soka la, ale yiri kum po. Ka dila nyiŋ ale soa ate wa baga
a tom wakperikaliisaŋa de.
15 Ba gela a pa wa chim ka Naawen biisiteerɔwa waai ale jam boro ate
ba a wi ayen Elaja la.
Ba gela me a jam a weeni ayen, “Wa ka Naawen biisiteerɔ waai ale a
nyɛ ase baai ate Naawen jam tom la.”
16 Naab Ayerod ale wom Yeezu wie la, wa yaa weeni wa dek ayen,
“Nuruwa de ka Jɔɔn waai ale jam a te nuruma soka la. Mi basi ate ba
gebi wa zukku kama alege wa ŋman yiri kum po.”
17-19 Ayerod a jam faari ka wa suoku waai ate ba a wi ayen Filip la, powa.
Wa powa yoi a jam le Ayerodiasi. Jɔɔn a liŋ jam weeni Ayerod kama ayen,
“Fi ale nyɛ dii ale fi suoku powa la, an va Juuma Sinsaŋŋa yaalika.”
A nyini da ŋala po a ta a cheŋ, Ayerodiasi a jam kisi Jɔɔn kama a yaa
be a yaali ayen wa ko wa, alege wa an jam nya siuwa dii nyiŋ la, Ayerod
a jam yik wa a lik ka dɔk po.
20 Ayerod a jam a chali Jɔɔn ka yɔgsum ale a te wa zula me, dii nyiŋ la
wa seba ayen Jɔɔn ka nuru maŋ ale nuru weleŋ. Ka dila nyiŋ ale soa ate
Ayerod an jam siak ayen ba ko wa. Jɔɔn sinsaŋŋa a jam a daani Ayerod
ka nna yegayega alege wa diem a yaali ayen wa wom dii ate wa ta la.
21 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Ayerodiasi da soŋku a yaa jam. Ayerod biamu danni
ale jam paari la, wa yaa wi wa kpak kpeemaŋa ale wa sojima kpaŋŋa ale
nuru kpeentaŋa baai meena ale jam bo Galili tɛŋka po la ayen ba jam maa
de wa biamu danni ŋandiintaŋa.
22 Ba ale jam tigsi chaab a boro a de la, Ayerodiasi leewa a yaa jo dɔk
kuui ate ba kala a de la po, a yaa gogi sak ba. Wa gogtaŋa a jam te Ayerod
ale wa dɔama ka supeentik nna yegayega, ate Ayerod a yaa weeni wa ayen,
“Fi ale a yaali jaab buui la, m le te fu.”
23 Wa yaa ŋman pe a weeni wa ayen, “Jaab buui meena ate fi a yaali la,
weeni mu, ate m te fu. Fi dan a yaali m tɛŋka naamu geli m le pa te fu.”
24 Nipɔkbinni a yaa nyini a cheŋ wa mawa jigi a yaa bek wa ayen, “Ka
boa ate fi a yaali ayen m bek naawa jigiya?”

Wa mawa a yaa weeni wa ayen wa bek wa ate wa gebi Jɔɔn zukku a te wa.
25 Wa yaa ŋman pilim a ga jo naawa jigi nna nwuli a weeni wa ayen,
"Mi a yaali ayen fi gebi ka Jɔɔn zukku yɔgyɔgla de a pa dueni taasi tanlaŋ
po ate ba ta jam a te mu."
26 Wa ale weeni nna la, ku jam kaasi Ayerod popola ka nna yegayega,
alege wa an jam baga a zɛriya, dii nyiŋ la wa jam pe kama wa dɔama
nimbie po ayen wa le te wa jaab buui meena ate wa a juisi wa jigi la.
27 Wa yaa tom wa sojima po wanyi ayen wa gebi Jɔɔn zukku a ta jam.
Sojiwa yaa cheŋ juijui ate ba lik Jɔɔn la a yaa gebi wa zukku
28 a pa dueni taasi tanlaŋ po a ta ŋmani a cheŋ ga te nipɔkbinni. Wa yaa
tuesi a ta ga te wa mawa.
29 Jɔɔn ŋaaŋviirima ale jam wom dii ale nyɛ la, ba yaa ga pa wa nyiŋka
a ta ga gu puŋ vorub po.
30 Yeezu tuimtomdɔma pi ale bayewa baai ate wa jam tom ba la, a yaa
ŋman jam wa jigi a weeni wa dii meena ate ba tom ale dii meena ate ba
sak nuruma la.
31 Bala ale Yeezu an jam nya siuk a kali de ŋandiinta, dii nyiŋ la nuruba
yegayega a kasim a jam kama ale a kuli. Dila nyiŋ la, wa yaa weeni ba
ayen, "Ni jam ate ti cheŋ jigi yoŋ ti dek ti nyiini a ga vuusi maga."
32 Ba yaa basi dula jigini ale ge cheŋ a ga jo ŋaaruŋ po ayen ba cheŋ
juijui ate nuru karo la.
33 Ba ale jam a cheŋ la, nuruba yegayega a yaa nya ba a deri miŋ ba.
Ba yaa nyini ba tɛŋsaŋa po a chali va kuŋkɔŋini a de ba niŋ a ga paari
ŋaaruŋku ale a cheŋ juijui la.
34 Yeezu ale nyini ŋaaruŋku po a siŋ la, wa yaa nya nuru bɔari nna
yegayega ale ba za a limsi wa. Wa nya ba ase ba ka pa ŋaai ale kan ta
naapeerik la. Wa jiirim a yaa jam bo ale ba ate wa yaa sak ba wie nna
yegayega dula jigini.
35 Ba ale jam za dula jigini ate ku beni la, Yeezu ŋaaŋviirima a yaa jam
wa jigi a weeni wa ayen, "Nya ti bo ka sagi po dela jigini ate wenni me a
siŋ ti.
36 Basi ate nuruma a cheŋ tɛŋ sii ale mɔata la po a ga da ŋandiinta a
de."
37 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Nama dek a te ba ŋandiinta ate ba de."
Ba yaa weeni wa ayen, "Ee, ti le nya ligra ka be ate ŋa paari a da
ŋandiinta, ate ba de chagi?"
38 Yeezu ŋman bek ba ayen, "Ka boan ŋandiinta ate ni tara? Ni cheŋ a
ga gisi nya."
Ba yaa cheŋ a ga nya ale ŋman pilim a jam weeni wa ayen, "Ti ta ka
borobotta tinu ale juma ŋaye nyiini."
39-40 Wa yaa weeni nuruma meena ate ba kali tɛŋ wuuku po, nuruba
kook kook, ba gela me pisinu pisinu a ga nueri.
41 Di ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu yaa pa borobotta tinuwa ale juma ŋayewa a yaa
zak wa zuk nya wenŋmazuk a te Naawen jiam. Wa ale nyɛ Naawen jiam
a ga nueri la, wa yaa ŋmari borobottaŋa ale jumaŋa a te wa ŋaaŋviirima
ayen ba pa chari nuruma.
42 Waai meena a jam ŋobi chak kama.
43 Ba ale ŋobi a ga nueri la, Yeezu ŋaaŋviirima a yaa pa ŋandiin tii ale
tali la a sueri busisa pi ale siye.
44 Nidɔa baai ale jam de ŋandiintaŋa la a jam ka tusa ŋanu.

45 Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen ba cheŋ a ga jo ŋaaruŋku po
a taam mogi kpeeni kauk kuŋkula ŋaaŋ nyiŋ a ga paari tɛŋ kaai ate ba a
wi ayen Beteseida la, abe ba ge ate wa banti nuru bɔanni ate ba kuli ba
yieŋa.
46 Wa ale banti ba a ga nueri la, wa yaa cheŋ a ga jueli guuk kunyi zuk
ayen wa puusi a te Naawen.
47 Junɔai ale jam paari la, Yeezu a jam za ka guuku zuk wa dek wa nyiini.
Wa ŋaaŋviirima a yaa jam kala ŋaaruŋku po mogi kpeeni nyiamu sunsuŋ.
48 Wa yaa nya ale vioku a nak ba ŋaaruŋku ate ba an baga a paari
kuŋkɔŋini. Ku ale jam paari ate vari kpadiaka a kum la, wa yaa nyini
guuku zuk a siŋ a cheŋ nyiamu zuk a ga ba jigi a yaa be a yaali ayen wa
gaam ba a taam.
49 Ba meena ale nya wa ale wa a cheŋ nyiamu zuk la, ba yaa pa chim
ayen, “Wa ka kok.”
50 Ba kpaziim a nak ate ba kaari nna yegayega.

Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ka mi. Ni kan chali yɔgsumɔa, ni basi ate
ni nyiŋsaŋa a pagra.”
51 Wa yaa jam jo ŋaaruŋku po a gum ba po. Wa ale jo a ga nueri la,
vioku a yaa deri zaani. Ku yaa cha ba nna yegayega.
52 Ku jam cha ba, dii nyiŋ la, ba an jam miŋ Yeezu ale nyɛ dii a pa
borobottaŋa a chari nuru bɔanni la kiriya. Ba popolaŋa a jam lik kama.

53 Ba yaa ale gaam taam a ga paari kauk kuŋkula ŋaaŋ nyiŋ la, ba yaa
jam paari tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Genesaret la. Dula jigini ba yaa bobi
ba ŋaaruŋku a zaani.
54 Yeezu ale nyini ŋaaruŋku po a siŋ la, nuruba a yaa deri miŋ wa,
55 ate ba deri chali jo tɛŋka po meena ayen ba weeni a sak nuruba wa
ale jam la. Juijui meena ate ba jam wom ayen wa boro la, ba yaa pa ba
yuaroma a dueni ŋanta zuk a ta ga wa jigi ayen wa tebi ba.
56 Yeezu a yaa nyiem gilim tɛŋkpieŋsa ale tɛŋ fiisa ale tɛŋ kpaŋsa meena
po. Nuruma ale ga wom ayen Yeezu cheena la, ba yaa chali kuli ba yieŋa
a ta ba yuaroma a cheŋ yabaŋa po a saalim wa ayen wa basi ate ba tiri
wa garuku nɔanni ate ba nya nyiŋyɔgsa. Baai meena ale tiri wa garuku
la, a nya nyiŋyɔgsa kama.

7

1 Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela a yaa nyini Jerusalem
tɛŋka a jam tigsi chaab a gilim Yeezu.
2 Ba ale diem a jam bo wa jigi la, ba yaa nya ale wa ŋaaŋviirima a kaasi
ba kisitaŋa kunyi, dii nyiŋ la ba an nari ba nisimaŋa ase Farisiima kisitaŋa
ale a va dii la.

3 (Farisiima ale Juuma meena a nyiem kasim a va ka ba kokpieŋsaŋa
kisuk kuui ale a sak ba ayen ba nyiem nari ba nisimaŋa abe ba de
ŋandiinta la.
4 Ba dan nyini yaba a kuli, ba a de ka niŋ a sugri ba dek ale ge a de
ŋandiinta. Ba a va ka ba kokpieŋsaŋa kisitaŋa meena tii ale a sak ba
ayen ba a nari ba samɔnsa tɔgatɔga ale ba beerisa tɔgatɔga ale ba taasa
tɔgatɔga la.)

5 Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma yaa bek Yeezu ayen, “Ka boa
nyiŋ ate fi ŋaaŋviirima a zɛri ti kokpieŋsaŋa nisima narika kisiku ale ge
a de ŋandiinta?”

6 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nama ka venta nyam. Naawen
biisiteerɔwa Azaya ale jam ŋmarisi nama wie a nyo Naawen gbaŋka po
dii la ka wensie. Wa ŋmarisi ayen Naawen a weeni ayen,
‘Nuruma de a puusi mi ale ka ba noa nyiini,
alege ba suniimaŋa a ka mi jigiya.
7 Ba pa ka nurubiik kisita a sak nuruba ale a weeni ayen ti ka Naawen
kisita.
Ka dila nyiŋ ale soa ate ba puusaŋa chim kinla mi jigi la.’
8 “Nama a basi ka Naawen Sinsaŋŋa vaka ale a va ni kokpieŋsaŋa
kisitaŋa.
9 “Nama pa ka ni dek yam a zɛri Naawen Sinsaŋŋa vaka ayen ni nya
siuk a va ni dek kisita sinsaŋŋa.
10 Moosis a jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, ‘Ku a fe ate ni a zuli
ni koba ale ni maba. Wa ŋman ŋmarisi ayen waai ale a le wa ko a yaase
wa ma la, ku a fe ate ba ko wa.’
11-12 Alege nama nyiem a kasim a sak nuruba ayen nuru waai a dan
weeni wa ko ale wa ma ayen jaab buui ate wa pa maari ba la ka ‘koban’
jaab, ku magsi ka wa kan a maari ba. ‘Koban’ kiri ale jaab buui ate ba a
te Naawen la.
13 Ase nama a dan a nyɛ dila, ni a va ka ni dek sinsaŋŋa, ni a kaasi ka
Naawen Sinsaŋŋa. Wie ŋa chaab nna degadega ate ni pa a sak nuruba
ayen ba a va ŋa.”
14 Yeezu a yaa ŋman wi nuru bɔanni ate ba jam wa jigi ate wa weeni ba
ayen, “Nama meena lak ni tueŋa a wom abe ni miŋ chak.
15 Ŋanta baai ale a jo ni puusa po la, a kan te ni daŋta, alege ka ŋanta
baai ale a nyini ni noaŋa po a nyini la, ale a te ni daŋta.
16 Nama baai ale ta tue a wom la, ni wom nalimnyiini.”
17 Yeezu yaa ale basi nuru bɔanni ale ge cheŋ ga jo dɔk la, wa
ŋaaŋviirima a yaa bek wa wa wamagsini kiri.
18 Yeezu a yaa tulisi ba ayen, “Nama an baga miŋ ayen ŋanta baai ale jo
ni po la a kan te ni daŋta? Nama ze chak mi ale a weeni dii la?
19 Ba kan jo ni suniimaŋa po, ba a jo ka ni puusaŋa po a yaa ŋman pilim
a nyini.” (Yeezu a weeni ba wieŋa de ayen ŋa sak ba ate ba kan ŋman a
ta kisita ale ŋandiinta.)
20 Wa ŋman weeni ba ayen, “Wie ŋaai ale a nyini nuru sunum po a nyini
la, ale a te wa daŋta.
21-22 Popola ŋaai ale bo nuruba suniima po la ale a basi ate ba a poli
wabaata ale a basi ate ba a yaali nipooba ale nidɔaba, zueba, nuru
kooroba, kaboŋ nyeerisa, butuom nyam, gaasa nyam, pimpaasima nyam,
a tom tuim gbentisa, a de nyuri ale chaab, ale a le Naawen, kanjanta nyam,
ale a tom betta tuima.
23 Wabaataŋa de meena ale a nyini ba suniimaŋa po a nyini la, ale a
kaasi ba.”
24 Yeezu a yaa basi dula jigini ale ge cheŋ Taaya ale Saidon tɛŋsaŋa po.
Wa yaa cheŋ ga jo yeri dinyi po ayen wa suk wa dek ate waai a kan seba
ayen wa bo dula, alege wa an jam baga a nya sukka jigiya.
25-26 Nipɔk wanyi ale jam boro a yaa wom Yeezu wie. Nipowa kowa ale
wa mawa a jam daa Juuba. Ba biak wa ka juijui ate ba a wi ayen Fonisia
ate ka bo Siriya tɛŋka po la. Chichiribiok a yaa jam bo nipowa lie zuk po.
Wa yaa wom Yeezu wari a yaa cheŋ wa jigi a ga kpi duna tɛŋ wa niŋ a
saalim wa ayen wa yiak chichiribioku ate ku nyini wa leewa zukku po a
nyini.

27 Yeezu a yaa tulisi nipowa ale wamagsini ayen, “Basi ate ba liŋ pa
ŋandiinta a te bisa ate ba de chak. Ku an magsi ayen ba pa bisaŋa
ŋandiintaŋa a te baasa ate si de.”
28 Nipowa a yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, dii ate fi a weeni la ka wensie,
alege baasaŋa a nyiem a de ka ŋandiin tii ate bisaŋa a de ale tali la.”
29 Yeezu a yaa ŋman weeni wa ayen, “Fi ale tulisi mu dii la ale soa ate
mi a weeni fu ayen kuli yeri ale chichiribioku a poom basi fi leewa kama.”
30 Nipowa a yaa ale ga paari wa yenni la, wa yaa nya wa leewa ale wa
dua wa goomu tiaka po. Chichiribioku a sum basi wa kama.
31 Yeezu a yaa basi Taaya tɛŋka ale ŋman pilim a jam va Saidon tɛŋka
po a taam ga va Dekapolis wa po a taam cheŋ Galili mogi kpeeni.
32 Wa ale ga paari dula la, nuruba a yaa ta nuru ate wa tue a kpari ate
wa an baga a biisi nalimnyiini me. Ba yaa ta wa a jam Yeezu jigi a saalim
wa ayen wa pa wa nisaŋa a vi wa nyiŋka ate wa nya nyiŋyɔgsa.
33 Yeezu a yaa yik wa a ta nyini nuru bɔanni po a taam nakpiak a yaa
pa wa nandubsa siye a su nuruwa tueŋa po, ale ge a chesi tintueta a pa
tiri nuruwa giŋgeluŋku.
34 Yeezu ale nyɛ dila a nueri la, wa yaa zak a nya wenŋmazuk a yaa ŋusi
a weeni nuruwa ayen, “Efata.” Ku kiri ale, “Lagri.”
35 Wa tueŋa a deri a wom ate wa giŋgeluŋku me a labri ate wa yaa baga
a biisi nalimnyiini.
36 Yeezu a yaa weeni nuru baai ale ta wa a jam la bunyi dekki ayen ba
kan weeni a sak waai dii ale nyɛ la, alege ba zɛri ale ŋmasi a jalisi wa a
gum du ate nuruba yegayega a wom.
37 Ku yaa cha waai meena ate ba a weeni chaab ayen, “Nuruwa de a nyɛ
wie meena ka nalimnyiini. Nya wa ale poom baga a nyɛ dii a tebi nuru
waai tueŋa ale ka a wom ate wa an baga a biisi nalimnyiini la.”

8

1 Da ale ŋman jam taam la, nuru bɔari yegayega a ŋman tigsi chaab a
gilim Yeezu. Ba ale jam kan ŋman ta ŋandiinta ayen ba de la, Yeezu a yaa
wi wa ŋaaŋviirima ate ba jam wa jigi ate wa yaa weeni ba ayen,
2 “M jiirim a bo ale nuruma de, dii nyiŋ la ba ale bo ale mu daa ŋatawa
de, alege ba ka ŋandiinta a de la.
3 M dan basi ate ba kuli ale kommu, ba le cha kama dii nyiŋ la ba kan
ta pagrim a cheŋ paari ba yieŋa. Ba gela a nyini ka niŋniŋa a jam.”
4 Wa ŋaaŋviirima a yaa weeni ayen dela ka sagi po. “Ti le nya ŋandiinta
ka be dela jigini ate ti paari nuruma de a soa nna?”
5 Yeezu yaa bek ba ayen, “Ka boan ŋandiinta ate ni tara?”
Ba yaa tulisi wa ayen, “Ti ta ka borobotta tiyopoi.”
6 Wa yaa weeni nuru bɔanni meena ayen ba kali tɛŋ. Ba yaa ale kali a
nueri la, wa yaa pa borobottaŋa tiyopoiwa a yaa puusi a te Naawen ayen
wa niak ŋandiintaŋa, a yaa ale ge a ŋmari te wa ŋaaŋviirima ayen ba pa
chari nuru bɔanni. Ba yaa pa chari ba meena.
7 Wa ŋaaŋviirima me a jam ta juma maga dega ale ba. Yeezu a yaa tuesi
ŋa a ŋman puusi a te Naawen ayen wa niak ŋa a yaa ale ge a pa te wa
ŋaaŋviirima ate ba pa chari nuru bɔanni ŋmani.
8-9 Ba meena yaa ŋobi chak, ale ge ate Yeezu ŋaaŋviirima a pisi ŋandiin
tii ale tali la a sueri busisa siyopoi. Baai ale jam de ŋandiintaŋa la, a jam
ka nuruba tusa ŋanaansi. Ba ale nyɛ dila a nueri la, wa yaa basi ate nuru
bɔanni meena a kuli.

10 Wa ale wa ŋaaŋviirima deri jo ŋaaruŋ po nwuli a cheŋ ga paari tɛŋ
kaai ate ba a wi ayen Dalimanuta la.
11 Farisiima ba gela a yaa jam Yeezu jigi a deri ta nampaga ale wa. Ba jam
a yaali ayen ba yik wa kama. Ba yaa weeni wa ayen wa nyɛ wakperikaliik
ate ku sak ayen wa pagrimu a sum nyini ka Naawen jigi la.
12 Yeezu a yaa weeni ayen "Mm, ka boa ale soa ate jinla demma yaali
ayen ba nya wakperikaliiga? Mi a weeni ni ka wensie, nama ale a yaali
dii la, m kan te ate ni nya di."
13 Wa yaa basi ba ale ŋman ga jo ŋaaruŋku po ayen wa gaam a taam
mogi kpeeni kauk kuŋkula.
14 Ba ale jam boro a gomsi ayen ba cheŋ dula la, Yeezu ŋaaŋviirima a
yaa baŋ ba ŋandiintaŋa a basi ŋaaŋ. Boroboruk kunyi dekki ate ba jam
pa nyo ŋaaruŋku po.
15 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ni a limsi abe ni a kpesi ni dek ale
Farisiima ale Naawa Ayerod dabintaŋa."
16 Wa ale weeni dila la, ba yaa bek chaab ayen, "Ka tama ale kan ta ti
boroboruku la ale soa ate wa a weeni dila?"
17 Yeezu a yaa seba dii ate ba jam a biisi la ate wa yaa bek ba ayen, "Ka
boa ale soa ate ni a biisi ayen ni ka ŋandiinta? Nama an diem baga a
miŋi? Ku a nyɛ ase ni tueŋa a diem kpari kama la.
18 Nama diem a nyɛ ase ka nuru baai ate Naawen biisi ba wie wa gbaŋka
po dila po dila po la. Ni ta nina kama alege ni kan nya. Ni be ta tue me
kama, alege ni kan womu.
19 Nama baga a teeri diipo ate mi pa borobotta tinuwa a ŋmari chari
nuruba tusa ŋanuwa la? Boroboruk talaŋa a jam sueri ka busisa si dina?"
Ba yaa ŋman weeni wa ayen, "Ti sueri ka busisa pi ale siye."
20 Wa ŋman bek ba ayen, "Mi ale pa borobotta tiyopoiwa a ŋmari chari
nuruba tusa ŋanaansiwa la, boroboruk talaŋa a sueri ka busisa si dina?"
Ba yaa ŋman weeni wa ayen, "Ti sueri ka busisa siyopoi."
21 Wa yaa ŋman bek ba ayen, "Nama an diem a miŋya?"
22 Ba yaa jam paari tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Beteseida. Nuruba ba gela
a yaa jam ta yio wanyi a jam Yeezu jigi a saalim wa ayen wa pa wa nisaŋa
a tiri wa nyiŋka ate wa ninaŋa a lagri.
23 Yeezu a yaa yik nuruwa nisaŋa a ta wa a nyini tɛŋka po a nyini a
yaa chesi tintueta basi nuruwa ninaŋa po ale ge pa wa nisimaŋa me a vi
nuruwa zuk ale bek wa ayen, "Fi baga a nya jaabɔa?"
24 Nuruwa a yaa lagi wa ninaŋa ayen wa nya, wa yaa weeni Yeezu ayen,
"Mi a nya ka nuruba m niŋ ase tiisa la ate ba nyiem a cheŋ."
25 Yeezu a ŋman pilim pa wa nisimaŋa a tiri nuruwa ninaŋa, ate ŋa yaa
lagri ate wa yaa nya nna cheri.
26 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Kuli yeri, kan cheŋ tɛŋka po."
27 Ku ŋaaŋnyiŋ Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa cheŋ tɛŋfiik sii ale jam
gilim tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Siizariya Filipai la. Ase ba ale jam bo siuku
po a cheŋ la, wa yaa bek ba ayen, "Nuruba a weeni ayen mi ka wana?"
28 Ba yaa weeni wa ayen, "Ba gela ayen fi ka Jɔɔn waai ale jam a te
nuruma soka la, ba gela me ayen fi ka Elaja. Mbala me a weeni ayen fi ka
Naawen biisiteerɔma po wanyi."
29 Wa yaa ŋman bek ba ayen, "Nama dek a weeni ayen mi ka wana?"
Piita a yaa weeni wa ayen, "Fi ale Kirisitawa waai ate Naawen a jam
weeni ayen wa le tom wa ate wa jam vari nuruba a basi la."
30 Yeezu a yaa kaam ba ayen, "Ni kan weeni dila a sak waai ya."

31 Dula jigini Yeezu a yaa pilim jam boro a sak ba ayen, “Nuruba le basi
ate Mi Saalobiika a nam nna yegayega. Juuma kpaŋŋa ale Juuma Puusika
Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale zɛri mu, abe ba basi ate
nuruba ko mu alege daa ŋata a dan paari m le yiri kum po.”
32 Wa biisi dila a lagri kama ayen ba miŋ chak. Piita ale wom wa wieŋa
la, wa yaa yik wa a ta wa taam nakpiak a tɔariŋ wa wa ale weeni dila la
nyiŋ.
33 Yeezu a yaa gisi nya wa ŋaaŋviirima meena ale ge a yaa tɔariŋ Piita
ayen, “Cheŋ du mi niŋ, Sitaana nyɔnɔ. Fi ale a biisi dii la an nyini daa
Naawen jigiya, alege di nyini ka nurubiik jigi.”
34 Yeezu a yaa wi wa ŋaaŋviirima ale nuru bɔanni ate ba jam wa jigi ate
wa yaa weeni ba ayen, “Nuru a dan a yaali ayen wa va mi ŋaaŋ, basi ate
wa liŋ zɛri wa dek yaalika abe wa gomsi wa dek a magsi kum abe wa jam
va mu.
35 Nuru waai nina a dan muni ayen wa vari wa dek nyuvuri a basi, kula
nyɔnɔwa le jogi di kama, alege nuru waai a dan jogi wa nyuvuri wa le va
mi la nyiŋ ale wa siaka ale Naawen wamaŋsaŋa nyiŋ, kula nyɔnɔwa le
vari di a basi.
36 Dila nyiŋ la, ka boan jaab nyuenta ate nuru le nya ase wa nin nya
tɛŋzuk meena masimu ale ge jogi wa nyuvuriya?
37 Jaab karo ate kula nyɔnɔwa le pa tagri a nya wa nyuvunni ase wa nin
jogi di.
38 Yɔgyɔgla de, nama boro ale ka nuru baai ale ta gaasa ale a zɛri Naawen
siuku vaka la. Da yeŋ po, Mi Saalobiika, le ŋman pilim jam tɛŋzuk de ale
m Kowa nyagsika ale sabiilo welensaŋa. Nuru baai ale va mi la po wanyi,
abe dan a chali chivie ale mi vaka yɔgyɔgla de, mi me a dan jam m le zɛri
kula nyɔnɔwa.”

9

1 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni, nama baai ale
bo dela la, gela a kan kpi ase ka ba nin nya Naawen naamu ale bu cheena
ale pagrim.”
2 Daa ŋayuebi ale jam taam la, Yeezu a yaa wi Piita ale Jeemsi ale Jɔɔn
a ta ba jueli guuk kpioŋ kunyi zuk ba dek ba nyiini. Ba ale jam bo dula
jigini la, Yeezu a yaa deri tagri ba niŋ.
3 Wa gattaŋa me a tagri ale peenti a nyagsi nna kpelimkpelim. Nuru
waai a jam ka a baga a nyɛ ate ti a peenti ale a nyagsi dila.
4 Ba yaa nya Elaja ale Moosis ale ba boro a biisi ale Yeezu.
5 Piita a yaa weeni Yeezu ayen, “Sagrɔ, tama ale bo dela la ku nala kama.
Basi ate ti pili viita tita a te ni ate fi soa kunyi abe Moosis a soa kunyi abe
Elaja me a soa kunyiwa.”
6 Wa jam ze dii ate wa le weeni la, dii nyiŋ la wa ale mbala a jam a chali
ka yɔgsum yegayega.
7 Wein chiŋmari a yaa jam lik ba ate ba wom lueluk ale ku nyini
chiŋmanni po a weeni ba ayen, “Mi be kaai ate m sui a mariŋ la ale nna.
Ni wom wa.”
8 Ba ale wom a nueri la, ba yaa gisi nya ale nuru karo, ka Yeezu nyiini
ale jam bo dula jigini ale ba.
9 Ba ale basi guuku zuk a siŋ la, Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Dii ate ni
poom nya la, ni kan weeni a sak waaiya, ase ka dai dii dai ate Mi Saalobiika
a yiri kum po la.”
10 Ba yaa siak wa ale weeni dii la ale pa ŋa a nyo ba suniima po ale a
bek chaab ayen, “Wa kummu po yirika kiri ale boa?”

11 Ba yaa bek Yeezu ayen, “Ka boa ate Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a weeni
ayen ka Naawen biisiteerɔwa Elaja le wa liŋ jam abe wa ge ate Kirisitawa
a jamu?”
12-13 Wa yaa weeni ba ayen, “Ku ka wensie, Naawen gbaŋka sum weeni
dila kama ayen Elaja le wa liŋ jam a gomsi jaab buuri meena. Jɔɔn waai
ale jam a te nuruma soka la ale jam sum jam ate ku sak ayen Elaja ale la a
jamu. Nuruba abe nyɛ wa dii ate ba a yaali la kama. Nyaku de abe a sak
kama ayen Naawen ale ŋmarisi dii wa gbaŋka po la ka wensie. Naawen
gbaŋka abe weeni kama ayen dai dii dai ate Mi Saalobiika le jam la, nuruba
le zɛri mu a basi ate m namu nna yegayega.”
14 Ba ale jam biisi ale chaab a nueri la, ba yaa jam gum chaab ale
wa ŋaaŋviirima mbala ate nuru bɔari yegayega a za gilim ba ate Juuma
Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela a yaa ta nampaga ale ba.
15 Nuru bɔanni ale jam nya Yeezu la, ku yaa cha ba nna yegayega ate ba
yaa chali ga tu wa a puusi wa.
16 Yeezu a yaa bek wa ŋaaŋviirima ayen, “Ka boa ate nama ta nampaga
ale sinsaŋŋa sagrɔma?”
17 Nuru wanyi yaa jam bo nuru bɔanni po a weeni wa ayen, “Sagrɔ,
chichiribiok ale bo m biik zuk po ate wa an baga a biisi, wa be kan wom
me.
18 Chichiribioku a dan ga yiri, ku nyiem a pa wa kama a kasim a fobi
tɛŋ diipo meena ate tintupuuk a nyini wa nɔanni po a nyini ate wa a ŋobi
wa nyinaŋa ate wa nyiŋka me a deri. M be ta wa jam ka fi jigi alege fi
poom karo ate m yaa saalim fi ŋaaŋviirima ayen ba yiak chichiribioku wa
zukku po a basi alege ba an baga a nyeya.”
19 Yeezu a yaa chiem a weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Oo, nama ka siaka.
Nama a yaali ayen mi bo ale ni a paari ka dimpo? Mi le ta suduŋni ale ni
a paari ka dimpo?” Wa yaa ŋman weeni biika kowa ayen, “Ta biika jam
dela.”
20 Wa yaa ta wa a jam Yeezu jigi.
Chichiribioku ale ga nya Yeezu la, ku yaa deri yiri nna yegayega a pa
biika a fobi tɛŋka ate wa yaa a bilim ate tintupuuk a nyini wa nɔanni po
a nyini.
21 Yeezu a yaa bek biika kowa ayen, “Chichiribioku ale jo fi biika la, ka
benaŋa dina?”
Wa kowa a yaa weeni Yeezu ayen, “Ku jo wa ka wa bifiik po.
22 Dai po dai po ku a yuk wa kama a lonsi bolim po ale nyiam po ayen
ku ko wa. Fi dan baga a maari ti, be maari ti.”
23 Yeezu a yaa ŋman bek wa ayen, “Ka boa ate fi a begi ayen ase m nin
baga? Wie meena a baga a nyɛ kama a te nuru waai ale ta siaka la.”
24 Biika kowa a yaa deri kaari a weeni ayen, “Mi ta siaka kama, alege m
siaka an soa diiya. Maari mu ate m ta siaka a gum du.”
25 Ba ale jam boro a biisi ale chaab la, nuru bɔari yegayega a yaa deri
chali cheena Yeezu jigi. Wa ale nya ba la wa yaa deri weeni chichiribioku
ayen, “Fi, chichiribiok kuui ale basi ate biika de an baga a biisi ale kan
wom la, mi a biisi ale ka fi. Nyini biika jigi a nyini abe fi kan ŋman jo a
bo ale wa.”
26 Chichiribioku a yaa deri kaari nna yegayega a yuk wa a lonsi ale ge
yaa nyini biika nyiŋka po a nyini, ale ge ate wa dua ase wa kpi la ate
nuruba yegayega a jam a weeni ayen, “Wa kpi kama.”
27 Yeezu a yaa yik wa nisaŋa a zak wa a zaani ŋmai.

28 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima ale cheŋ a ga jo dɔk po ba dek ba nyiini la,
ba yaa bek wa ayen, “Ka boa ale soa ate tama an baga a yiak chichiribioku
ate ku a nyini biika jigiya?”
29 Wa yaa weeni ba ayen, “Chichiribioku de choawa ni dan kan puusi a
te Naawen nalimnyiini, ni an baga a yiak ate ku a nyini.”
30 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima yaa basi dula ale wa cheŋ taam Galili tɛŋka
po. Ba yaa ale a cheŋ la, Yeezu a kan jam a yaali ayen nuru seba ba ale a
cheŋ juijui la,
31 dii nyiŋ la wa a sak ka wa ŋaaŋviirima dii le cheena ayen di nyɛ la.
Wa yaa weeni ba ayen, “Nuruba le jam yik Mi Saalobiika, a ta ga nyo nuru
baai ale ba ko mu la nisa po, alege daa ŋata a dan paari, m le yiri kum
po.”
32 Wa ale weeni dila la, ba an jam miŋ dii ate wa a biisi la kiriya, alege
ba jam a chali ka yɔgsum ale wa bekka.
33 Ba yaa jam paari Kapernaum tɛŋka po a ga jo yeri po. Yeezu a yaa
bek ba ayen, “Ti ale poom bo siuku po a cheena la, ka boan jaab nampaga
ate nama poom a nagi?”
34 Alege ba an weeni wa wariya, dii nyiŋ la ba ale poom bo siuku po la,
ba ta ka nampaga ase ka ba wana ale wa chim kpagi a gaam ba meena.
35 Yeezu a yaa kali tɛŋ a wi wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa ate ba jam
wa jigi ate wa yaa weeni ba ayen, “Ni basi niŋ dekka yaalika. Nuru waai
ale a yaali ayen wa chim niŋ deero la, ku a fe ate wa pa wa dek a zaani
ŋaaŋ abe wa chim ba meena tomteerɔ.”
36 Wa yaa yik biik wanyi a ta jam zaani ba sunsuŋ a pa wa nisaŋa a
gbaari wa ale weeni ba ayen,
37 “Nuru waai ale a tuesi biik ase bisaŋa de wanyi mi nyiŋ la, ka mi ale
la ate wa a tuesi. Nuru waai abe ale a tuesi mi la, wa kan tuesi ka mi
nyiini alege wa a tuesi ka waai dek ale tom mu la me.”
38 Da yeŋ ate Jɔɔn a yaa weeni Yeezu ayen, “Sagrɔ, tama nya ka nuru
wanyi ale wa pa fi yonni nyiŋ a yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi,
ate tama a yaa weeni wa ayen wa basi, dii nyiŋ la wa daa tama po wanyi.”
39 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni dan ŋman nya wa ase dila la, ni basi
wa abe ni kan weeni wa ate wa basi. Nuru waai a dan pa mi yonni nyiŋ
a baga a tom wakperikaliik kula nyɔnɔwa a kan ŋman baga a kpabi kaasi
mi yonni.
40 Nuru waai ale kan ta chaab ale ti la, kula nyɔnɔwa va ti kama.
41 Wensie ate mi a weeni ni, nuru waai a dan nyɛ nyiam fiifiiga a te ni,
ni ale ka mi ŋaaŋviiriba la nyiŋ, Naawen le tuni wa.
42 “Nuru waai abe dan nyɛ ate bisaŋa de wanyi a jok wa siaka, ku le
zunchoŋ kama a te kula nyɔnɔwa ase ba nin pa ni kpeeni a bobi yik wa
ŋiri a ta wa ga yuk basi mogi kpeeni nyiamu po ate wa kpi.
43 Nuru waai nisima a dan a nyɛ ayen wa jok wa siaka, kula nyɔnɔwa
a gebi ni sila a basi, dii nyiŋ la, ku zunchoŋ kama ate kula nyɔnɔwa nya
Naawen nyuvuri dii ale kan a kpeglim la ale ni yeŋ a gaam wa nin ta
nisima siye ale ge cheŋ ninam jigi, juijui ate bolim boro a kan maara kpi
la.
44 Nanzue ŋaai ale bo dula a de ba la a kan maari a kpi. Bolim buui me
ale bo dula a de la a kan maari a kpimsi.
45 Nuru waai naŋ a dan a nyɛ ayen wa jok wa siaka, kula nyɔnɔwa a
gebi naŋ kala a basi, dii nyiŋ la, ku zunchoŋ kama ate kula nyɔnɔwa nya
nyuvuri dila ale naŋ yeŋ a gaam wa nin ta naŋsa siye ale ge cheŋ ninam
jigi.

46 Nanzue ŋaai ale bo dula a de ba la a kan maari a kpi. Bolim buui me
ale bo dula a de la a kan maari a kpimsi.
47 Nuru waai me num a dan a nyɛ ayen wa jok wa siaka, kula nyɔnɔwa
a yeeri num bula a basi, dii nyiŋ la, ku zunchoŋ kama ate kula nyɔnɔwa
jo Naawen Naamu po ale num bunyi a gaam wa nin ta nina ŋaye ale ge
cheŋ ninam jigi.
48 Nanzue ŋaai ale bo dula a de ba la a kan maari a kpi. Bolim buui me
ale bo dula a de la a kan maari a kpimsi.
49 "Ase dila po dila po ate ba jam pa yesa a nyo ŋanta baai ate ba pa a
kaab Naawen, ayen ŋantaŋa chim ŋan welensa la, ku be le nyɛ ka dila ate
waai meena a va bolim po a nyini abe wa ge nya welensa.
50 Yesa a masa kama. Yesaŋa masimu a dan jam nueri, ni le nyɛ ka se a
ŋman te si masimma? Ase yesa ale a te jenta masim dii la, ku a fe kama
ate nama dek meena a ta nyɛ magsika ale chaab ate ni boro ale masim."

10

1 Yeezu a yaa basi dula jigini ale ge va Judia tɛŋka po a taam paari Jodan
benni kauk kuŋkula. Nuru bɔari yegayega a yaa tigsi chaab a jam wa jigi
ate wa yaa sak ba ase wa nyiem ale poom a sak ba dii la.
2 Farisiima ba gela a yaa jam wa jigi ayen ba choa wa noai a nya. Ba
yaa bek wa ayen, "Ti Sinsaŋŋa a siak ayen nuru a basi wa powa?"
3 Yeezu a yaa bek ba ayen, "Moosis a sak ni ka se?"
4 Ba yaa tulisi wa ayen, "Wa sak ti kama ayen nuru waai a dan a yaali
ayen wa basi wa pɔk, ku a fe ate wa ŋmarisi gbaŋ a te nipowa ate ku a
sak waai meena ayen wa basi wa kama."
5 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Moosis a sak ni kama, ayen ni a va siuk
kula dii nyiŋ la, ni tue kan wom.
6-8 Alege ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, ku piilimka po ate Naawen
a nyɛ tɛŋka meena la, 'Wa nyɛ ŋanta meena ka jaab duok ale jaab sari,
nidɔa ale nipɔk,' a yaa weeni ayen, 'Ku ka wamaŋ ate nidɔa a basi wa ko
ale wa ma, ale ge a ga faari nipɔk ate bala bayewa a chim bunyi, ba noa
bayewa a ŋman daa nuruba baye, ba ka bunyi.'
9 Dila nyiŋ la, baai ate Naawen a basi ba ate ba chim bunyi la, nuru kan
poori ba."
10 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa ŋman ga jo yeri po ate ba bek wa dii
ate wa poom weeni ba la kiri.
11 Wa yaa weeni ba ayen, "Nuru waai a dan basi wa pɔk ale ge a ŋman
faari wa choa, wa nyɛ wa powa a kaasi kama. Wa nyɛ ka kaboŋ.
12 Nipɔk waai me a dan basi wa chora ale ge a ga yali nidɔa wa chora,
wa me a nyɛ wa chorowa a kaasi kama. Wa nyɛ ka kaboŋ."
13 Dula jigini nuruba gela a yaa pa bisa a ta ba jam Yeezu jigi ayen wa
te ba niaka. Ba ale nyɛ dila la, wa ŋaaŋviirima a yaa tɔariŋ ba.
14 Yeezu ale ga nya dii ate ba nyɛ la, wa sui a yaa jam a puuri nna
yegayega ale wa ŋaaŋviirima ate wa yaa weeni ba ayen, "Ni te bisaŋa
siuk ate ba jam mi jigi. Ni kan yiak ba, dii nyiŋ la bala chaab ale ba jo
Naawen Naamu po.
15 Wensie ate mi a weeni ni, ayen nuru waai ale kan pa wa dek a chim
biik ayen wa nya Naawen Naamu la, wala choa kan tabi naŋ bu po."
16 Yeezu a yaa pa bisaŋa wanyi wanyi a nyo wa nigoruk po a yaa pa wa
nisaŋa a ji ba zuima a niak ba.

17 Yeezu ale basi dula jigini ale a cheŋ la, nuru wanyi a yaa chali jam tu
wa a kpi duna tɛŋ wa niŋ a bek wa ayen, “Sagrɔ maŋŋa, mi le nyɛ ka se
ate m nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la?”
18 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Ka boa ate fi a wi mu ayen nuru maŋŋa?
Nuru waai karo a chim nuru maŋ ase ka Naawen dek nyiini.
19 Fi poom seba Moosis Sinsaŋŋa kama, yaa boa? Naawen a weeni ayen
kan ko nuru, kan nyɛ kaboŋsa, kan zu, kan chim seero waai ale a velim
la, kan a yaali degaamka. Ku a fe ate fi zuli fi ko ale fi ma.”
20 Nuruwa yaa weeni wa ayen, “Sagrɔ, mi kasim va Sinsaŋŋa de meena
kama a ta nyini m biik po a jam paari jinla.”
21 Yeezu yaa nya wa ate wa jiirim dari wa ate wa weeni wa ayen, “Wa
yeŋ dekki ale tali fi jigi. Cheŋ a ga pa fi ŋantaŋa meena a da a tuesi ligraŋa
a te niwomma. Fi dan nyɛ dila ale ge jam va mi, fi le jigsi wenŋmazuk.”
22 Yeezu ale weeni wa dila la wa sui yaa deri kaasi ate wa yaa deri cheŋ
ale sukaasuŋ dii nyiŋ la wa jam ka ŋanta nyɔnɔ a kan siak wa ŋantaŋa
nyiŋŋa.
23 Yeezu yaa gisi nya wa ŋaaŋviirima meena ale weeni ba ayen, “Ku tua
kama ate ŋanta nyam a baga a jo Naawen naamu po.”
24 Wa ale weeni dila la ku yaa cha ba. Wa yaa ŋman weeni ba ayen, “M
bisa, ku sum tua kama ate saalo a baga jo Naawen naamu po.
25 Ku ka moali ate laalaakomi a va garupein num po a nyini, a gaam
jigsiro a nin wa jo Naawen naamu po.”
26 Yeezu ale weeni ba dila la, ku yaa cha ba. Ba yaa weeni chaab ayen,
“Ku be dan ka dila, ka wana le wa baga nya varibasika?”
27 Yeezu a yaa nya ba a weeni ayen, “Ku tua kama nurubiik jigi, alege ku
ka moali Naawen jigi, dii nyiŋ la Naawen baga wie meena a nyɛ kama.”
28 Dula jigini Piita a yaa weeni wa ayen, “Nya, tama basi ka ti ŋanta
meena ale jam va fu.”
29 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni, nuru
waai ale basi wa yeri ale wa ko ale wa ma ale wa suaata ale wa tɔaba ale
wa bisa ale wa kadugsa, mi ale Naawen wamaŋsaŋa nyiŋ la,
30 wa le nya ŋanta ale nuruba nna yegayega jinla a gaam baai meena
ate wa basi la. Wa le ŋman nya yie, ale maba ale suaata, ale tɔaba, ale
bisa ale kadugsa, alege wa le nya ninam me nna yegayega abe chum diipo
wa yaa nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
31 Baai ale de niŋ la yega ale jam wari ŋaaŋ ate baai ale wari ŋaaŋ la
jam de niŋ.”
32 Ba ale jam bo siuku po a cheŋ Jerusalem tɛŋka la, Yeezu a yaa de ba
niŋ ate ba a cheŋ. Baai meena ale jam va wa la, a jam a chali ka yɔgsum.
Wa yaa poori wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa a weeni ba dii ate nuruba
ayen ba nyɛ wa la.
33 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni wom nalimnyiini. Ti dan paari Jerusalem,
nuruba le jam yik Mi Saalobiika, a ta mu cheŋ a ga nyo Juuma Puusika
Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma nisima po. Ba le bo m kum
buusa abe ba ta mu a ga nyo baai ale kan daa Juuba la nisima po.
34 Ba le la mu abe ba chesi tintueta a basi m nyiŋ, a nak mu abe ba yaa
ko mu. Daa ŋata a dan paari mi le yiri kum po.”
35 Dula jigini Zebedi bisaŋa Jeemsi ale Jɔɔn, a yaa jam Yeezu jigi a weeni
wa ayen, “Ti Sagrɔ, ti a yaali ayen ti saalim fu kama ate fi nyɛ wari a te
ti.”
36 Wa yaa bek ba ayen, “Ka boa ate nama a yaali ayen mi nyɛ a te ni?”

37 Ba yaa weeni wa ayen, “Fi dan jam chim naab a soa nuru meena zuk
a nya, ti a yaali kama ayen fi basi ate ti wanyi a kali fi juga, wanyi me a
kali fi gala.”
38 Yeezu a yaa weeni ba ayen “Nama ze dii ate ni a bek la. Ninam buui
ate mi ayen m nam la, nama le baga a maa nam bu?”
39 Ba yaa weeni wa ayen, “Ti le baga a maa nam.”
Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Wensie, ninam buui ate mi ayen m
nam la, nama me le baga a nam kama.
40 Alege mi ka siuk a lueri baai a le ba kali mi juga ale mi gala la. Ka
Naawen le wa pa dula a te baai ate wa gomsi magsi ba la.”
41 Wa ŋaaŋviirima mbala piwa ale wom Jeemsi ale Jɔɔn ale bek Yeezu
dii la, ba sue a yaa puuri nna yegayega ale ba.
42 Yeezu yaa wi ba ate ba jam tigsi chaab wa jigi ate wa yaa weeni ba
ayen, “Tɛŋzuk de nalima ta pagrim ba nuruma zuk kama a nyɛ ba ale a
yaali dii la. Ba kpaŋŋa me ta pagrim ba zuk kama.
43 Alege ku an magsi ayen ku chim dila nama jigiya. Nuru waai a dan a
yaali ayen wa chim nama kpagi, ku a fe ate wa chim ni meena tomteerɔ.
44 Nuru waai a dan a yaali ayen wa chim nama kpagi, ku a fe ate wa
chim nama meena yomo.
45 Mi Saalobiika, an jam ayen m gisi ka nuruba ate ba a tom a te mu. M
jam ayen m tom a te ka tɛŋzuk demma meena. M dan nyɛ dila, m le zaani
nuruba yegayega naŋkula po a kpi a te ba a vari ba a basi.”
46 Ba yaa jam paari tɛŋ kanyi ate ba a wi ayen Jeriko, ate nuruba
yegayega a yaa tigsi chaab a jam Yeezu jigi. Ba le jam a basi dula jigini ale
a nyini la, ba yaa nya yio wanyi ale wa kala siuku noai a juisi. Wa yoi jam
ale Baatimiusi. Ku kiri ale Timiusi biik.
47 Wa ale wom ayen ka Yeezu Nazaret denowa ale a taam la, wa yaa
kaari a wi wa ayen, “Yeezu, fi waai ale ka naawa Deevid ŋaaŋbiik la, ta
jiirim ale mu abe fi maari mu.”
48 Nuruma yega a yaa weeni wa ayen wa goori wa wanni, alege wa zɛri
ale a kaari nna yegayega, a gaam wa ale poom a kaari dii la a ŋman weeni
wa ayen, “Yeezu, fi waai ale ka naawa Deevid ŋaaŋbiik la, ta jiirim ale mu
abe fi maari mu.”
49 Yeezu a yaa zaani a weeni ba ayen ba wi wa ate wa yiri a jam wa jigi.
Ba yaa weeni wa ayen, “Te fi sui peenti abe fi yiri jam, dii nyiŋ la wa a
wi fu kama.”
50 Yiowa a yaa yeeri wa kasaauku a dueni, ale yiri a zaani ŋmai a cheŋ
ga Yeezu jigi.
51 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Fi a yaali ayen mi nyɛ ka boa a te fu?”
Wa yaa weeni wa ayen, “Sagrɔ, mi a yaali ayen fi nyɛ kama ate m ninaŋa
a lagri a te mu.”
52 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Be cheŋ. Fi ale ta siaka ale mu dii la a
basi kama ate fi ninaŋa a lagri.”
Wa ninaŋa yaa deri lagri ate wa yaa va Yeezu a cheŋ.

11

1 Ba yaa jam paari tɛŋfiik sii ate ba a wi ayen Betfaaji ale Betani ale
guuk kuui ate ba a wi ayen Olivi guuk la. Tɛŋsaŋa ale guuku a jam mɔata
ka Jerusalem tɛŋka. Yeezu a yaa wi wa ŋaaŋviirima po baye a weeni ba
ayen,

2 “Ni cheŋ a ga jo tɛŋfiik kaai ale bo ni niŋ la. Ni dan deri ga jo dula, ni
le nya bompaalik ate ba bobi ka zaani. Nuru an diem a do ka nyaya. Ni
foli ka a ta jam te mu.
3 Ni dan boro a foli ka, ate nuru bek ni dii nyiŋ ate ni a foli ka la, ni
weeni wa ayen ka Nyɔnɔwa ale a yaali ka. Wa be dan nueri ale ka wa le
ŋman basi ate ba ta ka a jam nwuli.”
4 Ba yaa cheŋ a ga nya bompaalik ale ka bobi za yeri nansiuŋ noai ate
ba yaa foli ka.
5 Nuru baai ale jam za dula jigini la, a yaa nya ba a bek ayen, “Ka boa
ale soa ate nama a foli ka?”
6 Ba yaa weeni ba dii ate Yeezu a poom weeni ba la, ate nuruma a yaa
basi ate ba foli ka a ta cheŋ ga te wa.
7 Ba yaa ta bompaalika a ga te Yeezu, a yaa yeeri ba gattaŋa a pa vi
bompaalika chiaka zuk ate Yeezu a yaa jueli a kali.
8 Nuruba yegayega a yaa jam pa ba gattaŋa a pati siuku niŋ ayen Yeezu
a ta wa bonika a cheŋ va ti zuk a taam. Ba gela me a cheŋ siuku nakpiak
a ga che tiisa vaata a ta jam pati siuku niŋ.
9 Ba ale jam bo siuku po a cheŋ la baai ale jam de niŋka la, ale baai me
ale jam bo ŋaaŋka la, meena a yaa zuli wa a kaari ayen,
“Naawen vari ti a basi.
Naawen niak waai ale cheena Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la.
10 Naawen niak waai ale cheena ayen wa soa ti kokpieŋka Deevid naam
buui ale cheena la.
Fi, Naawen waai ale bo wenŋmazuk la, a vari ti a basi.”
11 Yeezu ale jam paari Jerusalem tɛŋka la, wa yaa cheŋ ga jo Juuma
Puusika Yenni po a nyiem a nya jaab buuri meena ale bo di po la a yaa ale
ge a ŋman nyini. Yeezu ale wa ŋaaŋviirima an jam bo dula jigini a beniya,
dii nyiŋ la, wenni a jam a siŋ kama. Ba yaa basi dula jigini ale ŋman cheŋ
Betani.
12 Vari ale jam veenti la, ba yaa ŋman yiri a basi Betani ale nyini. Kom
a yaa jam ta Yeezu.
13 Wa yaa nya kiŋkaŋ a za niŋniŋ ate vaata a lik ka. Wa yaa cheŋ ga
paari ka tɛŋ ayen wa nya ase ka ta moota ya ate wa de, alege moota a
jam ka ka zuwa. Ka jam ta ka vaata nyiini, dii nyiŋ la ku jam daa moota
wenya.
14 Yeezu a yaa ka te kiŋkaŋka ayen, “A nyini jinla danni a ta a cheŋ diipo
meena wuu, nuru a kan ŋman nya fi moota a de.”
Wa ŋaaŋviirima a yaa wom dii ate wa weeni la.
15 Ba ale ŋman jam paari Jerusalem tɛŋka la, Yeezu a yaa ŋman ga jo
Juuma Puusika Yenni po. Nuruba ale jam bo di po a gerimu ale chaab.
Wa yaa yiak ba meena ate ba nyini dula jigini a nyini, a zak nuru baai
ale jam ta ligraŋa a tagri la teebulitaŋa a tulim kpib, a tusi baai ale ta
nangbaŋsaŋa a da la zukpaglisaŋa me a lonsi.
16 Wa an jam siak ayen waai a ŋman ta jaab a va Juuma Puusika Yenni
po a taam nyini.
17 Ku ŋaaŋnyiŋ wa yaa ŋman sak nuruma ale bek ba ayen, “Nama ze
dii ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po la? Ba ŋmarisi ayen
Naawen a weeni ayen,
‘Mi yenni ka tɛŋsa meena Puusika Yeri.’
Ba ŋmarisi nyaku de kama alege nama a pa di chim zueba sukka jigi.”
18 Yeezu ale ga weeni dila ate Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma
Sinsaŋŋa sagrɔma a ga wom la, ba yaa jam a gisi siuk ayen ba ko wa. Alege

yɔgsum ale jam yik ba ale Yeezu ate ba an jam baga a nya siuk a tiri wa. Dii nyiŋ la wa sinsaŋŋa a jam cha nuruma kama.

19 Junɔai ale jam paari la, Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa basi Jerusalem tɛŋka ale nyini a cheŋ.

20 Vari ale ŋman veenti la, ba yaa va siuku a taam a yaa nya kiŋkaŋka ale ka kpi za.

21 Piita a yaa teeri Yeezu diem ale weeni dii la, a yaa weeni wa ayen, “Nya, kiŋkaŋ kaai ate fi diem a ka te ka la, ka meena a kpi kama.”

22 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni ta siaka ale Naawen.

23 Wensie ate mi a weeni ni, waai ale ta siaka ale Naawen ale ka chichama ale sum siak ayen wa ale weeni dii la le nyɛ la, a baga a weeni gu kpioŋku kama ayen ku voori dula jigini a ga lo mogi kpeeni po ate Naawen sum nyɛ a te wa.

24 Dila nyiŋ ni dan puusi a te Naawen a juisi jaab, ni ta siaka ayen ni nya jaamu kama ate Naawen yaa pa a te ni.

25 Diipo meena ni daa ni puusi a te Naawen ni de niŋ a voŋ te baai ale nyɛ ni a kaasi la, abe ni ge a puusi a te Naawen waai ale bo wenŋmazuk la ate wa me a voŋ te ni.

26 Ni dan kan nyɛ dila, Naawen abe kan voŋ te nama me.”

27 Ba yaa ŋman jam Jerusalem tɛŋka po a ga jo Juuma Puusika Yenni po. Yeezu ale bo di po a nyiem la, Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale tɛŋka kpaŋŋa meena a yaa tigsi chaab a jam wa jigi

28 a yaa bek wa ayen, “Ka boan pagrim ate fi ta a tom wieŋa de? Ka wana ale te fu siuk ate fi a nyiem a tom wieŋa de?”

29 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Mi me le bek ni wari. M dan bek ni ate ni siak a tulisi mu, mi me le weeni sak ni pagrim buui ate mi ta tom wieŋa de la.”

30 Yeezu a yaa bek ba ayen, “Jɔɔn ale jam a te nuruba soka la, ka Naawen ale jam te wa pagrimu yaa ka nurubiiga?”

31 Wa le bek ba dila la, ba yaa ta nampaga ale chaab ayen, “Ti dan weeni wa ayen ka Naawen ale te wa pagrimu, wa le bek ti ayen, ‘Be ka boa ale soa ate ti an siak a te wa?’

32 Ti be an baga a weeni me ayen ka nurubiik ale te wa pagrimu dii nyiŋ la, waai meena a seba wa ale jam ka Naawen biisiteerɔ la kama.” (Ate ba yaa chali yɔgsum).

33 Ba yaa weeni Yeezu ayen, “Tama ze.”

Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi me a kan weeni ni pagrim buui ate mi ta a tom wieŋa de la.”

12

1 Yeezu yaa magsi wamagsima a sak ba ayen, “Nuru wanyi ale jam boro a yaa kpa wa talim fiik, a vuk ti fiisa bu po ayen si a yoani. Wa yaa che daata a ti gilim bu meena ale ge gomsi jaab meena bu po a magsi. Wa ale nyɛ dila a ga nueri la, wa yaa yaali nuruba ayen ba a limsi bu abe ba a tom bu po ale ge nyiem a cheŋ tɛŋ m na niŋniŋa.

2 Wa talimu tiisaŋa yoanaŋa gbesika ale jam paari la, wa yaa tom wa tomteerɔma po wanyi ayen wa ga tuesi wa deka jigini a ta jam te wa.

3 Wa ale ga paari dula la, nuruma a yaa yik wa a nak ale mini wa yoanaŋa ate wa pilim kuli niyaala.

4 Talimu nyɔnɔwa yaa ŋman tom tomteerɔ wa choa ba jigi ate ba ŋman yik wa me a nak wa zukku, a pa wa a nyo chivie po.

5 Wa yaa ŋman pilim tom wa choa ba jigi ate ba ko wala. Ba jam a nyɛ
ka nuruba yega dila; a nak ba gela ale a ko ba gela me.
6 Waai nyiini ale jam tali ayen wa tom la ale wa dek biika, waai ate wa
mariŋ la. Wa yaa weeni wa dek ayen, ‘M dan tom m dek biika, ba le te wa
zula.’ Wa yaa tom wa ate wa cheŋ ba jigi.
7 Alege nuruma ale nya wa biika la, ba yaa weeni chaab ayen, ‘Biika
kowa a dan kpi, wala le wa soa wa ŋantaŋa meena. Dila nyiŋ ni basi ate
ti ko wa ate wa kowa chum dan kan boro abe tama soa wa ŋantaŋa.’
8 Ba yaa yik wa a ko a vuuri wa a ta nyini talimu po a nyini peelim.
9 “Nama seba talimu nyɔnɔwa le wa nyɛ ba dii la? Wa le jam ko ba kama
abe wa ŋman pa wa talimu a te nuru yonta.”
10 Yeezu ale magsi wamagsini a nueri la, wa yaa bek ba ayen, “Nama an
diem a karim nyaku de Naawen gbaŋka po?
‘Tain dii ate seeroma a zɛri ayen di an nala la,
tain dila dek ale tulim a chim tain maŋ.
11 Naawen ale nyɛ dila. Di ka wakperik ti jigi.’ ”
12 Yeezu ale weeni wieŋa de meena a ga nueri la, Juuma kpaŋŋa yaa
deri miŋ ayen ka ba jigi ate wa pa wamagsini de a magsi dii nyiŋ la, ba
zɛri wa kama. Ba yaa jam a yaali ayen ba yik wa, alege ba jam a chali
nuru bɔanni yɔgsum, ate ba yaa jam basi wa ale ge cheŋ.
13 Dula jigini Juuma kpaŋŋa a yaa tom Farisiima gela ale naawa Ayerod
nuruma gela ayen ba ga choa Yeezu noai a wom.
14 Ba yaa jam weeni wa ayen, “Sagrɔ, ti seba ayen fi ka wensie nyɔnɔ. Fi
niŋ ka dii meena ate nuruba a poli la po. Nuruba kpaŋta kan basi ate fi a
tagri fi popola. Fi a sak Naawen wieŋa kama ale wensie. Ku magsi ayen ti
tuni ti lampoowa a te nakpioŋku Siiza, yaa ku an magsi ya? Ti a tuni yaa
ti kan a tuni?”
15 Yeezu a poom seba ba kiri kama ate wa yaa bek ba ayen, “Ka boa ate
ni a yaali ayen ni choa m noai a wom? Ni ga ta ligbiri a jam te mu.”
16 Ba yaa ta ligbiri dinyi a jam te wa. Wa yaa bek ba ayen, “Ka wana
zuk ale wa yoi ale dua ligni nyiŋŋa?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Ka nakpioŋku Siiza zuk ale wa yoi ale dua du.”
17 Wa yaa weeni ba ayen, “Dan ka dila, ni be pa ŋanta baai ate Siiza a
soa la a te wa, abe ni pa ŋanta baai me ate Naawen a soa la a te Naawen.”
Ba ale wom dila la, ku yaa cha ba.
18 Dula jigini nuru baai ate ba a wi ayen Sajusiba la, ba gela a yaa jam
Yeezu jigi. Ba jam a poli kama ayen nuruba dan kpi, ba an ŋman baga a
yiri kum po.
19 Ba yaa weeni Yeezu ayen, “Moosis a ŋmarisi wa gbaŋka po kama ayen,
‘Nuru waai a dan faari nipɔk ate wa ale wa an biak a nyaya ale ge ate wa
kpi, ti a basi kama ate wa yuawa a faari nipowa a biak bisa a te wa ate
wa yonni a kan be.’
20 Nuruba bayopoi ale jam boro a chim suaata ate ba suok kpagini a
faari nipɔk ate ba an biaya ale ge ate wa kpi.
21 Waai ale pa saŋ la a yaa faari wa suoku powa, alege nipowa ale wa me
an biak a nyaya ale ge ate wa me a kpi. Ba suok kuui ale pa saŋ butawa
la me a nyɛ dila degadega.
22 Ba meena bayopoiwa a jam faari nipowa kama a taam tu, alege ba
waai an biak ale wa ale ge kpi ya. Ku ŋaaŋnyiŋ ate nipowa me a yaa kpi.
23 Yɔgyɔgla de ate nuruba bayopoiwa de meena a faari wa a nya la, dai
dii dai ate nuruba meena ayen ba yiri kum po la, ka ba wana dek chekki
ale wa soa nipowa de?”

24 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Nama an diem a miŋ Naawen gbaŋka po
wieŋa chagiya. Ka dila ale soa ate ni be siuku. Ni ze Naawen pagrimu me
ale ka dii la.
25 Dai dii dai ate nuruba meena ayen ba yiri kum po la, ba meena le tagri
kama a nyɛ ase Naawen sabiiloma, baai ale bo wenŋmazuk la. Nidɔa a
kan ŋman faari nipowa. Nipɔk me abe kan ŋman yali chora.
26 Yɔgyɔgla de, a magsi chaab ale nuruba le ba yiri kum po la, nama an
karim Moosis gbaŋka kauk kuui ale a biisi a magsi chaab ale ti fiika ate
bolimu jam a nyɛ nna ase bu a de bu la? Dula jigini ku ŋmarisi kama
ayen Naawen weeni Moosis kama ayen, ‘Wa ale Abraham ale Aizik ale
Jekob Naawenni.’
27 Dila a sak kama ayen wa daa kpilima Naawenya, wa ka ŋanvuuta
Naawen, dila nyiŋ ni be siuku kama.”

28 Yeezu ale Sajusima ale boro a biisi la, Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma wanyi
a yaa wom ba ale a biisi dii la. Wa ale wom ale Yeezu a tulisi ba magsi
la, wa yaa jam bek Yeezu ayen, “Ka Naawen Sinsaŋŋa po ŋa ŋan dek ale
chim sinsak kpeema a gaam ŋa meena?”

29 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Sinsaŋŋa de ale chim sinsak kpeema
a gaam ŋa meena. ‘Izirali demma ni wom nalimnyiini. Tama Nyɔnɔwa
Naawen ka dinyi dekki.
30 A yaali wa ale fi sunum ale fi chiik ale fi popola ale fi pagrim meena.’
31 Sinsak kpeema ŋaai ale pa a saŋ la ale nna, ‘A yaali fi saalo choa ase
fi dek la.’ Sinsaŋŋa ŋman karo a chim sinsak kpeema a gaam sinsaŋŋa de
ŋayewa.”

32 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔwa a yaa weeni wa ayen, “Sagrɔ, fi wieŋa ka
wensie. Naawen sum ka dinyi dekki. Naawen di choa a ŋman karo a gum
wa po.
33 Fi dan yaali wa ale fi sunum ale fi popola ale fi pagrim meena ale
yaali fi saalo choa me ase fi dek la, dila ka wari kpeeni a gaam fi ale a ko
duŋsa ale pa ŋanta ba chaab a kaab a te wa la kama.”

34 Nuruwa ale weeni dila la, Yeezu yaa seba ayen wa tulisi wa ka
nalimnyiini ate wa yaa weeni wa ayen, “Ku tali ka magla ate fi jo Naawen
naamu po.”

Yeezu ale biisi ale nuruwa a ga nueri la, waai ŋman jam karo a ta
zupagruk ayen wa bek wa wariya.

35 Da yeŋ ate Yeezu a yaa jam boro a sak nuruma Juuma Puusika Yenni
po. Wa yaa bek ba ayen, “Ka boa ale soa ate Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a
weeni ayen Kirisitawa, waai ate Naawen le tom ate wa jam la, ale chim ka
naawa Deevid ŋaaŋ biiga?
36 Naawen Chiika jam basi kama ate Deevid weeni ayen,

‘Nyɔnɔwa Naawen weeni mi Nyɔnɔwa ayen,
kali m juga nyiŋ a ta cheena diipo ate m le basi ate fi dachaasaŋa a
chim fi yom la.’
37 Ase Deevid dek a dan a wi Kirisitawa ayen wa, ‘Nyɔnɔ’, ku be zaani ka
se ate wa ŋman baga a chim Deevid ŋaaŋbiiga?”

Nuru bɔari nna yegayega ale jam boro a wom Yeezu sinsaŋŋa ale
supeentik.
38 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni kpesi ni dek ate Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma
a kan paasi ni. Ba a yaali kama ayen ba jo ba garuk woŋtaŋa a bo yabaŋa
po a nyiem a cheŋ ate nuruba a puusi ba abe ba a te ba zula me.

39 Ba a yaali kama ayen ba nyiem a kali zukpaglik sii ate nuru kpeentaŋa
a kali la zuima ba tuka diinaŋa po. Ba nyiem a dan boro a nyɛ tigi ba a
yaali kama ayen ba a kali zukpaglik sii ate ba kpaŋŋa a kali la zuk.
40 Ba nyiem a ga a paasi ka pukoga a tuesi ba ŋanta ale ge a paasi waai
meena a puusi puusa woŋta a te Naawen. Wa dan jam ayen wa bo ba
buusa, ba waalika le zuak yegayega."
41 Yeezu a jam kala ka Juuma Puusika Yenni po a mɔata juijui ate nuruba
ta ba ligra a jam a nyoro a te Naawen la, a yaa a nya. Ligra nyam yegayega
ale jam maa bo Puusika Yenni po. Ba me yaa jam maa ta ligra nna yegayega
a jam a nyoro.
42 Pukogi niwobo a yaa jam boro a ta wa ligbie ŋaye a jam nyoro. Ŋa a
magsi chaab ale ka kubook.
43-44 Yeezu yaa wi wa ŋaaŋviirima ate ba jam wa jigi ate wa yaa weeni
ba ayen, "Ni wom dii ate m tara ayen m weeni a sak ni la. Ni nya pukogini
de. Wa ligbie ŋayewa ate wa nyoro la, Naawen jigi wa tiirimu a gaam
ligra nyamma de ligraŋa kama, dii nyiŋ la, ba te ka ligra dii ale kan tua
ale ba pa teka la, alege pukogini de a pa ka wa ligraŋa meena ate wa ta la
a ta jam nyoro."

13

1 Yeezu yaa ale jam nyini Juuma Puusika Yenni po a nyini la, wa
ŋaaŋviirima po wanyi a yaa weeni ayen, "Sagrɔ, nya yenni ale nala dii
la?"
2 Yeezu a yaa tulisi ayen, "Ni nya yeri kpeeni de? Dai cheena ate ba le
nak di meena a lonsi. Tain yeŋ me la a kan ŋman dua di choa zuwa."
3 Ba yaa cheŋ ga jueli Olivi Guuku zuk a kala dula jigini a nya Juuma
Puusika Yenni. Piita ale Jɔɔn ale Jeemsi ale Andiru a yaa bek Yeezu ba dek
ba nyiini ayen,
4 "Ka dimpo ate wieŋa de meena ayen ŋa nyɛ? Ka boa a le ku nyɛ ate
ku sak ti ayen danni a mɔata?"
5 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ni kpesi ni dek ate waai a kan paasi ni.
6 Nuruba yegayega le jam pa ba dek a chim Kirisitawa. Ba le paasi
nuruba yegayega ayen ba va ba.
7 Ni dan wom kpaliŋsa wie ate si gela mɔata alege si gela me a bo
niŋniŋa, ni kan a chali yɔgsumɔa. Ku a fe kama ayen nyaŋa de meena
a nyɛ, alege ku kan sak kama ayen tɛŋka kpeglimka a mɔata kama.
8 Tɛŋsa le yiri a ta chaab. Tɛŋka me le choa m na yegayega ate kom
a jam tɛŋka meena po. Ase nipɔk ale de niŋ a dom dii ale ge a biak la,
ku a fe kama ayen wieŋa de meena me de niŋ nyɛ ale ge ate tɛŋka a jam
kpeglim.
9-10 "Ni kpesi ni dek dii nyiŋ la, nuruba a le jam yik ni ale pagrim a ta ni
cheŋ ba tuka diinaŋa kpaŋŋa jigi ate ba bo ni buusa abe ba nak ni. Ni ale
a va mi la nyiŋ, ba le ta ni me a cheŋ ga zaani nalima niŋ ate ba me bo
ni buusa, ate ni nya siuk a mooli Naawen wamaŋsaŋa a sak ba. Ku a fe
kama ayen nuru meena a liŋ wom Naawen wamaŋsaŋa ale ge ate tɛŋka
kpeglim.
11 Ba dan ta ni a cheŋ ga jo buusa boka dɔkku po, ni kan basi ate ni le
ni biisi dii la a daani ni. Ni biisi dii meena ate Naawen le basi ate ni biisi
la dii nyiŋ la, ka Naawen Chiika le ka sak ni ate ni biisi daa nama dega.
12 Kula danni a dan paari, suaata le yik chaab a te nuruba ate ba ko ba.
Koba me ale nyɛ ba bisa dila, ate bisa me a nyɛ ba koba ale ba maba dila.

13 Waai meena le kisi ni kama ni ale a va mi la nyiŋ. Alege waai a dan
baga a chiib a zaani a tu ninammu de meena a ga nueri, Naawen le vari
wa a basi.
14 “Da yeŋ ni le nya jaab buui ate Naawen kisa la ale wa za juijui ale
kan magsi ayen wa zaani la. Ni dan nya dila ku a fe kama ate nama baai
meena ale bo Judia tɛŋka po la a chali ga suk guutaŋa sunsuŋ.” (Nuru
waai le wa karim nyaku de la, a ŋmasi miŋ chak.)
15 “Waai a dan za wa gboŋ zuk wa kan ŋman daani wa dek ayen wa siŋ
a pa jaabɔa.
16 Waai me ale bo wa kaduk po la, a kan ŋman kuli yeri ayen wa pa wa
garuwa.
17 Da ŋala po ku le jam tua ka nna yegayega a te nipɔk puusa ale baai
ale ta biluaata la.
18 Ni a puusi a te Naawen ate nyaku de a kan jam nyɛ yoiya.
19 A zaani diipo ate Naawen a nyɛ tɛŋka la a ta jam paari jinla, ninammu
de le gaam ninam meena ate nuru biik a nam ale diem kala ayen wa nam
la kama.
20 Alege Naawen a yeeri ninammu daaŋa gela a basi kama, baai ate wa
lueri ayen ba jam va wa la nyiŋ. Wa dan kan yeeri ninammu daaŋa gela
a basiya, waai kan nyini ninammu po a nyini.
21 “Da ŋala po waai dan weeni ayen, ‘Ni nya, Kirisitawa ale nna,’ yaase
‘Ni nya, Kirisitawa ale la,’ ni kan wom wa.
22 Nuruba gela a le jam yiri a paasi nuruba ayen ba ale Kirisitawa. Ba
baai me le jam a weeni ayen ba ka Naawen biisiteerɔba. Ba le jam a tom
wakperikaliisa nna yegayega a yaali ayen ba dan poom baga ba paasi baai
ate Naawen a lueri ayen ba va wa la.
23 Ni be kpesi ni dek, dii nyiŋ la m ŋaam weeni wieŋa de meena kama
ale ŋa an diem nyeya.
24 “Alege ninammu daaŋa a dan jam taam, wenbinni ale chiika meena
le chim ka legi.
25 Chiŋmarisaŋa le nyini wenŋmazuk a lo ate ŋanta baai meena ale bo
wenŋmazuk a ta pagrim la me a choa.
26 Dila po nuruba ale nya Mi Saalobiika, ale nyini chiŋmaaŋa po a cheena
ale pagrim ale zula ale nalim.
27 Mi le tom sabiiloma ate ba jam tɛŋka meena po a tigsi nuru baai ate
Naawen a lueri ayen ba va wa la.
28 “Ni zamsi wari a magsi chaab ale kiŋkaŋ. Ni dan nya kiŋkaŋ ale ka
pusi vaata, ni seba ayen wulum wein a paari kama.
29 Ni be dan nya wieŋa de ale ŋa piilim a nyɛ, ni yaa be seba ayen jamka
mɔata kama.
30 Wieŋa de meena ale nyɛ kama alege ate nuru baai ale boro la meena
a kpi.
31 Wenŋmazuk ale tɛŋka meena le jam taam kama. Alege mi wieŋa a
kan maara taamu.
32 “Alege nuru waai a ze Mi Saalobiika ŋman jamka daiya. Mi dek ale
Naawen sabiiloma ale bo wenŋmazuk la an baga a miŋ di danni, ka m
kowa Naawen nyiini.
33 Ni kpesi ni dek abe ni a limsi dii nyiŋ la, ni ze m jamka daiya.
34 Ku a nyɛ se ka nuru ale a gomsi ayen wa nyiem a cheŋ satɛŋ niŋniŋ
la. Wa yaa te wa tomteerɔma meena tuima ale weeni waai ale a nya yenni
zuk la ayen wa a limsi.

35 Ba nyɔnɔwa a baga a jam junɔai gensa a yaase goota sunsuŋ a yaase
kpadaasa kumsa po a yaase wenbinni ale a pusi diipo la kama. Ba waai ze
wa le cheena diipo la. Siuk kula po me, nama waai a kan seba mi ŋman
jamka danni. Dila nyiŋ la, ni kpesi ni dek abe
36 ni kan basi ate ni Nyɔnɔwa a jam diiri ni ale ni dua a goa.
37 M kan weeni ka nama nyiini, mi a weeni ka waai meena. Ni kpesi ni
dek abe ni a limsi."

14

1-2 Ku jam tali ka daa ŋaye ate Juuma tigi kpeeni dii ate ba a wi ayen
Juuma Gaambasika Tigini la, tigi dii ate ba a ŋobi boroboruk kuui ale kan
ta dabinta la a paari. Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma a yaa jam a gisi siuk ayen ba yik Yeezu a ko. Ba yaa weeni ayen,
"Ti kan yik wa tigini po, kan daa di nuruma le nyɛ kpaliŋ kpieŋ." Dula
jigini ba yaa nyɛ noayeŋ ba le ba nyɛ dii ate ba suk yik wa la.
3 Yeezu yaa cheŋ Betani tɛŋka a ga jo Simon, waai ate gamaŋa tuemu a
jam yik wa ale ge nueri la yenni po. Wa yaa jam kala a de ŋandiinta ate
nipɔk wanyi a ta kpaam jam. Kpaamu nyummu a jam masa kama ate bu
diak a pagra. Nipowa yaa pa kpaamu a kpiiri basi Yeezu zukku zuk.
4-5 Nuru baai ale jam kala dula jigini la gela a yaa nya dii ate nipowa a
nyɛ la, ate ba sue a yaa a puuri ale wa. Ba yaa poli ba zuima po ayen, "Ka
boa ate nipowa de a pa kpaamu a yik kaasi dila? Wa dan pa bu a da kama
m na, wa te nya ligra ka m na yegayega a te niwomma. Kula a gaam dii
ate wa nyɛ la kama." Ba yaa jam tɔariŋ wa.
6 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ni basi wa. Ka boa ate ni a daani wa? Wa
nyɛ ka wamaŋ a te mu.
7 Niwomma a bo ale ni kama daa meena ate ni dan a yaali ni baga a
maari ba. Alege mi a kan kasim bo ale ni.
8 Wa nyɛ ka wa ale baga a nyɛ dii meena la a te mu. Wa kpiiri kpa
masika de mi nyiŋka kama a gomsi ka a magsi guka.
9 Wensie ate mi a weeni ni, juijui meena ate nuruba le sak Naawen
wamaŋsaŋa la, ba le weeni nipowa de ale nyɛ dii a te mu la kama a teeri
wa wari."
10 Dula jigini Yeezu ŋaaŋviirima pi ale bayewa po wanyi, waai ate ba a
wi ayen Judas Iskariot la a yaa cheŋ Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa jigi a
ga weeni ba ayen wa baga a maari ba kama ate ba a yik Yeezu.
11 Ba ale ga wom dila la, ba sue a yaa peenti m na yegayega, ate ba weeni
wa ayen wa dan baga a maari ba, ba le te wa ligra. Judas a yaa basi dula
jigini ale a gisi siuk kuui wa le wa va ate ba baga a yik Yeezu la.
12 Yeezu ŋaaŋviirima yaa jam wa jigi tigi dii ate ba a ŋobi boroboruk
kuui ale kan ta dabinta la piilimka danni. Da dila me ale ba a ko Juuma
Gaambasika Tigini piisaŋa. Ba yaa bek Yeezu ayen, "Ka be ate fi a yaali
ayen ti ga gomsi Juuma Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa ate ti de?"
13 Wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima po baye ayen, "Ni cheŋ a ga jo tɛŋka
po. Dula jigini ni le nya nidɔa a ji nyiam ale samɔniŋ.
14 Ni va wa a ga jo yeri dii po ate wa a jo la. Ni dan ga jo ni weeni
yenni nyɔnɔwa ayen, 'Ti Sagrɔwa ale tom ti ayen ti jam bek fu dɔk kuui
po ate wa ale wa ŋaaŋviirima ayen ba jam de ba Juuma Gaambasika Tigini
ŋandiintaŋa la.'
15 Wa le dak dɔk kpioŋ kunyi ate ba vaari ale gomsi ku meena po, ate
ku bo ŋa chaab zuk la a sak ni. Ni yaa jo ku po, a gomsi jaab buuri meena
a magsi ate ti kali a de."

16 Ba yaa cheŋ ga jo tɛŋka po a nya dii meena ate Yeezu a poom weeni ba
la, ate ba yaa gomsi ba Juuma Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa dula jigini
ale ge pilim ŋman a ga Yeezu jigi.
17 Junɔai ale jam paari la, Yeezu ale wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa a yaa
jam kala a de.
18 Ba ale boro a de la, Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni
ni meena ale kala a de ale mu la, ni po wanyi le wa ta mu a ga bobri sak
m dachaasaŋa.”
19 Wa ŋaaŋviirima sue yaa kaasi ate ba bek wa wanyiwanyi ayen, “Ka
mi? Ka mi?”
20 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ku le chim ka nama pi ale bayewa po
wanyi, waai ale a ŋmari boroboruku a siuk jentaŋa ale mu la, a le wa ta
mu a ga bobri sak.
21 Mi, Saalobiika, ale kpi ase ka ba ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po la.
Alege ku le pagra kama a te waai dek ale wa ta mu a ga bobri sak la. Ku
zunchoŋ kama ale ba nin poom kan biak wa.”
22 Ba ale boro a de ŋandiintaŋa la, Yeezu a yaa pa boroboruk a puusi
a te Naawen a nyɛ wa jiam, alege ŋmari ku a chari wa ŋaaŋviirima ale
weeni ba ayen, “Ni ŋɔa ŋobi, mi nyiŋka ale m na.”
23 Wa yaa ŋman pa beerik ale daam a puusi a te Naawen a nyɛ wa jiam,
alege pa te ba ate ba nyu.
24 Wa yaa weeni ba ayen, “Ka mi nyiŋka ziimu ale nna. Buui ale a nyini
nuruba yega nyiŋ la, ayen ku sak ayen Naawen ale jam puulim ayen wa
le nyɛ dii a te nurubiik la, wa sum a nyɛ kama.
25 Wensie ate mi a weeni ni, m kan ŋman nyu daamu de ase ka dai dii
danni ate m ŋman a nyu da paalimu Naawen naamu po la.”
26 Ba yaa yi yiili ale ge a nyini ga jueli Olivi Guuku zuk.
27 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni meena ale chali abe ni ge mu dii nyiŋ la
ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama ayen, ‘Naawen le jam ko naapeerika,
ate piisaŋa a yaa chali waaŋ chaab.’
28 Alege m dan yiti kum po, m le de ni niŋ a cheŋ Galili tɛŋka.”
29 Piita yaa weeni wa ayen, “Mbala meena a dan poom basi fu, mi kan
maa basi fu diipo diipo.”
30 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Basi ate m weeni a sak fu ayen, yokku de
fi le pagsi ku noai buta ayen fi ze mu, ale ge ate vari kpadiaka a kum a
nyɛ buye.”
31 Piita yaa pii nyiŋ a ŋman weeni wa ayen, “Mi kan weeni diipo diipo
ayen m ze fu. Mi dan poom ayen m kpi ale fu, mi kan weeni dila.”
Wa ŋaaŋviirima mbala meena me a yaa weeni dila degadega.
32 Ba yaa jam paari jigi ate ba a wi ayen Getsemani, ate Yeezu a yaa
weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni kali dela ate m ga puusi a te Naawen abe
m jam.”
33 Wa ale a cheŋ la, wa yaa basi ate Piita ale Jeemsi ale Jɔɔn a va wa. Wa
sui a yaa jam kaasi nna yegayega, ate
34 wa weeni ba ayen, “M sui ale kaasi nna yegayega, ate ku a nyɛ nna
ase mi a yaali ayen m kpi kama la. Ni be limsi dela ate m jam, abe ni kan
goa.”
35 Wa ale ga cheŋ maga dek la, wa yaa kpi duna tɛŋ a puusi a te Naawen
ayen dan ka dii wa yeeri ninam buui ate wa za wa nam la wa jigi a basi.

36 Wa puusi a te Naawen kama ayen, “M Koa, fi baga a nyɛ wari meena
kama. Yeeri ninammu de m jigi a basi. Alege, nyɛ fi dek ale a yaali dii la,
daa mi ale a yaali dii la.”
37 Wa yaa pilim jam a paari wa ŋaaŋviirima batawa ale ba dua a goa.
Wa yaa weeni Piita ayen, “Simon, ni a goa kama? Nama an baga nya ate
ku a beni fiifiik ale ge kan goa?
38 Ni a nya abe ni puusi a te Naawen ayen goom kan yik ni ate ni goa.
Ni a yaali ayen ni nyɛ dii ate m weeni ni la kama, alege ni an baga a nyɛ
dila ale ni dek pagrimɔa. Ni a yaali ka maarika m jigi.”
39 Wa yaa ŋman ga puusi a te Naawen a weeni wa ale poom a weeni dii
la.
40 Wa yaa ŋman jam wa ŋaaŋviirima jigi ale ba ŋman dua a goa, dii nyiŋ
la, goom ale jam ta ba nna yegayega, ate ba ze ba ale ba weeni wa dii la.
41 Wa ale ŋman jam ku noai butawa la, wa yaa weeni ayen, “Ni diem a
goa kama? Ku magsiya. Di danni a paari ya. Ba le yik Mi, Saalobiika a
nyo nuru baata nisima po yɔgyɔgla de.
42 Ni yiri ate ti cheŋ. Nuru waai ale ta mu a ga bobri sak la ale la a
cheena.”
43 Yeezu ale diem boro a biisi la, wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa po
wanyiwa Judas, a yaa jam wa jigi ale nuru bɔari. Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale tɛŋka kpaŋŋa ale tom ba. Ba jam
ta ka gebi kpeensa ale dua a jam ayen ba yik wa.
44 Bumbobrowa a poom weeni ba kama ayen, “Ti dan ga paari ba, nuru
waai ate mi a puusi wa la, ka waai ate ni a yaali la ale la. Ni yik wa a ta
cheŋ abe ni kan te wa be.”
45 Ba ale ga paari Yeezu la, Judas a yaa deri ga wa jigi a wi wa ayen, “M
Sagrɔ,” a yaa ale ge a puusi wa.
46 Judas ale nyɛ dila la, nuruma a yaa deri yik Yeezu ale pagrim.
47 Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi a yaa deri yeeri wa gebi kpieŋ a che
Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni tomteerɔwa turi a lonsi tɛŋ.
48 Yeezu a yaa bek nuru bɔanni ayen, “Mi ka zue ate ni ta gebi kpeensa
ale dua a jam ayen ni yik mu?
49 Daa meena mi kasim bo ale ni kama Juuma Puusika Yenni po a sak
nuruba, alege ni an yik mu. Alege ku a fe kama ayen ba ale ŋmarisi
Naawen gbaŋka po dii dila po dila po la, a jam chim wensie.”
50 Dula jigini Yeezu ŋaaŋviirima meena a yaa chali ale ge wa.
51 Nidɔa wanyi ale jam maa va Yeezu a yulum gatta peelik. Ba jam a
yaali ayen ba yik wa kama,
52 ate wa foli gatiaka a basi a te ba ale ge a yiri chali ale chabɔla.
53 Ba yaa ta Yeezu a cheŋ Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni yenni.
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale tɛŋka kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma a yaa jam tigsi chaab dula jigini, ayen ba bo Yeezu buusa.
54 Piita a yaa magi va ba ŋaaŋ a ga jo Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni
yenni dabiaka po a ga kala ale kpagini tomteerɔma a ŋuuŋ bolim.
55 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale boteerɔma meena a yaa jam a bek
nuruba ayen ba wom Yeezu wakaasuŋ ba jigi ate ba nya siuk a ko wa.
Alege ba an baga a nya wari ya.
56 Nuruba yegayega a jam velim wie a te wa kama alege ba noaŋa jam
daa bunyi.
57 Ba gela a nyini a biisi venta wie ayen,

58 “Tama wom ale wa a weeni ayen wa baga a kaasi Juuma Puusika
Yenni dii ate nuruba a se la kama, abe wa ŋman se di daa ŋata po. Wa be
kan pa nuruba ate ba se di.”
59 Alege ba me wieŋa a jam daa noayeŋ wie.
60 Ba meena ale biisi a ga nueri la, Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a
yaa yiri a zaani ba meena niŋ a bek Yeezu ayen, “Fi ka wari a tulisi wieŋa
de meena ate ba a biisi la po?”
61 Yeezu yaa sina. Wa yaa ŋman bek wa ayen, “Ka fi ale Naawen biika,
Kirisitawa ate Naawen le tom la?”
62 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mm, mi ale la. Da yeŋ ni le nya Mi,
Saalobiika ale m kali Naawen kpeeni juga geŋ a nyini chiŋmaaŋa po a
cheena.”
63 Wa ale weeni dila la, Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a yaa yik wa
dek garuku a dari cheeri ayen ku sak ayen Yeezu ale weeni dii la a kabi
wa kama ate wa yaa weeni boteerɔma ayen, “Ti an ŋman a yaali seeroba.
64 Ni meena a wom wa ale pa wa dek a magsi chaab ale Naawen la kama.
Nama a poli ka se? Wa lo yaa wa an loya?”
Ba meena a yaa bo mini wa ayen ku a magsi kama ayen wa kpi.
65 Boteerɔma gela a yaa chesi tintueta a basi wa nyiŋ ale pa garuk a bobi
lik wa ninaŋa a nak wa ale a bek ayen, “Fi seba waai dek ale nak fu la?”
Nuru baai me ale ga yik Yeezu la yaa fobi wa a gum du.
66 Ba ale ta Yeezu a nyɛ dila la, Piita a diem jam bo ka yenni dabiaka po.
Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni dɔgleema wanyi a yaa nya wa.
67 Wa ale nya Piita ale wa kala a ŋuuŋ bolimu la, wa yaa bek wa ayen,
“Fi daa Yeezu Nazaret denowa ŋaaŋviirima po wanyi?”
68 Piita a yaa pagsi ayen, “Mi ze fi ale a weeni dii la.” Wa ale weeni dila
la, wa yaa yiri a cheŋ ga za nansiuŋku noai. Dila powa kpadiak a yaa deri
kum.
69 Nipɔkbinni ale ŋman nya wa ale wa za dula jigini la wa yaa weeni
baai ale za dula la ayen, “Nuruwa de ka Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi.”
70 Piita yaa ŋman pagsi ayen wa daa Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi.
Ku ŋaaŋnyiŋ, nuru baai ale jam za mɔata wa la a yaa weeni wa ayen,
“Fi ka ba po wanyi, dii nyiŋ la fi me nyini ka Galili tɛŋka.”
71 Piita yaa pe ayen wa ze nuru waai ate ba a weeni wa wie la.
72 Wa ale pe la, vari kpadiaka a yaa deri kum a nyɛ buye ate Piita a deri
teeri dii ate Yeezu a poom weeni wa ayen, wa le pagsi ku noai buta ayen
wa ze wa ale ge ate vari kpadiaka a kum a nyɛ buye la. Wieŋa de meena
a yaa nyɛ ate Piita sui a kaasi nna yegayega ate wa yaa deri a kum.

15

1 Vari ale veenti la, saliuk yokyokwa Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale
tɛŋka kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale boteerɔma a yaa ŋman
kpabi tu chaab ayen ba zok ba le ba nyɛ Yeezu dii la. Ba ale zok ale chaab
a ga nueri la, ba yaa bobi wa nisimaŋa a ta wa cheŋ tɛŋka gominawa
Paalɔt jigi.
2 Ba ale ga paari la, Paalɔt a yaa bek Yeezu ayen, “Ka fi ale Juuma naawa
la?”
Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Ka fi dek ale weeni dila.”
3 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa jam a chiini ka wie nna yegayega ayen
Yeezu a nyɛ kaasi.
4 Dila nyiŋ Paalɔt yaa ŋman bek wa ayen, “Fi kan wom ba ale a chiini
wieŋa nna yegayega a te fu la? Fi ka wariya a tulisi ba?”

5 Alege Yeezu a jam sina. Wa an jam weeni wariya. Ku yaa cha Paalɔt.

6 Bena meena ba Juuma Gaambasika Tigini a nyiem a dan paari,
Gominawa Paalɔt a nyiem lak nuru waai ate tɛŋka demma a yaali ayen
wa lak ate wa nyini likka dɔkku po a nyini la a basi kama.
7 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi ayen Barabasi ate ba jam maa yik
wa a lik dii nyiŋ la, wa jam maa nyɛ ka noayeŋ ale wa tɛŋka demma ate
ba nyɛ kpaliŋ ale baai ale a nya ba tɛŋka zuk la. Ba ale jam boro a nyɛ
kpalíŋka la, ba jam ko ka nuruba gela.
8 Nuruba yegayega a yaa tigsi chaab a jam Paalɔt jigi a saalim wa ayen
wa nyɛ dii ate wa nyiem poom a nyɛ tigini danni la a te ba.
9 Wa yaa bek ba ayen, “Nama a yaali ayen m basi ka Juuma naawa?”
10 Paalɔt a jam seba ayen ka Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa nyunni nyiŋ
ale soa ate ba yik Yeezu a ta jam wa jigi.

11 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa a yaa weeni nuru bɔanni ayen ba a
saalim ayen wa lak Barabasi a basi abe wa ge Yeezu.
12 Paalɔt a yaa bek ba ayen, “Nuru waai ate nama wi ayen Juuma naab
la, m nyɛ wa se?”

13 Ba meena a yaa kaari nna yegayega ayen, “Ni ko wa.”

14 Paalɔt a yaa bek ba ayen, “Ka boan jaab wabiok ate wa tom?”

Ba yaa kaari a gaam dila a weeni ayen, “Ni ko wa.”

15 Paalɔt a jam a yaali kama ayen wa nyɛ ate nuru bɔanni supeentik.
Wa yaa lak Barabasi a basi, ale ge basi ate ba miiri Yeezu ale kpaasa ale
ge pa wa a te, ayen ba ta wa ga ko.

16 Paalɔt sojima a yaa yik Yeezu a ta jo ba Gominawa yenni dabiaka po
a yaa wi ba soji chaama ate ba jam.
17 Ba yaa pa garuk monuŋ a jo wa ale pa munsa a yok zutok a pa vuk
wa zukku,
18 a yaa a puusi wa a weeni ayen, “Juuma naawa kasim boro taam wuu.”
19 Ba yaa pa duok, a nak wa zukku ale chesi tintueta a basi wa nyiŋ ale
kpi duna wa niŋ a potim a nyɛ nna ase ba a te wa ka zula la.
20 Ba ale nyɛ wa la a ga nueri la, ba yaa yeeri garuk monuku ale pa wa
dek gattaŋa a jo wa a ta wa nyini cheŋ ayen ba ko.

21 Ba ale jam bo siuku po a cheŋ la, ba yaa zik Simon ale wa cheena
tɛŋka po ate sojima a fe wa ate wa tuesi Yeezu jabarimu ji. Simon a jam
ka tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Sairini la deno. Wa jam ka nuru baai ate ba
a wi ayen Alezanda ale Arufusi la ko.
22 Ba yaa ta Yeezu a ga paari juijui ate ba a wi ayen Golgota la. Ku kiri
ale “Zukoluku Jigini.”
23 Ba yaa pa tiim a nyo daam po ayen Yeezu nyu, alege wa an jam nyuya.
24-25 Wenbinni ale jam kan diem a jueli paari wenzuk sunsuŋ la, ba yaa
yik Yeezu a kpi wa jabarimu nyiŋ. Ba yaa pa wa gattaŋa a chari chaab.
Ba jam nak ka gbaŋ a nya waai ale magsi garuk kuui deka la.
26 Ba yaa pa tapagi a ŋmarisi di nyiŋ ayen,

KA JUUMA NAAWA ALE NNA

a pa di kpi jabarimu zuk.
27 Ba jam maa kpi ka zueba baye ŋanbarinta nyiŋ a gum Yeezu po, ate ba
wanyi a bo wa juga, nwala me a bo wa gala.
28 Ate ba le jam ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po ayen, “Ba nyɛ wa ase ka
zue la a yaa jam chim wensie.”

29 Nuru baai ale jam va dula a taam la a yaa zak zuk nya wa a mati ba
noa ale a le wa ayen, “Mm, daa fi ale weeni ayen fi le kaasi Juuma Puusika
Yenni abe fi ŋman se di a nueri daa ŋata po la?
30 Nyini jabarimu zuk a siŋ a vari fi dek a basi ate ti nya.”
31 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma me a jam
a la wa ale a weeni chaab ayen, “Wa jam baga a vari nuruba a basi kama,
alege wa an baga a vari wa dek a basi.
32 Ka Juuma naawa, ale nna. Kirisitawa ate Naawen le tom ate wa jam
la ale nna. Wa nyini jabarimu zuk a siŋ ate ti yaa siak a te wa.”
Zuema bayewa baai ate ba jam kpi ba a gum Yeezu po la, me a le wa.
33 Wenni ale jam jueli a bo wenzuk sunsuŋ la, legi a yaa jam lik tɛŋ kala
meena a ta ga paari wenbalini.
34 Legini ale jam basi la, Yeezu a yaa kaari nna yegayega a weeni wa
dek tɛŋka biika po ayen, “Eloi, eloi lema sabagtani.” Ku kiri ale, “M kowa
Naawen, m kowa Naawen, ka boa ate fi zɛri mu?”
35 Nuru baai ale jam za dula jigini la ba gela wom dii ate wa weeni la.
Ba yaa weeni chaab ayen, “Fi wom wa ale a wi Naawen biisiteerɔwa Elaja
la?”
36 Ba po wanyi a yaa chali cheŋ ga pa sosok a lusi da miisiŋ po a pa yik
do woŋ nyiŋ a zak ta jueli Yeezu noai. Wa ale diem a zak duoku ta la wa
yaa chiem weeni baai ale jam za la ayen, “Ni basi ate ti limsi a nya ase
Elaja a le jam a yik wa ta nyini jabarimu zuk a siŋ tɛŋ ya.”
37 Yeezu a yaa ŋman kaari nna yegayega a yaa ale ge a kpi.
38 Wa ale jam kpi la, garuk kpioŋ kuui ate ba jam pa a kasi Juuma Puusika
Yenni po la, a yaa jam cheeri ku ŋmazuk a ta siŋ paari ku tɛŋ.
39 Sojima kpagi dii ale jam za Yeezu jabarimu tɛŋ la a jam nya wa ale
kpi dii la kama. Wa yaa weeni wa dek ayen, “Wensie, nuruwa de sum ka
Naawen biik.”
40-41 Nipɔk baai ale jam maari Yeezu Galili tɛŋka po la, ba gela a jam za
mɔata dula a nya dii ale nyɛ la kama. Ba gela yue a jam ale Salomi ale
Mɛɛri Magdala ale Mɛɛri, Jeemsi baaŋka ale Josesi mawa. Nipɔk baai ale
jam va Yeezu a cheŋ Jerusalem tɛŋka po la, yegayega me a jam bo dula
jigini kama.
42-43 Nuru wanyi ale jam nyini tɛŋ ate ba a wi ayen, Arimatia. Wa yoi a
jam ale Josefi. Wa jam ka Juuma boteerɔma po wanyi ate nuruba a zuli
wa nna yegayega. Wa jam kasim a limsi ka diipo ate Naawen ayen wa jam
chim naab tɛŋzuk de a nya tɛŋka meena la. Da dii ale pa a te ba Vuusum
Danni la, ka da dii ate ba a gomsi ba dek nalimnyiini a limsi Vuusum Danni
la. Da dila danni junɔai ate wa yaa yiri ale popo pagrim a cheŋ Paalɔt jigi
a ga saalim wa ayen wa basi ate wa ga yeeri Yeezu nyiŋka jabarimu zuk
a ta cheŋ ga gu.
44 Paalɔt ale ga wom ayen Yeezu a kpi ka nna nwuli la, ku yaa deri cha
wa nna yegayega. Wa yaa wi wa sojima kpagini a bek wa ayen, “Ka wensie
wa sum kpi kama?” Kpagini a yaa tulisi wa ayen, “Mm, ka wensie wa sum
kpi kama.”
45 Dula jigini Paalɔt a yaa siak ayen Josefi ga yeeri Yeezu nyiŋka jabarimu
zuk a ta ga gu.
46 Josefi a yaa basi dula jigini ale ge cheŋ ga da garuk a yaa ga yeeri
Yeezu nyiŋka jabarimu zuk a yaa pa garuku a pili ka a ta ga dueni puŋ
vorub paalik po. Tɛŋ kala demma a jam a gu ba nuruma ka pina vie po.
Wa ale nyɛ dila a ga nueri la, wa yaa bilim tintain kpeeni a lik puŋku
vorumu nɔanni.

47 Mɛɛri Magdala ale Josesi mawa Mɛɛri, a jam nya ba ale gu Yeezu juijui
la kama.

16

1 Ba Vuusum Danni ale taam la, Mɛɛri Magdala ale Jeemsi mawa Mɛɛri
ale Salomi a yaa ga da kpa masik ayen ba pa sa Yeezu nyiŋka.
2 Laasidi dai, saliuk yokyok ate wenni pusi magla la, ba yaa cheŋ juijui
ate ba gu Yeezu la.
3 Ba ale jam a cheŋ la, ba yaa bek chaab ayen, “Ka wana dek ale wa
bilim tintanni puŋku vorumu noai a basi a te ti?”
4 Ba ale ga paari la, ba yaa nya tintanni ale di bilim dua nakpiak ale ge
puŋku vorumu nɔanni a basi. Tintanni a jam zuak kama ale dobra.
5 Nipooma a yaa ga jo Yeezu guka jigini a yaa nya nidɔa wanyi ale wa
kala ba juga geŋ a jo kasaauk peeluk ate yɔgsum a yaa jam yik ba nna
yegayega.
6 Nidɔawa a yaa weeni ba ayen, “Ni kan chali yɔgsumɔa. M seba ayen
ni a gisi ka Yeezu Nazaret denowa waai ate ba kpi wa jabarimu nyiŋ la.
Wa yiri kum po kama. Ni nya ba ale pa wa dueni juijui la nna.
7 Ni cheŋ ga weeni Piita ale Yeezu ŋaaŋviirima meena ayen, ‘Wa le de
ba niŋ a cheŋ Galili tɛŋka po kama ase wa daam ale weeni ba dii la. Ba
dan cheŋ dula, ba le nya wa.’ ”
8 Nipooma a yaa basi dula jigini ale ge chali a cheŋ. Ba kpaziim a yaa
jam a nak nna yegayega ate ba nyiŋsaŋa a gok. Ba an jam a weeni sak
waaiya, dii nyiŋ la ba jam a chali ka yɔgsum.
9 Yeezu ale yiri kum po Laasidi dai saliuk yokyok la wa liŋ pa wa dek
a sak ka Mɛɛri Magdala waai ate wa jam yiak chichiribaata tiyopoiwa wa
jigi a basi la.
10 Mɛɛri a yaa jam cheŋ Yeezu ŋaaŋviirima jigi. Ba meena sue a jam
kaasi ka nna yegayega ate ba a kum.
11 Mɛɛri a yaa weeni ba ayen Yeezu a yiri kum po kama ŋman ta nyuvuri
ate wa dek a nya wa. Alege ba an jam siak ayen ku ka wensie.
12 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu a yaa jam tagri a pa wa dek a sak wa
ŋaaŋviirima po bayewa, baai ale jam basi Jerusalem tɛŋka a cheŋ jigi
yoŋ la.
13 Ba yaa pilim ŋmani a cheŋ wa ŋaaŋviirima mbala jigi a weeni ba ayen
ba nya Yeezu kama, alege ba an jam siak ayen ku ka wensie.
14 Ku ale ŋman pilim ga nyɛ maga la, Yeezu ŋaaŋviirima pi ale wanyiwa
a yaa jam kala a de ba ŋandiinta ate Yeezu a yaa jam pa wa dek a sak
ba. Wa yaa tɔariŋ ba ayen ba ka nuru baai ale kan ta siaka la. Ba tueŋa
a kpari ka nna yegayega ate ba an baga siak ale baai ale jam weeni a sak
ba ayen ba nya wa kama ale wa yiri kum po la.
15 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni nyini a cheŋ tɛŋka meena po a mooli
Naawen wamaŋsaŋa a sak waai meena.
16 Baai meena ale ba ta siaka ale mi, a tuesi soka, Naawen le vari ba
ba wabaataŋa po a basi, alege baai meena ale kan ba ta siaka ale mi la,
Naawen le jam bo mini ba kama.
17 Baai meena ale ta siaka ale mi la, le baga a nyɛ wie ate ku sak ayen
Naawen ale sum tom ba. Ba le pa mi yonni nyiŋ a yiak chichiribaata
nuruba zuima po a basi. Ba le baga a biisi be paalisa me.
18 Ba dan yik wiiga yaase ba dan nyu choŋ, jaab kan nyɛ ba. Ba le baga
me a pa ba nisima a vi yɔgnyeensa zuk ate ba a nya nyiŋyɔgsa.”

19 Nyɔnɔwa Yeezu ale biisi a ga nueri la, wa yaa yiri a jueli wennŋmazuk
a ga kala Naawen juga geŋ.
20 Wa ŋaaŋviirima a yaa nyini a cheŋ tɛŋka meena po a mooli Naawen
wamaŋsaŋa a sak nuruba. Nyɔnɔwa a jam bo ale ba kama diipo meena
ale a maari ba ate ba a tom tuimkperisa nna yegayega ayen ku sak ayen
ba wieŋa ka wensie.

Yeezu Wamaŋsaŋa Wie Ate
LUUK A ŊMARISI La

1 Fi Teofilos waai ate mi Luuk a te fu zula nna yegayega la, ale a ŋmarisi
gbaŋka de a te fu. Nuruba yegayega a pii nyiŋ kama ayen ba ŋmarisi wie
ŋaai meena ale nyɛ tama sunsuŋ la.
2 Wie ŋaai meena ate ba ŋmarisi la a nyini ka seero baai ale nya ŋa ta
nyini ku piilimka po ale a sak nuruba ŋa wie la jigi.
3 Dila nyiŋ la, mi ale lagi nina a ŋmasi zamsi wieŋa de a ta nyini ŋa
piilimka po la nyiŋ ale soa ate mi poli ayen ku nala kama ate m ŋmarisi
ŋa meena ate ŋa va chaab a te ni.
4 Mi a ŋmarisi gbaŋka de a te fu kama ate fi baga a miŋ ayen wie ŋaai
meena ate ba sak fu la a sum ka wensie.
5 Va ŋaai po ate Ayerod a jam chim Judia tɛŋka naab la, Juuma Puusika
Yenni kpagi wanyi ale jam boro. Wa yoi jam le Zakaria. Wa jam nyini
ka kpagi diinaŋa po kunyi ate Abaija soa la. Zakaria powa yoi jam ale
Elizabet. Elizabet me jam ka Juuma Puusika Yenni tomteerɔma po wanyi
le.
6 Zakaria ale wa powa a jam ka nuru welensa ale a va Naawen sinsaŋŋa
nalimnyiini. Ba jam ka wakaasuŋ Naawen jigi ya.
7 Wa ale wa powa meena a jam kpaŋ ka nna yegayega, alege ba jam ka
biiga, dii nyiŋ la wa powa Elizabet a jam ka kirik.
8 Da yeŋ ate ku jam paari Zakaria buuni po wanyi ayen wa jo Juuma
Puusika Yenni po a nyɛ kaabka la, ba yaa jam lueri ayen wa Zakaria jo
nyɛ kaabka.
9 Juuma Puusika Yenni tomteerɔma a ta ka ba nyeka a va a tom ba
tuimaŋa. Ba yaa nak gbaŋ a lueri Zakaria ayen wa ju ŋanta baai nyum
ale masa la kuŋkuŋku zuk a te Naawen. Wa yaa jo Juuma Puusika Yenni
po.
10 Wa ale diem a jam bo di po la, nuru bɔanni baai ale jam ayen ba puusi
Naawen la, a yaa tigsi chaab nna yegayega a jam za dabiaka po a puusi.
11 Zakaria ale jam boro pa ŋantaŋa a nyo bolimu po ayen ba de la,
Naawen sabiiloma wanyi a yaa deri jam wa jigi a jam za kuŋkuŋku jigini
juga geŋ.
12 Zakaria ale nya wa la wa yaa deri a chali yɔgsum.
13 Alege sabiilowa a yaa weeni wa ayen, “Zakaria, kan chali yɔgsum, dii
nyiŋ la Naawen a wom fi puusaŋa kama. Wa be le basi ate fi powa a yik
puuk a biak nidɔabili. Wa dan jam biak, te biika yonni ayen Jɔɔn.
14 Wa dan biak wa fi ale fi powa ale nuruba yegayega sue le peenti ka
nna yegayega.
15 Naawen a le basi ate wa chim nuru kpioŋ Naawen nimbie po abe wa
kan a nyu daamɔa yaase dapagriga. Naawen Chiika ale sueri wa a nyini
wa biam po.
16 Wa dan chim wa le basi ate Izirali demma yegayega a basi ba beemu
suitaŋa abe ba ŋman va ba nyɔnɔwa Naawen.
17 Jɔɔn ale de Nyɔnɔwa niŋ ale pagrim ase Naawen biisiteerɔwa Elaja
ale jam pagra dii la. Wa le jam yik koba ale ba bisa ate ba niak chaab. Wa
ale ta baai ale kan a va Naawen siuku la a jam welensa nyamma yammu
siuku po. Wa ale gomsi Nyɔnɔwa nuruma a magsi a te wa.”

18 Zakaria a yaa bek sabiilowa ayen, “Mi a le nyɛ ka se a seba ayen fi ale
biisi dii la ka wensie? Mi ale m powa a kpaŋ kama.”
19 Sabiilowa a yaa weeni wa ayen, “Mi ka Gabriel waai ale a zaani
Naawen niŋ la. Wala abe le tom mu ayen m weeni fu wamaŋsaŋa de.
20 Mi ale weeni fu dii la a le jam chim ka wensie, diipo ale magsi la alege
fi ka siaka ale mi ale weeni dii la. Dila nyiŋ la fi le chim ka gaauŋ a ta ga
paari wieŋa de meena nyeka dai.”
21 Dila po meena ale nuruma za ka dabiaka po a limsi ayen wa nyini.
Ba yaa jam a weeni chaab ayen, “Ka boa ale soa ate wa a beni dɔkku po
dila.”
22 Zakaria ale nyini yenni po a za nuru bɔanni meena niŋ la, wa an jam
baga a biisi ate wa yaa pa wa nisimaŋa a magsi a sak ba. Nuruma ale nya
Zakaria ate wa pa wa nisimaŋa a magsi wieŋa a sak ba la, ba yaa deri
miŋ ayen wa nya ka wari Juuma Puusika Yenni po nna ase wa goa daasim
kama la.
23 Zakaria tuimaŋa daaŋa ale nueri Juuma Puusika Yenni po la, wa yaa
ŋman kuli wa yenni.
24 Daa magla ale taam la, wa powa a yaa yik puuk a bo wa yenni po
chiisa sinu ale kan nyeemu a ga jigiya.
25 Dula jigini Elizabet yaa weeni ayen, “Yɔgyɔgla de Nyɔnɔwa a bola
maari mu kama. Wa yeeri mu m chivieŋa po a basi kama nuruba nimbie
po.”
26 Elizabet puuka ale nya chiisa siyuebi la, Naawen a yaa tom wa
sabiilowa Gabriel ayen wa cheŋ tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Nazaret ate
ka bo Galili la po.
27 Nipɔkbili wanyi ale jam bo dula ate ba a wi ayen Mɛɛri. Wa jam siak
kama ayen wa yali nidɔa wanyi ate ba a wi wa ayen Josefi. Josefi a jam ka
naawa Deevid ŋaaŋbiik.
28 Sabiilowa a yaa jam weeni Mɛɛri ayen, “Suyɔgini a bo le fu. Nyɔnɔwa
a bo ale fu kama ale niak fu me nna yegayega.”
29 Mɛɛri ale wom dii ate sabiilowa a weeni wa la, ku yaa daani wa nna
yegayega ate wa poli wa wanni kiri ale ka dii la.
30 Sabiilowa a yaa ŋman weeni wa ayen, “Mɛɛri, kan basi ate fi kpaziim
a nagi, dii nyiŋ la Naawen niak fu kama.
31 Wa weeni kama ayen fi le yik puuk a biak nidɔabili. Fi dan jam biak
biika, wa yoi ale Yeezu.
32 Wa le jam chim ka nuru kpioŋ nna yegayega. Ba le wi wa ayen ka
Naawen Kpeeni biik. Ti Nyɔnɔwa Naawen le bobi wa naam ase wa le jam
bobi wa kokpieŋka Deevid naam buui dila po dila po dii la.
33 Wa le jam soa wa kokpieŋka Jekob ŋaaŋbisaŋa meena a ta a cheŋ
diipo meena wuu, ate wa naamu a kan maa kpeglim.”
34 Mɛɛri a yaa weeni sabiilowa ayen, “Mi a diem ze nidɔa. Ku be le nyɛ
ka se ate m yik puuga?”
35 Sabiilowa yaa weeni wa ayen, “Naawen le pa ka wa Chiika a nyo fi po
abe wa pa wa pagrimu me a lik fu. Biik kaai ate fi ayen fi biak la, nuruba
le wi wa ayen ka welensa nyɔnɔ ale Naawen biik me.
36 Be teeri fi suoku Elizabet wari. Nuruba a weeni kama ayen wa ka
kirik alege wa ale wa kpaŋsaŋa meena wa ta ka puuk chiisa siyuebi ale
nna.
37 Wari karo ate Naawen an baga a nyɛ.”

38 Mɛɛri yaa weeni ayen, “Naawen dek ale soa mu. Wa yaa be basi ate
ku nyɛ ase fi ale weeni dii la.” Sabiilowa yaa deri basi wa ale cheŋ.
39 Mɛɛri yaa deri gomsi a cheŋ nna nwuli nwuli a cheŋ tɛŋ kanyi ate ka
bo guuta sunsuŋ Judia tɛŋka po.
40 Wa le ga paari ku jigini la, wa yaa cheŋ ga jo Zakaria yenni po ayen
wa puusi Elizabet.
41 Elizabet ale wom Mɛɛri lueluku la, wa biika a yaa deri a labri ponni
po. Naawen a yaa basi ate wa Chiika a sueri Elizabet sunummu.
42 Ate wa yaa weeni Mɛɛri ale lueluk kpioŋ ayen, “Naawen niak fu kama
a gaam nipooba meena. Biik kaai ate fi le biak la, Naawen niak wa kama.
43 Ka bɔa ale soa ate wa kpeeni de a nyɛ mi jigiya ate mi Nyɔnɔwa ma
a cheena ayen wa puusi mu?
44 Mi ale poom wom fi lueluku la, m biika a deri a labri kama ale
supeentik.
45 Fi ta supeentik kama, dii nyiŋ la fi ta siaka kama ayen dii ate ti
Nyɔnɔwa Naawen weeni fu la a le sum nyɛ kama.”
46 Dula jigini Mɛɛri yaa weeni ayen,
“Mi a pagi Naawen ale ka m sunum meena.
47 Mi sui a peenti kama, ayen Naawen ka m varibasidɔ,
48 a teeri mi waai ale ka wa tomteerɔma po nuru fiik la wari.
A ta nyini jinla danni a ta a cheŋ waai meena le kasim a wi mi ayen ka
supeentik nyɔnɔ,
49 dii nyiŋ la Naawen kpeeni tom ka tuim kpeema a te mu.
Wa yonni abe welema kama.
50 Wa kasim ta jiirim kama ale baai meena ale a zuli wa la.
51 Wa jam pa ka wa pagrimu yegayegaka a yik kanjanta nyam ale ba wie
nyeka popola meena a kaasi.
52 Wa yik nalim kpeema a yeeri ba naam po ale ge basi ate nuru baai ale
kan ta zaana jigi la a ŋman taam de ba niŋ.
53 Wa be maari a te baai ate kom ta ba la ŋandiinta yegayega ale ge a basi
ate baai ale jigsi la a chim ŋanjagsa.
54-55 Wa maari tama wa tomteerɔma Izirali demma a yaa teeri ta jiirim ale
Abraham ale wa ŋaaŋbisaŋa taam wuu ase wa ale jam puulim ale
ti kokpieŋsaŋa ayen wa le nyɛ dila, a te ba la.”
56 Mɛɛri ale biisi nueri la wa yaa wari bo ale Elizabet a paari chiisa sita
ale ge yaa ŋman kuli wa yenni.
57 Elizabet biamu danni ale jam paari la, wa yaa biak nidɔabili.
58 Wa dɔkdemma ale wa vaanchaama baai ale jam mɔata wa la, a yaa
wom Naawen ale ta jiirim yegayega ale wa dii la ate ba meena ale wa a
yaa jam ta supeentik nna yegayega.
59 Biika ale jam paari daa naaniŋ la nisomma yaa jam ba ale biak wa
juijui la ayen ba gebi wa yoanni. Ba ale nyɛ dila a ga nueri la, ba yaa
weeni ayen biika me yoi ale Zakaria, ase wa kowa la.
60 Alege biika mawa a yaa zɛri ale weeni ba ayen, “Wa yonni ale Jɔɔn.”
61 Ba yaa weeni wa ayen, “Nama buuni po waai a karo a ta yoi dila.”
62 Ba yaa pa ba nisimaŋa a magsi a biisi wie ale biika kowa a bek wa
ayen, “Fi a yaali ayen fi te biika yonni ayen ka bɔa?”
63 Zakaria yaa weeni ba ayen ba ga ta jaab a jam ate wa ŋmarisi. Ba
ale ta jaamu a jam la, wa yaa ŋmarisi jaamu zuk ayen, “Wa yoi ale Jɔɔn.”
Nyaku de yaa deri cha ba nna yegayega.

64 Zakaria ale ŋmarisi a nueri la, wa yaa deri ŋman baga a biisi ate wa
yaa te Naawen pimpauk.
65 Ba vaanchaama meena ale jam bo dula jigini a mɔata ba ate ba wom
ale Zakaria a ŋman a biisi la, ba yaa jam a chali yɔgsum nna yegayega ate
wapaani de wie a yaa tagli tɛŋ sii ale jam bo guutaŋa sunsuŋ Judia tɛŋka
po la.
66 Baai meena ale jam wom la, ku yaa cha ba ate ba yaa pa ku nyo ba
suniima po a poli ku wie ale a bek chaab ayen, "Biika de ale chim ka nuru
boan choa ase wa nin chimu?" Ba jam a bek wa nyaku de kama dii nyiŋ
la, Nyɔnɔwa Naawen pagrimu a jam bo ale wa kama.
67 Naawen Chiika a yaa jam sueri Jɔɔn kowa Zakaria ate wa biisi Naawen
wieŋa. Wa yaa weeni ayen,
68 "Ti Nyɔnɔwa waai ale ka tama Izirali Naawenni la,
a jam tama jigi kama a vari ti a basi. Ni be basi ate ti a pak wa nyaku de
nyiŋ.
69 Wa te ti ka nuru kpioŋ waai ale ka naawa Deevid ŋaaŋbiik la. Wa le
chim ka ti varibasidɔ.
70 Dila po dila po ate Naawen a weeni wa biisiteerɔma baai ate wa lueri a
te wa dek la, ayen ba ŋmarisi wa gbaŋka po ayen,
71 wa puulim kama ayen wa le vari ti, ti dachaasa nisima po a basi ale baai
ale kisi ti la nisima po a basi.
72 Wa ŋman weeni ayen wa le ta jiirim ale ti kokpieŋsaŋa abe wa kan baŋ
wa ale ba ale nyɛ noayeŋ kaai ale chaab ayen ba kasim chim wa dek
wa nyiini nuruba la.
73-74 Wa jam puulim ka nna pagrik pagriga a te ti kokpieŋka Abraham ayen
wa Naawen le vari ti,
ti dachaasa nisima po a basi ate ti a va wa Naawen abe ti kan a chali
yɔgsum.
75 Ate tama ale chim nuru welensa ale wayɔrisima nyam wa jigi ti boka
meena po a ta a cheŋ.
76 M biiga, nuruba le weeni ayen fi ka Naawen kpeeni biisiteerɔ,
dii nyiŋ la fi le liŋ de ti Nyɔnɔwa niŋ a gomsi wa siuku a magsi te wa,
77 abe fi weeni ayen Nyɔnɔwa le voŋ wa nuruma tuimbaataŋa a te ba ate
ba nya varibasika.
78-79 Ti Naawenni ka jiirim yegayega nyɔnɔ. Tama, a nyɛ ase ti bo ka legi
po ate kum yaa pa bu yisuŋku a ligi ti la.
Naawen varibasika abe a nyɛ ase ka vari ale boro a veenti a yaa dak siuku
a sak ti ayen ti baga a nya suyɔgini la."
80 Zakaria biika, Jɔɔn yaa chim zuak a pagra ale wa nyiŋ ale wa chiik a
yaa basi wa yenni ale ge cheŋ jo sagini po a bo dula jigini a ta ga paari da
dii dai dek ate wa nyini piilim boro a sak Izirali demma la.

2

1 Da ŋala po na kpioŋku Siiza Agustusi ale jam soa dula jigini meena a
nya. Wa yaa jam a yaali ayen wa chiini a nya nuruba dii ale jam bo wa
tɛŋka Aroom ale tɛŋ sii meena ate Aroom tɛŋka soa la.
2 Chiinika de a jam ka piilim chiinika a magsi chaab ale diipo ate
Kurinius a jam chim Siriya gomina la.
3 Waai meena yaa jam cheŋ ba dek tɛŋsa ayen ba chiini ba.
4 Josefi yaa basi Nazaret tɛŋka ate ka bo Galili tɛŋka po la a yaa cheŋ tɛŋ
kaai ate ba a wi ayen Betilihem ate ka bo Judia tɛŋka po la. Ba jam a wi
Betilihem ayen ka Deevid tɛŋ. Josefi a jam cheŋ dula jigini kama ayen ba

maa chiini wa dii nyiŋ la wa jam ka naawa Deevid waai ate ba jam biak
dula jigini dila po dila po la, ŋaaŋbiik.
5 Mɛɛri waai ale jam siak ayen wa yali wa la a jam ta ka wa poklari
puuka ale ge va wa cheŋ la.
6 Ba ale jam bo Betilihem tɛŋka po la, wa biamu danni a yaa paari,
7 tɛŋ kala po, wa yaa biak wa poklari biamu nidɔabili a yaa pa garuk a
pili wa a dueni daka dii po ate ba pa duŋsaŋa ŋandiintaŋa a nyoro ate si
a ŋobi la, dii nyiŋ la nichamma dɔkku jam sueri kama ate ba a te ba zoŋ
ayen ba goa.
8 Naapeerisa yaa jam bo goanni po a mɔata dula jigini a limsi ba piisa
yok kula.
9 Naawen sabiilo a yaa jam pa wa dek a sak ba ate Naawen nyagsika a
yaa deri nyagsi gilim ba meena ate yɔgsum yaa deri yik ba nna yegayega.
10 Sabiilowa yaa weeni ba ayen, “Ni kan chali yɔgsumɔa. Nyɔnɔwa
Naawen ale tom mu ayen m ta wamaŋsa ŋaai le ŋa nyɛ ate nuru meena
sui peenti nna yegayega la, a jam weeni a sak ni.
11 Jinla yokku ba biak ka nidɔabili naawa Deevid tɛŋka Betilihem po. Ba
biak wa ayen wa chim ka nama ale waai meena Nyɔnɔ ale Varibasidɔ. Wa
ka Kirisitawa waai ate Naawen le tom ate wa jam la.
12 Ni yiri cheŋ dula jigini a ga nya biika ate ba pa garuku a pili wa dueni
dakanni po la. Ni dan nya biika, nyaku de le basi ate ni miŋ ayen dii ate
mi a weeni ni la ka wensie.”
13 Sabiilowa ale biisi ga nueri la, sabiiloba yegayega a yaa deri nyini
wenŋmazuk a jam gum wa po ate ba meena a yaa yi yiili a pak Naawen
ayen,
14 “Ni basi ate ti te Naawen waai ale bo wenŋmazuk la, zula yegayega.
Wala ale a te baai ale bo tɛŋzuk de ate wa sui peenti ale ba la suyɔgini.”
15 Sabiiloma ale yi ba yiini a nueri la, ba yaa ŋman yiri jueli wenŋmazuk.
Dula jigini naapeerisaŋa yaa weeni chaab ayen, “Ni basi ate ti cheŋ
Betilihem tɛŋka po a ga nya wa dii ate ti Nyɔnɔwa weeni sak ti la.”
16 Ba yaa deri yiri nyɛ nwuli cheŋ ga nya Mɛɛri ale Josefi ale biika ale
wa dua dakari po.
17 Naapeerisaŋa ale nya biika la, ba yaa weeni Josefi ale Mɛɛri dii ate
sabiilowa weeni ba biika wie la.
18 Dii ate naapeerisaŋa weeni la, a yaa deri cha baai meena ale jam wom
la.
19 Mɛɛri yaa deri ta wieŋa de a teeri ŋa ale poli ŋa wie nna yegayega.
20 Naapeerisaŋa yaa ŋman cheŋ ba piisaŋa jigini. Ba ale jam bo siuku
po a cheŋ la, ba yaa jam a biisi a pak Naawen a te wa zula wie ŋaai ate ba
wom ale ge nya me la nyiŋ. Wieŋa de a sum jam ka wa ŋaai meena ate
Naawen sabiilowa a weeni sak ba la.
21 Biika ale jam paari da naaniŋ la, ba yaa gebi wa yoanni ale ge a yaa
wi wa yonni ayen Yeezu. Yonni de ate Naawen sabiilowa a te wa ale ge
ate wa mawa yik puuka la.
22 Da dii danni ate Mɛɛri ayen wa cheŋ a ga nyɛ wa biamu welensa
kaabka ase Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni dii la, Josefi ale wa a yaa pa
Yeezu ate ba cheŋ Jerusalem tɛŋka po ayen ba pa biika a sak Naawen dula
jigini.
23 Ba jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama dila po dila po ayen, “Kaliak
a dan jam biak wa poklari biik, nidɔabili, ka Naawen ale soa nidɔabili
dila.”

24 Sinsaŋŋa me a sak kama ayen ku a fe kama me ayen ba ko nangbaŋsa
siye a nyɛ nipowa biamu welensa kaabka, Josefi ale Mɛɛri ale ba biika ale
jam cheŋ ayen ba nyɛ dii la ale la.
25 Nuru wanyi ale jam bo Jerusalem ate ba a wi wa ayen Simeyon. Wa
jam ka nuru maŋ ale a va Naawen nalimnyiini ate Naawen Chiika jam bo
ale wa. Wa jam a limsi ka da dii dai dek ate Naawen ayen wa tom waai le
wa jam vari Izirali demma a basi la.
26 Naawen Chiika ale jam puulim ale wa ayen wa kan kpi ase ka wa nin
nya Kirisitawa waai ate Naawen dek a weeni ayen wa le tom da yeŋ ate
wa jam la.
27 Josefi ale Mɛɛri ale biika Yeezu ale ga paari Jerusalem tɛŋka po la, ba
yaa cheŋ ga jo Juuma Puusika Yenni po ayen ba nyɛ dii ate Naawen gbaŋka
po a weeni la. Ba ale ga jo la, ba yaa nya Simeyonwa de ate Naawen Chiika
a dari wa a ta jam dula jigini.
28 Simeyon yaa tuesi biika nyo wa nisima po a pak Naawen a weeni
ayen,
29 “M Nyɔnɔ, jinla, fi nyɛ dii ate fi puulim ayen fi le nyɛ la kama.
Yɔgyɔgla de fi yaa le basi ate mi fi tomteerɔwa kpi ale suyɔgini,
30 dii nyiŋ la, mi dek nya waai le wa vari nuruba basi la kama.
31 Be ka fi ale gomsi wa a magsi ate nuru meena tɔgatɔga a yaa nya.
32 Wa le nyɛ ase ka bolim ate ba tɔati zaani la. Wa le sak baai ale kan daa
Izirali dem la ate ba a va fi wensie siuku abe wa zak Izirali demma
baai ate fi lueri te fi dek ayen ba chim fi nuruba la zuima zaani.”
33 Biika kowa ale wa mawa ale wom dii ate Simeyon a biisi biika wie la,
ku yaa cha ba nna yegayega.
34 Simeyon a yaa te ba niaka ale weeni biika mawa Mɛɛri ayen, “Ka
Naawen ale tom biika de ayen wa jam basi ate Izirali demma yegayega a
nya kaasuŋ, abe wa basi ate ba yegayega me a nya varibasika. Naawen le
tom wa ate wa dak wensie siuku a sak nuruba alege nuruba yegayega le
zɛri wa kama,
35 Abe ba tɔk ba wasusuŋŋa a lagri. Fi dek sunum po le kaasi ate fi nya
ninam nna yegayega nna se ba pa ka gebi woŋ a chubi fi sunum vuri la.”
36-37 Naawen biisiteerɔ ale jam boro ate ba a wi wa ayen Ana. Wa jam
ka nuru waai ate ba a wi ayen Fanuel la, le. Fanuel jam nyini ka nuru baai
ate ba a wi ba ayen Asɛ la, buuni po. Ana ale jam yali wa chorowa la, ba
jam bo ale chaab ka bena ŋayopoi ale ge ate wa chorowa a kpi. Ale ge ate
wa yaa chim pukogi a ta bena pinaanuŋ ale ŋanaansi. Wa kasim a jam
bo ka Juuma Puusika Yenni po ale kan nyini peelimɔa. Yok ale kantueŋ
meena, wa jam kasim a zuli ka Naawen ale a bobi noai a puusi Naawen.
38 Josefi ale Mɛɛri ale jam boro a biisi ale Simeyon la, Ana yaa jam gum
ba po. Wa le nya biika la, wa yaa te Naawen jiam wa nyiŋ a yaa ale ge
basi ba ale cheŋ ga weeni Jerusalem demma baai meena ale jam a limsi
ayen Naawen vari ba a basi la, biika wie.
39 Josefi ale Mɛɛri ale nyɛ dii ate Naawen gbaŋka po a weeni ba a nueri
la, ba yaa basi Jerusalem tɛŋka ale pilim ŋmani cheŋ ba dek tɛŋka Nazaret
ate ka bo Galili tɛŋka po la.
40 Biika yaa chim a ta pagrim ale yam nna yegayega ate Naawen jam a
niak wa.
41 Bena meena Juuma Gaambasika Tigini a dan paari, Yeezu kowa ale
wa mawa nyiem a cheŋ ka Jerusalem tɛŋka a ga maari a de
42 Yeezu ale jam paari bena pi ale ŋaye la, wa kowa ale wa mawa ale
wa a yaa va chaab a cheŋ ayen ba maa de ase ba kisiku ale a weeni dii la.

43 Ba tigini daaŋa ale jam nueri la, wa nyamma a yaa basi tɛŋ kala ayen
ba kuli. Ba ale jam a kuli la, ba jam ze ayen ba biika, Yeezu, a jam wari
bo ka Jerusalem.
44 Ba jam a poli ayen wa maa bo ka nuruma po. Ba ale jam a cheŋ ate
wenni a siŋ la, ba yaa nyiem bo ba mabisaŋa ale nuru baai ate ba seba la
po a gisi wa.
45 Ba ale gisi wa nuruma po a kpeeri la, ba yaa ŋmani a cheŋ Jerusalem
tɛŋka po ayen ba gisi wa boka jigi dula jigini.
46 Daa ŋata ale jam paari la, ba yaa nya wa ale wa bo Juuma Puusika
Yenni po. Wa ale Juuma sagrɔma ale jam kala ale chaab ate wa yaa a wom
ba, ale a bek ba bega.
47 Ba me a jam a bek wa ka bega. Baai meena ale jam bo dula jigini la a
wom wa ale a tulisi ba ale yam dii la kama. Ku yaa cha ba.
48 Wa nyamma ale ga nya wa la, ku yaa deri cha ba nna yegayega. Wa
mawa a yaa bek wa ayen, “M biiga, ka boa ate fi nyɛ tama dila. Ku daani
fi kowa ale mi kama nna yegayega ate ti a gisi fu.”
49 Wa yaa weeni ba ayen, “Ka boa ate nama a nyiem a gisi mu? Nama
ze ayen ku magsi kama ate m bo m kowa yenni po?”
50 Alege wa nyamma an jam miŋ wa le weeni ba dii la kiriya.
51 Yeezu a yaa yiri ate wa ale ba a va chaab a ŋmani cheŋ Nazaret tɛŋka
ate wa yaa siak ba noai dula jigini ase wa nyiem ale a nyɛ dii la. Wa mawa
yaa pa dii meena ale nyɛ la a nyo wa sunum po ale ta ŋa a teeri.
52 Yeezu yaa chim a pak a yaa ta yam a gum du ale a nyɛ ate Naawen
ale nuruba sue a peenti.

3

1 Nakpioŋku Tiberiusi Siiza ale jam de wa naamu a paari bena pi ale
ŋanu la, Pontios Paalɔt me jam chim ka Judia gomina, ate Ayerod me
chim Galili Naab, ate wa suoku me Filip, a jam soa Ituriya ale Takonitisi
tɛŋsaŋa a nya, ate Lisaniasi me a jam soa Abilene tɛŋka me a nya.
2 Anasi ale Kayafas ale jam chim Juuma Puusika Yenni kpagi kpeemaŋa,
dila powa, Zakaria biika Jɔɔn a jam bo ka sagini po. Naawen yaa biisi ale
Zakaria biika Jɔɔn goanni po.
3 Jɔɔn a yaa nyiem a gilim tɛŋ sii meena ale kali Jodan benni noai la a sak
nuruba a weeni ba ayen, “Ni meena basi ni tuimbaataŋa abe ni va Naawen
siuku. Ni dan tagri, m le te ni soka ate Naawen a voŋ ni tuimbaataŋa a te
ni.”
4 Ase Azaya Naawen biisiteerɔwa ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii la
ayen,
“Lueluk ale a kaari sagini po a weeni ayen, ‘Ni gomsi Nyɔnɔwa siuku abe
ni teenti ku.
5 Ni sueri golaŋa meena ate ŋa magsi chaab. Kunkutimaŋa ale guutaŋa
meena a magsi chaab ale tɛŋka.
Ni yuarisi siuk tii meena ale goalim la, siuk tii meena ale ta tintana la, ni
gomsi ti ate ti soa ase chaab la,
6 ate nurubiik meena a yaa nya Naawen Varibasika.’ ”
7 Nuru bɔari a yaa nyini jam Jɔɔn jigi ayen wa te ba soka. Jɔɔn yaa weeni
ba ayen, “Ni a nyɛ ase ka waapiisa la. Ka wana ale weeni ni ayen ni baga
a chali a nyini waali kaai ate Naawen za wa te ni la po?
8 Ni be a tom tuim ŋaai ale ŋa sak ayen ni basi ni tuimbaataŋa tomka
kama la, abe ni kan a weeni ni dek ayen, ‘Abraham ka tama ko.’ Ni basi

ate m weeni a sak ni ayen Naawen baga pa tintanaŋa de kama a nyɛ ate
ŋa a chim Abraham ŋaaŋbisa.
9 Ni nya liaka abe gomsi magsi ayen ka che tiimu kinni naŋsaŋa kama.
Ti sii meena me ale kan a yoani yoan maŋsa la, ka le gebi si kama a lonsi
tɛŋ, ate ba pa si a yuk basi bolim po.”
10 Nuruma a yaa bek Jɔɔn ayen, “Yɔgyɔgla de, ti be le nyɛ ka se?”
11 Wa yaa tulisi ba ayen, “Waai a dan ta gatta tiye, ku a fe kama ayen
wa pa kunyi a te waai ale kan ta garuk la. Waai me abe ale ta ŋandiinta
la, ku a fe kama ayen wa me nyɛ wa ŋandiintaŋa gela a te waai ale kan
ta ŋandiinta a de la.”
12 Lampoo cheesiroba ba gela ale maa jam ayen ba tuesi soka. Ba me
yaa bek Jɔɔn ayen, “Ti Sagrɔ, tama me abe ale nyɛ ka se?”
13 Wa yaa tulisi ba me ayen, “Ku a fe kama ayen ni kan tuesi nuruba
ligra a gaam ba ale weeni ni ayen ni tuesi dii la.”
14 Sojiba ba gela me a jam bek wa ayen, “Tama me abe ti nyɛ ka se?”
Wa yaa tulisi ba me ayen, “Ku a fe kama ayen ni kan vari nuru jaabɔa,
a yaase ni velim a te wa a tuesi wa jaabɔa, ku a fe kama ate ni basi ate ni
nina sueri ale ni tutunaŋa.”
15 Nuruma ale wom dila la, ku yaa deri cha ba ate ba deri ta yiila a poli
ayen da dii dai Jɔɔn ka Kirisitawa waai ate Naawen le tom ate wa jam la.
16 Alege Jɔɔn yaa tulisi ba meena ayen, “Mi a te ni soka ale ka nyiam
nyiini, alege nuru ale bo ŋaaŋ cheena. Wa ta pagrim gaam mi. Mi posima
ale m nin chim waai ale wa domsi a kali wa niŋ a yeeri wa nuensaŋa a
te wa la. Nuru wala ale cheena la, wa le pa ka Naawen Chiika ale bolim a
sueri ni suniimaŋa.
17 Wa gomsi magsi kama ayen wa yali wa zaaŋa. Wa dan yali nueri, wa
le tali zabeeŋa nyo wa bunni po abe wa yaa ju vottaŋa ale bolim buui ale
kan a kpimsi la.”
18 Jɔɔn jam magsi ka wie ŋa chaab nna yegayega ase nna la, a sak
nuruma Naawen wamaŋsaŋa wie.
19 Alege da yeŋ ate Jɔɔn tɔariŋ naab Ayerod nuruma nimbie po ayen
ka boa ale soa ate wa faari wa suoku powa Ayerodiasi, ale maara tom
tuimbaata ti chaab me a gum du.
20 Dii ate Ayerod a nyɛ ate di ŋmasi bie la ale wa ale yik Jɔɔn a lik la.
21 Nuruma meena ale jam boro a tuesi soka la, Yeezu a jam maa tuesi
soka kama. Yeezu yaa boro a puusi Naawen ate wenŋmazuku a deri lagri,
22 ate Naawen Chiika a siŋ jam wa zuk ase nangbaŋ la, ate lueluk a yaa
nyini wenŋmazuku po a weeni Yeezu ayen, “Fi ale m dek biik. Mi a yaali
fu ka nna yegayega. M sui peenti ale fu kama.”
23 Yeezu a jam a nyɛ ase ka bena pisita la alege yaa piilim wa sinsaŋŋa.
Nuruba jam a poli kama ayen Yeezu kowa ale Josefi. Yeezu buuni po abe
ale ka dii la ale nna:
Josefi kowa ale Ayeli. Ayeli kowa ale Matati.
24 Matati kowa ale Livai. Livai kowa ale Meliki.
Meliki kowa ale Janai. Janai kowa ale Josefi.
Josefi kowa ale Matatiasi.
25 Matatiasi kowa ale Amos.
Amos kowa ale Nayum. Nayum kowa ale Ɛzli.
Ɛzli kowa ale Nagai. Nagai kowa ale Maat.
26 Maat kowa ale Matatiasi. Matatiasi kowa ale Semein.
Semein kowa ale Josek. Josek kowa ale Joda.

Joda kowa ale Joanan.
27 Joanan kowa ale Aresa.
Aresa kowa ale Zerubabel. Zerubabel kowa ale Sealtiel.
Sealtiel kowa ale Neri. Neri kowa ale Meliki.
28 Meliki kowa ale Addi. Addi kowa ale Kosam.
Kosam kowa ale Ɛlimadam. Ɛlimadam kowa ale Ɛri.
Ɛri kowa ale Josua.
29 Josua kowa ale Ɛlieza.
Ɛlieza kowa ale Jorim. Jorim kowa ale Matati.
Matati kowa ale Livai. Livai kowa ale Simeyon.
30 Simeyon kowa ale Juda. Juda kowa ale Josefi.
Josefi kowa ale Jonam. Jonam kowa ale Eliakim.
Eliakim kowa ale Melea.
31 Melea kowa ale Mena.
Mena kowa ale Mataata. Mataata kowa ale Natan.
Natan kowa ale Deevid. Deevid kowa ale Jese.
32 Jese kowa ale Obed. Obed kowa ale Boazi.
Boazi kowa ale Salimon. Salimon kowa ale Naason.
Naason kowa ale Aminadab.
33 Aminadab kowa ale Ademin.
Ademin kowa ale Arini. Arini kowa ale Ayeziron.
Ayeziron kowa ale Perezi. Perezi kowa ale Juda.
Juda kowa ale Jekob.
34 Jekob kowa ale Aizik.
Aizik kowa ale Abraham. Abraham kowa ale Tɛra.
Tɛra kowa ale Nayo. Nayo kowa ale Serug.
35 Serug kowa ale Areu. Areu kowa ale Peleg.
Peleg kowa ale Ɛba. Ɛba kowa ale Sɛla.
Sɛla kowa ale Kenan.
36 Kenan kowa ale Afakasad.
Afakasad kowa ale Sɛm. Sɛm kowa ale Nowa.
Nowa kowa ale Lamek. Lamek kowa ale Metusela.
37 Metusela kowa ale Ɛnok. Ɛnok kowa ale Jared.
Jared kowa ale Mayalale. Mayalale kowa ale Kenan.
Kenan kowa ale Ɛnos.
38 Ɛnos kowa ale Sɛti.
Sɛti kowa ale Adam. Adam kowa ale Naawen.

4

1 Yeezu yaa nyini Jodan benni jigini a ŋman jam ate Naawen Chiika a
sueri wa sunummu a yaa ta wa cheŋ ga jo sagini po,
2 juijui ate Sitaana jam pa da pisinaansi meena a nyɛ wa nya la. Da
pisinaansi wa de meena wa an jam de jaabjaabɔa. Da ŋala meena ale jam
taam la kom nna yegayega ale jam ta wa.
3 Wa ale jam bo sagini po an de jaabjaab la Velinvendika yaa weeni wa
ayen, “Fi dan sum ka Naawen biik, be nyɛ ate tintanni de a tagri chim
boroboruk a te fu,”
4 Yeezu yaa tulisi ayen, “Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama ayen,
‘Nurubiik an boro ka ŋandiinta nyiini nyiŋa.’ ”
5 Yeezu ale tulisi dila la, Velinvendika yaa zak wa a ta jueli ŋmazuk a
deri sak wa tɛŋzuk meena tɛŋsaŋa ale soa dii la,

6 ale weeni wa ayen, “M le te fu pagrim ate fi soa tɛŋzuk de meena ale
jigsika meena. Naawen ale pa ku meena a nyo m nisima po. M baga kama
pa a te waai dek ate mi a yaali la.
7 Fi dan siak a te mu zula, m le pa ku meena a te fu.”

8 Yeezu yaa ŋman tulisi ayen, “Ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen, ‘Ku
a fe kama ayen ni a te Nyɔnɔwa ni Naawenni nyiini zula abe ni a tom a
te wala nyiini.’ ”

9 Velinvendika yaa ŋman ta wa a cheŋ Jerusalem tɛŋka a ta wa ga jueli
kali Juuma Puusika Yenni zuk nna niŋniŋa a yaa weeni wa ayen, “Fi dan
sum ka Naawen biik, nyini dula jigini a yok zi tɛŋ,
10 dii nyiŋ la, ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen, ‘Naawen a le basi
ate wa sabiiloma a nya fi zuk.’
11 Ba ŋman ŋmarisi ayen, ‘Sabiiloma le yik fu kama nalimnyiini ate fi zi
ale ge tanaŋa kan te fu tuem.’ ”

12 Alege Yeezu yaa tulisi Velinvendika ayen, “Ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka
po ayen, ‘Kan nyɛ fi Nyɔnɔwa fi Naawenni a nya.’ ”

13 Velinvendika ale nyɛ wa nya a nueri la, wa yaa basi Yeezu alege a
limsi da dii danni ale magsi la ate wa ŋman nyɛ wa a nya.

14 Yeezu yaa basi dula jigini ale pilim ŋman cheŋ Galili tɛŋka ale Naawen
Chiika pagrimu. Nuru meena tɛŋ kala po a jam wom Yeezu wie kama.
15 Wa jam nyiem cheŋ ba tuka diinaŋa po kama a sak nuruma ate ba
meena jam a te wa pimpauk nna yegayega.

16 Wa yaa cheŋ wa dek tɛŋka Nazaret juijui ate wa chim la, a yaa ga jo
ba tuka dɔkku po ba Vuusum Danni ase wa nyiem ale poom a nyɛ dii la.
Wa yaa yiri zaani ayen wa karim Naawen gbaŋka.
17 Ba yaa pa ka geli juijui ate Azaya Naawen biisiteerɔwa ŋmarisi la a
te wa ate wa lagri ka a nya juijui ate ku ŋmarisi ayen,

18 “Ti Nyɔnɔwa Chiika a bo ale mu kama,
dii nyiŋ la, wa lueri mu kama ayen m pa Naawen wamaŋsaŋa a sak
baai ale ka ŋanjagsa la.
Wa tom mu me kama ayen m ga weeni niwomma, baai ate pagrɔba a
yik ba kpaliŋ po a ta ba la ayen ba nya vuusum kama,
abe m weeni yeeba ayen Naawen nyɛ kama ate ba ninaŋa lagri,
abe m weeni baai me ate nuruba basi ate ba a nam la ayen Naawen
nyɛ ate ba nya vuusum kama,
19 abe m weeni ayen diipo ate Naawen le ta varibasika jam te wa
nuruma la a jam kama.”
20 Yeezu ale karim nna a nueri la, wa yaa yik gbaŋka lik ale pa te nuru
waai ale pa ka a te wa la ale ge kali tɛŋ, ate ba yaa kasim a nya wa nna
ziim.
21 Yeezu yaa piilim biik a weeni ba ayen, “Jinla danni, nama dek abe ale
wom Naawen Gbaŋka karuŋku de la, ku sum chim ka wensie.”

22 Waai meena ale wom wa wieŋa de la, ba yaa pak wa. Ku jam cha ba
ka nna yegayega ale wie ŋaai ale jam nyini wa noai po a nyini la ate ba
yaa bek chaab ayen, “Daa Josefi biika ale nna?”

23 Alege Yeezu yaa tulisi ba ayen, “M seba chak kama ayen ni le weeni
mu wamagsini de ayen, ‘Tiim nyɔnɔ, tebi fi dek.’ Ni le weeni mu ayen ni
wom dii meena ate m nyɛ Kapernaum tɛŋka po la kama. Ku be magsi ka
fi nyɛ dila fi dek tɛŋka po.”

24 Yeezu ale miŋ ba popolaŋa la, wa yaa weeni ba ayen, “Wensie ate mi
a weeni ni nyaku de ayen nuru dan weeni ayen wa ka biisiteerɔ, wa dek
tɛŋ demma a kan yaali wa nyummɔa.
25 “Ni basi ate m weeni a sak ni ayen, diipo ate Naawen biisiteerɔwa Elaja
jam boro la, pukoga yegayega ale jam bo Izirali tɛŋka. Dii po ate ŋmoruku
an jam ni ate ku paari bena ŋata ale chiisa siyuebi la, kom kpiem ale jam
bo tɛŋka meena po.
26 Alege Naawen an jam tom Elaja nya ba de waai jigiya. Wa jam tom
wa ka pukogi dinyi jigi ate wa bo Zarefat tɛŋka po ate ka bo Saidon tɛŋka
po la.
27 Ni basi ate m ŋman weeni a sak ni ayen diipo ate Naawen biisiteerɔ
wa choawa Ɛlaisa a jam boro la, gama nna yegayega ale jam bo Izirali
tɛŋka po alege ba wanyi la an jam nya nyiŋyɔgsa, ka dinyi nyiini waai ate
ba a wi ayen Naaman ate wa nyini Síriya tɛŋka la, ale jam nya nyiŋyɔgsa.”
28 Waai meena tuka dɔkku po ale wom wieŋa de meena la, ku yaa te ba
supuurim nna yegayega,
29 ate ba yaa dari wa a ta nyini tɛŋka po a nyini a yaa ta wa jueli guuk
kuui zuk ate ba tɛŋka a jam za la. Ba jam poli kama ayen ba yuk wa ate
wa nyini guuku zuk a siŋ lo tɛŋ, a kpi.
30 Alege ku ŋaaŋnyiŋ ate wa yaa va nuruma sunsuŋ a nyini cheŋ.
31 Wa jam cheŋ ka Kapernaum tɛŋka ate ka bo Galili tɛŋka po me la. Ba
Vuusum Danni ale jam paari la, wa yaa sak ba.
32 Wa sinsaŋŋa jam cha ba kama, dii nyiŋ la ŋa ta ka pagrim ŋa po.
33 Nuru ale jam ta chichiribiok wa zukku po a maa bo tuka dɔkku po, a
yaa kaari nna yegayega a weeni ayen,
34 “Yeezu Nazaret denowa, fi a yaali ka boa ti jigiya? Fi jam ayen fi kaasi
ti kama? M seba fi ale ka waai la kama, fi ka Naawen nuru weleŋka.”
35 Alege Yeezu weeni chichiribioku ayen, “Goori abe fi nyini wa zukku
po a nyini.” Chichiribioku yaa deri chiak nuruwa a pa fobi tɛŋ waai meena
niŋ alege ate ku nyini wa zukku po a nyini. Ku an jam te nuruwa tuem.
36 Waai meena ale nya dila la, ku yaa cha ba nna yegayega ate ba yaa
bek chaab ayen, “Ka boan jaab sinsaga ale nna? Ni nya nuruwa de ale ta
pagrim a baga a weeni chichiribaata nuruba zuima po ate ti a nyini?”
37 Baai meena ale jam kala a gilim Kapernaum tɛŋka la, a jam wom
Yeezu ale tom dii la kama.
38 Yeezu yaa basi tuka dɔkku alege cheŋ ga jo Simon yenni. Wa ale ga
jo yenni po la, ba yaa weeni wa ayen ka Simon ŋanuba ale a yuak. Wa
nyiŋka a jam toliŋ ka nna yegayega.
39 Yeezu yaa jo wa jigi a zaani wa tɛŋ a yaa weeni nyiŋtuilaŋa ale nin
muna ayen ŋa basi wa. Wa ale weeni dila la, nyiŋtuilaŋa a yaa basi wa
ate wa yaa deri yiri yaali nyiam a te ba.
40 Wein ale jam boro a siŋ la, nuru baai ale jam ta nuruba ate tueta
tɔgatɔga a jam ta ba la a yaa pa ba meena a ta jam Yeezu jigi ate wa pa
wa nisaŋa a vi ba meena zuk ate ba meena yaa nya nyiŋyɔgsa.
41 Chichiribaata me a jam nyini ba yegayega zuima po a nyini a kaari a
weeni ayen, “Yeezu, fi ka Naawen biik!”
Alege Yeezu jam weeni si kama ale nin muna ayen si nyini. Wa an jam
te si siuk ayen si weeni wari ya dii nyiŋ la, chichiribaata a jam seba kama
ayen wa ka Varibasidɔwa waai ate Naawen le tom ate wa jam la.
42 Vanni ale ga veenti la, wa yaa yiri cheŋ juijui ate nuru karo la. Alege
nuruma a diem gisi nya wa a jam wa jigi a lik wa tara, kan siak ayen wa
basi ba,

43 alege wa yaa weeni ba ayen, “Ku a fe kama ayen m cheŋ tɛŋsa si
chaab a ga sak Naawen wamaŋsaŋa wie ate ba me wom, dii nyiŋ la ka
dila nyiŋ ate wa tom mu.”
44 Yeezu yaa nyiem gilim Juuma tɛŋsaŋa meena tuka diinaŋa po a sak
Naawen wamaŋsaŋa.

5

1 Dai yeŋ ate Yeezu jam za Genesaret mogi kpeeni noai a sak nuru bɔari.
Nuru bɔanni ale jam a tusi chaab ayen ba wom Naawen wamaŋsaŋa la,
2 Yeezu yaa nya ale ŋaarunta tiye a za mogini noai. Jum yigrisa ale jam
soa ti a yaa pa ti zaani alege ga boro a sugri ba ŋmaasaŋa.
3 Wa yaa jo kali ŋaaruŋ kuui po ate Simon soa la, a yaa weeni wa ayen
wa dam ku ate ku siŋ nyiamu po magla. Simon yaa dam ku ate ku siŋ
nyiamu po magla ate Yeezu yaa kali ku po alege a sak nuruma.
4 Wa ale biisi nueri la, wa yaa weeni Simon ayen ba dam ba ŋaaruntaŋa
a siŋ liŋku po a yuk ba ŋmaasaŋa ale ba le yik juma.
5 Simon yaa tulisi wa ayen, “M Nyɔnɔ, yokku meena tama kasim a yuk
kama alege ti an yik jaabjaabɔa. Alege fi dan weeni dila, mi le yuk nya.”
6 Ba yaa yuk basi nyiamu po a yik juma nna yegayega a gaam taam ate
ba ŋmaasaŋa tali maga ate si cheeri.
7 Ba yaa kamsi wi ba vaanchaama ale bo ŋaaruŋ kuŋkula po la ayen ba
jam a maa maari ba. Ba ale jam la, ba yaa maa chaab a vaari jumaŋa a
sueri ŋaarunta tiyewa ate ti jam tali maga ate ti siŋ nyiamu tɛŋ.
8 Simon Piita ale jam nya dii ale nyɛ la, wa yaa kpi duna tɛŋ Yeezu niŋ
a weeni wa ayen, “Basi mu m dek nyiini, m Nyɔnɔ, dii nyiŋ la, mi ka
tuimbaata nyɔnɔ.”
9-10 Wa weeni dila kama dii nyiŋ la, ku jam cha wa ale wa dɔama kama.
Ku jam cha wa jum yigri chaama Zebedi bisaŋa kama, Jeemsi ale Jɔɔn.
Alege Yeezu a weeni Simon ayen, “Kan chali yɔgsum, a ta nyini jinla a
cheŋ, mi a te fu ka tuim paali, ayen fi nyɛ ate nuruba a jam va mu.”
11 Ba ale dam ba ŋaaruntaŋa a jueli kuŋkɔŋini la, ba yaa basi jaab meena
ale ge va Yeezu.
12 Tɛŋ kanyi ate nuru jam ta gama tuem. Nuru wa ale nya Yeezu la, wa
yaa kpi duna tɛŋ wa niŋ a saalim wa ayen, “M dek nyɔnɔ, fi dan siak, fi
baga a tebi mu kama ate mi a nya nyiŋyɔgsa.”
13 Yeezu yaa teeri wa nisaŋa a tiri wa ale weeni ayen “M siak ya. Ta
nyiŋyɔgsa.” Wa ale weeni dila la, tuemu yaa deri basi wa ate wa nya
nyiŋyɔgsa.
14 Yeezu yaa weeni wa ale nin muna ayen, “Kan weeni a sak nuru waai
ya, ku ale nyɛ dii ate fi nya nyiŋyɔgsa la. Cheŋ Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa po wanyi jigi a pa fi dek a sak wa. Wa dan nya fu weeni wa ate
wa nyɛ kaabka a te fu ase Moosis ale sak ti dii dila po dila po la. Dila a le
sak nuruba kama ayen yɔgyɔgla de fi yaa ta nyiŋyɔgsa.”
15 Alege waai meena jam wom Yeezu wie ka nna yegayega ate nuru bɔari
a yaa jam wa jigi ayen ba wom wa sinsaŋŋa abe wa tebi ba tuetaŋa.
16 Alege Yeezu jam basi ba kama ale cheŋ juijui ate nuru karo la ayen
wa puusi Naawen.
17 Da yeŋ ate Yeezu a jam boro a sak la, Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma a yaa jam ayen ba wom. Ba jam nyini ka tɛŋfiisaŋa meena ale bo
Galili tɛŋka po la. Ba gela me a jam nyini Judia ale Jerusalem tɛŋsaŋa. Ti
Nyɔnɔwa pagrimu abe jam bo ale Yeezu kama ate wa baga a tebi nuruba.

18 Wa ale jam boro a sak la, nuruba yaa jam ji nuru wanyi ale jaab. Wa
nisa ale wa naŋsa ale jam kpi. Ba yaa pii nyiŋ ayen ba ta wa jo a dueni
Yeezu niŋ,
19 alege nuruma jam piisi ka nna yegayega ate ba an jam baga vuri ba
po a paari Yeezu. Ba yaa pa nuruwa a ta jueli dɔkku zuk a vuri vorub
gboŋku sunsuŋ a yaa pa miisa a bobi jaamu a pa wa ta va vorumu po a
siŋ dueni Yeezu niŋ.
20 Yeezu ale jam seba ayen ba ta siaka yegayega ale wa la, wa yaa weeni
nuruwa ate wa nisaŋa ale wa naŋsaŋa a kpi la ayen, “Nidɔa, Naawen voŋ
fi wabaataŋa te fu kama.”
21 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela ale Farisiima ale jam maa kala dula
a wom Yeezu ale weeni dii la, a yaa a bek chaab ayen, “Nuruwa de ale a
biisi dii la, ku nala? Wa ale a biisi dii la ku ka leeta Naawen jigi. Ka wana
ale baga a voŋ nuru wabaata a te wa, nin kan daa Naawen nyiini?”
22 Alege Yeezu a jam seba ba ale a poli dii la kama, ate wa bek ba ayen,
“Ka boa ale soa ate ni ta bek ŋala chaab ni suniima po?
23 Ni basi ate m bek ni wari ayen, ‘Ka ku kuna dek ale moali ate m weeni?
Mi nin weeni nuruwa de ayen fi nya voŋteka a yaase m weeni ayen yiti
cheŋ?’ ”
24 Yeezu nyɛ nna kama ayen ba seba ayen ka wa saalobiika ale ta pagrim
tɛŋzuk meena a baga a voŋ nuruba wabaata a te ba. Wa yaa chiem weeni
yɔgnyieŋka ayen, “Yiri zaani ŋmai, abe fi pa fi tiaka a cheŋ kuli fi yenni.”
25 Nuruwa yaa deri yiri zaani ba meena niŋ, a yaa pa wa tiaka a pak
Naawen a kuli.
26 Ku yaa cha waai meena ale za dula jigini la. Ba yaa pak Naawen ale a
weeni ayen, “Jinla, tama nya wakperikaliisa.” Yɔgsum jam yik ba ka nna
yegayega.
27 Yeezu ale basi yenni ale a cheŋ la, wa yaa nya lampoo cheesido wanyi
ate ba a wi wa ayen Livai. Wa jam kala ka lampoo cheesika dɔk po a tuesi
lampoo. Yeezu yaa weeni wa ayen, “Yiri a jam va mi ŋaaŋ.”
28 Yeezu ale weeni dila la, Livai a yaa basi wa tuimaŋa meena ale yiri
va wa.
29 Livai yaa ta Yeezu a kuli yeri a nyɛ tigi kpeeni nna yegayega a te wa.
Lampoo cheesiroba nna yegayega ale nuru ba chaab ale jam maa kala a
de ale ba.
30 Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale nya ale ba kala a de la, ba
yaa ŋuuni ale chaab a yaa bek Yeezu ŋaaŋviirima ayen, “Ka boa ate nama
a gum chaab ale Lampoo cheesiroba ale wabaata nyam a kala a de ale a
nyu?”
31 Yeezu ale wom dila la, wa yaa weeni ba ayen, “Daa nyiŋyɔgsa nyam
ale a yaali tiim nyɔnɔ, ka yuariba nyiini.
32 Mi an jam ayen m wi ka nuru baai ale a poli ayen ba ka nuru
welensa la, alege ka wabaata nyam ate mi jam ayen m wi ate ba basi
ba tuimbaataŋa tomka.”
33 Ba yaa weeni Yeezu ayen, “Jɔɔn Sokateerɔwa ŋaaŋviirima a nyiem
kasim a bobi ka noa ale a puusi Naawen me. Farisiima ŋaaŋviirima me a
nyiem a bobi kama, alege, fi Yeezu, ŋaaŋviirima kan bobi noa ale ge goanti
a de.”
34 Yeezu yaa tulisi ba ale wamagsini ayen, “Nipɔkfiaka nyɔnɔwa dɔama
a baga a bobi noa? Aaya! Nipɔkfiaka nyɔnɔwa ale diem boro ale ba la, ba
an baga a nyɛ dila.

35 Alege ku cheena ate nuruba le yik wa a ta cheŋ, dila powa, ba yaa le
bobi noa.”
36 Wa yaa ŋman magsi wamagsini di choa ayen, “Ba kan cheeri garuk
paaluk garuchiak a laŋ garuk kpaga. Ba dan nyɛ dila ba a kaasi garuk
paaluku kama. Garuchiak paalika me abe kan magsi garuk kpakka.”
37 Wa ŋman pilim a magsi di choa ayen, “Ba kan pa da paalik a su bunlɔk
kpak po. Ba dan nyɛ dila, bunlɔkku a na kama ate daamu a waaŋi. Ku
dan nyɛ dila, nuruwa a jok wa bunlɔkku ale wa daamu meena kama.
38 Dapaalik a magsika bunlɔk paaluk suka.”
39 Wa yaa ŋman weeni me ayen, “Nuru abe karo a nyu dakpaga ale
ŋman a yaali dapaaliga, dii nyiŋ la, wa le weeni ayen ka da kpakka ale
nala.”

6

1 Juuma Vuusum Danni po dinyi ate Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa ga
jo nuru wanyi talim po. Ba ale a cheŋ la, wa ŋaaŋviirima a yaa wie “wiiti”
zuima a piak a ŋobi.
2 Farisiima ba gela ale jam nya dila la, ba yaa bek ba ayen, “Nya, ka boa
ate ni a kaasi tama Vuusum Danni kisiku?”
3 Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Nama an diem karim Naawen gbaŋka po a
wom kommu ale jam yik Deevid ale wa dɔama ate ba nyɛ dii la?
4 Wa an jo daa Naawen Yenni po a pa boroboruk kuui ate nuruba ta jam
te Naawen la a ŋmari ŋobi ale ge ŋmari te wa dɔama ate ba me ŋobi?
Nama ze ayen kan daa Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa nyiini, nuru yoŋ kan
maari a ŋobi boroboruk kula?”
5 Yeezu yaa ŋman weeni ba ayen, “Ka Mi Saalobiika ale soa Vuusum
Daaŋa me.”
6 Vuusum Danni di choa ale ŋman jam paari la, Yeezu yaa ga jo ba tuka
dɔkku po a boro a sak. Nuru wanyi ale jam maa boro ate wa juga nisa kpi.
7 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale Farisiima ale jam maa bo dula la, a yaa
jam a limsi ayen ba nya ase Yeezu le tebi nuruwa yaase wa kan tebi. Ku
ale jam ka ba Vuusum Danni ate wa dan tebi abe ba baga a nya siuk a
tɔariŋ wa.
8 Alege Yeezu jam miŋ ba ale a poli dii la kama ate wa yaa weeni nisim
kpiitaŋa nyɔnɔwa ayen, “Jam zaani dela.” Nuruwa yaa yiri a ga zaani
dula,
9 ate Yeezu yaa weeni nuruma ayen, “Mi a yaali ayen m bek ni ka wari
ayen, Vuusum Danni a weeni ti kama ayen ti a tom tuimmaŋsa a te nuruba
yaa di a weeni ti kama ayen ti tom tuimbaata a te nuruba? Ku be a weeni
ti kama me ayen ti te nuruba nyuvuri yaa ti ko ba?”
10 Yeezu bek ba nyaŋa de meena ale gisi nya ba meena a yaa weeni nisim
kpiitaŋa nyɔnɔwa ayen, “Teeri fi nisaŋa” ate nuruwa yaa teeri wa nisaŋa
a deri ta nyiŋyɔgsa.
11 Alege ku yaa deri te Farisiima supuurim nna yegayega ate ba yaa zok
ale chaab ba le ba nyɛ Yeezu dii la.
12 Da ŋala po da yeŋ ate Yeezu a ga jueli guuk kunyi zuk ayen wa puusi
Naawen. Dila danni wa jam puusi ka Naawen kantueŋka ale yokku meena.
13 Vari ale veenti la, wa yaa wi wa ŋaaŋviirima a yaa lueri a ta nyini
ba meena po nuruba pi ale baye a yaa te ba yoi ayen tuimtomdɔba.
Tuimtomdɔma de jam ale:
14-16 Simon, (waai ate wa te wa yoi paali ayen Piita la), ale Andiru (waai
ale ka Simon suok la), ale Jeemsi, ale Jɔɔn, ale Filip, ale Batolomiu, ale

Matiu, ale Tomasi, ale Jeemsi (Alfiyus biika), ale Simon ale jam a nyɛ ayen
Juuma a nya ba dek zuk la, ale Judas (Jeemsi biika), ale Judas Iskariot, waai
le wa ta Yeezu a ga bobri sak la.

17 Yeezu ale ga nyini guuku zuk a siŋ ale wa ŋaaŋviirima la, wa yaa
cheŋ ga zaani juijui ate tɛŋka a dua magsi chaab la. Wa ŋaaŋviirima
yegayega ale nuru bɔari me nna yegayega a jam nyini Judia tɛŋka meena
ale Jerusalem ale Taaya ale Saidon tɛŋsaŋa ale kali nya kpeemu noai la.
Ba meena jam jam kama ayen ba wom wa sinsaŋŋa abe wa tebi ba tuetaŋa
me.

18 Baai ale jam ta chichiribaata ba zuima po ate ti a daani ba la a jam
maa nya nyiŋyɔgsa kama me.

19 Nuru bɔanni a yaa kasim jam a tusi chaab ayen ba tiri wa, dii nyiŋ la,
pagrim ale jam nyini wa jigi a jam a te ba meena nyiŋyɔgsa.

20 Wa yaa zak wa zuk a nya wa ŋaaŋviirima ale deri piilim sakka ayen,
“Nama, mi ŋaaŋviirima, baai ale ka ŋanjagsa la ta supeentik kama, dii
nyiŋ la, nama le de Naawen Naamu.

21 Nama baai ate kom ta ni yɔgyɔgla la, ta supeentik kama, dii nyiŋ la, ni
chum le chak.

Nama baai ale a kum yɔgyɔgla la, ta supeentik kama, dii nyiŋ la, ni chum
le la.

22 Nama baai ate nuruba kisi ni la, ale a zɛri ni ale a le ni ale a weeni ayen
ni ka nuru baata la, nyaŋa de meena ni ale a va mi Saalobiika nyiŋ,
la ta supeentik kama.

23 Ni a gok ale supeentik ba ale a nyɛ ni dila la, dii nyiŋ la, tutuna kpeema
ale bo wenŋmazuk a limsi ni. Daa nama nyiini ale piilim a nya dila, ba
kokpieŋsaŋa a jam nyɛ Naawen biisiteerɔma jigi ka dila degadega.

24 Alege nama baai ale jigsi la ku ale bie ni jigi kama dii nyiŋ la, nama
poom deri nya ni masimu kama yɔgyɔgla.

25 Nama baai ale chak yɔgyɔgla la, ku ale bie ni jigi dii nyiŋ la, kom le yik
ni chum diipo.

Nama baai me ale a la yɔgyɔgla la, ku ale bie ni jigi dii nyiŋ la, ni le kum
chum diipo.

26 Nama baai ate nuru meena a te ni pimpauk la, ku ale bie ni jigi dii nyiŋ
la, ba kokpieŋsaŋa a jam biisi ka dila degadega a magsi chaab ale
biisiteerɔ baai ale jam a velim dila po dila po ayen ba ka Naawen
biisiteerɔba la.

27 “Alege mi a biisi ale ka nama baai ale a wom la ayen ku a fe kama
ayen ni ta yaalika ale ni dachaasa abe ni a tom tuimmaŋsa a te baai ale
kisi ni la

28 abe ni a niak baai ale a ka a te ni la, abe ni a puusi Naawen a te baai
ale a le ni la.

29 Waai a dan fɔbi fi tapiak, virim ka choawa me a te wa ate wa fɔbi.
Waai me abe dan yeeri fi garigeli ale pagrim, yeeri garuk kuui me ate fi jo
garigenni a vi ku zuk la a te wa.

30 Waai a dan juisi ni jaab, ku a fe ate ni te wa. Waai abe dan pa ni jaab
me ni kan bek wa ate wa te ni.

31 Ni nyɛ ni chaab jigi ase nama me ale a yaali ayen nuru nyɛ nama me
jigi dii la.

32 “Ni dan ta yaalika ale baai ale ta yaalika ale ni la, ni a poli ayen ni ale
tuesi niaka? Ni basi ate m weeni a sak ni ayen tuimbaata nyam dek a ta
yaalika kama ale baai ale ta yaalika ale ba la.

33 Ni be dan a tom tuimmaŋsa a te baai me ale a tom tuimmaŋsa a te
nama me la, ni a poli ayen ni ale tuesi niaka? Boan nyiŋŋa, tuimbaata
nyam a nyɛ ka dila degadega me.
34 Ni be dan te nuru maarika ale ge ta yiila ayen wa me a le te ni maarika,
ni a poli ayen ni ale tuesi niaka? Tuimbaata nyam me a te maarika ka
tuimbaata nyam me ale a yiili ayen bala me le te ba maarika.
35 Alege ku a fe kama ate ni ta yaalika ale ni dachaasa abe ni a tom
tuimmaŋsa a te nuruba, abe ni kan a yiili ayen ba me le tom tuimmaŋsa
a te nama me, abe ni a te nuruba maarika, abe ni ka a yiili ayen nuru bala
me a le maari nama me. Ni dan nyɛ nyaŋa de meena ni tutuna kpeema
ŋaai ale bo ŋaaŋ la, le zuak ka nna yegayega ate ku sak ayen ni ka Naawen
kpeeni bisa, dii nyiŋ la, wa diem ta jiirim kama ale baai ale kan a nyɛ nuru
jiam ase ba nin nyɛ wari a te ba la. Wa ta jiirim me kama ale gaasa nyam.
36 Ni ta jiirim ase ni kowa Naawen ale ta jiirim dii la.
37 “Ni dan a bo nuruba buusa, nama dek me le nya ka buusa boka. Dila
nyiŋ la, ni kan a bo nuruba buusa. Ni voŋ a te nuruba ate nama me nya
voŋteka.
38 Ni te nuru jaab ate Naawen pa jaab a te nama me ate ku poom gaam
taam sueri a nyini. Dii nyiŋ la, fi le pa poli kaai a magsi jaab a te nuru la,
poli kala degadega ate Naawen le pa magsi a te nama me.”
39 Wa ŋman pilim magsi wamagsini di choa ayen, “Yio an baga a dari
yio. Ba dan nyɛ dila, ba noa bayewa a lo ka goluk po.
40 Ŋaaŋviiro an gaam wa kpagiya alege kpagini a dan sak wa nalimnyi-
ini, wa a nyɛ ase ka kpagini la.
41 “Ka boa ale soa ate fi a nya yiok kuui ale bo fi vaanchoa nummu po
la alege fi an baga a nya duok kuui ale bo fi dek nummu po la?
42 Fi baga a nyɛ ka se a weeni fi vaanchoa ayen, ‘M doa, basi ate m pa
yiok fi nummu po a basi’, alege an baga nya duok kuui ale dua fi dek
nummu po la? Ni basi ate m weeni a sak ni ayen ni ka pimpaasiroba.
De niŋ a pa duok kuui ale bo fi dek nummu po la a basi ate fi baga nya
nalimnyiini a pa yeri kuui ale bo fi vaanchoawa nummu po la a basi.”
43 Yeezu yaa ŋman magsi ayen, “Tiib buui ale ta nyiŋyɔgsa la, kan yoani
yoan baata, ti buui me ale kan ta nyiŋyɔgsa la, kan yoani yoan maŋsa,
44 dii nyiŋ la, ba a miŋ tiib ka bu yoana jigi boan nyiŋa moota a kan
yoani zaauŋ zuwa yaase gaa kan yoani kangbegi zuwa.
45 Nuru maŋ a tom ka tuimmaŋsa a ta a nyini wa sunum po a nyini.
Nuru biok me a tom ka tuimbaata a ta a nyini wa sunum bioku po a nyini.
Dii nyiŋ la, wa dii ale bo nuru sunum po la, ka dila degadega ate wa a
biisi.
46 “Ka boan nyiŋ ale soa ate ni a wi mu ayen, ‘Nyɔnɔ, Nyɔnɔ,’ alege ni
kan nyɛ dii ate mi a weeni ni la?
47 Nuru waai a dan jam mi jigi a wom m wieŋa ale va ŋa m le weeni a
sak ni wa ale ka nuru waai choa la.
48 Wa a nyɛ ase ka nuru ale boro a se wa yeri la. Wa tu ka goluk ate ku
siŋ nna yegayega a yaa paari tintana a nyubi wa nyubini. Ŋmoruk ale ga
ni a sueri tɛŋka meena la, beli a yaa sueri a nyini ate nyiamu a chali ga a
nak wa yenni alege bu an baga viti yenni a lonsiya, dii nyiŋ la, wa se di
kama nalimnyiini ate di pagra.
49 Alege m ŋman a weeni kama ayen nuru waai a dan wom m wieŋa
ale ge kan va ŋa, wala choa a nyɛ ase ka nuru ale se wa yeri alege wa an
nyubi nyubi la. Benni nyiamu ale mobi la, wa yenni a yaa deri lo paari
tɛŋ nna bugibugi.”

7

1 Yeezu ale biisi nueri la, wa yaa cheŋ Kapernaum tɛŋka.
2 Aroom tɛŋka demma sojima kpagi dinyi ale jam ta wa tomteerɔ.
Kpagini jam a yaali wa ka nna yegayega. Wa tomteerɔwa a yaa jam a
yuak a mɔata kum.
3 Kpagini ale wom Yeezu wie la, wa yaa tom Juuma kpaga ŋa gela ayen
ba cheŋ a ga wi Yeezu ate wa jam tebi wa tomteerɔwa.
4 Ba yaa jam Yeezu jigi a saalim wa a weeni wa dila, ale ge weeni wa me
ayen, “Kpagini de ka waai ale magsi ayen fi maari wa la.
5 Wa a yaali ti nuruma ka nna yegayega ate wa yaa se tuka dɔk a te ti.”
6 Yeezu a yaa va ba a cheŋ kpagini yenni. Wa ale jam tali maga ate wa
paari yenni la, kpagini a yaa tom wa dɔaba ayen ba ga weeni wa ayen, “M
dek nyɔnɔ, kan daani fi dek ayen fi jam m yenni. Mi posima ale fi nin jam
jo m yenni po.
7 Be ka dila ale soa ate m dek an jam fi jigiya. Biisi biik nyiini ale m
tomteerɔwa a le nya nyiŋyɔgsa kama.
8 Mi me ka nuru waai ale a tom a te kpaga ŋa chaab la. Alege m ta sojiba
kama baai me ate mi me a nya ba zuk la. M dan weeni ba wanyi ayen wa
cheŋ dela, wa a cheŋ kama, m dan weeni wanyi me ayen wa jam de, wa a
jam kama, m dan weeni m tomteerɔwa ayen, ‘Nyɛ nna,’ wa a nyɛ kama.”
9 Wa ale weeni nyaŋa de meena a nueri ate Yeezu wom la, ku jam cha
Yeezu ka nna yegayega ate wa virim weeni nuru bɔanni ale jam va wa la
ayen, “Tɛŋka meena ale dua, mi an diem nya siaka de choa. Izirali dek
tɛŋka po me mi an nya ka choa.”
10 Kpagini ale tom nuru baai la, a yaa pilim kuli kpagini yenni a ga a
paari a nya ale tomteerɔwa a ta nyiŋyɔgsa kama.
11 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu cheŋ tɛŋ kanyi ate ba a wi ayen Neen. Wa
ŋaaŋviirima ale nuru bɔari nna yegayega ale jam maa va wa.
12 Ba ale ga boro a mɔata noai dii ale a jo tɛŋka po la, Yeezu yaa nya ale
nuru wanyi a kpi ate ba ji a ta a nyini. Wa mawa biik meena a jam ale
nuruwa. Wa mawa be jam ka pukogi. Nuru bɔari a yaa jam maa nyini
tɛŋka po a va wa.
13 Nyɔnɔwa ale nya pukogini la, jiirim yaa yik Nyɔnɔwa ate wa weeni
pukogini ayen, “Kan a kum”.
14 Yeezu yaa cheŋ a ga tiri tiaka ate nuru baai ale ji kpiowa la, a yaa deri
zaani. Yeezu yaa weeni kpiowa ayen, “M biiga, mi ale a weeni fu ayen fi
yiri.”
15 Kpiowa yaa deri yiri a biisi ate Yeezu yaa pa wa a te wa mawa.
16 Yɔgsum yaa jam yik ba meena ate ba a te Naawen pimpauk ale a
weeni ayen, “Biisiteerɔ kpioŋ ale pa wa dek a sak tama. Naawen abe ale
jam ayen wa vari wa nuruma a basi.”
17 Wanni de ate Yeezu nyɛ la, a yaa jam tagli Judia tɛŋka meena ale tɛŋ
sii meena ale jam kala a gilim ka la.
18 Jɔɔn ŋaaŋviirima ale wom wieŋa de meena la, ba yaa weeni sak wa.
Wa yaa wi ba baye a tom ba
19 ayen ba cheŋ Nyɔnɔwa jigi a ga bek wa ayen, “Ka fi ale waai ate
Naawen weeni ayen wa le tom ate wa jam la, yaa ti a yiili nuru yoŋŋɔa?”
20 Ba ale jam paari Yeezu la, ba yaa weeni ayen, “Jɔɔn Sokateerɔwa ale
tom ti fi jigi ayen ti bek fu ayen, ‘Ka fi ale waai ate Naawen weeni ayen
wa le tom ate wa jam la, yaa ti a yiili nuru yoŋŋɔa?’ ”

21 Ba ale jam za a limsi dula jigini la, Yeezu jam tebi ka nuruba nna
yegayega tueta ale yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi, ale lagi
yeeba yegayega nina.
22 Wa yaa tulisi Jɔɔn nuruma ayen, “Ni pilim ŋman cheŋ ga weeni Jɔɔn
dii ate nama nya ale wom me la. Ni nya baai nina daam ale ligi la, ba yaa a
nya kama, baai daam ale ka gbatta ale gbaŋsa la, ba yaa a yiri a cheŋ, baai
daam ale ka gama, ba yaa ta nyiŋyɔgsa, baai daam ale ka tukpara nyam
la, ba yaa a wom, kpeeba a yiri kum po, ŋanjagsaŋa a wom wamaŋsaŋa.
23 Baai ale kan ta chichama ale mi la, ta supeentik kama.”

24 Jɔɔn ŋaaŋviirima ale basi Yeezu ale a kuli la, Yeezu yaa deri piilim a
biisi Jɔɔn wie ale nuru bɔanni, a bek ba ayen, “Nama ale jam nyini cheŋ
sagini po la nama poli ayen ni nya ka boa? Nama a poli ayen ni nya ka
nuru ate wa a nyɛ ase wuuk ate viok a fugi la?
25 Nama nyini ayen ni nya ka nuru ate wa jo garuk nalinta? Aawo, nuru
baai ale a jo garuk nalinta ale a de masim la, a bo ka nalima yie.
26 Mi a bek ka nama ayen ni weeni a sak mu jaab buui dek ate nama
nyini ayen ni nya la? Ni nyini ayen ni nya ka biisiteerɔ? Mm, ni nya wari
kama di gaam biisiteerɔ.
27 Ka waai ate ba ŋmarisi wa wie Naawen Gbaŋka po la ale nna ayen,
Naawen weeni ayen, ‘Ni nya, mi a tom ka m nuru ayen wa de fi niŋ a
gomsi siuku magsi a te fu.’
28 Mi a weeni ni kama ayen Jɔɔn a gaam ka waai meena ate nipɔk a
biak la. Alege waai ate ba a zaab Naawen naamu po la, a poom gaam Jɔɔn
kama.”
29 Nuruma meena a jam wom wa kama. Ba ale lampoo cheesiroma a
jam siak kama a va wie ŋaai meena ate Naawen a yaali la ate Jɔɔn a te ba
soka.
30 Alege Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a jam zɛri Naawen ale a
yaali ayen wa nyɛ dii a te ba la kama ate ba yaa zɛri ayen Jɔɔn kan te ba
soka.
31 Yeezu yaa ŋman ayen, “Ka boan jaab ate mi le pa a magsi chaab ale
jinla demma nna? Ba a nyɛ ase ka boan la?
32 Ba a nyɛ ase ka bimbaansa ale kala yaba peelim po a wi chaab a weeni
ayen, ‘Tama peeri damunsaŋa kama alege fi kan gogi? Tama be ŋman yi
ka kuuna yiila alege fi kan kumu?’
33 Siuk kula po Jɔɔn Sokateerɔwa ale jam jam la, wa jam bobi ka noai, a
kan de ŋandiinta yaase wa nyu daam, ate ni jam a weeni ayen, ‘Wa ta ka
chichiribiok wa zuk po.’
34 Ku ŋaaŋnyiŋ ate mi Saalobiika me a jam a de ale a nyu la, ni jam
weeni kama me ayen, ‘Mi baga a de ale a nyu, ka nna yegayega, ayen mi
ka lampoo cheesiroba ale tuimbaata nyam doa.’
35 Alege ni basi ate m weeni a sak ni ayen, diipo meena yam nyam a
nyiem dan nya Naawen yammu, ba a miŋ bu kama.”

36 Farisii wanyi ale jam wi Yeezu ayen wa jam de ŋandiinta ale wa ate
Yeezu yaa cheŋ ate ba kala a de.
37 Tɛŋ kala po nipɔk ale jam boro. Wa jam ka waba nyeerik. Wa ale
wom ayen Yeezu a bo Farisii wa yeri a de ŋandiinta la, wa yaa ta kpa buui
nyum ale masa la jam Yeezu jigi, kpaamu jam sueri ka kpaam cheŋbili.
38 Wa yaa zaani Yeezu tɛŋ a kum ale pa wa ninyiamu a sugri Yeezu
naŋsaŋa ale ge a yaa domsi kali tɛŋ a pa wa zuisaŋa a duisi wa naŋsaŋa
ate si ko, ale a puusi, a yaa pa kpaamu a kpiiri si zuk.

39 Farisiiwa ale nya dila la, wa yaa weeni wa dek wa popola po ayen,
“Nuruwa de a daam dan sum ka Naawen biisiteerɔ, wa te seba nipowa de
ale ka waai choa a tiri wa la kama, dii nyiŋ la, nipowa ka waba nyeerik.”
40 Yeezu ale miŋ nuruwa ale a poli nna la, wa yaa tulisi wa ayen Simon,
“M ta ka wari ayen m weeni a sak fu.”
Simon me a yaa bek wa ayen, “Ka boan wari, sagrɔ?”
41 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Nuru ale jam boro a yaa piem wa ligra
a te nuruba baye. Nuruma de wanyi a jam piem ka daa kobsinu tutuna,
wanyi me piem daa pisinu tutuna.
42 Ba noa bayewa an ŋman jam baga a tuni nuruwa ligraŋa a te wa.
Nuruwa yaa voŋ te ba meena ale weeni ba ayen ba basi ba pamaŋa tunika.
Ka ba wana dek ale ta yaalika yegayega yɔgyɔgla de ale nuruwa de?”
43 Simon yaa tulisi Yeezu ayen, “Mi a poli ayen ka waai ale ta nuruwa
ligra yegayega alege wa voŋ a te wa la, le wa ta yaalika nna yegayega ale
wa.”
Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Fi biisi ka wensie”,
44 ale ge yaa virim nipowa jigi a bek Simon ayen, “Fi nya nipowa de? Mi
ale jo fi yenni po alege fi an te mu nyiam ayen m ŋɔa sugri m naŋsaŋa
alege nya wa de sugri ka mi naŋsaŋa ale wa ninyiam ale ŋman pa wa
zuisaŋa a duisi si ate si ko.
45 Fi an te mi tia, alege diipo ate mi ga jo yenni de po la, wa an diem
basi mi puusa.
46 Fi an pa kpaam a kpiiri m zuwa, alege wa pa ka kpa masik a kpiiri
basi m naŋsaŋa zuk.
47 Wa ta yaalika ka nna yegayega dii nyiŋ la, wa nya voŋ teka kama wa
wabaataŋa nyiŋ. Alege waai ale nya voŋteka magla la, a ta ka yaalika
magla me.”
48 Yeezu yaa weeni nipowa ayen, “Fi nya voŋteka kama.”
49 Baai meena ale jam maa boro a de la, a yaa jam a bek chaab ayen,
“Ka wana ale nna, a voŋ nuruba wabaata a te ba?”
50 Alege Yeezu yaa weeni nipowa ayen, “Fi siaka vari fu basi kama, cheŋ
ale suyɔgini.”

8

1 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu yaa nyiem gilim a cheŋ tɛŋkpieŋsa ale tɛŋfiisa
a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa wie a magsi chaab ale Naawen Naamu.
Wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa a jam maa bo ale wa kama.
2 Nipooba gela me baai ate wa jam yiak chichiribaata ba zuima po a basi
ale ba gela me baai ate wa jam tebi ba tueta la a jam maa va wa kama.
Nipooma de jam ale Mɛɛri waai ale jam nyini Magdala tɛŋka ate Yeezu
yiak chichiribaata tiyopoi wa zukku po a basi la ale
3 Chuuza waai ale jam ka Naawa Ayerod tomteerɔma kpagi la, powa
Joana ale Suzana ale nipooba ba chaab nna yegayega. Nyaba de meena
ale jam pa ba dek ŋanta a nya Yeezu ale wa ŋaaŋviirima zuk.
4 Nuru bɔari nna yegayega a yaa nyini tɛŋsa tɔgatɔga a jam wa jigi ase
wa ale va si po a taam la. Ba ale jam jam wa jigi a piisi nna yegayega la
wa yaa piilim sakka ale wamagsini ayen,
5 “Nuru wanyi ale jam boro a yaa nyini boro a yuk ŋanbie, bieŋa gela a
yaa lo siuku niŋ ate nuruba a yaa tabi ŋa zuk taam ate nuinsa a deri jam
pisi ŋa meena.
6 Ŋa gela me a lo tintana po. Ŋa ale nyini a chim la, ŋa yaa jak a kpi dii
nyiŋ la, tantaŋa an jam soa dii dula jigini ate nyiam a duagi.

7 Ŋa gela me a lo munsa po a yaa nyini a gum chaab ale munsaŋa ate si
gerigeri ŋa.
8 Ŋa gela me a lo tɛŋ naluŋ po a nyini a chim biak a be bie kook dinyidinyi
nyiŋ.”
Yeezu ale weeni wa wamagsini de a nueri la, wa yaa weeni ba ayen,
“Nuru waai ale ta tue a wom la, wa wom mi nalimnyiini.”
9 Wa ŋaaŋviirima ale bek wa wamagsini de kiri la,
10 wa yaa tulisi ba ayen, “Naawen basi kama ate nama seba wa naamu
wasusuŋŋa alege nuruba gela jigi, ŋa chim ka wamagsima nyiini ate ba a
nya ale a nya alege ba kan miŋ, ba a wom ale a wom alege ba kan miŋ
ŋa.”
11 Yeezu yaa weeni ayen wamagsini kiri ale m na: “Bieŋa ka Naawen
wieŋa.
12 Be ŋaai ale lo siuku po la ka nuru baai ale wom Naawen wieŋa de la,
ate Sitaana a yaa jam jo ba suniimaŋa po a pa ŋa ta nyini ate ba kan nya
siuk a siak a te ŋa ate ba a nya varibasika.
13 Be ŋaai me ale lo tintanaŋa po la, a nyɛ se ka baai ale wom ŋa ate ba
sue peenti alege ŋa kan jo ba suniimaŋa po nalimnyiini la. Ba yaa va ŋa
maga dega, alege nyenyaka a dan jam ba jigi Naawen wieŋa vaka nyiŋ, ba
nyiem deri pa ŋa vaka a basi.
14 Be ŋaai ale lo munsaŋa po la, a nyɛ ase ka baai ale wom ŋa alege tɛŋka
po wieŋa popolaŋa ale ba ligra yaalika yegayegaka ale ba ŋanyaalika, ŋala
meena a de ka Naawen wieŋa ate wamaŋ an baga nyini ŋa po a nyini.
15 Be ŋaai ale lo tɛŋ naluŋku po la, a nyɛ ase ka baai ale wom ŋa ale ta
ŋa ba suniima po a va ŋa nalimnyiini ale a zuli wa ale a tom tuimmaŋsa
la.”
16 Yeezu a yaa ŋman magsi wamagsini di choa ayen, “Nuru karo a tɔati
wa bolimzeuŋ ale ŋman pa jaab a lik ku a yaase wa pa ku a zaani gaduok
tɛŋka. Alege wa dan tɔati, wa a pa ku a zaani ka jaab zuk ate ku a nya ate
baai ale a jo dɔkku po la a nya bolimu.
17 “Boan nyiŋŋa, wari karo a suk ate di kan nyini peelim ate nuruba a
nya, yaase wari karo a chim wasusugi ate di kan nyini peelim ate waai
meena a seba.”
18 Yeezu yaa pa wanni de a biisi nueri a weeni ayen, “Be ŋman lak tue
wom wa dii ate Naawen a weeni la. Dii nyiŋ la, waai ale seba Naawen
maga dek la, Naawen le basi kama ate wa ŋman seba wa nna yegayega a
gum du, alege waai me ale kan seba wa, alege a poli ayen wa seba wa la,
Naawen le basi kama ate wa kan poom seba wa ale maga dek me la.”
19 Dula jigini, Yeezu suaataŋa ale wa mawa a yaa jam wa jigi alege, ba
ale jam paari la, ba an baga a nya wa dii nyiŋ la, nuruma a jam piisi ka
nna yegayega.
20 Nuruma yaa weeni Yeezu ayen, “Fi mawa ale fi suaataŋa a za peelim
a yaali ayen ba nya fu.”
21 Yeezu yaa weeni nuruma meena ayen, “Mi ma ale mi suaata ale baai
ale wom Naawen wanni ale siak a te di la.”
22 Da yeŋ ate Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa jo ŋaaruŋ po ate wa weeni
ba ayen, “Ni te ti taam mogi kpeeni kauk kuŋkula.” Ba yaa siak ate ba a
taam.
23 Ba ale bo nyiamu po a cheŋ la, goom a yaa deri yik Yeezu. Va kpioŋ a
yaa yiri ale ba diem bo nyiamu po. Ba ŋaaruŋku a yaa nyɛ ase nyiamu a
sueri ku la ate ba yaa poli ayen ba bo ka kum po.
24 Ba yaa nak Yeezu a yiri a weeni wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, Ti Nyɔnɔ, ti boro
a kpi kama.”

Yeezu yaa yiri a weeni vioku ayen ku basi abe nyiamu a nyɛ balaa. Vioku
a yaa deri basi ate nyiamu me a baliŋ. Ba waai an ŋman choaya ale maga
dek me.
25 Yeezu yaa bek wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni siaka le?”
Ku yaa cha ba ate ba kpaziim a nak ate ba yaa weeni chaab ayen,
“Nuruwa de, ka wana ate wa baga a biisi ale vioku ale nyiamu ate ba
a wom wa nɔaya?”
26 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa jam paari Gerasa tɛŋka. Tɛŋka de bo
ka Galili mogi kpeeni kori geŋ.
27 Wa ale ga nyini ŋaaruŋku po a ga siŋ tɛŋ la, Gerasa deno ate
chichiribaata a jam bo wa zuk po a yaa jam Yeezu jigi. Ku jam beni ka nna
yegayega. Wa an jam a jo gatta. Wa be jam bo daa yeri po, wa jam bo ka
juijui ate ba a gu kpeeba la a goa boositaŋa sunsuŋ.
28 Wa ale nya Yeezu la, wa yaa lo tɛŋ wa niŋ a yaa kaari ate ku jueli nna
yegayega ayen, “Fi a yaali ka boa m jigiya, fi Yeezu Naawen kpeeni biika?
Mi a saalim, kan namsi mu.”
29 Wa weeni dila kama dii nyiŋ la, ka Yeezu ale na chichiribioku ayen ku
nyini wa zukku po a nyini. Wa jam ka chichiribiok kuui ale kasim a jam a
daani wa nna yegayega la. Ba jam yik wa kama a pa choarima a bobi wa
nisa ale wa naŋsa alege wa nyiem diem gebi ŋa ale ge ate chichiribioku a
ta wa cheŋ ga bo sagini po.
30 Yeezu yaa bek wa ayen, “Fi yoi ale boa?”
Wa yaa tulisi ayen, “Mi yoi ale Anurubɔari.” Dii nyiŋ la, chichiribaataŋa
a jam piisi ka nna yegayega a jo wa.
31 chichiribaataŋa a yaa saalim Yeezu ayen wa kan na ti ate ti cheŋ
ninam jigiya.
32 Die ale jam piisi nna yegayega a za guuk kunyi zuk dula jigini a de.
Chichiribaataŋa a yaa saalim Yeezu ayen wa basi ate ti nyini a ga jo dieŋa
po ate ŋa yaa chali siŋ a ga lo mogi kpeeni nyiamu po a kpi.
33 Chichiribaataŋa meena yaa nyini nuruwa zukku po a ga jo dieŋa ate
ŋa meena chali siŋ mogi kpeeni nyiamu po a kpi.
34 Nuru baai ale jam a nya dieŋa zuk la ale nya dii ale nyɛ la, ba yaa
chali kuli ba yieŋa a ga weeni tɛŋka po demma ale baai meena ale jam bo
ba tatta po la.
35 Nuruma yaa nyini cheŋ Yeezu jigi ayen ba nya dii ale nyɛ la. Ba yaa
nya nuru waai ate chichiribaataŋa a poom ta wa la ale wa kala Yeezu tɛŋ
a jo gatta. Wa an ŋman a yesimu. Yɔgsum a yaa deri yik ba.
36 Baai ale nya dii meena ale nyɛ la, a yaa weeni sak nuruba ba chaab
ayen nuru waai ate chichiribaataŋa a jam ta wa la a yaa ta ka nyiŋyɔgsa.
37 Gerasa demma meena, a yaa weeni Yeezu ayen wa nyini ba tɛŋka po
a nyini, dii nyiŋ la yɔgsum nna yegayega ale jam yik ba. Yeezu a yaa cheŋ
ga jo ŋaaruŋku po a pilim ŋmani.
38 Nuru waai ate chichiribaataŋa a ta wa la, a yaa saalim Yeezu ayen wa
basi ate wa maa va wa a cheŋ.
Yeezu yaa zɛri ale weeni wa ayen.
39 “Pilim kuli fi yenni a ga weeni sak waai meena Naawen ale nyɛ dii a
te fu la.”
Nuruwa yaa cheŋ ga jo tɛŋka meena po a weeni Yeezu ale tom dii a te
wa la.
40 Yeezu ŋman pilim ŋmani mogini kauk kuŋkula juijui ate wa poom
basi la. Nuru bɔari a yaa te wa tia, dii nyiŋ la, ba kasim jam a limsi wa
kama.

41 Ku an jam bo la beniya alege ate nuru wanyi a yaa deri jam lo Yeezu
naŋsa tɛŋ a saalim wa ayen wa maa va wa ate ba kuli wa yenni. Nuruwa
yoi jam ale Jairus. Wa jam ka ba tuka diinaŋa kunyi kpagi.
42 Wa jam ta ka wa le yeŋ ate wa a yuak a mɔata kum. Nipɔkbinni a jam
ka bena pi ale ŋaye.
Yeezu ale jam siak ate ba cheŋ la, nuruma jam piisi ka nna yegayega a
yaa jam a tusi wa.
43 Nipɔk ale jam maa bo ba po a yuak ate ku ga paari bena pi ale ŋaye.
Wa tuomu a jam a nyɛ ase wa a lo ka chiak la. Wa jam pa wa ŋantaŋa
meena tuesi ka tiita alege nuru a jam karo a baga tebi wa.
44 Nuruma ale jam gilim Yeezu dila la, wa yaa va Yeezu ŋaaŋnyiŋ a tiri
wa garuku nɔanni. Wa ale tiri la, wa chiaka loka yaa deri basi wa.
45 Yeezu yaa bek ayen, “Ka wana ale tiri mi la?”
Ba meena yaa pagsi ayen daa ba. Piita yaa weeni ayen, “Nyɔnɔ, ka
nuruma ale gilim fu dii la ale tusi fu.”
46 Alege Yeezu tulisi wa ayen, “Ka nuru ale tiri mu dii nyiŋ la, m seba
kama ayen pagrim ale nyini m jigi a nyini.”
47 Nipowa ale miŋ ayen Yeezu miŋ kama la, wa yaa nyini ate wa nyiŋka
a gok a lo Yeezu niŋ a weeni ate waai meena wom dii nyiŋ ale soa ate wa
tiri Yeezu a deri nya nyiŋyɔgsa la.
48 Yeezu yaa weeni wa ayen, “M lie fi siaka a basi kama ate fi nya
nyiŋyɔgsa, be cheŋ ale suyɔgini.”
49 Yeezu ale diem jam boro a biisi la, nidɔa wanyi a yaa nyini Jairus yenni
a jam weeni Jairus ayen, “Fi leewa kpi kama, kan ŋman daani Sagrɔwa.”
50 Yeezu ale wom nna la, wa yaa weeni Jairus ayen, “Kan chali yɔgsum,
ta siaka nyiini ale wa le nya nyiŋyɔgsa kama.”
51 Yeezu ale paari Jairus yenni la, wa an siak ate nuruba a maa va wa
jo alege ka Piita ale Jɔɔn ale Jeemsi ale biika kowa ale wa mawa ale jam
maa va jo.
52 Nuruma jam a kum kama ale a kaari alege Yeezu yaa weeni ba ayen,
“Ni kan a kum boan nyiŋŋa, wa an kpiya, wa a goa kama.”
53 Wa ale weeni ba dila la, ba yaa a la wa ale ge seba chak ayen
nipɔkbinni kpi kama.
54 Alege Yeezu a yaa zak nipɔkbinni nisa ale weeni wa ayen, “Biiga, yiri
ŋmai.”
55 Yeezu ale weeni dila la, nipɔkbinni chiika a pilim jam ate wa deri yiri
bunyi dekki. Yeezu yaa weeni ba ayen ba nyɛ ŋandiinta a te wa ate wa
de.
56 Ku yaa cha wa nyamma alege Yeezu yaa kaam ba ayen ba kan weeni
a sak waaiya dii meena ale nyɛ la.

9

1 Da yeŋ ate Yeezu a yaa wi wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa ate ba jam
jigi yeŋ ate wa te ba pagrim ayen ba baga a yiak chichiribaata meena wuu
nuruba zuima po a basi abe ba a tebi tueta.
2 Wa yaa tom ba ayen ba ga sak nuruba Naawen Naamu wie abe ba a
tebi nuruba.
3 Wa ŋman weeni ba ayen, “Nama ale a cheŋ la, ni kan pa jaabjaab ale
ni. Ni kan pa tachegsa, a yaase fotta, a yaase ŋandiinta, yaase ligra, abe
ni kan pa gatta ti chaab a gum ga tii ate ni jo la po.
4 Yeri dii meena wuu ate ni a jo la, ni goa dula ate ku ga paari diipo ate
ni a yaali ayen ni basi tɛŋ kala la.

5 Ni dan jam paari tɛŋ kanyi ate tɛŋ kala demma a dan kan te ni tia, ni
daa basi dula jigini ni kpaanti ni naŋsaŋa paasuku a basi dula ate ku sak
ayen ni a kaam ba kama ba ale zɛri Naawen wieŋa la nyiŋ.”
6 Yeezu ale ga biisi nueri la, ba yaa cheŋ tɛŋsaŋa meena a sak Naawen
wamaŋsaŋa ale a tebi nuruba jigi meena.
7 Galili tɛŋka Naawa Ayerod a yaa jam wom wie ŋaai meena ale jam a
nyɛ la, alege wa an jam miŋ ŋa kiri ya, dii nyiŋ la, nuruba gela ale jam a
weeni ayen ka Jɔɔn ale yiri kum po,
8 ba gela me a jam a weeni ayen ka Elaja ale ŋman pilim jam, ba gela
me a jam a weeni ayen ka dila po dila po Naawen biisiteerɔma wanyi ale
yiti kum po.
9 Ayerod a yaa weeni ayen, “Mi gebi Jɔɔn zukku kama a basi alege ka
wana ale la ate mi a wom wa wie?” Dila nyiŋ, Ayerod a yaa jam kasim a
yaali ayen wa nya Yeezu.
10 Baai ate Yeezu jam tom la a yaa pilim jam a weeni wa dii meena ate
ba nyɛ la. Wa yaa yik ba a ta taam nakpiak ba dek ba nyiini ate ba cheŋ
tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Beteseida la.
11 Nuru bɔanni ale wom ba wari la, ba yaa saŋ va ba jam paari ba ate
wa nyɛ ba tia ale sak ba Naawen Naamu wie ale tebi baai me ale jam a
yaali tebika la.
12 Wenni ale jam boro a siŋ la, wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa a yaa jam
wa jigi a weeni wa ayen, “Basi ate nuruma cheŋ tɛŋfiisaŋa ale tattaŋa ale
gilim la a da ŋandiinta a de abe ba gisi goom jigi dii nyiŋ la, tama ale bo
dela la, nuru ka dela jigini ayen wa nya ba zuwa.”
13 Alege Yeezu yaa weeni ba ayen, “Nama te ba ŋandiinta ate ba de.”
Ba yaa tulisi wa ayen, “Tama ta ka borobotta tinu nyiini ale juma ŋayɛ.
Fi a yaali ayen ti ga da ka ŋandiinta a te nuruma de meena?”
14 Dii nyiŋ la nuruma jam ka nidɔaba tusa ŋanu.
Wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen ba weeni ba ate ba kali tɔgatɔga
nuruba pisinu pisinu.
15 Wa ŋaaŋviirima a yaa nyɛ dila.
16 Yeezu yaa pa borobotta tinuwa ale juma ŋayewa a yaa zak zuk a nya
wenŋmazuk a nyɛ Naawen jiam ale ge a yik borobottaŋa ale jumaŋa a
ŋmari a pa te wa ŋaaŋviirima ayen ba chari nuruma.
17 Ba meena a jam de chak kama ale tali ate wa ŋaaŋviirima yaa cheesi
ŋandiin talaŋa sueri busisa pi ale siye.
18 Da yeŋ ate Yeezu a jam boro a puusi Naawen wa dek wa nyiini, wa
ŋaaŋviirima nyiini ale jam maa bo dula jigini. Yeezu yaa bek ba ayen,
“Nuruba a weeni ayen mi ka wana?”
19 Wa ŋaaŋviirima yaa tulisi wa ayen, “Ba gela a wi fu ayen ka Jɔɔn
Sokateerɔwa, ba gela me a wi fu ayen ka Elaja a yaa ŋman pilim jamu.
Mba me a weeni ayen fi ka dila po dila po Naawen biisiteerɔma po wanyi
waai ale yiri kum po la.”
20 Wa yaa ŋman bek ba ayen, “Alege nama dek a weeni ayen mi ka
wana?”
Piita yaa tulisi wa ayen, “Fi ale Varibasidɔwa waai ate Naawen a jam
weeni ayen wa le tom ate wa jam la.”
21 Yeezu yaa kaam ba ale weeni ba ale nin muna ayen ba kan weeni
nuru waai wanni de,
22 Wa yaa ŋman weeni ayen, “Nuruba le basi ate mi Saalobiika a nam
nna yegayega ate nisomma ale Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma

Sinsaŋŋa sagrɔma a zɛri mu abe ba basi ate nuruba ko mu alege daa ŋata
a dan paari m le yiri kum po.”
23 Wa yaa weeni ba meena ayen, “Nuru waai a dan a yaali ayen wa va
mi, ku a fe kama ayen wa zɛri wa dek yaalika abe wa gomsi wa dek daa
meena a magsi kum abe wa jam va mu.
24 Dii nyiŋ la, waai a dan kan gomsi wa dek a magsi kum alege goanti a
yaali ayen wa boro wa dek nyiŋ, kula choa nyɔnɔwa, a jok wa nyuvunni
kama. Waai abe dan jok wa nyuvuri wa ale va mi la nyiŋ kula nyɔnɔwa
le vari wa nyuvunni a basi.
25 Boan nyiŋŋa, ka boan jaab nyuenta ate nuru le nya ase wa nin nya
tɛŋzuk de meena masimu ale ge jogi wa nyuvuri ya?
26 Nuru waai abe dan a chali chivie nyaka ale mi ale m sinsaŋŋa, mi
Saalobiika a dan ŋman pilim jam ale m zulaŋa ale Kowa zulaŋa ale wa
sabiiloma zulaŋa mi me le chali chivie ale kula nyɔnɔwa.
27 Alege mi a weeni ka wensie ayen nama baai ale za dela la, ni ba gela
a kan kpi abe ni ge nya Naawen Naamu.”
28 Yeezu ale biisi wieŋa de, ate daa ŋayopoi a jam taam la, wa yaa yik
Piita ale Jeemsi ale Jɔɔn a ta ba jueli guuk kunyi zuk ayen ba puusi Naawen.
29 Yeezu ale jam boro a puusi la, wa nimbidiaka a yaa deri tagri ate wa
gattaŋa me a tagri a peenti a nyagsi nna yegayega.
30 Nuruba baye a yaa deri za a biisi ale wa. Ba jam ka Moosis ale Elaja.
31 Ba me a jam a nyagsi ka nna yegayega. Ba jam boro a biisi ale Yeezu
a magsi chaab ale ka wa ale wa cheŋ Jerusalem a ga kpi ate ku nueri a va
Naawen popolaŋa ale magsi dii la.
32 Goom nna yegayega ale jam yik Piita ale wa vaanchaama. Ba ale yiri
goomu po la, ba yaa nya Yeezu nyagsika yegayegaka ale nidɔama bayewa
ale ba za ale wa.
33 Nidɔama bayewa ale jam boro a yaa ba basi Yeezu abe ba cheŋ la, Piita
yaa weeni Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, tama ale bo dela dii la a nala kama. Basi
ate ti viita tita a te ni ate fi soa kunyi abe Moosis soa kunyi abe Elaja me
a soa kunyi.” (Piita jam ze dii ate wa a biisi la.)
34 Piita ale jam boro a biisi dila la, chiŋmari yaa jam lik ba. Di ale jam
lik ba la ate yɔgsum a yaa yik ba ate
35 lueluk a yaa nyini chiŋmanni po a weeni ayen, “Yeezu ale Mi Biik ate
m lueri, ni be wom wa nalimnyiini.”
36 Lueluku ale ga biisi nueri la, ba yaa nya ale Yeezu a za wa dek wa
nyiini. Va ŋala po ba an jam weeni sak nuru waaiya dii ate ba nya la.
37 Vari ale veenti ate ba nyini guuku zuk a siŋ la, nuru bɔari ale jam tu
wa.
38 Nuru a yaa nyini nuru bɔanni po a kaari a yaa weeni ayen, “M Sagrɔ,
mi a saalim fu kama ayen fi nya m biika, wala nyiini ale m biik.
39 Chichiribiok ale ta wa ate wa nyiem deri a kaari nna yegayega. Ku
dan ga yiri, ku nyiem kasim chiak wa kama a fɔbi tɛŋ ate tintupuuk a
nyini wa nɔanni po a nyini. Ku kasim a nyɛ ka dila a te wa mula ku kan
maari a basi wa.
40 M be poom saalim ka fi ŋaaŋviirima ayen ba yiak ku wa zukku po a
basi alege ba an baga a nyeya.”
41 Yeezu yaa weeni ayen, “Nama jinla demma baai tue ale kpari ate ni
ka siaka me la, nama a yaali ayen mi bo ale ni ate ku paari ase ka dimpo
la? M be le ta suduŋni ale ni ate ku ga paari ka dimpo?” Wa yaa weeni
biika kowa ayen, “Ta fi biika a jam dela.”

42 Biika kowa ale jam ta wa cheena la, chichiribioku a yaa chiak biika
a fɔbi tɛŋ ate wa nyiŋka deri a gok. Alege Yeezu yaa weeni chichiribioku
ale nin muna ale ge a tebi biika a yaa pa wa a te wa kowa.
43 Ku yaa cha waai meena ate ba yaa nya Naawen pagrimu ale ka dii la.
Ba meena ale jam nya wakperikaliisaŋa de meena ate wa nyɛ la, Yeezu
yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen,
44 “Ni kan bagim wie ŋaai ate mi a yaali ayen m weeni ni la. Wieŋa de
ale, ba le yik Mi Saalobiika kama a nyo nuruba nisa po.”
45 Alege ba an jam miŋ wa ale biisi dii la kiriya. Ku jam ka wa susugi ba
jigi ate ba kan baga a miŋ di kiriya. Alege yɔgsum ale jam ta ba ate ba an
bek wa ale weeni dii la kiriya.
46 Ku ŋaaŋnyiŋ ate wa ŋaaŋviirima a yaa ta nampaga ale chaab a bek
chaab ase ka ba wana ale nuru kpioŋ ba meena po.
47 Yeezu yaa miŋ ba ale ta popola ŋaai ba suniimaŋa po la, wa yaa yik
biik wanyi a zaani wa tɛŋ
48 a yaa weeni ba ayen, “Nuru waai a dan zuli biik ase biika de la mi
nyiŋ, wa zuli ka mi dila. Waai me abe ale a zuli mi la, a zuli ka waai me
ale tom mi ate m jam la, boan nyiŋŋa, waai ate nama a poli ayen wa daa
nuru kpioŋ ni meena po la, ka wala dek ale nuru kpioŋ ni meena po.”
49 Jɔɔn yaa weeni Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, tama nya ka nuru wanyi ate
wa pa fi yonni nyiŋ a yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi ate tama
yaa weeni wa ayen wa basi, dii nyiŋ la, wa daa tama po.”
50 Alege Yeezu yaa weeni wa ayen, “Wa kan weeni wa ayen wa basi dii
nyiŋ la, nuru waai a dan kan a nyɛ ayen fi basi dii ate fi a nyɛ la, kula
nyɔnɔwa, a maari fu kama.”
51 Yeezu daaŋa ale jam mɔata ayen wa cheŋ wenŋmazuk la, wa yaa poli
wa popola meena ayen wa a cheŋ ka Jerusalem tɛŋka.
52 Wa yaa tom nuruba ayen ba de niŋ a cheŋ Samaria tɛŋka tɛŋfiik kanyi
po a ga gomsi magsi a limsi wa.
53 Alege nuruma a jam zɛri kama ayen wa kan jam ba tɛŋka dii nyiŋ la,
ba jam seba chak kama ayen Yeezu popola meena a bo ka wa Jerusalem
chelimu po.
54 Wa ŋaaŋviirima Jeemsi ale Jɔɔn ale nya ale nuruma a zɛri wa la,
ba yaa bek Yeezu ayen, “Ti Nyɔnɔ, fi a yaali ayen ti basi ate bolim nyini
wenŋmazuk a jam de nuruma de?”
55 Ba ale bek wa dila la, wa yaa chiem nya ba a weeni ba ale nin muna,
56 ate ba basi tɛŋ kala chelim ale ge cheŋ tɛŋfiik ka choa.
57 Ba ale jam bo siuku po a cheŋ la, nuru wanyi a yaa weeni Yeezu ayen
“M le va fu a cheŋ juijui meena ate fi a cheŋ la.”
58 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Goaduŋsa ta vie kama a jo, nuinsa me abe
ta tugta kama me a jo, alege Mi Saalobiika potim ka m dek yeri a goa.”
59 Yeezu yaa weeni nuru wa choa ayen, “Jam va mu.”
Alege nuru wala a yaa tulisi Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, basi ate m liŋ cheŋ
a ga pa m kowa a gu abe m jam va fu,”
60 Alege Yeezu yaa tulisi nuruwa me ayen, “Ku a fe kama ayen fi basi ate
kpeema a pa ba dek kpeeba a gu, alege fi tuini ale fi cheŋ ga biisi Naawen
Naamu wie ate nuruba wom.”
61 Nuru wa choa me a ŋman weeni Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, m le va fu
kama alege, mi a saalim ayen fi basi ate m liŋ banti m yenni demma abe
m jam va fu.”

62 Yeezu ŋman tulisi wa me ayen, “Waai a dan pa wa nisa a vi niigakunni
zuk a kpa alege ŋman cheemu a nya ŋaaŋ, kula nyɔnɔwa an magsi
Naawen naamu po boka.”

10

1 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu yaa ŋman lueri nuruba pisiyopoi a yaa tom ba
baye baye ayen ba de niŋ a cheŋ tɛŋsaŋa meena po ale juijui meena ate
wa dek weeni ayen wa le cheŋ la.
2 Wa yaa weeni ba ayen, “Tɛŋka a nyɛ ase ka talim kpiem ate ŋandiinta
a zuak nna yegayega bu po alege tuimtomdɔma an piisi la. Ni yaa
be juisi ŋandiintaŋa nyɔnɔwa ate wa tom tuimtomdɔba ate ba nyɛ ate
ŋandiintaŋa jo dɔk.
3 Ni yaa be a cheŋ. Ni nya, mi a tom ni kama ayen ni nyini a cheŋ ase
pabisa ate ba pa basi piina sunsuŋ dii la.
4 Ni dan a cheŋ, ni waai kan pa ligra foowa yaase foruwa, a yaase
nuensa. Ni kan wari zaani siuk ayen ni puusi waai ya.
5 Yeri dii meena wuu ate ni a jo di po, ni nyiem liŋ puusi yenni demma
a weeni ayen, ‘Naawen le ta niaka jam yenni de po.’
6 Nuru waai abe dan bo yenni po ate wa a yaali ayen Naawen niak wa
yenni, niak kaai ate nama a te wa la, le bo ale wa. Alege nuru a dan boro
ate wa kan yaali Naawen niak wa la niak kaai ate nama weeni ayen ka bo
yenni po la le pilim ŋman jam ka ni dek jigi.
7 Ni dan bo yeri po, ni kasim bo dila po a de abe ni a nyu jaab buuri
meena ate ba nyɛ a te ni la dii nyiŋ la, ku a fe kama ayen ba tuni
tuimtomdɔwa wa tutunaŋa. M ŋman a weeni ni kama ayen ni kan a
togli yie.
8 Ni dan cheŋ tɛŋ po ate ba nyɛ ni tia, ni de jaab buuri meena ate ba nyɛ
a te ni la.
9 Yɔgnyeensa a dan bo tɛŋka po ni tebi ba abe ni weeni ba ayen Naawen
Naamu a mɔata ba kama.
10 Alege ni dan ga jo tɛŋ po ate ba an nyɛ ni tia, ni taam ka su kpeentaŋa
a zaani a weeni ayen,
11 ‘Ni tɛŋka tintain tii dek ale maŋ tama nantaataŋa la, tama kpaanti ka
tila a basi ni nyiŋ ate ku sak ayen ti a kaam ni kama, abe ni seba nyaku
de ayen, “Naawen Naamu a mɔata ba kama.” ’
12 M be a weeni a sak ni kama ale wensie ayen da dii danni ate Naawen
cheena ayen wa bo buusa a te waai meena la, ku le pagra ka nna yegayega
a poom gaam ku ale jam pagra dii a te Sodom tɛŋka la.
13 “Koraziin ale Beteseida tɛŋsaŋa a jok wein kama boan nyiŋa, ase Taaya ale Saidon tɛŋsaŋa a daam dan nya, Ka Naawen ale nyɛ wakperikaliik sii la ase nama Koraziin ale Beteseida demma ale nya ŋa dii la, ba daam te basi ba tuimbaataŋa tomka kama daŋdaŋŋa ale sui kaasuŋ.
14 Alege, dai dii danni ate Naawen a le jam bo nuruba buusa la, ku kan pagra yegayega a te Taaya ale Saidon demma ase nama Koraziin ale Beteseida demma ate ku ale pagra dii yegayega a te ni la.
15 Alege nama Kapernaum demma a poli kama ayen ba ale zak ni zaani kama ate ni cheŋ wenŋmazuk wa. Ni basi ate m weeni a sak ni ayen ku a fe kama ate ni siŋ bolim buui ale kan maara kpimsi la po.”
16 Yeezu yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Waai a dan wom nama, wa wom mi me kama, alege waai a dan zɛri nama, wa zɛri mi me kama. Waai

abe ale a zɛri mi la, a kan zɛri ka mi nyiini, wa a zɛri ka waai dek ale tom mi la.”
17 Nuruba pisiyopoiwa ate Yeezu a jam tom ba ayen ba nyiem cheŋ
tɛŋsaŋa po la, a yaa ŋman pilim jam ale supeentik a weeni Yeezu ayen,
“Ti Nyɔnɔ, chichiribaata me dek a siak te ti kama fi yonni nyiŋ.”
18 Wa yaa tulisi ba ayen, “Mi nya Sitaana ale wa nyini wenŋmazuk nna
ase wenni ale nyagsi la a jam lo.
19 Ni nya de m te ni ka pagrim ate ni baga a tabi wiiga ale nuenta zuima,
ale dachiaka Sitaana ale wa pagrimu meena, alege nyaŋa de meena po
wariwari a kan daani ni.
20 Alege mi a weeni kama ayen ni kan basi ate ni sui peenti nyiini ale
chichiribaataŋa ale siak a te ni la, ni basi ate ni sueŋa peenti ale ba ale
ŋmarisi ni yueŋa wenŋmazuk po la.”
21 Yeezu ale biisi dila a nueri la, Naawen Chiika a yaa deri te wa
supeentik ate Yeezu yaa weeni ayen, “M Kowa, fi waai ale ka wenŋmazuk
ale tɛŋzuk Nyɔnɔ la, mi a te fi jiam ale fi ale pa fi wieŋa a suk ale baai ale
ta yam ale miŋchakka la jigi ale ge pa ŋa a sak baai ale kan ta yam ale
miŋchakka la. Mm, wensie m Kowa, nyaku de meena abe ka fi dek ale a
yaali dii la ate fi nyɛ.”
22 Yeezu yaa ŋman weeni ayen, “Ŋanta meena, mi Kowa ale pa ba a te
mi. Nuru waai abe ze mi wa Biika ale ka waai la, ka m kowa nyiini ale
seba. Be ka wana ale seba mi Kowa? Ka mi wa Biika nyiini, ale baai ate
mi, wa Biika a yaali ayen m dak wa a sak la.”
23 Wa yaa virim wa ŋaaŋviirima nyiini jigi a weeni ba ayen, “Nama baai
ale a nya wieŋa de ate ni a nya nna la, ta supeentik kama.
24 Dii nyiŋ la, Naawen biisiteerɔba yegayega ale nalima yegayega a jam
a yaali kama ayen ba nya nama ale nya dii la, alege ba an jam nya ya. Ba
jam a yaali kama me ayen ba wom nama ale wom dii la, alege ba an jam
wom ya.”
25 Sinsaŋŋa sagrɔma po wanyi a yaa yiri zaani a bek Yeezu bega ayen
wa nyɛ wa a nya. Wa yaa jam bek Yeezu ayen, “M Sagrɔ, m le nyɛ ka se
ate m nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la?”
26 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Ba ŋmarisi Sinsaŋŋa po ayen ka boan la?
Ŋa a weeni ayen ka boa?”
27 Nuruwa yaa tulisi ayen ba ŋmarisi kama ayen, “Ku a fe kama ate fi
yaali Nyɔnɔwa fi Naawenni ale fi sunum meena, ale fi chiik meena, ale fi
pagrim meena ale fi popola meena, abe fi yaali fi saalo choa ase fi ale a
yaali fi dek dii la.”
28 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Fi tulisi mu a magsi kama, be nyɛ nyaŋa de
meena, ale fi le boro.”
29 Alege Sinsaŋŋa sagrɔwa ale jam a yaali ayen wa sak ayen wa ka
wayɔrisima nyɔnɔ la, wa yaa bek Yeezu ayen, “Ka wana abe ale mi
vaanchoa?”
30 Yeezu yaa tulisi wa ale wamagsini ayen, “Nuru ale jam nyini Jerusalem
tɛŋka a siŋ Jeriko tɛŋka. Wa yaa ga jo zueba sunsuŋ ate ba yeeri wa
gattaŋa ale nak wa a mɔata koka a yaa basi wa ale ge cheŋ.
31 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa po wanyi a yaa yiti va siuk kula me a
cheŋ. Wa ale jam nya ale nuruwa dua la, wa yaa logri va siuku nakpiak a
taam.
32 Livai demma po wanyi me jam nyini va siuk kula degadega a cheŋ.
Wala me ale jam paari nya nuruwa la, wa me a logri va siuku nakpiak a
taam.

33 Alege Samaria deno me a yaa nyini siuk kula degadega a cheŋ a yaa
jam paari nya nuruwa ate jiirim a yaa yik wa ale nuruwa,
34 ate wa yaa cheŋ wa jigi a pa kpaam a sugri wa niraŋa, alege pa daam
a kpiiri nyo ŋa po a yaa bobi ŋa. Wa ale nyɛ dila a ga nueri la, wa yaa pa
nuruwa a kali wa dek duŋka zuk a ta wa cheŋ yeri dinyi po a nya wa zuk
nalimnyiini ate
35 vanni ga veenti ate wa pa daa ŋaye tutuna ligra a te yenni nyɔnɔwa
alege weeni wa ayen, 'Ŋmasi nya wa zuk. Fi ale a kaasi ligra a yaase
ŋandiinta dii meena nuruwa nyiŋ la, m dan pilim ŋman jam m le tuni fu
ku meena.' "
36 Yeezu ale weeni wanni de a nueri la, wa yaa bek Sinsaŋŋa sagrɔwa
ayen, "Fi ale wom wanni de la, nuruma de batawa po ka ba wana ale nuru
waai ate zuema nak la vaanchoa?"
37 Sinsaŋŋa sagrɔma yaa tulisi ayen, "Ka nuru waai ale nya wa a ta
jiirimu ale wa la."
Yeezu yaa tulisi wa ayen, "Be cheŋ ga nyɛ ase nuru wala ale nyɛ dii la
degadega."
38 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a jam a cheŋ la, ba yaa
jam paari tɛŋfiik kanyi po ate nipɔk wanyi a jam tuesi wa a ta jo wa yenni
po. Nipowa yoi ale Maata.
39 Wa suok me ale jam boro ale wa, wa me yoi ale Mɛɛri. Mɛɛri a yaa
jam kala Nyɔnɔwa tɛŋ a wom wa sinsaŋŋa,
40 alege Maata popola meena jam bo ka dikka jigini. Wa sui an jam
peenti ale Mɛɛri ale jam basi wa dek wa nyiini ate wa boro a dik la, ate
wa yaa cheŋ Yeezu jigi a ga bek wa ayen, "M Nyɔnɔ, ku peenti fi sui kama
ate fi nya mi dek m nyiini ale boro a dik ŋandiintaŋa la? Weeni m suoku
ate wa jam maa maari mu."
41 Alege Nyɔnɔwa yaa tulisi wa ayen, "Maata, Maata, ka boan ale soa ate
fi basi ate wie yegayega a danni fu?
42 Fi ze ayen ka wa yeŋ nyiini ale magsi nyeka? Mɛɛri abe lueri ka
wamaŋ kala. Nuru a kan baga a tuesi di wa jigi ya."

11

1 Da yeŋ po ate Yeezu a yaa jam cheŋ jigi dinyi a boro a puusi Naawen.
Wa ale ga puusi nueri la, wa ŋaaŋviirima po wanyi a yaa weeni ayen, "M
Nyɔnɔ, sak ti ate ti seba Naawen puusa ase Jɔɔn ale sak wa ŋaaŋviirima
dii la."
2 Yeezu yaa weeni ba ayen, "Ni daa ni puusi, ni be puusi nna,
'Tama Ko,
basi ate nuruba te fi yonni zula, di ale welema la nyiŋ.
Basi ate waai meena a va fi noai ase ba Naab la.
3 Te ti da yeŋ da yeŋ ŋandiinta,
4 Abe fi voŋ ti wabaataŋa a te ti, dii nyiŋ la,
tama a voŋ a te baai ale a nyɛ wie a kaasi tama la kama.
Kan te ti a jo nyenyaka po.' "
5 Yeezu yaa ŋman weeni ba ale wamagsini ayen, "Ase nama po wanyi a
nin ta doa ate fi yaa yiri goota sunsuŋ po a cheŋ wa jigi a weeni wa ayen,
'M doa, m cheena ayen fi piem mu ka borobotta tita,
6 dii nyiŋ la, m doa ale nyiem jam m yenni yɔgyɔgla, alege m ka jaabjaab
ayen m te wa ate m cheena fi jigi ayen fi maari mu.'

7 Ate wa yaa duak wa dɔkku po a tulisi fu ayen, ‘Kan daani mu. Dɔkku
kpari kama yɔgyɔgla de. Mi ale m bisaŋa abe dua a goa kama. Mi an baga
a yiri a te fi jaabɔa.’
8 Ka nama wana dek doa le wa tulisi nna? Ni basi ate m weeni a sak ni
ayen, wa dan poom kan baga a yiri a te fu boroboruku, fi ale ka wa doa la
nyiŋ. Wa ale yiti a te fu jaab meena ate fi a yaali la dii la, fi ale ka a chali
chivie alege kasim a bek la.

9 “Ni be basi ate m weeni a sak ni ayen waai a dan a yaali jaab, wa bek
Naawen ale wa le te wa, wa gisi me ale wa le nya, wa dan za dɔkku noai
a nak ba le lak te wa.
10 Boan nyiŋa, nuru waai abe ale a bek jaab wari la a nya kama, waai
me abe ale a gisi jaab la a nya kama, waai me abe ale a nak dɔkku nɔanni
la, ku a lagri kama a te wa.
11 Biik a dan juisi wa ko ayen wa te wa jum wa le pa waab a te wa?
12 Yaase wa dan juisi kpajein wa le pa nuoŋ a te wa?
13 Alege nama baai ale chim wabanyeerisa la a dan seba tiirim maŋsa
ni bisa teka m be m ŋman weeni ka ti kowa ale bo wenŋmazuk la a nin
yaa wa pa Naawen Chiika a te baai a ale a juisi wa la?”

14 Da yeŋ ate Yeezu yaa ŋman boro a yiak chichiribiok nuru wanyi zuk
po a basi. Chichiribioku a jam ka gaauŋ a yaa nyɛ ate nuruwa chim gaauŋ
me. Chichiribioku ale ga nyini la, nuruwa yaa ŋman baga a biisi ate ku
deri cha nuru baai ale bo dula la.
15 Alege nuruma gela a yaa jam weeni ayen, “Ka chichiribaataŋa naawa,
Beelzebu ale te wa pagrimu ate wa baga a yiak chichiribaata nuruba zuima
po a basi.”

16 Ba gela a jam a yaali ayen ba nyɛ wa a nya, yaa weeni wa ayen wa be
nyɛ wari ate ba nya ate ku sak ba ayen wa pagrimu a nyini ka wenŋmazuk.
17 Alege Yeezu ale jam miŋ ba popolaŋa ale ka dii la, wa yaa weeni ba
ayen, “Tɛŋ kaai ale poori ka dek tɔgatɔga a kpalim chaab ale ka dek ka
nyiini la, a kan beni, ka a tali ka guuta. Yie a dan a nyɛ kpaliŋsa ale chaab
ba a poori ka chaab.
18 Sitaana me abe ka dila degadega. Wa dan poori wa dek a ta chaab
ale wa dek, wa naamu ale nyɛ ka se a baga a zaani? Nama weeni kama
ayen ka chichiribaataŋa naawa, Beelzebu pagrim nyiŋ ale soa ate m baga
a yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi.
19 Be dan ka wala pagrim ate mi baga a nyɛ dila, ni basi ate m bek ni
ayen nama dek nuruma abe nya ba pagrimu me ka be a baga a nyɛ wa
ŋala chaama? Bala abe le ba bo ni buusa ale ni le tulisi dii la.
20 Ku be dan ka Naawen pagrim nyiŋ ate mi baga a yiak chichiribaata
nuruba zuima po a basi, ku be a sak kama ayen Naawen Naamu jam ni
jigi kama.

21 “Nidɔa pagrɔ a dan gomsi wa dek a magsi a limsi wa yeri, wa jaab
kan be.
22 Alege nidɔa pagrɔ wa choa waai ale ta pagrim gaam wa la, a dan jam
tu chaab ale wa a nak wa yiak, wa le tuesi ŋanta baai meena ate nuruwa
a pa gomsi wa dek la kama alege a pa wa ŋantaŋa a chari wa dɔaba.

23 “Nuru waai abe ale kan va mi la, a kan yaali mi nyummɔa. Waai me
abe ale kan basi ate mi ale wa a maa chaab a tigsi ŋantaŋa a nyo jigi yeŋ
la, kula nyɔnɔwa abe ŋmasi kati a waaŋ kama.

24 “Chichiribiok a dan nyini nuru zuk po a ga nyini, ku yaa nyiem bo ka
goanni po a cheŋ a gisi jigi ayen ku vuusi. Ku be dan kan nya jigi ayen ku

vuusi, ku ŋman a weeni ka ku dek ayen, ‘M le ŋman pilim cheŋ ka yeri dii ate m ɓasi la.’
25 Wa dan jam paari wa le nya ale ɓa vaari yenni po kama a gomsi di a magsi.
26 Ku dan nya dila, ku pilim a ŋmani kama a ga a ta chichiribaata ti chaab tiyopoi tii ale ŋman chim chichiribaata dek nalimnyiini a gaam ku dek la a jam. Ti meena yaa maa chaab a jo ɓo nuruwa zukku po. Nna abe ɓasi kama yɔgla, ate nuru a ŋmasi bie gaam wa ale poom liŋ ka dii la.”
27 Yeezu ale biisi nna a nueri la, nipɔk wanyi ale jam maa ɓo nuru ɓɔanni po a yaa lagi wa lueluku biisi ate ku jueli wein ayen, “Yeezu, nipɔk waai ale biak fu ate fi ŋoosi wa a chim la ta wein kama.”
28 Alege Yeezu yaa tulisi nipowa ayen, “Aawo, ka baai ale a wom Naawen Wanni ale va di la ale ta wein.”
29 Nuruma a jam ŋmasi zuak ka nna yegayega a gilim Yeezu ate wa jam diem ɓoro a sak ɓa. Wa yaa weeni ayen, “Jinla demma ka nuru ɓaata, nya ɓa ale a ɓek mu ayen m nyɛ wakperikaliik ate ku sak ayen m nyini ka Naawen jigi. Mi a weeni ni kama ayen ɓa kan nya wakperikaliik a ŋman gum dii ale nyɛ Naawen biisiteerɔ waai ate ɓa a wi ayen Jona la jigi ya.
30 Ase Jona ale jam chim wari dii a te tɛŋ kaai ate ɓa a wi ayen Niineve la, dila degadega ate mi Saalobiika a le chim wari a te jinla demma me.
31 Tɛŋ kanyi ale ɓoro ate ɓa a wi ka ayen Siiba. Tɛŋka de naawa jam ka nipɔk. Dila powa ni dek kokpieŋka Solomon a jam ka waai ale ta yam nna yegayega, ate tɛŋzuk meena jam seba wa noai po la. Da yeŋ ate Siiba Naawa de a yaa nyini wa tɛŋka a jam wa jigi ayen wa wom wa yammu sinsaŋŋa. Alege wa dii ale ɓo dela la a gaam Solomon kama. Ni ɓe ɓasi ate m weeni a sak ni ayen da dii danni ate Naawen le jam ɓo nuruba buusa la, Siiba Naawa de le yiri zaani kama a tɔariŋ jinla tɛŋka demma ale nin muna.
32 Buusa ɓoka danni me a dan paari, Niineve demma me le yiri zaani kama a tɔariŋ ni dii nyiŋ la, ɓa ale wom Jona sinsaŋŋa la, ɓa ɓasi ɓa tuimbaataŋa tomka kama. Ni ɓe ɓasi ate m ŋman weeni a sak ni ayen wa dii ale ɓo dela la, a gaam Jona kama.”
33 Yeezu yaa ŋman magsi wamagsini ayen, “Nuru karo a tɔati ɓolimzeuŋ a pa ku sugi a yaase wa pa jaab a lik ku. Wa pa ku a zaani ka jaab zuk ate ku a nya, ate ɓaai ale a jo dɔkku po la a nya ɓolimu.
34 Fi nummu abe a nyɛ ase ka ɓolimzeuŋ a soa fi nyiŋka meena. Fi nummu abe dan nala, fi nyiŋka meena a sueri ale ka ɓolimu nyagsika. Alege nummu a dan kaasi fi nyiŋka meena a sueri ale ka legi.
35 Be kpesi fi dek ayen jaab buui ale ɓo fi po la ka welensa alege daa legiya.
36 Fi nyiŋka meena abe dan sueri ale welensa ate ka juijui ka ɓiem po, ka meena ɓe le ɓo ka welensa po ase fi nyiem ale tɔati ɓolim ate fi a nya dii la.”
37 Yeezu ale jam biisi a nueri la, Farisii wanyi a yaa weeni ayen ɓa kuli ate ɓa de ŋandiinta. Yeezu yaa siak ate ɓa jo kali ayen ɓa de,
38 ate ku cha Farisii wa nna yegayega ate wa nya ale Yeezu a de alege an nari wa nisaŋa ase ɓa kisiku ale a sak dii la.
39 Nyɔnɔwa a yaa weeni wa ale wamagsini ayen, “Nama Farisiima a nyiem sugri ka ɓeerisaŋa ale taasaŋa ŋaaŋsa, alege ni puusaŋa po ka varuk popola ale gaasa nyiini ale sueri.
40 Ni ka ɓetta. Nama ze ayen Naawen ale nyɛ jaab ŋaaŋ la wa maa nyɛ ka wa puuka po me?

41 Dila nyiŋ la ni pa ŋanta baai ale bo beerisaŋa ale taasaŋa po la a te
ŋanjagsaŋa ate jaab meena a nala a te ni.
42 “Alege nama Farisiima a jok wein kama boan nyiŋa, ni a te Naawen
ka jaab buui ate wa soa la a ta nyini ni tinaŋ masisa ale tinaŋ tɔasa ale
tinaŋsa si chaab a gum du alege, chiem ni ŋaaŋ a te wensieŋa. Ni be ka
yaalika me ale Naawen ya. Ku be a fe kama ayen ni te jam a yaali wensie
tuima kama abe ni ta yaalika me ale Naawen abe ni kan basi ŋala meena.
43 “Nama Farisiima abe ŋman diem jok wein kama, dii nyiŋ la, ni a yaali
ka zukpaglik sii ate ba lueri a te nuru baai ale magsi zula teka la zuima
kalika ni tuka diinaŋa po. Ni be a yaali kama me ayen nuruba a puusi ni
a te ni zula yaba peelitaŋa po ate waai meena a nya ni.
44 Ni be jok wein me kama dii nyiŋ la, ni a nyɛ ase ka boosita ale doa
alege nuruba an baga a nya ti a yaase ba ze ayen ti ka boosita la.”
45 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma po wanyi a yaa tulisi wa ayen, “M Sagrɔ, fi
ale biisi nna la, fi le tama me kama.”
46 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Nama Sinsaŋŋa sagrɔma me jok wein kama
dii nyiŋ la, ni basi kama ate nuruba a ji jib tii ale gaam ale jika alege nama
a kan poli ayen ni pa niyeŋ a tabri ji ba.
47 Boan nyiŋŋa, ni se ka boosi nalinsa a te Naawen biisiteerɔma baai
dek ate nama kokpieŋsaŋa a ko la.
48 Dila nyiŋ nama nyeka a sak kama ayen ni siak kama ale ni
kokpieŋsaŋa ale nyɛ dii la. Boan nyiŋŋa ka bala ale ko ba ate nama me
yaa a se boositaŋa a teeri ba.
49 Dila ale soa ate Naawen Yammu a weeni ayen, ‘M le tom biisiteerɔba
ale tuimtomdɔba ate ba jam ba jigi. Ba be le ko biisiteerɔma ale
tuimtomdɔma de ba gela abe ba basi ate ba gela a nya ninam.’
50 Ku be a fe kama ayen jinla demma a nya waalika ba ale ko biisiteerɔma
de meena la a ta nyini diipo ate ba nyɛ tɛŋka la,
51 a ta nyini Abil a ga paari Zakaria ate ba jam ko Juuma Puusika Yenni
kuŋkuŋku ale welensaŋa jigini sunsuŋ la. Ka wensie, jinla demma ale nya
waalika nyaŋa de meena nyiŋ.
52 “M be ŋman a weeni ka nama Sinsaŋŋa sagrɔma ayen ni jogi wein
kama, boan nyiŋŋa ka nama ale ta sebika saafiika. Ni dek abe kan jo, alege
ni kan siak ayen baai ale a yaali joka la a jo.”
53 Yeezu ale ga basi dula jigini ale cheŋ la, Sinsaŋŋa sagrɔma ale
Farisiima a jam a tɔariŋ wa kama nalimnyiini a bek wa bega nna yegayega.
54 a pii nyiŋ a nyɛ ayen wa biisi kaasi ate ba nya siuk a bo wa buusa.

12

1 Ase nuru bɔanni ale kasim jam de tusa diichoa jigi yeŋ a yaa tabi chaab
zuk la, Yeezu a yaa de niŋ a weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni kpesi ni dek
ale Farisiima dabintaŋa, mi a weeni ka ba pimpaasimaŋa.
2 Wari karo ayen di suk yɔgyɔgla a dua ate di kan maari a nyini peelim
chum diipo. Wari dii meena me ale chim wasusugi la, ku a fe kama ayen
di nyini peelim ate nuruba seba.
3 Dila nyiŋ la, fi dan biisi wari legi po, ku a fe kama ayen kantueŋ ba
wom di. Wari dii me ate fi waasi dɔk po la, ku a fe kama ayen di jueli
gboŋ ate nuruba wom.
4 “M dɔaba, ni kan a chali yɔgsum ale nurubiiga. Wa baga a ko ka fi
nyiŋka alege ku ŋaaŋnyiŋ wa an ŋman baga a nyɛ fi wari di choa.

5 Ni basi ate m dak a sak ni waai ale magsi ayen ni a chali yɔgsum la.
Wala ale Naawen, waai ale wa ko fu abe wa ta pagrim a ŋman pa fu a yuk
basi bolim buui ale kan maari kpi la po. Wensie ate mi a weeni ayen ka
wala ate ku a fe ayen ni chali wa yɔgsum.
6 “Ba kan yik nuin fiisa sinu a da ka ligbie ŋaye? Alege Naawen kan baŋ
bunyi la wari ya.
7 Naawen poom seba fi zukku zuisaŋa ale piisi soa dii la kama. Dila nyiŋ
la, ni kan chali yɔgsum, boan nyiŋŋa, Naawen jigi nama gaam nuin fiisa
diichoa kama.
8 “Nuru waai a dan nyini peelim nuruba niŋ a weeni ayen wa va ka mi,
Mi Saalobiika me a le nyɛ ka dila degadega Naawen sabiiloma niŋ.
9 Alege waai me a dan nyini peelim nuruba niŋ a zɛri mi, Mi Saalobiika
me a le nyini ka peelim a zɛri wa me Naawen sabiiloma niŋ.
10 “Nuru waai a dan le Mi Saalobiika kula nyɔnɔwa a le nya voŋteka
kama, alege waai a dan le Naawen Chiika, kula nyɔnɔwa kan nya voŋteka.
11 “Nuruba dan yik fu a ta jam zaani tuka diinaŋa po a yaase nalima niŋ
a yaase kpaga niŋ, ayen ba bek fu bega, kan basi ate ku daani fu ale fi le
fi nyɛ dii a biisi nyini la a yaase fi le fi biisi dii la,
12 dii nyiŋ la, dila powa, Naawen Chiika a le sak fu fi le fi biisi dii la.”
13 Nuru a yaa nyini nuru bɔanni po a bek Yeezu ayen, “Sagrɔ, weeni m
suoku ate wa basi ate ti lueri ti kowa ale tali ŋanta baai a te ti la a chari
chaab.”
14 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “M doa, ka wana ale te mi siuk ayen m bo
nama buusa a yaase m lueri ŋanta a chari nama niyewa?”
15 Yeezu bek ba dila alege a yaa weeni nuru bɔanni meena ayen, “Ni
kpesi ni dek ate ni kan chim ŋanyaalik nyamma dii nyiŋ la, nyuvuri potim
daa ni nin a nya ŋanta yegayega.”
16 Yeezu yaa magsi wamagsini de a sak ba ayen, “Jigsiro ale jam ta wa
talim ate bu yaa ta ŋanta nna yegayega.
17 Wa yaa poli ayen, ‘M ka jigi a nyo m ŋantaŋa de meena du. M le nyɛ
ka se?’
18 Wa yaa ŋman weeni wa dek ayen, ‘M le nyɛ ka nna: M le nak ka m
buaŋa a lonsi abe m se bu kpeema a pa m ŋantaŋa meena a nyoro.
19 M dan nyɛ dila a nueri m yaa weeni m dek ayen, m dega, fi ta
ŋandiinta ka nna yegayega a de ate ku ga a paari bena yegayega. Kan
a yiili, a de abe fi a nyu abe fi a nyɛ fi yaaka.’
20 Alege Naawen yaa weeni wa ayen, ‘Fi ka beruk, yokku de ku a fe kama
ate fi kpi. Be ka wana a le wa soa fi ŋantaŋa de meena ate fi gomsi zaani
la?’
21 “Ku be ale ka dii la ale la ale baai ale kasim pa ŋanta a zaani a jigsi
la jigi alege Naawen nimbie po ba ka jaabɔa.”
22 Yeezu yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Dila abe ale soa ate mi a
weeni ni ayen ni kan a yiili ale ni nyuvooŋa, ase ni le nya ŋandiinta ka
be a de vuugi, a yaase gatta a jo lik ni nyiŋsaŋa.
23 Dii nyiŋ la, nyuvuri a gaam ŋandiinta kama, fi nyiŋka me abe gaam
gatta kama.
24 Nama dek abe nya tɛŋka nuinsaŋa, si kan bori ŋanta yaase si a che
ŋanta, si ka bua ayen si pa ŋanta a nyoro, alege nyaku de meena ka
Naawen ale a te si ŋandiinta. Nama abe gaam nuinsa kama!
25 Ni basi ate m bek ni wari, ka nuru wana dek ale kasim a yiili ale wa
bena noai ate wa yiilika a basi ate bein yeŋ la a lueri gum wa benaŋa po?

26 Fi be dan kan baga a nyɛ wa fiika de, ka boan ale soa ate fi a yiili
nyaŋa de meena.
27 Ni ŋman nya tiisaŋa ale wuutaŋa ale a nyɛ ba puutaŋa la, ba kan tom
a yaase ba a yok gatta, alege ni basi ate m weeni sak ni ayen Nakpioŋku
Solomon ale jam jigsi dii nna yegayega la, wa jam ka gatta ate ti nala a
paari tiisaŋa ale wuutaŋa de puutaŋa.
28 Alege Naawen abe dan a te ti ga tila chaab wuutaŋa de tii nyiem ale
boro jinla alege chum ba ŋman pa ti nyo bolim po la, ku a fe kama ayen
wa te nama me gatta. Ka boa ale soa ate nama siaka an soa diiya?
29 “Dila nyiŋ ni kan kasim a yiili abe ni pa ni popola meena a basi ni ale
ni de abe nyu jaab buui la jigiya.
30 Dii nyiŋ la, ka baai ale kan seba Naawen la ale kasim chali a vi ŋantaŋa
de, alege nama kowa poom seba ayen nama me a yaali ŋantaŋa de kama.
31 Dila nyiŋ ni de niŋ a pa ni popola meena a basi Naawen naamu po
alege ate Naawen a yaa basi ate ŋantaŋa de meena me a jo ni nisa po.”
32 Yeezu yaa ŋman weeni ayen, “Nama baai ale kan piisi la ate mi a
weeni ni ayen, ku an magsi ayen ni a chali yɔgsum, dii nyiŋ la, ni kowa
poli kama ayen ku ka wamaŋ nna yegayega ate wa pa wa naamu a te ni.
33 Ni pa ni ŋanta baai ate ni ta la a da a pa ligraŋa a te ŋanjagsa. Ni yaali
ligra fot tii ale kan maari a kaasi la, ate ni jigsika meena a bo wenŋmazuk
juijui ate ŋanta kasim boro taam wuu ate zueba an baga zu la, a yaase
ŋanta an baga de ba la.
34 Dii nyiŋ la, ni jigsika ale bo juijui la, ni sunummu me a bo ka dula.
35-36 “Ni gomsi ni dek a limsi Mi Saalobiika jamka ase yom nyiem ale
gomsi ba dek dii a limsi ate ba nyɔnɔwa ga nyini nipɔk faarika tigi po a
jam la. Tomteerɔma nyiem jo ka ba gattaŋa a tɔati ba kanaasaŋa ate ba
nyɔnɔwa yaa dan jam a wi ba abe ba lagi dɔkku nɔanni bunyi dekki ate
wa yaa jo.
37 Baai ate ba nyɔnɔ a jam a paari ale ba kan goa la, ta wein kama.
Wensie, wa dan jam nya dila, wa le yeeri wa kasaauku a dueni tɛŋ abe wa
de niŋ a yik ba kali ate ba de ŋandiinta ate wa dek a de niŋ a poom nyɛ
ŋandiintaŋa a chari.
38 Ba nyɔnɔwa a dan ŋman pilim jam a paari yok dii po ale ba kan goa,
tomteerɔ bala ta wein kama.
39 Alege yɔgyɔgla de ni basi ate m weeni a sak ni ayen, yenni nyɔnɔwa
abe dan seba dii po ate zuewa a le jam wa yenni la, wa te kan goa ale ge
basi ate ba a kaasi wa yenni a jo di po.
40 Dila nyiŋ la, mi a weeni ni kama ayen ku a fe kama ate nama me
gomsi ni dek a magsi dii nyiŋ la, Mi Saalobiika a le jam ka diipo ate ni kan
poli ayen m le jam la.”
41 Piita yaa bek Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, fi a weeni wamagsini de a sak ka
tama nyiini yaa waai meena?”
42 Yeezu yaa weeni ayen, “Ku be a fe kama ayen ni meena chim yanta
nyam ase tomteerɔ waai ale ka yam nyɔnɔ ate wa nyɔnɔwa yaa lueri wa
ayen wa a nya wa yenni zuk nalimnyiini abe wa a nyɛ ŋandiinta a te yom
bimbala diipo meena ale magsi ayen wa nyɛ a te ba la.
43 Alege tomteerɔ waai ale nyɛ nyaku de ate wa nyɔnɔwa nyiem a jam
yeri a yaa nya la, ta wein kama.
44 Wensie, ate mi a weeni fu ayen wa nyɔnɔwa a le pa wa ŋantaŋa
meena a nyo ka wa nisa po ayen wa a nya.
45 Alege tomteerɔwa a dan weeni ayen wa nyɔnɔwa goa a beni ka
yegayega ale jamka, ate wa yaa yiri a nak wa yom bimbala, nidɔama ale

nipooma meena a gum chaab alege a yaa nyɛ ŋandiinta a de ale nyu daam buk,
46 wa nyɔnɔwa ale ŋman pilim a jam ka da dii danni ate wa kan poli
ayen wa le jam la. Wa nyɔnɔwa a dan jam paari, wa le te tomteerɔwa de
ka waalika ase baai ale kan a va Naawen noai la po.
47 “Tomteerɔ waai ale seba wa nyɔnɔwa ale a yaali ayen wa nyɛ dii a te
wa alege wa kan gomsi wa dek a nyɛ la, ale nya ka waalika ale nagta nna
yegayega.
48 Alege tomteerɔ waai ale kan seba wa nyɔnɔwa ale a yaali ayen wa
nyɛ dii a te wa alege wa nyɛ wari dii ale magsi wa nya nagta la, wa le nya
ka nagta nna magla. Nuru dan te fu yegayega, wa a poli ayen wa tuesi fi
jigi ka yegayega me. Wa be dan te fu nna yegayega gaam taam, wa poli
ayen wa tuesi fi jigi ka nna yegayega me a gaam taam.”
49 Yeezu yaa weeni ayen, “M jam ayen m cheeni ka bolim a basi tɛŋzuk.
M dek be a yaali kama ayen bu te tɔati ya.
50 M ta ka ninam ayen m musi bu po ase nuru ale a musi nyiam po dii
la. M sui abe kaasi kama ase ka m nin tuesi ninammu de a nueri.
51 Nama a poli ayen mi jam ayen m ta ka suyɔgini a jam tɛŋzuk de?
Aawo, ni basi ate m weeni a sak ni ayen m jam ayen m ta ka chaab poorika
jam.
52 A ta nyini yɔgyɔgla a cheŋ, nuruba banu a dan bo ba yeri po, ba le
poori ka tɔgatɔga ate nuruba bata a maa chaab a ta chaab ale nuruba
baye.
53 Ate ko ale ta chaab ale wa biik ate biika me a ta chaab ale ka kowa.
Ate ma ale ta chaab ale wa lie ate lie wa me a ta chaab ale wa mawa. Ate
ŋianipɔk ale ta chaab ale wa sampɔk ate sampowa me a ta chaab ale wa
ŋianipowa.”
54 Yeezu yaa ŋman weeni nuruma ayen, “Nama nyiem a dan ga nya
chiŋmari ale di sobri ni deri a poli kama ayen ka ŋmoruk ale a yaali ku
ni ate ku sum ni.
55 Ni nyiem a dan ga nya ale viok a nyini yiseok geŋ a cheena, ni a poli
kama ayen wulum wein a mɔata ate bu sum jam.
56 Ni ka pimpaasiroba. Ni baga a nya tɛŋka ale chiŋmaaŋa kama a baga
a seba ku ale ka dii la. Be ka boa ale soa ate ni an baga miŋ wa ŋaai ale
a nyɛ yɔgyɔgla la?
57 “Ka boa ale soa ate ni an baga a poli wa dii ale magsi nyeka la?
58 Nuru a dan poti ni a ta ni cheŋ, ni biisi magsi chaab ate wa kan dari
ni ale pagrim a ta cheŋ nuru waai ale a biisi biisaŋa la jigiya. Wa dan nyɛ
dila biisaŋa nyɔnɔwa a le pa ni a nyo ka polisa nisa po ate ba me yaa pa
ni a nyo likka dɔk po.
59 M be le weeni ni ayen, ni be nya ba kan lagi ni ate ni nyini ase ka ni
nin tuni pamini meena a kan tali ale ligbiri me la.”

13

1 Yeezu ale jam boro a biisi la, nuruba gela a yaa jam weeni a sak wa
naawa Paalɔt ale ko Galili demma ba gela ba ale jam boro a nyɛ kaabka a
te Naawen dii la.
2 Ba ale weeni sak wa dila la, wa yaa tulisi ba ayen, “Nama a poli ayen
Galili demma de baai ale jam nam nna la, a chim ka tuimbaata nyam a
gaam Galili demma mbala?
3 Aawo, ni be dan kan basi ni tuimbaataŋa tomka, nama me le kpi ka
bala ale kpi dii la.

4 Yaase ni bɑsi ate m ŋmɑn bek ni ayen, nama a poli ayen nuruba pi
ale naaniŋka ate Jerusalem tɛŋka Sailom yeri kpien woŋku a jam lo ba
zuk a ko ba la a chim ka tuimbaata nyam a gaam nuru baai meena ale bo
Jerusalem tɛŋka po la?
5 Aawo, alege mi a weeni kama ayen ni dan kan basi ni tuimbaataŋa
nama me le kpi kama.”
6 Yeezu yaa magsi wamagsini ayen, “Nuru ale jam ta kiŋkaŋ wa talim
po. Nuruwa yaa yiri da yeŋ a yaali moota alege wa an nya jaabɔa.
7 Wa yaa weeni waai ale a nya talimu zuk la, ayen, ‘Nya de, bena ŋata
ale nna ate mi kasim a yaali moota kiŋkaŋka de zuk alege kan nya jaabɔa.
Che bu lonsi, ale mi ze jaab buui nyiŋ ale soa ate bu a de tɛŋka ŋandiintaŋa
la.’
8 Wa yaa tulisi wa ayen, ‘M nyɔnɔ, basi ate bu zaani benni de ŋmani ate
m tu gilim bu a nyɛ bibaam a yuk gilim bu.
9 Bein a dan ŋmɑn paari ate bu yoani, ku nala, alege bu dan kan yoani
ya, fi yaa che lonsi.’ ”
10 Da yeŋ ba Vuusum Danni dinyi dai ate Yeezu jam boro a sak nuruba
ba tuka diinaŋa kunyi po.
11 Nipɔk wanyi a yaa jam maa boro ate chichiribiok a bo wa zuk po a
nyɛ ate wa chim gbaruk a paari bena pi ale naaniŋ. Tuemu a jam nyɛ
kama ate wa gori an ŋmɑn baga a teenti wa dek a zaani.
12 Yeezu ale ga nya wa la, wa yaa wi nipowa ayen, “Nipowa, fi kan ŋmɑn
chim gbaruwa”,
13 a yaa pa wa nisaŋa a vi nipowa zuk ate wa yaa deri teenti wa dek
bunyi dekki a yiri zaani ŋmai a te Naawen pimpauk.
14 Alege tuka dɔkku kpagini ale ga nya dila la, wa sui yaa puuri dii nyiŋ
la, ku jam ka ba Vuusum Daaŋa po dinyi ate Yeezu nyɛ dila. Tuka dɔkku
kpagini a yaa weeni nuruma ayen, “Daa ŋayuebi ale boro ate ti pa ŋala a
tom tuima. Nuru waai a dan a yaali ayen wa nya tebika wa jam daaŋa de
po. Ku daa ti Vuusum Danni ate ba a nyɛ dila!”
15 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Nama ka pimpaasiroba boan nyiŋŋa, nama
wanyi wanyi a foli ni niiga ale ni bonsaŋa kama a nya ba zuk a ta a cheŋ
ate ba a nyu nyiam ni Vuusum Danni.
16 Yɔgyɔgla, be ka Abraham ŋaaŋbiik ale nna ate Sitaana kasim ta wa
keŋkeŋ a ga paari bena pi ale naaniŋ. Ku be an magsi ayen mi me foli
nipowa de ale bo Sitaana nisa po la Vuusum Danni?”
17 Yeezu tulisika de a jam pa wa dachaasaŋa nyo ka chivie po
nna yegayega alege nuruma sue a jam peenti ka nna yegayega ale
wakperikaliik sii ate Yeezu jam nyɛ la.
18 Yeezu yaa bek ayen, “Naawen Naamu a nyɛ ase ka boan la? M le pa
ka boan jaab a magsi chaab ale bu?
19 Bu a nyɛ ase ka nna la. Bu a nyɛ ase ka be dii ate ba a wi ayen
‘mastad’ ate nuru yaa pa bori wa talim po la. Binni a yaa nyini a chim tiib
ate nuinsa yaa jam a yok si tugta bu naŋsaŋa nyiŋ.”
20 Yeezu ŋmɑn bek ayen, “M be le ŋmɑn pa ka boa a magsi chaab ale
Naawen Naamu?
21 Bu a nyɛ ase ka dabinta ate nipɔk a pa nyo taasi kpeeni ale boroboruk
zom po ate bu piri nna yegayega a sueri di meena dii la.”
22 Yeezu yaa va tɛŋkpieŋsaŋa ale tɛŋ fiisaŋa po a cheŋ Jerusalem ale a
sak nuruma.
23 Nuru wanyi a yaa bek wa ayen, “M Nyɔnɔ, nuru baai a le ba nya
varibasika la an soa diiya?”

Yeezu yaa tulisi ba ayen,
24 “Ni nyɛ nyiŋbiiri ate ni va dɔk kuui nɔanni ale kan soa dii la a jo dii
nyiŋ la nuruba yegayega a le ba pii nyiŋ ayen ba va dula jo alege ba kan
baga.
25 Yenni nyɔnɔwa yaa dan yiri lik dɔkku nɔanni ni yaa weeni ayen, ‘M
nyɔnɔ lagi dɔkku nɔanni a te ti.’ Ni dan weeni dila, wa le tulisi ni ayen,
‘Mi ze ni ale nyini ka juijui la.’
26 Ate ni yaa weeni wa ayen, ‘Tama ale fi a de ŋandiinta ale chaab kama.
Fi be sak nuruba tama tɛŋka kama.’
27 Alege wa le ŋman tulisi ayen, ‘Mi ze ni le nyini ka juijui la. Nama
gaasa nyamma, ni be mi niŋ!’
28 Ni ni a kum kama abe ni pa nisima a su noa po a dom ase ni nin nya
Abraham ale Aizik ale Jekob ale Naawen biisiteerɔma meena a bo Naawen
Naamu po. Dila powa ale nama bo ka bu peelim.
29 Nuruba ale nyini kori geŋ ale yeri niŋ geŋ ale yiseoku geŋ ale wiiluku
geŋ a jam kali fi jigi, fi jigi tigi kpeeni po Naawen naamu po.
30 Ate ba gela baai daam ale wari ŋaaŋ yɔgyɔgla la a yaa de niŋ ale ge
ate ba gela me baai ale de niŋ yɔgyɔgla de la a yaa wari ŋaaŋ.”
31 Yeezu ale boro a biisi la, Farisiima ba gela a yaa jam wa jigi a weeni
wa ayen, “Ku a fe kama ayen fi basi dela jigini abe fi nyini a cheŋ jigi yoŋ
dii nyiŋ la, Naawa Ayerod a yaali ayen wa ko fu kama.”
32 Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Ni ga weeni pimpaasima nyɔnɔwa ayen m
bo ka dela a yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi ale a tebi ba gela
me jinla ale chum ate vonuŋ a dan paari abe m nueri m tuimaŋa.
33 Alege ku a fe kama ayen m bo m siuku po a cheŋ jinla ale chum ale
vonuŋ dii nyiŋ la, ku an magsi ayen Naawen biisiteerɔwa a kpi jigi jigiya,
ka Jerusalem tɛŋka po nyiini ate wa le kpi.”
34 Yeezu yaa ŋman weeni ayen, “Oo, Jerusalem, Jerusalem, tɛŋ kaai
demma ale a yuk Naawen biisiteerɔma, baai ate wa tom ba ni jigi la ni
yuk ale tana a ko. Ka bu dina ate mi kasim a yaali ayen m yik ni nuruma
a pɔbi ni ase kpiak ale a pɔbi ka bisa dii la alege ni kasim a zɛri?
35 Dila nyiŋ la, da yeŋ cheena ate Juuma Puusika Yenni a kan nya nuru
di po. Be ka wensie ate mi a weeni ni ayen ni kan ŋman nya mi alege
ate di danni jam ate ni yaa weeni ayen, ‘Naawen le niak waai ale a jam ti
Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la.’ ”

14

1 Vuusum Daaŋa dinyi ale jam paari la, Yeezu yaa cheŋ Farisii denowa
wanyi yeri ayen wa de ŋandiinta. Nuruwa jam ka kpagi. Dila danni
Farisiima ale Naawen Sinsaŋŋa sagrɔma yaa kasim jam a nya Yeezu ase
wa le nyɛ wari ya.
2 Nuru wanyi a yaa boro ate wa nisima ale wa naŋsa a jam fuusi nna
yegayega a yaa za Yeezu niŋ
3 ate Yeezu yaa bek Sinsaŋŋa sagrɔma ale Farisiima ayen, “Sinsaŋŋa a
siak ate nuru a tebi yɔgnyeensa Vuusum Danni yaa ŋa kan siagi?”
4 Alege ba an tulisi wariya. Yeezu yaa tebi nuruwa ate wa kuli.
5 Yeezu yaa bek ba ayen, “Ase ni wanyi a nin ta biik yaase naab ate ba
wanyi a yaa lo vilini po Vuusum Danni, ni kan yeeri biika, yaase naamu
Vuusum Danni dila degadega a ta a nyini?”
6 Alege ba an jam baga a tulisi wa beŋŋa de me po.

7 Ba ale jam a kali ayen ba de la, Yeezu yaa nya ale nichamma ba gela
a lueri jigi maŋsaŋa a kali. Yeezu ale nya dila la, wa yaa biisi magsi
wamagsini ayen,
8 “Nuru a dan wi fu ayen fi jam maa de tigi ŋandiinta, kan kali jigi
maŋŋa. Dii nyiŋ la, ku baga a nyɛ kama ate nuru waai ale ŋman chim
nuru kpioŋ a gaam fi la a jam ayen wa maa de tigini ŋandiintaŋa.
9 Ku dan nyɛ dila, nuru waai ale wi fu ayen fi jam a maa de tigini
ŋandiintaŋa la, a le jam ŋaaŋnyiŋ a weeni fu ayen fi yiri abe fi ge ate
nuru waai ale ŋman gaam fu la a kali. Dila abe a ta ka chivie a jam fi jigi,
dii nyiŋ la, wa ale weeni fu ate fi siŋ tɛŋ la nyiŋ.
10 Alege, nuru abe dan wi fu ase dila la, fi dan cheŋ, ga kali juijui ale
kan magsi fi kali la, ate waai ale wi fu la a yaa jam fi jigi a weeni fu ayen,
‘M doa, yiri jueli jam kali jigi maŋka de.’ Nna le ta zula a jam fi jigi ate
waai meena nya.
11 Dii nyiŋ la, nuru waai ale pa wa dek a chim nuru kpioŋ la, ba le zaab
wa, alege nuru waai ale a zaab wa dek la, a le chim ka nuru kpioŋ.”
12 Yeezu yaa weeni Farisii waai ale wi wa ayen wa jam ate ba de la ayen,
“Fi dan nyɛ kantueŋ a yaase yok ŋandiinta a poli ayen fi wi ate nuruba jam
maa de, kan wi fi dɔaba yaase fi suaata yaase fi mabisa yaase fi kalimotido
baai me ale jigsi la, dii nyiŋŋa la, bala meena waai a dan nyɛ ŋandiinta
tigi, ase dila la ba pilim a wi fi me kama. Dila abe dan nyɛ, ku a sak ase fi
nya fi ale nyɛ dii la tutuna kama.
13 Fi dan ta ŋandiinta tigi, wi ŋanjagsa,
14 ale gbatta, ale gbaŋsa, ale yeeba ate fi nya niaka, dii nyiŋ la, bala waai
an baga nyɛ wari ase dila la a tuni fu. Ka Naawen a le wa tuni fu dai dii
danni ate wayɔrisima nyam le yiri kum po la.”
15 Nidɔama wanyi ale jam maa kala a de ŋandiintaŋa la a yaa wom dii
ate Yeezu a weeni la a yaa weeni wa ayen, “Baai a le ba kali a de Naawen
Naamu tigini ŋandiintaŋa la, ta wein kama.”
16 Yeezu me yaa tulisi wa ale wamagsini ayen, “Nuru ale jam nyɛ wa
ŋandiinta tigi nna yegayega a yaa wi nuruba nna yegayega ayen ba jam
de.
17 Ba ale ga dik ŋandiintaŋa a nueri la, wa yaa tom wa tomteerɔwa ayen
wa nyiem a weeni baai meena ate wa wi la ayen ba jam ale jaab meena a
gomsi magsi kama.
18 Alege ba meena wanyi wanyi a yaa tulisi ayen ba kan nya siuk a jam.
Waai ate tomteerɔwa a de niŋ ga weeni la, yaa weeni ayen, ‘M da ka tɛŋ
ate ku a fe ayen m ga nya ka. Mi a saalim mi an baga a jam.’
19 Wanyi me a jam weeni ayen, ‘M da ka m lalikpaansa bunu ate mi a
cheŋ ayen m ga pa si kpa nya. Mi a saalim mi an baga a jam.’
20 Wa choa me a jam weeni ayen, ‘M faari ka nipɔk, dila nyiŋ mi an baga
jam.’
21 “Tomteerɔwa a yaa ŋman kuli a ga weeni wa nyɔnɔwa nyaŋa de
meena. Ku yaa puuri wa nyɔnɔwa sui nna yegayega ate wa weeni wa
tomteerɔwa ayen, ‘Chali nyini tɛŋka po su kpeentaŋa niŋ ale gugottaŋa
po a wi ŋanjagsa ale gbatta ale yeeba ale gbaŋsa ate ba jam.’
22 Ku an bola beni ya ale ge ate tomteerɔwa a nyini a pilim jam weeni
wa ayen, ‘M nyɔnɔ, m nyɛ dii ate fi weeni mu ayen m nyɛ la kama. Ba jam
kama alege dɔkku an diem sueriya.’
23 Tomteerɔwa nyɔnɔwa yaa ŋman weeni wa ayen, ‘Cheŋ jigi ŋaai
meena ale kali gilim tɛŋka po la a ga fe nuruba ate ba jam sueri m yenni.

24 Mi ale a weeni ni ayen baai meena ate m liŋ wi la, ba wanyi me la
noai a kan tiri mi ŋandiintaŋa de.’ ”
25 Da yeŋ ate nuru bɔari a yaa va Yeezu a cheŋ ate wa chiem a weeni ba
meena ayen,
26 “Nuru waai ale a jam mi jigi ayen wa chim m ŋaaŋviiro la an baga a
chim ase kula nyɔnɔwa a nin ta yaalika ale mi a gaam wa ale a yaali wa
ko, yaase wa ma, yaase wa pɔk yaase wa bisa yaase wa suaata yaase wa
tɔaba yaase wa dek me dii la.
27 Waai a dan a yaali ayen wa va mi alege an gomsi wa dek a magsi
kummɔa, kula nyɔnɔwa an baga chim mi ŋaaŋviiro.
28 “Ase ni wanyi a dan a poli yeri kpien woŋ jueli wein seka, wa a kali
ka zimm a poli wa a le wa pa jaab buui ale jaab buui a se ate yenni ga
nueri la. Wa ale poli nya me ase wa ta ba yegayega ya.
29 Kan daa di, wa dan nyubi nyubini alege wa an baga a se nueriya waai
meena le nya wa ale nyɛ dii la a la wa kama
30 a weeni ayen, ‘Ni nya nuruwa de ale piilim wa yeri seka alege an baga
a se nueri yie.’ ”
31 Yeezu ŋman pilim magsi di choa ayen, “Naab abe dan nyini peelim
ale nuruba tusa pi ayen wa kpalim chaab ale naab wa choa waai ale ta
nuruba tusa pisiye la, ku a fe kama ate wa kali tɛŋ zimm a poli a nya ase
wa ta pagrim yegayega a baga tu chaab ale naab nwala ya.
32 Wa be dan nya ale wa an baga, wa a tom ka nuruba ate ba de niŋ a
ga tu naab nwala siuku po a saalim wa ate ba nyɛ magsi chaab alege ate
naawa dek a diem bo siuku po niŋniŋ a cheena.”
33 Yeezu yaa weeni ayen, “Dila nyiŋ la mi a weeni ni kama ayen ni wanyi
me la an baga chim mi ŋaaŋviiro ase ka wa nin yeeri wa nisa jaab buuri
meena ate wa ta la po.
34 “Yesa masa kama, alege si masimu a dan kan boro fi an ŋman baga
nyɛ ate si a masa.
35 Si ŋman ka kiriya a magsi bibaam a yaase jaabjaab pa nyeka ba be
yuk si a basi kama. Waai abe ale ta tue a wom mi ale a biisi dii la, ni basi
ate wa wom.”

15

1 Da yeŋ ate lampoo cheesiroba yegayega ale wabaata nyam bachaab a
jam ayen ba wom Yeezu sinsaŋŋa.
2 Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a yaa maa chaab a ŋuuni a
weeni ayen, “Nuruwa de a pa wa dek a gum chaab ale ka wabaata nyam
ale a de ale ba me.”
3 Yeezu yaa weeni wamagsini a bek ba ayen,
4 “Ase ni wanyi a nin ta piisa kook ate kunyi be, wa a nyɛ ka se? Wa le
basi ka pa ŋaŋŋala pineuk ale neoku sagini po alege yaa nyiem a gisi kuui
ale be la ate wa nya ku.
5-6 Wa dan ga nya ku wa sui ale peenti yegayega ate wa a zak ku a vi
ŋmankpala ta kuli. Wa dan ta kuli wa yaa wi baai ale kali mɔata wa la
ale wa dɔama a ta ba jam jigi yeŋ a weeni ba ayen, ‘M sui peenti ka nna
yegayega dii nyiŋ la, m nya pa kuui ale be la kama. Ni be basi ate ti meena
sue peenti’
7 Mi a weeni ni kama ayen ka supeentik kala degadega ale ka bo
wenŋmazuk ase tuimbaata nyɔnɔ wanyi a nin basi wa tuimbaataŋa
tomka. Wala nyiŋ, supeentik yegayega bo wenŋmazuk kama ale waai ale

tagri basi wabaata nyeka la a gaam supeentik kaai ate wa ta ale nuruba pineuk ale neok baai ale ka wayɔrisima nyam la kama.”

8 Yeezu yaa ŋman magsi wamagsini di choa ayen, “Ase nipɔk wanyi a nin ta ligbie pi ate ligbinni dinyi a yaa be wa a nyɛ ka se? Wa tɔati ka bolimzeuŋ a vari dɔkku meena a gisi nalimnyiini ate wa ga nya di.
9 Wa dan ga nya di wa ale wi wa dɔama ale baai ale kali mɔata wa ate ba jam jigi yeŋ a weeni ba ayen, ‘M sui peenti yegayega dii nyiŋ la, m nya m ligbie dii ale be la kama. Ni be basi ate ti sue peenti.’
10 Supeentik kala dega dega ate Naawen Sabiiloma a tara ase tuimbaata nyɔnɔ wanyi a nin basi wa tuimbaata tomka.”

11 Yeezu yaa ŋman magsi wamagsini di choa ayen, “Nuru ale boro a ta wa nidɔabilisa baye.
12 Wa bibaaŋka a yaa weeni wa ayen, ‘M koa, ŋanta baai ate fi ale lueri a chari mi ale m suoku la, pa mi ŋantaŋa a te mi yɔgyɔgla.’ Nuruwa yaa siak a yaa chari ba wa ŋantaŋa.
13 Daa magla ale ga taam la, bibaaŋka a yaa pa wa ŋantaŋa meena a da a yaa yiri cheŋ satɛŋ nna niŋniŋa. Dula jigini wa yaa nyɛ nanbolini a kaasi wa ligraŋa meena.
14 Wa ale ga de wa ŋantaŋa meena a nueri la, kom nna yegayega a yaa jam tɛŋ kala alege wa ŋman ka jaabjaabɔa.
15 Wa yaa cheŋ tɛŋ kala nuru wanyi jigi ate nuru wala a yaa ta wa a cheŋ wa talim ayen wa a nya die zuk.
16 Wa sui ate jam peenti kama yegayega ase wa nin nya siuk a maari a de deeŋa ŋandiintaŋa, alege nuru an jam te wa jaabjaabɔa.
17 Alege ku ŋaaŋnyiŋ ate wa yammu jam la, wa yaa weeni wa dek ayen, ‘M kowa tomteerɔma meena a ta ŋandiinta ka nna yegayega a gaam ba deka alege mi bo dela ayen m kpi ale kom.
18 M le yiri kama a kuli ga weeni m kowa ayen, M Koa, m tom ka wabiok Naawen ale fi jigi.
19 Ku an ŋman magsi fi ale wi mu ayen fi biiga, a nyɛ mu ase fi tomteerɔma po wanyi la.’
20 Biika ale ga poli dila la, wa yaa deri yiri a kuli wa kowa jigi.

“Wa ale jam bo siuku po a cheena yeri la, wa kowa a yaa nya wa. Jiirim a yaa yik wa kowa ate wa chali nyini a ga tu wa siuku niŋ a pa wa nisaŋa meena gbaari wa biika alege a yaa puusi wa.
21 Biika yaa weeni ayen, ‘M koa, m tom ka wabiok Naawen ale fi jigi. Ku an ŋman magsi ayen fi wi mu ayen fi biiga.’
22 Alege wa kowa yaa na wi tomteerɔma ayen ba nyɛ nwuli a ta garuk kuui ale nala nna yegayega wa gattaŋa meena po la a jam jo wa. Wa weeni ba ayen, ‘Ni pa nifelinni a su wa nisaŋa abe ni pa nuensa a su wa.
23 Ni ga yik naabiik kaai ale biigi la a ta jam ko. Ate ti nyɛ ŋandiin kpeenta tigi ate ti nyɛ supeentik ale chaab.
24 Dii nyiŋ la, m biika de a jam kpi kama, alege yɔgyɔgla de wa vua kama, wa jam be kama alege yɔgyɔgla de ti nya wa kama.’ Ba yaa deri piilim ba ŋandiintaŋa deka ale diinta.

25 “Ba ale jam boro a nyɛ nyaŋa de meena la, wa bikpagini a diem jam bo ka talim. Wa yaa ale jam nyini peelim a cheena a jam boro a mɔata yeri la, wa yaa wom yiilaŋa ale gogtaŋa.
26 Wa ale jam paari la, wa yaa wi tomteerɔma wanyi a bek wa ayen, ‘Ka boan ale a nyɛ?’ Tomteerɔwa yaa tulisi wa ayen,

27 ‘Ka fi yuawa ale ŋman pilim jam ate fi kowa yaa ko naabiik kpieŋ
tanjaŋini, dii nyiŋ la wa nya biika kama ale jaabjaab ka wa, wa ta
nyiŋyɔgsa kama.’
28 “Bikpagini ale wom nna la, wa sui a yaa a puuri nna yegayega ate wa
zɛri ayen wa kan ŋman a jo yenni. Wa kowa yaa nyini saalim wa ayen wa
jo
29 alege wa tulisi wa ayen, ‘Nya de, benaŋa de meena wuu ate mi tom
te fu nna ase yomo la, m be an zɛri fi noai me. Ka boan jaab ate fi nyɛ te
mi? Ale buuk me la, fi an te mi ayen m nyɛ ŋandiinta tigi ale m dɔama.
30 Alege fi biika de waai ale ta fi ŋantaŋa a cheŋ ga yik kaasi nipɔk
kaasuŋta zuk, a yaa dan pilim jam fi yiri yik naabiik kaai ale zuak nna
yegayega la, a ko te wa!’
31 Wa kowa yaa tulisi wa ayen, ‘M biiga, fi kasim bo ale mi ka daa meena,
m be ale ta jaab buui meena la ka fi abe ale soa.
32 Alege ku magsi kama ayen ti boro a de ale a gok dii nyiŋ la, fi yuawa a
daam kpi kama alege yɔgyɔgla de wa vua kama, wa daam be kama alege
yɔgyɔgla de ti nya wa kama.’ ”

16

1 Yeezu yaa ŋman weeni wamagsini ale wa ŋaaŋviirima ayen, “Nuru
ale jam boro a jigsi nna yegayega a yaa ta tomteerɔ waai ale a nya wa
ŋantaŋa meena zuk la. Wa jam ka wa tomteerɔma meena kpagi. Nuruba
yaa bobri ale jigsirowa ayen, nuruwa kaasi wa ligraŋa kama.
2 Jigsirowa yaa wi wa a bek wa ayen, ‘Ka boan jaab wari ate mi a wom
a magsi chaab ale fi dila? Pai m ŋantaŋa meena ale fi ale nyɛ ba dii ale dii
la a te mu, dii nyiŋ la, fi an ŋman baga a chim waai ale a nya m ŋantaŋa
meena zuk la.’
3 Tomteerɔwa yaa weeni wa dek ayen, ‘M nyɔnɔwa a yaa wa yiak mu
kama tuimaŋa po. M be le nyɛ ka se nna? M be ka pagrim a kpa, chivie
abe ta mu ase m nin nyiem a juisi.
4 Aaya, m seba m le m nyɛ dii yɔgyɔgla de la, ate m dan jogi m tuimaŋa
abe m ta dɔaba baai ale ba nyɛ m tia ase m nin cheŋ ba yeeŋa la.’
5 “Wa yaa wi nuru baai meena ale ta wa nyɔnɔwa pama la, ate ba jam
wa nyɔnɔwa jigi a bek niŋ denowa ayen, ‘Fi ta m nyɔnɔwa ka dina?’
6 Nuruwa yaa tulisi ayen, ‘M ta ka kpaam pami samɔnsa kook.’ Wa yaa
weeni wa ayen, ‘Pa fi pamini gbaŋka nwuli a ŋmarisi ka po ayen fi ta ka
kpaam pami samɔnsa pisinu.’
7 Wa ŋman pilim bek nuru wa choa dila degadega, ate nuruwa tulisi wa
ayen, ‘Mi ta ka “wiiti” pami busisa tusidi.’ Wa ŋman pilim weeni wa me
ayen, ‘Wa ŋmarisi a nyo wa pamini gbaŋka po nwuli ayen wa ta ka “wiiti”
busisa kobsa naaniŋ pami.’
8 “Tomteerɔwa de nyɔnɔwa a yaa te wa pimpauk ale wa yammu tuimaŋa
de ate wa baga tom ayen wa nya wa dek chum diipo la nyiŋ. Ka wensie
ate mi a weeni ayen jinla tɛŋka demma a ta yam kama a seba tuima tomka
a gaam nuru baai ale a va Naawen noai la.”
9 Yeezu yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni ayen, “Dila nyiŋ, m be a weeni
kama ayen ni pa tɛŋzuk de jigsika a de dɔata ale nuruba ate jigsika a dan
kan boro, abe ba nyɛ ni tia wenŋmazuk yeeŋa po.
10 Nuru waai ale ta wensie wafiisa zuk la, a ta wensie kama me ale
wakpeema. Waai me abe ale kan ta wensie wafiisa zuk la, a ka wensie me
ale wakpeema.

11 Naawen pa tɛŋzuk de ŋantaŋa ba gela a nyo ka ni nisima po. Ni be
dan kan pa ba a tom tuima a magsi chaab ale wa ale weeni ayen ni pa ba
a nyɛ dii la, wa be le nyɛ ka se a ta siaka ale ni ate wa pa wensie jigsika a
te ni?
12 Ni be dan kan ta wensie me ale jaab buui ale chim nuru jaab la, ka
wana le wa pa jaab a te nama ate wa chim ni jaabɔa.
13 “Tomteerɔ waai abe karo a ta nuruba baye ate ba chim wa nyamma
ate wa tom a te ba meena, dii nyiŋ la, ku a fe kama ayen wa kisi ba wanyi
a be wa a yaali ba wanyi yaase wa a zuli wanyi abe wa a le wanyiwa.
Nuru an baga a pa wa dek a te Naawen ale ŋman pa wa dek a te ligra
yaalika me.”
14 Farisiima ale wom nyaŋa de meena la, ba yaa nyɛ wa a la dii nyiŋ la,
ba ka nuru baai ale a yaali ligra nna yegayega la.
15 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Nama ka baai ale a chim nuruba nimbie
po ayen ba pa ni chim nuru maŋsa alege ka Naawen nyiini ale seba ni
suniimaŋa po ale ka dii la. Dii nyiŋ la, wie ŋaai ate nurubiik a pa ŋa a
chim wamaŋsa la, ŋa ka ŋaai ate Naawen kisa la.
16 “Moosis Sinsaŋŋa ale Naawen biisiteerɔma biisaŋa jam ta pagrim
kama a ta jam paari diipo ate Jɔɔn Sokateerɔwa a jam boro la, alege a
zaani dila powa, nuruba a kasim a wom Naawen wamaŋsaŋa sinsaŋŋa a
magsi chaab ale Naawen Naamu kama ate waai meena a fe ayen ba jo bu
po.
17 Alege ku an tɔa ti wenŋmazuk ale tɛŋzuk a muriŋ be, alege ku pagra
kama ate Moosis Sinsaŋŋa po dinyi magla me la a muriŋ be.
18 “Nuru waai a dan zɛri wa pɔk alege faari wa choa, kula nyɔnɔwa a
nyɛ ka kaboŋ. Nuru waai me abe ale a faari nipɔk waai ate ba zɛri la, a
nyɛ ka kaboŋ me.
19 “Jigsiro ale jam boro a kasim a jo garuk tii diak ale pagra nna yegayega
la. Daa meena wa kasim jam a de ka masim.
20-21 Jajak me ale jam boro. Wa yoi ale Lazarus. Nira ale kasim jam nyɛ
wa nyiŋka meena ate baasa kasim jam a leeli ŋa me. Wa kasim jam doa
ka jigsirowa de yenni nansiuŋku. Wa sui a jam peenti ka nna yegayega
ase wa nin nya siuk ate wa de ŋandiin tii ale jam a lo jigsirowa teebuluku
tɛŋ la.
22 “Da yeŋ ate jajakka de a yaa kpi ate Naawen sabiiloma yaa pa wa a
ta jueli ga kali wenŋmazuk Abraham tɛŋ.
23 Da yeŋ ate jigsirowa me yaa kpi ate ba gu wa, ate wa cheŋ kpiluŋ
juijui ate wa nyiŋka a kasim jam a dom nna yegayega ate wa zak zuk a
nya Abraham ale wa yalima nna yegayega ate Lazarus me a yaa kala wa
gauŋ.
24 Jigsirowa a yaa kaari a wi Abraham ayen, ‘M koa, ta jiirim ale mu abe
fi tom ate Lazarus pa wa nandummu a lusi nyiam po ate bu zi m giŋgeluŋ
ku nyiŋ, dii nyiŋ la, m nyiŋka meena ale a dom nna yegayega bolimu de
po.’
25 “Alege Abraham yaa tulisi wa ayen, ‘M biiga, a teeri diipo ate fi
jam vua la, fi jam ta ka ŋanmaŋsaŋa meena alege Lazarus a jam soa
ŋanbaataŋa meena. Alege yɔgyɔgla de, wa boro a de ka masim dela jigini,
alege ate fi ta nyiŋdomma nalimnyiini.
26 Daa dila nyiini, ale kaasiya, ka goluk ale limsa a dua tama ale fi
sunsuŋ, ate baai ale a yaali ayen ba nyini dela a jam fi jigi la, an baga
a taamu, yaase waai me abe dan a yaali ayen wa nyini fi jigi a jam tama
jigi wa an baga a taamu.’

27 Jigsirowa a yaa weeni ayen, ‘Ku be dan ka dila, mi a saalim kama m
koa ayen fi tom Lazarus ate wa cheŋ m kowa yenni
28 juijui ate m ta suaata tinu la. Wa ga kaam ba ate bala me kan jam
nyiŋdomma jigini de.’
29 “Abraham yaa tulisi wa ayen, ‘Fi suaataŋa a ta Moosis ale Naawen
biisiteerɔma sinsaŋŋa kama ate ŋa a kaam ba, ku be a fe kama ayen fi
suaataŋa abe lagi tue a wom ŋa ale a weeni ba dii la.’
30 Jigsirowa a yaa ŋman tulisi ayen, ‘M koa, aawo, alege nuru a dan yiri
tama baai ale ka kpilima la po a cheŋ ga weeni ba ku a fe kama ayen ba
basi ba tuimbaataŋa tomka.’
31 Abraham ŋman tulisi wa ayen, ‘Ba dan kan a yaali ayen ba wom
Moosis ale Naawen biisiteerɔma sinsaŋŋa ale a weeni dii la, nuru a dan
poom yiri kpilima po me a ga weeni ba, ba kan diem a wom.’ ”

17

1 Yeezu yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ku a fe kama ayen nuruba
nyɛ ni nya ate ni tom wabaata. Alege waai ale wa nyɛ dila la, a jogi wein
kama.
2 Ku ate zunchoŋ kama a te kula nyɔnɔ ase ba nin pa ni kpeeni a bobi
yik wa ŋiri a ta wa ga yuk basi mogi kpeeni nyiamu po a gaam wa nin nyɛ
ate bisaŋa de wanyi a tom wabiok.
3 Dila nyiŋ la, ni kpesi ni dek ale wa dii meena ate ni a nyɛ la.
“Fi suok a dan nyɛ wabiok, tɔariŋ wa ale nin muna ate wa dan basi wa
wabaataŋa tomka fi voŋ te wa.
4 Wa be dan nyɛ kaasi fu a paari ku noai buyopoi da yeŋ ale ŋman weeni
fu ku noai buyopoi ayen wa siak wa kaasuŋku ku a fe kama ayen fi voŋ
te wa.”
5 Tuimtomdɔma yaa weeni ba Nyɔnɔwa ayen, “Nyɛ ate ti siaka a zuak a
nyoro.”
6 Ate wa me yaa tulisi ba ayen, “Ni siaka a dan soa ase jabiri fiik la,
ni baga weeni kiŋkaŋka de kama ayen, ‘Voori fi dek a yiri ga zaani mogi
kpeeni nyiamu po’, ate ka sum siak ni noa a yiri ga zaani du.
7 “Ase ni wanyi a nin ta tomteerɔ ate wa a kpa a yaase wa a kasi fi piisa.
Wa nin ga nyini sagini a jam, fi deri a weeni wa ayen wa nyɛ nwuli a jam
de wa ŋandiintaŋa?
8 Ni kan goanti weeni wa kama ayen, ‘Dik junɔai ŋandiinta a te mu
abe fi pa garuk naluŋ jo a limsi mu ate m de a nueri abe fi me yaa de fi
ŋandiinta?’
9 Nama a poli ayen ku a fe kama ate tomteerɔwa nyɔnɔwa nyɛ wa jiam
ale wa ale weeni wa ate wa nyɛ dii la? Aawo.
10 Ku be ka dila, nama me jigi. Ni dan tom Naawen ale weeni ni ayen ni
tom dii la a nueri, ni weeni ni dek ayen, ‘Tama ka tomteerɔba. Dila nyiŋ
la ku an magsi wa nyɛ ti jiam. Ti tom ka dii ale magsi ayen ti tom la.’ ”
11 Yeezu ale jam bo siuku po a cheŋ Jerusalem la, wa jam va ka Samaria
ale Galili tɛŋsa sunsuŋ po a cheŋ.
12 Wa jam boro a jo ka tɛŋfiik po a yaa ga zik gama pi ate ba za nna
niŋniŋa,
13 a kaari ate ku a jueli a weeni ayen, “Ti Nyɔnɔ, Yeezu, ta jiirim ale ti.”
14 Yeezu ale nya ba la, wa yaa weeni ba ayen, “Ni cheŋ a ga pa ni dek a
sak Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa.” Gamaŋa ale jam bo siuku po a cheŋ
Puusika Yenni kpaŋŋa jigi la, ba yaa deri nya nyiŋyɔgsa.

15 Ba wanyi ale chuiri nya ale wa ta nyiŋyɔgsa la, wa yaa pilim ŋmani
ale a pak Naawen ate ku a jueli nna yegayega
16 a yaa jam paari Yeezu a lo wa naŋsa tɛŋ a nyɛ wa jiam. Nuruwa a
jam ka Samaria deno.
17 Yeezu yaa bek wa ayen, “Daa nuruba pi ale nya nyiŋyɔgsa la? Mbala
neoku a bo ka be?
18 Ba wanyi me la an baga pilim ŋman jam a te Naawen pimpauwa ka
nichaanowa de nyiini?”
19 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Yiri zaani a cheŋ. Fi siaka ale basi ate fi
nya nyiŋyɔgsa.”
20 Farisiima ba gela yaa bek Yeezu ayen, “Ka dimpo ate Naawen Naamu
a le jamu?”
Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Nama a poli kama ayen ni nya wie ate ku sak
ayen Naawen Naamu a cheena, alege ni kan nya bu dila,
21 yaase nuru kan weeni ayen, ‘Nya de, bu bo ka dela’, yaase, ‘Bu bo ka
dula.’ Boan nyiŋŋa, Naawen Naamu a bo ka ni sunsuŋ.”
22 Wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Daa cheena kama ate ni le kasim
a yaali ayen ni jogi nya dii po ate Mi Saalobiika le soa m naamu la, alege
ni kan nya.
23 Nuruba abe le weeni ni ayen, ‘Ni nya dula, ni nya dela.’ Ba dan weeni
dila, ni kan cheŋ, ni be kan va ba me.
24 Ase ŋmoruk a nyiem ale a ni ate wenni a nyagsi taam dela a ŋman
nyagsi taam dela, la Mi Saalobiika me danni a dan jam ku le nyɛ ka dila
degadega.
25 Alege, ku a fe kama ayen wa de niŋ a nam nna yegayega ate jinla
demma me abe le zɛri wa.
26 Ase ku ale jam ka dii Nowa vaaŋa po la, ku a le chim ka dila degadega
Mi Saalobiika me daaŋa po.
27 Diipo ate Nowa a jam boro la, nuruba jam a de ale a nyu kama.
Nidɔama me a jam a faari nipooba, nidɔaba me a pa ba leeba a yalisi.
Nuruba jam a nyɛ ka dila a ta jam paari da dii danni ate Nowa yaa jo
ŋaaruŋku po alege ate nyiamu a jam tagli tɛŋka a ko ba meena la.
28 Ku jam nyɛ ka dila degadega Lɔti daaŋa po. Dila powa, waai meena
a kasim jam a de kama ale a nyu, ale a da diak me, ale a bori, ale se yie.
29 Da dii danni ate Lɔti basi Sodom tɛŋka la, bolim ale tintain tuila ale
jam nyini wenŋmazuk a jam ko ba meena.
30 Ku le nyɛ ka dila degadega da dii dai ate Mi Saalobiika ale pa m dek
a sak nuruba la.
31 “Da dila danni, nuru waai a dan bo wa gboŋ zuk wa kan ŋman siŋ jo
wa dɔkku po ayen wa pa wa ŋanta, dila degadega nuru waai me ale bo
peelim wa talim po la, a kan ŋman pilim jam yeriya.
32 Ni teeri Lɔti powa wari!
33 Nuru waai ale pii nyiŋ a nyɛ ayen wa vari wa dek nyuvuri a basi la,
ale jok di kama. Waai me abe ale a jok wa nyuvuri la, le vari di a basi
kama.
34 Basi ate m weeni a sak ni ayen da dila danni yokku, nuruba baye ale
ba dua ta yeŋ po a goa, ate Naawen jam pa ba wanyi a ta cheŋ alege nwala
a dueni.
35 Nipooba baye me ale maa chaab a boro a num zom ate Naawen jam
pa ba wanyi a ta cheŋ ale ge nwala a zaani.
36 Nuruba baye ale bo kaduk po a kpa ate Naawen jam pa ba wanyi a ta
cheŋ alege nwala a zaani.”

37 Wa ŋaaŋviirima yaa bek wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, ka be ate nyaŋa de a le
nyɛ?”
Wa yaa tulisi ba ayen, “Jakpiuk ale dua juijui la, duinsa a bo ka dula.”

18

1 Yeezu yaa magsi wamagsini a sak wa ŋaaŋviirima Wa weeni wa-
magsini kama ayen di deŋsi ba kpa ate ba kasim a puusi Naawen.
2 Wamagsini ale, “Tɛŋ kanyi po nuru ale jam boro. Wa jam a biisi ka
biisa. Wa jam kan chali yɔgsum ale Naawen, yaase nurubiiga.
3 Pukogi me ale jam bo tɛŋ kala po a yaa nyiem kasim a cheŋ nuruwa de
jigi a saalim wa ayen wa maa maari wa ate wa nyɛ buusa ale wa dachiak.
4 Ku jam beni ka nna yegayega alege wa jam zɛri wa maarika kama.
Alege ku ŋaaŋnyiŋ wa weeni wa dek ayen, ‘M seba ayen m kan chali
Naawen m be kan zuli nurubiik me
5 alege, pukogini de ale kasim a daani mu dii la, m le nya ku zuk ate wa
nya wa ale a yaali dii la. M dan kan nyɛ dila, wa a le kasim a jam kama
ate m ga jiak.’ ”
6 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni wom venta nyɔnɔwa de ale weeni dii la.
7 Ase nuruwa dan weeni dila, nama kan poli ayen Naawen le bo buusa
a te wa dek nuruma baai ale a kaari yok ale kantueŋ ayen wa maari ba
la? Wa le beni abe wa maari ba?
8 Basi ate m weeni a sak ni ayen wa le bo buusa a te ba ka nna nwuli.
Alege Mi Saalobiika a dan ŋman pilim jam tɛŋzuk de m le nya siaka nuruba
jigiya?”
9 Yeezu yaa ŋman jam magsi wamagsini di choa a te nuru baai ale jam
a poli ayen ba ka nuru maŋsa a kan pa waai meena a chim nuruba la. Wa
yaa magsi wamagsini ayen,
10 “Nuruba baye ale jam boro a yaa jam jo Naawen Puusika Yenni po
ayen ba puusi Naawen. Ba wanyi a jam ka Farisii, wanyi me a jam ka
lampoo cheesido.
11 “Farisii wa a yaa yiri zaani wa dek wa nyiini a yaa puusi Naawen
ayen, ‘Naawen mi a nyɛ fi jiam, boan nyiŋŋa, m daa nuru baai chaab ale
a vari la, yaase baai ale kan ta wensie la, yaase kaboŋ nyeeroba la. Mi a
te fi jiam me ayen m daa lampoo cheesirowa ale za dula la.
12 Daa ŋayopoi meena po mi a bobi ka noai daa ŋaye. M be a va kisi
kuui ale a sak ti ayen jaab buui meena ate ti a nya la, ti poori ba tɔgatɔga
ku noai pi a yaa lueri piwa po bunyi a te fi la kama.’
13 “Alege lampoo cheesirowa me a ga za niŋniŋ wa tɔga a kan poom a
yaali ayen wa zak zuk a nya wenŋmazuwa. Wa yaa yik nimbie a kaasi
a weeni ayen, ‘Oo, Naawen ta jiirim ale mu, dii nyiŋ la, m ka wabaata
nyɔnɔ.’ ”
14 Yeezu yaa weeni ayen, “Basi ate m weeni a sak ni ayen daa Farisiiwa
alege ka lampoo cheesirowa de ate Naawen voŋ wa wabaataŋa a te wa,
ale ge ate wa yaa kuli yeri. Ni basi ate m ŋman weeni a sak ni ayen nuru
waai ale a pa wa dek a chim nuru kpioŋ la, ba le zaab wa alege waai ale
a zaab wa dek la, a le chim ka nuru kpioŋ.”
15 Nuru ba gela a yaa ta ba biluaata a jam Yeezu jigi ayen wa pa wa nisa
a vi ba zuk. Wa ŋaaŋviirima ale nya dila la, ba yaa tɔariŋ ba ayen ba kan
nyɛ dila,
16 alege Yeezu yaa wi ba ate ba jam wa jigi ate wa yaa weeni wa
ŋaaŋviirima ayen, “Ni basi ate bisaŋa jam mi jigi. Ni kan yiak ba, dii
nyiŋ la, ka nuruba ase bisaŋa de chaab la ale soa Naawen Naamu.

17 Ni a teeri nyaku de ayen, waai a dan kan a nyɛ wa dek ase bisaŋa de
wanyi la, wa kan nya Naawen Naamu.”
18 Da yeŋ ate kpagi dinyi a yaa bek Yeezu ayen, “Sagrɔ maŋŋa, m nin
nyɛ se ale m nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la?”
19 Yeezu yaa bek wa ayen, “Ka boa ate fi a wi mu ayen nuru maŋŋa?
Nuru karo a chim nuru maŋŋa, ka Naawen nyiini.
20 Fi dek a seba Naawen Sinsaŋŋa kama, ŋa ale nna: ‘Kan nyɛ kaboŋsa.
Kan ko nuru. Kan zu. Kan chim seero waai ale a velim la. Zuli fi ko ale fi
ma.’ ”
21 Nuruwa yaa tulisi ayen, “A ta nyini dii po ate mi jam ka biik la, mi
kasim va ka Sinsaŋŋa de meena a jam paari jinla.”
22 Yeezu ale wom nna la, wa yaa weeni nuruwa ayen, “Fi tali ka wayeŋ
ate fi nyɛ. Pa jaab meena ate fi ta la a da a pa ligraŋa a te ŋanjagsa ate fi
nya jigsika wenŋmazuk. Fi dan nyɛ dila, fi yaa va mi.”
23 Nuruwa ale wom nna la, wa sui a yaa deri a kaasi nna yegayega dii
nyiŋ la, wa jam ka jigsiro nna yegayega.
24 Yeezu ale nya ale wa sui kaasi la, wa yaa weeni ayen, “Ku tɔa kama
ate jigsiroba de Naawen Naamu.
25 Ase laalaakomi ale kan baga a va garupein num po a nyini dii la, ku
be pagra kama me nna yegayega ate jigsiro de Naawen Naamu.”
26 Baai ale jam wom nna la a yaa bek ayen, “Be ka wana a le wa nya
varibasika?”
27 Alege Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Dii ate nurubiik an baga nyɛ la,
Naawen baga nyɛ kama.”
28 Piita yaa weeni wa ayen, “Nya, tama basi ti yeeŋa kama ale jam va
fu.”
29 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Nuru waai a dan basi wa yeri ale wa pɔk
ale wa suaata ale wa ko ale wa ma, a yaase wa bisa Naawen Naamu nyiŋ,
30 Naawen ale te kula nyɔnɔwa ŋanta bala chaab nna yegayega gaam
taam wa ale poom ta dii la, ale chum diipo ate wa nya nyuvuri dii ale kan
ta kpeglimka la.”
31 Da yeŋ ate Yeezu yaa poori wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa a ta
nyini m bala po a yaa weeni ba ayen, “Ni nya, ti a cheŋ ka Jerusalem
tɛŋka. Naawen biisiteerɔma ale ŋmarisi dii meena a magsi chaab ale Mi
Saalobiika la, ti dan ga a paari dula, ba ale ŋmarisi dii meena la a le chim
ka wensie.
32 Boan nyiŋŋa, ba le sum yik mu kama, a pa mu nyo nuru baai ale kan
daa Juuba la nisima po ba a le la mu, a le mu, a chesi tintueta a basi m
nyiŋ
33 ba a le miiri mu abe ba ko mu, alege daa ŋata dai, m le yiri kum po.”
34 Yeezu ale biisi nna la, wa ŋaaŋviirima an jam miŋ ku kiriya. Dii nyiŋ
la Naawen an jam lak ku kiri a sak ba, ate ba an miŋ wa ale a biisi dii la.
35 Yeezu ale boro a mɔata Jeriko tɛŋka la, yio ale jam kala siuku niŋ a
juisi.
36 Wa ale wom ale nuru bɔanni a va wa tɛŋ a taam la, wa yaa bek ayen,
“Ka boa ale la?”
37 Nuruma yaa tulisi wa ayen, “Ka Yeezu Nazaret denowa ale a taam.”
38 Yiowa yaa kaari a weeni ayen, “Yeezu, Naawa Deevid ŋaaŋbiika, ta
jiirim ale mu.”
39 Nuruma ale jam de niŋ ka la a yaa weeni wa ayen wa goori wa wanni
alege wa zɛri ale a kaari nna yegayega a gaam wa ale poom a kaari dii la
a ŋman weeni ayen, “Naawa Deevid ŋaaŋbiika, ta jiirim ale mu.”

40 Yeezu yaa zaani a weeni ayen ba ta nuruwa a jam wa jigi. Wa ale jam
paari la, Yeezu yaa bek wa ayen,
41 “Fi a yaali ayen m nyɛ ka boa a te fu?”
Wa yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, mi a yaali ayen fi nyɛ kama ate m
ninaŋa a lagri a te mu.”
42 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Be lagri a nya. Fi siaka a basi kama ate fi
nya nyiŋyɔgsa.”
43 Yeezu ale weeni dila la, wa ninaŋa deri lagri ate wa a nya, ate wa yaa
va Yeezu a te Naawen pimpauk. Nuru bɔanni ale nya nna la, ba meena
yaa te Naawen pimpauk.

19

1 Yeezu yaa ga jo Jeriko tɛŋka a va ka po a taam.
2 Nuru wanyi ate ba a wi wa ayen Zakiyos. Wa jam ka lampoo cheesiroba
kpagi a jigsi nna yegayega.
3 Wa yaa jam a yaali ayen wa nya Yeezu alege wa an jam baga dii nyiŋ
la, wa jam gela kama ate nuru bɔanni a yaa jam lik wa.
4 Wa yaa chali de niŋ a ga jueli kiŋkaŋ ayen wa nya wa dii nyiŋ la Yeezu
le jam va ka dula a taam.
5 Yeezu ale jam paari dula jigini la, wa yaa zak nya wa weeni wa ayen,
“Zakiyos, nyɛ nwuli a siŋ tɛŋ, dii nyiŋ la, ku a fe kama ayen m goa fi yenni
jinla.”
6 Zakiyos yaa kpabi siŋ a nyɛ wa tia ale supeentik nalimnyiini.
7 Nuru baai ale jam nya dila la, ba yaa jam a ŋuuni a weeni ayen, “Wa
jo ayen wa chim ka tuimbaata nyɔnɔwa de nichaano.”
8 Zakiyos yaa yiri zaani a weeni Nyɔnɔwa ayen, “Wom, m Nyɔnɔ, m le pa
ŋanta baai meena ate mi ta la geli a te ŋanjagsa, abe m daam dan velim
tuesi nuru jaab, m le tuni wa jaab wala degadega ku noai bunaansi.”
9 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Varibasika jam yenni de po jinla kama, wa
ale maa ka Abraham ŋaaŋbisaŋa po wanyi la nyiŋ.
10 Boan nyiŋŋa, Mi Saalobiika a jam ayen m gisi ka baai ale be la ate m
vari ba a basi.”
11 Nuruma ale jam diem za a wom wieŋa de la, wa yaa magsi wamagsini,
dii nyiŋ la wa jam mɔata Jerusalem tɛŋka kama, ate ba jam a poli ayen
Naawen Naamu a jam mɔata ka jamka nwuli.
12 Wa yaa magsi wa wamagsini ayen, “Nuru kpioŋ ale jam boro, a yaa
yiri da yeŋ a cheŋ satɛŋ nna niŋniŋa ayen ba bobi wa naam abe wa ŋman
pilim jam.
13 Wa ale a yaali wa basi wa yenni abe wa cheŋ la, wa yaa wi wa
tomteerɔma po pi a chari ba wanyiwanyi ligra a soa si chaab la ale ge
weeni ba ayen, ‘Ni pa ligraŋa de a gerim ate m cheŋ abe m pilim jam.’
14 Wa tɛŋka demma a jam kisi wa kama, ate ba yaa tom nuruba ate ba
saŋ wa ŋaaŋ a ga weeni ayen, ‘Ti kan yaali nuruwa de ayen wa chim ti
naaba.’
15 “Ba yaa jam bobi nuruwa naamu ate wa pilim jam. Wa ale jam paari
la, wa yaa wi wa tomteerɔma ayen ba jam ate wa bek ba nya ase ba gerim
a nya ka boan nyuenta.
16 Ba wanyi a yaa de niŋ a jam weeni ayen, ‘Nyɔnɔ, fi ligraŋa vi ka ku
noai pi a gum du.’
17 Nuruwa yaa weeni wa ayen, ‘Fi nyɛ wamaŋ, tomteerɔ. Fi ale ta wensie
ale wafiisa la nyiŋ ale soa ate mi a pa tɛŋkpieŋsa pi a nyo fi nisima po
ayen fi a nya si meena zuk.’

18 Tomteerɔ waai ale pa a saŋ la a jam weeni wa ayen, ‘Nyɔnɔ, fi ligraŋa
vi ka ku noai bunu.’
19 Wa yaa weeni tomteerɔ wala me ayen, ‘Fi soa ka tɛŋkpieŋsa sinu zuk
a nya.’
20 “Tomteerɔ wanyi me a jam weeni wa ayen, ‘M nyɔnɔ, fi ligraŋa ale
nna. Mi pa di a bobi ka laki po a dueni fu.
21 Mi a chali fu kama, dii nyiŋ la, fi nyeka tɔa ka ma, fi a tuesi ka ŋanta
baai ale kan daa fi ŋanta la nuruba jigi ale a che ŋanta baai me ate fi an
bori la.’
22 Wa yaa weeni wa ayen, ‘Fi ka tomteerɔ kaasuŋ, m le pa ka fi dek biika
a dak fi kaasuŋku a sak fu. Ka fi ale seba ayen mi nyeka tɔa, a tuesi ŋanta
baai ale kan daa m ŋanta la nuruba jigi ale a che jaab buui ate mi an bori
la.
23 Be ka boa ale soa ate fi an pa m ligni a te nuru ate wa ta a tom ate
diipo ate m le pilim jam la m nya nyuenta di po?’
24 “Wa yaa weeni nuru baai ale jam za dula la ayen, ‘Ni tuesi ligbinni
ale bo wa jigi la a te yomo waai ale ta ligbie piwa la.’
25 Ba yaa weeni wa ayen, ‘M nyɔnɔ, wa an poom ta ka ligbie pi?’
26 Alege nuruwa yaa tulisi ba ayen, ‘Ase ba ale weeni dii ayen waai nisa
po ale ta la, wala a le ŋman nya ŋanta ka nna yegayega a gum du, alege
waai nisa po ale poom kan ta la, kula nyɔnɔwa ale poom ta dii magla la,
wa a le jok bala me kama a gum du.
27 Alege mi dachaasaŋa, baai ale jam kan a yaali ayen mi chim ba Naab
la, ta ba a jam dela a ko ba ate m nya.’ ”
28 Yeezu ale magsi wamagsini de a nueri la, wa yaa de niŋ a cheŋ
Jerusalem tɛŋka.
29 Wa ale jam boro a mɔata tɛŋfiisaŋa, Betfaaji ale Betani ate si mɔata
Olivi Guuku la, Yeezu yaa tom wa ŋaaŋviirima po baye
30 a weeni ba ayen, “Ni cheŋ tɛŋfiik kaai ale bo ni niŋ la. Ni dan ga jo
ka po ni le nya boniŋ ate nuru waai an diem do ka ale ka bobi za. Ni foli
ka a ta jam dela.
31 Nuru a dan bek ni jaab buui nyiŋ ale soa ate ni a foli ka la, ni weeni
wa ayen, ‘Ka Nyɔnɔwa ale a yaali.’ ”
32 Ba yaa cheŋ ga nya dii dek ate Yeezu weeni ba la.
33 Ba ale jam boro a foli ka la, ka nyamma yaa bek ba ayen, “Ka boan
nyiŋ ate ni a foli ka?”
34 Ŋaaŋviirima yaa tulisi ba ayen, “Ti Nyɔnɔwa ale a yaali ka”,
35 ate ba yaa ta bonika a cheŋ Yeezu jigi a yaa yeeri ba kasaautaŋa a vi
ka zuk a gomsi magsi ate Yeezu do.
36 Wa ale jam a cheŋ la, nuruba yaa pa ba kasaautaŋa a pati dueni tɛŋka
siuku po.
37 Wa ale jam boro a mɔata Jerusalem a yaa churinti nyini Olivi Guuku
zuk a siŋ la, wa ŋaaŋviirima meena yegayega a piilim deri a te Naawen
pimpauk ate ku a jueli nna yegayega, ale ba ale jam nya wakperikaliik
pagri sii meena la.
38 Ba yaa a pak Naawen a weeni ayen,
“Naawen niak naab waai ale cheena Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la.
Suyɔgini a bo Naawen jigi, ale nalim a bo wenŋmazuk.”
39 Farisiima ba gela ale jam maa bo nuru bɔanni po la, a yaa weeni Yeezu
ayen, “Ti Sagrɔ, weeni fi ŋaaŋviirima ate ba goori.”

40 Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Ni basi ate m weeni ayen ba dan poom goori
me, tintanaŋa dek le yi yiila a pak Naawen ase bala la.”
41 Wa ale jam mɔata tɛŋka po ate wa ga nya ka la, wa deri a kum ka
nyiŋ
42 a weeni ayen, “Ase ni dan poom seba ni le ni nyɛ dii ate suyɔgini a
jam la ku te zunchoŋ kama alege ŋa meena a suk kama ni jigi.
43 Di danni cheena kama, ate ni dachaasaŋa a jo gilim ni jigi meena a
basi sunsuŋ.
44 Ba ale kaasi ni tɛŋka abe ba ko ni ale ni bisaŋa meena. Ba kan basi
tintain yeŋ me la ate di dua di choa zuwa. Nyaŋa de meena le nyɛ kama
dii nyiŋ la, diipo ate Naawen jam ayen wa vari ni a basi la, ni jam zɛri
kama.”
45 Yeezu yaa ga jo Juuma Puusika Yenni po a yiak baai ale jam bo di po
a gerim la
46 ale weeni ba ayen, “Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen Naawen a
weeni ayen yenni a le chim ka puusika yeri. Alege nama goanti pa di chim
ka zueba yeri.”
47 Daa meena Yeezu a kasim jam a sak ka nuruba Juuma Puusika
Yenni po. Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale
nisomma jam a yaali kama ayen ba ko wa
48 alege ba an baga a jam nya siuwa, dii nyiŋ la, nuruma meena a kasim
jam a wom ka wa sinsaŋŋa. Ba kan jam a yaali ayen ba jogi ale wa yeŋ la
womka.

20

1 Da yeŋ ate Yeezu a jam bo Juuma Puusika Yenni po a sak nuruma
Naawen wamaŋsaŋa. Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma ale nisomma a yaa jam
2 a bek wa ayen, “Ka wana ale te fi siuk ate fi a nyɛ wieŋa de? Ka wana
ale te fu siuk wa?”
3 Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Ni basi ate mi me bek ni wari.
4 Jɔɔn ale jam a te nuruba soka la, wa jam nya wa pagrimu ka Naawen
jigi yaa nuru biik jigiya?”
5 Ba yaa deri a zok ale chaab, “Ti ti tulisi wa ayen ka boa? Ti be dan
weeni ayen bu nyini ka Naawen jigi wa le bek ti ayen be ka boa ate ti jam
ka siaka ale Jɔɔn wieŋa.
6 Alege ti dan weeni me ayen bu nyini ka nurubiik jigi, nuru bɔanni ale
za dela la ba a le yuk ti kama ale tintana dii nyiŋ la, ba seba chak kama
ayen Jɔɔn ka Naawen biisiteerɔ.”
7 Ba yaa tulisi ayen, “Ti ze Jɔɔn pagrimu ale nyini juijui la.”
8 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Mi me abe kan weeni a sak ni jaab buui
pagrim nyiŋ a te mi a nyɛ wieŋa de la.”
9 Yeezu yaa magsi wamagsini de a sak nuruma ayen, “Nuru wanyi ale
jam boro a yaa kpa wa talim fiik, a vuk tiisa. Wa yaa pa nuruba ayen ba a
limsi bu ale ge yaa yiri nyiem a cheŋ tɛŋ ka choa a ga beni nna yegayega.
10 Wa talimu tiisaŋa yoanaŋa pisika ale jam paari la, wa yaa tom
tomteerɔ ayen wa ga tuesi yoana ŋaai ate wa soa la wa nuruma jigi a
ta jam te wa. Tomteerɔwa ale ga paari talimu po la, nuruma yaa yik wa a
nak wa a yiak wa ate wa cheŋ ale nisim kotta.
11 Wa yaa ŋman tom tomteerɔ wa choa alege ba ŋman yik wa me a nak
ate wa nya chivie nalimnyiini a yiak wa ate wa cheŋ ale nisim kotta.

12 Wa ŋman tom tomteerɔ wa choa a nyɛ buta, ba ŋman yik wa me a
nak a te wa tuom a yiak wa ate wa nyini.
13 Talimu nyɔnɔwa yaa bek wa dek ayen, ‘M le nyɛ ka se nna m le tom
ka m dek biika waai ate m mariŋ la ate wa cheŋ, da dii dai ba a le te wa
zula.’
14 Nuruma yaa ale ga nya nuruwa dek biika la, ba yaa weeni chaab
ayen, ‘Talimu nyɔnɔwa dek biika ale nna. Wa dan kpi, ka wala le soa wa
ŋantaŋa. Basi ate ti ko wa ate wa ŋantaŋa meena a chim tama ŋanta.’
15 Ba yaa yik wa a ta wa nyini talimu po a nyini a ko wa.”

Yeezu ale magsi wamagsini nna a nueri la, wa yaa bek ayen, “Talimu
nyɔnɔwa le nyɛ nuruma de ka se?”
16 “Wa le jam ko ba kama abe wa pa talimu a nyo nuruba ba chaab
nisima po.”

Nuruma ale wom nna la, ba yaa weeni ayen, “Ti a saalim Naawen ayen
wa kan basi ate dila nyɛ.”
17 Wa yaa nya ba ale weeni ayen, “Be ka boa ate ba ŋmarisi Naawen
gbaŋka nna ayen,
‘Tintain dii ate seeroma a zɛri ayen di an nala la,
tintain dila degadega ale ŋman chim tintain maŋka ŋa meena po.’
18 Nuru waai abe dan lo tintanni de zuk, kula nyɔnɔwa nyiŋka a le pasi
ka meena meena, alege nuru waai ate tintanni de a lo wa zuk la, di a le
num wala choa nyiŋka ase ka zom la.”
19 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa a yaa jam
pii nyiŋ ayen ba yik Yeezu dila powa, dii nyiŋ la, ba jam miŋ kama ayen
wa pa ka ba a magsi wamagsini. Alege ba an jam nya siuk a yik wa dii
nyiŋ la, yɔgsum ale jam ta ba ale nuruma.
20 Ba yaa kasim jam a gisi siuk ayen ba yik wa. Ba yaa tom nuruba a
weeni ba ayen ba pa ba dek a chim wensie nyam a ga bek Yeezu bega ate
ba nya siuk a yik wa a te Gominawa waai ale ta pagrim la.
21 Nuruma de ale jam Yeezu jigi la, ba yaa weeni wa ayen, “Ti sagrɔ,
tama seba ayen fi ale a biisi dii ale a sak nuruba dii la ka wensie. Tama
seba me ayen fi ka waai ale kan a luk nuruba la, alege fi a sak ka wensie
sinsaŋŋa ŋaai ale a sak nurubiik Naawen ale a yaali ayen wa boro dii la.
22 Be weeni nyaku de a sak ti, tama Sinsaŋŋa a siak ate ti tuni ti
lampoowa a te nakpioŋku Siiza yaa Sinsaŋŋa kan siagi?”
23 Alege Yeezu poom seba ba yammu noai po kama ate wa yaa weeni ba
ayen,
24 “Ni sak mu ligbiri.” Ba yaa ta ligni jam ate wa yaa bek ba ayen. “Ka
wana zuk ale wa yoi ale dua di nyiŋŋa?”

Ba yaa tulisi wa ayen, “Ka Siiza.”
25 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ku be dan ka dila, ni be pa jaab buui meena
ale magsi ayen ni pa te Siiza la, a te wa, abe ni pa jaab buui meena ale
magsi ayen ni pa te Naawen la, a te wa.”
26 Wa ale jam tulisi ba dii nna la, ku yaa cha ba nna yegayega ate ba yaa
goori nna chorototo. Ba an jam baga a yik wa nuruma nimbie po, wa ale
tulisi ba dila la nyiŋ.
27 Dula jigini, Sajusiba ba gela a yaa jam Yeezu jigi, a bek wa bega.
Sajusima meena jam a weeni kama ayen nuruba dan kpi, ba an ŋman
baga a yiri kum po. Ba yaa bek Yeezu ayen,
28 “Ti Sagrɔ, Moosis ale ŋmarisi nyaku de a te ti a weeni ayen, ‘Nuru a
dan faari wa pɔk ate ba an biak biik ale ge ate nuruwa a dan kpi, ku a fe

kama ate wa suok a faari pukogini a biak bisa a te wa suoku waai ale kpi
la.’
29 Yɔgyɔgla de, nuruba bayopoi ale jam boro a chim suaata ate ba so
kpagini a faari nipɔk ate wa an biak ale wa nya ale ge kpi.
30 Waai ale pa a saŋ wa la me a yaa faari wa suoku powa alege nipowa
ale wa me an biak a nya ya ale ge ate wa kpi.
31 Ba suok kuui ale pa a saŋ butawa la, a nyɛ kula me degadega. Ba
meena bayopoiwa a faari nipɔk wala kama a taam tu alege ba waai ale
wa an biak a nya ya ale ge kpi.
32 Ku ŋaaŋnyiŋ ate nipowa me a yaa kpi.
33 Yɔgyɔgla de, ate nuruma bayopoiwa de meena a faari wa a nya la,
da dii dai ate nuruba meena ayen ba yiri kum po la, ka wana le wa soa
nipowa de?”
34 Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Tɛŋzuk de demma a faari ka nipooba, a pa
ba leeba me a yalisi choroba,
35 alege nuru baai ale magsi ba yiri kum po a yaa bo tɛŋ kaai ale bo ŋaaŋ
cheena la, ba kan yali chaaba.
36 Ba ba a nyɛ ase ka Naawen Sabiiloma la. Ba kan ŋman maari a kpi.
Ba yaa ka Naawen bisa dii nyiŋ la, ba yiri kum po kama.
37 Moosis dek abe weeni nyaku de ate ku lagri kama ayen nuru baai ale
kpi la le yiri kum po kama boan nyiŋŋa juijui ate wa ŋmarisi Naawen
gbaŋka po a magsi chaab ale juijui ate wa nya bolimu goanni po ate
bu a nyɛ nna ase bu a de ka ti fiik la wa weeni ayen, ‘Nyɔnɔwa ka ti
kokpieŋsaŋa Abraham Naawen, Aizik Naawen, ale Jekob Naawen.’
38 Ni poom seba kama ayen Naawen be daa kpilima Naawenya, alege
wa ka ŋanvuuta Naawen, boan nyiŋŋa, waai meena vua kama wa jigi.”
39 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela a yaa weeni ayen, “Sagrɔ, fi biisi ka
nalimnyiini.”
40 Dii nyiŋ la, ba ŋman ka siuk a bek wa bega ŋa chaaba.
41 Alege Yeezu yaa bek ba ayen, “Ka boa ale soa ate ba a weeni ayen
Kirisitawa waai ate Naawen a le tom wa ate wa jam la a le chim ka Naawa
Deevid ŋaaŋbiiga?
42 Wanni abe ale ka dii la ale Naawa Deevid dek a weeni Naawen gbaŋka
Yiilaŋa dinyi po kama ayen,
‘Nyɔnɔwa Naawen weeni mi Nyɔnɔwa ayen,
kali mi juga geŋ
43 ate ku jam paari diipo ate m le basi ate fi nya pagrim fi dachaasaŋa
zuk.’
44 Ase Deevid dek dan a wi Kirisitawa waai ate Naawen a le tom ate wa
jam la, ayen wa Nyɔnɔ, ku be zaani ka se a te Kirisita a baga a chim Naawa
Deevid ŋaaŋbiiga?”
45 Nuruma meena jam a za a wom kama ate Yeezu yaa weeni wa
ŋaaŋviirima ayen,
46 “Ni kpesi ni dek ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma baai ale a yaali ayen ba
jo ba kasaautaŋa a nyiem a cheŋ a yaali ayen waai a ta a puusi ba, yaba
peelitaŋa po la, baai ale a yaali me ayen ba kali zukpaglik sii ate ba lueri
zaani tuka diinaŋa po la. Ba ka nuru baai me ale a yaali ayen ba kali nuru
kpeenta zukpaglisa zuima ŋandiin kpeenta tiŋŋa po la.
47 Ba be ka baai me ale a yaali pukoga paasi deka la, ale baai me ale a
puusi Naawen venta puusa woŋta la. Ba la chaab waalika le gaam taam
ka nna yegayega.”

21

1 Yeezu yaa jam kala Juuma Puusika Yenni po a mɔata juijui ate nuruba
ta ba ligra a jam a nyoro a te Naawen la, a yaa nya ba.
2 Wa yaa jam nya pukogi dinyi, wa jam ka jajak a yaa maa ta wa ligbie
ŋaye a jam ayen wa lonsi du.
3 Yeezu yaa weeni ayen, “Wensie ate mi a weeni ni ayen, pukogi
niwobowa de ale nyo ligri ŋaai du la, wa tiirimu a gaam mbala meena
tiirintaŋa kama.
4 Dii nyiŋ la, mbala te ka ligra dii ale kan tɔa ale ba pa teka la alege pukogi
niwobowa de a pa ka wa ligraŋa meena ate wa ta la a ta jam nyoro.”
5 Yeezu ŋaaŋviirima ba gela a jam a weeni ka Juuma Puusika Yenni ale
nala dii ale di tintain nalinsaŋa ale tiirim tii meena ate nuruba te Naawen
ate ba ŋmirisi di la. Yeezu yaa weeni ayen,
6 “Dii meena ate ni a nya nna la, di danni cheena ate nuruba jam nak di
a lonsi. Ba kan basi tintain yeŋ me la di choa zuwa.”
7 Ba yaa bek wa ayen, “Ka dimpo ate wieŋa de ayen ŋa nyɛ? Ka boa ale
ku nyɛ ate ku sak ti ayen danni a mɔata?”
8 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni kpesi ni dek ate waai a kan paasi ni.
Nuruba yegayega le jam mi yonni nyiŋ a pa ba dek a chim Kirisitawa
waai ate Naawen a le tom la, a velim a weeni ayen di danni abe paari
kama. Ni kan va ba.
9 Ni dan wom tigurisa wie ale kpaga ale a nya baai zuk la, a nyɛ kpaliŋ
ale ba kpaŋŋa ni kan a chali yɔgsum. Ku a fe kama ayen nyaŋa de meena
a nyɛ alege ku kan sak kama ayen tɛŋka kpeglimka a le deri jam kama.”
10 Wa yaa ŋman weeni ba ayen, “Tɛŋsa gela dem ale ba nalima meena
a le yiri a cheŋ ga tu chaab kpaliŋ po.
11 Tɛŋka me a le choa nna yegayega ate kom ale tue pagrisa jam jigi
meena. Wakperikaliisa nna yegayega ale wie ŋaai ale ŋa te nuruba
yɔgsum la le nyɛ wenŋmazuk chiŋmaaŋa po.
12 Alege wieŋa de a dan yaa ŋa nyɛ, ku a fe kama ayen nuruba ale ba yik
ni ale pagrim a basi ate ni nam nna yegayega. Ba a le yik ni a ta ni cheŋ ba
tuka diinaŋa kpaŋŋa jigi ate ba bo ni buusa a yaase ba ta ni a ga lik likka
diina po a yaase ba a le ta ni a cheŋ ga zaani nalima ale kanbonnalima
niŋ. Ni ale a va mi la nyiŋ ale soa ate ba a le nyɛ ni dila.
13 Dila powa nyaku de a le te ni siuk ate ni baga weeni mi wie a sak ba.
14 Ba dan ta ni a ga jo buusa boka dɔkku po, ni kan basi ate ku a daani
ni ale dii ate ni tara ayen ni biisi ale boteerɔwa la,
15 dii nyiŋ la mi le weeni sak ni ni le ni weeni dii la. M be le te ni yam
ate ni dachaasaŋa a kan ba a biisi gaam ni.
16 Ni dek koba ale ni maba ale ni suaata ale ni kobisa ale ni dɔaba a le
yik ni ale pagrim a te ate ba ko ni ba gela.
17 Waai meena a le kisi ni kama mi nyiŋ.
18 Alege zuik yeŋ me la ni zuimaŋa po a kan be.
19 Dila nyiŋ ni yik ni dek nalimnyiini a siak a te ni ninam ate ni vari ni
dek basi kama.
20 “Ni dan ga nya ale sojiba a jam gilim Jerusalem tɛŋka, ni be seba ayen
ka kaasika a mɔata kama.
21 Ni dan nya ale dila boro a nyɛ, nama baai ale bo Judia tɛŋka po la ni
chali nna yegayega a ga suk guutaŋa sunsuŋ. Baai ale bo tɛŋka dek po la,
ba basi dula jigini. Baai me ale bo peelim la, ba kan cheŋ tɛŋka dek po.
22 Dii nyiŋ la, ase ba ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po ayen da ŋala po
ka ‘Waalika Da’ la le sum chim ka wensie.

23 Da ŋala po, nipɔk baai ale ta puusa ale biluaata la jok wein kama. Dii
nyiŋ la, kaasuŋ nna yegayega a le ku jam tɛŋka de, waalika nna yegayega
me a le ka jam nuruma de jigi.
24 Ba a le pa ka gebi woŋta me a ko ba gela. Ba a le yik ba gela me a ta
cheŋ tɛŋsa yegayega. Nuru baai ale kan daa Juuba la, a le kaasi Jerusalem
abe ba bo ka po paari ba danni ate ba ale basi.
25 “Wakperikaliisa ale si a nyɛ wenbinni ale chiika ale chiŋmarisaŋa
jigi. Sukaasuŋ nna yegayega a le di jam tɛŋzuk de nuruma meena jigi ate
yɔgsum yik ba ale nya kpeemu ale a wuuri dii ate bu nyamiisaŋa me a
nyɛ dii la.
26 Yɔgsum a le yik nuruba kama ate ba cha ase ba ale a limsi dii ale di
nyɛ tɛŋzuk meena la, dii nyiŋ la, chiŋmarisaŋa ale bo wenŋmazuk la, le
tagri si suitaŋa kama.
27 Ŋala meena ŋaaŋnyiŋ, ate Mi Saalobiika a yaa pa m dek a sak ate
nuruba yaa nya mu ale m bo chiŋmari po a cheena ale pagrim ale nyagsika
nna yegayega.
28 Wieŋa de a dan piilim nyeka ni yiri zaani ŋmai abe, ni zak ni zuima
ŋmai dii nyiŋ la, ni varibasika danni mɔata kama.”
29 Yeezu yaa magsi wamagsini de a sak ba ayen, “Ni nya kiŋkaŋ ale
tiisaŋa meena.
30 Ase ni dan ga nya si ale si pusi vaata, ni seba ayen wulum wein a
mɔata kama.
31 Ni be dan nya wieŋa de me ale ŋa piilim boro a nyɛ, ni yaa be seba
ayen Naawen Naamu a mɔata kama.
32 “Wensie ate mi a weeni ni ayen jinla demma a kan kpi ase ka ba liŋ
nya wieŋa de meena nyeka.
33 Wenŋmazuk ale tɛŋka meena a le jam kpeglim ka da yeŋ. Alege mi
wieŋa a kasim ta ka pagrim taam wuu.
34 “Ni kpesi ni dek ate ni kan pa ni dek meena a te deka ale nyuka abe
ni kan a daani ni dek ale nyeboka wie, kan daa di, Da dila danni a le jam
diiri ni kama.
35 Dii nyiŋ la, da dila danni ale diiri waai meena kama ase baruk ate ba
bari yik jaab la.
36 Alege, m ŋman a weeni kama ayen ni kpesi ni dek daa meena, a
puusi Naawen ayen ni a le ta pagrim ate ni baga nyini wieŋa de meena a
le cheena ayen ŋa nyɛ la po a nyini ate ni baga zaani Mi Saalobiika niŋ.”
37 Yeezu a jam pa ka da ŋala meena a kasim a sak nuruba Juuma Puusika
Yenni po. Junɔai nyiem a dan jam paari, wa a nyini kama a cheŋ guuk
kuui ate ba a wi ayen Olivi guuk la.
38 Saliuk yokyok foribi, nuruma meena a nyiem jam ka Juuma Puusika
Yenni a wom wa sinsaŋŋa.

22

1 Ku jam tali ka magla ate Juuma tigi kpeeni dii ate ba a wi ayen Juuma
Gaambasika Tigini la danni a paari. Da dila danni ale ba piilim a ŋobi
boroboruk kuui ale kan ta dabinta ku po la.
2 Ku ale jam boro a mɔata da kpeeni la, Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa
ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a jam a gisi ka siuk ayen ba ko Yeezu, alege
ba an baga dii nyiŋ la ba jam a chali ka yɔgsum ale nuruma.
3 Sitaana a ya basi ate Yeezu ŋaaŋviirima pi ale bayewa po wanyi a siak
te wa. Wa yoi ale Judas Iskariot.

4 Judas yaa cheŋ Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Yenni limsidɔma jigi
a biisi ale ba wa a le wa nyɛ dii a yik Yeezu a te ba la.
5 Ba sue a yaa jam peenti nna yegayega ate ba weeni ayen ba a le tuni
wa ligra.
6 Judas me a yaa jam siak a deri piilim a gisi siuk kuui ate ba yik Yeezu
diipo ate nuru bɔanni karo la.
7 Tigini danni piilimka ate ba a ŋobi boroboruk kuui ale kan ta dabinta
la, ba a pa ka pabisa a nyɛ kaabka a gomsi a magsi ayen ba de Juuma
Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa.
8 Da dila danni, Yeezu yaa tom Piita ale Jɔɔn a weeni ba ayen, “Ni cheŋ
a ga gomsi ti Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa ate ti de.”
9 Ba yaa bek wa ayen, “Fi a yaali ayen ti cheŋ ka be a ga gomsi magsi?”
10 Wa yaa tulisi ba ayen, “Ni nya de, ni ale a cheŋ tɛŋka po la, nidɔa ale
wa ji nyiam ale samɔniŋ a jam tuni. Ni maa va wa a ga jo yeri dii po ate
wa ga a jo la.
11 Ni dan ga jo, ni bek yenni nyɔnɔwa ayen, ‘Sagrɔwa a weeni ayen, fi dak
nichamma dɔk kuui ate wa ale wa ŋaaŋviirima le jo kali de Gaambasika
Tigini ŋandiintaŋa la a sak ti?’
12 Wa le dak ŋmazuk dɔk kpioŋ kunyi ate ba vari ale gomsi ku meena
po a sak ni. Ni yaa jo ku po a gomsi jaab buuri meena a magsi ate ti kali
a de.”
13 Ba yaa cheŋ ga jo tɛŋka po a nya dii meena ate Yeezu a poom weeni
ba la, ate ba yaa gomsi ba Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa a magsi.
14 Ku ale jam paari diipo ate ba ayen ba de la, Yeezu ale wa tuimtomdɔma
a yaa maa chaab kali ayen ba de.
15 Wa yaa weeni ba ayen, “M poom kasim a yaali ka nna yegayega ayen
m kali a de Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa de ale nama abe m ge a nam
16 dii nyiŋ la, m kan de deka de diipo diipo ase ka da dii danni ate
Naawen Naamu ale jam la ate ti yaa de ate deka de a sak ni ka wie la.”
17 Yeezu yaa pa beerik ale daam a puusi a te Naawen a nyɛ wa jiam ale
ge a weeni ba ayen, “Ni ŋɔa a chari chaaba,
18 dii nyiŋ la, m kan ŋman nyu daamu de ase ka Naawen Naamu a nin
jam.”
19 Wa yaa ŋman pa boroboruk a puusi Naawen a nyɛ wa jiam, a yik ku
a wie a te ba ale ge weeni ba ayen, “Ni ŋɔa ŋobi, mi nyiŋka ale nna ate m
pa a te ni. Ni nyiem kasim a nyɛ nna ate ni a teeri m wari.”
20 Dila degadega, ba ale ga de nueri la, wa yaa ŋman pa beerika ale
daamu a weeni ba ayen, “Beerika de ale daamu a kpiiri basi a te ka nama
ayen yɔgyɔgla de Naawen a va mi ziimu nyiŋ yaa basi ate wa dek ale
nuruba a ta noayeŋ paalik ale chaab.
21 “Alege nuru waai le wa ta mi a ga bobri a sak la, a maa kali ka dela
ale mi a de.
22 Ka Naawen ale poli ku ayen Mi Saalobiika a kpi alege nuru waai dek
a le wa ta Mi Saalobiika a ga bobri sak la, ku le bie wa jigi.”
23 Wa ŋaaŋviirima yaa jam a bek ba dek ayen, “Ka tama wana a le wa
nyɛ dila?”
24 Wa ŋaaŋviirima a yaa jam a nak nampaga ale chaab a bek chaab ayen,
“Ka tama po wana dek ate nuruba a poli ayen wa ka nuru kpioŋ a gaam
ti meena?”
25 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Tɛŋzuk de nalimaŋa ta pagrim ka nna
yegayega a gaamu ba nuru baai zuk ate ba a nya la. Nuruma ka wariwari
a maari a biisi. Ba a wi ba nalimaŋa ayen ka ba maaroba.

26 Alege nama jigi ku be daa dila, ku a fe kama ayen waai ale chim nuru
kpioŋ ni meena po la, a pa wa dek a chim ni meena baaŋ, waai me abe
ale chim ni niŋdeero la, ku a fe kama ayen wa chim ni tomteerɔ.
27 Basi ate m bek ni nyaku de ayen, nuruma de bayewa, ka ba wana
ale gaam wa choa, waai ale kali tɛŋ a de ŋandiintaŋa la yaa waai ale nyɛ
ŋandiintaŋa a te waai ale kali tɛŋka a de la? Daa waai ale kali tɛŋka a de
la ale gaam waai ale a te wa la? Alege mi bo ni po ase ka nuru waai ale
ka tomteerɔ la.
28 "Nama kasim bo ale mi ale m ninammu meena kama.
29 Ase mi kowa ale pa wa naamu a nyo mi nisima po dii la, mi me ase
m kowa ale nyɛ dii la, a te ni ka siuk
30 ate ni a de abe ni a nyu m naamu po, abe ni kali zukpaglisa zuima a
nya Izirali buuni pi ale buyewa meena zuk.
31 "Simon, Simon kpesi fi dek ale Sitaana a juisi ka siuk ayen wa nyɛ ni
meena a nya. Wa ale yeeri ŋan maŋsaŋa ŋan baataŋa po, ase kparo ale
yali votta a basi ale a ge ŋan bieŋa dii la.
32 Alege, mi puusi Naawen a te fi Simon kama ayen fi kan basi fi siaka.
Fi dan tagri a siak mi noai ase ti ale poom a nyɛ dii yɔgyɔgla la ku a fe
kama ate fi nyɛ ate fi suaataŋa a ta pagrim me."
33 Simon Piita yaa tulisi wa ayen, "M Nyɔnɔ, mi gomsi magsi kama ayen
m maa va fu a cheŋ likka dɔk a yaase m kpi ale fu."
34 Yeezu yaa weeni wa ayen, "Mi a le a weeni fi Piita ayen, fi ale pagsi
ku noai buta ayen fi ze mi, alege ate kpadiaka a kum."
35 Yeezu yaa bek ba ayen, "Diipo ate mi jam tom ni ate ni cheŋ alege ka
ligra fook, yaase fɔrok, yaase nuensa la, ni jam jogi jaabɔa?"
Ba yaa tulisi wa ayen, "Aawo, ti an jam jogi jaabjaabɔa."
36 Yeezu yaa weeni ba ayen, "Alege yɔgyɔgla de ate mi a weeni ni ayen
waai a dan ta ligra fook, yaase fɔrok ku a fe kama ayen wa pai. Waai abe
dan kan ta gebi woŋ ku a fe kama me ayen wa pa wa kasaauk a da a yaa
pa ligraŋa a da gebi kala choawa.
37 Boan nyiŋŋa, ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii ayen, 'Ba jam pa
wa a gum chaab ale ka zueba la', ku a fe kama ayen dila chim wensie mi
jigi. Dii nyiŋ la, ba ale ŋmarisi dii dila po dila po a magsi chaab ale mi la,
a boro a chim ka wensie."
38 Ba yaa tulisi wa ayen, "Ti Nyɔnɔ, tama ta ka gebi sila chaab siye."
Yeezu yaa tulisi ba ayen, "Dila magsi kama."
39 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima yaa basi dula jigini ale ge cheŋ Olivi Guuku
ase wa nyiem ale a nyɛ dii la.
40 Wa ale jam paari dula jigini la, wa yaa weeni ba ayen, "Ni a puusi
Naawen ate ni kan pa ni dek te nyenyaka."
41 Wa yaa poori wa dek wa tɔga a taam nakpiak a kpi duna tɛŋ a puusi
Naawen ayen,
42 "M koa, ku dan ka fi yaalika, yeeri ninammu de m jigi a basi, alege
nyɛ fi dek ale a yaali dii la, daa mi ale a yaali dii la."
43 Naawen sabiiloma wanyi a yaa jam wa jigi a te wa pagrim.
44 Ase wa a le jam a yiili wa ninammu wie la, wa yaa ŋman puusi
Naawen a gum du ate wulum a kasim jam a zi nna ase ka ziim ale a
zi tɛŋ la.
45 Wa ale ga puusi Naawen nueri la, wa yaa yiri ŋman pilim jam wa
ŋaaŋviirima jigi a jam a paari ale ba dua a goa dii nyiŋ la ba sue ale jam
kaasi

46 ate wa yaa bek ba ayen, “Ka boa ate ni dua a goa? Ni yiri a puusi
Naawen ate ni kan pa ni dek te nyenyaka.”
47 Wa ale jam diem boro a biisi nna la, nuruba yegayega ale Judas waai
ale jam ka wa ŋaaŋviirima po pi ale bayewa la a yaa de ba niŋ a cheena.
Wa yaa forisi paari Yeezu a puusi wa.
48 Alege Yeezu yaa weeni Judas ayen, “Judas, fi a dak Mi Saalobiika a sak
ale ka puusa?”
49 Yeezu ŋaaŋviirima baai ale jam maa bo ale Yeezu ale ga nya dii ale di
nyɛ la, a yaa bek Yeezu ayen, “Nyɔnɔ, ti pa ti gebik wonsaŋa a chubi ba?”
50 Ba wanyi a yaa deri che Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni tom-
teerɔma po wanyi juga turi.
51 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Dila magsi kama”. Wa yaa tiri nuruwa
tunni ate di deri nueri.
52 Yeezu yaa bek Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Yenni limsidɔma ale
nisomma baai meena ale jam nyini jam ayen ba yik wa la, ayen “Mi ka
zue ate nama ta gebi woŋta ale dua a jam ayen ni yik mu?
53 Daa meena mi kasim bo ale nama kama Juuma Puusika Yenni po a
sak nuruba alege nama an jam pa nisa a tiri mu, ka nama me danni ale
nna, di be ka da dii me ate Sitaana ta siuk pa wa pagrimu a tom tuima la.”
54 Ba yaa yik wa a ta wa cheŋ Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni yenni.
Piita yaa wari ŋaaŋ a cheŋ a vi.
55 Ba ale jam tɔati bolim yenni dabiaka po a maa chaab a kali la, Piita
jam maa bo ba po kama.
56 Nipɔkbili wanyi ale jam boro. Wa jam ka pɔkdɔklie. Nipɔkbinni de
ale nya ale Piita kala bolimu niŋ la, wa yaa nya wa nna ziim, a weeni ayen,
“Nuruwa de a poom bo ale wa kama.”
57 Piita yaa pagsi ayen, “Nipɔkbiliga, mi poom ze wa.”
58 Ku an bula beniya ale ge ate nuru wa choa a ŋman nya wa a weeni
ayen, “Fi me ka ba po wanyi.”
Alege Piita ŋman weeni ayen, “Nidɔa, mi maa daa ba po.”
59 Ku ale ŋman ga beni maga dega la, nuru wa choa a ŋman weeni ale
nin muna ayen, “Mi seba chak kama ayen nuruwa de a jam maa bo ale
wa kama, dii nyiŋ la, nuruwa de ka Galili tɛŋka deno.”
60 Alege Piita ŋman weeni ayen, “Nidɔa, mi ze fi ale a biisi dii la.”
Wa ale diem boro a biisi dila la, kpadiaka yaa kum, ate Nyɔnɔwa yaa,
viriŋ nya Piita
61 ate Piita yaa teeri Nyɔnɔwa ale poom weeni wa dii ayen, “Fi le pagsi
kama ku noai buta ayen fi ze mu ale ge ate kpadiaka kum yokku de.”
62 Piita ale ga teeri dila la, wa yaa nyini peelim kum nna yegayega.
63 Nuru baai ale jam ta Yeezu la, a yaa nyɛ wa a la ale a nak wa,
64 a yaa pa ŋanta a bobi lik wa ninaŋa me a yaa bek wa ayen, “Weeni a
sak ti waai ale nak fu la.”
65 Ba jam biisi ka wie ŋa chaab nna yegayega a le wa.
66 Vari ale ga veenti la, nisomma a yaa jam tu chaab. Ba gela a jam ka
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa, ba gela me Juuma Sinsaŋŋa sagrɔba. Nuru
baai ale jam ta Yeezu la a yaa ta wa a cheŋ ba jigi ate ba yaa bek wa ayen,
67 “Fi ka Kirisitawa waai ate Naawen weeni ayen wa a le tom ate wa jam
la, be weeni a sak ti.”
Alege wa yaa tulisi ba ayen, “M dan weeni a sak ni, ni kan ta siaka.
68 M be dan begi ni bega ni kan tulisi mu.

69 Alege a zaani jinla a ta a cheŋ, Mi Saalobiika a le kali ka Pagrɔwa
Naawen juga geŋ.”
70 Ba meena a yaa ŋman begi wa ayen, “Fi abe ka Naawen biika?”
Yeezu ŋman tulisi ba ayen, “Nama ale weeni.”
71 Ba yaa bek chaab ayen, “Ka boan jaab wari ate ti ŋman a yaali ayen ti
wom a magsi chaab ale nuruwa de dii nyiŋ la, ti wom ku kama a ta nyini
wa dek noai po ayen ti an velim ya.”

23

1 Nisomma meena yaa yiri ta Yeezu a cheŋ Gominawa Paalɔt jigi.
2 Juijui ate ba tɔariŋ wa a weeni ayen, “Tama yik nuruwa de kama ale
wa boro a paasi ti nuruma ayen ba kan a tuni ba lampoowa a te nakpioŋku
Siiza. Wa maari a weeni me ayen wa dek ale Kirisitawa. Ku kiri ale wa ka
naab.”
3 Gominawa Paalɔt a yaa bek wa ayen, “Ka fi ale Juuma naawa la?”
Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Fi ale weeni.”
4 Paalɔt yaa weeni Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale nuru bɔanni ayen,
“Mi an nya nuruwa de wari dii ate wa kaasi la.”
5 Ba yaa ŋmasi a biisi nna yegayega ayen, “A zaani Galili tɛŋka a jam
paari Judia tɛŋka a ta ga paari dela, wa kasim a sak nuruma kama ayen
ba basi ate kaasuŋ jam.”
6 Paalɔt ale wom nna la, wa yaa bek ayen, “Nuruwa de ka Galili deno?”
7 Paalɔt ale wom ayen Yeezu nyini ka juijui ate Naab Ayerod a jam a nya
ka zuk la, wa yaa basi ate ba ta Yeezu a cheŋ wala jigi. Dila po wa Naab
Ayerod dek a jam bo ka Jerusalem tɛŋka.
8 Naab Ayerod ale nya Yeezu la, ku yaa peenti wa sui nna yegayega boan
nyiŋ, wa kasim jam a yaali ka nna yegayega ayen wa nya wa dii nyiŋ la,
wa wom ka wa wari ate wa yaa jam a yiili ayen wa le nyɛ wakperikaliik
ate wa nya.
9 Naab Ayerod yaa bek wa bega nna yegayega alege Yeezu an jam tulisi
wa.
10 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a yaa za
dula a tɔariŋ Yeezu ale nin muna.
11 Naab Ayerod ale wa sojima a yaa nyɛ Yeezu a la ale a nyɛ wa jigi nna
ase wa daa nuru la. Ba ale nyɛ dila la ba yaa pa kasaauk naluŋ jo Yeezu
ate Naab Ayerod yaa weeni ate ba ta wa ŋman cheŋ Paalɔt jigi.
12 Da dila danni Naab Ayerod ale Paalɔt a deri de dɔata ale chaab. Ba
jam ka dachaasa alege ate nyaku de a nyɛ.
13 Paalɔt yaa wi Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale kpaga ŋa chaab ale
nuruma
14 a yaa weeni ba ayen, “Nama ale ta nuruwa de a jam mi jigi a weeni
mi ayen wa a dak ka siuk kaasuŋta a sak nuruma. Yɔgyɔgla de nama dek
a be nya mi ale bek wa beŋŋa meena alege mi an nya dii meena ate nama
weeni ayen wa kaasi la.
15 Ayerod me a be an nya wa wakaasuŋŋɔa dii nyiŋ la, ka wala ale basi
wa ate wa jam tama jigi. Nuruwa de an nyɛ wariwari a magsi kummɔa.
16 M be le basi kama ate m sojima miiri wa abe m basi wa ate wa cheŋ.”
17 Bena meena ba Juuma Gaambasika Tigini a nyiem dan jam paari
ku nyiem a fe kama ayen Gominawa Paalɔt lak nuru waai ate wa tɛŋka
demma a yaali ayen ba lak ate wa nyini likka dɔkku po a nyini la a basi.
18-19 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi ayen Barabasi ate ba jam maa
yik wa a lik dii nyiŋ la, wa jam maa nyɛ ka noai yeŋ ale wa tɛŋka demma a

yaa nyɛ kpaliŋ ale baai ale a nya wa tɛŋka zuk la ate wa ko nuruba ate ba yaa yik wa a lik. Nuruma yaa maa chaab a kaari ate ku jueli nna yegayega a weeni ayen, “Ko wa abe fi yeeri Barabasi a basi te ti.”

20 Paalɔt yaa ŋman biisi ale ba a yaali ayen wa yeeri Yeezu a basi.

21 Alege nuruma a ŋman kaari ate ku jueli nna yegayega a weeni ayen, “Kpi wa jabarim nyiŋ, kpi wa jabarim nyiŋ.”

22 Dii ale a saari butawa la, Paalɔt yaa bek ba ayen, “Ka boa? Ka boan jaab wabiok ate wa nyɛ? Mi an nya wa dii ate wa kaasi a magsi wa kpi la. M le basi kama ate m sojima miiri wa abe m basi wa.”

23 Alege nuruma yaa ŋman kaari ate ku jueli nna yegayega a gaam dii ate ba poom kaari la a weeni ayen, ba kpi wa jabarim nyiŋ ate wa kpi. Ba kaarika de a jam basi kama ate ba de.

24 Paalɔt yaa siak bo buusa te ba

25 a yaa lak Barabasi waai ale jam maa nyɛ noayeŋka ale wa tɛŋka demma a nyɛ kpaliŋka a ko nuruba ate ba yik wa a lik la a te ba, Paalɔt yaa pa Yeezu a te wa sojima ayen ba nyɛ wa dii ate ba a yaali la.

26 Sojima a yaa ta Yeezu a cheŋ a yaa ga zik nuru wanyi ale wa cheena tɛŋka po. Wa yoi ale Simon. Wa jam nyini ka Sairini. Sojima yaa yik wa a fe wa ate wa ji Yeezu jabarimu a va wa ŋaaŋ.

27 Nuru bɔari nna yegayega ale jam va wa. Nipooba ale jam maa bo ba po, a yaa kum ale a kaari Yeezu nyiŋ.

28 Yeezu yaa virim nya ba a weeni ba ayen, “Jerusalem nipooba, ni kan a kum a te mi, ni a kum a te ni dek ale ni bisaŋa.

29 Dii nyiŋ la, daa le cheena ate nuruba ale weeni ayen, ‘Nipɔk baai ale kan ka bisa la, baai ale kan biak nya la, baai ate bisa an ŋoosi la a ta wein la.’

30 Dila powa ale nuruba a le weeni guuk kpeentaŋa ayen, ‘Ni lo ti zuk,’ abe ba weeni guuk fiisaŋa me ayen, ‘Ni lik ti.’

31 Ni be wom wamagsini de, nipooba, ‘Ase duoku ale yɔgsa alege ba a nyɛ nna la, ka boa a le di nyɛ ase ku nin ko?’ ”

32 Tuim kaasima nyam baye a te ba jam maa ta ba ale Yeezu a cheŋ ayen ba kpi ba.

33 Ba ale jam paari juijui ate ba a wi ayen “Zukoluku La”, ba yaa kpi wa jabarimu nyiŋ. Tuim kaasima nyamma me bayewa ba kpi wanyi a zaani wa juga, wanyi me a zaani wa gala.

34 Yeezu yaa weeni ayen, “M Koa, voŋ te nuruma de dii nyiŋ la, ba ze ba ale a nyɛ dii la.”

Ba ale kpi wa la, ba yaa nak gbaŋ a lueri wa gattaŋa a chari chaab.

35 Nuruma yaa za a nya wa, alege ba kpaŋŋa yaa nyɛ wa a la a weeni ayen, “Wa vari nuru ba chaab a basi, basi ate wa vari wa dek a basi ase wa nin ka Varibasidɔwa, waai ate wa lueri la.”

36 Sojima me a jam a nyɛ wa a la a pa da miisiŋ a te wa a nyɛ ase ba a te wa ka zula la.

37 ale a weeni ayen, “Fi dan ka Juuma naab, be vari fi dek a basi.”

38 Ba jam ŋmarisi ka jaab tapagi nyiŋ ayen,

KA JUUMA NAAWA ALE NNA

a yaa pa di a maŋ wa jabarimu zuk.

39 Tuim kaasimaŋa nyamma bayewa ate ba jam maa kpi ba a gum Yeezu po la, bala wanyi a yaa jam a le wa ayen, “Fi daa Varibasidɔwa? Be vari fi dek ale tama me a basi.”

40 Alege wa vaanchoawa a yaa tɔariŋ wa ayen, “Fi kan chali Naawen ya ale ba ale nyɛ ti meena bunyi dii la?

41 Ba ale nyɛ tama dii la, ku magsi kama dii nyiŋ la, ka tama tuim
kaasimaŋa tutuna ale nna ate ti boro a tuesi. Alege nuruwa de an kaasi
wariya.”
42 Wa biisi dila ale ge a yaa weeni ayen, “Yeezu, fi dan jam ase naab la,
teeri m wari.”
43 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Wensie ate mi a weeni fu ayen jinla fi a le
bo ale mu Naawen jigi.”
44 Wenbinni ale ga jueli wenzuk sunsuŋ la, wenbinni a yaa sobri ate ku
yaa deri nyɛ nna birim ate legi a yaa lik tɛŋ kala meena a ta dila a jam
paari kantueŋ baŋ buta,
45 ate garuk kpioŋ kuui ate ba pa lik a kasi buye Juuma Puusika Yenni
po la, a yaa jam cheeri poori buye.
46 Yeezu yaa kaari nna yegayega ate ku jueli ayen, “M Koa, m pa m chiika
a nyo fi nisima pɔ”. Wa ale weeni dila la, wa yaa deri kpi.
47 Sojima kpagini ale jam za dula a yaa nya dii ale nyɛ la, wa yaa te
Naawen pimpauk a weeni ayen, “Nuruwa de a sum jam ka wayɔrisima
nyɔnɔ.”
48 Nuru bɔari ale jam jam ayen ba nya dii le di nyɛ la. Ba ale nya dii
meena ale nyɛ la ba yaa pilim ŋmani a kuli ale sukaasuŋ.
49 Baai meena ale jam seba Yeezu nalimnyiini a chak la, ale nipɔk baai
me ale jam va wa a nyini Galili a jam la, bala meena a jam za ka niŋniŋa
alege a nya.
50-51 Nuru wanyi ale jam nyini Juuma tɛŋ kanyi ate ba a wi ayen Arimatia,
wa yoi a jam ale Josefi, wa jam ka nuru maŋ ale chim welensa nyɔnɔ. Wa
jam maa ka nisomma, po wanyi. Alege wa an jam siak ale ba ale poli a
nyɛ Yeezu dii la. Wa kasim jam a limsi ka diipo ate Naawen a le jam soa
nuruba la.
52 Josefi wa de ale jam cheŋ Paalɔt jigi a ga saalim wa ayen wa basi ate
wa ga yeeri kpiowa jabarimu zuk.
53 Paalɔt yaa siak ate wa ga yeeri wa a ta nyini jabarimu zuk a siŋ, a
yaa pa garupali peeluk a vili wa a ta wa ga gu puŋ vorub ate ba keri la po.
Kpio an jam duak bu po a nya ya.
54 Da dila danni ka da dii ate ba a gomsi ba dek a limsi ba Vuusum Danni
la. Vuusum Danni abe jam boro a piilim kama me.
55 Nipɔk baai ale jam va Yeezu a nyini Galili tɛŋka a jam la a yaa jam va
Josefi a cheŋ ga nya vorumu ate Yeezu dua bu po juijui la
56 ale ge a yaa pilim ŋmani a ga gomsi kpa masisa.
Vuusum Danni a yaa ale jam paari la, ba vuusi kama ase ba sinsaŋŋa
ale a sak ba dii la.

24

1 Laasidi Dai saliuk yokyok wa ate nipooma yaa yiri ale ba kpa masisaŋa
a cheŋ boosuku jigini.
2 Ba yaa ga a paari a nya ale tintain dii ate ba pa lik boosuk nɔanni la
ale di bilim ale ge boosuku nɔanni a basi.
3 ate ba yaa jo bu po alege ba an nya Nyɔnɔwa Yeezu nyiŋka.
4 Ba yaa za dula jigini ate ku cha ba. Nuruba baye a yaa jo garuk peeta
ate ti a nyagsi nna kpelimkpelim a deri za ba tɛŋ.
5 Yɔgsum a yaa yik nipooma ate ba pa ba zuima a su tɛŋ ate nuruma
yaa bek ba ayen, “Ka boa ale soa ate ni a gisi nuru waai ale vua la kpilima
sunsuŋŋa?

6 Wa ka dela, wa yiri kum po kama. Ni teeri wa ale jam weeni ni dii
diipo ate ni jam bo ale wa Galili tɛŋka po la.
7 Wa ale jam weeni ayen, ‘Mi Saalobiika ku a fe kama ate nuruba a yik
mu a pa nyo tuimbaata nyam nisima po, ate ba kpi mu jabarim nyiŋ alege
daa ŋata dai m le yiri kum po.’ ”
8 Nipooma yaa teeri wa wieŋa de
9 ate ba yaa pilim ŋmani a jam weeni nyaku de a sak wa ŋaaŋviirima
pi ale wanyiwa ale nuru mbala meena.
10 Nipooma jam ale Mɛɛri waai ale nyini Magdala la, ale Joana, ale Jeemsi
mawa Mɛɛri, nyaba de ale nipooba ba chaab baai ale jam bo ale ba la yaa
weeni wieŋa de a sak tuimtomdɔma.
11 Alege tuimtomdɔma jigi, wieŋa de a jam chim ka sunsuelima, dila
nyiŋ, ba an jam siak ayen ku ka wensie.
12 Piita yaa yiri chali cheŋ boosuku jigini a ga chuiri nya alege wa an
nya jaabɔa, ka gatta nyiini. Ku yaa cha wa nna yegayega ate wa kuli. Wa
jam a poli ka dii dek chekki ale nyɛ la.
13 Da dila danni degadega ate Yeezu ŋaaŋviirima baye a yaa jam a cheŋ
tɛŋfiik ate ba a wi ka ayen Imayas, ka jam ka mɛɛla ŋayopoi ale Jerusalem
tɛŋka.
14 Ba ale bo siuku po a cheŋ la, ba yaa a biisi ŋaai meena ale nyɛ la.
15 Ba ale jam a biisi ŋa wie ale a magsi ŋa la, Yeezu dek a yaa forisi paari
ba ate ba va chaab a cheŋ
16 alege jaab ale jam nyɛ ate ba an jam baga a miŋ wa.
17 Yeezu yaa bek ba ayen, “Ka boan jaab wari ate nama biisi a cheŋ la?”
Ba yaa za nna zimm ale sukaasuŋ.
18 Ba wanyi ate ba a wi ayen Kiliyopas, wala a yaa tulisi wa ayen, “Ka fi
nyiini ale nichaano Jerusalem tɛŋka po a ze wa ŋaai ale bo ka po daaŋa
de la?”
19 Wa yaa bek ba ayen, “Ka boan wie?”
Ba yaa tulisi wa ayen, “A magsi chaab ale Yeezu Nazaret deno waai ale
jam ka Naawen biisiteerɔ ate wa wie ale wa biik a pagra Naawen jigi ale
nuru meena jigi la.
20 Ate tama Puusika Yenni kpaŋŋa ale tɛŋka nisomma a yaa yik wa ayen
ba bo buusa a ko wa. Ba yaa sum kpi wa jabarim nyiŋ.
21 Alege tama jam a yiili kama ayen ka wala le wa vari Izirali tɛŋka a
basi, daa dila nyiini, ku daa ŋata ale jinla ate nyaku de meena a nyɛ la.
22 Daa dila nyiini me, tama buuni po, nipooba ale weeni wari ate di cha
ti nna yegayega. Ba cheŋ ka wa boosuku jigini saliuk yokyokku de
23 alege ba an nya wa nyiŋka. Ba yaa pilim jam a weeni ayen ba nya
Naawen sabiiloba ate ba weeni ba ayen wa vua kama.
24 Baai ale jam maa bo ale tama la ba gela a cheŋ boosuku jigini kama
a ga nya nipooma ale poom liŋ weeni ba dii la degadega. Ba an nya wa.”
25 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni ka betta! Ka boa ale soa ate ni an baga
a ta siak ale Naawen biisiteerɔma ale biisi dii la.
26 Ku kan jam a fe kama ayen Kirisitawa ate Naawen a le tom ate wa
jam la a nam ale wieŋa de abe wa ge nya wa zulaŋa?”
27 Yeezu a yaa piilim deri a weeni wie ŋaai meena ate ba ŋmarisi
Naawen gbaŋka po a magsi chaab ale wa dek la kiri. Wa jam piilim ta
nyini ka Moosis ale Naawen biisiteerɔma meena a weeni ŋa kie a sak ba.
28 Ba yaa jam boro a mɔata tɛŋfiik kaai ate ba a jam a cheŋ la. Yeezu
yaa nyɛ ase wa a taam ka niŋ la.

29 Alege ba yaa yik wa a weeni ayen, “Ti kuli ga goa dii nyiŋ la, wenni
boro a siŋ kama ate tɛŋka boro a sobri.” Wa yaa siak va kuli.
30 Ba ale boro a de la, wa yaa pa boroboruk a nyɛ Naawen jiam a wie
ku a yaa pa a te ba
31 ate ba nina a yaa deri lagri ate ba miŋ wa ate wa yaa deri murum be
ba nina po.
32 Ba yaa weeni chaab ayen, “Ti ale poom bo siuku po ate wa a biisi dii
a magsi chaab ale ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii la, an poom a te
ti masim ti suniima po?”
33 Ba yaa deri yiri bunyi a cheŋ Jerusalem tɛŋka. Dula jigini, ba yaa ga
nya wa ŋaaŋviirima pi ale wanyiwa ale ba tigsi chaab a kali jigi yeŋ ale
baai meena ale jam a maa kali ale ba la
34 ale ba kala a biisi ayen, “Ti Nyɔnɔwa a sum yiri kum po kama a pa
wa dek a sak Simon.”
35 Kiliyopas ale nwala yaa weeni a sak ba dii meena ale nyɛ siuku po la
ale wa ale wie boroboruku ate ba miŋ wa dii la.
36 Ba ale jam boro a biisi nna la, Yeezu dek a deri jam za ba sunsuŋ a
weeni ba ayen, “Ni boro ale suyɔgini.”
37 Ate yɔgsum nna yegayega a jam yik ba ate ba poli ayen ba nya ka kok.
38 Alege wa yaa bek ba ayen, “Ka boa ale a daani ni? Ka boa ale soa ate
ni ta chichama ni zuimaŋa po?
39 Ni nya m nisimaŋa ale m naŋsaŋa ate ni miŋ ayen ka mi dek ale la.
Ni tiri mu a nya ate ni seba ayen daa kowa dii nyiŋ la, kok ka nyiŋŋa ale
koba ase ni ale nya mi ale ta dii la.”
40 Wa ale weeni dila la, wa yaa pa wa nisaŋa ale wa naŋsaŋa a sak ba.
41 Ba an diem jam siak ayen ku ka wensie, dii nyiŋ la, supeentik ale jam
bo ba jigi ate ku cha ba me. Yeezu yaa bek ba ayen, “Ni ta jaab dela a de?”
42 Ba yaa pa jum digima te wa
43 ate wa ŋobi ate ba nya.
44 Wa yaa weeni ba ayen, “Wieŋa de degadega ate mi jam weeni ni diipo
ate mi jam diem bo ale ni la, ayen wie ŋaai meena ale bo Naawen gbaŋka
po ate Moosis ŋmarisi Sinsaŋŋa gbaŋka po la, ale Naawen biisiteerɔma
gbaŋsaŋa ale gbaŋ kanyiwa ate ba a wi ayen Yiila Gbaŋ la po a magsi
chaab ale mi la, ku a fe kama ayen ŋa chim wensie.”
45 Wa yaa lagri ba popolaŋa ayen ba miŋ chak ba ale ŋmarisi dii Naawen
Gbaŋka po la.
46 Wa yaa weeni ba ayen, “Ba ŋmarisi ka po ayen, ku a fe kama ate Mi
Varibasidɔwa ate Naawen le tom ate m jam la, a nam abe daa ŋata dai m
yaa yiri kum po.
47 Ku be a fe kama me ayen nuruba pa mi yonni nyiŋ a sak nuru meena
tɛŋzuk de ayen ba basi ba tuimbaataŋa tomka ate Naawen voŋ te ba.
Sinsaŋŋa de le piilim ka Jerusalem tɛŋka a ta a cheŋ tɛŋka meena.
48 Nama dek be nya wieŋa de meena kama ale ni dek nina.
49 Mi dek le basi ate m kowa ale puulim la a jam ni jigi. Alege, ku a fe
kama ayen ni bo tɛŋka de po a limsi ate pagrim nyini wenŋmazuk a jam
ni jigi.”
50 Wa yaa de ba niŋ ate ba nyini tɛŋka dek po a ta ba cheŋ ga paari
Betani tɛŋka, ate wa yaa zak wa nisaŋa a te ba niaka.
51 Wa ale jam boro a te ba niaka la, Naawen yaa deri pa wa a ta jueli
wenŋmazuk.
52 Ba yaa pilim cheŋ Jerusalem ale supeentik nna yegayega

53 a kasim jam bo Juuma Puusika Yenni po a pak Naawen.

Yeezu Wamaŋsaŋa Wie Ate
JƆƆN A ŊMARISI La

1 Piilimka po wenŋmazuk ale tɛŋzuk meena a jam karo, alege Nyuvuri
Wanni a poom a liŋ boro kama. Wanni nyiem kasim bo ale ka Naawen
diipo meena. Wanni me ale Naawen dek a jam ka bunyi.
2 A nyini ku piilimka po a ta a cheŋ, Wanni a nyiem kasim jam bo ale
ka Naawen diipo meena.
3 Naawen ale basi ate wa nyɛ wenŋmazuk ale tɛŋzuk meena ale ŋanta
baai meena ale bo wenŋmazuk ale tɛŋzuk la. Jaab buui meena ka Naawen
ale basi ate wa nyɛ.
4 Nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la, a bo ka Wanni jigi. Nyuvunni de
ale ta bolim a jam tɛŋzuk ayen nuru meena a nya.
5 Wa nyuvuri a nyɛ se ka bolim ate ba tɔati ate bu a nya legi po dii la.
Legini an baga a kpimsi bolimu.
6 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi wa ayen Jɔɔn ate Naawen a tom
wa.
7 Wa jam kama ayen wa sak nuruba bolimu wie, ate ba nya siuk a wom
abe ba ta siaka.
8 Daa Jɔɔn a jam le bolimu, alege ka Naawen ale tom wa ayen wa jam a
sak nuruba bolimu wie.
9 Wala a jam le bolim maŋka dek buui ale jam tɛŋka meena po, ayen
waai meena a baga a nya siuk a bo bu jigini.
10 Nyuvuri Wanni a jam bo ka tɛŋka meena po. Naawen ale basi ate wa
nyɛ ka ale jaab buuri meena ale bo ka zuk la, alege tɛŋka meena demma
a jam ze wa le ka waai la.
11 Wa jam ka wa dek tɛŋka demma, jigi alege ba zɛri wa.
12 Alege baai ale a tuesi wa ale ta siaka ale wa la, wa te ba ka siuk ate
ba chim Naawen bisa.
13 Nuruba a nyiem ale kasim a biak ba bisa dii la a kan basi ate ba a
chim Naawen bisa. Ku jam daa nuruba dek yaalika nyiŋ ale soa ate wa
chim ba ko. Ku jam ka wa dek yaalika nyiŋ ate wa chim ba ko.
14 Nyuvuri Wanni a jam chim ka nurubiik ate Naawen a pa wa niaka
ale wa wensieŋa a te wa ate wa jam a boro ale ti. Wa nyiini ale wa Kowa
Biik. Ate ti nya wa zulaŋa ale wa nalimu ate wa tuesi wa Kowa jigi la.
15 Jɔɔn a jam sak nuruba wa wie ale a kaari a weeni ayen, “Mi a weeni
ni nuruwa de wie kama. Wa bo ka mi ŋaaŋ a saŋ cheena. Wa liŋ boro
kama ale ge ate ba biak mi. Ka dila ale soa ate wa chim kpagi a gaam mi
la.”
16 Wa niaka ale zuak la nyiŋ ate wa baga a niak ti meena. Wa abe le
kasim a niak ti kama diipo meena.
17 Naawen ale basi ate Moosis a pa wa Sinsaŋŋa a te nuruba alege ka
Yeezu nyiŋ ate Naawen a sak ti wa niaka ale wa wensieŋa.
18 Nuru waai an diem a nya Naawen ya, alege wa be yeŋka waai ale
Naawen ale ka bunyi ale ŋman bo wa jigi la, wala a sak ti wa wie kama.
19 Dai yeŋ po Juuma kpaŋŋa ale jam bo Jerusalem tɛŋka la a yaa tom
Juuma Puusika Yenni tomteerɔma ale baai ate ba a wi ba ayen Livaiba la,
ba gela ayen ba cheŋ a ga bek Jɔɔn ayen, “Ka fi ale Varibasidɔwa waai ate
Naawen a weeni ayen wa le tom wa la?”

20 Jɔɔn an jam a zɛri ba tulisika alege weeni ba a lagri ayen, “Daa mi ale
Varibasidɔwa.”
21 Ba yaa ŋman bek wa ayen, “Fi be ka wana? Fi ka Naawen biisiteerɔwa
waai ate ba a wi ayen Elaja la?”
Jɔɔn a yaa weeni ayen, “Mi daa wala.”
Ba yaa ŋman bek wa ayen, “Ka fi ale Naawen biisiteerɔwa waai ate tama
a poli ayen Naawen ale tom wa ti jigi la?”
Jɔɔn ŋman weeni ba ayen, “Aawo, daa mi.”
22 Ba yaa weeni wa ayen, “Be weeni ti fi ale ka waai la. Kan daa di ate ti
ŋman cheŋ baai ale tom ti la jigi, ba a yaali kama ayen ti weeni ba wari.
Fi abe ka wana?”
23 Jɔɔn a yaa weeni ba ayen, “Naawen biisiteerɔwa waai ate ba a wi
ayen Azaya la a jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po a weeni
ayen Naawen a weeni ayen,
‘Mi ka lueluk kuui ale a kaari sagini po a weeni ayen,
teenti Nyɔnɔwa siuku a te wa jam.’ ”
24 Juuma baai ale jam a tom Naawen Puusika Yenni tomteerɔma ale
Livaiba Jɔɔn jigi la, a jam ka baai ate ba a wi ba ayen Farisiiba la.
25 Baai ate ba tom la a yaa ŋman bek Jɔɔn ayen, “Kan daa fi ale
Varibasidɔwa waai ate Naawen a weeni ayen wa le tom la a yaa se Elaja
yaa Naawen biisiteerɔ nwala, ka boa ale soa ate fi a te nuruma soka ale
nyiamɔa?”
26 Jɔɔn a yaa weeni ba ayen, “Mi a te ka nuruba soka ale nyiam ayen m
gomsi ba a magsi ate ba a limsi nuru waai a le cheena la. Wa dek a bo ti
sunsuŋ dela kama jinla. Nama dek a ze nuru wala ale ka waai la.
27 Wala a bo ka mi ŋaaŋ a cheena. Mi posima ale m nin domsi a kali wa
niŋ a yeeri wa nuensaŋa a te wa.”
28 Wieŋa de meena a nyɛ ka Betani tɛŋka po, Jɔɔn a jam a te nuruma
soka ka Jodan benni kuŋkɔŋ ndila.
29 Vari ale veenti la Jɔɔn a yaa nya Yeezu ale wa cheena wa jigi, ate wa
yaa weeni baai ale jam mɔata dula jigini la ayen, “Ni nya, nuruwa de a
nyɛ ase ka posuk ate Juuma a nyiem a kasim a pa a ko a te Naawen la.
Wala ale a basi ate Naawen a voŋ tɛŋka meena demma nyɛ kaasuŋku.
30 Ni teeri mi ale weeni wa wie dii ale ni la. Mi a liŋ weeni ni ayen nuru
ale bo mi ŋaaŋ a cheena. Wa poom liŋ a boro kama ale ge ate ba biak mi.
Ka dila ale soa ate wa chim kpagi a gaam mi la.
31 Mi poom a liŋ ze wa le ka waai la, alege mi liŋ de ka wa niŋ a jam
dela ayen m te nuruma soka ale nyiam ate m baga a pa wa a sak Izirali
demma.”
32 Dula jigini ate Jɔɔn a yaa ŋman weeni ba ayen, “Mi nya Naawen Chiika
ale ka nyini wenŋmazuk ase nangbaŋ la a siŋ a jam kali Yeezu zuk.
33 Mi a jam ze wa le ka waai la, alege Naawen waai ale tom mi ayen m
jam a te nuruba soka la a liŋ a weeni mi kama ayen, waai ate nama a nya
ale Naawen Chiika a jam a wari wa zuk la, wala a le wa sueri ni suniimaŋa
ale Naawen Chiika.
34 Mi nya wieŋa de meena kama. Wensie ate mi a weeni ni ayen wa sum
ka Naawen Biik.”
35 Vari ale ŋman a veenti la, Jɔɔn ale wa ŋaaŋviirima baye a yaa ŋman
jam bo dula jigini,
36 ate Jɔɔn a yaa nya Yeezu ale wa cheŋ a taamu. Jɔɔn a yaa weeni ba
ayen, “Ni nya nuruwa de, wa a nyɛ ase ka Naawen Posuk la.”
37 Wa ŋaaŋviirima bayewa ale wom dii ate wa weeni la, ba yaa deri basi
wa ale cheŋ ga va Yeezu.

38 Ba le jam a vi Yeezu ŋaaŋ la, wa yaa chiem a nya ba ale ba va wa
ŋaaŋ la ate wa yaa bek ba ayen, “Ka wana ate nama a gisi?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Arabi, fi yenni bo ka be?” (Arabi kiri ale Sagrɔ.)
39 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni va mu a jam nya.” Ba yaa va wa a ga nya
wa le bo juijui la. Ba jam a ga paari wa boka jigini ale wenni a gbeliŋ
kama ate ba yaa jam bo dula ate tɛŋka a ga sobri.
40 Nuruma bayewa wanyi a jam ka Andiru, Simon Piita suok.
41 Andiru ale jam a ŋman kuli yeri la, wa yaa deri a cheŋ Simon jigi a
ga weeni wa ayen, “Tama jinla a nya Kirisitawa waai ale Varibasidɔwa ate
Naawen a weeni ayen wa le tom wa ate wa jam la kama.”
42 Wa yaa ta Simon a cheŋ Yeezu jigi.
Yeezu a yaa nya wa a weeni ayen, “Fi le Simon, Jɔɔn biika la. Mi a yaali
ayen m te fu ka yue paali ayen Sifas dii ate nuruba ayen ba a wi fu la.”
(Yue dila ale Piita ka bunyi, di kiri ale puŋ.)
43 Vari ale ŋman veenti la Yeezu a yaa cheŋ Galili. Wa yaa nya nuru
wanyi ate ba a wi wa ayen Filip. Wa yaa weeni wa ayen, “Jam va mu.”
44 Filip a jam nyini ka tɛŋ kanyi ate ba a wi ayen Beteseida. Andiru ale
Piita me a jam nyini ka dula.
45 Filip me a yaa cheŋ ayen wa nya nuru wanyi ate ba a wi wa ayen
Natani. Wa le ga nya wa la, wa yaa weeni wa ayen, “Moosis ale Naawen
biisiteerɔma a jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po ayen
Varibasidɔwa ate Naawen a jam weeni ayen wa le tom wa ate wa jam
la, tama a nya wa kama. Wa ka Yeezu, Josefi biika, waai ale nyini Nazaret
la.”
46 Natani a yaa bek Filip ayen, “Ti baga a nya maaka Nazaret tɛŋka po?”
Filip a yaa ŋman weeni wa ayen, “Jam a nya.”
47 Ba le jam a ga mɔata Yeezu la, wa yaa weeni baai ale jam bo ale wa la,
ayen, “Ni nya Izirali denowa de waai ale cheena mi jigi la, wa ka wensie
nyɔnɔ.”
48 Natani a yaa ga paari Yeezu a bek wa ayen, “Fi nyɛ ka se a seba mi?”
Yeezu yaa weeni wa ayen, “Fi ale poom kala kiŋkaŋka tɛŋ la, mi nya fu
kama ale ge ate Filip a wi fu.”
49 Natani ale wom dii ate Yeezu a weeni la, wa yaa weeni wa ayen, “M
Sagrɔ, fi sum ka Naawen biik. Fi ale Izirali Naawa.”
50 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi ta siaka ale mi kama mi ale weeni
ayen m nya ale fi kali kiŋkaŋka tɛŋ la? Fi ale nya wakperikaliisa a gaam
nyaku de.”
51 Dula jigini Yeezu a yaa cheemu a weeni baai ale jam za la ayen,
“Wensie ate mi a weeni ni ayen ni le nya wenzuk ale ku lagri ate Naawen
sabiiloma a nyini wenŋmazuk nna ase ba a siŋ Saalobiika zuk la ale ŋman
pilim a jueli.”

2

1 Daa ŋaye ale jam taam la, nuru wanyi a yaa faari nipɔk tɛŋ kaai ate
ba a wi ayen Kena ate ka bo Galili la po. Yeezu mawa a jam boro kama.
2 Ba yaa jam wi Yeezu ale wa ŋaaŋviirima ayen ba jam nipɔkfiaka yenni.
3 Nipɔkfiaka nyɔnɔwa a jam te nuru baai ale jam la ka daam. Daamu
yaa le nueri la, Yeezu mawa a yaa ga weeni wa ayen daamu a nueri kama.
4 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Kan weeni mu dii ate mi ayen m nyɛ la,
dii nyiŋ la diipo ate mi a yaali ayen m nyɛ wari la an diem a paari ya.”

5 Wa mawa ale wom wieŋa de la, wa yaa cheemu a weeni yenni
tomteerɔma ayen, “Wa dan weeni ayen ni nyɛ wari, ni nyɛ.”
6 Samɔniŋ kpeensa siyuebi ale jam bo yenni po. Samɔniŋ kanyi a jam
a su ase ka bogtiba naaniŋ nyiam la. Juuma a nyiem a dan boro a gomsi
ayen ba de ŋandiinta, ba a ŋari nyiam a nyo samɔnsaŋa de po a sugri ba
dek.
7 Yeezu a yaa weeni yenni tomteerɔma ayen, “Ni ŋari nyiam a sueri
samɔnsaŋa.” Ba yaa ŋari a sueri,
8 wa yaa weeni ba ayen, “Ni ŋari bu a ta ga te waai ale ka kpagini a nya
nichamma zuk la.” Ba yaa ŋari nyiamu a ta ga te wa.
9 Kpagini ale lam nya buui ale tagri a chim daamu a nya la, wa yaa ze
bu le nyini ka juijui la, alege ka yenni tomteerɔma baai ale ŋari a ta ga te
wa la, nyiini ale seba bu le nyini juijui la. Kpagini a yaa wi nipɔk fiaka
nyɔnɔwa a weeni wa ayen,
10 “Nuruba a dan wi ba dɔaba ayen ba jam ate ba de ŋandiinta, ba nyiem
a liŋ a pa ka da masik a te ba ate ba nyu. Ba yaa dan nyu da masika a
chak, yenni tomteerɔma a nyiem a yaa pa ka da buui ale kan masa la a
ŋman ta nyini a gum du ayen ba nyu. Alege fi tomteerɔma a pa ka da
masika a ta wari ŋaaŋ a jam.”
11 Yeezu a piilim tom ka wakperikaliika de Kena tɛŋka ate ka bo Galili po
la. Wakperikaliika de a jam sak ka wa ŋaaŋviirima ayen Naawen pagrimu
a bo wa jigi kama. Dila nyiŋ ate ba yaa a jam ta siaka ale wa.
12 Nipɔk fiaka diintaŋa ale jam a taam la, Yeezu ale wa mawa ale wa
yuama ale wa ŋaaŋviirima a yaa basi dula jigini ale ge cheŋ tɛŋ kanyi ate
ba a wi ayen Kapernaum a yaa bo dula daa maga.
13 Juuma Gaambasika Tigini a jam mɔata kama ate Yeezu ale wa
ŋaaŋviirima a yaa cheŋ Jerusalem tɛŋka.
14 Ba yaa ga jo Juuma Puusika Yenni po. Dula jigini wa yaa nya nuruba
yegayega ate ba boro a ta niiga ale piisa ale nangbaŋsa a da. Baai me ale
jam ta ligra a tagri la a kala dula jigini.
15 Yeezu a yaa yaali miisa a melim chaab ase fiŋ la a yiak niiga ale
piisaŋa ale duŋsa si chaab a ta nyini. Wa ŋman yik baai ale ta ligra a tagri
la teebulitaŋa a tulim kpib ate ba ligraŋa meena a waaŋ tɛŋ.
16 Wa le nyɛ dila a nueri la, wa yaa weeni baai ale ta nangbaŋsaŋa a da
la ayen, “Ni pa ŋantaŋa de meena dela a ta nyini. Ka boa ate nama a nyɛ
wieŋa de meena ale pa m kowa yenni a chim yaba?”
17 Wa ŋaaŋviirima ale wom dii ate wa jam a biisi la, ba yaa teeri dii ate
ba jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po a weeni ayen, “Mi ale
a yaali Naawen yenni dii la a le ku nyɛ ate mi kpi.”
18 Juuma kpaŋŋa a yaa jam bek Yeezu ayen, “Ka wana dek ale te fi siuk
ayen fi nyiem a tom tuimaŋa de meena? Be tom wakperikaliik ate ku sak
ti ayen fi ta siuk a tom dila.”
19 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni be nak Juuma Puusika Yenni de a lonsi
tɛŋ ate mi a ŋman se di a nueri daa ŋata po.”
20 Ba yaa weeni wa ayen, “Tama nuruma a pa ka bena pisinaansi ale
ŋayuebi a se di. Tama a be dan nak di a lonsi, fi ale baga a pa daa ŋata a
ŋman se di a nueri?”
21 Alege Yeezu an jam biisi a magsi chaab ale ka Juuma Puusika Yenni
dii ale bo Jerusalem tɛŋka po la. Wa jam biisi a magsi chaab ale ka wa
dek nyiŋka.
22 Yeezu ale jam a kpi ate Naawen a basi ate wa yiti kum po la, wa
ŋaaŋviirima a yaa jam teeri dii ate wa weeni la. Ba yaa jam ta siaka ale

Yeezu ale weeni ba dii la, ale ba le ŋmarisi wa wie Naawen gbaŋka po dii la ka wensie.

23 Yeezu ale jam boro a de Juuma Gaambasika Tigini Jerusalem tɛŋka po la, nuruba yegayega a jam nya wa wakperikaliik sii ate wa jam a tom la, a yaa ta siaka ale wa.

24 Alege Yeezu an jam a pa wa dek a te ba, dii nyiŋ la wa jam seba ba le ka nuru baai la ka meena.

25 Wa an jam a yaali ayen waai a sak wa ba le ka nuru baai la dii nyiŋ la wa seba ba popolaŋa kama.

3

1 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi wa ayen Nikodimusi. Wa jam ka Juuma kpaŋŋa po wanyi ale Farisiima po me wanyi.

2 Yok kunyi po ate nuruwa de a yaa cheŋ Yeezu jigi a ga weeni wa ayen, “M Sagrɔ, tama seba fi ka sagrɔ waai ate Naawen a tom fu. Nuru an baga a tom tuimkperikaliik sii ate fi a tom la ka Naawen a nin bo ale wa.”

3 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Wensie ate mi a weeni fu ayen nuru an baga a jo Naawen naamu po, ka ba nin pilim biak wa.”

4 Nikodimusi a yaa bek wa ayen, “Ba ale nyɛ ka se a pilim biak nuru waai ale chim ya? Wa an ŋman baga a jo wa mawa ponni po ate ba a biak wa buye.”

5 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Wensie ate mi a weeni fu ayen nuru an baga a jo Naawen naamu po, ka ba nin biak wa ale nyiam ale pilim biak wa ale Naawen Chiika.

6 Nurubisa a biak bisa kama alege Naawen Chiika a te ka nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.

7 Kan te ku cha fu dii nyiŋ la mi ale a weeni ayen se ba nin pilim biak fu la.

8 Vioku a fuk a cheŋ ka juijui meena ate ku a yaali la, ate fi me a wom ku fukka, alege fi ze ku le nyini juijui la yaase ku ale a cheŋ juijui la. Ku abe ka dila ale waai meena ate Naawen Chiika a biak la.”

9 Nikodimusi a yaa bek wa ayen, “Nyaku de ale nyɛ ka se a baga a nyɛ?”

10 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi ka sagrɔ kpioŋ a bo Izirali tɛŋka alege an baga a miŋ mi ale weeni fu dii la kiri ya?

11 Wensie ate mi a weeni fu ayen ti a biisi ka wie ŋaai ate ti seba ŋa, la ale a weeni wie ŋaai ate ti nya ŋa la a sak alege ni waai a kan siagi.

12 Ni ka siaka ale mi ase m nin weeni tɛŋka de zuk wie, ni abe ni nyɛ ka se a ta siaka ale mi ase m nin weeni wenŋmazuk wie.

13 Nuru karo a jueli wenŋmazuwa ka Mi Saalobiika ale nyini wenŋmazuk a jam tɛŋzuk de.

14 “Ase Moosis ale jam pai kutuku a nyɛ waamu a magim dua woŋku nyiŋ a zak zaani sagini po la, dila dek ate ba le yik mi Saalobiika a kpi jabarimu nyiŋ a zak zaani.

15 Ate waai meena ale a ta siaka ale mi la ale nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka.

16 Naawen a yaali tɛŋka meena demma ka nna yegayega ate wa tom wa be yeŋka ba jigi, ate baai ale ta siaka ale wa la a kan kpi alege ba le nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.

17 Naawen an tom wa biika ayen wa jam chim ka tɛŋzuk meena demma buteerɔ, alege wa jam chim ka ba varibasidɔ.

18 “Baai ale ta siaka ale Naawen biika la, Naawen a kan bu ba buusa.
Baai ale kan ta siaka ale wa biika la, Naawen a poom bu ba buusa kama,
dii nyiŋ la ba an ta siaka ale wa be yeŋka.
19 Naawen ale a poli ba jigi dii la ale nna. Wa biika a nyɛ se ka bolim ate
wa tom ate wa jam tɛŋzuk meena la. Nuruba yegayega a lueri ka legini
po boka alege a kan yaali ayen ba bo bolimu ale a nya juijui la, dii nyiŋ la
ba a tom ka wabaata.
20 Ba seba ayen ba dan bo bolimu nyaka jigini a tom ba wabaataŋa, waai
meena a le nya dii ate ba a nyɛ la kama. Ka dila ale soa ate ba kan yaali
ayen ba mɔata bolimu jigini.
21 Alege baai ale a tom dii ale ka wensie la, bala a kan chali bolimu jigini
boka. Ba a tomu ba tuimaŋa ate ŋa a sak kama ayen ba a tom ka dii ate
Naawen a yaali la.”
22 Ku de ŋaaŋ nyiŋ, Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa basi dula jigini ale
ge cheŋ tɛŋ kanyi ate ka bo Judia. Ba ale wa a yaa jam bo dula daa maga
dega a te nuruba soka ale nyiam.
23 Jɔɔn me a jam a te nuruba soka ale nyiam tɛŋ kanyi po ate ba a wi
ayen Enon, ka an yalima ale Salim tɛŋka, dii nyiŋ la nyiamu a jam zuak
kama dula jigini. Nuruba a yaa jam a cheŋ wa jigi ate wa a te ba soka ale
nyiam.
24 Ku de ŋaaŋ nyiŋ ale ba yik Jɔɔn a ligi la.
25 Dai yeŋ po ate Juuma po ba wanyi a yaa jam Jɔɔn ŋaaŋviirima jigi a
ta nampaga ale ba soka teka nyiŋ.
26 Ba yaa jam Jɔɔn jigi a weeni wa ayen, “Ti Sagrɔ, fi baga a teeri nuru
waai ale poom a bo ale ti Jodan benni kauk kuŋkula ale dii ate fi poom a
weeni wa wie a sak ti la? Yɔgyɔgla de wa yaa te ka nuruba soka ale nyiam
ate waai meena a cheŋ wa jigi.”
27 Jɔɔn a yaa weeni ba ayen, “Nuru an baga a lueri wari wa dega, ka
Naawen a nin te wa.
28 Nama teeri ayen mi a poom weeni ni ayen daa mi ale Varibasidɔwa
waai ate Naawen a weeni ayen wa le tom la. Naawen a tom mi ate mi de
ka wa niŋ a jam ayen m gomsi wa siuku a magsi a te wa.
29 Nuru waai a dan faari nipɔk, ka wala dek ale soa wa. Mi a nyɛ ase ka
nipɔk fiaka nyɔnɔwa doa la. Mi sui a peenti kama ayen mi a mɔata wa ale
a wom wa lueluku. Nuruma a dan a basi mi ale ge a cheŋ Yeezu jigi ayen
wa te ba soka ale nyiam, kula a peenti mi sui ka nna yegayega a gaam ku
le poom ka dii la.
30 Ku magsi kama ayen wala a jueli ŋmai abe mi a bo tɛŋ.”
31 Waai ale nyini wenŋmazuk la a gaam waai meena kama. Waai ale
nyini tɛŋzuk de la, ka tɛŋzuk de nuru ale a biisi tɛŋzuk de wie, alege waai
ale nyini wenŋmazuk la a gaam waai meena kama.
32 Wa a weeni ka wie ŋaai ate wa nya ale wom la alege waai a ka siaka
ale ŋa.
33 Alege waai ale ta siaka ale wa wieŋa la a sak kama ayen Naawen ka
wensie nyɔnɔ.
34 Waai ate Naawen tom la a biisi ka Naawen wieŋa, dii nyiŋ la Naawen
a basi ate wa Chiika a bo ale wa kama.
35 Naawen a yaali wa biika kama ate wa pai jaab buuri meena pagrim
a te wa.
36 Baai meena ale ta siaka ale wa biika la a nya nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la kama. Baai meena me ale kan ta siaka ale wa ale kan va wa
noai la, a kan nya nyuvuri dila, alege Naawen ale waali ba.

4

1-2 Farisiima a yaa jam wom ayen nuruba yegayega a jam va Yeezu ŋaaŋ
ale a basi ate wa a te ba soka ale nyiam a gaam Jɔɔn. Daa Yeezu dek ale
jam a te nuruma soka, alege ka wa ŋaaŋviirima.
3 Yeezu ale jam a miŋ ayen Farisiima a wom kama la, wa ale wa
ŋaaŋviirima a yaa basi Judia ale ŋmani a cheŋ Galili.
4 Yeezu a yaa poli ayen ba le va ka siuk kuui ale a va Samaria la a cheŋ
Galili.
5 Ba yaa jam paari Samaria tɛŋ kanyi ate ba a wi ayen Saika. Saika ale
talim buui ate Juuma kokpieŋka Jekob a pa te wa biika Josefi dila po dila
po la an jam yalima ale chaaba.
6 Vili dii ate Jekob a jam tu la a bo ka dula jigini. Yeezu ale jiak la wa
yaa kali vilini tɛŋ a vuusi. Wenbinni a jam jueli ka wenzuk sunsuŋ.
7-8 Wa ŋaaŋviirima a yaa basi wa ale ge cheŋ tɛŋka po ayen ba da
ŋandiinta a ta jam. Yeezu ale diem kala a vuusi la, Samaria nipɔk wanyi
a yaa jam ayen wa ŋari nyiam vilini po. Yeezu a yaa weeni wa ayen wa
nyɛ nyiamu a te wa ate wa nyu.
9 Nipowa a yaa weeni wa ayen, “Fi ka Juu alege mi a chim Samaria tɛŋka
nipɔk. Ka boa ale soa ate fi a juisi nyiam mi jigi ya?” (Juuma a kan pai
tama beerisa a nyu nyiamɔa, ba abe kan de tama china po.)
10 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ase fi dan seba Naawen tiirimu kama
ale waai ale a juisi nyiamu fi jigi la, fi ate le juisi nyiam wa jigi ate wa te
fu nya buui ale a te nyuvuri la.”
11 Nipowa yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, fi ka janarimɔa alege vilini
me a limsa. Fi ayen fi nya, nya bula ka be a te mi?
12 Tama kokpieŋka, Jekob, ale tu vilini de dila po dila po, ayen wa ale
wa dɔk demma ale wa duŋsaŋa a nya nyiam a nyu di po. Fi a be zuak a
gaam ti kokpieŋka Jekob kama?”
13 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Baai meena ale a nyu nyiam vilini de po
la, nyanyuila ale ŋman a yik ba.
14 Baai meena ale a nyu nya buui ate mi a te ba la, nyanyuila a kan ŋman
yik ba diipo diipo. Mi ale m te nya buui la ale kasim a buli kama a te ba
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.”
15 Nipowa a yaa le ga wom dii ate Yeezu a weeni la, wa yaa weeni wa
ayen, “M nyɔnɔ, be te mu fi nyiamu de ate nyanyuila a kan ŋman yik mu
ate m ŋman jam dela a ŋari nyiamɔa.”
16 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Cheŋ a ga wi fi chorowa ate ni jam.”
17 Wa yaa weeni wa ayen, “Mi ka chora.”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi ale weeni dii la ka wensie.
18 Fi yali nidɔaba a paari ka ku noai bunu nidɔa waai ate fi boro ale wa
jinla la wala ka fi nɔŋ. Fi ale weeni mu dii la ka wensie.”
19 Nipowa a yaa weeni wa ayen, “M nyɔnɔ, fi ale a biisi dii la a basi kama
ate m miŋ ayen fi ka Naawen biisiteerɔma po wanyi.
20 Nya guuk kpioŋku de kuui ale za dela la. Ti kokpieŋsaŋa a puusi a
te Naawen ka kula zuk alege nama Juuma a weeni ti ayen ka Jerusalem
tɛŋka ale Naawen puusi teka jigi.”
21 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ku danni a cheena ate nuruba a kan
ŋman puusi a te Naawen guuku de zuk yaase Jerusalem tɛŋka po.
22 Nama Samaria demma, ni sum ze waai dek ate ni puusi a te la. Tama
Juuma a seba waai dek ate ti puusi a te la kama. Dii nyiŋ la, wala ale basi
ate Juuma po wanyi a vari tɛŋka meena demma ba tuimbaataŋa po a basi.

23 Ku danni a cheena kama ate baai ale a puusi a te Naawen ale wensie
la a jam puusi dila, dii nyiŋ la wa Chiika a bo ka ba suniimaŋa po. Ti Kowa
Naawen ale a yaali ayen nuruba a puusi a te wa dii la ale la.
24 Naawen ka Chiik, ka dila ale soa ate nuruba an baga a puusi a te wa,
ase ka kula nyɔnɔwa a nin liŋ ta wa Chiika wa sunum po ate ka maari
wa."
25 Nipowa a yaa weeni wa ayen, "M seba ayen Varibasidɔwa waai ate
Naawen a weeni ayen wa le tom wa la a le jam. Wa dan jam, wa le sak ti
wie meena."
26 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Mi ka wala waai ale a biisi ale fu la."
27 Wa le a diem boro a biisi la, wa ŋaaŋviirima a yaa deri ŋman jam. Ba
le nya Yeezu ale nipowa a za a biisi la, ku yaa deri cha ba nna yegayega,
alege ba waai an jam a begi wa ayen ka boa ate wa a biisi ale wa yaa se
jaab buui wari ate ba a biisi la.
28 Dula jigini nipowa a yaa basi wa nyiamu liika ale ŋmani a cheŋ tɛŋka
po a ga weeni nuruma ale bo dula jigini la ayen,
29 "Ni jam a nya nuru ale weeni mi wie ŋaai ate mi nyɛ la. Wala ale
baga a chim Varibasidɔwa waai ate Naawen a weeni ayen wa le tom wa
la?"
30 Ba le wom dii ate wa weeni la, ba yaa deri nyini a cheŋ Yeezu jigi.
31 Ase nipowa ale jam bo siuku po a kuli la, Yeezu ŋaaŋviirima a yaa
saalim wa ayen, "Ti Sagrɔ, ti a saalim fu ayen fi ŋɔa ŋandiintaŋa a de."
32 Wa yaa weeni ba ayen, "Nama a ze ŋandiin tii ate mi a tara ayen m
de la."
33 Wa ŋaaŋviirima a yaa bek chaab ayen, "Ka nuru yaa be le ta ŋandiinta
a jam a te wa ale ge tama a ze ya?"
34 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Mi dan va Naawen waai ale tom mu la
yaalika ale a tom tuimaŋa ŋaai ate wa pa te mu la a nueri, kula a nyɛ a se
ka ŋandiintaŋa tii ate m nyiem a kasim a de la.
35 Juuma kpaŋŋa a nyiem a kasim a weeni ayen ku dan paari chiisa
sinaansi po, ti le che ti ŋantaŋa, alege mi a weeni ni kama ayen, ni dek a
pa ni nina a nya kadugsaŋa. Ŋantaŋa a za magsi ka cheka yɔgyɔgla de.
36 Nuru waai ale a che ŋantaŋa la a tuesi tutuna kama. Wa ale a tigsi
ŋanbeeŋa la a nyɛ ase ka nuruba la, ate nuru bala a nya nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la. Dila nyiŋ boridowa ale cheerowa sue ale peenti ale
chaab."
37 Yeezu a yaa ŋman weeni wa ŋaaŋviirima ayen, "Juuma kpaŋŋa a
nyiem ale kasim a weeni dii ayen nuru wanyi ale a bori ate wanyi me a
che la, ka wensie.
38 Ku a nyɛ ase ka mi ale tom ni ayen ni cheŋ a ga che ŋanta Naawen
kaduka po. Nuru yonta ale bori ba ale cheŋ ale ge ate nama ayen ni nya
ba tuimaŋa nyuenta."
39 Samaria tɛŋka nipowa ale ga weeni wa tɛŋka demma ayen ba jam a
nya nuru waai ale weeni wie ŋaai meena ate wa nyɛ la, ba yegayega a yaa
jam ta siaka ale Yeezu.
40 Ba yaa jam wa jigi a saalim wa ayen wa jam a bo ale ba. Yeezu a yaa
siak a wari ba jigi daa ŋaye.
41 Wa le jam bo ale ba la, wa yaa sak ba Naawen wie ate ba yegayega a
ta siaka ale wa a gum baai ale poom a ta siaka la po.
42 Ba yaa weeni nipowa ayen, "Tama an ta siaka ale wa ka fi ale weeni
ti dii la nyiini nyiŋŋa, alege ka wa sakka nyiŋ ale soa ate ti ta siaka ale
wa. Ti seba ayen ka Naawen ale sum a tom wa ayen wa jam a vari tɛŋzuk
meena demma ba tuimbaata po a basi."

43 Daa magla ale jam taam la, Yeezu a yaa basi dula jigini ale ge cheŋ
Galili.
44 Wa dek a poom weeni kama ayen Naawen biisiteerɔ dek tɛŋka demma
a kan te wa zula.
45 Ba ale paari Galili la nuruma a jam te wa tia kama dii nyiŋ la ba cheŋ
ga de Gaambasika Tigini Jerusalem kama ale nya wie ŋaai meena ate wa
tom la.
46 Yeezu a yaa ŋman cheŋ Kena tɛŋka ate ka bo Galili la. Ka dula jigini
ate wa nyɛ ate nyiamu a tagri a chim daamu la. Kpagi dinyi a yaa jam bo
dula jigini ate wa biik a yaa bo Kapernaum tɛŋka po a wiak.
47 Wa le wom ayen Yeezu a basi Judia ale ŋman jam Galili la, wa yaa jam
Yeezu jigi ayen wa saalim wa ate ba va chaab a cheŋ Kapernaum tɛŋka
ate wa tebi wa biika waai ale mɔata kum la.
48 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Nuruba a kan ta siaka ale mi a se ka mi
a liŋ tom wakperikaliisa ate ba nya.”
49 Kpagini a yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, fi dan kan va mu a kuli
nwuli, m biika a le kpi.”
50 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Kuli yeri a ga nya fi biika ale wa ta
nyiŋyɔgsa kama.”
Kpagini a yaa deri siak ale Yeezu ale weeni dii la a yaa le ge a kuli.
51 Wa le jam bo siuku po a kuli la, wa tomteerɔma ba gela a yaa tu wa
siuku niŋ a weeni wa ayen, “Fi biika a ta nyiŋyɔgsa kama.”
52 Wa yaa bek ba ayen, “Ka dimpo ate wa nya nyiŋyɔgsaŋa?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Ka deemwa wein gbelini ate wa yuamu a basi
wa.”
53 Biika kowa a yaa deri teeri ayen ka diipo ate Yeezu a weeni wa ayen
wa biika a nya nyiŋyɔgsa kama la. Wa yaa ga paari yeri a nya ale dii
ate wa tomteerɔma a weeni wa la sum ka wensie. Wa le wa dɔkdemma
meena a yaa ta siaka ale Yeezu dii ate wa nyɛ la nyiŋ.
54 Yeezu ale nyini Judia a jam Galili la wa tebi kpagini biika a gum wa
wakperikaliisaŋa po a nyɛ ka buye.

5

1 Daa magla ale jam a taam la, Yeezu a yaa ŋman cheŋ Jerusalem tɛŋka
ayen wa maa de Juuma tigi dinyi.
2 Beli fiik ale jam bo dula a mɔata tɛŋka nansuiŋtaŋa kunyi ate ba a wi
ayen piisa nansiuŋ. Juuma a wi dula jigini ale ba dek tɛŋka biika ayen ka
Betezata. Kusuŋta tinu ale jam gilim benni nɔanni.
3 Yuariba yegayega ale jam dua kusuŋ tila po. Ba gela a jam ka yeeba,
ba gela me a chim gbanisa, ba gela me naŋsa ale ba nisima a kpi a yaa
dua a limsi nyiamu choaka.
4 Naawen sabiilo a nyiem ale jam a siŋ nyiam po a puŋ. Wa dan puŋ
jueli waai ale de niŋ a siŋ nyiamu po la a nya nyiŋyɔgsa kama.
5 Nuru wanyi a yaa maa boro ate yuamu a ta wa paari bena pisita ale
naaniŋ.
6 Yeezu a yaa nya wa ale wa dua, wa yaa deri seba ayen tuemu a yik
wa ate ku beni kama ate wa yaa bek wa ayen, “Fi a yaali ayen fi nya
nyiŋyɔgsa?”
7 Yuarowa a yaa weeni wa ayen, “M nyɔnɔ, nyiamu a nyiem a dan choa,
m ka nuru ate wa pa mu a ta ga a nyo bu po nwuli. M nyiem a dan pii
nyiŋ a yaali ayen m forisi a paari bu, nuru yoŋ a nyiem ale a de niŋ a
paari du ale a ge mu.”

8 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Yiti a zaani abe fi kpamsi fi tiaka a cheŋ.”
9 Nuruwa a yaa deri nya nyiŋyɔgsa a yiti zaani ale kpamsi wa tiaka a
cheŋ.
Dai dii danni ate nyaku de a nyɛ la a jam ka Juuma Vuusum Dai.
10 Juuma kpaŋŋa ba gela a yaa nya Yeezu ale tebi nuruwa dii la a yaa
weeni wa ayen, “Ku a kisi kama ate fi ji fi tiaka tama Vuusum Danni po.”
11 Wa yaa weeni ba ayen, “Nuru waai ale tebi mu la ale weeni mu ayen
m pai tiaka a cheŋ.”
12 Ba yaa bek wa ayen, “Ka wana ale weeni fu ayen fi nyɛ ku de?”
13 Nuru waai ale nya nyiŋyɔgsaŋa la a jam ze Yeezu ale ka waai la, dii
nyiŋ la nuru bɔari ale jam bo dula ate Yeezu a moali nyini.
14 Ku ŋaaŋ nyiŋ Yeezu a yaa ŋman nya wa Juuma Puusika Yenni po a
weeni wa ayen, “Yɔgyɔgla de fi yaa ta nyiŋyɔgsa kama. Be kan ŋman a
tom tuimbaata. Fi dan ŋman tom tuimbaata, fi le nam a gaam ku le jam
ka dii la.”
15 Yeezu ale ga weeni wa nyaku de a nueri la, nuruwa a yaa deri nyini
a cheŋ a ga weeni Juuma kpaŋŋa ayen ka Yeezu ale tebi wa.
16 Ba le ga wom ayen ka Yeezu ale jam tebi nuruwa ba Vuusum Danni
la, ba yaa deri a daani Yeezu nna yegayega.
17 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “M Kowa Naawen a kasim a tom wa
tuimaŋa kama diipo meena. Mi me a tom ase ka wala la.”
18 Yeezu ale ga weeni ayen ka Naawen ale wa Kowa la, ku jam a nyɛ ase
wa ale wa ka bunyi la. Wa wieŋa de meena ale wa le kaasi ba Vuusum
Danni dii la a jam basi kama ate ba nina a jam muni ate ba a yaali ayen
ba ko wa.
19 Dula jigini Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni
ayen mi waai ale ka Naawen biik la an baga a nyɛ mi dek nyiŋ wari ya.
Dii meena ate m Kowa a tom la, mi me a tom ka dila degadega.
20 Wa a yaali mu ale a sak mu dii meena ate wa dek a tom la. M Kowa
Naawen ale sak mu wa kpeema ate m tom ate ŋa zuak a gaam nyaku de
ate ku cha ni.
21 Ase wa ale basi ate kpeeba a yiti kum po la. Mi waai ale ka wa biik
la, mi me ale te baai ate mi a yaali la nyuvuri.
22 Wa kan bo nuruba ba tuimbaata buusa. Wa pa dila a nyo ka mi nisima
po.
23 Ate waai meena a te mu zula ase ba ale a te m Kowa dii la. Waai ale
kan a te mi zula la, a kan te mi Kowa Naawen waai ale tom mi la me zula.
24 “Ni wom dii ate mi tara ayen m weeni ni la nalimnyiini. Baai meena
ale a wom mi sakka de ale ta siaka ale Naawen waai ale tom mi la, wa le
nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la. Naawen a kan bu wa buusa dii
nyiŋ la ba poom nya nyuvuri kama.
25 Wensie ate mi a weeni ni ayen ku danni a cheena, di be poom a pa a
kama ate baai ale a nyɛ ase kpeeba la ale wom Naawen Biika lueluk a nya
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
26 Ase m Kowa ale basi ate nuruba a boro la, wa te mu pagrim kama ate
mi me a basi ate nuruba a boro.
27 Wa te mu siuk kama ayen m bo nuruba buusa dii nyiŋ la mi ka
Saalobiik.
28 Ni kan basi ate mi ale a weeni ni dii la a cha ni. Ku danni a cheena
kama ate baai meena ale kpi la a wom mi lueluku a yiti kum po.

29 Baai meena ale tom tuimmaŋsa la, m Kowa ale basi ate ba yiti kum
po abe wa pa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la a te ba. Baai meena me
ale tom tuimbaata la, wa le yiti ba kum po abe wa te ba waalika.
30 “Mi an baga a tom mi dek wari ya. Mi a bo buusa ase ka Naawen ale
weeni mu dii la. Dila m boteka ka wensie. M kan yaali ayen m va m dek
yaalika, alege ka waai ale tom mu la yaalika ate mi a va.
31 “Dan ka mi nyiini ale weeni ni mi ale ka waai la, nama ate a weeni
kama ayen m wieŋa a daa wensie.
32-33 Alege Jɔɔn waai ale jam a te nuruba soka la a za ka mi ŋaaŋ, dii
nyiŋ la ŋaai meena ate wa a sak nuruma mi wie la, ka wensie. Nama dek
a tom nuruba ate ba cheŋ wa jigi ate wa biisi mi wie kama.
34 Mi niŋ ka ale dii ate nuruba a biisi mi wie la, alege mi a weeni ni
kama ayen ni a teeri dii ate Jɔɔn a weeni mi wie la ate ku maari ni ate ni
nya varibasika.
35 Jɔɔn a jam a nyɛ ase ka zeuŋ ate ba tɔati ate ku a nyagsi ate wa ale
biisi dii la a peenti ni sue.
36 Jɔɔn a sak nuruba mi wie, alege wie gela ale boro a sak nuruba mi
wie a gaam Jɔɔn ale a sak ni dii la. Tuimkperikaliik sii ate mi Kowa a tom
mi ayen m jam a tom la, ŋala ale a sak nuruba ayen ka wa ale waai ale
tom mu la.
37 Nama an diem a wom wa lueluwa a yaase ni nya wa, alege wa a kasim
a sak nama mi wie kama.
38 Wa tom mi ka nama jigi, alege ni ka siaka ale mi. Ka dila ale soa ate
wa sinsaŋŋa a ka ni suniimaŋa po la.
39 Nama a kasim a karim Naawen gbaŋka kama daa meena dii nyiŋ la
nama a poli kama ayen ka karimka a le basi ate ni nya nyuvuri dii ale kan
ta kpeglimka la. Alege wa gbaŋka a diem a sak nama ka mi wie,
40 alege nama a kan yaali ayen ni jam mi jigi ya ate ni nya nyuvuri dii
ale kan ta kpeglimka.
41 “Mi kan yaali ayen nuruba a pak mu,
42 alege mi seba ni ale ka nuru baai la nalimnyiini, a seba me ayen ni
kan yaali Naawen ya.
43 M Kowa Naawen ale tom mu ayen m jam a zaani wa naŋkula po, alege
nama an tuesi mu. Alege nuru waai a dan jam wa dek nyiŋ, ni a tuesi wa
kama.
44 Nama a yaali chaab zula teka alege ni kan yaali zula ŋaai ate Naawen
ale baga a te ni la. Ni be ni nyɛ ka se a ta siaka ale mi?
45 Nama a kan poli ayen mi a le ta biisigaamka ale ni m Kowa niŋŋa.
Nama a ta ka popola Moosis jigi ale wa le a sak ni dii la. Wala ale waai a
le wa biisi a gaam ni la.
46 Ase ni dan jam ta siaka ale Moosis kama, ni te ta siaka ale mi kama
dii nyiŋ la wala ale ŋmarisi mi wie.
47 Ni be ale kan ta siaka ale Moosis ale ŋmarisi dii la, ni le nyɛ ka se a
ta siaka ale mi?”

6

1 Ku de ŋaaŋ nyiŋ, Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa basi dula jigini ale
ge a ŋmani a taam Galili mogi kpeeni kuŋkɔŋini. Mogini de yue di choa a
jam le Tiberiasi mogi.
2 Ba le jam a cheŋ la, nuru bɔari a yaa va ba, dii nyiŋ la ba nya Yeezu
ale jam a tom wakperikaliik sii ale yuaroma tebika la.

3 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima ale ga paari dula jigini la, ba yaa a ga jueli
a kala guuk kunyi zuk.
4 Juuma Gaambasika Tigini a jam mɔata kama.
5 Yeezu a yaa cheemu a nya nuru bɔanni ale ba cheena ate wa yaa bek
Filip ayen, “Ti ti nya ŋandiinta ka be a te nuru bɔanni nna ate ba de?”
6 Wa dek a jam seba dii ate wa ayen wa nyɛ la kama, alege wa jam a
yaali kama ayen wa nyɛ Filip a nya.
7 Filip a yaa weeni wa ayen, “Ti dan kan pai ligra a gaam ŋaai ate ti ta
la a da ŋandiinta ku kan paari a de ba ale maga dek me.”
8 Filip ale ga weeni nyaku de a nueri la, Andiru, Simon Piita yuawa, a
yaa weeni Yeezu ayen,
9 “Nidɔabili wanyi ale bo dela a ta borobotta tinu ale juma ŋaye, alege
ŋantaŋa de a kan paari nuruma de meena.”
10 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni basi ate nuru bɔanni a kali tɛŋ.” Wuuk
yegayega ale jam bo dula jigini. Nuruma a yaa kali tɛŋ. Ba nidɔama nyiini
a jam ka tusa ŋanu.
11 Yeezu a yaa pa borobottaŋa ale jumaŋa a puusi a te Naawen ayen wa
niak ti ale ge a pa chari nuruma ate ba ŋobi. Ba ale chari a te waai meena
a ga nueri la, ba meena a yaa ŋobi chak.
12 Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni cheŋ a ga pisi ŋandiin
talaŋa ate bala a kan kaasi.”
13 Ba yaa pisi ŋandiin tii ate nuru bɔanni a de ale tali la a sueri busa pi
ale siye.
14 Nuruma ale nya wakperikaliik kaai ate Yeezu a tom te ba la, ba yaa
weeni chaab ayen, “Nuruwa de a sum ka biisiteerɔ waai ate Naawen a
weeni ayen wa le tom wa ate wa siŋ jam tɛŋzuk de la.”
15 Yeezu ale ga wom dii ate ba jam a biisi ale chaab la, wa yaa yiti dula
jigini a cheŋ a nyini guuku zuk a siŋ tɛŋ a cheŋ a jo guutaŋa po wa dek
wa nyiini. Wa jam seba ayen ba nina ale muni ayen ba yik wa ale pagrim
a bobi ba naab.
16 Wenni ale jam a siŋ la, wa ŋaaŋviirima a yaa ŋman cheŋ mogi kpeeni
noai,
17 a ga jo ŋaaruŋ po ayen ba taam kuŋkɔŋini ndila a ga paari Kapernaum
tɛŋka. Tɛŋka ale jam a sobri la, Yeezu an diem a jam ba jigi ya.
18 Va kpioŋ a yaa deri a yiti a fɔbi ba ŋaaruŋku ale a nyɛ ate nyiamu a
choa nna yegayega.
19 Wa ŋaaŋviirima ale damu ba ŋaaruŋku a cheŋ ga paari mɛɛla ŋata
yaase ŋanaansi la, ba yaa nya Yeezu ale wa bo nyiamu zuk a cheŋ cheena
ba jigi. Ba le ga nya wa la, yɔgsum a yaa deri yik ba.
20 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ka mi. Ni kan chali yɔgsumɔa.”
21 Wa le ga paari ba ŋaaruŋku la, ba meena sue a yaa peenti ate ba
weeni wa ayen wa jo ba ŋaaruŋku po. Yeezu ale ga jo a gum ba po la, ba
yaa deri paari kuŋkɔŋini kauk kuui ate ba a cheŋ la.
22-23 Vari ale veenti la, nuru bɔanni baai ale jam a wari ŋaaŋ la a jam
miŋ kama ayen ka ŋaaruŋ yeŋ ale boro. Ba jam seba me ayen Yeezu an
va ale wa ŋaaŋviirima alege ba cheŋ kama ale ge wa. Ŋaaruŋ yoŋ tii
ale nyini Tiberiasi a yaa jam dula jigini kauk kuui ate Yeezu a puusi a te
Naawen jiam alege ate ba ŋobi boroboruku la.
24 Nuru bɔanni a yaa le gisi Yeezu a jiak la, ba yaa ga jo ŋaaruntaŋa po
a va a cheŋ Kapernaum tɛŋka ayen ba nya wa.
25 Nuruma ale ga nya Yeezu la, ba yaa bek wa ayen, “Ti Sagrɔ, fi jam
dela ka dimpo?”

26 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni ayen ŋandiin
tii ate mi diem a te ni ate ni de a chak la ale basi ate ni a gisi mu. Ni kan
gisi mu ka m tuimkperikaliisaŋa miŋka nyiŋŋa.
27 Ni kan basi ate ni yam meena, a bo ale ŋandiin tii a le ti jam a kaasi
la, alege ni basi ate ni yam meena a bo ale ŋandiin tii ale a te nyuvuri dii
ale kan ta kpeglimka la. Naawen waai ale ka mi ko la a za ka mi ŋaaŋ
ayen mi ka wa biik. Ka dila ale soa ate mi a baga a pa nyuvuri dila a te
ni.”
28 Ba yaa bek wa ayen, “Tama ayen ti nyɛ ka se ate ku peenti Naawen
sui ya?”
29 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni dan a yaali ayen ni nyɛ ate Naawen
sui a peenti, ni ta siaka ale mi waai ate wa tom ni jigi la.”
30 Ba yaa weeni wa ayen, “Boan wakperikaliik ate fi ale tom ate ti nya
abe ti ge a ta siaka ale fu?
31 Fi seba ayen ti kokpieŋsaŋa a jam de ka ŋandiinta ate ba wi ayen
‘maana’ la sagini po ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, ‘Moosis
a jam a nya ka ŋandiinta chiŋmaaŋa po a te wa nuruma ayen ba de’ ”.
32 Yeezu a ŋman weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni ayen Moosis
an jam a nya ŋandiintaŋa ka chiŋmaaŋa po a te ni kokpieŋsaŋa, alege ka
mi Kowa Naawen ale pa te ba.
33 Ŋandiin tii ate Naawen a te la a nyɛ se ka waai ale nyini wenŋmazuk
a jam ayen wa te tɛŋka demma nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.”
34 Ba yaa weeni wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, fi kasim a te ti ŋandiintaŋa de.”
35 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi a nyɛ se ka ŋandiin tii ale a te nyuvuri
la. Baai ale a jam mi jigi la, kom a kan ŋman a yik ba diipo diipo. Baai me
ale ta siaka ale mi la, nyanyuila a kan ŋman a yik ba diipo diipo.
36 Mi poom a liŋ a weeni ayen ni nya mu kama alege ni diem a ka siaka
ale mu.
37 Baai ate m Kowa a pa te mu la, a le jam m jigi ate m tuesi ba. Mi kan
zɛri baai meena a le ba jam mi jigi la diipo diipo.
38 Dii nyiŋ la mi an nyini wenŋmazuk a jam ayen m tom ka mi dek ale
a yaali dii la alege ka waai ale tom mu la ale a yaali dii la.
39 Waai ale tom mu la yaalika ale nna. Baai ate wa pa te mu la, m le nya
ba zuk ate ba kan be. Wa ale basi ate ba yiti kum po abe wa pa nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la a te ba.
40 M Kowa me yaalika ale ka dii la ale nna. Baai meena ale ta siaka ale
mu la, wa ale te ba nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la. Wa ale basi ate ba
yiti kum po kpeglimka danni.”
41 Nuruma ale ga wom Yeezu ale a biisi dii ayen wa ale nyuvuri
ŋandiintaŋa tii ate Naawen a tom ate wa nyini wenŋmazuk la, ba yaa
ŋuuni.
42 Ba yaa weeni chaab ayen, “Nuruwa de ka Yeezu, Josefi biika, yaa da
di? Ti seba wa kowa ale wa mawa kama. Ka boa ale soa ate wa a weeni
ayen wa nyini ka wenŋmazuk po a jamu?”
43 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni basi ni ŋuunika.
44 Nuru waai an baga a jam mi jigiya ase ka m Kowa waai ale tom mu la,
dek a nin dari wa a ta jam mi jigi, ate m basi ate wa yiti kum po kpeglimka
danni ate wa nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
45 Naawen biisiteerɔma ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po ayen,
‘Naawen a le jam a sak nuruba meena.’ Baai meena ale a wom dii ate m
Kowa a weeni la ale a va wa sinsaŋŋa la, wa le dari ba a ta jam mi jigi.

46 Nuru waai an diem a nya mi Kowa. Mi waai ate wa tom ni jigi la,
nyiini ale nya wa.
47 Wensie ate mi a weeni ni ayen baai meena ale ta siaka ale mi la a
poom tuesi wa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la kama.
48 Mi ale ŋandiin tii ale a te nyuvuri la.
49 Ni kokpieŋsaŋa a jam de ka ŋandiin tii ate ba a wi ayen ‘maana’ la
sagini po dila po dila po ale ge ba kpi,
50 alege baai meena ale a de nyuvuri ŋandiin tii ale nyini wenŋmazuk
la, bala a kan kpi.
51 Mi ale nyuvuri ŋandiin tii ale nyini wenŋmazuk a jam la. Baai meena
ale a de ŋandiintaŋa de la ale nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
Ŋandiin tii ate mi ayen m pa te ba la ale m nyiŋka, ate tɛŋka demma a
baga a nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.”
52 Nuruma ale ga wom dii ate Yeezu a weeni la, ba yaa ta nampaga nna
yegayega ale chaab wa le a weeni dii la nyiŋ ayen, “Nuruwa de ale nyɛ ka
se a pa wa nyiŋka a te ti ate ti ŋobi?”
53 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni ayen ni a dan
kan ŋobi Mi Saalobiika nyiŋka ale nyu m ziimu, Naawen nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la a kan baga a bo ni suniimaŋa po.
54 Baai meena ale a ŋobi mi nyiŋka ale a nyu m ziimu la a poom tuesi wa
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la kama. M dan jam ayen m bo tɛŋzuk
meena demma buusa, m le nak ba kum po a yiti.
55 Mi nyiŋka ale ŋandiin maŋsaŋa dek ale m ziimu me ale chim nyu
maŋka.
56 Baai meena ale a ŋobi mi nyiŋka ale a nyu mi ziimu la a bo ale mi
kama ale ge mi me a bo ale ba.
57 M Kowa waai ale ka nyuvuri nyɔnɔwa la, ale tom mu ni jigi. Wala
nyiŋ ale soa ate mi a boro. Siuk kula po me baai meena ale a ŋobi mi la,
ale boro mi nyiŋ.
58 Nyuvuri ŋandiintaŋa ale ŋandiin tii ate Moosis a jam pa te ni
kokpieŋsaŋa ate ba de dila po dila po ale ge a kpi la, daa wayeŋŋa. Naawen
ale tom wa nyuvuri ŋandiintaŋa ate ti nyini wenŋmazuk a jam, ate baai
meena a le ba de ti la, a tuesi nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.”
59 Yeezu a jam bo ka Juuma tuka dɔkku kuui ale bo Kapernaum tɛŋka
po la, a sak wieŋa de meena.
60 Yeezu ŋaaŋviirima yegayega ale jam wom dii ate wa sak la, a yaa
weeni chaab ayen, “Wa sinsaŋŋa a pagra kama. Waai an baga ŋa a va.”
61 Yeezu ale jam a miŋ ayen ba boro a zu wa ŋaaŋ la, wa yaa bek ba
ayen, “Mi sinsaŋŋa ayen ŋa nyɛ kama ate ni pa mi ŋaaŋ vaka a basi?
62 Ase ni dan nya mi Saalobiika ale m ŋmani a jueli wenŋmazuk po, ni
ale poli ka se?
63 Waai ale a te nyuvuri la ale Naawen Chiika alege nurubiik pagrim an
baga a nyɛ ku de. Mi ale biisi wie ŋaai ate ni la ale a basi ate Naawen
Chiika a jam ni jigi.
64 Alege ni gela a ka siaka ale mi ale a sagi dii la.” (Yeezu ale piilim a sak
wa ŋaaŋviirima la, wa jam seba baai ale ba kan ta siaka ale wa la kama
ale waai a le wa ta wa a ga bobri a sak la.)
65 Dula jigini Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Ka dila ale soa ate mi a
liŋ sak ni ayen nuru waai an baga a jam mi jigi ase ka M Kowa a nin dari
wa a ta jam mi jigi la.”
66 Wa ŋaaŋviirima ale ga wom dila la, ba yegayega a yaa deri basi wa
ŋaaŋ vaka.

67 Yeezu ale ga nya ba le nyɛ dii la, wa deri chiem wa ŋaaŋviirima pi ale
bayewa jigi a bek ba ayen, “Nama me ayen ni basi mi kama?”
68 Simon Piita a yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, ka wana jigi ate ti a yaali
ayen ti cheŋi? Fi ale waai ale ta Naawen nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka
la sinsaŋŋa a sak ti.
69 Tama abe ta siaka ale ŋa kama ale seba ayen ka fi ale Naawen nuru
weleŋka.”
70 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi a lueri ni ka nuruba pi ale baye ayen
ni chim mi ŋaaŋviiriba, alege ni po wanyi ka Sitaana nuru.”
71 Wa jam a biisi ka waai ate ba a wi wa ayen Judas, Simon Iskariot biika
la, wie. Yeezu a jam seba ayen wa le bobri wa a sak.

7

1 Nyaku de ŋaaŋ nyiŋ, Yeezu a yaa nyiem a gilim Galili tɛŋka. Wa jam
seba ayen Juuma kpaŋŋa baai ale jam bo Judia tɛŋka po la a gisi ka siuk
ayen ba ko wa. Ka dila ale soa ate wa kan jam a yaali ayen wa ŋmani a
cheŋ dula jigini.
2 Juuma tigi dii ate ba a wi ayen Kusuŋta Tigi la, a jam mɔata kama.
3 Wa suaataŋa a yaa jam a weeni wa ayen, “Basi dula jigini abe fi
cheŋ Judia tɛŋka po, ate fi ŋaaŋviirima baai ale bo dula la me a nya fi
tuimkperikaliisaŋa sii ate fi a tom la.”
4 Ba ŋman weeni wa ayen, “Nuru a kan suk wie ŋaai ate wa a tom la
ase wa ale a yaali ayen ba seba wa. Fi abe le a tom wieŋa de la, basi ate
tɛŋka meena a seba fu.”
5 Yeezu suaataŋa an jam a ta siaka ale wa.
6 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ku an diem a magsi ayen mi cheŋ dula
yɔgyɔgla de, alege nama a baga a cheŋ diipo meena ate ni a yaali la kama.
7 Tɛŋka meena demma an kisi nama alege ba kisi mi kama, dii nyiŋ la
mi kasim a weeni ba kama ba ale a tom tuimbaata la, alege ba an kisi
nama.
8 Nama a cheŋ Jerusalem a ga de tigini, dii nyiŋ la ku an magsi ayen mi
a cheŋ dula jigini yɔgyɔgla de.”
9 Yeezu ale weeni nyaku de la, wa yaa wari a bo Galili tɛŋka po.
10 Wa suaataŋa ale jam a basi wa ale cheŋ tigini la, Yeezu me a yaa magi
va ba ŋaaŋ a cheŋ.
11 Juuma kpaŋŋa baai ale jam a tigsi chaab a bo Jerusalem tɛŋka la a
jam a gisi ka Yeezu ale a bek chaab wa boka jigi.
12 Nuruba yegayega a yaa jam a waasi a biisi wa wie. Ba gela a jam a
weeni ayen wa ka nuru maŋ, alege baai me a weeni ayen wa a paasi ka
nuruba.
13 Ba meena a jam a chali ka ba kpaŋŋa yɔgsum. Ka dila ale soa ate ba
an jam a biisi wa wie ate ku a jueli la.
14 Tigini daaŋa ale jam a chalisi a soa se chaab la, Yeezu a yaa ga jo
Juuma Puusika Yenni po a boro a sak nuruma.
15 Wa sinsaŋŋa a yaa cha Juuma kpaŋŋa baai ale jam bo dula la. Ba yaa
weeni chaab ayen, “Nuruwa de a ka sagrɔ ate wa sak wa ale nyɛ ka se a
seba wieŋa de meena a sagi tama?”
16 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi sinsaŋŋa ka Naawen ale tom mi la
wie, ŋa daa mi dek wie.
17 Baai meena ale a yaali ayen ba va Naawen yaalika la, a le miŋ ase mi
sinsaŋŋa a nyini ka Naawen jigi yaa mi dek.

18 Nuru waai ale a biisi wa dek wie la a yaali kama ayen nuruba a te wa
zula. Nuru waai ale a yaali ayen wa a te waai ale tom wa la zula la, wala
ka wensie nyɔnɔ. Venta a ka wa jigiya.
19 Moosis ale te ni Naawen Sinsaŋŋa, wa an te ni? Alege ni waai a kan
zuli ŋa. Ka boa ale soa ate ni a yaali ayen ni ko mu?”
20 Nuru bɔanni a yaa weeni wa ayen, “Fi a yesim kama. Ka wana ale a
yaali ayen wa ko fu?”
21 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi tom ka wakperikaliik kanyi ni Vuusum
Danni ate ku cha ni nna yegayega.
22 Moosis a sak ni kama ayen ni a gebi ni bisaŋa yuaŋa alege ka ni
kokpieŋsaŋa ale a piilim ku, ate nama a gebi biik yuari Vuusum Danni po.
23 Nama abe dan nyɛ dila Vuusum Danni po alege an nyɛ kaasi Moosis
Sinsaŋŋa ka boa ale soa ate nama sue a puuri ale mi m le tebi nuruwa
Vuusum Danni la?
24 Ni kan a bo nuruba buusa ale ba peelim tuima ale ka dii la, alege ni
a bo ba wensie buusa.”
25 Nuru baai ale jam bo Jerusalem tɛŋka po la, ba gela a yaa weeni chaab
ayen, “Daa nuruwa de ate kpaŋŋa a yaali ayen ba ko la?
26 Ni be nya, wa le la a za peelimu po a sak nuruma alege ti kpaŋŋa a kan
yaali ayen ba nyɛ wa wariya. Ba baga a seba ayen wa sum ka Varibasidɔwa
waai ate Naawen ayen wa le tom la?
27 Varibasidɔwa a dan jam, waai a kan seba wa ale nyini juijui la. Alege
tama meena seba nuruwa de ale nyini juijui la kama.”
28 Yeezu ale diem a jam bo Juuma Puusika Yenni po a sak nuruma la,
wa yaa weeni ate ku jueli ayen, “Nama a seba mi ale nyini juijui la? Mi
an jam daa m dek nyiŋŋa. Waai ale tom mu la ka wensie nyɔnɔ. Ni abe
ze wa,
29 alege mi ale seba wa. Mi ale wa a jam bo ka jigi yeŋ ale ge ate wa tom
mi ni jigi.”
30 Nuruma gela ale wom dii ate wa weeni la, ba yaa jam a yaali ayen
ba yik wa alege nuru an pa nisa a tiri wa dii la wa yikka danni an diem a
paari ya.
31 Nuru bɔanni po yegayega a jam ta siaka ale wa, a yaa weeni chaab
ayen, “Ase Varibasidɔwa a dan poom jam, wa le baga a tom wakperikaliisa
a gaam nuruwa de?”
32 Farisiima ale wom nuru bɔanni ale a waasi Yeezu wie dii la, ba le
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa a yaa wi chaab a biisi alege a tom ba dek
nuruba ayen ba ga yik Yeezu.
33 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi le bo ale ni daa maga dega abe m ge
a ŋman cheŋ waai ale tom mu la jigi.
34 Ni le nyiem a gisi mi boka jigi, alege ni kan ŋman nya mu dii nyiŋ la
ni kan baga a cheŋ juijui ate mi a cheŋ la.”
35 Juuma kpaŋŋa a yaa bek chaab ayen, “Wa ti an a yaali ayen wa cheŋ
ka Girik tɛŋsaŋa ate tama nuruma a maa boro la a sak Girik demma yaa?
36 Wa weeni ti ayen ti le nyiem a gisi wa boka jigi, alege ti kan ŋman nya
wa. Wa ŋman weeni ti me ayen ti kan baga a cheŋ juijui ate wa a cheŋ la.
Nyaku de kiri ale boa?”
37 Juuma tigini dai dii dai dek ale jam a kpeglim la ale nin muna dai.
Dai dila danni Yeezu a yaa yiti a zaani nuru bɔanni niŋ a weeni ate ku
jueli ayen, “Baai meena ate nyanyuila a ta ba la, a jam mi jigi ate m te ba
nyiam ate ba nyu.

38 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po ayen, ‘Nyiam a le nyini
baai ale ta siaka ale mi la suniima po a kasim a chali a nyini.’ ”
39 Yeezu ale biisi ale ba dii nyiamu jigi la, a magsi chaab ale ka Naawen
Chiika. Naawen an diem a pa wa Chiika a te baai ale ta siaka ale Yeezu la,
dii nyiŋ la Yeezu an diem a yiti a jueli Naawen jigi ya.
40 Nuru bɔanni ale wom dii ate Yeezu a weeni la, ba gela a yaa weeni
chaab ayen, “Nuruwa de a sum le biisiteerɔwa waai ate Naawen a weeni
ayen wa le tom wa la.”
41 Ba gela me a weeni ayen, “Ka wala ale Varibasidɔwa ate Naawen a
weeni ayen wa le tom la.” Mbala me a weeni ayen, “Varibasidɔwa an baga
a chim Galili deno.
42 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, ‘Varibasidɔwa ale chim ka
Naawa Deevid ŋaaŋbiik. Ba le biak wa ka Betilihem, tɛŋ kaai ate Deevid
nyini la.’ ”
43 Nyaku de meena a yaa jam basi ate nuru bɔanni a poori chaab nna
tɔgatɔga.
44 Ba gela a jam a yaali kama ayen ba yik wa, alege nuru waai an jam a
tiri wa.
45 Nuru baai ate Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Farisiima a jam tom
ba ayen ba ga yik Yeezu la, a ŋman pilim a cheŋ ale ka niyaala. Baai ale
tom ba la a yaa bek ba ayen, “Ka boa ate ni an yik wa a ta jam ya?”
46 Nuruma a yaa weeni ba ayen, “Nuruwa de biika, tama an diem a maa
wom ka choa.”
47 Farisiima a yaa weeni ba ayen, “Wa sum a maa paasi nama me kama?
48 Nama diem a wom ale kpaŋŋa yaase Farisiima wanyi a ta siaka ale
wa.
49 Nuru bɔanni baai ale za a wom wa sinsaŋŋa la, a ze Moosis Sinsaŋŋa,
dila nyiŋ la Naawen ale waali ba.”
50 Nikodimusi waai ale jam a liŋ biisi ale Yeezu la a jam maa ka Farisiima
po wanyi. Wa yaa weeni wa vaanchaama ayen,
51 “Tama Sinsaŋŋa a sak ti kama ayen ti dan kan de niŋ a bo nuru buusa
a wom wa dek noai po ti an baga a weeni ayen wa biisi lo ya.”
52 Ba yaa bek wa ayen, “Fi me a nyini ka Galili tɛŋka? Be nya Naawen
gbaŋka po ate fi miŋ ayen biisiteerɔ an nyini Galili tɛŋka.”
53 Ba meena a yaa yiti a waaŋ chaab a kuli ba yeeŋa.

8

1 Yeezu me a yaa basi dula jigini ale ge a cheŋ ga jueli Olivi Guuku zuk.
2 Vari ale veenti la saliuk wa yaa ŋman siŋ a cheŋ ga jo Juuma Puusika
Yenni po. Nuru bɔari a yaa ŋman tigsi a gilim wa ate wa yaa kala a sak
ba.
3 Wa le jam boro a sak ba la, Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale Farisiima a
yaa yik nipɔk wanyi a ta jam zaani ba meena niŋ. Ba jam yik nipowa de
ale wa boro a nyɛ ka kaboŋ.
4 Baai ale ta wa a jam la a yaa weeni Yeezu ayen, “Ti Sagrɔ, tama nya
wa kama ale wa boro a goa ale nidɔa.
5 Ti Sinsaŋŋa po, Moosis a sak ti kama ayen ti dan nya nipɔk ale wa boro
a nyɛ dila, ti pisi tintana a yuk wa a ko. Fi a poli nyaku de ka se?”
6 Ba bek wa dila kama ayen ba nyɛ wa a nya ate wa dan tulisi be abe ba
weeni ayen wa kaasi ya. Alege Yeezu an jam a tulisi ba a yaa le ge a koori
tɛŋ a pa wa nandub a ŋmarisi tɛŋ.

7 Ba le diem za a bek wa la, wa yaa yiti nya ba ale weeni ayen, “Nuru
waai dek ale seba ayen wa an diem a maa tom tuimbiok a nya la, wala
dek abe liŋ a pai tintain a yuk nipowa.”
8 Wa le weeni dila la, wa yaa ŋman koori tɛŋ a ŋmarisi.
9 Ba le wom wa wieŋa la, ba yaa waaŋ chaab wanyi wanyi, ŋankpagsaŋa
a de niŋ ate mbala a pa saŋ. Ba yaa jam a tali ka Yeezu ale nipowa nyiini
dula jigini.
10 Yeezu a yaa ŋman yiti ŋmai a nya nipowa ale bek wa ayen, “Ba bo ka
be? Nuru waai a karo ayen wa bo mini fu?”
11 Nipowa a yaa weeni Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, waai karo.”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi me a kan bo mini fu. Be cheŋ a kuli
abe fi kan ŋman a tom tuimbaata.”
12 Va ŋala po Yeezu a yaa ŋman boro a sak nuru bɔanni ayen, “Mi a nyɛ
se ka bolim ate ba tɔati la a te tɛŋzuk meena demma. Baai meena ale a
va mi la a kan ŋman a cheŋi legi po. Mi a le de ba niŋ ase bolim la a dak
siuku a sak ba abe m te ba Naawen nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.”
13 Farisiima a yaa wom wa le biisi dii la a yaa weeni wa ayen, “Fi a biisi
a pak ka fi dek, dila abe kan sak wari ya.”
14 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi a biisi a pak ka m dek alege ku ka
wensie dii nyiŋ la m seba m le nyini juijui la kama ale a ŋman seba m le
a cheŋ juijui la me. Nama ze mi ale nyini juijui la yaase m le a cheŋ juijui
la me.
15 Nama a kasim a bo nuruba buusa ka ba peelim tuima ale ka dii la,
alege mi kan bo waai buusa.
16 Ase mi dan poom a bo nuru waai buusa, m buusaŋa ka wensie, dii
nyiŋ la daa mi nyiini ale a bo buusaŋa, m Kowa Naawen waai ale tom mu
la a bo ale mu kama.
17 Ba ŋmarisi ni sinsaŋŋa po kama ayen nuruba baye a dan siak a ta
noayeŋ ale chaab wari nyiŋ, ba wanni ka wensie.
18 Mi a biisi a pak ka m dek, m Kowa waai ale tom mu la me a biisi a
pak ka mi.”
19 Ba yaa bek wa ayen, “Fi kowa bo ka be?”
Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni ze mi yaase m Kowa, ni dan seba mi ni
seba m Kowa me kama.”
20 Yeezu a jam kala ka Juuma Puusika Yenni po a mɔata juijui ate nuruma
a nyiem a pa ba ligraŋa a ta jam a nyoro a te Naawen la a sak nuru bɔanni
wieŋa de meena. Nuru waai an jam a yik wa dii nyiŋ la wa yikka danni
an diem a jam paari ya.
21 Yeezu a ŋman weeni ba ayen, “Mi a gomsi kama ayen m cheŋ jigi. M
daa cheŋ, ni kan baga a va mu a cheŋi. Nama a le nyiem a gisi mu, alege
ni le kpi ale ni tuimbaataŋa.”
22 Juuma kpaŋŋa ale ga wom dii ate wa biisi la, ba yaa weeni chaab
ayen, “Wa a weeni ka tama ayen ti kan baga a va wa a cheŋ wa ale a cheŋ
juijui la. Ku de be a sak kama ayen wa a yaali ayen wa ko ka wa dek ya?”
23 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nama ka tɛŋzuk de nuruba, alege mi
nyini ka wenŋmazuk, nama nyini ka tɛŋzuk de alege mi an nyini tɛŋzuk
de.
24 Dila ale soa ate mi a weeni ayen ni le kpi ale ni tuimbaataŋa la. Ni le
kpi ale ni tuimbaataŋa ase ni a nin kan ta siaka ale mi le weeni ayen mi
ka waai la.”
25 Ba yaa bek wa ayen, “Fi ka wana?”

Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi poom a liŋ weeni ni mi ale ka waai la
kama.
26 M ta ka wie yegayega ayen m weeni ayen ni kaasi ya. Waai ale tom
mu la ka wensie nyɔnɔ, mi me a sak tɛŋzuk de nuruma ka dii nyiini ate
m wom m Kowa jigi la.”
27 Juuma kpaŋŋa an diem a jam miŋ ayen Yeezu a jam a sak ba ka wa
Kowa Naawen wie.
28 Wa yaa ŋman weeni ba ayen, “Ni dan jam yik mi Saalobiika a kpi
jabarimu nyiŋ, ni le miŋ mi ale a weeni ayen mi ka waai la, ate ni seba
ayen mi a kan nyɛ wari ale m dek pagrimɔa. Alege mi a biisi ka m Kowa
ale sak mu dii la.
29 Waai ale tom mu la dek a bo ale mu kama wa an basi mu m dek m
nyiini dii nyiŋ la m kasim a tom ka dii ale a peenti wa sui la.”
30 Yeezu ale biisi a nueri la, baai ale jam a wom wa la, yegayega a yaa
jam ta siaka ale wa.
31 Dula jigini Yeezu a yaa ŋman weeni baai ale jam ta siaka ale wa la
ayen, “Ni dan va mi wensie sinsaŋŋa de, ni le chim mi ŋaaŋviirimaŋsa.
32 Ni le miŋ wensieŋa ate wensieŋa a vari ni a basi.”
33 Ba yaa weeni wa ayen, “Tama ka ti kokpieŋka Abraham ŋaaŋbisa,
alege ti an diem a chim nuruba yom a nya ya. Fi ale a weeni ti dii ayen fi
wensieŋa a le vari ti yomtiri po a basi la kiri ale boa?”
34 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni ayen waai dek
ale a tom tuimbaata la a chim ka tuimbaata yomo.
35 Nuru yomo a ka siuk ale wa jaabɔa, alege nuru dek biik a ta siuk ale
wa ŋanta meena kama.
36 Mi, Naawen Biika, a dan vari fu a basi fi sum a nya varibasika kama.
37 Mi seba ayen ni ka Abraham ŋaaŋbisa, alege ni a yaali ayen ni ko mu,
dii nyiŋ la ni kan yaali ayen ni wom m sinsaŋŋa.
38 Mi a biisi ka mi ale nya dii m kowa jigi la alege nama a biisi ni kowa
ale weeni dii la.”
39 Ba yaa weeni wa ayen, “Ka Abraham ale tama ko.”
Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Abraham a dan sum ka nama ko, ku te a
fe kama ayen ni va wa wamaŋsaŋa.
40 Nama ba gela a yaali kama ayen ni ko mu, dii nyiŋ la mi ale a sak
ni wensie wie ŋaai ate Naawen a sak mu la. Abraham an jam baga a nyɛ
wari ase nyaku de la.
41 Nama a dan a nyɛ dila, ku a nyɛ ase ni a va ka ko yoŋ naŋkula po la.”
Ba yaa weeni wa ayen, “Naawen nyiini ale tama Ko.”
42 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ase Naawen a dan sum ka nama Ko,
nama a te a yaali mi kama, dii nyiŋ la mi nyini ka wa jigi. Mi an jam
denna ka m dek nyiŋŋa, alege ka Naawen ale tom mu.
43 Nama an baga a wom mi sinsaŋŋa, dii nyiŋ la ni zɛri ŋa womka kama.
44 Ni ka ni kowa Velinvendika bisa ate ni a yaali ayen ni a va wa yaalika.
A nyini piilimka po wa ka nuru koorik. Wa an maa va wensie siuwa dii
nyiŋ la wensie ka wa jigi ya. Wa daa velim wa a nyɛ dila kama dii la venta
a piilim ka wa jigi ale chim venta naab.
45 Mi a sak ni ka dii ale ka wensie la, alege nama a kan ta siaka ale mi
ale a weeni ni dii la.
46 Nama waai a ka dela a baga a sak mu wa dii ate mi a nyɛ kaasi la.
Ase mi a dan kasim a sak ni ka wensie, ka boa abe le soa ate nama a kan
ta siaka ale dii ate mi a sak ni la?

47 Baai ale ka Naawen bisa la a nyiem a kasim a wom wa ale a weeni
ba dii la kama. Nama ale kan a yaali ayen ni wom Naawen wieŋa dii la a
sak kama ayen ni daa wa bisa."
48 Dula jigini Juuma kpaŋŋa a yaa weeni Yeezu ayen, "Tama ale weeni
ayen fi ka Samaria deno ate chichiribiok a bo fi zukku po la, daa wensie
ate ti a weeni?"
49 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Chichiribiok a ka mi zukku po. Mi a te
m Kowa zula kama, alege nama a kan te mi zula.
50 Mi a kan yaali zula a te m dega, alege ka m Kowa ale a yaali ayen
nuruba a te mu zula, wa abe ni wa bo baai ale zɛri mu la buusa.
51 Wensie ate mi a weeni ni, waai ale a va mi sinsaŋŋa la ale nya nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la."
52 Juuma kpaŋŋa a yaa weeni wa ayen, "Yɔgyɔgla de ti sum seba kama
ayen chichiribiok ale bo fi zukku po, ti kokpieŋka Abraham ale Naawen
biisiteerɔma meena a kpi ka dila po dila po. Alege fi a weeni ti ayen baai
meena ale a va fi sinsaŋŋa la a kan maa kpi.
53 Ti kokpieŋka Abraham kpi kama. Fi a poli ayen fi zuak a gaam wa
kama. Naawen biisiteerɔma me a kpi, fi ti an a poli ayen fi ka wana?"
54 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ase mi a dan yaali ka zula a te m dek
zula ŋala a kan ta kiri ya. Waai ale a te mi zula la ale m Kowa waai dek
ate nama a wi ayen ni Naawen la.
55 Nama a ze wa, alege mi a seba wa kama. Mi a dan weeni ayen m ze
wa, m ka velinvendik ase nama la. M seba wa kama ale a va wa sinsaŋŋa.
56 Nama kokpieŋka Abraham ale jam a nya mu ale m cheena tɛŋzuk de
la, wa sui a jam peenti kama nna yegayega."
57 Juuma kpaŋŋa a yaa weeni wa ayen, "Fi an diem a paari bena pisinu
ale nyɛ ka se a seba Abraham?"
58 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ni wom dii ate mi a yaali ayen m weeni
a sak ni la nalimnyiini. Mi poom a jam liŋ boro kama ale ge ate ba biak
Abraham."
59 Juuma kpaŋŋa ale ga wom nyaku de la, ba yaa pisi tintana ayen ba
yuk wa, alege Yeezu a yaa suk a taam nyini Juuma Puusika Yenni po a
nyini.

9

1 Dai yeŋ ate Yeezu a yaa nyiem a cheŋ a ga zik nidɔa wanyi ate ba jam
a biak wa ale yiisa.
2 Yeezu ŋaaŋviirima a yaa bek wa ayen, "Ti Sagrɔ, ka boa ale soa ate
ba biak wa ale yiisaŋa? Ka wa dek tuimbaata nyiŋ yaa ka wa nyamma
tuimbaata nyiŋ ale soa ate wa yi?"
3 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Wa yiisaŋa a ka wari a nyɛ ale wa dek
tuimbaata yaase wa nyamma tuimbaata. Wa yi kama ayen ku sak nuruba
Naawen pagrimu a le bu tom dii la.
4 Yɔgyɔgla ate ku ka kantueŋ la ti le tom ka waai ale tom mu la tuimaŋa.
Tɛŋka abe za ka sobi kama ate waai a kan ŋman baga a tom tuima.
5 Mi ale diem bo tɛŋzuk de la, mi a nyɛ ase ka bolim ate ba tɔati a zaani
ate bu a nyagsi a te tɛŋka meena demma la."
6 Yeezu ale biisi a nueri la, wa yaa chesi tintueta a basi tɛŋ a pa wa
nandummu a yik tintuetaŋa ale tantaŋa a dam chaab a pa sa nuruwa
ninaŋa.

7 A yaa weeni wa ayen, “Cheŋ a ga puuri fi ninaŋa beli fiik kaai ate ba
a wi ayen Sailom la nyiamu po.” Sailom kiri ale juijui ate mi a tom fu la.
Nuruwa a yaa cheŋ a ga puuri wa ninaŋa ate ŋa deri lagri ate wa a nya.
8 Wa ale kuli yeri la, nuru baai yeeŋa ale za mɔata wa yenni ale baai ale
jam a nya wa ale wa nyiem a juisi la, a yaa bek chaab ayen, “Daa nuruwa
de a nyiem ale kasim a kala denna a juisi la?”
9 Ba gela a weeni ayen, “Ka wa ale la.” Mbala me a weeni ayen, “Daa
wa ale la, alege wa a neensi wa kama.”
Nuruwa dek a yaa weeni ba ayen, “Ka mi ale la.”
10 Ba yaa bek wa ayen, “Fi ninaŋa a nyɛ ka se a lagri?”
11 Wa yaa weeni ba ayen, “Nuru waai ate ba a wi wa ayen Yeezu la, ale
tu mu a yaa chesi tintueta a dam ale tanta a pa sa mi ninaŋa ale ge a weeni
ayen m cheŋ a ga puuri ŋa Sailom beli fiika nyiamu po. Mi ale cheŋ a ga
puuri ŋa la ŋa yaa deri a nya.”
12 Ba yaa ŋman bek wa ayen, “Wa bo ka be?”
Wa yaa weeni ba ayen, “M ze.”
13 Ba yaa yik nuru waai ale jam a yi la a ta wa a cheŋ Farisiima jigi.
14 Dai dii danni dek ate Yeezu a pa tantaŋa a sa nuruwa ninaŋa ate ŋa
lagri la, a jam ka Juuma Vuusum Dai.
15 Farisiima a yaa bek wa ayen, “Fi ninaŋa a nyɛ ka se a lagri?”
Wa yaa weeni ba ayen, “Wa pa ka tanta a sa mi ninaŋa. Mi ale cheŋ a
ga puuri ŋa la, ŋa yaa deri a nya.”
16 Farisiima ale wom dii ate wa weeni la, ba gela a weeni chaab ayen,
“Waai ale nyɛ dila la an baga a nyini Naawen jigi ya, dii nyiŋ la wa nyɛ
ku ka ti Vuusumu Danni.”
Mbala me a weeni chaab ayen, “Ase nuruwa de a dan ka tuimbaata
nyɔnɔ, wa ti an wa nyɛ se a tom tuimkperikaliika de?” Ate ba ta noa
tɔgatɔga.
17 Ba yaa ŋman begi nuruwa ayen, “Nuru waai ate fi a weeni ayen wa
lagi fi ninaŋa la, fi ti an a poli ayen wa ka wana?”
Wa yaa weeni ba ayen, “Wa ka Naawen biisiteerɔ.”
18 Farisiima a kan jam a siagi ayen nuruwa de a liŋ a yi kama ale ge
ŋman a nya. Ba yaa wi wa nyamma.
19 A bek ba ayen, “Ka nama biik ale nna? Ase nama a dan biak wa ale
yiisa, wa nyɛ ka se a ŋman baga a nya?”
20 Ba yaa weeni ba ayen, “Wa ka tama biik ate ti biak wa ale yiisaŋa.
21 Alege tama an baga a miŋi wa le nyɛ dii a nya la yaase waai ale lagi
wa ninaŋa a te wa la. Nama dek a bek wa, wa ninaŋa ale nyɛ dii a lagi la,
dii nyiŋ la wa pak kama ale ta yam a baga a weeni a sak ni.”
22 Nuruwa nyamma a jam a chali ka yɔgsum ale Farisiima ate ba yaa
tulisi ba dila. Farisiima a jam liŋ weeni kama ayen nuru waai a dan weeni
ayen wa ta siaka ayen Yeezu ale Varibasidɔwa ate Naawen ayen wa le tom
wa la, ba ale yeeri kula nyɔnɔ ba tuka dɔkku po.
23 Ka dila nyiŋ ate wa nyamma a weeni ayen ba begi wa dek ale wa pak
kama ale ta yam a baga a weeni ba dii ale nyɛ la.
24 Farisiima a yaa ŋman wi nuru waai ale jam a yi la a weeni wa ayen,
“Tama a seba kama ayen nuru waai ale lagi fi ninaŋa la ka wabanyeerik.
Yɔgyɔgla de be pe Naawen ayen fi le weeni wensie nyiini a sak ti.”
25 Nuruwa a yaa weeni ba ayen, “Mi ze ase wa ka wabanyeerik yaa wa
daa wabanyeeriga. Wa yeŋ ate mi a seba, mi jam yi kama, alege yɔgyɔgla
de m ŋman pilim a nya.”

26 Ba yaa ŋman begi wa ayen, “Fi ninaŋa a nyɛ ka se a lagri?”
27 Wa ŋman weeni ba ayen, “Mi poom a liŋ weeni ni kama, alege ni an
wom ya. Nama a yaali ayen m weeni ate ni ŋman wom kama? Dai dii dai
nama me dek a yaali kama ayen ni chim wa ŋaaŋviiriba.”
28 Ba le wom dila la, ba yaa deri a tɔariŋ wa ayen, “Fi ka wala
ŋaaŋviirima po wanyi, alege tama ka Moosis ŋaaŋviiriba.
29 Tama seba ayen Naawen a jam a biisi ale Moosis kama dila po dila po,
alege nuru waai ale lagi fi ninaŋa la, tama ze wa le nyini juijui la.”
30 Nuruwa a yaa weeni ba ayen, “Nyaku de ka wakperikaliik mi jigi,
nama a ze wa ale nyini juijui la alege wa lagi mi ninaŋa.
31 Ti seba kama ayen Naawen a kan wom wabaata nyamma. Wa a wom
ka baai ale a te wa zula ale a tom wa yaalika la.
32 A nyini diipo ate Naawen a nyɛ tɛŋzuk meena la a ta jam paari jinla,
nuru waai an diem a lagi nuru ate ba biak wa ale yiisa, nina.
33 Nuruwa de a dan kan nyini Naawen jigiya wa ti an kan baga a nyɛ
wari ya.”
34 Ba yaa weeni wa ayen, “Fi nyamma a biak fu kama ate fi pak ale
tuimbaata. Fi a poli ayen fi ale ta zupagruk a baga a sak tama?” Ba yaa
yiak ate wa nyini ba tuka dɔkku po a nyini.
35 Yeezu ale wom dii ale nyɛ la, wa yaa gisi a yik nuru waai ate wa tebi
la a bek wa ayen, “Fi ta siaka ale Saalobiika?”
36 Nuruwa a yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, weeni a sak mu wa le ka
waai la ate m ta siaka ale wa.”
37 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi poom nya wa kama, waai ale a biisi
ale fu la wala ale la.”
38 Nuruwa a yaa domsi kali Yeezu niŋ a weeni ayen, “M Nyɔnɔ, m ta
siaka ale fu.”
39 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi jam tɛŋka de zuk kama ayen m basi
ate baai nina ale kan lagri la, a lagri abe baai nina ale lagri la a yi.”
40 Farisiima baai ale jam mɔata dula jigini la ba gela a yaa wom wa le
weeni dii la. Ba yaa weeni wa ayen, “Fi a yaali ayen fi weeni ka tama ayen
tama nina an lagi ya?”
41 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ase nama ninaŋa a dan yi kama, mi ate
kan weeni ayen ni nyɛ a kaasi, alege nama ale a weeni ayen ni ninaŋa a
lagri alege ŋa an lagri la, ale soa ate mi a weeni ayen ni nyɛ kaasi la.”

10

1 Da ŋala po Yeezu a yaa magsi wamagsini ayen, “Wensie ate mi a weeni
ni. Nuru waai a dan jo piisa zoŋ po alege an va zoŋku nɔanni a jo ya, kula
nyɔnɔ ka zue.
2 Nuru waai ale kasim a va zoŋku nɔanni a jo la, wala ale naapeerika
dek.
3 Zoŋku nɔanni limsidɔwa a nyiem ale kasim a lak ku nɔanni a te
naapeerika ate wa jo a wi wa piisaŋa yueŋa ate ŋa a va wa a nyini, dii
nyiŋ la ŋa seba wa lueluku kama.
4 Ŋa meena a yaa dan nyini, wa nyiem a yaa de ka ŋa niŋ ate ŋa a vi
wa, dii nyiŋ la ŋa seba wa kama.
5 Ŋa nyiem a kasim a va ka naapeerika nyiini. Nuru yoŋ a dan de ŋa
niŋ, ŋa a chali kama a waaŋ chaab, dii nyiŋ la ŋa ze wa.”
6 Yeezu ale magsi wamagsini a nueri la, baai ale jam a wom wa la an
jam miŋ di kiri ya.

7 Nyaku de nyiŋ, Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Wensie ate mi a
weeni ni. Mi a nyɛ se ka piisaŋa zoŋku nɔanni la.
8 Nuru baai ale liŋ jam ale ge mi la a nyɛ se ka zueba la, ate piisaŋa an
miŋ ba luelutaŋa.
9 Mi a nyɛ se ka piisaŋa zoŋku nɔanni la, baai meena ale basi ate mi a
vari ba ba tuimbaata po a basi la, a nyɛ se ka piisa ale kasim a jo ŋa zoŋku
po ale a ŋman a nyini a de wuuk dii la.
10 Zue a nyiem jam kama ayen wa zu, abe wa ko, abe wa kaasi, alege mi
a jam kama ayen ni nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la. Di ka nyuvuri
maŋ kaai ate Naawen a pa a te ni.
11 “Mi ale naapeerik maŋka waai ale gomsi a magsi a yaali ayen m kpi
piisaŋa nyiŋ la.
12 Ase ba dan pa nuru ayen wa a nya piisaŋa zuk, abe ba a tuni wa,
wa kan nya ŋa nalimnyiini. Piuk a dan jam a jo ŋa po ayen ku yik ŋa,
naapeerik kaai ate ba pai ate wa a nya ŋa zuk la, a chali kama, ale a ge
ŋa, dii nyiŋ la daa wa dek ale soa ŋa.
13 Ba ale a tuni wa ate wa a nya ŋa la nyiŋ ale soa ate wa kan zaani a
vari ŋa a basi.
14 Mi ale naapeerik maŋka. M seba ŋa kama ate ŋa me a seba mu.
15 Siuk kula po me, mi seba m Kowa kama ate m Kowa me a seba mu. Mi
a potim gomsi magsi kama ale m dek yaalika ayen m kpi a te m piisaŋa.
16 Mi a soa piisa ŋa chaab kama, alege ate ŋa bo jigi yoŋ. Ku a fe ate m
cheŋ dula jigini ate ŋa wom mi lueluku ate ŋa baga a va mu. Ŋa le jam
a gum chaab ale nŋala ate ŋa meena a chim pa yena abe naapeerik yeŋ
nyiini a nya ŋa zuk.
17 “M Kowa a yaali mu, dii nyiŋ la m le kasim a gomsi a magsi ayen m
kpi la. M dan jam kpi, m le yiti kum po.
18 Nuru karo a baga a ko mu ase ka mi dek a nin siak ate ba ko mu. M ta
siuk a siak alege ta siuk a zɛri alege m Kowa ale weeni ayen m nyɛ dila.”
19 Farisiima ale ga wom Yeezu ale weeni dii la, ba yaa ta nampaga ale
chaab.
20 Ba yegayega a yaa weeni ayen, “Nuruwa de chichiribiok ale bo wa
zukku po. Wa a yesim kama. Ka boa ate ni a wom wa?”
21 Mbala me a weeni ayen, “Ase chichiribiok a dan bo nuruwa de zuk
po, wa kan baga a biisi nna la. Chichiribiok an baga a nyɛ ate yeeba nina
a lagri.”
22 Ŋoota wein a dan jam paari, Juuma a nyiem a kasim a de ka tigi a
teeri dai dii dai ate ba pai ba puusika yenni a nyo Naawen dek nisima po
dila po dila po la.
23 Da ŋala sunsuŋ, Yeezu a yaa cheŋ va Juuma Puusika Yenni kusuŋ kuui
ate ba a wi ayen Naawa Solomon Kusuŋku la.
24 Yeezu a yaa jam a cheŋ ate Juuma ba gela a yaa ga tu wa a deri gilim
wa a zaani ba sunsuŋ a bek wa ayen, “Ku ale paari ka dimpo ate fi ale
weeni ti fi ale ka waai la? Be weeni ti wensie, ka fi ale varibasidɔwa ate
Naawen ayen wa ale tom la?”
25 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi poom a liŋ a weeni ni mi ale ka waai
la kama, alege nama a ka siaka ale dii ate mi a weeni la. Tuim ŋaai ate mi
a tom m Kowa pagrimu nyiŋ la, ale a sak ni ayen dii ate mi a weeni ni la
ka wensie.
26 Alege ni ka siaka ale mi, dii la ni a nyɛ ka nna ase ni daa mi piisa la.
27 Mi seba m piisaŋa kama ate ŋa me a seba m lueluku ale a va mu,

28 ate mi a pai nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la a te ŋa, ate Naawen a
kan ŋman a te ŋa waalika abe wa basi ŋa ate ŋa kan ta kiriya. Nuru waai
an baga a fe a vari ŋa mi jigiya.
29 Mi Kowa waai ale pagra a gaam jaab buuri meena la, ale pa ŋa a nyo
mi nisima po. Wala dek me abe kan basi ate waai a fe vari ŋa mi jigiya.
30 Mi ale m Kowa ka bunyi."
31 Nuruma ale ŋman wom dii ate wa a weeni la, ba yaa pisi tintana ayen
ba yuk wa.
32 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Mi Kowa a basi kama ate mi tom
tuimmaŋsa nna yegayega ate nama a nya. Be ka nyaŋa de di din dek
nyiŋ ate nama a yaali ayen ni yuk mu a ko?"
33 Nuruma a yaa weeni wa ayen, "Tama a kan yaali ayen ti ko fu fi
tuimmaŋsa nyiŋŋa, alege fi me ka nurubiik ale ge fi pa fi dek a magsi
chaab ale Naawen. Ka dila ale soa ate ti a yaali ayen ti ko fu la."
34 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama
ayen nama ale mi ka bunyi.
35 Ti seba ayen wa gbaŋka po wieŋa ka wensie diipo meena. Naawen
weeni ayen baai ate wa pai wa wieŋa a te ba la ale wa ka bunyi.
36 Mi Kowa ale lueri mi a tom mu ate m jam tɛŋzuk de. Dila nyiŋ la mi
a dan weeni ayen mi ka wa biik, ka boa ale soa ate nama a weeni ayen m
le wa?
37 Ni be kan ta siaka ale mu ase m nin kan a tom dii ate m Kowa a yaali
la.
38 Alege m dan a tom ka m Kowa ale a yaali dii la, ni dan poom kan ta
siak ale mu, ni ti an ta siaka ale m tuimaŋa ate ni seba a chak ayen m
kowa a bo ale mu kama, ate mi me a bo ale m Kowa."
39 Juuma kpaŋŋa a jam a yaali ayen ba yik Yeezu kama, alege wa baga
a va ba po a taam nyini.
40 Wa le ga nyini la, wa yaa cheŋ a taam Jodan benni kuŋkɔŋini juijui
ate Jɔɔn a jam a te nuruba soka la a bo dula.
41 Nuruba yegayega a yaa jam wa jigi a weeni chaab ayen, "Jɔɔn an jam
tom wakperikaliisa, alege wie ŋaai meena ate wa biisi nuruwa de wie la,
ka wensie,"
42 ate nuruba yega deri ta siaka ale Yeezu dula jigini.

11

1-2 Nuru wanyi ale jam bo Betani tɛŋka ate ba a wi ayen Lazarus. Wa
jam ta ka tɔaba baye, ba yue ale Mɛɛri ale Maata. Ba me a jam bo ka
Betani tɛŋka. Ba wanyi wa Mɛɛri ale waai ale jam pa kpa buui ate bu
nyummu a masa la, a kpiiri a basi nyɔnɔwa naŋsaŋa nyiŋ ale ge a yik wa
zukku zuisaŋa a bili si la. Lazarus a yaa jam a yuak.
3 Wa tɔama a yaa tom weeni Yeezu ayen, "Ti Nyɔnɔ, fi dek dɔawa Lazarus
ale a wiak."
4 Yeezu ale wom la, wa yaa weeni ayen, "Lazarus yuamu a dan poom ko
wa, daa ku kpeglimka ale la. Ku nyɛ dila kama ayen nuruba a te Naawen
ale wa biika zula nna yegayega."
5 Yeezu a jam a yaali Maata ale wa suoku ale Lazarus ka nna yegayega,
6 alege wa ale wom Lazarus yuamu la wa yaa jam bo juijui ate wa boro
la daa ŋaye.
7 Daa ŋayewa ale jam a taam la, wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen,
"Ni basi ate ti ŋman cheŋ Judia tɛŋka."

8 Ba yaa weeni wa ayen, “Ti Sagrɔ, dula jigini ate nuruma a jam a yaali
ayen ba yuk fu ale tintanaŋa la. Ku an diem beni ya ate fi a yaali ayen ti
ŋman cheŋ dula?”
9 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wenbinni a dan pusi a ga siŋ, danni meena
ale soa dii la ale la, yaa daa di? Mi a nyɛ se ka bolim la a te tɛŋzuk demma
meena. Waai ale a cheŋ kantueŋ la, a kan nagi naŋ a lo, dii la wa ale a
nya la nyiŋ.
10 Alege wa dan a cheŋ yok wa a nak ka naŋ a lo dii nyiŋ la wa kan nya.”
11 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Ti dɔawa Lazarus a goa kama. M
le cheŋ a ga nagi wa a yiti.”
12 Wa ŋaaŋviirima a yaa weeni wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, wa be dan a goa
kama, wa le nya nyiŋyɔgsa.”
13 Ba jam a poli ayen Lazarus a sum doa a goa kama, alege ba jam ze
ayen Yeezu ale weeni dii la kiri ale wa kpi kama.
14 Yeezu a yaa biisi ku meena a lagri a sak ba ayen, “Lazarus a kpi kama.
15 Nama nyiŋ mi sui a peenti kama ale mi ale kan bo dula jigini ale wa
la, kula ale basi ate ni ta siaka ale mu. Ni te ti cheŋ wa jigi.”
16 Yeezu ŋaaŋviirima po wanyiwa Tomasi ate ba a wi wa me ayen yibika
la a yaa weeni wa ŋaaŋviiro chaama ayen, “Ni basi ate ti va ti sagrɔwa
cheŋ, ate tama ale wa meena a maa chaab a kpi.”
17 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima ale ga paari Betani tɛŋka la, baai ale jam bo
dula la a yaa weeni wa ayen ba le gu Lazarus la jinla a ta ka daa ŋanaansi.
18 Betani tɛŋka ale Jerusalem tɛŋka an jam yalima ale chaaba.
19 Nyaku de nyiŋ ate Judia demma yegayega a jam dula jigini ayen ba
puusi Maata ale Mɛɛri ba suoku kummu nyiŋ.
20 Maata ale ga wom ayen Yeezu a bo siuk a cheena la, wa yaa deri yiti
a nyini ayen wa ga tu wa. Mɛɛri ale jam a wari kala yenni po.
21 Maata a yaa ga tu Yeezu a weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, fi dan poom bo
dela, m suoku ate an kpiya.
22 M seba ayen jaab buuri meena ate fi a bek Naawen jigi la, wa le nyɛ
te fu.”
23 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi suoku a le yiti kum po.”
24 Maata a yaa weeni wa ayen, “M seba ayen tɛŋka meena kpeglimka a
dan jam paari, wa le yiti kum po.”
25 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi ale waai ale baga a nak nuruba kum
po a yiti ale ŋman a basi ate ba a nya nyuvuri la. Nuru waai a dan ta siaka
ale mi ale ge kpi, m le basi ate wa yiti a nya nyuvuri.
26 Waai ale bo bo kaai choa ate Naawen a yaali la ale ta siaka ale mi la
a kan kpi alege wa ale nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la. Fi ta siaka
ale nyaku de?”
27 Wa yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, m ta siaka. M be ŋman ta siaka
ayen fi ale Varibasidɔwa, Naawen biika waai ate Naawen a weeni ayen
wa le tom wa ate wa jam la.”
28 Maata ale biisi a ga nueri la, wa yaa ŋman jo yenni po a ga wi Mɛɛri a
ta taam nakpiak ba dek ba nyiini a weeni wa ayen, “Sagrɔwa a jam kama
ale a yaali ayen wa nya fu.”
29 Mɛɛri a yaa deri yiti a cheŋ Yeezu jigi.
30 Yeezu an diem a jam jo tɛŋka po. Wa diem a jam za ka juijui ate Maata
a tu wa la.

31 Nuru baai ale jam ayen ba puusi Mɛɛri la, ale ga nya wa le yiti nna
nwuli a nyini la, ba me a yaa yiti va wa, dii nyiŋ la ba a poli ayen wa a
cheŋ ka juijui ate ba gu wa tɔawa la ayen wa kum.
32 Mɛɛri a yaa cheŋ a ga tu Yeezu a domsi kali wa niŋ a weeni wa ayen,
“M Nyɔnɔ, fi dan poom bo dela, m suoku ate an kpiya.”
33 Yeezu ale ga nya ale Mɛɛri ale nuru baai ale jam va wa la, a kum la,
ku yaa daani wa sui nna yegayega.
34 Wa yaa bek ba ayen, “Ka be ate ni gu wa?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, jam a nya.”
35 Yeezu me yaa kum.
36 Nuruma ale jam nya wa kumsaŋa la, ba gela a yaa weeni chaab ayen,
“Wensie wa sum a yaali wa ka nna yegayega.”
37 Alege ba gela weeni ayen, “Daa nuruwa de ale jam a lagri nuruwa
ninaŋa la, ku be nyɛ ka se ate wa an tebi Lazarus ale ge basi ate wa kpi?”
38 Lazarus ale jam a kpi la, ba jam a pa wa kama a nyo puŋ vorub po
a yaa pai tintain a ligi vorumu nɔanni. Yeezu ale ga paari puŋku vorumu
la, ba jiirim a yaa dari wa.
39 Ate wa yaa weeni ba ayen, “Ni lagi tintanni a basi nakpiak.”
Maata, Lazarus tɔawa, yaa deri weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, ti le gu wa
la ka daa ŋanaansi jinla. Nna po de wa a nyuŋ kama.”
40 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi an poom a liŋ a weeni fu ayen fi dan
ta siaka ale mi, fi le nya Naawen pagrimu ale ka dii la?”
41 Ba yaa bilim tintanni vorumu noai a basi ate Yeezu a yaa zak wa zukku
a nya wenŋmazuk ale weeni ayen, “M Koa, mi a te fi jiam fi le kasim a
wom mu la.
42 Mi dek a seba ayen fi a wom mu kama, alege mi a biisi ale fu kama
ate baai ale za dela ale mu la a nya ate ba baga a ta siaka ale mu ayen ka
fi ale sum tom mu.”
43 Wa ale weeni dila la, wa yaa deri kaari a wi ayen, “Lazarus, yiti a
nyini peelim.”
44 Wa yaa deri yiti a nyini peelim. Wa jam a yiti a nyini ale ka garuk
guuŋku ate ku vili a gilim wa nisaŋa ale wa nimbidiaka ale wa naŋsaŋa
meena. Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni foli garuku abe ni ge wa ate wa
cheŋ.”
45 Nuru baai ale jam ayen ba puusi Mɛɛri ale Maata la, yega a jam nya
dii ate Yeezu a tom la kama a yaa ta siaka ale wa.
46 Mbala me gela a chali cheŋ Farisiima jigi a ga weeni ba dii ale nyɛ la.
47 Farisiima ale ga wom ba le a weeni dii la, ba yaa wi Juuma Puusika
Yenni kpaŋŋa ayen ba jam ate ba tigsi chaab a poli ba le ba nyɛ dii
la. Ba yaa le jam la, ba yaa weeni chaab ayen, “Nuruwa de a tom ka
tuimkperikaliisa nna yegayega.
48 Ku a fe kama ate ti nyɛ nuruwa de wari. Ti dan basi ayen wa a tom
wa le ta dii la, waai meena a le va wa kama. Ba dan va wa dila Aroom
demma baai ale soa ti la, a le jam a kaasi ti Juuma Puusika Yenni abe ba
ko ti meena.”
49 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni Kayafas a yaa weeni ba ayen,
“Nama waai a ka yammɔa.
50 Nama a ze ayen ni dan basi ate nuruwa de a kpi te ti meena ku ale
zunchoŋ ale ti meena ale kpi ya.”
51 Wa le jam a weeni dii la an nyini daa wa dek jigiya. Dii nyiŋ la wa
jam ka Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni, wa jam a nyɛ se ka Naawen
biisiteerɔma po wanyi ale jam a weeni ayen Yeezu a le kpi a te Juuma.

52 Daa dila nyiini alege Yeezu a dan kpi, Naawen nuruma baai meena
ale waaŋ a bo tɛŋka meena zuk la, a le jam a tigsi chaab a chim bunyi.
53 A nyini dai dila danni a cheŋ ba jam a gisi ka siuk ayen ba ko Yeezu.
54 Yeezu ale ga wom dii ate ba a yaali ayen ba nyɛ la, wa an ŋman a
nyiem Judia tɛŋka po. Wa ale wa ŋaaŋviirima a yaa basi dula jigini ale
cheŋ ga bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Ɛfraim ate ka mɔata goanni la.
55 Juuma Gaambasika Tigini ale jam mɔata la, nuruba yegayega a yaa
basi ba tɛŋsa ale ge a cheŋ Jerusalem tɛŋka ayen ba liŋ gomsi kisita wie
abe ba ge ate daaŋa a paari.
56 Ba le ga paari dula jigini la, ba yaa nyiem a gisi Yeezu. Nuruma de ba
gela a yaa tigsi chaab Juuma Puusika Yenni po a weeni chaab ayen, “Nama
a poli ayen wa le jam a maa de tigini yaa wa kan jamu?”
57 Farisiima ale Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa a weeni kama ate ku paari
waai meena ayen waai a dan seba Yeezu boka jigi, kula nyɔnɔ a jam a
weeni ba ate ba cheŋ a ga yik wa.

12

1 Ku le jam tali daa ŋayuebi ate Juuma Gaambasika Tigini a paari la,
Yeezu a yaa ŋman cheŋ Betani tɛŋka. Lazarus waai ate Yeezu a jam nak
wa a yiti kumu po la yenni.
2 Lazarus tɔama a jam nyɛ ka ŋandiinta ayen ba de ate Yeezu ale Lazarus
a yaa jam kala ale chaab ate Maata a yaa ta ŋandiintaŋa a jam te ba.
3 Mɛɛri yaa ta kpaam ate bu nyum a masa ate bu ligraŋa me a pagra
nna yegayega a nyo kpaam cheŋbili po. Ba le jam boro a de la, wa yaa ta
bu a jam a pa bu meena a kpiiri a basi Yeezu naŋsaŋa nyiŋ a yaa le ge a
yigi wa zukku zuisaŋa a bili si. Yenni meena a jam a sueri ale ka kpaamu
nyummu.
4 Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi waai ate ba a wi ayen Judas Iskariot la, a
yaa jam bo dula. Wala jam le waai a le wa ta Yeezu a ga bobri sak la. Wa
le ga nya dii ate Mɛɛri a nyɛ la, wa yaa weeni ba ayen,
5 “Ase nipowa de a dan poom a pa kpaamu de a da, wa te le nya ligra
yega a pa te ŋanjagsaŋa.”
6 Judas niŋ a jam karo ale ŋanjagsa maarika, dii nyiŋ la wa jam ka zue.
Wala ale jam a nya Yeezu ŋaaŋviirima ligraŋa zuk ale a pa ŋa gela a maari
wa dek.
7 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Basi wa abe fi kan a daani wa. Wa liŋ
a de ka niŋ a kpiiri kpaamu de a nyo mi nyiŋka a gomsi mu a magsi m
guka.
8 Ŋanjagsa a kasim bo ale ni kama, alege mi a kan bo ale ni a beni.”
9 Nuruba yega ale jam wom ayen Yeezu a bo Betani tɛŋka la, ba yaa cheŋ
ayen ba nya wa. Ba jam a yaali kama ayen ba nya Lazarus waai ate Yeezu
a nak wa kum po a yiti la me.
10 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale jam a gisi siuk ayen ba ko Yeezu la,
a jam a yaali ayen ba ko Lazarus kama me.
11 Dii nyiŋ la Juuma ba yega a jam a basi ba kpaga ale ge a ta ka siaka
ale Yeezu wa ale nagi Lazarus a yiti kumu po la.
12 Vari ale veenti la nuru bɔanni ale jam ayen ba maa de Gaambasika
Tigini la, a yaa wom ayen Yeezu a cheena Jerusalem.
13 Ba yaa ŋasi kpinkparuk vaata a tu wa ale a kaari a weeni ayen, “Ti
a pak Naawen! Naawen a niak waai ale cheena Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la!
Naawen a niak Izirali naawa.”

14 Yeezu yaa yaali boniŋ a doa ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
15 “Nama Jerusalem demma ni kan chali yɔgsumɔa,
ni naawa ale la a doa bombiik a cheena ni jigi.”
16 Yeezu ŋaaŋviirima an jam a miŋ nyaku de kiri ya alege, ka wa le jam
a kpi a ŋman yiti kum po a jueli wenŋmazuk la, ale basi ate ba yaa teeri
dii ate ba jam a ŋmarisi la kiri.
17 Nuru baai ale jam boro a nya Yeezu ale nagi Lazarus ate wa yiti kum
po la, ale weeni dii ale nyɛ la a sak nuruma.
18 Ka dila ale soa ate nuruba yegayega a jam nyini a tu Yeezu la. Ba jam
wom kama ayen wa ale tom wakperikaliika de.
19 Farisiima yaa weeni chaab ayen, “Wa a yaali ayen wa gaam ti kama.
Ni nya nuruma de meena ale soa dii a va wa la.”
20 Va ŋala po me nuruba gela ate ba a wi ayen Girik ale jam ayen ba
maa de Gaambasika Tigini.
21 Ba yaa jam Yeezu ŋaaŋviirima wanyi ate ba a wi ayen Filip la jigi. Wa
jam nyini ka Beteseida ate ka bo Galili tɛŋka la. Ba yaa weeni wa ayen,
“Ti Nyɔnɔ, ti a yaali kama ayen ti nya Yeezu.”
22 Filip a yaa ga weeni Andiru ate ba noai bayewa a yaa va chaab a ga
weeni Yeezu.
23 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ku danni a paari kama ate Saalobiika ale
nya zula ale nalim yegayega.
24 Wensie ate mi a weeni ni. Fi dan ka pai biri a bori ya di ka di dek
di nyiini alege fi dan bori, di a poak kama alege a nyini a be a nya bie
yegayega.
25 Nuru baai niŋ ale kan karo ale ba dek nyuvooŋa la, Naawen a le pa
wa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la a te ba. Nuru baai me niŋ ale boro
ale ba dek nyuvooŋa la ale jok ŋa.
26 Baai ale a yaali ayen ba tom a te mi la a jam a va mi ate ba a bo juijui
meena ate mi a boro la. Ba dan nyɛ dila, m kowa a le te ba zula.”
27 Yeezu ale biisi a ga nueri la, wa yaa weeni ba ayen, “M sui a kasim
kaasi kama. Yɔgyɔgla de mi ze m nin weeni dii la. M weeni ayen m Koa
yeeri mu a ta nyini ninammu de po yaa. Alege mi ale jam dii nyiŋ la ale
la ayen m jo ninammu de po.”
28 Dula jigini wa yaa puusi a te Naawen ayen, “M Koa, basi ate nuruba
a te fu zula.”
Wa le weeni dila a ga nueri la, ba yaa deri a wom lueluk wenŋmazuk a
weeni ayen, “Mi poom a liŋ basi ate nuruba a te mi zula kama ale ge m le
ŋman a basi ate ba nyɛ dila dek.”
29 Nuru bɔanni baai ale jam za dula jigini la a yaa wom lueluku ate ba
gela a yaa weeni chaab ayen, “Ku a nyɛ ase ka wein ale a kum la.” Mbala
me a weeni ayen, “Ka Naawen sabiilo ale a biisi ale wa.”
30-32 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wie ŋaai ate ni a wom la daa mi
nyiŋŋa, alege ka nama nyiŋ ate Naawen a biisi. Dai dii danni ate Naawen
a yaali ayen wa bo tɛŋzuk meena demma buusa abe wa nak Sitaana waai
ale soa ba la, a yiak la, a mɔata kama. Ba dan yik mi a kpi jabarimu nyiŋ,
m le basi ate nuruba yegayega a jam m jigi.”
33 (Wa ale weeni ku de la a jam a sak ka wa le wa nam dii a kpi la.)
34 Nuru bɔanni yaa weeni wa ayen, “Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen
Varibasidɔwa waai ate Naawen a weeni ayen wa le tom la, a le boro kama
diipo meena wuu. Ka boa ale soa ate fi a weeni tama ayen nuruba a le yik
Saalobiika a kpi jabarim nyiŋ ate wa kpi? Saalobiika de ka wana?”

35 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi a nyɛ ase ka bolim ate ba tɔati ate m
bo ale ni la. Ni be kasim a cheŋ ale bu diem a nya ate legini a kan paari
ni. Waai ale a cheŋ legi po la a ze wa ale a cheŋ juijui la.
36 Ni be a ta siaka ale mi waai ale a nyɛ ase bolim la ale m diem bo ale
ni, ate ni chim m bisa.”
Yeezu ale biisi a nueri la, wa yaa cheŋ a ga suk.
37 Yeezu a jam tom ka wakperikaliisa nna yegayega nuruma meena
nimbie, alege ba yegayega a jam ka siaka ale wa.
38 Ka dila ale soa ate dii ate Naawen biisiteerɔ Azaya a jam ŋmarisi
Naawen gbaŋka po dila po dila po la, a chim wensie la. Wa ŋmarisi ayen,
“M Nyɔnɔ, ka wana ale ta siaka ale wie ŋaai ate tama sak la?
Nyɔnɔwa a sak wa pagrimu ale ka wana?”
39 Azaya a ŋman ŋmarisi baai ale jam kan ta siaka ale Yeezu la wie ayen,
40 “Naawen ale ligi ba ninaŋa
ale ba popolaŋa
me ate ba ninaŋa a kan nya,
ate ba popolaŋa me a kan miŋi,
ate ba kan baga a tagri,
ate m voŋ ba tuimbaataŋa a te ba.”
41 Azaya ale jam nya Yeezu zulaŋa ale wa nalimu la ale soa ate wa
ŋmarisi nyaku de la.
42 Juuma kpaŋŋa yega a jam ta siaka ale Yeezu kama, alege ba an jam a
biisi wa wie a lagri, dii nyiŋ la Farisiima ale yiak ba ba tuka diinaŋa po.
43 Juuma kpaŋŋa a yaali kama ayen nuruba a te ba zula a gaam ba le a
yaali ayen Naawen a te ba zula dii la.
44 Dula jigini Yeezu a yaa basi ate wa lueluku a jueli a weeni nuru bɔanni
ayen, “Nuru waai ale ta siaka ale mi la, a ta siaka ale Naawen waai ale
tom mu la me kama.
45 Nuru waai ale nya mi la, a nya Naawen waai ale tom mu la me kama.
46 Mi a jam tɛŋka de zuk meena kama ase bolim la ayen baai meena ale
ta siaka ale mi la a kan ŋman bo legi po.
47 Mi a kan bo baai meena ale a wom mi wieŋa ale kan va ŋa la buusa.
Mi an jam ayen m bo ka tɛŋka meena demma buusa, alege m jam ayen m
vari ba ka ba tuimbaataŋa po a basi.
48 Tɛŋzuk meena kpeglimka a dan jam paari, wie ŋaai ate mi a biisi la
a le bo nuru baai meena ale a zɛri mi ale m wieŋa la buusa.
49 Mi ale a sak nama wie ŋaai la an nyini daa mi dek jigiya, alege m
Kowa waai ale tom mu la ale te mu wieŋa ayen m sak ni.
50 Wie ŋaai meena ate wa pa te mu la mi pa ŋa a sak ni kama. Wa wieŋa
a te ka nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.”

13

1 Ku jam tali ka dai yeŋ ate Gaambasika Tigini a paari. Yeezu a jam seba
ayen wa yikka danni a mɔata kama ate wa basi tɛŋzuk de abe wa ŋmani
a cheŋ wa kowa jigi. Wa jam kasim a yaali baai ale bo tɛŋka po ate wa
soa la kama a ga paari wa kum.
2 Wenni ale jam a siŋ ate tɛŋka a sobi la, Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa
jam boro a de yok ŋandiinta. Velinvendika a poom basi ate Judas Iskariot,
Simon biika a ta ka popola ayen wa bobri Yeezu a sak.
3 Yeezu a jam seba ayen wa kowa waai ale tom wa ate wa jam tɛŋzuk
de la, ale pa jaab buuri meena pagrim a te wa. Wa be jam a seba me ayen
wa nyini ka Naawen jigi a jam, alege ŋman pilim a cheŋ Naawen jigi.

4 Ba le diem boro a de la, Yeezu a yaa yiti ŋmai a yeeri wa garuk kuui
ate wa jo a basi ŋmai la a dueni tɛŋ ale ge a pai papa a bobi wa chiaka.
5 Wa yaa ŋari nyiam a nyo chin kpien po a pa ta nyiem a sugri wa
ŋaaŋviirima naŋsaŋa a gilim ale a bili si ale papawa.
6 Wa ale sugri a ga paari Simon Piita la Piita a yaa weeni wa ayen, “M
Nyɔnɔ, fi ayen fi sugri mi naŋsaŋa kama?”
7 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi ze dii ate mi a nyɛ a te fu yɔgyɔgla de
la kiriya, alege ku dan ga nyɛ maga, fi le miŋ di kiri.”
8 Piita yaa weeni wa ayen, “Mi a kan basi ate fi a sugri mi naŋsaŋa diipo
diipo.”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi dan kan basi ate mi a sugri si, fi kan
ŋman a maa chim mi ŋaaŋviirima po wanyi.”
9 Simon Piita a yaa deri kpabi tulisi wa ayen, “Ku be dan ka dila, be kan
sugri m naŋsaŋa nyiini, maa sugri m nisimaŋa ale m zukku meena me.”
10 Yeezu a ŋman weeni wa ayen, “Fi dan so fi nyiŋka a be, ka nala
kama, alege fi dan ŋman cheŋ a ga jigi, fi naŋsaŋa a daŋ kama. Si le daŋ
la, fi yaa sugri ka fi naŋsaŋa nyiini.” Wa le biisi ale Piita a nueri la, wa
yaa ŋman chiem wa ŋaaŋviirima jigi a weeni ba ayen, “Yɔgyɔgla de ni
suniima meena a nala kama, alege ka ni po wanyi sunum ale daŋi.”
11 Yeezu a poom seba waai dek a le wa ta wa a ga bobri a sak la kama,
dila ale soa ate wa weeni dila la.
12 Yeezu ale sugri ba naŋsaŋa a nueri la, wa yaa pa wa garuku a ŋman
jo ale pilim cheŋ wa kalika jigini a weeni ba ayen, “Ni miŋ dii ate m nyɛ
a te ni la kiri ya?
13 Nama a kasim a wi mi ayen ka ni sagrɔ ale ni nyɔnɔ. Kula a magsi
kama, dii nyiŋ la mi sum ka ni sagrɔ ale ni nyɔnɔ.
14 Mi waai ale ka ni nyɔnɔ ale ni sagrɔ la, ale sugri ni naŋsaŋa. Nama
dek me a sugri chaab naŋsa.
15 Mi a nyɛ ka magsa a sagi ni ayen ni a va.
16 Wensie ate mi a weeni ni. Yomo a kan zuagi a gaam wa nyɔnɔ.
Tomteerɔ me an baga a zuagi a gaam waai ale tom wa la.
17 Yɔgyɔgla de ate ni seba wensieŋa la ni sue a le peenti ase ni nin a nyɛ
dila.
18 “Mi ale a biisi dii ale ni la, daa ni meena ate mi a weeni, alege ka baai
nyiini ate m lueri a te m dek la. Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, ‘Waai
a le wa ta mu a ga bobri a sak la, wala ate mi ale wa a de ŋandiintaŋa ale
chaab.’ Ba le ŋmarisi wieŋa de dii la, a le jam a chim ka wensie.
19 Dila nyiŋ la, m liŋ a weeni ni kama, ayen ku dan jam boro a nyɛ, ni
ta siaka ale mi ale weeni ayen m ka waai la.
20 Wensie ate mi a weeni ni. Baai meena ale a te waai ate mi a tom la,
tia la, a te ka mi tia dila. Baai meena ale a te mi tia me la, ba a te ka waai
ale tom mu la tia dila.”
21 Yeezu ale biisi a nueri la, ku yaa daani wa, wa sunum po nna yegayega.
Wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Wensie ate mi a weeni ni, ni po
wanyi a le wa ta mu a ga bobri sak.”
22 Ba yaa deri gisi a nya chaab ale a poli le ka waai dek la.
23 Waai ate Yeezu a jam a yaali ba po nna yegayega la a jam kala kama
a mɔata wa.
24 Simon Piita a yaa magsi a weeni wa ayen wa bek Yeezu a miŋ waai
dek a le wa nyɛ wa dila la.
25 Waai ate Yeezu a jam a yaali nna yegayega la, a yaa forisi paari a bek
wa ayen, “M Nyɔnɔ, ka wana dega?”

26 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Waai ate mi a pa boroboruku a siuk
jentaŋa a te wa la, wa le la.” Wa yaa deri pa boroboruk a siuk jentaŋa a
te Judas Iskariot, Simon biika.
27 Judas ale ga tuesi boroboruku la, Sitaana a yaa deri a jam jo wa popola
po ate ŋa tagri. Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Cheŋ nwuli a ga nyɛ dii ate
fi ta la.”
28 Baai ale jam a tigsi ale wa a boro a de ŋandiintaŋa la, an jam a miŋ
wa le weeni dii la kiriya.
29 Judas a jam ale waai ale a nya ba ligraŋa zuk la. Dila nyiŋ la, ba jam
a poli kama ayen Yeezu a tom wa kama ayen wa cheŋ a ga da ŋanta a
magsi tigini, yaase wa te niwomma ligra.
30 Judas ale ga tuesi boroboruku la, wa yaa deri yiti a nyini a cheŋ. Ku
jam ka yok ate wa nyini la.
31-32 Judas a yaa le cheŋ a ga nueri la, Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima
mbala ayen, “Nuruba yegayega a le ba te Naawen pimpauk dii ate nuruba
ayen ba nyɛ mi la nyiŋ. Diipo ate Naawen ayen wa pa wa zulaŋa ale wa
nalimu yegayegaka a te mi Saalobiika la a mɔata kama. Ku kan beni ate
wa nyɛ ku.
33 M bisa, mi a kan bo ale ni ate ku beni. M dan cheŋ, ni le nyiem a gisi
m boka jigi. Ni teeri diipo ate m weeni Juuma kpaŋŋa ayen ba kan baga
a va mu a cheŋ juijui ate mi a cheŋ la. Ni kan baga a cheŋ juijui ate mi a
cheŋ la.
34 Sinsak paali ate mi a yaali ayen ni va. Ni a yaali chaab nalimnyiini.
Mi ale yaali ni a soa dii la ni a yaali chaab dila.
35 Ni daa yaali chaab dila, waai meena a le seba ayen ni ka mi
ŋaaŋviiriba.”
36 Simon Piita a yaa bek wa ayen, “M Nyɔnɔ, fi a cheŋ ka be?”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi kan baga a va mu a cheŋ yɔgyɔgla de,
alege ku dan ga nyɛ maga, fi le baga a va mu.”
37 Piita a ŋman bek wa ayen, “M Nyɔnɔ, ka boa ale soa ate mi an baga
a va fu yɔgyɔgla de? Mi a gomsi a magsi kama ayen m kpi fi nyiŋ.”
38 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Fi sum gomsi a magsi ayen fi kpi mi nyiŋŋa?
Wensie ate mi a weeni fu. Fi le weeni nuruba ku noai buta yokku de ayen
fi ze mi abe varikpadiaka a kum.”

14

1 Dula jigini Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni kan basi ate
wari a daani ni, ni suniima po. Ni ta siaka ale Naawen abe ni ta siaka ale
mi.
2 Mi Kowa boka jigini a ta ka diina nna bɔari bɔari ya. Mi abe pilim a
cheŋ ku jigini kama, ayen m gomsi jigi a te ni. Ase ku dan kan daa dila, m
te kan weeni ni.
3 M dan gomsi ŋa a nueri, m le ŋman jam a ta ni a cheŋ ku jigini ate
nama ale mi a maa chaab a bo jigi yeŋ.
4 Ni seba mi ale a cheŋ juijui la kama ale siuk kuui ale a cheŋ ku jigini
la.”
5 Tomasi a yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, tama a diem ze juijui dek ate
fi a cheŋ la. Ti be ti nyɛ ka se a seba siuk kuui ale a cheŋ dula jigini la?”
6 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi ale siuk kuui ale a cheŋ dula la ale
ŋman chim wensie ale nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la nyɔnɔ. Nuru
waai an baga a cheŋ mi Kowa jigiya ase ka wa nin va mi jigi.

7 Nama ale seba mi ale ka waai yɔgyɔgla de la, kula le basi ate ni seba
m Kowa ale ka waai la me. A nyini jinla a ta a cheŋ ni yaa nya wa kama
ale seba wa."
8 Filip a jam diem ze wa le a biisi dii la kiriya. Wa yaa weeni wa ayen,
"M Nyɔnɔ, tama ale a yaali dii nyiini la ale fi basi ate ti nya fi Kowa."
9 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Tama a bo le chaab ate ku beni kama
alege fi a ze mi? Waai meena ale nya mi la, a nya m Kowa kama. Ka boa
ale soa ate fi weeni ayen m dak m kowa a sak ni?
10 Fi ka siaka ayen mi a bo ale m Kowa ate m Kowa me a bo ale mu? Mi
ale sagi ni wie ŋaai meena la an nyini daa mi dek jigi ya. M Kowa waai
ale bo ale mu la, ale a tom wa tuimaŋa."
11 Yeezu a yaa cheemu a weeni wa ŋaaŋviirima meena ayen, "Ni ta siaka
ayen m Kowa a bo ale mu kama ate mi me a bo ale wa. Be dan kan daa
di ni be ta siaka ale m tuimkperikaliik sii ate ni nya ale maa tom la nyiŋ.
12 Wensie ate mi a weeni ni, baai ale ta siaka ale mi la a le ba a tom dii
ate mi a tom la. Bala dek a le tom tuimkperikaliisa a gaam dii ate mi a
tom la, dii nyiŋ la mi a le ŋmani a cheŋ m Kowa jigi la.
13 Ni dan juisi jaab buuri meena mi yonni nyiŋ m le nyɛ a te ni ate
nuruba a va mi nyiŋ a nya Naawen zulaŋa.
14 Ni basi ate m ŋman a weeni ni, jaab buuri meena ate ni a juisi ayen
mi a nyɛ a te ni mi yonni nyiŋ la, m le nyɛ.
15 "Ni dan a yaali mu, ni le va dii ate mi a weeni ni la.
16 Mi le saalim m Kowa ate wa te ni Maaro wa choa ate wa kasim a bo
ale ni.
17 Wa ka Chiik kaai ale wa sak Naawen ale ka waai la. Tɛŋzuk demma
a kan siak ayen wa ka ba Maaro, dii nyiŋ la ba kan nya wa, ba be ze wa.
Alege nama seba wa kama, dii nyiŋ la wa bo ale ni kama.
18 "M kan basi ni, ni dek ni nyiini. M le ŋman jam ni jigi.
19 Dai dii danni ate tɛŋzuk de meena demma a kan ŋman nya mu la a
mɔata kama, alege nama a le ŋman nya mu kama. Mi abe nin kasim a
boro la nama me ale kasim boro.
20 Dai dila danni a dan pari, ni le seba ayen mi bo ale ka m Kowa ate
nama a bo ale mi ale ge ate mi me a bo ale nama.
21 "Baai ale a wom mi wieŋa ale a va ŋa la a sak kama ayen ba a yaali
mu. Mi me a le pa m dek a sak ba abe mi a yaali ba. Ba le a yaali mu la
nyiŋ, m Kowa me a le yaali ba."
22 Nuru wanyi ale jam bo dula jigini ate ba a wi wa ayen Judas, alege
wa daa Judas Iskariot waai ale ta Yeezu a ga bobri sak la. Wa yaa weeni
Yeezu ayen, "M Nyɔnɔ, fi le nyɛ ka se a pa fi dek a sak tama nyiini alege
daa tɛŋka meena demma?"
23 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Baai ale a yaali mi la a va ka m sinsaŋŋa.
Bala me ate m Kowa a yaali ate mi ale wa a jam bo ba suniimaŋa po.
24 Baai ale kan a yaali mi la a kan va m sinsaŋŋa. Mi ale a sak ni dii la
an nyini daa mi dek jigiya, alege ka m Kowa waai ale tom mu la jigi.
25 "Mi ale diem bo ale ni la, ale soa ate mi a weeni ni wieŋa de.
26 M Kowa a le tom Maarowa waai ale ka Naawen Chiika la ate ka jam
mi yonni nyiŋ a sak ni abe wa teeri ni dii meena ate mi a weeni ni la.
27 "Mi a le basi ate ni ta suyɔgini ase mi dek jigi ale ka dii la. Suyɔgini
dii ate mi ayen m te ni la ka di tɔga ale tɛŋka meena demma suyɔgini. Ni
kan a yiili abe ni a chali yɔgsumɔa.

28 Mi poom a liŋ weeni ni kama ayen m le cheŋ m Kowa jigi abe m ŋman
pilim jam. Ase ni dan sum a yaali mu, ni sue a le peenti, ale m ale a cheŋ
m Kowa jigi la dii la m Kowa a zuak kama a gaam mi.
29 Mi a weeni ni wieŋa de kama abe ŋa ge a jam nyɛ, ate ŋa dan jam a
nyɛ abe ni ta siaka ale mu.
30 Mi kan yaali ayen m biisi wa bɔari ale ni, dii nyiŋ la Sitaana waai ale
soa tɛŋzuk de meena demma la, a cheena kama. Wa ka pagrim mi zuwa.
31 Alege tɛŋka meena demma a le seba ayen mi a yaali m Kowa kama,
dila me abe ni soa ate mi a tom wa dii meena ate wa a weeni mu la.
"Ni basi ate ti yiti a cheŋ jigi yoŋ."

15

1 Yeezu yaa ŋman weeni ba ayen, "Mi a nyɛ se ka tiib la. Mi Kowa me a
nyɛ se ka nuru waai ale a nya tiimu zuk la.
2 Wa nyiem a kasim a gebi naŋ sii ale kan a yoani la a basi kama ale a
gebi sii ale a yoani la a magsi chaab ate si a yoani yoana yega.
3 Naawen a poom liŋ sugri ni suniimaŋa kama ale wie ŋaai ate mi a sagi
ni la.
4 Ni be kasim a bo ale mi ate mi me a bo ale ni. Naŋ a kan baga yoani
yoana ka dega, ka naŋka a nin bo kinni nyiŋ ale ka baga a yoani. Siuk
kula po ni dan kan bo ale mi ni kan baga a nyɛ wariya.
5 "Mi ale kinni alege nama a chim naŋsaŋa. Waai ale bo ale mi ate mi
me a bo ale wa la ale yoani yoana yega. Ni kan baga a nyɛ wariya ase mi
nin kan bo ale ni.
6 Waai ale kan bo ale mi la m Kowa a le gebi wa a basi ase tiib naŋsa la,
naŋ sila a dan ko ba tigsi si kama a nyo bolim po a ju.
7 Ni dan bo ale mi ate m wieŋa a bo ale ni, ni dan juisi jaab buui ate ni
a yaali la Naawen a le te ni.
8 Ni dan a yoani yoana kula a le sak ayen ni ka mi ŋaaŋviiriba ate m
Kowa a nya zula.
9 Mi a yaali ni ase ka m Kowa ale a yaali mu dii la. Ni kasim a ta yaalika
ale mu.
10 Ni dan tom a va mi yaalika m le kasim a yaali ni ase mi ale a tom a
va m Kowa yaalika ate wa yaali mu dii la.
11 "Mi a weeni ni wieŋa de kama ayen ni ta supeentik kaai ate mi ta la.
12 Sinsak paali ate mi a yaali ayen ni va di. Ni a yaali chaab ase mi ale
yaali ni dii la.
13 Nuru waai a dan zaani wa dɔaba naŋkula po a kpi a te ba, yaali kaai
ate wa ta ale wa dɔama la a gaam jaab buuri meena kama.
14 Ni dan a va dii ate mi a sak ni la, ni ka mi dɔaba.
15 Wie ŋaai meena ate m Kowa a weeni mu la, ŋala ale mi a pa weeni
ale ni. Ka dila ale soa ate mi a weeni ayen ni ka m dɔaba la. Mi a kan yaali
ayen m ŋman weeni ayen ni ka mi tuimtomdɔba, dii nyiŋ la tuimtomdɔ a
ze wa nyɔnɔ ale ta dii la.
16 Daa nama ale lueri mi ayen m chim ni nyɔnɔ, alege ka mi ale lueri
nama ayen ni a tom tuimmaŋsa ŋaai ale kan a kaasi la a te mu. Ni dan
tom ŋa dila ni le baga a pa mi yonni nyiŋ a juisi ŋanta baai ate ni a yaali
la m Kowa jigi ate wa te ni.
17 Wa dii ate mi a chiib a weeni ni la ale ni kasim a yaali chaab
nalimnyiini.
18 "Ase tɛŋka meena demma a dan kisi ni mi ŋaaŋ vaka nyiŋ, ni be teeri
ayen ka mi ate ba jam a liŋ kisa.

19 Ase nama ale tɛŋka meena demma a dan jam bo ka jigi yeŋ ale chaab,
ba te a yaali ni kama, alege ka mi ale lueri ni ate nama ale ba an bo ale
chaab la ale soa ate ba kisi ni.
20 Ni teeri dii ate m weeni ni ayen yomma an baga a zuak a gaam wa
nyɔnɔ la. Ba jam a daani mi ka nna yegayega. Dila dek dek ate ba a yaali
ayen ba daani nama me la. Ba dan wom mi sinsaŋŋa kama, ba te le wom
nama sinsaŋŋa me.
21 Ba le daani ni dii nyiŋ la ba ze waai ale tom mi la. Ba le ŋman a daani
ni, ni ale a va mi la nyiŋ.
22 M jam kama ayen m weeni ba ate ba basi ba wabaataŋa siuku vaka,
alege ba zɛri. Dila nyiŋ Naawen a dan bo ba buusa ayen ba lo ya, ba an
ŋman baga a weeni wari ale wa.
23 Waai ale kisi mi la, a kisi m Kowa me kama.
24 Mi tom ka tuimkperikaliik sii ate waai an baga a tom la, ba nimbie
po. Dila nyiŋ Naawen a le weeni ba ayen ba nyɛ kaasiya. Ba dek a nya
ŋaai meena ate mi a nyɛ la kama ale ba nimbie alege ba diem kisi mi ale
m Kowa.
25 Ba kisi mu nna la kama ayen dii ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po
dila po dila po la a chim wensie. Ba ŋmarisi ayen, ‘ba kisi mu kama kinla
nyiŋ.’
26 “Mi poom a liŋ weeni ni kama ayen Maarowa waai ale ka Naawen
Chiika la ale pai Naawen wensie wieŋa a sak ni, wa abe le nyini ka m
Kowa jigi. M le tom wa ate wa nyini m Kowa jigi a jam a biisi mi wie.
27 Ate nama me a baga a biisi mi wie dii nyiŋ la ni bo ale mu kama a
nyini piilimka.

16

1 “Mi a weeni nama wieŋa de kama, ate ni kan jok siaka ale mi.
2 Juuma a le yiak ni ba tuka diinaŋa po a basi. Ku danni me dek a le jam
a paari ate baai a le ba ko ni la a poli ayen ba a tom ka dii ate Naawen a
yaali la.
3 Ba le nyɛ ni nyaŋa de meena, dii nyiŋ la ba ze mi yaase m Kowa.
4 Mi a weeni ni wieŋa de kama ate da ŋala, a dan paari ate ba boro a
nyɛ ni dila abe ni teeri mi ale weeni ni dii la.
“Mi an weeni ni wieŋa de piilimka po, dii la m le jam bo ale ni la.
5 Yɔgyɔgla de m ŋmani a cheŋ ka waai ale tom mu la jigi, alege ni waai
a karo ayen wa bek mi m le a cheŋ juijui la.
6 Mi ale weeni ni wieŋa de meena la a nyɛ kama ate ni sui a kaasi nna
yegayega.
7 Alege wensie ate mi a weeni ni, ku ale zunchoŋ ni jigi ase m nin cheŋ
m Kowa jigi, dii nyiŋ la m dan kan cheŋ ya, Maarowa a kan jam ni jigi ya.
Alege m dan cheŋ m le tom wa ate wa jam a maari ni.
8 Wa dan jam, wa le basi ate tɛŋzuk de meena demma a miŋ ba le
ta popola kaasima ale tuimbaata dii la, ale ba le ta popola kaasima ale
Naawen buusaŋa dii la.
9 Ba ta popola kaasima ale tuimbaata dii la ba ka siaka ale mi.
10 Ba ta popola kaasima ale wayɔrisima dii la mi a cheŋ ka m Kowa jigi
ate ni kan ŋman nya mu.
11 Ba ta popola kaasima ale Naawen buusaŋa dii la Naawen a poom bo
Sitaana waai ale soa tɛŋka demma meena la buusa kama.
12 “Mi ta ka wie nna yegayega ayen m weeni a sak ni a gum du, alege
ŋa zuak kama a gaam ni womka.

13 Naawen Chiika kaai ale ka wensie nyɔnɔ la, a le jam a bo ni suniimaŋa
po, ka le de ni niŋ a sak ni wensie siuku. Ka le ka sak ni dii la a kan nyini
daa ka dek jigi ya. Wie ŋaai ate mi ale m Kowa a weeni ka la, ŋala a le ka
pai a sak ni. Ka le sak ni me wie ŋaai ale diem cheena ayen ŋa nyɛ la wie.
14 Ka le te mi zula yegayega, dii nyiŋ la ka le wom mi wieŋa ŋaai ate mi
a weeni ka la abe ka pai a sak ni.
15 Jaab buuri meena ate m Kowa a ta la ka mi ale soa. Ka dila ale soa
ate mi a weeni ni ayen Naawen Chiika a le wom dii ate mi a weeni ka la
abe ka pai a sak ni.
16 “Mi a kan bo ale ni a beni abe m ge a cheŋ m Kowa jigi ya. Mi a dan
cheŋ wa jigi ku kan beni ate ni ŋman nya mu.”
17 Yeezu ale biisi a ga nueri la, wa ŋaaŋviirima ba gela a yaa weeni chaab
ayen, “Wa a weeni ka tama ayen wa kan bo ale ti a beni abe wa ge a cheŋ
wa kowa jigi ya. Wa ŋman a weeni ti kama ayen wa dan cheŋ ku kan beni
ate ti ŋman nya wa. Nyaku de meena ate wa biisi la, kiri ale boa?
18 Tama ze dii ate wa a weeni ayen wa kan beni la kiri ya.”
19 Yeezu a jam seba kama ayen ba a yaali ayen ba bek wa kama. Wa yaa
weeni ba ayen, “Ku kan beni ate ni kan ŋman nya mu, ku be kan beni ate
ni ŋman nya mu. Ka ku de ate ni a bek chaaba?
20 Wensie ate mi a weeni ni ayen mi dan basi ni, tɛŋka meena demma
sue a le peenti nna yegayega, alege nama dek sueŋa a le kaasi kama nna
yegayega. Ni sukaasimaŋa ale tulim a chim supeentik.
21 Nipɔk a dan boro a dom wa puuk, wa sui a nyiem kaasi kama. Wa dan
jam biak a ga nueri, wa yaa bagim wa sukaasuŋku kama, ale ta supeentik
wa biika nyiŋ.
22 Nama sue a kaasi kama yɔgyɔgla de, alege m dan ŋman nya ni, ni
sueŋa a peenti kama nna yegayega. Nuru karo a baga a tuesi supeentika
de ni jigi ya.
23 “Dai dila danni a dan jam paari ni kan begi mu jaabɔa. Wensie ate mi
a weeni ni ayen ni a le baga a pa mi yonni nyiŋ a juisi jaab buuri meena
ate nama a yaali la m Kowa jigi ate wa te ni.
24 A ta nyini dila po a jam paari jinla danni, nama an diem a juisi wa
jaabɔa mi yonni nyiŋŋa. Ni be juisi wa ate wa te ni ate ni sueŋa a peenti
a gaam taam.
25 “Wie ŋaai ate mi a kasim a weeni ni la, ka wamagsima ate ni an baga
ŋa kiri a miŋ, alege ku danni a cheena kama ayen m sak ni m Kowa wie
a lagri ate ku kan ŋman tua a te ni.
26 Dai dila danni a dan paari, ni kan ŋman nya mi ayen mi a basi ate m
Kowa a te ni ŋanta baai ate ni a yaali la. Nama dek a baga kama a puusi
a te wa mi yonni nyiŋ ate wa a te ni.
27 Mi Kowa a le te ni jaab buui ate ni a yaali la, dii nyiŋ la wa a yaali ni
ka nna yegayega. Nama a yaali mu kama ale ta siaka ayen m nyini ka m
Kowa Naawen jigi.
28 Mi a nyini ka wa jigi a jam tɛŋzuk de. Yɔgyɔgla de mi a basi tɛŋzuk
kama ayen m ŋmani a cheŋ wa jigi.”
29 Wa ŋaaŋviirima ale ga wom dii ate wa a weeni la, ba yaa weeni wa
ayen, “Yɔgyɔgla de tama a yaa miŋ fi ale a weeni dii la kiri kama. Ku an
ŋman tua a te ti.
30 Ti seba ayen fi seba wie meena kama. Ku daa nuru ŋman bek fu bega.
Ku de a basi kama ate tama a ta siaka ayen fi nyini ka Naawen jigi.”
31 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni sum ta siaka ale mu yɔgyɔgla de?

32 Ni wom mi nalimnyiini. Ku kan beni ate nama meena ale chali a kuli
ni yeeŋa abe ni ge basi mi nyiini, alege m Kowa a kan basi mu, dii nyiŋ la
wa bo ale mu kama.
33 Mi a weeni ni wieŋa de kama ate ni dan bo ale mi ni ni ta suyɔgini.
Tɛŋka demma ale namsi ni alege ni ta sunum pagrik mi nak de Naawen
dachaasa kama.”

17

1 Yeezu ale biisi a ga nueri la, wa yaa zak wa zuk a nya wenŋmazuk a
weeni ayen, “M Koa, m kummu danni a mɔata kama. Sak nuruba fi zulaŋa
ale fi nalim buui ate fi pa te mi la, ate mi a te fu zula.
2 Fi te mu pagrim kama nurubiik meena zuk ayen m baga a pai nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la a te baai meena ate fi a te mu la.
3 Fi ka wanyi dekki ale wensie nyɔnɔ. Nuru waai a dan seba fi ale mi
waai ate fi tom la, wala nyiini ale ta nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
4 Tuim ŋaai ate fi pa te mu ayen m tom la a basi ate tɛŋka meena demma
a nya fi zulaŋa ale fi nalimu kama. Yɔgyɔgla de mi a be nueri tuimaŋa
kama.
5 M Koa, te mu zula fi dek nimbie po, zula ŋaai ate mi ale fi a jam ta
alege ate fi nyɛ tɛŋka la.
6 “Nuru baai ate fi lueri ba tɛŋka po a te mi la, mi a basi ate ba seba fu
kama. Fi ale soa ba a yaa pa ba a te mi. Ba be va fi noai kama.
7 Yɔgyɔgla de ba yaa seba ayen jaab buuri meena ate mi ta la a nyini ka
fi jigi.
8 Wie ŋaai ate fi a weeni mu la, m pa ŋa kama a sak ba, ate ba ta siaka
ayen ka fi ale tom mu ba jigi.
9 “M kan puusi a te ka tɛŋka meena demma, alege mi a puusi a te ka
baai ale ta siaka ale mi la. Fi ale soa ba ale lueri ba a te mi.
10 Mi nuruba meena ka fi nuruba. Fi nuruba me meena ka mi nuruba.
Ba ale va mi dii la a sak ka nuruba ayen mi ta zula ka nna yegayega.
11 Yɔgyɔgla de mi cheena ka fi jigi, m kan ŋman bo tɛŋzuk de, alege bala
dek ba nyiini a le ba bo tɛŋzuk de. M Ko Weleŋa a nya ba zuk nalimnyiini
ale fi pagrimu ate ba chim bunyi ase mi ale fi ale ka bunyi dii la.
12 Ase mi ale diem a jam bo ale ba dii la, mi pa ka fi pagrimu a nya ba
zuk. Mi a nya ba zuk kama ate ba wanyi an be ya, alege ka waai ale yeeri
wa dek ayen ba ale ŋmarisi wa wie dii Naawen gbaŋka po dila po dila po
la a jam chim wensie.
13 Yɔgyɔgla de mi cheena ka fi jigi. Ka dila ale soa ate mi a puusi a te fu
ba nyiŋ ayen ba sue a peenti ase mi sunni ale ka dii la.
14 Wie ŋaai meena ate fi weeni mu la m pa ŋa kama a sak ba. Tɛŋka
meena demma a kisi ba kama, dii nyiŋ la ba daa bunyi ase mi ale tɛŋka
meena demma me ale kan daa bunyi dii la.
15 Mi a kan puusi a te fu ayen ka fi yeeri ba tɛŋka po a basi, alege mi a
yaali kama ayen fi lik ba a tanla ate Velinvendika a kan paari ba.
16 Ba le tɛŋzuk de demma a daa bunyi ase mi ale tɛŋka meena demma
ale kan daa bunyi dii la.
17 Fi wie ŋaai ate mi a pa sak ba la ka wensie. Be pa ba ate ba chim fi
nuruba ate ba va fi wensieŋa.
18 Mi ale a tom ba ayen ba cheŋ a ga sak tɛŋka meena demma fi wie ase
fi ale tom mi me ayen m jam a sak ba dii la.
19 Ba nyiŋ mi pai m dek a te fu ayen ba baga a pai ba dek a te fu.

20 “Mi kan puusi a te ka mi ŋaaŋviirima dek ba nyiini, alege ka baai
meena a le ba ta siaka ale mi ba sinsaŋŋa nyiŋ la.
21 Be maari ba ate ba ta noai yeŋ ale chaab. M Koa, fi ale mi ka bunyi.
Maari ba ate ba ta noai yeŋ ate tɛŋzuk de meena demma a ta siaka ayen
ka fi ale tom mi ba jigi.
22 Fi zulaŋa ale fi nalimu ate fi a pa te mi la, mi a pai a te ba kama ate
ba baga a ta noai yeŋ ale chaab ase tama la.
23 Mi a bo ale ba kama ate fi a bo ale mi ayen ba ta noai yeŋ ate tɛŋka
meena demma a seba ayen fi ale tom mi alege a yaali ba ase fi ale a yaali
mi dii la.
24 “M Koa, fi ale pai m ŋaaŋviirima a te mu. Mi a yaali kama ayen ba
bo ale mu juijui ate mi a cheŋ la ate ba nya zula ŋaai ale nalim buui ate
fi a te mi la, dii la fi a yaali mi kama piilimka po alege a nyɛ tɛŋka.
25 M Ko waai ale ka tuimmaŋsa nyɔnɔ la, tɛŋka meena demma a ze fu,
alege mi a seba fu kama ate m ŋaaŋviirima me a seba ale ka fi ale tom
mu ba jigi la.
26 Mi sak ba fi ale ka waai la kama. M le kasim a sak ba ate yaali kaai fi
ta ale mi la bo ba jigi ate mi me a baga a bo ale ba.”

18

1 Yeezu ale jam a puusi a te wa Kowa a nueri la, wa le wa ŋaaŋviirima
a yaa basi dula jigini ale ge lo beli fiik kaai ate ba a wi ayen, Kidron la a
jueli a ga jo jigi ate ba vuk tiisa.
2 Judas waai ale jam a yaali ayen wa ta Yeezu a ga bobri a sak la, a jam
seba dula jigini kama, dii nyiŋ la wa ale Yeezu ale wa ŋaaŋviirima meena
a nyiem a kasim a cheŋ ka ku jigini.
3 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Farisiima a yaa tigsi sojiba ale baai
ale jam a limsi Juuma Puusika Yenni la jigi yeŋ ate Judas a yaa de ba niŋ
a ta ba cheŋ juijui ate ba vuk tiisaŋa la ayen ba yik Yeezu. Ba jam a pa ka
ba gebi woŋsa ale ba kanaasa ale do woŋta.
4 Yeezu a jam seba dii a le cheena ayen di nyɛ la kama a yaa cheŋ ayen
wa tu ba. Wa le tu ba la, wa yaa bek ba ayen, “Nama a gisi ka wana?”
5 Ba yaa weeni wa ayen, “Ti a gisi ka Yeezu Nazaret denowa.”
Wa yaa weeni ba ayen, “Ka mi ale la.”
Judas waai ale ta wa a ga bobri a sak la, a jam maa za dula kama ale ba.
6 Yeezu ale weeni ayen ka wa ate ba a gisi la, ba yaa tori ŋaaŋ nyiŋ a lo
tɛŋ.
7 Yeezu a yaa ŋman bek ba ayen, “Nama a gisi ka wana?”
Ba ŋman diem weeni wa ayen, “Ti a gisi ka Yeezu Nazaret denowa.”
8 Wa yaa ŋman weeni ba ayen, “Mi poom a liŋ weeni ni kama ayen ka
mi ale la. Dan ka mi ate ni a yaali ayen ni yik, ni be basi ate m ŋaaŋviirima
cheŋ abe ni yik mi nyiini.”
9 Wa weeni nyaku de kama ayen wa ale poom liŋ weeni wa Kowa dii
ayen wa kan yaali ayen wa jok nuru baai ate wa lueri a te wa la, po wanyi
la a chim wensie.
10 Dula jigini Simon Piita a yaa deri yeeri gebi woŋ a che Juuma Puusika
Yenni kpagi kpeeni yomma po wanyi juga tunni a lonsi tɛŋ. Yomo wala
yue a jam le Malakusi.
11 Yeezu a yaa weeni Piita ayen, “Pa fi gebika a ŋman su ka jigini, fi a
poli kama ayen mi kan nam ninam buui ate m Kowa a weeni ayen m jam
a namu la.”

12 Yeezu ale biisi a ga nueri la, sojima ale ba kpagini ale baai ale jam a
limsi Juuma Puusika Yenni la, a yaa yik Yeezu a bobi wa nisaŋa,
13 a ta wa a cheŋ nuru waai ate ba a wi wa ayen Anasi la yenni. Juuma
Puusika Yenni kpagi kpeeni yue a jam le Kayafas. Anasi a jam ka wa
chichambiik.
14 Kayafas a jam le nuru waai ale liŋ a weeni Juuma ayen ku a magsi
kama ate nuru yeŋ a zaani ba meena naŋkula po a kpi a te ba la.
15 Anasi a jam seba Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi kama. Wa ale Piita a
yaa jam va nuru bɔanni ŋaaŋ a cheŋ juijui ate ba jam ta Yeezu a cheŋ la.
Ba le ga paari Anasi yenni la, ŋaaŋviiro wala a yaa taam jo dabiaka po,
16 alege Piita yaa jam wari nansiuŋku noai. Ku an jam a beniya ate Yeezu
ŋaaŋviiro waai ate Anasi a jam seba la a yaa ŋman nyini dabiaka po a cheŋ
nansiuŋku noai a saalim nipɔkbinni waai ale jam a limsi nansiuŋku la ale
ta Piita a jo dabiaka po.
17 Nipɔkbinni a yaa bek Piita ayen, “Fi daa nuru wala ŋaaŋviirima po
wanyi?”
Piita a yaa weeni wa ayen, “Aawo, mi daa ba po wanyi.”
18 Yenni tuimtomdɔma ale baai ale jam a limsi Juuma Puusika Yenni la,
a yaa jam yaali kaala a cheeni bolim dabiaka sunsuŋ a za gilim a ŋuuŋi,
dii nyiŋ la, ŋoota ale jam boro. Piita me yaa cheŋ ga gum ba po.
19 Ba le jam ta Yeezu a ga jo yenni po la, Anasi a yaa bek wa ku le ka dii
wa sinsaŋŋa ale wa ŋaaŋviirima jigi la.
20 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi nyiem a kasim a sak nuruma ba tuka
diinaŋa ale Naawen Puusika Yenni po juijui ate ba a tigsi chaab la kama.
Mi an suk a biisi wariya.
21 Fi kan a begi mi, alege a begi baai ate mi a sak la, dii nyiŋ la bala dek
a seba mi ale weeni ba dii la kama.”
22 Wa le ga weeni dila la, baai ale jam a limsi Juuma Puusika Yenni la
wanyi a yaa deri fobi Yeezu ale weeni wa ayen, “Ka boan jaab ale soa ate
fi a biisi dila ale kpagini?”
23 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Ase mi dan biisi ka wari a kaasi, fi a weeni
ka nuruma de meena di ale ka dii la, alege m dan nyɛ magsi kama, be ka
boa ale soa ate fi a fobi mu?”
24 Yeezu nisaŋa a diem a bobi kama. Anasi ale biisi ale wa nueri la,
wa yaa basi ate ba ta Yeezu cheŋ Kayafas waai ale jam ka Juuma Puusika
Yenni kpagi kpeeni la jigi.
25 Piita a jam diem bo ka dabiaka po a ŋuuŋi bolimu. Baai ale jam za
ale wa la po wanyi a yaa bek wa ayen, “Fi daa nuru wala ŋaaŋviirima po
wanyi?”
Wa yaa pagsi ayen, “Aawo, mi daa ba po wanyi.”
26 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni yomma po wanyi a jam ka nuru
waai ate Piita a jam a gebi wa tunni la suok. Wa yaa weeni Piita ayen,
“Daa fi ale nuru wala ate mi a poom nya ni juijui ate ba vuk tiisaŋa la?”
27 Piita ŋman pagsi ayen, “Aawo, daa mi.” Wa ale ga weeni dila la, vari
kpadiaka a yaa deri kum.
28 Vari ale veenti la saliuk yokyok foribi ate Kayafas a basi ate sojima
yaa ta Yeezu cheŋ gominawa yenni. Ba ale cheŋ la Juuma a jam wari za
ka peelim dii nyiŋ la ba an jam a yaali ayen ba daŋ ba dek ate ba kan baga
a de Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa.
29 Gominawa yoi jam ale Paalɔt. Wa yaa nyini dabiaka po a begi Juuma
ayen, “Ka boan jaab wari ate nama a ta ayen wa kaasi ya?”

30 Ba yaa weeni wa ayen, “Ase wa dan kan nyɛ ka wari a kaasi ya, tama
te kan ta wa a jam dela.”
31 Paalɔt a yaa weeni ba ayen, “Ni be ta wa a cheŋ ga bo wa dii ate ni
nyiem a bo ni nuruma, buusa la.”
Ba yaa weeni wa ayen, “Nama Aroom demma a kan siak ate ti a bo
nuruba kum buusa.”
32 Juuma ale jam a yaali ayen Paalɔt yik Yeezu a kpi jabarimu nyiŋ ate
wa kpi la, a jam basi kama ate dii ate Yeezu a weeni wa ŋaaŋviirima la, a
chim wensie.
33 Paalɔt a yaa ŋmani jo boteka yenni po a yaa weeni wa sojima ate ba
ga ta Yeezu a jam ate wa yaa weeni wa ayen, “Ka fi ale Juuma Naawa?”
34 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Ka fi dek ale a bek wanni de yaa ka nuruba
ale weeni fu ayen fi bek mu?”
35 Paalɔt a yaa weeni wa ayen, “Fi a poli ayen mi ka Juu? Ka fi dek
nuruba ale Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa, a ta fu a jam nyo mi nisa po. Ka
boan jaab wabiok ate fi tomu?”
36 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi naamu a ka tɛŋzuk de. Ase bu dan
bo ka tɛŋzuk de, mi nuruma a te nyɛ ka kpaliŋ a vari mi Juuma kpaŋŋa
jigi a basi. M be ŋman a weeni fu kama ayen mi naamu a ka tɛŋzuk de.”
37 Paalɔt a yaa bek wa ayen, “Fi be sum ka naaba?”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi ale weeni ayen m ka naab. Ba biak mu
ka tɛŋzuk de ayen m sak nuruba wensie wie. Baai ale a yaali ayen ba chim
wensie nyam la ale a wom mi sinsaŋŋa.”
38 Paalɔt a yaa bek wa ayen, “Ka boa ale wensie?”
Wa yaa ŋman nyini peelim a weeni Juuma ayen, “Mi an baga a nya
wabiok kuui ate nuruwa de a tom a magsi kum la.
39 Ni Gaambasika Tigini daaŋa a nyiem a dan jam paari bena meena, mi
nyiem a lak ka nuru baai ate mi yik a lik la po wanyi a basi. Nama a yaali
ayen m basi waai ale ka Juuma naab la?”
40 Ba meena a yaa kaari ate ku jueli ayen, “Tama a kan yaali wa. Ti a
yaali ka Barabasi.” (Barabasi a jam ka zue.)

19

1 Paalɔt ale wom dii ate nuruma a weeni la, wa yaa basi ate sojima a
miiri wa.
2 Ba le miiri wa la, ba yaa yaali munsa a yok zutok ate ka a nyɛ ase naab
zutok la a vuk wa zukku ale ge pa garuk monuŋ a jo wa,
3 a yaa fobi wa ale a puusi wa ayen, “Juuma Naawa, ti a puusi fu.”
4 Ba le jam a nyɛ dila la, Paalɔt a yaa ŋman nyini Juuma jigi dabiaka po
a weeni ba ayen, “M le ŋman ta wa a nyini a sak ni, ate ni seba ayen mi
an nya wa kaasuŋ wa jigiya.”
5 Wa le ga weeni nyaku de la, sojima yaa deri ta Yeezu a nyini zaani
nuru bɔanni niŋ. Wa diem a jam jo ka wa garuk monuŋku ale wa munsa
zutoka. Paalɔt a yaa weeni nuru bɔanni ayen, “Ni nya, nuruwa ale nna.”
6 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale baai ale jam a limsi Juuma Puusika
Yenni la ale nya Yeezu la, ba yaa kaari ate ba luelutaŋa a jueli a weeni
Paalɔt ayen, “Ko wa! Ko wa!”
Paalɔt a yaa weeni ba ayen, “Mi an nya wa kaasuŋ ale nuruwa de. Ni
ta wa cheŋ ga kpi jabarimu nyiŋ ate wa kpi.”
7 Nuru bɔanni a yaa weeni wa ayen, “Tama sinsaŋŋa a sak ti kama ayen
ku a magsi kama ate nuruwa de a kpi, dii nyiŋ la wa pa ka wa dek a chim
Naawen Biik.”

8 Paalɔt ale wom dii ate ba weeni la, yɔgsum a yaa yik wa nna yegayega.
9 Wa yaa ŋman cheŋ ga jo boteka yenni po, a yaa bek Yeezu ayen, “Fi
nyini ka be?”
Alege Yeezu an tulisi ya.
10 Paalɔt a yaa ŋman bek wa ayen, “Fi ka wari a weeni? Mi ta pagrim
kama a baga a vari fu a basi ale ŋman baga a weeni ayen ba ta fu a cheŋ
a ga kpi jabarimu nyiŋ ate fi kpi.”
11 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ase Naawen a dan kan te fu pagrimu de,
fi an baga a nyɛ mi wariya. Ka dila ale soa ate mi a dan kpi, nuru waai
ale pa mu a nyo fi nisa po la, wala kaasuŋku a gaam fi kaasuŋku la.”
12 Paalɔt ale wom Yeezu wieŋa la, wa yaa deri a nyɛ wa popola bunyi
ayen wa vari wa a basi. Nuru bɔanni ale jam a miŋ dii ate wa a yaali ayen
wa nyɛ la, ba yaa ŋman kaari ate ku jueli nna yegayega ayen, “Fi dan basi
ate nuruwa de a cheŋ, fi kan va ti nakpioŋku waai ate ba a wi wa ayen
Siiza la nɔaya. Ase nuru waai me a dan pa wa dek a chim naab, wa me a
kan va Siiza nɔaya.”
13 Paalɔt ale wom dii ate ba weeni la, wa yaa ŋman basi ate wa sojima
a ta Yeezu a de wa niŋ a cheŋ ga jueli kuŋkuŋku zuk. Juuma a jam a wi
dula jigini ale ba dek tɛŋka biika ayen ka Gabata. Paalɔt a yaa kali boteka
zukpaglika zuk.
14 Paalɔt ale jam a ga jo a kali diipo la ale wenbinni a jam bo ka wein
zuk sunsuŋ. Da dila danni me ate Juuma a boro a gomsi ba Gaambasika
Tigini daaŋa. Paalɔt a yaa weeni nuru bɔanni ayen, “Ni nya, ni naawa ale
nna.”
15 Ba yaa ŋman kaari ayen, “Ko wa! Ko wa! Basi ate ba kpi wa jabarimu
nyiŋ!”
Paalɔt a yaa weeni ba ayen, “Nama a yaali ayen m basi ate ba ta ni
naawa a ga kpi ka jabarimu nyiŋŋa?”
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa baai ale jam bo nuru bɔanni po la, a yaa
kaari ayen, “Na waai nyiini ate ti ta la ale Siiza.”
16 Paalɔt a yaa jam weeni wa sojima ayen ba ta Yeezu a cheŋ a ga kpi
wa jabarimu nyiŋ ate wa kpi.
Ba yaa deri yik wa.
17 Ba jam pai ka jabarim a te Yeezu ayen wa ji ate ba cheŋ juijui ate
Juuma a wi ale ba dek tɛŋka biika ayen, “Golgota” la. Dula jigini kiri a
jam le zukoluku jigini.
18 Ba le ga paari ku jigini la, ba yaa pa wa a kpi jabarimu nyiŋ. Ba jam
maa ta ka nuruba baye a jam kpi ŋanbarinta nyiŋ dula jigini a gum Yeezu
po, ate wanyi a bo wa gala nwala me a bo wa juga.
19 Paalɔt a yaa jam weeni wa sojima ayen ba ŋmarisi dii ate Yeezu a nyɛ
la a pa maŋ wa jabarimu nyiŋ. Dii ate ba jam ŋmarisi la ale,

YEEZU NAZARET DENOWA,
ALE JUUMA NAAWA

20 Ba le jam kpi Yeezu juijui la an yalima ale Jerusalem tɛŋka. Juuma
yegayega a yaa jam nyini ba tɛŋka a cheŋ ayen ba nya jaab buui ale jam
a nyɛ la. Ba le ga paari dula jigini la, ba yaa nya sojima ale ŋmarisi dii a
pa maŋ la. Ba jam pa ka biisa buta a ŋmarisi, si jam ka Juuma ale Girik
demma ale Aroom demma biisaŋa.
21 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa yaa ŋmani a cheŋ Paalɔt jigi a ga weeni
wa ayen, “Ku an magsi ayen fi poom weeni fi sojima ate ba ŋmarisi ayen
wa ka Juuma Naaba. Fi te weeni ba ate ba poom a ŋmarisi ayen, wa weeni
kama ayen wa ka Juuma Naab.”

22 Paalɔt a yaa weeni ba ayen, “Dii ate mi basi ate ba ŋmarisi la, ale la.”

23 Sojima ale jam kpi Yeezu jabarimu nyiŋ a nueri la ba yaa pai gattaŋa
a poori bunaansi ate waai meena a pai bunyi. Ba jam pai wa garuk kuui
ate ba an baali ku alege yok ku la me.
24 Ba yaa weeni chaab ayen, “Ni kan basi ate ti cheeri ku, alege ni basi
ate ti nak gbaŋ a nya waai dek ale wa de garuku la.” Sojima ale ga nyɛ
dila la, dii ate ba jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po la a yaa
chim wensie. Ba ŋmarisi ayen,
“Ba pai mi gattaŋa a chari chaab, alege a pai m garuk woŋku kuui ate m
jo a basi tɛŋ la, a nak gbaŋ ayen ba nya waai dek ale wa de la.”
Sojima ale jam nyɛ dii la ale la.

25 Yeezu mawa, ale wa mawa suoku, ale Kolopase powa Mɛɛri ale Mɛɛri
Magdala ale jam za a mɔata Yeezu.
26 Yeezu yaa nya wa mawa ale wa za mɔata wa ŋaaŋviiro waai ate wa
jam a yaali nna yegayega la. Wa yaa weeni wa mawa ayen, “M ma, wa ka
fi biik.”
27 Yeezu yaa ŋman weeni wa ŋaaŋviiro waai ate wa a yaali nna yegayega
la ayen, “Wa ka fi ma.” A nyini da dila danni, a ta a cheŋ wa ŋaaŋviiriwa
a yaa jam kasim a nya wa mawa zuk kama.

28 Yeezu ale weeni dila la, wa yaa deri seba ayen wa tuimaŋa tɛŋzuk de
a nueri kama, ate wa yaa weeni ayen, “Nyanyuila ale ta mu.” Wa weeni
wieŋa de kama ate dii ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po
la a chim wensie.
29 Daam ale jam bo chin po a za dula, nuru baai ale jam za dula jigini la
wanyi a yaa yaali sosok a pa lusi daamu po a pa yik duok woŋ nyiŋ a zak
ta jueli Yeezu jigi ayen wa nyu.
30 Yeezu a yaa nyu ale a weeni ayen, “Ku nueri kama.”
Wa le weeni dila a ga nueri la, wa yaa deri chigsi wa zukku tɛŋ a kpi.

31 Juuma a kan jam a yaali ayen Yeezu ale nuruba bayewa a bo dula
jigini, dii nyiŋ la ba tigini daaŋa ale cheena la nyiŋ. Ba tigini daaŋa po
dinyi a jam ka ba Vuusum Dai. Ba gela yaa cheŋ Paalɔt jigi a ga weeni
wa ayen ba a saalim wa kama ayen wa basi ate wa sojima a cheŋ ga we
ba naŋsaŋa ate ba kpi nwuli abe ba yeeri ba ate ba nyini ŋanbarintaŋa
zuima a siŋ.
32 Wa yaa siak ate ba cheŋ. Ba le ga la, ba yaa liŋ we nuru baai bayewa
ate ba kpi a gum Yeezu po dula jigini la naŋsaŋa.
33 Ba le ga ayen ba we Yeezu naŋsaŋa la, ba yaa nya ale wa kpi kama
ate ba yaa pa wa naŋsaŋa weka a basi.
34 Sojima wanyi a yaa pa wa gbaluku a chubi wa gauŋku a pusi ate ziim
ale nyiam a nyini du a nyini.
35 Ka mi dek, Jɔɔn, ale nya ale m nina. Ka dila ale soa ate mi ale ŋmarisi
dii la ka wensie la. Mi a weeni ni kama ayen ni ta siaka ale ku.
36 Sojiwa ale ga nyɛ dila la, ba le jam a ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po
dila po dila po la a chim ka wensie. Ba ŋmarisi ayen, “Kobi yeŋ me la an
jam we wa nyiŋka po.”
37 Ba ŋman ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, “Nuruba a le nya nuru
waai ate ba pa gbaluk a boro a chubi wa la.”

38 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi wa ayen Josefi ate wa jam nyini
tɛŋ kanyi ate ba a wi ayen Arimatia. Wa jam ka Yeezu ŋaaŋviirima po
wanyi, alege wa yaa jam a suk wa dek Juuma kpaŋŋa nyiŋ. Wa yaa jam
cheŋ Paalɔt jigi a ga saalim wa ayen wa basi ate wa sojima a ga yeeri Yeezu

ate wa nyini jabarimu zuk a siŋ tɛŋ ate wa ta ga gu. Paalɔt a yaa jam te wa siuk.
39 Nikodimusi waai ale jam liŋ cheŋ Yeezu jigi yokku la, a jam maa bo
dula kama a yaa ta wa kpaam, bu nyummu a jam masa kama.
40 Josefi ale Nikodimusi a yaa jam pa kpaamu a sa Yeezu nyiŋka ale ge
a pa guka garupali a vili wa. Juuma ale a gu ba nuruba dii la ale la.
41 Juijui ate ba kpi Yeezu jabarimu nyiŋ la, ba jam vuk ka tiisa. Dula
jigini puŋ vorub ale jam boro ate ba an diem a gu nuru du a nya ya.
42 Ba jam a yaali ayen ba ta Yeezu a ga gu ka vorub bula po, dii nyiŋ la
Juuma Gaambasika daaŋa a jam paari kama a nueri.

20

1 Laasidi dai saliuk yokyok, ate Mɛɛri Magdala a yaa yiti a cheŋ juijui
ate ba gu Yeezu la. Wa le ga paari la, wa yaa nya ale tintain dii ate ba pa
lik vorumu nɔanni la a jam bilim kama a basi nakpiak.
2 Wa yaa ŋmani chali cheŋ Simon Piita ale Yeezu ŋaaŋviiro waai ate wa
jam a yaali wa nna yegayega la jigi a yaa weeni ba ayen, “Nuruba ale yeeri
ti Nyɔnɔwa vorumu po. Mi be ze ba le ta wa a cheŋ juijui la.”
3 Piita ale Yeezu ŋaaŋviiro nwala a yaa deri yiti a chali cheŋ dula jigini.
4 Yeezu ŋaaŋviiro waai ate wa jam a yaali wa nna yegayega la, a liŋ de
Piita niŋ kama a chali a paari vorumu jigini.
5 Wa le chuiri nya la, ka guka garuku kuui ate ba jam pa vili Yeezu nyiŋka
la ale jam doa vorumu po alege wa an jo du.
6 Simon Piita a yaa jam a fobi taam a ga jo vorumu po a nya ale ka guka
garuku ale doa du.
7 Wa ŋman nya garuk kuui ate ba jam pa bobi Yeezu zukku la ale ku doa
ku tɔga, garuk kula ale guka garuku an jam a doa ale chaaba.
8 Yeezu ŋaaŋviiro waai ale liŋ a paari dula la a yaa jo a gum Piita po.
Wa yaa gisi a nya jaab buuri meena a yaa le ge a ta siaka ayen wa yiti kum
po kama.
9 Ba an diem a jam miŋi dii ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po
dila po ayen, “Ku a fe kama ate wa yiti kum po la.”
10 Ba yaa basi dula ale ge a kuli.
11 Mɛɛri Magdala a jam za ka peelim a kum. Wa me a yaa chuiri ayen
wa nya bu po.
12 Wa le chuiri la, wa yaa nya Naawen sabiiloba baye ale ba jo garuk
peelita a bo vorumu po. Ba jam kala ka juijui ate ba jam pa Yeezu a dueni
la ate wanyi a kala wa zukku duaka jigini ale ge nwala me a kala wa
naŋsaŋa jigini.
13 Sabiiloma a yaa bek wa ayen, “Ka boa ate fi a kumu?”
Wa yaa weeni ba ayen, “Nuruba ale pai m Nyɔnɔwa a ta cheŋ, ate m ze
ba le ta wa a ga dueni juijui la.”
14 Wa le a weeni nyaku de la, wa yaa chiem a nya Yeezu ale wa za wa
ŋaaŋ, alege wa an jam a miŋ wa.
15 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Ka boa ate fi a kumu? Fi a gisi ka wana?”
Mɛɛri a jam a poli ayen ka waai ale a limsi tiisaŋa la ale la a yaa weeni
wa ayen, “Dan ka fi ale yeeri m nyɔnɔwa, weeni mu juijui ate fi ta wa ga
dueni la ate m ga pa wa.”
16 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mɛɛri.”
Ate wa yaa chiem wa jigi a weeni ale wa dek tɛŋka biika ayen, “Araboni.”
Ku kiri ale, “M Sagrɔ.”

17 Yeezu a ŋman weeni wa ayen, “Kan tiri mu, dii nyiŋ la mi an diem
a cheŋ m Kowa jigi ya. Cheŋ m ŋaaŋviirima jigi a ga weeni ba ayen ku
kan beni m le ŋman cheŋ waai ale ka mi Koa ale ba koa, waai ale ka mi
Naawen ale ba Naawen la jigi.”
18 Dula jigini Mɛɛri a yaa cheŋ ŋaaŋviirima jigi a ga weeni ba ayen wa
nya ba Nyɔnɔwa kama ale dii meena ate wa weeni a sak wa ayen wa weeni
ba la.
19 Laasidi dai junɔai yok, Yeezu ŋaaŋviirima a jam tigsi ka chaab a bo
yeri dinyi po ale lik tuaataŋa meena, dii nyiŋ la ba jam a chali ka Juuma
kpaŋŋa yɔgsum. Ba le jam a kala la, Yeezu a deri jam jo za ba sunsuŋ a
yaa weeni ba ayen, “Naawen a te ni suyɔgini.”
20 Wa yaa lagri wa nitalaŋa po a sak ba ale a ŋman cheemu wa gauŋku
me ayen ba nya. Ba yaa deri jam seba ayen ka ba Nyɔnɔwa ale la ate ba
suniima a yaa peenti nna yegayega.
21 Yeezu yaa ŋman weeni ba ayen, “Naawen ale te ni suyɔgini. Mi Kowa
ale tom mi ate m jam tɛŋzuk de siuk kula po me ate mi a tom nama
yɔgyɔgla de ayen ni cheŋ tɛŋka meena demma jigi.”
22 Wa le weeni ba dila a ga nueri la, wa yaa vuusi a basi ba nyiŋ ale
weeni ayen, “Ni ŋɔa Naawen Chiika.”
23 Ni dan voŋ nuruba wabaata a te ba, Naawen ale voŋ te ba alege ni
dan kan voŋ nuruba wabaata a te ba, Naawen a kan voŋ te ba.
24 Yeezu ale jam wa ŋaaŋviirima jigi la, ba po wanyi wa waai ate ba a
wi wa ayen Tomasi yibika la, a jam ka ba po.
25 Tomasi a yaa le ŋman jam juijui ate Yeezu ŋaaŋviirima a jam tigsi
chaab la, ba yaa weeni wa ayen, “Tama nya ti Nyɔnɔwa kama.”
Tomasi yaa weeni ba ayen, “Mi a kan baga a siagi ka mi a nin nya wa
nitalaŋa po juijui ate ba pa peemaŋa a kpi la abe m pa m nisaŋa a su wa
gauŋku vurika jigini a nya.”
26 Daa ŋayopoi ale jam taam la, Yeezu ŋaaŋviirima ale Tomasi a ŋman
jam a tigsi chaab yenni po ale lik tuata meena. Yeezu a yaa ŋman jam
zaani ba sunsuŋ a weeni ba ayen, “Naawen a le te ni suyɔgini.”
27 Wa yaa weeni Tomasi ayen, “Pa fi nisaŋa a tiri mi nitalaŋa a nya juijui
ate ba pa peemaŋa a kpi la abe fi pa fi nisaŋa a su m gauŋku po a nya.
Basi fi chichamaŋa abe fi ta siaka ale mi.”
28 Tomasi yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ ale m Naawen.”
29 Yeezu a weeni wa ayen, “Fi ale a nya mi la ate fi ta siaka ale mi. Baai
a le kan nya mi ale ta siaka ale mi la, sue ale peenti.”
30 Ŋaaŋviirima nimbie Yeezu a tom ka wakperikaliisa gela nna yegayega
ate ŋa an ŋmarisi gbaŋka de po.
31 Alege ŋa de a ŋmarisi kama gbaŋka de po ayen ni ta siaka ayen Yeezu
ale varibasidɔwa, Naawen biika ate ni siaka nyiŋ ni nya nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la.

21

1 Ku le ga nyɛ maga la, Yeezu a yaa ŋman tu wa ŋaaŋviirima Galili mogi
kpeeni noai. Mogini yoi di choa ale Tiberiasi. Dii a yaa le nyɛ la ale nna.
2 Wa ŋaaŋviirima baai ale jam a tigsi dula jigini la, ale Simon Piita ale
Tomasi yibika ale Natani waai ale nyini Kena ate ka bo Galili tɛŋka po la,
ale Zebedi bisaŋa ale mba baye.
3 Simon Piita a yaa weeni ba ayen, “Mi a cheŋ kama ayen m yik juma.”

Ba yaa weeni wa ayen, “Tama me a yaali kama ayen ti va fu a cheŋ.”
Ba yaa deri a ga jo ŋaaruŋ po a cheŋ. Yok kula ba an jam nya juma a yigi
ya.
4 Vari ale veenti la saliuk ba yaa nya Yeezu ale wa za nyiamu noai, alege
ba an jam baga a miŋ wa.
5 Ba le diem a bo niŋ a cheena Yeezu jigi la wa yaa wi a bek ba ayen, “M
bisa, ni an nya juma a yigi ya?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Ti an yigi jaabɔa.”
6 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni pa ni ŋmiaka a yuk basi ŋaaruŋku juga
geŋ ate ni nya juma a yik dula jigini.” Ba le ga nyɛ dii ate wa weeni ba la,
ba yaa deri yik juma nna yegayega ate ba an ŋman baga a dari ba ŋmiaka
ate ka a jo ŋaaruŋku po.
7 Yeezu ŋaaŋviiriwa waai ate wa jam a yaali nna yegayega la ale ga nya
dii ale nyɛ la, wa yaa weeni Piita ayen, “Nuru waai ale za ti niŋ la, ka ti
Nyɔnɔwa ale la.” Simon Piita ale ga wom wa le weeni dii la, wa yaa pa
wa tuimaŋa garuku a jo lik wa dek a yaa yok zi nyiamu po ayen wa ga tu
Yeezu.
8 Ŋaaruŋku a diem jam yalima ase ka nantuok noai kobsita la ale ge ate
Piita a yok zi la. Yeezu ŋaaŋviirima baai ale diem a jam bo ŋaaruŋku po
la a yaa dari ba ŋmiaka a ta paari nyiamu noai.
9 Ba le ga nyini ŋaaruŋku po a siŋ tɛŋ la, ba yaa nya Yeezu ale wa kala
a se juma kaala bolim zuk ale pa boroboruk me a dueni wa tɛŋ.
10 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni ga lueri jumaŋa gela a ta jam.”
11 Simon Piita a yaa de ba niŋ a ga yik ŋmiaka a dari ka a ta jueli
kuŋkɔŋini, a yaa yeeri jumaŋa. Ŋa meena a jam ka juma kook ale pisinu
ale ŋata. Ŋa jam a piisi kama nna yegayega alege ba ŋmiaka an jam a
cheeri ya.
12 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni jam a kali ate ti ŋobi.” Ba wanyi me an
jam a begi wa le ka waai la, dii nyiŋ la ba meena a jam seba ayen wa ka
ba nyɔnɔwa.
13 Yeezu a yaa pa jumaŋa ale boroboruku a chari ba meena.
14 Wa le yiti kum po diipo la, wa ale wa ŋaaŋviirima tu chaab nna la a
nyɛ ka ku noai buta.
15 Ba le ga de a nueri la, Yeezu yaa weeni Simon Piita ayen, “Fi Simon,
Jɔɔn biiga, fi a yaali mi a gaamu mbala?”
Piita yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, fi seba ayen mi a yaali fu kama.”
Yeezu yaa weeni wa ayen, “Be a nya baai ale a va mu la zuk ase
naapeerik ale a nya wa pabisa zuk dii la.”
16 Yeezu a ŋman bek wa ayen, “Fi Simon, Jɔɔn biiga, fi a yaali mu?”
Piita yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, fi seba ayen mi a yaali fu kama.”
Yeezu yaa weeni wa ayen, “Be a nya baai ale a va mu la zuk ase
naapeerik ale a nya piisa zuk dii la.”
17 Yeezu a ŋman pilim bek wa ku noai butawa ayen, “Fi Simon, Jɔɔn
biiga, fi a yaali mu?”
Piita ale ga wom Yeezu ale bek wa dii ku noai butawa la, wa sui a yaa
deri kaasi ate wa yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, fi seba wie meena kama.
Fi seba ayen mi a yaali fu kama.”
Yeezu yaa ŋman weeni wa ayen, “Be a nya baai ale va mu la zuk ase
naapeerik ale a nya wa piisa zuk dii la.
18 Wensie ate mi a weeni fu. Ase fi ale diem a jam ka paalik la, fi nyiem
a gomsi ka fi dek a cheŋ fi le a yaali juijui meena la. Fi dan jam a kpagimu,
fi ale zaani kama ate nuruba a bobi fu a ta cheŋ juijui ate fi kan yaali la.”

19 Yeezu a weeni nyaku de ayen ku sak Piita ka wa le wa kpi siuk kuui po
a te Naawen zula dii la. Wa le biisi nyaku de a ga nueri la, wa yaa weeni
Piita ayen, “Jam va mu.”
20 Piita yaa cheemu a nya Yeezu ŋaaŋviiriwa waai ate wa a yaali nna
yegayega la ale wa bo ba ŋaaŋ a vi. Wala a jam le waai ale jam kala a
mɔata Yeezu Gaambasika Tigini danni ale bek wa ayen, “Ka wana a le wa
ta wa a ga bobri a sak la?”
21 Piita ale ga nya wa ale wa a vi ba ŋaaŋ la, wa yaa bek Yeezu ayen, “M
Nyɔnɔ, ku cheena ayen ku nyɛ nuruwa de jigi me ka se?”
22 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Mi a dan a yaali ayen wa boro ate m pilim
jam paari wa, fi niŋ karo, fi dek a ti an jam va mu.”
23 Yeezu ale biisi dii ale wa ŋaaŋviiro nwala la, ku yaa deri a tagli wa
ŋaaŋviirima mbala meena jigi ayen waai ate Yeezu a yaali nna yegayega
la, a kan ŋman maa kpi diipo diipo. Yeezu an jam a weeni ayen wa kan
maa kpi, alege wa weeni ka Piita ayen wa dan a yaali ayen wa boro ate
wa pilim a jam paari wa, wa niŋ karo.
24 Ka mi Jɔɔn waai ale ŋmarisi gbaŋka de la ale Yeezu a yaali nna
yegayega la. Wie ŋaai meena ale nyɛ ate mi a ŋmarisi a nyo gbaŋka
de po la, mi a nya ŋa kama ale m dek nimbie. Ti meena abe seba ayen
wieŋa de ka wensie.
25 Yeezu a tom ka tuima nna yegayega a gum mi ale ŋmarisi dii gbaŋka
de po la. Mi a poli ayen ŋa meena a dan ŋmarisi a nyo gbaŋsa po dɔk a
kan bo tɛŋka zuk a paari a dueni si du.

YEEZU TUIMTOMDƆMA TUIMAŊA GBAŊKA

1-2 Teofilos, m poom liŋ ŋmarisi te fu a weeni Yeezu ale jam bo ale ti a
piilim wa tuimaŋa dii ale sak nuruba me alege a yaa cheŋ wenŋmazuk
la. Wa yaa weeni wa tuimtomdɔ baai ate wa lueri a te wa dek la, ale pa
Naawen Chiika pagrimu a sak ba ba le ba a tom dii la.
3 Wa ale kpi la, ŋaaŋ nyiŋ ku ale jam paari daa pisinaansi la, wa yaa pa
wa dek a sak ba ate ku paari dii choa ayen ku sak ba ayen wa vua kama.
Wa yaa sak ba Naawen naamu wie.
4 Wa ale jam boro ale ba la, Yeezu a yaa ŋman weeni ba ale nin muna
ayen, “Ni kan ŋman basi Jerusalem abe ni cheŋ tɛŋ ka choa. Ni limsi ate
ni nya m Kowa tiirim buui ate wa puulim ayen wa le pa a te ni la. Nama
dek abe baga teeri ayen m poom weeni nyaku de a sak ni kama.
5 Jɔɔn a pa ka nyiam a so nuruba, alege ku kan beni ate Naawen pa wa
chiika ase soka la a sueri ni suniimaŋa.”
6 Da yeŋ ate Yeezu ale wa tuimtomdɔma a jam kala ale chaab ate ba yaa
a bek wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, yɔgyɔgla de fi le basi ate Juuma a soa ba dega?”
7 Yeezu a weeni ba ayen, “Mi Kowa ale dak da ŋaai ate wie ayen ŋa nyɛ
la, ni waai niŋ a karo.
8 Naawen a le pa wa chiika a sueri ni suniimaŋa ate ka basi ate ni ta
pagrim yegayega ate ni cheŋ Jerusalem ale Judia ale Samaria ale tɛŋka
meena nuruma jigi a sak ba mi wie.”
9 Yeezu ale biisi a nueri la, Naawen a yaa pa wa a ta jueli wenŋmazuk.
Ba yaa za a nya wa ale a jueli la, ate chiŋmari a jam lik wa ta jueli ate ba
an ŋman nya wa.
10 Ba ale za a nya la, nuruba baye a deri jam a za ba niŋ. Ba jam jo ka
garuk peeta,
11 a yaa weeni ba ayen, “Nama Galili demma, ka boa ate ni diem za a
nya chiŋmanni po? Ase nama ale nya Naawen ate wa pa Yeezuwa de a
ta jueli wenŋmazuk dii la, da yeŋ po wa le ŋman siŋ tɛŋzuk de ka dila
degadega.”
12 Tuimtomdɔma yaa nyini guuk kuui ate ba a wi ayen Olivi Guuk la
zuk a siŋ a cheŋ Jerusalem tɛŋka. Ku jam yalima ase ka mɛɛli geli la ale
Jerusalem.
13 Ba ale jam paari la, ba yaa ga jueli ŋmazuk dɔkku po ate ba poom boro
la. Ba jam ka Piita, ale Jɔɔn, ale Jeemsi, ale Andiru, ale Filip, ale Tomasi,
ale Batolomiu, ale Matiu, ale Jeemsi (Alfiyus biika), ale Simon waai ale jam
a nyɛ ayen Juuma a nya ba dek zuk la, ale Judas (Jeemsi biika).
14 Nyaba de meena, ale nipooma ale Yeezu mawa Mɛɛri ale Yeezu
suaataŋa a kasim jam wari ka Naawen puusika ale popola yena.
15 Da yeŋ ate baai meena ale ta siaka ale Yeezu la, a yaa jam jigi yeŋ
ayen ba nyɛ tuka. Ba jam paari ka nuruba kook ale pisiye. Piita yaa yiri
zaani a piilim biik ayen,
16 “M suaata ku a fe kama ayen Naawen Chiika ale weeni Deevid ayen
wa ŋmarisi dii a nyo Naawen gbaŋka po la, a chim wensie. Deevid a jam
ŋmarisi magsi chaab ale ka Judas. Wa jam ka Judas, a dak Yeezu a sak
nuru bɔanni ate ba yik wa.
17 Wa jam ka tama po wanyi a jam a tom dii ate Yeezu lueri wa ayen wa
me a tom la.”

18 (Ligi ŋaai ate ba jam tuni wa ale ge ate wa tom wabioku de la, Judas
jam pa ŋa a da ka talim. Ku ŋaaŋnyiŋ ate wa lo ate wa puuka meena a na
di sunsuŋka po ate wa nyuaataŋa meena a yaa nyini peelim.
19 Waai meena Jerusalem tɛŋka po a jam wom wanni de kama ate ba
yaa jam a wi talim bula tɛŋka ayen Akeldama. Ku kiri ale Ziimu tɛŋka.)
20 “Boan nyiŋŋa, ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po gbaŋ kanyi ate ba a wi
ayen yiila gbaŋ la ayen,
‘Basi ate wa yenni a chim yeri korok.
Basi ate nuru kan bo di po.’
Ba ŋmarisi me ayen,
‘Basi ate nuru yoŋ a tagri wa a tom wa tuimaŋa.’
21 “Dila nyiŋ la, nuru waai ale maa va tama diipo meena wuu ate
Nyɔnɔwa a jam a nyiem ale tama la,
22 a piilim a ta nyini diipo ate Jɔɔn Sokateerɔwa a jam boro la a ta jam
paari jinla danni ate Naawen yaa jam ta wa a cheŋ la, ku a fe kama ayen
nuru wala choa a maa bo ale ti a chim waai le wa weeni sak nuruba a
magsi chaab ale Nyɔnɔwa ale yiri kum po la.”
23 Ba yaa lueri nuruba baye ayen ba yaa lueri bala po wanyi. Nuruma
de jam ale Josefi. Wa jam ta ka yue ŋaye me, ate ba wi ayen Baasabas
yaase Jasitus. Wa choawa yoi me ale Matayas.
24 Ba yaa puusi Naawen ayen, “Nyɔnɔ, fi seba nuru meena sunum po
ale ka dii la kama. Be sak ti nuruma de bayewa po, fi ale lueri ka waai
25 ayen wa tagri tuimtomdɔ wa Judas tuim ŋaai ate wa basi ale cheŋ
juijui ate wa nyini la a tom.”
26 Ba yaa nak gbaŋ ayen ba lueri nuru wala ate gbaŋka a yaa lueri
Matayas ate ba yaa pa wa a gum tuimtomdɔba pi ale wanyiwa po.

2

1 Juuma dakpeeni danni ate ba a wi ayen Pentekos ale jam paari la, Yeezu
ŋaaŋviirima meena a yaa tigsi chaab jigi yeŋ.
2 Ba ale jam bo jigi yeŋ la, ba yaa wom chiok ase ŋmoruk viok la a deri
nyini wenŋmazuk a jam sueri yenni juijui meena ate ba jam kala la.
3 Ba yaa nya bolimŋiak a siŋ jam kala ba zuimaŋa zuk tɔgatɔga a nyɛ
ase giŋgeluŋta la.
4 Ate Naawen Chiika a jam sueri ba suniimaŋa a te ba pagrim ate ba
deri a biisi bisii ale kan daa ba dek tɛŋsaŋa biisa la.
5 Juuma yegayega baai nina ale muni ale wensiuku vaka la a poom jam
nyini tɛŋka meena po a jam Jerusalem tɛŋka po kama.
6 Ba ale wom dii ale nyɛ la, nuru bɔanni yegayega a yaa tigsi chaab ate
ku yaa cha ba nna yegayega, dii nyiŋ la ba wom ba ale a biisi ale ba dek
tɛŋsaŋa biisa la.
7 Ku jam ka wakperikaliik ba jigi ate ba yaa weeni chaab ayen, “Nuru
baai ale a biisi nna la, daa Galili demma?
8 Ku nyɛ ka se ate tama baga a wom ba ale a biisi ti wanyi wanyi tɛŋsaŋa
biisaŋa?
9 Tama ka Patiya dem, ale Miidi dem, ale Iilam dem, ale Mesopotamiya
dem, ale Judia dem, ale Kapadosia dem, ale Pontus dem, ale Asia dem,
10 ale Firijiya dem, ale Pamfiliya dem. ale Ejipiti dem, ale Libia demma
baai ale kala mɔata Sairini la. Ti ba gela ka Juuba, ti ba gela daa Juuba a
va Juuma wensiuku la a yaa chim nicham a nyini Aroom tɛŋka la.

11 Tama ba gela ka Kariti dem ale Arab dem. Tama a biisi ka biisa
tɔgatɔga, alege tama a wom ba ale a biisi ale ti dek tɛŋsaŋa biisaŋa a
magsi chaab ale Naawen tuimkperisaŋa wie ale ka dii la kama.”
12 Ku jam ka wakperikaliik ba meena jigi ate ba jam tuim a yaa a weeni
chaab ayen, “Ka nyaku de kiri ale boa?”
13 Alege mbala me a yaa nyɛ Yeezu ŋaaŋviirima a la ale a weeni chaab
ayen, “Nuruma de a nyu ka daam a yib.”
14 Alege Piita yaa ale za ale mbala pi ale wanyiwa la yaa weeni ale lueluk
kpioŋ ayen, “Nama Juuma ale baai meena ale bo Jerusalem tɛŋka la, ni
meena a lagri ni tueŋa a wom dii ate m tara ayen m weeni a sak ni la.
15 Ni basi ate m weeni a sak ni ayen, ni a poli kama ayen nuruma de a
nyu ka daam a yib, alege ku daa wensie. Nama kan nya ku ale diem ka
saliuk baŋ m neok wa?
16 Naawen biisiteerɔwa Joel jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen
Naawen a weeni ayen,
17 ‘Tɛŋka meena kpeglimka a dan mɔata, m le nyɛ ka nna.
M le kpiiri Naawen Chiika a nyo nuru meena suniima po.
Ni nidɔabilisa ale ni nipɔkbilisa le biisi Naawen wieŋa ase ba ka Naawen
biisiteerɔba la,
ni bipaaluku me le nya wie ase ba goa a daasim kama la,
ni nisomma me le goa goadaasima.
18 Wensie, m le poom basi me ate ka jam nuru baai ale a tom a te mu la
jigi, nidɔaba ale nipooba.
M le basi ate m Chiika jam ba jigi ate ba chim m biisiteerɔba a yaa weeni
mi ale a biisi dii la a sak nuruba.
19 M le nyɛ wakperikaliisa wenŋmazuk ale tɛŋzuk de ate nuruba nya.
Ba a le nya ziim, ale bolim ale nyuisa nna kpito,
20 wenbinni le sobri,
ate chiika tagri a muni nna ase ziim la.
Nyaŋa de meena a le nyɛ kama alege ate Nyɔnɔwa Dakpeeni a yaa jam.
21 Dila powa waai abe ale a wi Nyɔnɔwa yonni la, le nya varibasika.’
22 “Izirali demma, ni lagi tue a wom wieŋa de. Naawen lueri Yeezu
Nazaret denowa kama. Wa be va ka wala nyiŋ a nyɛ wakpeema ale
wakperikaliisa ayen ku sak ni ayen ka wa ale lueri wa. Wa abe nyɛ wieŋa
de ka nama nimbie po. Ni be seba nyaku de a chak kama nalimnyiini.
23 Yeezuwa de ate nama a yik a te tuimbaata nyam ayen ba ko wa. Ni
be ale nyɛ dii la, ka Naawen ale poli ku ayen ku nyɛ dila.
24 Alege Naawen a vari wa kama kum po a basi a yaa nak wa a yiri kum
po dii nyiŋ la wa jam daa waai ate kum a baga yik wa a tara.
25 Boan nyiŋŋa, ti kokpieŋka Deevid a ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama
a magsi chaab ale wa ayen,
‘Mi kasim jam a nya Nyɔnɔwa kama ale wa bo ale mu.
Wa kasim mɔata mu kama ate yɔgsum kan yik mu.
26 Dila nyiŋ m sui a jam peenti kama
ate m biika meena po supeentik a kasim boro.
M seba ayen m le kpi kama
alege mi a vuusi kama ale yiila,
27 boan nyiŋŋa, fi kan zɛri mu a basi ate m cheŋ kpiluŋŋɔa,
yaase fi basi ate fi welensa nuruwa a puak vorumu po.
28 Fi sak mu nyeboka siuku kama.
M le bo ale fu dii la a basi kama ate m sui peenti yegayega.’ ”

29 Piita yaa ŋman biisi ayen, “M suaata, ni basi ate m biisi lak a sak ni
ayen ni kokpieŋka Deevid a kpi kama ate ba gu wa. Wa boosuku abe diem
boro kama a jam paari jinla.
30 Wa jam ka Naawen biisiteerɔma wanyi a seba Naawen ale puulim
dii ale wa la. Naawen jam puulim kama ayen wa le nyɛ ate Deevid
ŋaaŋbisaŋa po wanyi a chim naab ase Deevid dek ale jam ka naab dii
la.
31 Deevid abe jam nya Naawen ale jam ayen wa nyɛ dii la kama, ate wa
yaa biisi a magsi chaab ale waai ate wa lueri la le wa kpi abe wa yiri kum
po la, Deevid yaa biisi ayen,
‘Naawen an jam yuk wa a basi kpiluŋŋɔa.
Wa be an jam puak vorumu po me.’
32 Naawen abe nak Yeezuwa de a yiri kum po kama. Tama abe nya wanni
de kama a yaa weeni a sak ni.
33 Naawen zak wa kama a kali wa dek juga geŋ ate wa yaa tuesi Naawen
Chiika wa Kowa Naawen jigi ase wa ale jam puulim dii ayen wa a le pa
Naawen Chiika a te wa la. Ni be ale a nya ale a wom dii yɔgyɔgla de la, ka
wa tiirimu ate Yeezu a pa kpiiri sueri tama.
34 Boan nyiŋŋa Deevid dek an jueli wenŋmazuwa, alege weeni ti Naawen
Gbaŋka po ayen,
‘Nyɔnɔwa a weeni mi Nyɔnɔwa ayen,
Kali dela, mi juga geŋ
35 ate ku ga paari diipo ate m le basi
ate fi dachaasaŋa a chim fi yom la.’
36 “Nama Izirali demma ku a fe kama ayen ni seba a chak ayen ka
Yeezuwa de ate ni yik wa a kpi jabarimu nyiŋ la ate Naawen basi ate
wa chim Nyɔnɔ ale waai ate wa lueri la.”
37 Nuruma ale jam wom Piita biika de meena a nueri la, yɔgsum yaa
yik ba nalimnyiini, ate ba yaa bek Piita ale tuimtomdɔ mbala, ayen, “Ti
suaata, ti be ti nyɛ ka se?”
38 Piita yaa tulisi ba ayen, “Ni meena basi ni tuimbaataŋa tomka abe ni
tuesi soka Yeezu Kirisita yoi nyiŋ ate wa voŋ ni wabaataŋa a te ni ate ni
yaa nya Naawen tiirimu buui ale ka Naawen Chiika la.
39 Dii nyiŋ la, Naawen jam puulim kama ayen wa ale pa tiirimu de a te
nama ale ni bisa ale baai me ale yalima la ale waai meena ate Nyɔnɔwa
tama Naawenni a wi ba a te wa dek la.”
40 Piita jam biisi ka wa bɔari nna yegayega ale deŋsi ba kpa a weeni ayen,
“Ni vari ni dek a ta nyini ninam buui ale cheena nyeka tuem nyamma jigi
la.”
41 Nuruba yegayega a jam siak a te wa ale biisi dii la kama ate ba yaa
tuesi soka. Waai meena ale jam ta siaka a maa gum ba po da dila danni
la, a jam paari ka nuruba tusa ŋata.
42 Ba kasim jam pa ka ba dek a te tuimtomdɔma sinsaŋŋa, ba an jam
poori chaab ale ba popola ale ba ŋanta ba nyeboka meena po, ba jam pa
ba dek meena a te Nyɔnɔwa ŋandiintaŋa deka. Ba jam pa ba dek me a te
ka Naawen puusa.
43 Yɔgsum nna yegayega ale jam yik waai meena. Naawen a jam va
ka tuimtomdɔma nyiŋ a nyɛ wakperikaliisa nna yegayega ale nyɛ wie me
ŋaai ale a sak ba ayen wa bo ale ba kama la.
44 Baai meena ale ta siaka a va wensiuku la, a kasim jam boro ale ka
chaab ba popola ale ba tuima jigi a pa ba ŋantaŋa a maari chaab
45 a pa ba ŋantaŋa a da a pa ligraŋa a chari chaab a magsi ale ba wanyi
wanyi ale sum a yaali dii la.

46 Daa meena ba kasim a nyɛ ka tuka ale popola yena Juuma Puusika
Yenni po. Ba maa chaab me ba yeeŋa po a de ba ŋandiintaŋa ale supeentik
ale chaab
47 ale a pak Naawen, ale ta supeentik ale nuruba meena. Daa meena
Nyɔnɔwa a ta ka nuru baai ale a nya varibasika la jam a gum ba po.

3

1 Da yeŋ ate Piita ale Jɔɔn a yaa yiri wenbalini (baŋ buta) a cheŋ Juuma
Puusika Yenni ayen ba puusi Naawen. Diipo ate tɛŋ kala nuruba ga a puusi
Naawen la ale la.
2 Juuma Puusika Yenni a jam ta ka noa bɔari. Nɔanni dinyi yoi ale Nalim
noai. Nuru ale jam chim gbaruk a ta nyini wa biamu danni ate ba yaa
kasim ta wa daa meena a jam a dueni Puusika Yenni nɔanni ate ba a wi
ayen Nalim Noai la. Ba yaa nyiem ta wa jam ayen wa a juisi nuru baai ale
a jo Juuma Puusika Yenni po la.
3 Wa ale jam nya Piita ale Jɔɔn ale ba cheena ayen ba jo la, wa yaa juisi
ba ayen ba te wa jaab.
4 Ba yaa nya wa nina po nna ziim, ate Piita yaa weeni wa ayen, “Nya
tama.”
5 Wa yaa kasim a nya ale a yiili ayen wa ale nya ka jaab ba jigi.
6 Alege Piita yaa weeni wa ayen, “Mi ka ligra, alege m le te fu ka mi ale
ta jaab buui la. Yeezu Kirisita Nazaret denowa yonni nyiŋ ate mi a weeni
fu ayen fi yiri zaani cheŋ.”
7 Piita yaa yik wa juga nisaŋa a maa maari wa ate wa yiri. Nuruwa
naŋsaŋa a le kunaŋa a deri ta pagrim nna nwuli
8 ate wa yok jueli wein a jam zi a yaa va ba a maa bo Juuma Puusika
Yenni po a cheŋ ale yok a zi a pak Naawen
9 ate nuruma meena a nya wa ale a cheŋ ale a pak Naawen la
10 ate ba yaa miŋ ayen wa ka waai ale a kali Nalim Nɔanni a juisi la. Ku
yaa chim wakperikaliik nna yegayega a te ba.
11 Piita ale Jɔɔn a yaa pilim jam bo ka Yenni po juijui ate ba a wi ayen
Solomon Posuk la. Nuruwa ale jam bobi Piita ale Jɔɔn nna keŋkeŋ a ta la,
ku yaa cha nuruma meena ate ba yaa chali cheŋ Piita ale Jɔɔn jigi.
12 Piita ale nya nuruma la wa yaa weeni ba ayen, “Izirali demma, ka boa
ale soa ate ni basi ate wanni de a cha ni? Be ka boan me ale soa ate ni a
nya ti dila? Nama poli ayen ku ka tama dek pagrim nyiŋ yaase ti dek wein
siuk tuima nyiŋ ale soa ate tama nyɛ ate nuruwa de a baga a cheŋ?
13 Aawo, ku ka Abraham ale Aizik ale Jekob ale ti kokpieŋsaŋa Naawenni
ale te zula wa tomteerɔwa Yeezu. Alege nama ale yik wa a te Gominawa
Paalɔt a yaa zɛri wa wa niŋ. Paalɔt jam poom a yaali ayen wa vari wa a
basi kama alege nama zɛri.
14 Yeezu a jam ka welensa ale wayɔrisima nyɔnɔ, alege nama zɛri wa
kama alege weeni Paalɔt ayen wa yeeri nuru koorowa a te ni.
15 Nama be ko ka nyuvuri teerɔwa. Naawen abe nak wa yiri kum po
kama. Tama be nya wanni de kama a yaa weeni a sak ni.
16 Ku be poom ka wala yonni pagrim nyiŋ ale siaka wa yonni nyiŋ ate
nuruwa de ate ni seba wa la a nya nyiŋyɔgsa ate ni a nya wa ate wa ta
pagrim. Ni ale a nya dii nna la, ku ka siaka Yeezu yonni nyiŋ ate nuruwa
a tara a yaa nya nyiŋyɔgsa nalimnyiini nama meena nimbie po.
17 “Yɔgyɔgla de m suaata, m seba ayen nama ale ni kpaŋŋa ale nyɛ Yeezu
dii la, ni ze kama, ate ni nyɛ.

18 Alege, nama ale nyɛ dii la, ku ka Naawen ale pa te wa biisiteerɔma
meena dila po dila powa a yaa weeni ayen, ku a fe kama ate waai ate wa
lueri la a nam. Ku sum jam chim ka wensie.
19 Dila nyiŋ ni be tagri a basi ni tuimbaataŋa ate Naawen a voŋ a te ni.
Ni dan nyɛ dila supeentik ale nyini Nyɔnɔwa jigi a jam ni jigi
20 ate wa basi ate Yeezu waai ale ka Kirisitawa ate wa poom lueri wa a
te ni la a yaa jam ni jigi.
21 Wa ale kasim bo ka wenŋmazuk ate ku ga paari diipo ate wa le jam
nyɛ wie meena a magsi ase Naawen ale jam pa wa biisiteerɔ welensaŋa a
biisi dii dila po dila po la.
22 Boan nyiŋŋa, Moosis a weeni kama ayen, ‘Nyɔnɔwa fi Naawenni a le
tom ate biisiteerɔ jam ase mi la. Biisiteerɔwa de a chim ka ni dek nuru.
Ku be a fe kama ayen ni siak a va wari meena ate wa a weeni ni ayen ni
nyɛ la.
23 Nuru waai abe ale kan a va dii ate biisiteerɔwa de a weeni la, ku a fe
kama ayen Naawen poori wa nuruma po a kaasi wa.’
24 Biisiteerɔma baai meena ale biisi a ta nyini Samuel la, ale baai me
ale pa saŋ wa la, bala meena a biisi magsi chaab ale ka wie ŋaai ale nyɛ
daaŋa de la.
25 Nama be ka biisiteerɔma de bisa. Naawen abe ale jam nyɛ noayeŋka
dila po dila po ale ni kokpieŋsaŋa la, nama abe maa ta noayeŋ kala me
kama ase wa ale jam weeni Abraham ayen, ‘M le va ka fi ŋaaŋbisaŋa nyiŋ
a niak waai meena tɛŋzuk.’
26 Dila nyiŋ ate Naawen lueri wa yomowa de niŋ tom wa nama jigi ayen
wa te ni niaka. Niaka de ale wa a le nyɛ ate nama waai meena a basi wa
gaasa suitaŋa vaka.”

4

1 Ba ale jam boro a biisi ale nuruma la, Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale
Juuma Puusika Yenni limsidɔma kpagini ale nuru baai ate ba a wi ayen
Sajusi la, a yaa maa chaab a jam ba jigi
2 ale supuurim dii nyiŋ la Piita ale Jɔɔn a jam a sak nuruma kama ayen
Yeezu a yiri kum po kama. Dila abe a sak kama ayen baai ale kpi la a le
yiri kum po kama.
3 Dila nyiŋ ba yaa yik Piita ale Jɔɔn a lik ate vari veenti dii nyiŋ la, ku
jam poom deri ka junɔai.
4 Alege baai yegayega ale wom ba sinsaŋŋa la, a jam siak a te ŋa kama
ate ba meena a gum chaab paari nidɔaba tusa ŋanu.
5 Vari ale veenti la, Juuma nalimaŋa ale nisomma ale Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma a jam tigsi chaab Jerusalem tɛŋka.
6 Ba jam tu chaab ale ka Anasi waai ale ka Juuma Puusika Yenni kpagi
kpeeni la, ale nuru baai ate ba a wi ayen Kayafas ale Jɔɔn ale Alezanda la
ale baai meena ale ka Anasi dɔkdemma po la.
7 Ba yaa yik tuimtomdɔma a zaani ba niŋ a bek ba ayen, “Ka boan jaab
pagrim nyiŋ a yaase ka wana yoi nyiŋ ate nama nyɛ nna?”
8 Naawen Chiika abe ale jam sueri Piita la, wa yaa tulisi ba ayen,
“Nuruma kpaga ale nisomma,
9 Nama a dan a bek tama jinla a magsi chaab ale wamaŋ kaai ate ti nyɛ
a te gbaruku la ale jaab buui nyiŋ ate nuruwa de a nya nyiŋyɔgsa la,
10 ku a fe kama ayen nama meena ale Izirali tɛŋka demma meena a seba
ayen ka Yeezu Kirisita Nazaret denowa waai ate ni yik kpi jabarimu nyiŋ

ate Naawen nak wa yiri kum po la, wala yonni nyiŋ ate nuruwa de ale za
ni niŋ la a nya nyiŋyɔgsa.
11 Ba ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po la ka wensie a magsi chaab ale
Yeezu ayen,
‘Tintain dii ate seeroma a zɛri la a chim ka tintain maŋ ŋa meena po.’
12 Varibasika a va ka wala nyiini nyiŋ a jam. Nuru ka tɛŋzuk de ate Naawen
a te ti ate kula nyɔnɔwa a baga vari ti a basi. Ka wala nyiini.”
13 Ba ale jam nya ale Piita ale Jɔɔn a ta pagrim a baga biisi nna alege ba
an zamsi gbaŋ a paari niŋ la, ku yaa cha ba nna yegayega ate ba yaa miŋ
ayen ba jam boro ale ka Yeezu.
14 Alege ba jam ka wari a weeni, dii nyiŋ la, nuru waai ate ba tebi la a
jam za ale ka Piita ale Jɔɔn.
15 Ba yaa weeni ba ayen ba nyini kpaŋŋa dɔkku po a nyini peelim. Piita
ale Jɔɔn ale ga nyini la, kpaŋŋa yaa deri piilim a biisi ale chaab ayen,
16 “Ti baga a nyɛ nuruma de ka se? Wakperikaliika de ate ba nyɛ nna ate
waai meena Jerusalem tɛŋka po a nya la? Ti be an baga a nak nampaga
me ale di me.
17 Ti be dan a yaali ayen wanni de a kan ŋman tagli jigi meena, ni basi
ate ti kaam ba ayen ba kan ŋman pa Yeezu yonni nyiŋŋa a biisi wari ale
waaiya.”
18 Ba yaa wi Piita ale Jɔɔn a kaam ba ayen ba kan ŋman pai Yeezu yonni
nyiŋ a biisi a yaase ba sak waaiya.
19 Alege Piita ale Jɔɔn a yaa tulisi ba ayen, “Nama dek a be weeni nyaku
de ase ka ku kuna dek ale magsi Naawen jigi ase ka ti zuli nama yaa ti zuli
Naawen ya?
20 Boan nyiŋŋa, tama an baga basi dii ate tama dek a nya ale wom la
biiga.”
21 Kpaŋŋa a yaa ŋman kaam ba ale nin muna a gum du a yaa basi ba
ate ba cheŋ, dii nyiŋ la ku jam pagra kama ate ba nya siuk a te ba waalika,
boan nyiŋŋa, nuruma meena a kasim jam a te ka Naawen pimpauk ale dii
ale nyɛ la.
22 Dii nyiŋ la, nuru waai ate wakperikaliika de a jam nyɛ wa jigi ate wa
nya nyiŋyɔgsa la, a jam gaam bena pisinaansi kama.
23 Ba ale jam pa Piita ale Jɔɔn a basi la, ba yaa pilim ŋman cheŋ ba
Kirisita bisa vaanchaama jigi a weeni a sak ba Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale nisomma ale weeni ba dii la.
24 Ba ale wom la, ba yaa maa chaab a puusi Naawen ayen, “Ti Nyɔnɔ,
fi waai ale nyɛ wenŋmazuk ale tɛŋ ale nyakpeemu ale ŋanta baai meena
ale bo ba po, ate fi soa ba la,
25 fi va Naawen Chiika nyiŋ a pa biisi ale ti kokpieŋka Deevid waai ale
ka fi tomteerɔ la ate wa yaa weeni ayen,
‘Ka boa ale soa ate nuru baai ale kan daa Juuba la sue a puuri nna
yegayega?
Ka boa ale soa ate nuruma ta popola kayaata?
26 Tɛŋka meena nalimaŋa gomsi ba dek a magsi ka kpaliŋ.
Niŋdeeroma de meena abe nyɛ ka tuka ayen ba nyɛ kpaliŋ ale
Nyɔnɔwa Naawen ale Kirisitawa ate Naawen a weeni ayen wa le
tom wa la.’
27 Ku be sum ka wensie, Naawa Ayerod ale Gominawa Pontios Paalɔt a nyɛ
tuka kama tɛŋka de po ale Izirali dem ale baai ale kan daa Izirali dem la
a maa chaab a zok ayen ba nyɛ Yeezu waai ale ka tomteerɔ weleŋka ate fi
nyɛ wa ate wa chim Kirisitawa la wari.

28 Ba tu ka chaab ayen ba nyɛ wanni de, alege ba ŋman ze ayen ka fi dek
ale fi pagrim popola ayen di la nyɛ.
29 Yɔgyɔgla de, Nyɔnɔ, nya ba ale a nyigsi ti dii ale popola ŋaai ayen ba nyɛ
ti jigi la. Be basi ate tama fi tomteerɔma a ta pagrim a biisi fi wamaŋsaŋa
abe ti kan a chali yɔgsum.
30 Pa fi pagrimu a tebi nuruba, abe fi te siuk ate ti pa fi tomteerɔ weleŋka
Yeezu yonni a nyɛ wakperikaliisa ate nuruba nya.”

31 Ba ale jam puusi a nueri la, juijui ate ba jam kala la, a yaa jam a choa.
Naawen Chiika a jam sueri ba meena suniimaŋa kama ate ba yaa deri
piilim a biisi Naawen wamaŋsaŋa ale nyiŋpagra.

32 Baai meena ale jam ta siaka ale Yeezu la, a jam ta ka noai yeŋ ale
popola yena. Ba waai jam karo a weeni ayen wa ŋanta baai ate wa ta la
ka wa dek wa nyiini ŋanta, alege ba meena a pa ba ŋantaŋa a chari ka
chaab.
33 Tuimtomdɔma a yaa jam a sak kama ale pagrim ayen ba nya Yeezu
ale yiri kum po la kama. Naawen a jam niak ba kama nna yegayega.

34 Nuru a jam ka ba po a nam a yaali jaabɔa. Baai meena ale jam soa
tɛŋsa ale yie la, a pa da kama, a ta ligraŋa

35 a jam a te tuimtomdɔma. Ligraŋa de ba yaa pa kama a chari ba meena
a magsi chaab ale ba wanyiwanyi ale sum a yaali ligra dii la.

36 Nuru wanyi ale jam boro. Wa yoi ale Josefi. Wa jam ka Livai deno ate
ba biak wa tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Saipurus la. Tuimtomdɔma a jam te
wa ka yoi ayen Banabas. Di kiri ale nuru waai ale a deŋsi nuruba kpa la.

37 Nuruwa de waai ale jam ka ba po la, a yaa jam pa wa tɛŋ a da a yaa
ta ligraŋa a jam te tuimtomdɔma.

5

1 Alege nuru ale jam boro. Wa yoi ale Ananaiyas. Wa powa yoi ale Safira.
Ba yaa maa chaab a pa ba ŋanta a da.

2 Ba yaa maa chaab a poori ligraŋa ŋa gela a ta ba dek ale ge nŋala a te
tuimtomdɔma.

3 Ba ale ta ligraŋa a jam tuimtomdɔma jigi la, Piita yaa bek wa ayen,
“Ananaiyas, ka boa ale soa ate fi basi ate Sitaana paasi fu ate fi velim ale
Naawen Chiika alege a yaa tali tɛŋka ligraŋa gela?

4 Diipo ate fi an diem pa ka a da la, daa fi ale jam soa ka? Fi be ale pa
ka me a da la, ligraŋa me daa fi ale soa? Be ka boa ale soa ate fi poli a nyɛ
wanni de? Nya de, fi an velim ale daa nurubiiga, fi velim ale ka Naawen.”

5 Ananaiyas ale wom nna la, wa yaa deri lo tɛŋ a kpi ate yɔgsum nna
yegayega a yaa yik baai meena ale jam wom nyaku de la.

6 Nidɔa paaluk baai ale jam bo dula la a yaa pa garupali a vili wa nyiŋka
a ji wa ta nyini cheŋ a ga gu.

7 Ku ale ga beni maga dek la, wa powa a yaa jam jo. Wa jam ze dii ale
nyɛ la.

8 Piita a yaa weeni wa ayen, “Weeni a sak mu, fi ale fi chorowa ale pa
ni tɛŋka da la, ka ligraŋa meena ale la ate nama a ta jam?”

Nipowa yaa tulisi Piita ayen, “Mm, ŋa meena ale la.”

9 Piita yaa bek wa ayen, “Be ka boa ale soa ate fi ale fi chorowa a maa
chaab ayen ni nyɛ Nyɔnɔwa Naawen Chiika a nya? Nya de, nidɔa baai ale
ta fi chorowa a ga gu la, a ŋman cheena kama dɔkku noai yɔgyɔgla de. Ba
be a le ji fi me kama a ta nyini ga gu.”

10 Wa yaa deri lo Piita naŋsa tɛŋ a kpi. Nidɔa paaluku a yaa jam jo a
nya ale wa kpiya ate ba yaa ji wa a ta nyini a ga gu wa chorowa tɛŋ.
11 Yɔgsum nna yegayega a yaa jam yik Kirisita bisaŋa meena ale baai
meena me ale jam wom wieŋa de la.
12 Tuimtomdɔma kasim jam a nyɛ ka wakperikaliisa nna yegayega
nuruma po. Baai ale ta siaka la, a kasim jam a nyɛ tuka ale chaab ka
Solomon Posuku jigini Juuma Puusika Yenni po.
13 Nuru waai ale jam kan daa ba po la a jam a chali ka yɔgsum ayen wa
pa wa dek a gum ba po. Alege nuruma a kasim jam a te ba ka pimpauk
nna yegayega.
14 Nuru bɔari nna yegayega nidɔaba ale nipooba baai ale jam ta siaka
ale Nyɔnɔwa la a kasim jam a gum ba po.
15 Tuimtomdɔma ale jam a nyɛ dii la a basi kama ate nuruba ji
yɔgnyeensa ale gaduaata ale taasa a ta ba nyini suitaŋa niŋsa ayen Piita
a dan va a taam abe wa yisuŋku a jogi va ba zuk a taam.
16 Nuru bɔari nna yegayega a jam nyini tɛŋ sii ale kala gilim Jerusalem
tɛŋka la a ta nuru baai ale a yuak a yaase chichiribaata a bo ba zuima po
la a jam. Ba meena jam nya nyiŋyɔgsa kama.
17 Alege Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni ale wa vaanchaama meena
Sajusi demma a yaa jam a de nyuri ale tuimtomdɔma.
18 Dila nyiŋ la, ba yaa yik tuimtomdɔma a lik dɔk kuui po ate ba a lik
waai meena ku po la.
19 Yok kuui ate ba lik ba la, Naawen sabiilo a yaa jam lak likka diinaŋa
noaŋa a ta tuimtomdɔma a nyini a yaa weeni ba ayen,
20 “Ni cheŋ a ga jo zaani Juuma Puusika Yenni po a weeni nuruma
nyuvuri paalini de kiri ale ka dii la.”
21 Tuimtomdɔma yaa siak wa nɔanni a yaa yiri saliuk yokyok a ga jo
Juuma Puusika Yenni po a sak nuruma.

Dila powa Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa kpagi kpeeni ale wa vaan-
chaama yaa wi Juuma nisomma meena ate ba jam jigi yeŋ a nyɛ tuka.
Ba yaa tom nuruba ayen ba cheŋ likka diinaŋa a ga ta tuimtomdɔma a
jam ba niŋ.
22 Alege nuruma baai ate ba tom ayen ba ga ta ba a jam la a yaa cheŋ
ga a paari alege tuimtomdɔma ka likka dɔkku po ate ba pilim ŋman jam
a weeni a sak ba ayen,
23 “Tama ale ga a paari likka dɔkku la ku jam lik kama nalimnyiini ate
baai ale za a limsi la a diem za a limsi. Alege tama ale ga lagi dɔkku nɔanni
la, tama an nya nuru du.”
24 Juuma Puusika Yenni limsidɔma kpagini ale Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale ga wom dila la, ba yaa tuim ate ba a poli jaab buui ate wanni
de le ta jam la.
25 Nuru wanyi a yaa jam jo ba jigi a weeni ba ayen, “Ni wom de, nuru
baai ate ni yik a lik la, a za Juuma Puusika Yenni po a sak nuruma.”
26 Puusika Yenni limsidɔma kpagini ale wa nuruma a yaa maa chaab a
cheŋ a ga ta tuimtomdɔma a ŋman jam. Ba an jam nyɛ pagrim a yik ba
dii nyiŋ la ba jam a chali ka yɔgsum ayen nuruma nin zaan yuk ba ale
tintana.
27 Ba yaa ta tuimtomdɔma a jam zaani kpaŋŋa niŋ ate Juuma Puusika
Yenni kpagi kpeeni a yaa bek ba ayen,
28 “Tama an weeni ni ale nin muna ayen, ni kan pa Yeezu yonni nyiŋ
a sak nuruba? Alege nama dek abe nya ni ale kasim a pa ni sinsaŋŋa a

sueri Jerusalem tɛŋka po dii la. Ni be a yaali kama ayen ni weeni ayen ka tama ale soa ate wa kpi?”

29 Piita ale tuimtomdɔ mbala a yaa tulisi ayen, “Ku a fe kama ayen ti siak a te Naawen noai a gaam nurubiik noai.

30 Ni ale yik Yeezu a kpi jabarimu nyiŋ a ko wa la, tama ale ti koma Naawenni a nak wa a yiri kum po kama.

31 Naawen zak wa kama a kali wa dek juga ase Niŋdeero ale Varibasidɔ la ayen ku te Izirali demma siuk ate ba basi ba wabaataŋa tomka ate ba nya wabaataŋa voŋteka.

32 Naawen Chiika waai ate Naawen a pa a te baai ale a zuli wa noai la, ale a weeni wieŋa de. Tama abe maa nya wieŋa de kama ate ti weeni a sak nuruba.”

33 Kpaŋŋa ale wom nna la, ku yaa puuri ba sue nalimnyiini ate ba jam a yaali ayen ba ko ba.

34 Alege kpaŋŋa po wanyi a jam ka Farisii. Wa yoi ale Gamaliil. Wa jam ka Juuma Sinsaŋŋa sagrɔ. Waai meena a kasim jam a te wa zula ka nna yegayega. Wala a yaa yiri zaani kpaŋŋa po a weeni ayen ba ta tuimtomdɔma a nyini peelim ate ku nyɛ maga dega.

35 Wa yaa weeni tuka demma ayen, “Izirali demma, ni kpesi ni dek ale ni ale ni nyɛ dii nuruma de jigi la.

36 Nama dek baga teeri ayen nuru waai ate ba a wi ayen Teudasi la a jam pa wa dek a sak kama ayen wa ka nuru kpioŋ nna yegayega ate nuruba yaa jam paari nidɔaba kobsinaansi a pa ba dek a te wa. Alege Aroom demma ko wa kama ate wa ŋaaŋviirima meena a jam waaŋ chaab ate wa wanni me a be.

37 Dila ŋaaŋnyiŋ ate Judas Galili denowa me a jam jam diipo ate ba jam boro a chiini nuruma la. Wa ale jam jam la, nuru bɔari ale jam va wa me. Alege ba ko wa me kama ate wa nuruma meena a waaŋ chaab.

38 Dila nyiŋ ate mi a weeni ni ayen ni kan nyɛ nuruma de wariya. Ni basi ba ba dek ba nyiini. Boan nyíŋŋa, ba ale poli dii ale a nyɛ ba nyeka la, ku dan nyini ka nurubiik dek popola jigi, ku a le murum be kama,

39 alege ku dan nyini ka Naawen jigi, ni an baga ale nak a yiak ba. Ni be kpesi ni dek ate ni kan kpalim chaab ale Naawen ya.”

Gamaliil ale weeni dila a ga nueri la, ba yaa deri pa wa sinsaŋŋa,

40 a yaa wi ate tuimtomdɔma jo ate ba nak ba ale weeni ba ale nin muna ayen ba kan pa Yeezu yonni nyiŋ a biisi wariya, alege basi ba ate ba cheŋ.

41 Tuimtomdɔma ale jam basi ba la, ba sue a jam peenti kama dii nyiŋ la, ka Naawen ale pa ba a chim nuru baai ale magsi ayen ba nam a nya chivie Yeezu yonni nyiŋ la.

42 Daa meena Juuma Puusika Yenni po ale nuruba yie po ba kasim jam bo ka ŋa po a sak nuruba ayen Yeezu ka Kirisitawa (waai ate Naawen a weeni ayen wa a le tom ate wa jam la).

6

1 Va ŋala po ate Yeezu ŋaaŋviirima a yaa jam piisi a gum du la, kpaliŋ a yaa jam yiri ba sunsuŋ, Juuma baai ale jam a biisi Giriki demma biika la, ale baai me ale jam a biisi Juuma biika la. Baai ale jam a biisi Giriki biika la, a jam a ŋuuni kama ayen ba pukoŋŋa a kan jam maari a nya ligi ŋaai ate nuruba jam pa a chari daa meena la.

2 Tuimtomdɔma pi ale bayewa a yaa wi ŋaaŋviirima meena ate ba jam jigi yeŋ ate ba weeni ba ayen, “Ku an magsi ayen ti basi Naawen wamaŋsaŋa sakka abe ti ta ligra tuima.

3 Dila nyiŋ m suaata, ni lueri nuruba bayopoi baai dek ate nama a seba
ayen Naawen Chiika ale yam, sueri ba kama la, ate tama yaa pa ligra
tuimaŋa de a nyo ba nisima po.
4 Abe tama dek a pa ti dek a te Naawen puusa ale wa wamaŋsaŋa sinsaga
ase ti ale kasim a nyɛ dii la.”
5 Ba meena sue a yaa kasim jam peenti kama ale tuimtomdɔma ale weeni
dii nna la. Ba yaa lueri Sitiven waai ale jam ta siaka nalimnyiini la ale ta
Naawen Chiika me la. Baai ale pa saŋ la ale: Filip, ale Porokorus, ale
Nikano, ale Timon, ale Paminas, ale Nikolasi. Wa jam nyini ka Antiok a
yaa tagri wa dek dila po dila po maa va Juuma wensiuku alege wa daa
Juu.
6 Ba yaa pa ba a sak tuimtomdɔma ate ba puusi Naawen a te ba a pa ba
nisima a vi ba zuk.
7 Naawen wanni a yaa kasim jam a tagli Jerusalem meena ate
ŋaaŋviirima ale bo dula la a jam piisi a gum du. Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa yegayega me a jam ta siaka ale sinsaŋŋa kama.
8 Sitiven abe jam ka waai ate Naawen a te wa niaka nna yegayega ate
pagrim a sueri wa la. Wa jam tom ka wakperikaliisa nna yegayega nuruma
sunsuŋ.
9 Alege tuka dɔk kunyi po nuruba ale jam boro a te ba dek yue ayen
Aŋmandaayom. Juuma ale jam maa nyini Sairini ale Alezandiria ale
Silisiya, ale Asia tɛŋsaŋa la a yaa jam maa bo ba po. Nya ba de meena a
yaa jam maa chaab a ta nampaga ale Sitiven.
10 Alege Naawen Chiika a jam te Sitiven ka yam ate wa dan jam biisi
wari, ba an baga a tulisi wa.
11 Ba yaa biisi ale noamasim ale nuruma ayen ba weeni ayen ba wom
ale wa a le Moosis ale Naawen.
12 Ba ale nyɛ nna la, ku yaa te nuruma ale nisomma ale Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma nyiŋpagra ate ba yik Sitiven ale pagrim a ta wa a cheŋ tuka
kpaŋŋa jigi.
13 Ba yaa ta nuruba ba gela a jam jo ayen ba velim a te wa a weeni
ayen, “Nuruwa de a kasim a le ti Juuma Puusika Yeri Weleŋka ale Moosis
Sinsaŋŋa kama.
14 Tama wom kama ale wa weeni me ayen Yeezuwa de a le daasi Juuma
Puusika Yenni a lonsi abe wa tagri kisi tii meena ate Moosis a te ti la.”
15 Baai meena ale kali kpaŋŋa tuka dɔkku po la, a yaa kasim jam a nya
Sitiven nna zii, a yaa nya ale wa nimbidiaka a nyagsi nna ase Naawen
sabiilo nimbidiak la.

7

1 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni yaa bek Sitiven ayen, “Nuruma ale
a weeni dii la ka wensie?”
2 Sitiven yaa tulisi wa ale biik ayen, “M suaata ale m koba, ni lak tue a
wom mi ale ta dii ayen m biisi la. Naawen waai ate ku magsi ayen nuruba
a zuli wa la, a jam pa wa dek a sak ti kowa Abraham kama. Dila powa,
Abraham diem jam bo ka Mesopotamiya tɛŋka. Wa an diem jam cheŋ
Yaran Naawen yaa jam jam wa jigi Mesopotamiya tɛŋka po
3 a weeni wa ayen, ‘Basi fi tɛŋka ale fi dɔkdemma abe fi cheŋ tɛŋ kaai
ate mi ayen m dak a sak fu la.’
4 “Abraham yaa basi Kaldiya tɛŋka ale ge cheŋ a ga bo Yaran tɛŋka.
Abraham kowa ale ga kpi la, Naawen yaa weeni Abraham ayen wa jam
tɛŋka de ate ni boro yɔgyɔgla nna la.

5 Dila powa Naawen an jam te Abraham tɛŋka de juijuiya ayen Abraham
dek abe soa dela ale fiifiik me la. Alege Naawen jam puulim kama ayen
wa a le pa ka a te wa ate wa ale wa ŋaaŋbisa meena a soa ka. Diipo ate
Naawen weeni Abraham nna la, wa jam diem ka biiga.
6 Naawen ale weeni wa dii la ale nna ayen, 'Fi ŋaaŋbisaŋa a le cheŋ ka
satɛŋ a ga chim nicham ate ba deri pa ba a chim yom dula jigini. Tɛŋ kala
demma le basi ate ba nam ate ku ga paari bena kobsinaansi.
7 Alege tɛŋ kala ate ba tom a te la, mi le bo ka buusa. Dila ŋaaŋnyiŋ ba
a le basi tɛŋ kala abe ba nyini a jam dela jigini a te mi zula.'
8 Naawen yaa weeni Abraham ayen wa gebi wa yoanni ate ku sak ayen
wa ale Abraham a yaa ta ka noai yeŋ ale chaab. Abraham a yaa biak Aizik
a gebi wa me yoanni wa biam da naaniŋ dai. Aizik me yaa biak Jekob ate
Jekob me a yaa chim wa bisa pi ale bayewa ko. (Bisaŋa de ale se Izirali
yezuima pi ale ŋayewa.)

9 "Jekob bisaŋa yaa a de nyuri ale ba suoku Josefi a deri yik wa a da ate
wa chim yomo Ejipiti tɛŋka. Alege Naawen a jam bo ale wa kama
10 a maa maari a vari wa a basi nalimnyiini ale dii meena wuu ale a
daani wa la. Josefi ale din jam a zaani Ejipiti nakpioŋku niŋ la, Naawen
yaa te wa nyɛ maŋ ale yam ate ku peenti Ejipiti naawa poi ate wa deri nyɛ
Josefi ate wa chim Ejipiti ale wa Yenni Gomina a nya tɛŋka ale wa Yenni
zuk.
11 Kom a yaa jam jam Ejipiti ale Keenan tɛŋsaŋa ate ninam nna yegayega
a yaa jam. Ti kokpieŋsaŋa an jam baga a nya ŋandiinta.
12 Jekob ale wom ayen ŋandiinta a bo Ejipiti tɛŋka la, wa yaa tom wa
bisaŋa ti koma ayen ba cheŋ dula jigini. Ba piilim chelim ale la.
13 Ba ale ŋman pilim cheŋ dii a nyɛ buye la, Josefi a yaa basi ate wa
suaataŋa a miŋ wa, ate Naawa a yaa seba Josefi dɔkdemma.
14 Josefi yaa te tuntomiŋ wa kowa Jekob a weeni wa ayen wa ale wa
dɔkdemma meena nuruba pisiyopoi ale banuwa a jam Ejipiti tɛŋka a maa
boro ale wa.
15 Jekob a yaa koalim cheŋ Ejipiti tɛŋka a bo dula a yaa kpi ate ti
kokpieŋsaŋa me kpi
16 ate ba yaa pa ba a ta jam tɛŋka de juijui ate ba a wi ayen Sikiim la
a gu ba. Ba jam gu ba ka vorub buui po ate ba gu Abraham la. Abraham
dek ale jam da vorumu ale ligra Ayaamo bisaŋa jigi Sikiim tɛŋka po.

17 "Alege Naawen ale jam puulim dii ale Abraham la a jam mɔata kama.
Ti nuruma a yaa ŋmasi jam a piisi a gum du Ejipiti tɛŋka po.
18 Naawa ale jam kpi la ku ŋaaŋnyiŋ ate naab wa choa a yaa ŋman jam
soa Ejipiti tɛŋka a nya. Dila po wa Josefi a jam poom kpi kama ate ku beni.
Napaalika de jam ze Josefi.
19 Wala a jam ta ka gaasa nna yegayega ale ti kokpieŋsaŋa a fe ba ayen
ba pa ba biluaataŋa a ta nyini peelim a dueni ate ba kpi.
20 Dila powa ale ba jam biak Moosis. Wa jam nala ka nna yegayega. Wa
jam bo ka wa kowa yenni ate ba a nya wa zuk ate ku ga paari chiisa sita.
21 Ba ale jam maa pa wa a dueni peelim ayen wa kpi la, naawa le ale
jam pa wa ate wa chim wa dek biik a yaa a nya wa zuk.
22 Ba jam sak wa kama Ejipiti demma Yammu meena ale ka dii la ate wa
yaa chim nuru kperikaliik wie po ale wa biik po.

23 "Moosis ale chim paari bena pisinaansi la, ku yaa jam wa popola po
ayen wa cheŋ ga nya wa suaataŋa Izirali bisaŋa.

24 Wa yaa nya ale Ejipiti deno wanyi ale wa a nyɛ Izirali deno wanyi
gaasa nna yegayega. Moosis yaa ga ayen wa maari wa suoku Izirali
denowa. Wa yaa nyɛ dila a deri ko Ejipiti denowa.
25 Wa jam poli kama ayen wa dek nuruma le miŋ ayen Naawen le pa ka
wa a vari ba a basi, alege ba an jam miŋya.
26 Vari ale veenti la Moosis yaa nya ale Izirali demma baye a ta chaab
ate wa yaa pii nyiŋ ayen wa gaari ba. Wa yaa weeni ba ayen, 'Nidɔaba, ni
wom de, ni ka suaata, ka boa ale soa ate ni a kpaliŋ chaaba.'
27 Alege nuru waai ale jam a namsi wa choawa la a yaa tusi Moosis ate
wa taam nakpiak ale ge bek Moosis ayen, 'Ka wana ale ti an bobi fi naam
ate fi a biisi tama biisa?
28 Fi a yaali ayen fi ko mi me kama ase deemwa ate fi ko Ejipiti denowa
dii la?'
29 Moosis ale wom nna la, wa yaa basi Ejipiti tɛŋka ale yiri chali cheŋ a
ga bo Midian tɛŋka. Dula jigini wa yaa biak bisa baye.

30 "Bena pisinaansi ale ga taam la, Naawen sabiilo a yaa jam Moosis jigi
sagini po guuk kuui ate ba a wi ayen Sinaai Guuk la tɛŋ. Sabiilowa a jam
a pa wa dek a sak Moosis bolimu po ate Moosis yaa nya bolimu ale bu a
nyɛ nna ase bu a de tiib la.
31 Moosis ale jam nya dila la, ku yaa cha wa ate wa yaa forisi paari ayen
wa ŋmasi nya chak. Wa yaa jam wom Nyɔnɔwa lueluk ale ku a weeni
ayen,
32 'Mi ka fi kokpieŋsaŋa Naawen, Abraham ale Aizik ale Jekob Naawen.'
Yɔgsum yaa yik Moosis ate wa nyiŋka a gok ate wa an ŋman jam baga a
pa wa nina viriŋ a nya bu.
33 Ti Nyɔnɔwa yaa weeni wa ayen, 'Yeeri fi nuensaŋa, dii nyiŋ la, fi ale
za juijui la, ka welensa tɛŋ.
34 M nya m nuruma ale bo Ejipiti tɛŋka a nam dii nna yegayega la kama.
M be wom ba funfobla me kama ate m siŋ jam ayen m vari ba a basi. Gomsi
fi dek yɔgyɔgla de ate m tom ate fi cheŋ Ejipiti.'

35 "Moosiswa de ate ba jam zɛri wa ale a bek wa ayen, 'Ka wana ale ti
an bobi fi naam ate fi a biisi tama biisa?' Ka Naawen dek ale tom wa ba
jigi. Wa jam basi ate ka Sabiilowa waai ale jam jam wa jigi tiimu ale a de
la po la a maa maari wa ayen wa soa ba a nya ba zuk abe wa chim ba
varibasidɔ?
36 Wa sum jam de nuruma niŋ kama a ta ba a nyini Ejipiti tɛŋka po a
nyini a nyɛ wakperikaliisa ale wie ŋaai ale a sak ayen Naawen bo ale wa
kama Ejipiti tɛŋka po ale mogi kpeeni dii ate ba a wi ayen Nyamonuŋ la
po, ale sagini po ate ku ga paari bena pisinaansi.
37 Moosiswa de abe ale weeni Izirali demma ayen, 'Naawen a le tom ka
wa biisiteerɔ ase mi la ate wa nyini ni po.'
38 Moosiswa de abe ka waai ale jam bo Izirali demma po diipo ate ba jam
tigsi chaama sagini po la. Wa jam boro kama diipo ate Naawen sabiilowa
a jam biisi ale wa Sinaai Guuku zuk la. Wa be tuesi Naawen tuntomiŋ kaai
ale a te ti nyuvuri la kama yaa pa ka a te ti.

39 "Alege ti kokpieŋsaŋa a zɛri wa noai kama. Ba tusi wa a basi ka
nakpiak ale a yiili ba suniima po ayen ba dan baga abe ba pilim cheŋ
Ejipiti tɛŋka.
40 Ba yaa weeni Moosis suoku Aaron ayen, 'Nyɛ bogluk tii a le ti de ti
niŋ la a te ti. Moosiswa de waai ale ta ti nyini Ejipiti tɛŋka po a nyini la,
ti ze jaab buui ale nyɛ wa la.'

41 Ka dila powa ate ba nyɛ bogluk ate ku a neensi naabiik ate ba yaa a
kaab ku, a nyɛ ŋandiinta tiga a te ku zula, jaab buui ate ba nyɛ ale ba dek
nisima la.
42 Dila nyiŋ Naawen yaa pa wa ŋaaŋ a te ba a pa ba basi ayen ba a zuli
chiŋmarisaŋa ase ba ale ŋmarisi dii Naawen biisiteerɔma gbaŋka po kaai
ale bo Naawen gbaŋka po dii la ayen,
‘Izirali demma, diipo ate ni jam bo sagini po ate ku ga paari bena
pisinaansi la, daa mi ate ni jam kaab duŋsaŋa a te la.
43 Ni jam pa ka bogluk kuui ate ba a wi ayen Molok la viuku a ji.
Ni jam maa pa ka ni chiŋmarika bogluku ate ba a wi ayen Arifan la
jameemu a ji a ta cheŋ me.
Bala meena ka bogluta ate ni nyɛ a yaa te ti zula.
Dila nyiŋ m le basi ate nuruba a ta ni cheŋ gaam Babilon tɛŋka a be.’
44 “Ti kokpieŋsaŋa ale jam bo sagini po la, ba jam ta ka viuk kuui ate
ba pa garuku a nyɛ ku ate ba baga kpiti ku a a ta a cheŋ jigi meena ate
ba a yaali la. Naawen Sinsaŋŋa piika ate wa jam ŋmarisi ŋa la a jam bo
ka viuku de po. Ba jam nyɛ viuku kama ase Naawen ale weeni Moosis ale
sak wa me ayen ba nyɛ ku dii la.
45 Ku ŋaaŋnyiŋ ate ti kokpieŋsaŋa a tuesi ku ba koma jigi la, a jam ji ku
kama diipo ate ba jam va Josua ate ba jam tuesi tɛŋ sii ate Naawen a jam
yiak ka nuruma alege ate ba a cheŋ la. Ba jam ta Viuku ka dila tɛŋ sila po
ate ku ga paari diipo ate Deevid jam la.
46 Naawen sui jam peenti ale wa kama ate wa bek Naawen ayen wa basi
ate wa se yeri a te wa Naawen waai ale ka wa kokpieŋka Jekob Naawen
la.
47 Alege Naawen jam basi kama ate Deevid biika Solomon a se yenni a
te Naawen.
48 “Alege ni basi ate m weeni a sak ni ayen wieŋa de meena wuu po
Naawen kpeeni ka daa yie po ŋaai ate nurubisa a pa ba nisima se la, ase
Naawen biisiteerɔwa ale weeni dii ayen Naawen weeni ayen,
49 ‘Wenŋmazuk ale mi zukpaglik kpeeŋka,
tɛŋzuk de abe ale juijui ate m pa m naŋsaŋa a tabi ka zuk a vuusi la.
Ka boan jaab yeri ate nama ale se a te mi?
Ka be ate mi a le boro?
50 Daa mi dek ale nyɛ nyaba de meena?’ ”
51 Sitiven yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni ayen, “Ni ka tukpara nyam. Ni
a nyɛ ase ni daa Naawen nuruba la. Ni nyiem kasim a zɛri Naawen Chiika
kama. Ase ni kokpieŋsaŋa ale nyɛ dii la, nama me a nyɛ ka dila degadega.
52 Naawen biisiteerɔma wanyi me la a jam boro ate ni koma an basi ate
wa namya? Ba jam maa ko ba baai me ale jam mooli sak ayen Wayɔrisima
Nyɔnɔ a cheena la. Wayɔrisima Nyɔnɔwa de abe ale nama bobri sak ate
ba yik wa a ko la.
53 Nama abe ale jam tuesi Naawen Sinsaŋŋa. Naawen sabiiloma dek abe
ale jam pa ŋa a te ni. Alege ni an siak a te ŋa.”
54 Kpaŋŋa ale wom Sitiven ale a biisi dii la, ku yaa te ba supuurim nna
yegayega ate ba ŋobi nyina.
55 Alege Sitiven sunummu ale poom jam sueri ale Naawen Chiika la wa
yaa zak zuk a nya wenŋmazuk a yaa nya Naawen nyagsika a yaa nya me
ale Yeezu za Naawen juga geŋ.
56 Sitiven yaa weeni ayen, “Ni nya de, mi nya kama ale wenŋmazuk a
lagi ate Saalobiika a za Naawen juga geŋ.”
57 Kpaŋŋa a yaa kaari nna yegayega a weeni ayen ba kan ŋman a yaali
ayen ba wom wa. Ba yaa chali cheŋ wa jigi

58 a yik wa a ta nyini tɛŋka po a nyini a yaa pa tintana a yuk wa ayen
ba ko. Seeroma me a yeeri ba kasaautaŋa a dueni bipaalik kanyi ate ba a
wi ayen Sɔɔl naŋsa tɛŋ ayen wa a nya.
59 Ba ale jam a yuk wa la, Sitiven a kasim jam a wi ka Nyɔnɔ ayen, “M
Nyɔnɔ Yeezu, ŋɔa m chiika.”
60 Wa yaa kpi duna tɛŋ a weeni ate ku jueli ayen, “M Nyɔnɔ, kan teeri
wabioku de ate fi bek ba.” Wa ale weeni nna la, wa yaa deri kpi.

8

1 Sɔɔl a jam maa ka baai ale siak ayen ba ko Sitiven la po wanyi.
Da dii danni ate ba ko Sitiven la, Kirisita bisaŋa ale a tu chaab Jerusalem
tɛŋka la a deri piilim ninam nna yegayega nyaka. Baai ale ta siaka ale
Yeezu la, a yaa jam waaŋ chaab Judia ale Samaria tɛŋsaŋa meena po. Ka
tuimtomdɔma nyiini ale jam kan waaŋ chaaba.
2 Nuru baai ale ŋmasi jam yaali Naawen siuku nna yegayega la, ale jam
ta Sitiven a ga gu ale a kaari nna yegayega.
3 Alege Sɔɔl a jam diem pii ka nyiŋ a nyiem gilim a cheŋ yeeŋa dinyi
dinyi a basi ate Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a nam a dari ba meena
nidɔaba ale nipooba a yuk basi likka diinaŋa po.
4 Baai meena ale ta siaka ate ba waaŋ jigi meena la, a yaa jam nyiem a
cheŋ jigi meena a sak Naawen wamaŋsaŋa.
5 Filip jam cheŋ ka Samaria tɛŋkpieŋka dek po a sak nuruba. Varib-
asidɔwa ate Naawen weeni ayen wa le basi ate wa jam la wie.
6 Nuru bɔanni ale jam nya wakperikaliik sii ate Filip nyɛ la, ba yaa ŋmasi
lagi ba tueŋa nalimnyiini a wom wa sinsaŋŋa.
7 Wie ŋaai ale jam nyɛ la gela ale, nuruba yegayega baai ale jam ta
chichiribaata ba zuima po la, a kaari ate ti a nyini, ale baai naŋsa ale ba
nisima ale jam kpi la, a jam nya nyiŋyɔgsa kama.
8 Dila nyiŋ la, supeentik nna yegayega a jam bo tɛŋ kala po kama.
9 Nuru wanyi ale jam bo tɛŋ kala po. Wa yoi jam ale Simon. Wa jam ka
tiita nyɔnɔ. Wa jam pa ka tiita a nyɛ wakperikaliisa nna yegayega ate ŋa
cha Samaria demma. Wa jam pa wa dek a chim ka nuru kpioŋ.
10 Waai meena nuru kpeenta ale nuru fiisa tɛŋ kala po a jam a wom wa
ka nna yegayega a weeni ayen, “Nuruwa de ta ka Naawen pagrim kpiem
buui ate ti a wi wa ayen Pagrim kpioŋ la.”
11 Ba jam a wom wa kama nalimnyiini dii nyiŋ la, wa wakperikaliisaŋa
a jam cha ba beni ka nna yegayega.
12 Alege ba ale jam wom Filip sinsaŋŋa a magsi chaab ale Naawen
Naamu ale Yeezu Kirisita pagrimu wie la, ba meena nidɔaba ale nipooba
a jam tuesi ka soka.
13 Simon dek a jam maa ta siaka kama. Ba ale jam te wa soka a ga nueri
la, wa yaa jam maa boro ale Filip ate ku kasim jam a cha wa ate wa nya
Naawen ale pa wa nyɛ wakperikaliisa ale wie ŋaai ale a sak ayen Naawen
bo ale wa kama la.
14 Tuimtomdɔma ale jam bo Jerusalem la a yaa wom ayen Samaria
demma a tuesi Naawen Wanni kama la, ba yaa tom Piita ale Jɔɔn ayen
ba cheŋ ba jigi.
15 Ba ale jam cheŋ a ga paari la, ba yaa puusi Naawen a te baai ale ta
siaka la ayen ba tuesi Naawen Chiika.
16 Dii nyiŋ la, Naawen Chiika an diem jam siŋ ba waai zuwa. Ba jam
tuesi ka soka nyiini Nyɔnɔwa Yeezu yonni nyiŋ.

17 Piita ale Jɔɔn a yaa pa ba nisimaŋa a vi ba zuk ate Naawen yaa te ba
Naawen Chiika.
18 Simon ale nya ayen tuimtomdɔma a pa ba nisima a vi ba zuk ate ba
tuesi Naawen Chiika la, wa yaa pa ligra ayen wa te Piita ale Jɔɔn,
19 a weeni ba ayen, “Ni te mi me pagrimu de choawa ate mi me a dan
pa m nisimaŋa a vi nuru zuk, abe wa me a tuesi Naawen Chiika.”
20 Alege Piita a yaa tulisi wa ayen, “Fi ale fi ligraŋa meena maa chaab a
kpi, boan nyiŋŋa, fi a poli kama ayen fi baga a da Naawen tiirimu ale ka
ligra!
21 Fi niŋ a maa ka ti tuimaŋa po dii nyiŋ la, fi sunummu a ka nyemagsika
ale Naawenya.
22 Dila nyiŋ, ku a fe kama ayen fi tagri fi popola baataŋa de abe fi puusi
ate Nyɔnɔwa a voŋ a te fu fi ale poli wanni de choawa la nyiŋ.
23 Dii nyiŋ la, m nya kama ale fi sunummu a kasim sueri ale ka nyuri
ate ku basi ate fi an baga a chala be fi wabaataŋa jigiya.”
24 Simon a yaa weeni Piita ale Jɔɔn ayen, “Mi a saalim, ni puusi a te
Nyɔnɔwa a te mu ate wieŋa de meena ate ni biisi la a kan jam mi jigiya.”
25 Piita ale Jɔɔn ale biisi soa se ba ale seba Yeezu a soa dii la, ale maa sak
ba Naawen wamaŋsaŋa a ga nueri la, ba yaa pilim ŋman cheŋ Jerusalem
tɛŋka. Ba ale jam bo siuku po a cheŋ la, ba jam sak Naawen wamaŋsaŋa
Samaria tɛŋfiisaŋa yegayega po kama.
26 Nyɔnɔwa sabiilo a yaa weeni Filip ayen, “Gomsi fi dek a yiri cheŋ a va
yeniŋ gala nyiŋ a va siuk kuui ale dua Jerusalem ale Gaza tɛŋka sunsuŋ
la.” (Ku ka siuk kuui ale va sagini po a cheŋ la.)
27-28 Filip a yaa yiri a cheŋ. Wa ale jam bo siuku po a cheŋ la, wa yaa ga
tu Itoopiya tɛŋka kpagi kpien dinyi. Wa me a jam bo ka siuku po a kuli.
Wa jam a nya ka Itoopiya tɛŋka nipɔk Naawa ligraŋa zuk. Kpagi kpeeni
de jam cheŋ ka Jerusalem tɛŋka ayen wa puusi Naawen a yaa puusi nueri
a kuli. Wa jam kala ka jaab po ate wusuma dari ta a cheŋ. Wa ale kala
wa jaamu po a cheŋ la, wa jam a karim ka Naawen biisiteerɔwa Azaya ale
ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po la.
29 Naawen Chiika a yaa weeni Filip ayen, “Yiri a ga pa fi dek gum chaab
ale nuruwa.”
30 Filip a yiri a chali cheŋ wa jigi a yaa wom ale wa a karim ka Naawen
biisiteerɔwa Azaya gbaŋka. Filip a yaa bek wa ayen, “Fi miŋ a chak dii
ate fi a karim la?”
31 Kpagini a yaa tulisi wa ayen, “Mi a le nyɛ ka se a miŋ chak ase nuru a
nin kan weeni ku kiri a sak mu?” Wa yaa wi Filip ate wa jueli a maa kali
jaamu po ale wa.
32 Nuruwa ale jam a karim dii la ale nna,

“Ase posuk ate ba ta a cheŋ ayen ba ko la,
ase pabiik ate ba a gebi ka kobtaŋa a basi alege ka kan kaari la,
wa an jam weeni wariya.

33 Wa jam nya chivie alege ba jam mini wa wensieŋa kama.
Nuru karo ale baga a biisi wari a sak wa ŋaaŋbisaŋa,
dii nyiŋ la, wa nyuvunni tɛŋzuk de a kpeglim kama.”

34 Kpagini a yaa bek Filip ayen, “Weeni a sak mu ka wana ate
biisiteerɔwa a biisi wa wari nna? Ka wa dek yaa ka nuru yoŋŋɔa?”
35 Filip a yaa deri pa karimka de a piilim biik a weeni Naawen
wamaŋsaŋa a magsi chaab ale Yeezu.

36 Ba ale jam va chaab a cheŋ siuku po la, ba yaa jam paari jigi ate nyiam
a dua ate kpagini a yaa weeni Filip ayen, “Nyiam ale nna. Ka boan ale wa
kasi ate fi kan te mu soka?”
37 Filip a yaa weeni wa ayen, “Fi ale nya soka ase fi nin siak ale fi sunum
meena.” Kpagini yaa tulisi wa ayen, “Mm, m siak ya ale m sunum meena
ayen Yeezu Kirisita ka Naawen biik.”
38 Kpagini yaa nyɛ ate jaamu a zaani, ate wa ale Filip a yaa maa chaab
a siŋ nyiamu po ate Filip a te wa soka.
39 Ba ale nyini nyiamu po a jueli la, Naawen Chiika a yaa deri ta Filip a
cheŋ ale ge kpagini nyiini. Kpagini an ŋman nya wa, alege a yaa cheŋ wa
chelimu ale supeentik.
40 Filip a yaa deri nya ale wa dek a bo ka tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Azotus
la. Wa nyini tɛŋ kala a cheŋ Siizariya tɛŋka. Wa ale jam bo siuku po a
cheŋ la, wa jam a sak Naawen wamaŋsaŋa ka tɛŋsaŋa meena.

9

1 Nyaŋa de meena ale jam a nyɛ la, alege Sɔɔl a kasim jam diem boro a
nyigsi Nyɔnɔwa ŋaaŋviirima kama ayen wa a le ko ba. Wa yaa jam cheŋ
Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni jigi
2 a bek wa ayen wa ŋmarisi gbaŋsa a te wa ate wa ta ga te Damasikus
tɛŋka tuka diinaŋa demma, ate gbaŋsaŋa te wa siuk ate wa dan nya
waai ale wa ka Nyɔnɔwa siuku nuru, nidɔa yaase nipɔk, abe wa yik kula
nyɔnɔwa a bobi a ta cheŋ Jerusalem tɛŋka.
3 Sɔɔl yaa ale bo siuku po a cheŋ ate wa jam mɔata Damasikus tɛŋka la,
wenŋmazuk a yaa nyagsi nna yegayega a gilim wa.
4 Sɔɔl yaa lo tɛŋ a wom ale lueluk a weeni wa ayen, “Sɔɔl, Sɔɔl, ka boa
ale soa ate fi a namsi mu nna?”
5 Alege Sɔɔl a yaa weeni wa ayen, “Ka wana, m Nyɔnɔ?”
Ate lueluku a yaa tulisi wa ayen, “Ka mi Yeezu ate fi a namsi,
6 alege yiri a jo tɛŋka po ale fi le wom dii ale magsi ayen fi nyɛ la.”
7 Nidɔa baai ale jam maa va wa a cheŋ la a jam wom ka lueluku alege
ba an nya nuru. Ba be an ŋman jam baga a biisi.
8 Sɔɔl ale ga yiri ŋmazuk la, wa ninaŋa yaa ligi ate wa an ŋman baga a
nya. Ba yaa yik wa nisima a ta wa cheŋ Damasikus tɛŋka.
9 Ku jam paari ka daa ŋata alege wa an diem a nya. Wa be an jam de
ŋandiinta a yaase wa nyu nyiam.
10 Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi ale bo Damasikus tɛŋka. Wa yue jam ale
Ananaiyas. Nyɔnɔwa a yaa jam jam wa jigi nna se wa goa daasim kama
la a yaa weeni wa ayen, “Ananaiyas.”
Ate wa yaa tulisi ayen, “M Nyɔnɔ, nya mi ale nna.”
11 Nyɔnɔwa a yaa weeni wa ayen, “Yiri a cheŋ siuk kuui ate ba a wi ayen
Suyorosuŋ la. Fi dan ga paari Judas yenni, bek ayen fi a yaali ka nuru waai
ate ba a wi ayen Sɔɔl ate wa nyini Taasus tɛŋka la. Wa boro a puusi ka
Naawen.
12 Wa seba kama ayen fi cheena dii nyiŋ la, wa jam nya nuru nna ase wa
goa daasim kama la, ale wa cheena wa jigi. Nuruwa yoi ale Ananaiyas. Wa
jam nya wa kama ate wa jam pa wa nisima a vi wa zuk ayen wa ninaŋa
ŋman lagri.”
13 Ananaiyas a yaa tulisi Nyɔnɔwa ayen, “M Nyɔnɔ, mi wom ka nuruba
yegayega jigi nuruwa de ale basi ate fi nuruma a nam yegayega dii
Jerusalem tɛŋka po la.

14 Wa be tuesi ka pagrim Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa jigi a jam
Damasikus tɛŋka po ayen wa yik waai ale a wi fi ayen wa Nyɔnɔ la.”
15 Nyɔnɔwa a yaa weeni Ananaiyas ayen, “Cheŋ, dii nyiŋ la m potim
lueri wa kama ayen wa chim mi tomteerɔ a weeni mi yonni a sak nuru
baai ale kan daa Izirali demma la, ale ba nalim kpeema me, ale Izirali
demma dek.
16 Mi dek abe a le sak wa ninam buui ate wa a le nam mi yonni nyiŋ la.”
17 Ananaiyas yaa cheŋ ga jo yenni a pa wa nisimaŋa a vi Sɔɔl zuk a weeni
wa ayen, “M suok, Sɔɔl, Nyɔnɔwa Yeezu dek waai ale pa wa dek a sak fu
siuk kuui po dek ate fi va a jam dela la ale tom mu fi jigi ayen m weeni fu
ayen fi ninaŋa a ŋman lagri abe Naawen Chiika a sueri fi sunummu.”
18 Wa ale ga weeni nueri la, ŋanta nna ase jum pagta la a yaa nyini Sɔɔl
ninaŋa po a nyini lo ate dula jigini wa yaa ŋman baga a nya. Wa yaa yiri
zaani a tuesi soka.
19 Wa ale ga de ŋandiinta la, wa pagrimu a yaa ŋman pilim jam.
Sɔɔl yaa jam goa da maga dega Damasikus tɛŋka po ale ŋaaŋviirima.
20 Wa yaa deri cheŋ ga jo Juuma tuka diinaŋa po a deri piilim a sak
nuruma Yeezu wie a weeni ba ayen, “Yeezu ka Naawen Biik.”
21 Baai meena ale jam wom wa sinsaŋŋa la, ku yaa cha ba nna yegayega
ate ba a bek chaab ayen, “Ee, daa nuru waai ale jam bo Jerusalem tɛŋka a
basi ate baai meena ale a wi Yeezu ayen ba Nyɔnɔ la a namu? Wa be jam
dela daa dila nyiŋ ayen wa yik ba a ta cheŋ Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa
jigiya?”
22 Alege Sɔɔl a yaa ŋmasi jam ta ka pagrim nna yegayega a sak wa
sinsaŋŋa ale a biisi a nak nampaga nna yegayega ate ku yaa tuim Juuma
baai ale jam bo Damasikus tɛŋka po la. Ba bula ŋman jam ka wari a weeni.
Wa jam a nyɛ wieŋa de kama ayen ku sak ayen Yeezu sum ka Kirisitawa
ate Naawen weeni ayen wa a le tom ate wa jam la.
23 Daa yegayega ale ga taam la, Juuma a yaa jam jigi yeŋ a nyɛ tuka a
poli ayen ba ko Sɔɔl.
24 Alege wa jam wom ba ale poli ayen ba nyɛ wa dii la kama. Daa meena
yok ale kantueŋ ba kasim jam za ka tɛŋka po tuaataŋa noa a limsi ayen
ba dan nya wa abe ba ko wa.
25 Alege da yeŋ yok po ate Sɔɔl ŋaaŋviirima a yaa pa wa a nyo busik po
a ta wa va siaka tokparuku ate wa siŋ cheŋ.
26 Sɔɔl ale jam cheŋ Jerusalem tɛŋka la, wa jam pii nyiŋ a yaali ayen wa
maa pa wa dek a gum Yeezu ŋaaŋviirima po. Alege ba an jam poli ayen
wa maa ka Yeezu ŋaaŋviiro. Yɔgsum a yaa jam yik ba.
27 Alege nuru waai ate ba a wi ayen Banabas la yaa maari wa a ta wa
jam Yeezu tuimtomdɔma jigi. Banabas yaa weeni sak ba Sɔɔl ale jam bo
siuku po a cheŋ Damasikus ate wa nya Nyɔnɔwa ate wa biisi ale wa dii la.
Wa ŋman weeni sak ba Sɔɔl ale jam nyini peelim dii Damasikus tɛŋka po
a pa Yeezu yonni nyiŋ a sak nuruba ale kan chali yɔgsum la.
28 Ba yaa siak ate Sɔɔl a maa boro ale ba Jerusalem tɛŋka po a nyini
peelim a sak nuruba Nyɔnɔwa yonni nyiŋ ale kan chali yɔgsum.
29 Wa jam a biisi kama ale a nak nampaga ale baai ale ka Juuma a wom
Girik demma biika la. Ba yaa jam pii nyiŋ a yaali ayen ba ko wa.
30 Wa Kirisita bisa suaataŋa ale ga seba la, ba yaa ta wa cheŋ Siizariya
tɛŋka, a yaa zaani dula jigini a basi wa ate wa a cheŋ Taasus tɛŋka.
31 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab meena a jam bo Judia tɛŋka meena po
la, ale Galili tɛŋka meena po la, ale Samaria tɛŋka meena po la a yaa jam
boro ale ka masim. Ba siaka jam ta ka pagrim a kasim jam a chim nna

yegayega a gum du ate ba va Nyɔnɔwa siuku ale a chali wa. Naawen Chiika abe jam a maari ba kama ate ba jam piisi a gum du.

32 Piita kasim jam nyeemu a cheŋ ka Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la jigi, jigi meena. Da yeŋ ate wa yaa cheŋ Lida tɛŋka, ayen wa puusi Naawen Nuruma.

33 Dula jigini wa yaa nya nuru wanyi ate ba a wi wa ayen Aniiyas la. Wa jam gbariŋ kama an baga a cheŋ ate wa kasim jam dua tiak po ate ku ga paari bena naaniŋ.

34 Piita yaa wi wa ayen, “Aniiyas”, a weeni wa ayen, “Yeezu Kirisita a basi kama ate fi nya nyiŋyɔgsa. Yiri ŋmai a kpamsi fi tiaka.” Aniiyas a yaa deri yiri nna bunyi dekki.

35 Nuru baai meena ale bo Lida ale Saaron tɛŋsaŋa ale nya wa la, ba me yaa deri tagri a maa va Nyɔnɔwa.

36 Nipɔk ale jam bo Jopa tɛŋka. Wa maa ka waai ale ta siaka ale Yeezu la. Wa yoi ale Tabita. Ba jam a wi wa ale Giriki demma biika ayen ka Dookas. Ku kiri ale yisik. Wa kasim jam a yaali tuimmaŋsa tomka ale a maari ŋanjagsa me.

37 Va ŋala po nyiŋtuila a yaa yik wa ate wa kpi. Ba ale jam so wa nyiŋka nueri la, ba yaa jam pa wa a ta jueli dueni ŋmazuk dɔk po.

38 Lida tɛŋka abe ale jam poom mɔata Jopa la, ŋaaŋviirima ale wom ale Piita bo Lida la, ba yaa tom nidɔaba baye wa jigi a saalim wa a weeni ayen, “Ti a saalim, nyɛ nwuli a jam dela.”

39 Ba ale ga weeni Piita dila la, wa me a yaa yiri a maa va ba a cheŋ. Wa ale jam la, ba yaa ta wa jueli ŋmazuk dɔkku po. Pukoŋŋa meena a yaa jam gilim wa a kaari ale a sak Piita garuk tii meena ate Dookas a jam nyɛ ti diipo ate wa jam vua la.

40 Piita yaa yiak ate ba meena nyini peelim ale ge a kpi duna tɛŋ a puusi Naawen ale ge a virim Dookas jigi a weeni wa ayen, “Tabita, yiri ŋmai.” Tabita yaa lagi wa ninaŋa. Wa ale ga nya Piita la, wa yaa yiri kali ŋmai.

41 Piita yaa forisi paari wa a maa maari wa ate wa yiri zaani ŋmai. Piita yaa wi baai ale ta siaka ale Yeezu la, ale pukoŋŋa a yaa pa wa javuuk a te ba.

42 Waai meena Jopa tɛŋka po a jam wom wanni de kama ate nuruba yegayega a yaa jam siak a te Nyɔnɔwa.

43 Piita jam goa Jopa kama da bɔari ale nuru wanyi ate ba a wi wa ayen Simon. Wa jam ka gbaŋzaba.

10

1 Nuru ale jam bo Siizariya tɛŋka. Wa yoi jam ale Koniilos. Wa jam ka Aroom sojima beŋ kanyi kpaŋŋa po wanyi. Beŋ kala yoi jam ale, “Italiya beŋka.”

2 Wa jam a yaali ka Naawen siuku wie nna yegayega. Wa ale wa dɔkdemma meena a kasim jam a chali Naawen kama ale a te ŋanjagsa tiirinta nalimnyiini, ale a puusi Naawen daa meena.

3 Da yeŋ ate wenbalini a ta chiem kantueŋ baŋ buta la, ate ku yaa nyɛ wa jigi nna ase wa goa daasim kama la, ate wa yaa nya Naawen sabiilo chak nalimnyiini. Sabiilowa yaa weeni wa ayen, “Koniilos.”

4 Ate Koniilos a yaa nya sabiilowa ale yɔgsum a yaa bek Sabiilowa ayen, “Mi a saalim ka boa M Nyɔnɔ?”

Sabiilowa a yaa weeni wa ayen, “Fi puusaŋa ale fi tiirintaŋa ate fi a te ŋanjagsaŋa la, a basi kama ate Naawen ta fu wari.

5 Yɔgyɔgla de, be tom nidɔaba ate ba cheŋ Jopa a ga ta nuru wanyi ate
ba a wi ayen Simon Piita a ta wa jam.
6 Wa a goa ale ka gbaŋzaba wanyi ate ba a wi ayen Simon. Wa yenni za
ka nyakpeemu noai."
7 Sabiilowa ale ga biisi ale wa a nueri ale cheŋ la, Koniilos a yaa wi wa
tomteerɔma po baye ale soji wanyi waai ale kasim jam a yaali Naawen
siuku wie me la. Wa jam ka waai ale kasim jam mɔata wa nalimnyiini a
tom a te wa la.
8 Koniilos yaa weeni dii meena ale nyɛ la a sak ba ale ge a tom ba ayen
ba cheŋ Jopa.
9 Vari ale ga veenti ate ba bo siuku po a cheŋ a yaa jam boro a mɔata tɛŋ
kaai ate ba a cheŋ la, Piita yaa jam jueli gboŋ zuk kantueŋ sunsuŋ ayen
wa puusi Naawen.
10 Kom a yaa jam yik wa ate wa yaa jam a yaali ŋandiinta ayen wa de.
Ba ale jam diem boro a dik ŋandiintaŋa la, ku yaa nyɛ wa jigi nna ase wa
goa daasim la,
11 ate wa nya ale wenŋmazuk a lagri ate jaab ase gatta kpieŋ la ate jaab
a yik ka noa bunaansiwa meena a yaa siŋ cheena tɛŋ.
12 Goaduŋsa meena kanyikanyi ale ŋanta baai meena ale a cheŋ ba loga
nyiŋsa la wanyiwanyi, ale nuinsa meena bunyibunyi ale jam bo ka po.
13 Lueluk a yaa weeni Piita ayen, "Piita, yiri ŋmai, ko jaab buui dek ate
fi a yaali la a de."
14 Alege Piita yaa tulisi ayen, "Aawo, m Nyɔnɔ, dii nyiŋ la, mi an diem
maa de jaab buui ale ka tama kisuk jaab la."
15 Lueluku a ŋman pilim jam wa jigi a nyɛ buye a weeni wa ayen,
"Naawen ale weeni jaab buui ayen wa ka jaweleŋ la, ku a fe kama ayen fi
kan weeni ayen jaab wala ka fi kisuk jaabɔa."
16 Nyaku de a jam nyɛ ka buta ale ge ate gatiaka a yaa ŋman yiri jueli
wenŋmazuk.
17 Piita ale jam boro a poli wanni de kiri ale ka dii la, nuru baai ate
Koniilos a jam tom ba la a yaa bek Simon Yenni jigi a jam za tuoku noai
18 a yaa wi a bek ayen, "Simon waai ate ba a wi ayen Piita me la bo
dela?"
19 Piita a jam diem boro a poli ka wanni kiri ale ka dii la ate Naawen
Chiika a yaa weeni wa ayen, "Wom de, nidɔaba bata ale bo dela jigini a
gisi fu.
20 Yiri siŋ tɛŋ a va ba a cheŋ. Kan basi ate ku daani fu dii nyiŋ la, ka mi
ale tom ba fi jigi."
21 Piita a yaa yiri siŋ ba jigi a weeni ba ayen, "Ka mi ale nuru waai ate
ni a gisi la. Ka boa ate ni jam?"
22 Ba yaa tulisi wa ayen, "Ka soji kpagini Koniilos ale tom ti. Wa ka nuru
waai ale ka nuru maŋ a chali Naawen nalimnyiini ate Juuma meena a zuli
wa nna yegayega la. Naawen sabiilo ale weeni wa ayen wa tom wi fu ayen
fi jam ate wa wom dii ate fi ta ayen fi weeni sak wa la."
23 Piita yaa wi ba ate ba jo goa yok kula.

Vari ale ga veenti la wa yaa maa va ba a cheŋ. Jopa demma ba gela baai
ale ta siaka maara la a jam maa va ba a cheŋ.
24 Da dii ale pa a saŋ la, ba yaa cheŋ paari Siizariya tɛŋka, juijui ate
Koniilos ale wa mabisa ale wa doa baai ate wa jam wi ba ayen ba jam la.
Ba meena a jam kala a limsi Piita kama.

25 Piita ale jam paari Koniilos Yenni ayen wa jo la, Koniilos a yaa ale ga
nya wa la, wa yaa kpi duna tɛŋ Piita niŋ, a puusi wa.
26 Alege Piita yaa zak wa a zaani a weeni wa ayen, “Yiri ŋmai, dii nyiŋ
la, mi me ka nurubiik ase fi la.”
27 Ba jam a biisi kama ale chaab ale ge a jo yenni po. Ba ale ga jo nueri
la, Piita yaa nya ale nuruba yegayega a yaa tigsi chaab a kala.
28 Piita yaa weeni ba ayen, “Nama dek seba ayen Juuma wensiuku
Sinsaŋŋa a kan basi ate Juu a cheŋ waai ale kan daa Juu la yeri a yaase
wa pa wa dek a gum chaab ale ba. Alege Naawen sak mu kama ayen m
kan weeni ayen nuru waai karo a welema a yaase wa ta daŋta.
29 Dila nyiŋ fi ale tom a wi mu la, mi an zɛriya. Yɔgyɔgla, be ka boan
nyiŋ ate fi tom wi mu?”
30 Koniilos a yaa tulisi wa ayen, “Ku daa ŋanaansi ale jinla ate wanni de
a nyɛ. Da yeŋ po wenbalini (a magsi chaab ale baŋ buta) ate mi jam boro
a puusi Naawen m yenni po. Nuru a yaa deri jam za mi niŋ. Wa jam jo
ka garuk peelita ate ti a nyagsi nna kpelimkpelim.
31 Wa yaa weeni mi ayen, ‘Koniilos, Naawen wom fi puusaŋa kama. Wa
be teeri fi tiirintaŋa ate fi a te ŋanjagsa la kama.
32 Tom nuru ate wa cheŋ Jopa tɛŋka a ga wi nuru wanyi Simon waai
ate ba a wi wa ayen Piita me la. Wa bo ka Simon gbaŋzabawa yenni. Wa
yenni mɔata ka nyakpeemu noai.’
33 Dila nyiŋ ate m tom wi fu nna nwuli ate fi zuli mu a jam. Yɔgyɔgla de
ti meena abe kala ka Naawen niŋ, ayen ti wom Nyɔnɔwa ale weeni fu dii
ayen fi weeni a sak ti la.”
34 Piita yaa piilim biik a weeni ayen, “Yɔgyɔgla de m seba ayen ku ka
wensie ayen Naawen kan lugi nuruba a yaali ba gela ale kan yaali ba gela.
35 Waai a dan a chali wa ale a tom dii ale nala a te wa, nuru wala choa
dan poom nyini juijui meena, Naawen a yaali wa kama.
36 Nama seba tuntomiŋ kaai ate Naawen ta cheŋ Izirali demma jigi
a mooli sak nuruma wa wamaŋsaŋa la. Wamaŋsaŋa tuntomika ta ka
suyɔgini a va Yeezu Kirisita waai ale ka waai meena Nyɔnɔ la jigi a jam.
37-38 Nama seba ayen ka Jɔɔn Sokateerɔwa ale de niŋ a jam sak nuruba
soka teka wie ale ge ate wanni de a nyɛ. Ni be seba Yeezu Nazaret denowa
de waai ale pa wanni de a piilim sak Galili tɛŋka a ta jam paari Judia
tɛŋka la kama. Nama seba me ayen Naawen ale te wa Chiika ale pagrim
nalimnyiini dii la kama. Ni seba me wa ale jam nyeemu a tom wamaŋsaŋa
tuimaŋa ale a tebi waai meena ate Sitaana ta ba la, dii nyiŋ la, Naawen
jam boro ale wa kama.
39 Mi ale m vaanchaama abe nya wieŋa de meena ate wa nyɛ Juuma
tɛŋka ale Jerusalem dek ate ti weeni a sak ni. Nuruba ale yik wa a kpi
jabarim nyiŋ a ko wa.
40-41 Alege ku daa ŋata dai ate Naawen nak wa yiri kum po a yaa basi
ate wa pa wa dek a sak tama baai nyiini ate Naawen a poom lueri ti ayen
ti weeni dii ate tama nya la a sak nuruba chaab. Naawen an basi ate wa
pa wa dek a sak waai meena, alege ka tama nyiini ate ti de ŋandiinta ale
nyu ale wa diipo ate wa yiri kum po nueri la.
42 Wa yaa weeni ti ale nin muna ayen ti pa Naawen wamaŋsaŋa a sak
nuruba abe ti weeni a sak ba ayen wa ka waai ate Naawen lueri wa ayen
wa bo buusa a te kpeeba ale ŋanvuuta la.
43 Naawen biisiteerɔma meena a biisi wa wari kama a weeni ayen waai
a dan ta siak ale wa, kula nyɔnɔwa le va wa yonni pagrim nyiŋ a nya wa
wabaataŋa voŋteka.”

44 Piita ale diem jam boro a biisi la, Naawen Chiika a yaa siŋ jam jo baai
meena ale jam a wom wa biika la suniima po.
45 Juuma baai ale jam ta siaka a yaa jam maa va Piita a nyini Jopa tɛŋka
a jam la, ku yaa jam cha ba ate ba nya ale Naawen te baai ale kan daa
Juuma la Naawen Chiika me.
46 Dii nyiŋ la, ba jam wom kama ale ba a biisi be chaŋsa a pak Naawen
ale wa ale nyɛ ŋaai meena la.
Piita yaa ŋman biisi a weeni ayen,
47 “Nuruma de me a tuesi Naawen Chiika kama ase tama me ale jam
tuesi dii la. Nuru karo abe le weeni ayen ba kan tuesi soka ale nyiamɔa.”
48 Wa yaa weeni ayen ba tuesi soka Yeezu Kirisita yonni nyiŋ. Piita ale
ga biisi nueri ayen wa kuli la, ba yaa saalim wa ayen wa goa ale ba daa
maga abe wa kuli.

11

1 Tuimtomdɔma ale nuruba ba chaama ale ta siaka ate ba bo Judia tɛŋka
meena po la, a yaa jam wom ayen nuru baai ale kan daa Juuba la me a
siak a te Naawen Wanni kama.
2 Piita ale ŋman pilim cheŋ Jerusalem tɛŋka la, Juu baai ale a yaali ayen
baai ale kan da Juuba la a gebi ba yuaŋa abe ba gum ba po la a yaa jam a
tɔariŋ wa a weeni ayen,
3 “Ka boa ale soa ate fi cheŋ nuru baai ale kan daa Juuba la jigi a de
ŋandiinta ale ba?”
4 Piita yaa piilim a tɔgi dii meena ale nyɛ la ayen,
5 “Mi ale jam boro a puusi Naawen Jopa tɛŋka po la, ku yaa nyɛ mi jigi
nna ase goadaasima la, ate mi yaa nya jaab nna ase gatta kpieŋ la ate jaab
a yaa yik ka noa bunaansiwa meena a yaa siŋ cheena tɛŋ a jam zaani a
mɔata mi.
6 Mi yaa ŋmasi nya jaamu po nalimnyiini a yaa nya ale yeri duŋsa ale
goaduŋsa ale ŋanta baai meena ale a cheŋ ba loga nyiŋsa, ale nuinsa.
7 Mi yaa wom ale lueluk a weeni mi ayen, ‘Piita, yiri ŋmai. Ko a de.’
8 Mi yaa tulisi ayen, ‘M Nyɔnɔ, aawo, dii nyiŋ la, ba ale biam mi la, mi
an diem maa de jaab buui ale ka tama kisuk jaab la.’
9 Alege lueluku a nyini wenŋmazuk a ŋman weeni mi a nyɛ buye ayen,
‘Naawen ale weeni jaab buui ayen wa ka jaweleŋ la, ku a fe kama ayen fi
kan weeni ayen jaab wala ka fi kisuk jaabɔa.’
10 Nyaku de a jam nyɛ ka buta ale ge ate gatiaka a yaa ŋman yiri jueli
wenŋmazuk.
11 Diipo ate jaamu a yiri a jueli la, nidɔaba bata a yaa deri nyini Siizariya
tɛŋka a jam yeri dii po ate mi jam boro la a weeni mu ayen ba nyɔnɔwa
ale bo Siizariya la ale tom ba mi jigi.
12 Naawen Chiika a yaa weeni mi ayen m yiri a cheŋ abe m kan basi ate
ku daani mu. M suaataŋa bayuebiwa de abe maa va ka mi a nyini Jopa a
jam ate ti meena a yaa jo Koniilos yenni po.
13 Wa yaa weeni a sak ti wa ale nya Naawen Sabiilo wa yenni po ate wa
weeni wa ayen, ‘Tom nuru ate wa cheŋ Jopa tɛŋka a ga wi nuru wanyi ate
ba a wi Simon waai ate ba a wi ayen Piita me la.
14 Wa ale biisi wie ale fu ate fi ale fi dɔkdemma meena a dan ta siaka
ale ŋa, ni le nya varibasika.’
15 Mi Piita ale jam piilim boro a biisi ale ba la, Naawen Chiika a deri siŋ
jam ba suniima po ase wa ale pilim jam tama jigi dii la.

16 Ate mi yaa teeri Nyɔnɔwa ale jam weeni dii la ayen, ‘Jɔɔn Sokateerɔwa
a pa ka nyiam a te ni soka alege yɔgyɔgla de mi a le te ni soka kama ale
Naawen Chiika.’
17 Naawen abe jam pa ka tiirim bula a te ba ase wa ale jam pa bula
degadega a te tama diipo ate tama a jam siak a te Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita
la. Naawen abe dan nyɛ dila, mi ka wana ate mi baga a weeni Naawen
ayen wa kan nyɛ dila?”
18 Ba ale ga wom nna la, ba yaa basi ba nampaga nakka ale ge a te
Naawen pimpauk a weeni ayen, “Naawen a be poom te baai me ale kan
daa Juuma la siuk kama ayen ba basi ba tuimbaataŋa tomka ate ba nya
nyuvuri paalik.”
19 Diipo ate ba jam ko Sitiven ate ninam a jam jam baai ale ta siaka la
jigi la ba jam chali waaŋ ka chaab. Dila powa, ba gela a jam chali cheŋ
Fonisia ale Saipurus ale Antiok tɛŋsaŋa a yaa nyiem a sak Juuma nyiini
Naawen wamaŋsaŋa.
20 Ba gela me a jam ka nidɔaba a nyini Saipurus ale Sairini tɛŋsaŋa a
cheŋ Antiok tɛŋka. Ba ale ga paari dula la, ba yaa sak baai ale kan daa
Juuba la me. Ba jam sak ba ka Naawen wamaŋsaŋa a magsi chaab ale
Nyɔnɔwa Yeezu.
21 Nyɔnɔwa pagrimu a jam bo ale ba kama ate nuru bɔari nna yegayega
a jam ta siaka ale sinsaŋŋa a yaa tagri ba dek a va Nyɔnɔwa.
22 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo Jerusalem tɛŋka a yaa ale ga wom
nna la, ba yaa tom Banabas ayen wa cheŋ Antiok tɛŋka a ga nya.
23-24 Banabas a jam ka nuru maŋ a ta siaka nalimnyiini. Naawen Chiika
me abe jam sueri wa sunummu kama nalimnyiini. Banabas ale ga paari
Antiok a nya ale Naawen a niak ba dii la ku yaa te wa supeentik ate wa yaa
deŋsi ba kpa a weeni ba ayen, ba pii nyiŋ a ta siaka ale ba suniima meena
ale Nyɔnɔwa. Nuruba yegayega a yaa kasim jam ta siaka ale Nyɔnɔwa a
gum mbala po.
25 Banabas a yaa cheŋ Taasus tɛŋka ayen wa gisi Sɔɔl.
26 Wa ale ga nya wa la, wa yaa yik wa a ta cheŋ Antiok. Ba noai bayewa
a jam bo ka dula ale Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la ate ku ga paari bein.
Ba jam a sak ka nuru bɔari nna yegayega ben dila po. Ku jam ka Antiok
tɛŋka de po ate nuruba piilim te baai ale ta siaka ale Yeezu la, yoi ayen
Kirisita Bisa.
27 Dila powa, Naawen biisiteerɔba ba gela a yaa jam nyini Jerusalem
tɛŋka a cheŋ Antiok tɛŋka.
28 Biisiteerɔma de wanyi yoi a jam ale Agabus. Wala a yaa yiri zaani ale
Naawen Chiika pagrimu a weeni ayen kom pagrik ale za bu jam tɛŋzuk
de meena. Kommu a sum jam jam kama diipo ate Nakpioŋku Kilɔdiyus a
jam boro la.
29 Ŋaaŋviirima a yaa jam maa chaab a poli waai meena wanyi wanyi
ale baga te ligra dii ate ba pa ŋa a maari ba sua tintila baai me ale ta siaka
a bo Judia tɛŋka po la.
30 Ba yaa cheesi ba ligraŋa a pa ŋa a te Banabas ale Sɔɔl ate ba ta ŋa a
ga te Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la nisomma dula jigini.

12

1 Dila powa, Naab Ayerod a deri jam piilim kama a basi ate Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab la ba gela a nya ninam nna yegayega.
2 Wa jam basi kama ate ba yik Jɔɔn suoku Jeemsi a pa gebi kpieŋ a togri
wa.

3 Wa ale ga nya ale wanni de a te Juuma popeentik la, wa yaa ŋman yik
Piita. Ba yik wa a magsi chaab ale ka dii po ate Juuma a ta ba tigi kpeeni
dii po ate ba kan ŋobi boroboruk kuui ale ta dabinta la.
4 Ba ale jam yik Piita la, ba deri jam ta wa a ga lik kama, a yaa yaali
sojiba pi ale bayuebi ate ba a limsi wa. Wa poori ba ka tɔgatɔga bunaansi.
Naawa Ayerod jam nyɛ dila a poli kama ayen Juuma Gaambasika Tigini a
dan taam abe wa ta wa nyini peelim ate ba bo wa buusa ate waai meena
nya.
5 Ba yaa ta Piita a ga lik. Wa ale jam bo likka dɔkku po la, Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab la a yaa jam puusi Naawen nalimnyiini a te wa.

6 Yok kuui ate Ayerod jam a poli ayen vari a dan veenti abe wa lagri
Piita a ta nyini a te nuruma la, Piita jam doa ka limsidɔma baye sunsuŋ a
goa. Ba jam pa ka choarima kpeema a bobi wa. Limsidɔba me ale jam za
likka dɔkku noai.
7 Nyɔnɔwa sabiilo a yaa deri jam za dula ate ku yaa nyagsi nna yegayega
likka dɔkku po, a choa Piita kpinkpaluk a yaa weeni wa ayen, “Nyɛ nwuli,
yiri.” Wa ale ga weeni dila la, choarimaŋa yaa deri nyini Piita nisima po
a gebi lo.
8 Sabiilowa yaa ŋman weeni ayen, “Pa fi gattaŋa a jo abe fi su fi
neunsaŋa.” Piita yaa nyɛ dila ate Sabiilowa a ŋman weeni ayen, “Pa fi
kasaauku a jo abe fi jam va mu.”
9 Piita yaa va wa nyini likka dɔkku po a nyini alege ze ayen sabiilowa
ale nyɛ dii la a sum ka wensie. Piita jam a poli kama ayen da dii dai wa a
goa a daasim kama.
10 Sabiilowa ale Piita a yaa jam va chaab a cheŋ a jam gaam niŋka
limsidɔma a ŋman jam gaam baai ale pa saŋ la, a yaa ga paari noa dii
ate ba pa kutaŋa a nyɛ ate fi gaam ku abe fi yaa deri a jo tɛŋka po la. Ba
ale jam a paari tuok kula la, ku yaa deri lagi ku dek ate ba taam nyini a
va chaab a cheŋ siuku po. Ba ale cheŋ maga la, Sabiilowa a yaa deri basi
Piita wa dek wa nyiini ale ge cheŋ be.

11 Piita yaa deri miŋ dii ale nyɛ wa jigi la ate wa yaa weeni ayen,
“Yɔgyɔgla de m seba ayen ka Nyɔnɔwa ale tom wa sabiilowa ate wa jam
vari mu Ayerod nisima po ale Juuma ale jam a poli dii la nisima po a basi.”

12 Wa ale miŋ nna la, wa yaa cheŋ Mɛɛri yenni. Mɛɛri a jam ka Jɔɔn ma.
Jɔɔn yoi di choa a jam ale Maak. Piita ale jam a paari Mɛɛri yenni la, nuru
bɔari nna yegayega ale jam tu chaab dula a boro a puusi Naawen.
13 Piita ale ga a nak dɔkku nɔanni la, pɔkdɔklie wa yue jam ale Aroda,
a yaa jam tulisi Piita.
14 Wa ale ga wom lueluku a yaa miŋ ayen ka Piita la, ku yaa deri te wa
supeentik nna yegayega ate wa an ŋman poom lagi dɔkku nɔanni alege
deri chali a ga weeni ayen, “Ka Piita ale jam za peelim.”

15 Ba yaa tulisi wa ayen, “Ɛi a yesiŋ kama?” Alege wa ŋman ŋmasi weeni
ba ayen, “Mi a biisi ka wensie.” Ba ŋman tulisi wa ayen, “Ka wa chiika.”

16 Ba ale jam a biisi dila la, Piita a diem a nak dɔkku nɔanni kama. Ba
ale lagi nya wa la, ku yaa deri cha ba.
17 Wa yaa yuk nisa ayen ba goori ale ge yaa weeni a sak ba Nyɔnɔwa ale
nyɛ dii ate wa nyini likka dɔkku po a nyini la. Wa yaa weeni ba ayen ba
weeni nyaku de a sak Jeemsi ale mbala meena ale ta siaka la. Wa ale biisi
nna a ga nueri la, wa deri basi ba ale ge nyini cheŋ jigi yoŋ.

18 Vari ale veenti la, ku yaa nyɛ nna ŋaglim sojima sunsuŋ ate ba a begi
chaab jaab buui ale nyɛ Piita la.

19 Ayerod a yaa weeni ba ayen ba nyiem gisi yik wa a ta jam. Ba jam
gisi ka nalimnyiini alege ba an nya wa. Wa yaa wi sojima a bek ba alege
a yaa weeni sojiba ba chaab ayen ba ta ba a ga ko.
Ku ŋaaŋnyiŋ Ayerod yaa basi Judia tɛŋka ale ge cheŋ Siizariya a goa
dula maga dega.
20 Ayerod sui ale jam a puuri nna yegayega ale Taaya ale Saidon demma.
Da yeŋ, ba yaa nyɛ noai yeŋ a cheŋ ayen ba nya wa. Ba jam de ka niŋ
a nya nuru waai ale jam soa Naawa yenni meena a nya la. Wa yoi ale
Balastus. Ba yaa jam nya wa ayen wa maa maari ba ate ba nya Naawa.
Wa yaa siak te ba siuk. Ba yaa jo Naawa jigi a saalim wa ayen wa basi ate
masim ale nyemagsika a jam ba sunsuŋ ate ku basi ate ba ŋman a nya ba
ŋandiintaŋa ase wa nyeem ale poom a nyɛ dii la.
21 Da yeŋ ate Ayerod a potim lueri dai a yaa pa wa naam gattaŋa a jo, a
yaa kali wa zukpaglika zuk a piilim biik a biisi ale ba.
22 Nuruma yaa kaari ate ku jueli nna yegayega ayen, “Daa nuru ale a
biisi, ka wein.”
23 Nyɔnɔwa sabiilowa a yaa deri fobi wa lonsi dii nyiŋ la, wa an zuli
Naawen ya. Nanzue ale jam de wa ate wa yaa kpi.
24 Nyaŋa de meena ale jam a nyɛ la, Naawen wamaŋsaŋa a kasim jam
tagli ka jigi meena ate nuruba jam piisi a gum du.
25 Banabas ale Sɔɔl a yaa jam tom ba tuimaŋa a nueri kama Jerusalem
tɛŋka po ale pilim ŋman Antiok. Ba jam ta ka Jɔɔn waai ate ba maara wi
wa ayen Maak la a jam.

13

1 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab Antiok tɛŋka po la, a jam ta ka Naawen
biisiteerɔba ba gela ale sagrɔba ba gela ba po. Ba yue jam ale Banabas
ale Simon (waai me ate ba jam a wi ayen Asoblik la) ale Lusiyas Sairini
denowa, ale Manayen (waai ale jam bo ale Naawa Ayerod waai ale jam ka
Galili naab la) ale Sɔɔl.
2 Da yeŋ ate ba yaa boro a puusi Naawen a bobi ba noa, ate Naawen
Chiika a yaa weeni ba ayen, “Ni poori Banabas ale Sɔɔl a te mu ate ba tom
tuim dii ate mi wi ba ayen ba tom la.”
3 Ba yaa maa chaab a bobi noa a puusi Naawen a pa ba nisima a vi ba
zuk ale ge a yaa tom ba ayen ba a cheŋ.
4 Dila nyiŋ, Naawen Chiika a yaa tom Banabas ale Sɔɔl ate ba cheŋ
Seliusiya tɛŋka a yaa zaani dula a jueli ŋaaruŋ a cheŋ Saipurus tɛŋka
5 a yaa ga siŋ cheŋ Salamisi tɛŋka. Ba jam cheŋ ga jo Juuma tuka diinaŋa
po a sak ba Naawen wanni. Jɔɔn Maak ale jam maa boro ale ba a maari
ba ale ba tuimaŋa.
6 Ba yaa ŋman jam basi dula jigini ale cheŋ Pafos tɛŋka. Tɛŋ kala po ba
yaa jam nya sampoporik. Wa yoi ale Baayeezu. Wa jam ka Juu. Wa jam a
paasi ka nuruba ayen wa ka Naawen biisiteerɔ.
7 Wa jam boro ale ka tɛŋka kpagini ate ba a wi wa ayen Saajus Pɔɔlus la.
Pɔɔlus jam tagri ka Aroom kpaŋŋa zuk a nya Saipurus tɛŋka. Wa jam ka
yam nyɔnɔ nna yegayega. Wa yaa wi Banabas ale Sɔɔl ayen ba jam weeni
Naawen wanni a sak wa.
8 Alege sampoporika Elimas (wa yoi di choa a jam ale la ale Giriki tɛŋka
biika) a kasim jam a zɛri ba kama ayen Gominawa kan nya siuk a ta siaka
ale Naawen wamaŋsaŋa.
9 Naawen Chiika yaa sueri Sɔɔl (waai yoi di choa ale Pɔɔl la.) ate wa yaa
nya sampoporika nimbie po nna zii

10 a weeni ayen, “Fi ka Velinvendika biik. Fi ka wamaŋsa meena
dachiak. Fi kasim sueri ale pimpaasima ale gaasa meena ate fi kasim pii
nyiŋ a nyɛ ayen Nyɔnɔwa wensieŋa wieŋa a chim venta.
11 Yɔgyɔgla de, nya de, Nyɔnɔwa nisimaŋa a siŋ fi zuk kama. Fi le yi ate
ku beni maga dega.”

Pɔɔl ale ga biisi dila a nueri la, ku yaa nyɛ Elimas nina po nna ase legi
la, ate wa yaa cheŋ a gilim a gisi ayen wa nya nuru ate wa yik wa nisima
a ta wa a kuli.
12 Gominawa ale ga nya dila la, wa yaa ta siaka yɔgla. Ku jam cha wa ka
nna yegayega ate wa wom sinsaŋŋa de chaab a magsi chaab ale Nyɔnɔwa.

13 Pɔɔl ale wa vaanchaama a yaa nyini Pafos a jueli ŋaaruŋ a cheŋ Periga
tɛŋka kaai ale bo Pamfiliya tɛŋka po la. Alege Jɔɔn Maak a jam pa ba a
basi ka Pamfiliya ale ge pilim ŋmani Jerusalem.
14 Ba yaa basi Periga tɛŋka ale ge cheŋ Antiok tɛŋka kaai ale bo Pisidiya
tɛŋka po la. Juuma Vuusum Danni ale jam paari la, Pɔɔl ale Banabas yaa
jo ba tuka diinaŋa po a kala.
15 Nuru wanyi ale ga karim ba Moosis Sinsaŋŋa gbaŋsaŋa po wieŋa ŋa
gela ale Naawen biisiteerɔma ale ŋmarisi dii Naawen Gbaŋka po a nueri
la, ba tuka diinaŋa kpaŋŋa a yaa tom tuntomiŋ Pɔɔl ale Banabas jigi a
weeni ba ayen, “Ti suaata, ti a yaali kama ayen ni dan ta wari ayen ni
weeni a deŋsi ti kpa ni be weeni a sak ti.”
16 Pɔɔl yaa yiri zaani a zak wa nisima a puusi ba a yaa piilim biik ayen,

“Izirali demma ale baai ale kan daa Izirali demma alege a chali Naawen
la, nama meena lagi tue a wom dii ate m tara ayen m weeni a sak ni la.
17 Tama Izirali demma de Naawenni ale lueri ti kokpieŋsaŋa. Dii po ate
ba jam chim nicham Ejipiti tɛŋka po la, Naawen jam basi ba kama ate ba
chim nuru kpeenta. Naawen jam pa ka wa pagrimu a nyɛ ate ba nyini
Ejipiti tɛŋka po a nyini.
18 Wa kasim jam duŋ wa sui sagini po ale ba kama ate ku ga paari bena
pisinaansi.
19 Wa jam kaasi ka Keenan satɛŋsa siyopoi ale ge a yaa basi ate wa dek
nuruma a soa tɛŋ sila.
20 Nyaŋa de meena abe pa paari ka bena kobsinaansi ale pisinu ate
Naawen a yaa jam te ba kpaga ayen ba a nya tɛŋsaŋa zuk.

“Ba jam a nya si zuk ka dila ate ku ga paari dii po ate Naawen biisiteerɔ
waai ate ba a wi ayen Samuel la a ga jam.
21 Izirali demma ale ga juisi ayen Naawen te ba naab la, Naawen yaa
pa a nuru waai ate ba a wi ayen Sɔɔl la ayen wa chim ba naab ate ku ga
paari bena pisinaansi. Sɔɔl jam ka kisi biik. Kisi jam nyini ka Benjamin
buuni po.
22 Ku ŋaaŋnyiŋ Naawen yeeri wa ale ge zak Deevid a zaani ayen wa
chim ba naab. Naawen ale biisi dii a magsi chaab ale Deevid la ale nna
ayen, ‘Mi nya kama ale ka Jese biika Deevid ale chim nuru waai ate mi
sunummu a bo ale wa la. Wa ka nuru waai a le wa tom dii ate mi a yaali
la nalimnyiini.’ ”

23 Pɔɔl yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni ayen, “Ase Naawen ale jam puulim
dii a magsi chaab ale varibasidɔwa la, ku jam ka Deevid wa de ŋaaŋbiika
Yeezu ate Naawen a pa wa ayen wa chim Izirali demma varibasidɔ.
24 Jɔɔn ale liŋ jam de niŋ a sak Izirali demma meena ayen ba tagri a basi
ba wabaataŋa tomka abe ba tuesi soka ale ge ate Yeezu a yaa jam piilim
wa tuimaŋa.

25 Jɔɔn ale jam mɔata wa me tuimaŋa tom kpeglimka la, wa yaa bek
nuruma ayen, ‘Nama dek a ta a poli ayen mi ka wana? Mi daa nuru waai
ate ni a limsi la. Aawo, ni be nya wa bo ka mi ŋaaŋ a cheena. Mi posima
kama ale m nin chim yomo waai le wa domsi a kali wa niŋ a yeeri wa
nuensaŋa a te wa la.’ ”
26 Pɔɔl yaa ŋman biisi a cheŋ ayen, “M suaata, Abraham ŋaaŋbisa, ale
nama baai ale kan daa Izirali demma a chali Naawen la, ka tama meena
jigi ale varibasidɔwa tuntomiŋ ka de a jam.
27 Boan nyiŋ, nuru baai ale bo Jerusalem tɛŋka ale ba niŋdeeroma
la, a jam ze ayen Yeezu ka varibasidɔwa. Ba be an jam miŋ Naawen
biisiteerɔma wieŋa Naawen Gbaŋka po ate ba jam a karim Vuusum Daaŋa
meena la a chak ya. Dila nyiŋ la, ba niŋdeeroma yaa bo buusa mini wa
ayen ba ko wa. Ba ale nyɛ dila la, ba jam ze ayen ba poom a nyɛ dila a
magsi chaab ale ka biisiteerɔma ale poom weeni dii la ate ku chim wensie.
28 Ba an jam poom baga a nya wa dii ate wa kaasi a magsi ba ko wa
la, alege ba diem jam saalim Gominawa Paalɔt kama ayen wa basi ate wa
nuruma ko wa. Wa yaa siak ate ba ko wa.
29 Ba ale ga nyɛ wa wieŋa de meena a magsi chaab ale dii ale ŋmarisi
Naawen gbaŋka a nueri la, nuruba yaa yeeri wa jabarimu nyiŋ a ta siŋ
tɛŋ a ta wa a ga dueni puŋ vorub po.
30 Alege Naawen a nak wa kama a nyini kpilima po a yiri
31 ate wa yaa jam pa wa dek a sak baai ale jam va ale wa a nyini Galili
tɛŋka a cheŋ Jerusalem la. Wa jam pa wa dek a sak ba dila ate ku paari
ka daa dii choa. Bala abe ale nya nyaŋa de la ale soa ate ba weeni a sak
Izirali demma.
32-33 Tama abe bo dela ayen ka ti sak ni Naawen wamaŋsaŋa ayen
Naawen ale puulim dii ale ti kokpieŋsaŋa la, wa a nyɛ kama. Yɔgyɔgla de,
tama baai abe ale ka ba ŋaaŋbisa la, wa be nyɛ a te ti kama, boan nyiŋa,
wa zak Yeezu a zaani kama, ase ba ale ŋmarisi yi dii ale saa buyewa Yiila
Gbaŋka po la ayen,
‘Fi ka m biik,
Jinla m sum chim ka fi ko.’
34 Naawen abe ale weeni dii a magsi chaab ale wa ayen wa le nak wa a
yiri kum po ate wa kan puak vorumu po la ale nna ayen,
‘Niak kaai ale welema ate m puulim
ale Deevid ate ku a fe ayen ku nyɛ la, m le pa a te fu.’
35 Ase Deevid ale weeni jigi di choa Naawen Gbaŋka po dii ayen,
‘Fi Naawen kan basi ate fi nuru weleŋka a puak vorumu po.’ ”
36 Pɔɔl yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni ayen, “Dii po ate Deevid a vua la
wa tom tuim ŋaai ate Naawen a yaali la kama ale ge a kpi ate ba gu wa
ale wa kokpieŋsaŋa ate wa puak.
37 Alege waai ate Naawen a nak wa a yiri kum po la an puak vorumu
po.
38-39 Ni meena, m suaata, ku a fe kama ayen ni seba a chak ayen wa dii
ate mi mooli a sak ni la ale wabaata voŋ teka. Wabaata voŋ teka de abe
va ka Yeezu jigi a jam. Ku be a fe kama me ayen ni seba ayen waai ale
ta siaka ale wa la, a nyini wa wabaataŋa po a nyini kama, wabaata tii ate
Moosis Sinsaŋŋa an jam baga a vari ni ni wabaataŋa po a basi la.
40 Dila nyiŋ la, ni kpesi seba ate Naawen biisiteerɔma ale biisi dii la, a
kan nyɛ ni jigiya.
41 Ba ale weeni dii la ale nna.
‘Ni wom de, nama baai ale a le Naawen ale biisi dii la,

ku le cha ni ate ni cheŋ be a yaa kpi.
Boan nyiŋa, mi ale a nyɛ dii jinla la,
ka wa dii ate nuru a dan poom tɔgi di kiri a sak ni,
ni kan diem a ta siaka la.’ ”
42 Pɔɔl ale Banabas ale ga sak nueri a nyini tuka dɔkku po a nyini la,
nuruma yaa weeni ba ayen ba ŋman pilim jam ŋaaŋnyiŋ Vuusum Danni
a ŋman sak ba wieŋa de gum du.
43 Nuruma ale ga basi tuka dɔkku la, Juuma yegayega ale baai ale kan
daa Juuba a maa chim Juuma wensiuku vaaroba la, yaa maa chaab a va
ka Pɔɔl ale Banabas. Tuimtomdɔma a yaa biisi a deŋsi ba kpa ayen ba
kasim boro ale Naawen niaka.
44 Juuma Vuusum Danni ale ŋman jam paari la, waai meena ale bo ba
tɛŋka po la, a yaa jam ayen ba wom Nyɔnɔwa wanni.
45 Juuma ale ga nya ale nuruma piisi a soa dii la, ba suniimaŋa yaa deri
sueri ale nyuri ate ba yaa a weeni ayen Pɔɔl ale a biisi dii la ka venta. Ba
yaa jam a le wa me.
46 Alege Pɔɔl ale Banabas a yaa nyini peelim a biisi ale kan chali yɔgsum
a weeni ayen, “Ku a fe kama ayen nama Juuma a liŋ wom Naawen wanni.
Alege ni zɛri di kama ale a poli, ayen ku an poom magsi ni nya nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la. Tama abe le basi ni abe ti cheŋ baai ale kan
daa Juuba la jigi.
47 Dii nyiŋ la, Nyɔnɔwa ale weeni ti dii la ale nna ayen,
‘M gomsi ni a magsi kama ayen ni sak baai ale kan daa Juuba la wensieŋa
ase nuru waai ale ta bolim a jam legi po la.
Ayen m ta varibasika a jam nuru meena jigi tɛŋzuk de meena.’ ”
48 Baai ale kan daa Juuba ale wom nna la, ku yaa te ba supeentik ate ba
a te Nyɔnɔwa pimpauk wa wamaŋsaŋa nyiŋ. Nuru baai ate Naawen lueri
ba ayen ba nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la a yaa ta siaka ale Pɔɔl
ale Banabas ale sak ba dii la.
49 Ate Nyɔnɔwa wanni a yaa tagli tɛŋ kala meena.
50 Alege Juuma a yaa paasi nipɔk baai ale kasim jam a yaali wensiuku
vaka wie ate nuruba a te ba zula nna yegayega me la, ale kpaga kpeemaŋa
ale a nya tɛŋka zuk la ayen ba basi ate Pɔɔl ale Banabas nya ninam. Ba
yaa yiak ba ate ba nyini ba tɛŋka po a nyini.
51 Pɔɔl ale Banabas yaa kpaanti ba naŋsaŋa tantaŋa a basi ba tɛŋka
po ayen ku sak ayen ba a kaam ba kama. Ba nyɛ dila ale ge a yaa cheŋ
Ikoonium tɛŋka.
52 Supeentik ale Naawen Chiika a yaa jam sueri Yeezu ŋaaŋviirima
nalimnyiini Antiok tɛŋka po.

14

1 Pɔɔl ale Banabas ale jam paari Ikoonium tɛŋka la, ba yaa ŋman jo
Juuma tuka diinaŋa po a biisi nalimnyiini ate nuruba yegayega, Juuma
ale baai ale kan daa Juuba la yaa jam ta siaka ale ba sinsaŋŋa.
2 Alege Juuma baai ale jam a zɛri ayen ba kan ta siaka ale Yeezu la a yaa
jam a choa baai ale kan daa Juuba la, noa a weeni ayen Kirisita bisaŋa
daa nuru maŋsa.
3 Tuimtomdɔma a jam goa dula beni ka nalimnyiini a yaa nyini peelim
a sak Nyɔnɔwa wie kan chali yɔgsum. Nyɔnɔwa abe jam te ba ka pagrim
ate ba baga a nyɛ wakperikaliisa ayen ku sak ayen ba sinsaŋŋa a magsi
chaab ale ka wa ale a yaali ba wa niaka nyiŋ dii la.
4 Tɛŋka po demma a yaa jam poori ka chaab buye, ba bunyi a va Juuma,
ba bunyi me a va tuimtomdɔma.

5 Juuma ale baai ale kan daa Juuba la ba gela ale ba kpaŋŋa a yaa maa
chaab a nyɛ noai yeŋ ayen ba nyɛ ate tuimtomdɔma nam abe ba yuk ba
ale tintana a ko.
6 Tuimtomdɔma ale ga wom la, ba yaa chali cheŋ Lisitira ale Daabe ale
tɛŋ fi sii meena ale bo si po la. Lisitira ale Daabe abe jam bo ka Likaaniya
tɛŋka.
7 Jigi ŋala meena ate ba chali cheŋ la, ba jam sak Naawen wamaŋsaŋa
kama.
8 Nuru ale jam bo Lisitira tɛŋka po a chim gbaruk a nyini wa biam po.
Ba ale biak wa wa an ma cheŋ nyaya.
9 Wa yaa jam kala a wom Pɔɔl ale a biisi dii la. Pɔɔl a yaa nya wa nna
zii, a yaa miŋ ayen nuruwa ta siaka kama a magsi wa nya nyiŋyɔgsa.
10 Pɔɔl yaa weeni wa ate ku jueli ayen, “Yiri zaani fi naŋsaŋa zuk.”
Nuruwa yaa yok jueli wein a jam zi a yaa deri cheŋ a gilim.
11 Nuru bɔanni ale nya dii ate Pɔɔl nyɛ la, ba yaa deri a na ate ku a jueli
wein a weeni ale Likaaniya biika ayen, “Yɔgyɔgla de, boglutaŋa a yaa labri
chim ka nuruba a siŋ jam tama jigi.”
12 Ba yaa te Banabas yonni magsi chaab ale ba bogluku ayen Zeeyus. Ba
jam te Pɔɔl me yue magsi chaab ale ba bogluk kpieŋku ayen Yemas dii la
wa jam ale biisirowa.
13 Waai ale a kaab Zeeyus la a yaa ta lalisa ale tiisa puuta a ta jam
kaabka yenni dɔkku nɔanni ayen wa ale nuru bɔanni a nyɛ kaabka a te
tuimtomdɔma, kaabka yenni de a za ka juijui ale kan bo tɛŋka po la.
14 Pɔɔl ale Banabas ale wom ba ale a yaali ayen ba nyɛ dii la, ba yaa yik
ba gattaŋa a cheeri ayen ku sak ba ayen ba ale nyɛ dii la ka wabiok. Ba
noa bayewa yaa a chali jo nuru bɔanni sunsuŋ a deri piilim a na ate ku a
jueli a weeni ayen,
15 “Nidɔaba, ka boa ate ni a nyɛ dila? Tama dek ka nurubisa ase nama
me la. Tama bo dela kama ayen ti mooli Naawen wamaŋsaŋa a sak ni ate
ni tagri a basi ŋankayaataŋa de chaab abe ni va Naawen dii ale vua a nyɛ
wenzuk ale tɛŋ ale nyaataŋa ale ŋanta baai meena ale bo ba po la.
16 Dila po dila powa, Naawen jam basi kama ate waai meena a va ba dek
ale a yaali siuk kuui la.
17 Alege wa va ka wie nna yegayega nyiŋ a nyɛ ayen ku sak nuruba
ayen wa vua kama. Wieŋa de ale wa a te ni nyiam ate bu nyini wenzuk a
jam diipo ale magsi la, wa a basi ate ni ŋanborintaŋa a nyɛ a niak diipo
meena ale magsi la, wa a te ni ŋandiinta ate ni de a chak, ale a basi ate ni
suniimaŋa a sueri ale supeentik.”
18 Tuimtomdɔma ale jam poom a biisi wieŋa de meena la, ba jam nam
ka nna yegayega ate nuruma a basi kaab kaai ate ba jam ayen ba kaab a
te ba la.
19 Juuma ba gela ale jam nyini Antiok ate ka bo Pisidiya ale Ikoonium
tɛŋsaŋa la a jam. Bala ale jam nyɛ ate nuru bɔanni a va ba Juuma ale a
yaali dii la. Ba yaa yik Pɔɔl a pa tintana a yuk wa a vuuri a ta nyini tɛŋka
po a nyini. Ba ale jam nyɛ wa dila la ba jam a poli ayen wa kpi kama.
20 Alege Yeezu ŋaaŋviirima ale jam gilim wa. Dila ŋaaŋnyiŋ ate wa yaa
yiri a ŋman ga jo tɛŋka po. Vari ale veenti la, wa ale Banabas a yaa cheŋ
Daabe tɛŋka.
21 Dula jigini, Pɔɔl ale Banabas a jam sak Naawen wamaŋsaŋa a nya
ŋaaŋviiriba ka nna yegayega. Ba yaa pilim ŋmani Lisitira ale Ikoonium,
a zaani dula a cheŋ Antiok ate ka bo Pisidiya po la.

22 Jigaŋa de meena, ba kasim jam a deŋsi ka ŋaaŋviirima kpa, a weeni
ba ayen ba kasim ta siaka ale Yeezu. Ba jam maa sak ba ayen, “Ku a fe
kama ayen ti nya ninam yegayega abe ti ge jo Naawen Naamu po.”
23 Pɔɔl ale Banabas ale Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a yaa maa chaab
a bobi noa a puusi Naawen a yaa lueri kpaga a ta nyini Kirisita bisaŋa ale
a tu chaab tɔga tɔga la po. Pɔɔl ale Banabas a yaa pa ba nyo Nyɔnɔwa
waai ate ba ta siaka ale wa nalimnyiini la nisima po.
24 Ba yaa jam va Pisidiya tɛŋka po a taam cheŋ Pamfiliya tɛŋka.
25 Dula jigini ba jam sak Naawen wamaŋsaŋa Periga me po ale ge a cheŋ
Ataliya tɛŋka.
26 Ba yaa zaani dula a jueli ŋaaruŋ a pilim ŋman Antiok juijui ate Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab la a liŋ pa ba a nyo Naawen nisima po ayen wa maari
ba ate ba baga tom wa tuimaŋa ŋaai ate ba yaa tom nueri nna la.
27 Ba ale jam paari Antiok la, ba yaa tigsi Kirisita bisaŋa ale a tu chaab
la meena a nyo jigi yeŋ a weeni sak Naawen ale pa ba a tom dii meena la.
Ba weeni a sak ba wa ale lagi siuk ate baai ale kan daa Juuba la a maa ta
siaka.
28 Pɔɔl ale Banabas a jam goa dula jigini kama ale ŋaaŋviirima meena
ate ku beni nna yegayega.

15

1 Nuruba ale jam nyini Judia a jam Antiok tɛŋka a deri piilim a sak baai
ale ta siaka ale Yeezu la sinsaga ayen, “Nuru karo a baga nya varibasika
ase ka kula nyɔnɔwa a nin gebi wa yoanni ase Moosis Sinsaŋŋa ale a sak
dii la.”
2 Dila nyiŋ la Pɔɔl ale Banabas a yaa jam ta nampaga nna yegayega ale
ba. Baai ale ta siaka la a yaa lueri Pɔɔl ale Banabas ale baai ale ta siaka
la gela a bo Antiok la ayen ba cheŋ Jerusalem a ga nya tuimtomdɔma ale
kpaŋŋa wanni de zuk.
3 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a yaa basi ba siuku po ayen ba cheŋ. Ba
ale jam va Fonisia ale Samaria tɛŋsaŋa po a cheŋ la, ba yaa va ba Kirisita
be chaama ale bo dula la jigi, a yaa weeni sak ba ayen nuru baai ale kan
daa Juuba la a tagri va Naawen. Wa paaliŋa de ate ba weeni a sak ba la
yaa ta masim ale supeentik a jam ba meena jigi.
4 Ba ale jam paari Jerusalem la, Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la ale ba
kpaŋŋa ale tuimtomdɔma a jam maa chaab a nyɛ ba tia kama ate ba weeni
a sak ba meena Naawen ale pa ba a tom tuima dii la.
5 Ba ale ga weeni nna a nueri la, baai ale ta siaka la gela baai ale ka
Farisiima po nuruba la, a yaa yiri zaani ŋmai a weeni ayen, “Ku a fe kama
ayen baai ale kan daa Juuba la a gebi ba yuaŋa. Ku a fe kama me ayen,
ba kaam ba ayen ba a zuli Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni dii la.”
6 Tuimtomdɔma ale kpaŋŋa a yaa tu chaab ayen ba biisi wanni de.
7 Ba ale nak nampaga di nyiŋ ate ku beni la, Piita yaa zaani a biisi ayen,
“M suaata, nama dek seba ayen a ta nyini dila po dila po, Naawen ale jam
lueri mi a ta nyini nama po a nyini ayen m ga sak baai ale kan daa Juuba
la, Naawen wamaŋsaŋa ate ba wom abe ba ta siaka ale ŋa.
8 Naawen waai abe ale seba nurubiik meena popola ale ka dii la, a te
Naawen Chiika baai ale kan daa Juuba la kama ase wa ale te tama me dii
la ayen ku sak ayen wa ta yaalika ale ba kama ase wa ale ta yaalika ale
tama me dii la.
9 Naawen nyɛ ba jigi kama ase wa ale a nyɛ, tama jigi dii me la. Siuk
kula po, wa va ka ba siaka ale wa a yaa sugri ba wabaataŋa ba suniima
po a basi.

10 Yɔgyɔgla de, ka boa ale soa ate nama a yaali ayen ni pa jib kpeemu de
buui ate ti kokpieŋsaŋa a yaase tama dek an baga ji bu la ayen ŋaaŋviirima
ji? Ni dan a nyɛ nna, ni a nyɛ ka Naawen a nya.
11 Alege tama seba a chak kama ayen tama ale va ti Nyɔnɔwa Yeezu
niaka nyiŋ a nya varibasika ase bala me a le nya dii la.”
12 Ba meena tuka po a kasim jam goori ka nna chorototo, ale a wom Pɔɔl
ale Banabas ale jam a weeni Naawen ale pa ba a tom wakperikaliisa ale
baai ale kan daa Juuba po dii la.
13 Pɔɔl ale Banabas ale ga biisi nueri la, Jeemsi yaa tulisi ayen, “M suaata,
ni meena lagi tue a wom mi.
14 Ni wom Simon Piita ale tɔgi Naawen ale liŋ nyɛ dii a sak baai ale kan
daa Juuba la a yaa piilim lueri ba po ba gela a soa ba la.
15 Ase Naawen biisiteerɔma ale ŋmarisi Naawen Gbaŋka po a weeni a
magsi chaab ale nyaku de la. Ba ŋmarisi weeni ayen Nyɔnɔwa a weeni:
16 ‘Nyaku de ŋaaŋnyiŋ, m le pilim jam a nyɛ ate Deevid yenni ale lo la a
ŋman zaani.
M le ŋman pilim se di juijui ale lo la,
abe m nyɛ ate di ŋman pagra.
17 Ate nurubiik meena a jam mi jigi.
Baai meena ale kan daa Juuba ate mi wi ba ayen m nuruba la, bala
meena ale jam mi jigi.
18 Nyɔnɔwa ale weeni nyaŋa de meena a ta nyini dila po dila po.’ ”
19 Jeemsi yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni ayen, “Dila nyiŋ mi a poli kama
ayen ti kan a daani baai ale kan daa Juuba a yaa tagri a va Naawen la.
20 Ku magsi ka ti ŋmarisi gbaŋ a te ba a weeni ba ayen, ba kan a de
bogluta ŋandiinta dii nyiŋ la, ŋandiin tila an welema. Ti weeni ba me
ayen ba kan bobi nipɔk baai ale kan daa ba pooba la a goa, abe ba kan a
ŋobi jaab buui ate ba an togri la lammɔa abe ba kan a de ziim.
21 Baai ale kan daa Juuba la, le deri siak nyaŋa de kama, boan nyiŋŋa ba
seba kama ayen Juuma baai ale bo juijui meena ale ba la, ba sak Moosis
Sinsaŋŋa de kama ate ku beni yegayega. Ba be wom ale karim ŋa kama
ba tuka diinaŋa po ba Vuusum Daaŋa meena po.”
22 Tuimtomdɔma ale kpaŋŋa ale Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a yaa
maa chaab a poli ayen ku nala kama ate ba lueri nuruba a ta nyini ba po
a tom ba ale Pɔɔl ale Banabas ate ba cheŋ Antiok. Ba yaa lueri nuruba
baye baai ale ta siaka la a te ba zula nalimnyiini la. Nuruba bayewa ale
Judas (waai me ate ba a wi wa ayen Baasabas la) ale Silas. Ba yaa tom ba
ayen ba ta gbaŋka a cheŋ.
23 Ba ale jam ŋmarisi gbaŋka a weeni dii la ale nna ayen,
“Tama ni suaataŋa tuimtomdɔma ale kpaŋŋa a maa chaab a puusi ti
suaataŋa baai ale potim kan daa Juuba a nyini biam po ate ba bo Antiok
ale Siriya ale Silisiya tɛŋsaŋa la.
24 “Tama wom ayen nuruba gela ale nyini tama po a jam biisi wie ate
ŋa daani ni ale nyɛ ate ni popola kaasi. Ti a weeni a sak ni kama ayen
ni nya nuru bala an tuesi sinsaŋŋa tama jigi ayen ba jam biisi dila.
25 Dila nyiŋ ate tama meena a nyɛ tuka a yaa poli ate ti yaa siak a lueri
nuru ba gela ayen ba va Pɔɔl ale Banabas ti sua tii ate ti mariŋ la a jam ni
jigi.
26 Pɔɔl ale Banabas ka nuru baai ale pa ba nyuvoa a da ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita nyiŋ la.
27 Dila nyiŋ ate ti yaa tom Judas ale Silas ni jigi. Ba ale poom weeni a
sak ni dii meena wuu ate ti ŋmarisi gbaŋka de po la.

28 “Naawen Chiika ale tama a maa chaab a siak kama ayen ti kan pa
jib bu choa a ji ni. Ti ta ka wieŋa de nyiini ayen ti weeni a sak ni. Ku a
fe kama ayen ni va ŋa.
29 Wieŋa de ale, Ni kan a de bogluta ŋandiinta, ni kan a de ziim, ni
kan a ŋobi jaab buui ate ba an togri la lammɔa, ni kan a bobi nipɔk baai
ale kan daa ni pooba la a goa. Ku a le nala kama ase ni a le kan a nyɛ
wieŋa de.
“Ni boro nalimnyiini.”
30 Ba ale ŋmarisi gbaŋka nna a ga nueri la, ba yaa tom Pɔɔl ale Banabas
ale ba vaanchaama ayen ba ta ka cheŋ Antiok. Ba ale ga paari la, ba yaa
tigsi baai ale ta siaka la ate ba jam jigi yeŋ a yaa te ba gbaŋka.
31 Ba ale ga karim ka a nueri la, gbaŋka wieŋa a yaa ta supeentik a jam
ba jigi.
32 Judas ale Silas dek abe jam ka Naawen biisiteerɔba. Ba yaa bo ale ba
a deŋsi ba kpa ayen ba nya pagrim.
33 Ba ale ga daliŋ maga dega la, Antiok demma yaa te Judas ale Silas siuk
ale suyɔgini ate ba pilim cheŋ baai ale tom ba la jigi.
34 Alege Silas jam nya kama ayen ku nala kama ate wa wari dula.
35 Alege Pɔɔl ale Banabas a jam wari ka Antiok a gum chaab ale nuruba
chaab ate ba maa chaab a yaa sak nuruma Nyɔnɔwa wanni.
36 Ku ale ga beni maga dega la, Pɔɔl a yaa weeni Banabas ayen, “Basi
ate ti pilim ŋmani cheŋ jigi ŋaai meena ate ti sak Nyɔnɔwa wanni la a ga
nya ase Kirisita bisaŋa a nyɛ ka se.”
37 Banabas a jam a yaali kama ayen Jɔɔn Maak a maa va ba a cheŋ.
38 Alege Pɔɔl an jam poli ayen ku magsi ayen Jɔɔn Maak a maa va cheŋ
dii nyiŋ la wa an jam maa boro ale ba ate ku ga paari ba tuini kpeglimka.
Wa jam zaani ka Pamfiliya tɛŋka a basi ba.
39 Nampaga a yaa deri jam ba sunsuŋ ate ba poori chaab tɔgatɔga.
Banabas a yaa yik Maak ate ba jueli ŋaaruŋ a cheŋ Saipurus tɛŋka
40 ale ge ate Pɔɔl me a lueri Silas ate baai ale ta siaka a yaa pa ba nyo
Naawen nisima po ayen wa nya ba zuk ale wa niaka,
41 ate ba cheŋ Siriya ale Silisiya tɛŋsaŋa a ga a deŋsi Kirisita bisaŋa ale
a tu chaab la kpa dula a te ba pagrim.

16

1 Pɔɔl yaa nyini Siriya ale Silisiya tɛŋsaŋa a cheŋ Daabe ale Lisitira.
Kirisita bisaŋa wanyi ale jam bo Lisitira. Wa yoi jam ale Timoti. Wa mawa
jam ka Juu a ta siaka ale Nyɔnɔwa. Alege Timoti kowa jam ka Giriki deno.
2 Kirisita bisaŋa meena ale jam bo Lisitira ale Ikoonium la, a kasim jam
a pak Timoti kama.
3 Pɔɔl a yaa jam a yaali ayen wa maa va a cheŋ. Pɔɔl yaa gebi wa yoanni
dii nyiŋ la, Juuma meena ale jam bo dula jigini meena la, a jam seba ayen
Timoti kowa ka Giriki deno.
4 Ba ale jam va tɛŋsaŋa po a taam la, ba jam weeni sinsaŋŋa meena
ŋaai ate tuimtomdɔma ale kpaŋŋa meena Jerusalem tɛŋka a sak baai ale
ta siaka la kama. Ba weeni ba me ayen ba chiib a va sinsaŋŋa.
5 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la siaka a yaa ŋmasi pagra a gum du ate
ba jam a piisi daa meena a gum du.
6 Ba yaa jam cheŋ a va Firijiya ale Galatia tɛŋsaŋa dii nyiŋ la, Naawen
Chiika an jam te ba siuk ate ba sak Naawen wamaŋsaŋa Asia tɛŋka po.

7 Ba ale jam paari Misiya tɛŋbanni la, ba jam poli kama ayen ba cheŋ
Bitiniya tɛŋka alege Yeezu jam tom ka Naawen Chiika ayen wa weeni ba
ayen ba kan cheŋ.
8 Ba yaa va Misiya tɛŋka a taam siŋ Torowas tɛŋka.
9 Ku yaa nyɛ Pɔɔl jigi yokku ase wa goa daasim kama la ate wa nya
Masidoniya deno a za wa tɛŋ a saalim wa a weeni ayen, “Taam jam
Masidoniya dela a maa maari ti.”
10 Wa ale ga nya nna la ase goadaasima la, ti yaa yiri a gomsi ayen ti
cheŋ Masidoniya a poli weeni ti dek ayen Naawen weeni ti ayen ti cheŋ
ka dula a ga sak ba wa wamaŋsaŋa.
11 Ti yaa jueli ŋaaruŋ a zaani Torowas a gaam taam cheŋ Samotiras.
Vari ale veenti la, ti yaa ŋman cheŋ Niyapolis.
12 Ti yaa zaani dula a basi ŋaaruŋku ale ge cheŋ Filipai, ka Masidoniya
tɛŋsaŋa po tɛŋ kpieŋ la. Aroom demma ale ba kpaga ale jam bo tɛŋka de
po a nya ba zuk. Ti jam bo tɛŋ kala ate ku beni magla.
13 Juuma Vuusum Danni ate ti yaa basi tɛŋka po alege cheŋ siŋ benni
noai juijui ate ti jam a poli ayen ti le nya jigi ale Juuma a tigsi chaab a boro
a nyɛ Naawen puusa la. Ti yaa jam kala a biisi ale nipɔk baai ale jam tigsi
chaab a kala dula la.
14 Ti ale jam boro a biisi la, nipɔk wanyi ate ba a wi wa ayen Liidiya ale
jam a wom dii ate ti jam a biisi la. Wa jam nyini ka Tayatira. Wa jam ta ka
garuk sobta a gerim. Wa jam ka waai ale a te Naawen zula nna yegayega
la. Dila nyiŋ la, Nyɔnɔwa yaa lagri wa popolaŋa ate wa a wom Pɔɔl ale
jam a weeni dii la.
15 Wa ale wa dɔkdemma ale ga tuesi soka a nueri la, wa yaa wi tama a
weeni ayen, “Nama a dan sum siak kama ayen mi ta siaka ale Nyɔnɔwa,
ni be jam mi yenni a goa.” Wa jam weeni dila ate ku yik tama kama ate ti
va wa a cheŋ.
16 Da yeŋ ate ti jam a cheŋ juijui ate Juuma a tigsi chaab a puusi Naawen
la, ate nipɔkbili wanyi, wa jam ka yomo a yaa tu ti siuku niŋ. Chichiribaata
ale jam ta wa ate wa baga a weeni chum dii po wie. Baai ale jam soa
nipɔkbili yomowa de la, ba basi kama ate wa yaa a porisi a nya ligra nna
yegayega a te ba.
17 Wa yaa jam kaari a wi Pɔɔl ale tama a weeni ayen, “Nuruma de ka
Naawen kpeeni tomteerɔba. Ba a mooli a sak ni ka ni ale ni nyɛ dii ate ni
nya varibasika la.”
18 Wa jam nyɛ nnala ate ku paari ka daa dii choa ate ku yaa puuri Pɔɔl
sui nna yegayega ate dai dila danni Pɔɔl yaa virim a weeni chichiribioku
ale bo wa zukku po la ayen, “Yeezu Kirisita yonni nyiŋ ate mi a weeni fu
ayen fi nyini wa zuk po a nyini.” Chichiribioku a yaa deri basi wa dula
jigini nna nwuli.
19 Nipɔkbilika nyamma ale ga miŋ ale ba an ŋman baga a nya ligra la,
ba yaa yik Pɔɔl ale Silas a vuuri ba a ta ba cheŋ kpaŋŋa jigi yaba peelimu
po.
20 Ba yaa ta ba jam Aroom tɛŋka kpaŋŋa jigi a weeni ba ayen, “Nuruma
de ka Juuba. Ba be a daani ka ti tɛŋka demma.
21 Ba a sak ka sinsak ŋaai ale kan a va tama Aroom demma sinsaŋŋa la.
Ku be a fe kama ayen ti kan nyɛ dii ate ba a weeni ti la.”
22 Nuru bɔanni a yaa maa gum ba po a yaa tu chaab ale Pɔɔl ale Silas.

Ate kpaŋŋa a yaa yik Pɔɔl ale Silas gattaŋa a dari cheeri ale weeni ayen
ba miiri ba.

23 Ba ale miiri ba nna yegayega la, ba yaa ta ba a ga lik ale ge weeni
likka dɔkku limsidɔwa ayen wa ŋmasi lik ba nalimnyiini.
24 Limsidɔwa ale ga wom nna la, wa yaa ta ba taam niŋniŋ dɔkku a lik a
yaa pa duok kpioŋ ate ba keri vie, ku dobra nna yegayega a pa ba naŋsaŋa
a su du.
25 Alege goota po sunsuŋ ale ga paari la, Pɔɔl ale Silas a yaa jam boro a
puusi Naawen ale a yi yiila a pak Naawen. Baai ate ba jam maa yik ba a
lik la, a yaa jam a wom Pɔɔl ale Silas ale a nyɛ dii la.
26 Tɛŋka a yaa deri choa nna yegayega ate likka yenni me a choa ate ku
an bola beniya ate diinaŋa noaŋa a deri lagri, ate choroma ŋaai ate ba pa
bobi ligrima la a yaa deri gebi me.
27 Likka yenni limsidɔwa a yaa yiri ga a nya ale likka yenni noaŋa a
lagriya. Wa yaa yeeri gebi woŋ ayen wa ko wa dek dii nyiŋ la, wa jam a
poli kama ayen nuruma a nyini chali be kama.
28 Wa ale jam boro a ayen wa nyɛ dila la, Pɔɔl yaa nya a kaari ate ku
jueli nna yegayega a weeni wa ayen, “Kan te fi dek tuem, ti meena bo ka
dela.”
29 Limsidɔwa yaa wi ayen ba ta bolim a jam a yaa chali jo yenni po ate
yɔgsum yik wa ate wa nyiŋka yaa a gok nna pampam ate wa yaa lo Pɔɔl
ale Silas niŋ
30 a yaa ta Pɔɔl ale Silas a nyini peelim ate wa yaa weeni ba ayen, “M
koba, ku a fe ayen m nyɛ ka se ate m nya varibasika?”
31 Ba yaa tulisi wa ayen, “Ta siaka ale Nyɔnɔ Yeezu, ale fi le nya
varibasika, fi ale fi dɔkdemma meena.”
32 Ba yaa sak wa ale baai meena ale bo wa yenni po la Nyɔnɔwa wanni.
33 Dila powa degadega yok kula ate nuruwa a yaa yik ba a sugri ba
niraŋa ate ba deri te wa ale wa dɔkdemma soka.
34 Wa yaa ta ba jo wa dɔkku a nyɛ ŋandiinta a te ba. Wa dɔkdemma
meena sue a yaa jam peenti nna yegayega dii nyiŋ la, ba ta siaka ale
Naawen kama.
35 Vari ale ga veenti la, Aroom tɛŋka kpaŋŋa a yaa tom limsidɔba ale
tuntomiŋ ka de ayen, “Ni basi ate nuru bala cheŋ.”
36 Limsidɔwa yaa weeni Pɔɔl ayen, “Aroom tɛŋka kpaŋŋa a tom weeni
kama ayen m lagi fi ale Silas a basi. Dila nyiŋ yɔgyɔgla de, ni nyini cheŋ
ale suyɔgini.”
37 Alege Pɔɔl yaa tulisi ba ayen, “Ba an nya ale ti kaasi wari ya, alege ba
nak ti ate waai meena a nya. Tama ka Aroom dem. Ba nak ti a yaa ta ti
ga yuk basi likka dɔkku po. Alege yɔgyɔgla de, ate ba yaa a yaali ayen ba
basi ti ate nuru kan seba ku noai po? Aawo, dila kan tom! Ku a fe kama
ate Aroom kpaŋŋa dek a jam dela jigini a lagi ti a basi.”
38 Limsidɔma a yaa ga weeni ate Aroom tɛŋka kpaŋŋa wom. Ba ale ga
wom ayen Pɔɔl ale Silas ka Aroom demma la, yɔgsum yaa yik ba
39 ate ba cheŋ a ga weeni ba ayen ba kaasi ale ge yaa lagi ba ate ba nyini
a yaa saalim ba ayen ba basi tɛŋka po.
40 Pɔɔl ale Silas a yaa basi likka dɔkku ale ge cheŋ Liidiya yenni. Dula
jigini, ba yaa tu chaab ale Kirisita bisinsila a yaa biisi wie a deŋsi ba kpa
ale ge yaa basi ba ale cheŋ.

17

1 Pɔɔl ale Silas a yaa ŋman va Amfipolise ale Apoloniya tɛŋsaŋa a taam
cheŋ Tesalonika tɛŋka. Juuma tuka yeri dinyi ale jam za Tesalonika po.

2 Ase Pɔɔl nyiem ale a nyɛ dii la, wa yaa cheŋ ga jo tuka yenni po. Wa
jam bo ka dula ate ku paari Juuma Vuusum Danni ku noa buta a jo ba
tuka yenni po a pa Naawen Gbaŋka a biisi a daliŋ ale ba a
3 tɔgi Gbaŋka wieŋa kie a sak ba ayen ku sak ba ayen ku jam a fe kama
ayen Kirisitawa waai ate Naawen a weeni ayen wa le tom ate wa jam la a
nam ate ba yik wa a ko ale ge ate wa ŋman yiri kum po. Pɔɔl yaa weeni
ayen, “Kirisitawa de ate Naawen puulim ayen wa le tom ate wa jam la, ale
Yeezu. Be ka wala wie ate mi ta jam ayen m biisi a sak ni.”
4 Juuma ale wom nna la ba gela a yaa sum siak ayen Pɔɔl ale a biisi dii
la ka wensie a yaa pa ba dek a gum chaab ale Pɔɔl ale Silas. Giriki demma
me yegayega baai ale a chali Naawen la, ale nipooba ba gela baai ale chim
nuru kpeenta la bala meena jam siak kama a maa va Pɔɔl ale Silas.
5 Alege Juuma a yaa jam a de nyuri ale Pɔɔl ale Silas. Juuma yaa yik
tɛŋka po nuru baai ale kan a yaali tuima ale a yaali kpaliŋsa a bo tɛŋka
po siuk kpeentaŋa niŋsa a nyiem a cheŋ la a nyo jigi yeŋ ate ba yaa maa
chaab a nyɛ ate supuurim a jam waai meena jigi tɛŋka po ate ba a nuemu
nna yegayega. Nuruma yaa nyɛ dila a chali cheŋ nuru wanyi ate ba a wi
ayen Jeesin la yeri po. Ba jam a poli ayen ba a gisi ka Pɔɔl ale Silas dila
ate ba dan nya ba abe ba yik ba a ta nyini peelim a te nuruma.
6 Alege ba ale jam nyɛ dila ale ge ba an nya ba la, ba yaa yik Jeesin
dek ale Kirisita bisaŋa gela a vuuri a ta ba jam tɛŋka kpaŋŋa jigi a yaa a
nuemu ate ku a jueli a weeni ayen, “Nuruma de a ta ka daanika a jam jigi
meena. Yɔgyɔgla de, ba ale nna a jam tama tɛŋka po
7 ate Jeesin a yaa basi ate ba bo wa yenni po. Ba meena a kaasi ka Aroom
tɛŋka nakpioŋku Siiza sinsaŋŋa. Ba a weeni kama ayen nakpioŋku choa
ale boro. Wa yoi ale Yeezu.”
8 Tɛŋka po kpaŋŋa ale nuruma ale wom nna la, ku yaa ta popola tɔgatɔga
nna yegayega a jam ba jigi.
9 Kpaŋŋa yaa basi ate Jeesin ale mbala a tuni ligi ŋaai ale magsi ba tuni
la, abe ba basi ba ate ba yaa cheŋ.
10 Tɛŋ ale jam sobri la, Kirisita bisaŋa a yaa basi ate Pɔɔl ale Silas a cheŋ
Beria tɛŋka. Ba ale jam paari dula la, ba yaa ga jo Juuma Tuka Yenni po.
11 Tɛŋka la demma a jam a zunchoŋ Tesalonika demma de ale Naawen
wamaŋsaŋa womka kama. Ba kasim jam lagi ba tue meena nalimnyiini
kama a wom wamaŋsaŋa. Daa meena ba a karim ale a zamsi Naawen
gbaŋka wieŋa kama ayen ba nya ase Pɔɔl ale a biisi dii la ka wensie ya.
12 Juuma yegayega a jam ta siaka kama ale wamaŋsaŋa. Girik tɛŋka
nipooma yegayega baai ale chim nuru kpeenta la ale Giriki demma
nidɔama a jam maa ta siaka kama.
13 Alege Juuma baai ale jam bo Tesalonika ale wom ayen Pɔɔl sak
Naawen wanni Beria tɛŋka me po la, ba yaa ŋman jam dula me a yik
nuruba a nyo jigi yeŋ a paasi ba ayen ba ta daanika a jamu.
14 Kuna bula beniya ale ge ate Beria demma Kirisita bisaŋa a basi ate
Pɔɔl a cheŋ nya kpeema kuŋkɔŋini, alege Silas ale Timoti a yaa wari Beria.
15 Nuru baai ale jam ta Pɔɔl a cheŋ ayen ba basi la, a jam ta wa a cheŋ
paari ka Atens ale ge pilim ŋmani Beria. Pɔɔl jam te ba ka tuntomiŋ ayen
ba weeni Silas ale Timoti ayen ba dan nya siuk yɔgyɔgla de ba jam wa jigi.
16 Pɔɔl ale jam bo Atens tɛŋka a limsi Timoti ale Silas la, wa yaa jam nya
ale bogluta a kasim jam sueri tɛŋka de po meena. Nyaku de a yaa jam te
wa supuurim nna yegayega.
17 Daa meena wa kasim jam a daliŋ kama ale Juuma ale baai ale kan
daa Juuba ale a chali Naawen la ba tuka yenni po. Daa meena me wa jam
maara a daliŋ kama ale nuru baai meena ale bo yaba peelitaŋa po la.

18 Sagrɔba ale jam boro. Ba jam ka tɔgatɔga buye. Ba bunyi wa yoi a
jam ale Ɛpikuriyos demma. Bunyiwa me yoi a jam ale Sitooyik demma.
Ɛpikuriyos demma ale Sitooyikma sagrɔma me a jam maa nak nampaga
kama ale Pɔɔl. Ba gela a jam bek wa ayen, “Nuruwa de a ti an za a nak
ka boan jaab guŋgoŋ dila?”
Ba gela me weeni ayen, “Ku a nyɛ ase wa a biisi ka tɛŋsa si chaab bogluta
wie la.” Ba weeni dila kama dii nyiŋ la, Pɔɔl a yaa biisi a magsi chaab ale
ka Yeezu ale kpi ale ŋman yiri kum po dii la.
19 Dila nyiŋ la, ba yaa weeni Pɔɔl ayen wa jam sagrɔma kpaŋŋa tuka
jigini ate ba a wi ayen Ariyapagus la a jam siak wiik. Wa yaa siak a jam
ate ba yaa bek wa ayen, “Pɔɔl, tama a yaali kama ayen fi weeni a sak ti
sinsak paali ŋaai ate fi a sak la kiri.
20 Ti ale wom ale wie ŋaai ate fi a weeni la gela ka wachansa ti tue po
la ate ti a yaali ayen fi weeni ŋa kiri a sak ti.”
21 Ba jam bek Pɔɔl nna kama dii nyiŋ la Atens demma ale nicham baai
ale maa bo tɛŋka po dula la a nyiem kasim a yaali ayen ka ba a weeni
chaab abe ba a wom me wa paala ale popola paala wie. Ba nyiem ŋman
ka wari wari a nyɛ a gum nna po.
22 Pɔɔl yaa yiri zaani Ariyapagus nuruma niŋ a weeni ba ayen, “M nya
kama ale nama Atens demma a yaali Naawen wie ka nna yegayega.
23 Dii nyiŋ la, mi ale kasim va tɛŋka po a taam la, mi nya jigi ŋaai meena
ate ni a kaab la ale bogluta ate ni se zaani a ŋmarisi kunyi nyiŋ ayen,
‘Naawen dii ate ti ze la.’ Ni be basi ate m weeni a sak ni ayen Naawen dii
ate ni a te di zula alege ni ze di la, ka Naawen dila ate yɔgyɔgla de mi a
biisi di wari a sak ni.
24 Wa ka Naawen waai ale nyɛ tɛŋka meena ale jaab buuri meena ale
bo ka po la. Wa ka waai ale ka wenŋmazuk ale tɛŋzuk Nyɔnɔ la. Wa be
an bo daa yeri ŋaai ate nurubisa se la po.
25 Yaase ku be kan fe kama ayen Naawen pa nurubiik ate wa nyɛ wari
a te wa. Dii nyiŋ la ka wala dek ale a te nyuvuri jaab buuri meena. Be ka
wala me ale a te nurubiik meena jaab buuri meena me.
26 Wa liŋ nyɛ ka nuru yeŋ, a yaa va nuru wala nyiŋ a nyɛ nuru bɔari
tɔgatɔga tɛŋzuk de meena. Ka wa dek me abe ale poli diipo ate tɛŋsa
tɔgatɔgaka tɛŋzuk de ale boro a beni la. Wala dek me abe ale daani
tɛŋbanaŋa a te tɛŋsa tɔgatɔgaka tɛŋzuk de.
27 Naawen nyɛ nyaŋa de meena kama ayen ku basi ate nurubiik nyiem
a gisi wa ate da dii dai ba baga a nya wa. Alege, ni basi ate m weeni a sak
ni ayen Naawen mɔata ti ka nna farafara
28 ase nuru wanyi ale weeni dii ayen,
‘Ka wala ale basi ate ti vua a nyiem a cheŋ ale boro.’
Ku a nyɛ ase ka ni dek nuruma ale ŋmarisi dii ayen,
‘Tama me ka wa bisa la.’
29 Tama a be dan ka Naawen bisa, ku a fe kama ayen ti kan a poli ayen wa
a neensi ka kuta a yaase tintana ate nurubiik a pa wa dek yam a peesi ba
la.
30 Diipo ate nurubiik a jam ze Naawen la, wa an jam te nurubiik waalika
ase ku ale magsi ayen wa te ba dii la. Alege yɔgyɔgla de, wa yaa a weeni
nurubiik meena jigi meena kama ayen ba tagri basi ba wabaata tuimaŋa
tomka.
31 Boan nyiŋŋa, wa dak ka dai ayen dai dila danni abe wa pa nuru wanyi
ate wa lueri ayen wa va wala nyiŋ a bo tɛŋzuk de meena wensie buusa.
Nuru wala abe ale wa nak a yiri kum po ayen ku basi ate nuru meena
seba chak nalimnyiini ku le sum nyɛ kama.”

32 Nuruma ale wom ale Pɔɔl a biisi magsi chaab ale yiri kum po wie la,
ba gela a yaa jam nyɛ wa a la. Ba gela me a weeni ayen, “Ti ŋman a yaali
kama ayen fi biisi nyaku de wie ate ti wom.”
33 Pɔɔl a yaa basi tuka jigini ale cheŋ.
34 Nuru ba gela ale jam maa gum wa po a ta siaka ale Yeezu. Nuruma de
po wanyi yoi ale Daanisios. Wa jam maa ka Ariyapagus kpaŋŋa po dinyi.
Nipɔk me ale jam maa ta siaka. Wa me yoi ale Damaris. Nuruba ba chaab
me a jam maa ta siaka a gum du.

18

1 Pɔɔl ale ga biisi ale Ariyapagus kpaŋŋa tuka a nueri la, ku ŋaaŋnyiŋ
ate wa yaa basi Atens ale cheŋ Korinti.
2 Dula jigini wa yaa nya Juu wanyi, ate ba a wi ayen Akiila. Ba biak wa
ka Pontus tɛŋka. Wa ale wa pɔk ale jam nyini Italiya tɛŋka jam daaŋa
de. Wa powa yoi ale Pirisila. Ba jam nyini tɛŋ kala jam kama dii nyiŋ
la, Nakpioŋku Kilɔdiyus ale jam te wada ayen Juuma meena basi Aroom
tɛŋka. Pɔɔl yaa cheŋ ayen wa nya Akiila ale wa powa.
3 Wa jam a goa ale ka bala ale a tom ale ba dii nyiŋ la Pɔɔl jam a baali
ka duŋsa gbaŋsa a da ase Akiila ale wa powa ale jam a nyɛ dii la.
4 Juuma Vuusum Daaŋa meena wa nyiem jam ta ka biik ba tuka yenni
po ale Juuma ale baai ale kan daa Juuba la a biisi ale a poli ayen wa dan
baga abe wa nyɛ ate ba ta siaka ayen wa ale a biisi dii la ka wensie.
5 Silas ale Timoti ale nyini Masidoniya a jam la, ba jam a paari ale Pɔɔl
yaa kasim jam pa ka daaŋa meena wa boka po a kasim a sak Juuma
Naawen wamaŋsaŋa a biisi ate ku a lagri ayen Yeezu ale Kirisitawa waai
ate Naawen weeni ayen wa le tom ate wa jam la.
6 Nuruma ale jam a weeni ale a biisi wa a kaasi ayen ba kan yaali wa
ale a weeni dii la, Pɔɔl me yaa kpaanti wa gattaŋa paasuku ayen ku sak
ba ayen wa a kaam ba kama a weeni ayen, “Ni dan be nama dek ale soa
dila. Ku daa mi niŋŋa a zaani yɔgyɔgla de a ta a cheŋ m le cheŋ ka nuru
baai ale kan daa Juuba la jigi.”
7 Pɔɔl yaa basi ba ale cheŋ nuru wanyi waai ale kan daa Juu la yeri. Wa
yoi ale Titus Jasitus. Wa jam ka waai ale a chali Naawen nna yegayega la.
Wa yenni jam za mɔata ka Juuma tuka yenni.
8 Nuru waai ale jam chim tuka yenni kpagi la yoi ale Kirisipus. Wala ale
wa dɔkdemma meena a jam ta siaka kama ale Nyɔnɔwa. Nuruba yegayega
me Korinti tɛŋka a jam maa wom wamaŋsaŋa kama a yaa ta siaka a tuesi
soka.
9-10 Yok kunyi ate ku yaa nyɛ Pɔɔl jigi ase wa goa daasim kama la ate
wa nya Nyɔnɔwa ate wa weeni ayen, “Kan chali yɔgsum, boan nyiŋŋa, mi
bo ale fu, kama. Nuru karo a baga a te fi tuomɔa. Kan sina, a biisi boan
nyiŋŋa, mi ta ka nuruba yegayega tɛŋka de po, baai ale a limsi ayen ba
wom mi wanni.”
11 Pɔɔl jam bo dula jigini ate ku paari ka bein ale geli a sak nuruma
Naawen wanni.
12 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi wa ayen Galiyo, ate Aroom tɛŋka
a jam lueri wa ate wa chim Gomina a tagri Aroom tɛŋka zuk a ga bo Korinti
tɛŋka a nya Akaaya tɛŋka zuk. Diipo ate nuruwa de a jam chim Akaaya
Gominawa la, dila powa ate Juuma a jam maa chaab a yík Pɔɔl ale pagrim
a ta wa cheŋ dɔk kuui ate Aroom demma a biisi biisaŋa la.
13 Ba jam a weeni kama ayen, “Nuruwa de Pɔɔl, a kasim pii ka nyiŋ a
paasi nuruma ayen ba a te Naawen zula ŋaai ale kan a va sinsaŋŋa ale a
sak dii la.”

14 Pɔɔl ale deri lagi noai ayen wa biisi a vari wa dek basi la, Galiyo
yaa weeni Juuma ayen, “Ku daam dan ka wari dii ale ka wabiok a yaase
wakaasuŋ ate wa nyɛ, ku te nala kama ate m ta chichiiba ale nama Juuma
nna,
15 alege ku ka wa dii ale ka nampaga wari a magsi chaab ale wie ŋaai
ate ni pa a biisi la, ale nuruba yue la, ale sinsak ŋaai ate nama nyiini a va
la, ku a fe kama ayen ni dek abe biisi a magsi chaab. Mi kan chim wieŋa
de chaab boteerɔ.”
16 Galiyo weeni dila ale ge yiak ba ate ba nyini biisa dɔkku po a nyini.
17 Ba meena yaa yik Sositenisi waai ale jam ka tuka dɔkku kpagini la a
zaani biisaŋa dɔkku niŋ a nak. Alege dila an jam daani Galiyo ale magla
me.
18 Pɔɔl jam bo Korinti tɛŋka ale Kirisita bisaŋa ate ku beni ka nna
yegayega. Da yeŋ wa ale Pirisila ale wa chorowa Akiila a yaa banti ba
ale ge jueli ŋaaruŋ a cheŋ Siriya. Ba ale jam zaani Keŋkeriya ayen wa
jueli ŋaaruŋku a cheŋ la, Pɔɔl jam poni wa zukku kama, dii nyiŋ la wa pe
kama a magsi chaab ale dila.
19 Ba ale jam paari Efisos tɛŋka la, wa yaa basi Pirisila ale Akiila dula
jigini. Pɔɔl yaa biisi biik ale Juuma ba tuka yenni po.
20 Ba yaa weeni wa ayen wa goa magla ale ba alege Pɔɔl zɛri
21 alege weeni ba ayen, “Ku dan ka Naawen yaalika m le pilim ŋman
jam ni jigi.” Pɔɔl weeni dila ale jueli ŋaaruŋ a zaani Efisos a cheŋ.
22 Wa ale jam paari Siizariya la, wa yaa cheŋ Jerusalem a ga puusi Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab dula jigini la ale ge a yaa cheŋ Antiok.
23 Wa ale beni maga dula jigini la, wa yaa basi dula, ale va Galatia ale
Firijiya tɛŋsaŋa po a deŋsi Kirisita bisaŋa kpa.
24 Juu wanyi ate ba a wi ayen Apolos ate ba biak wa Alezandiria la, a
yaa jam Efisos. Wa jam ka waai ale baga a biisi nna yegayega ale seba
Naawen Gbaŋka wieŋa nna yegayega me la.
25 Nuruba ale poom liŋ jam sak wa Nyɔnɔwa siuku wieŋa nna yegayega
ate wa a biisi ale a sak ale nin muna a va siuku nalimnyiini wensie ŋaai
ale a magsi chaab ale Yeezu la. Alege soka kaai nyiini ate wa jam seba la
ale soka kaai ate Jɔɔn te la.
26 Wa yaa piilim a deri a biisi nyaŋa de meena ba tuka yenni po ale kan
chali yɔgsum. Alege Pirisila ale Akiila ale wom biika la, ba yaa yik wa a
tɔgi Naawen siuku meena wieŋa ate ŋa lagri a te wa nalimnyiini.
27 Apolos yaa poli ayen wa jueli ŋaaruŋ a cheŋ Akaaya tɛŋka. Kirisita
bisaŋa ale jam bo Efisos la a yaa deŋsi wa kpai a ŋmarisi gbaŋ a te Akaaya
Kirisita bisaŋa a saalim ba ayen ba tuesi wa nalimnyiini. Wa ale jam paari
du la, wa jam maa maari nna yegayega baai meena ale va Naawen niaka
nyiŋ a chim Kirisita bisa la.
28 Boan nyiŋŋa, wa kasim jam nak ka nampaga ale pagrim a biisi yiak
Juuma. Ba nyini ka peelim a nak nampaŋŋa ale chaab dila ate Apolos a
yaa biisi a ta nyini Naawen Gbaŋka wieŋa po ate ku lagri ayen ku sak ba
ayen Yeezu ka Kirisita waai ate Naawen a weeni ayen wa le tom ate wa
jam la.

19

1 Apolos ale jam bo Korinti la, Pɔɔl yaa cheŋ va Galatia ale Firijiya
tɛŋsaŋa sunsuŋ po a taam nyini cheŋ Efisos. Dula jigini, wa yaa nya
ŋaaŋviiriba ba gela

2 a yaa bek ba ayen, “Diipo ate nama chim Kirisita bisa la, nama tuesi
Naawen Chiika?”
Ba yaa tulisi wa ayen, “Tama an poom wom ayen Naawen Chiik boro.”
3 Pɔɔl yaa bek ba ayen, “Ku be dan ka dila nama abe tuesi ka boan soka?”
Ba yaa tulisi Pɔɔl ayen, “Ka Jɔɔn soka ate tama tuesi.”
4 Pɔɔl yaa tulisi ayen, “Soka kaai ate Jɔɔn te la, wa te ka baai ale basi
ba wabaataŋa tomka la. Wa jam te ba kama ale ge weeni Izirali demma
ayen ba be pa ba dek a te waai ale bo ŋaaŋ a cheena la. Kula nyɔnɔwa
ale Yeezu.”
5 Ba ale wom nna la, ba yaa tuesi soka Nyɔnɔwa Yeezu yonni nyiŋ.
6 Pɔɔl yaa pa nisima a vi ba zuk ate Naawen Chiika yaa siŋ jam ba zuk
ate ba deri jam biisi be sii ale kan daa ba dek biisa la a yaa weeni Nyɔnɔwa
ale weeni ba ayen ba weeni dii la.
7 Baai ale jam nyɛ nna la, a jam a nyɛ ase ka nuruba pi ale baye la.
8 Chiisa sita meena Pɔɔl kasim jam a jo ka Juuma tuka yenni po a biisi
wie ale nuruma. Pɔɔl a kasim pii nyiŋ a biisi ale ba ayen ba miŋ chak
Naawen Naamu wie ale ka dii la.
9 Alege ba gela tue a jam kpari ka nna yegayega ate ba jam kan yaali
ayen ba ta siaka, ate ba jam a biisi be bulorisa nuruma meena niŋ a magsi
chaab ale Nyɔnɔwa siuku. Dila nyiŋ la, Pɔɔl yaa yik ŋaaŋviirima ate ba
maa chaab a basi ba ale cheŋ. Daa meena Tiranus yenni po Pɔɔl jam a
biisi ka biik ale nuruba dɔk kpioŋ kuui po ate nuruba kali a sak nuruba
la.
10 Wa kasim jam a nyɛ ka dila ate ku ga paari a yaase ku gaam bena
ŋaye ate nuru baai meena ale jam bo Asia tɛŋka po la (Juuma ale baai ale
kan daa Juuba) a jam wom Nyɔnɔwa wanni.
11 Naawen a jam pa Pɔɔl a tom wakperikaliisa gaam wakperikaliisa ale
ka dii la kama.
12 Wa lakima ale tuima ga tii ate wa jam ta la, nuru a dan pa ŋanta
bala wanyi a ta ga yɔgnyieŋ jigi kula nyɔnɔwa nyiŋtuilaŋa a yaase wa
chichiribaataŋa a basi wa kama.
13 Juuma baai me ale jam boro a nyiem a gilim a yiak chichiribaata
nuruba zuima po a basi la, ba me a jam pii ka nyiŋ pa Nyɔnɔwa Yeezu
yonni nyiŋ a nyɛ dila. Ba yaa weeni chichiribaataŋa ayen, “Yeezu waai
ate Pɔɔl a sak wa wieŋa la, yonni nyiŋ ate mi a weeni fu ayen fi nyini
nuruwa zuk po a nyini.”
14 Baai ale jam a nyɛ nna la ka Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni wanyi
bisa. Ba jam ka bisa bayopoi. Ba kowa yoi jam ale Sikiiva.
15 Chichiribioku yaa weeni ba ayen, “Mi seba Yeezu kama, m be seba
Pɔɔl me kama. Alege nama, ka bana?”
16 Nuruwa yaa deri yiri a tu chaab ale ba meena a nak ba yiak. Ba meena
yaa yiri chali ale nira ale chabɔla a basi nuruwa yenni.
17 Juuma meena ale baai ale kan daa Juuba ate ba meena bo Efisos la a
jam wom nyaku de kama ate yɔgsum yaa jam yik ba meena ate Nyɔnɔwa
Yeezu yonni a jam nya zula nna yegayega.
18 Baai ale chim Kirisita bisa yɔgyɔgla de la bala yegayega a yaa jam
nyini peelim a siak ale a weeni wie ŋaai ate ba jam nyɛ la.
19 Ba yegayega baai ale jam ka sampoporisa a yaase tiita nyam la, a jam
ta ba gbaŋ sii ate ba a nya si po a tom ba tuimaŋa la a jam jigi yeŋ waai
meena nimbie po a ju ba a basi. Ba jam maa pa gbaŋsaŋa ligra meena a
gum du kama, ŋa dan cheesi gum chaab ŋa a paari ka ligbie tusa pisinu.
20 Siuk kula po ate Nyɔnɔwa wanni a kasim jam a tagli tɛŋka meena ale
pagrim.

21 Wieŋa de meena ale ga nyɛ la ŋaaŋnyiŋ ate Pɔɔl yaa poli wa zuk po
ayen wa le va ka Masidoniya ale Akaaya ŋaaŋnyiŋ a taam cheŋ Jerusalem.
Wa yaa weeni wa dek ayen, “M dan cheŋ dula, ku a fe kama ayen m basi
dula abe m cheŋ Aroom tɛŋka.”
22 Dila nyiŋ wa yaa tom baai ale maara a maa wa la po baye, Timoti
ale Erasitus ayen ba cheŋ Masidoniya ale ge ate wa dek a diem wari Asia
tɛŋka ate ku beni maga.

23 Ku jam ka nna po de ate daani kpieŋ a jam jam Efisos tɛŋka Nyɔnɔwa
Siuku wieŋa nyiŋ.
24 Nuru ale jam boro ate ba a wi wa ayen Dimetirus. Wa jam pa ka kuta
tii ale a nyagsi la, a nyɛ ŋanta a da. Wa jam a nyɛ ka bogluk kuui ate ba
a wi ayen Atimis la yenni a da. Wa tuimaŋa de a jam basi kama ate baai
ale a nyɛ ŋanta bala a da la a jam nya tuima.
25 Wa yaa jam wi nuruma de chaab ale baai ale a tom ale ba la ate ba
jam jigi yeŋ ate ba nyɛ tuka. Wa yaa piilim wa biik ayen, “M dɔaba, nama
dek seba ayen ti jigsika meena a nyini ka tuini de po.
26 Nama dek abe nya kama ale wom nuruwa de Pɔɔl ale a nyɛ dii la. Wa
a weeni kama ayen bogluk tii ate nuruba pa ba nisima nyɛ la, a ka pagrim
fiifiik me la. Wa a biisi dila a paasi nuruba yegayega kama. Efisos ale Asia
tɛŋka meena po ba siak wa ale a biisi dii la kama.
27 Mi abe a chali ka yɔgsum ayen ti tuimaŋa de a le nya ka yoi kaasuŋ.
Daa dila nyiini, mi a chali yɔgsum me ayen bogluk kpieŋku Atimis yenni
kan ta kiri ya. Bogluku dek me le jogi yue, ku kan ŋman nya zula. Waai
meena Asia tɛŋka po ale tɛŋka meena ale doa a ga saari la abe a te zula
bogluku de kama.”

28 Nuru bɔanni ale ga wom wieŋa de la, ku yaa puuri ba sue ate ba yaa
deri a kaari a weeni ate ku a jueli wein a tulisi chaab ayen, “Efisos bogluku
Atimis ka boglu kpioŋ.”
29 Nuemu ka de a yaa jam deri basi ate Efisos tɛŋka po meena a nyɛ
nna ŋaglim. Nuru bɔanni de a yaa maa chaab a yik Masidoniya demma
bayewa ate ba a wi ba ayen Gayus ale Arisitaakus la. Ba jam va ka Pɔɔl a
cheŋ ate ba yaa yik bala ba noai bayewa a ta ba chali cheŋ juijui ate tɛŋka
nuruma a nyiem tigsi chaab a nyɛ tuka la.
30 Pɔɔl dek a jam a yaali kama ayen wa zaani nuru bɔanni niŋ a biisi
alege Kirisita bisaŋa an jam siak ate wa nyɛ dila.
31 Tɛŋka meena kpaŋŋa ba gela baai ale jam ka Pɔɔl dɔaba la, ba me a
jam maa te Pɔɔl tuntomiŋ a saalim wa ayen wa kan pa naŋ a tabi tuka
jigini.
32 Nyaŋa de meena ale jam a nyɛ la, ale nuru baai meena ale boro a nyɛ
tuka la, a jam a na ka chaab, ba gela a weeni wa yeŋ, ba gela me a na a
weeni wa di choa, dii nyiŋ la, ba yegayega jam poom ze ba ale jam ayen
ba nyɛ tuka ale dii nyiŋ la.
33 Juuma a yaa weeni Alezanda ate wa taam niŋ ate nuru bɔanni ba
gela yaa kaari ate ku jueli a yaa weeni a sak wa wa a le wa weeni dii la.
Alezanda yaa zak nisima ayen ba goori ate wa biisi a tuesi Juuma basi.
34 Alege ba ale ga miŋ ayen wa ka Juu la, ba meena yaa kasim a nuem
a na ale noa yeŋ ate ku a jueli a weeni ayen, “Efisos bogluku, Atimis ka
boglu kpioŋ.” Ba kasim jam a weeni ka nna ate ku ga beni nna yegayega.

35 Ku ŋaaŋnyiŋ ate tɛŋka kpaŋŋa dinyi waai ale ta pagrim a nya nuru
bɔari zuk la a yaa yuk nisima ate nuru bɔanni a goori. Wa yaa weeni ba
ayen, “M mabisa, Efisos demma waai meena seba kama ayen ka Efisos

tɛŋka ale a nya boglu kpioŋku Atimis yenni zuk. Ku maara nya ka tintain weleŋ kaai ale nyini wenŋmazuk a jam lo la zuk.

36 “Nuru abe karo a nak nampaga ayen nyaŋa de daa wensie. Dila nyiŋ
la, ku a fe kama ayen ni goori abe ni kan tom wari dii ate ni ze di kiri
alege a tom di la.
37 Ni ale ta nuruma de a jam dela nna, ba be an zu jaabjaabɔa Atimis
yenni po, a yaase ba le ku.
38 Dimetirus ale wa nuruma abe dan ta wari a magsi chaab ale nuru
waai, ti be ta Aroom tɛŋka kpaŋŋa kama, dɔk kuui ate ba a biisi biisaŋa
la, abe kasim lagri za kama daa meena ate waai a dan ta wa biik ayen wa
biisi, wa a cheŋ ka dula.
39 Alege ku dan ka wari dii ate ni ŋman ta bega ŋa chaab la, ku a fe
kama ayen ti biisi nyaku de ti tuka dai ate ti yaa biisi di a nueri.
40 Boan nyiŋŋa, wari dii ale nyɛ jinla la, ku ŋaaŋnyiŋ mi a chali ka
yɔgsum ayen Aroom demma a le tɔariŋ ti kama ayen dii ale nyɛ jinla la,
ka nuem kayiok. Ti be ka wari a weeni dii nyiŋ ale soa ate nuemka de a
jam la.”
41 Kpagini ale ga biisi nna meena a nueri la, wa yaa weeni ba ayen ba
kuli.

20

1 Nuem ka de ale ga nueri la, Pɔɔl yaa wi Kirisita bisaŋa ate ba jam jigi
yeŋ ate wa yaa biisi maga dega a deŋsi ba kpa ale ge a banti ba ale a cheŋ
Masidoniya.
2 Wa yaa nyiem gilim Masidoniya tɛŋsaŋa meena a biisi biisa nna
yegayega deŋsi ba kpa. Wa nyɛ dila ale ge yaa cheŋ Akaaya.
3 Dula jigini, wa jam goa ka chiisa sita. Wa ale jam boro a gomsi ayen wa
jueli ŋaaruŋ a cheŋ Siriya tɛŋka la wa yaa miŋ ayen Juuma a jam a poli ka
popola baata nyeka ayen ba tu chaab ale wa. Wa yaa tagri wa popolaŋa
ayen wa ŋman pilim ŋmani va Masidoniya a taam cheŋ Siriya yɔgla.
4 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi wa ayen Purosi. Wa nyini ka
Beria tɛŋka. Wa biik yoi jam ale Sopaata. Biika de ale jam maa va Pɔɔl a
cheŋ. Baai me ale jam maa va wa a cheŋ la, ale Arisitaakus ale Sekundus.
Bala nyini ka Tesalonika. Mbala jam ale Gayus, wa nyini ka Daabe tɛŋka,
ale Tikikus ale Torofimus. Bala me nyini ka Asia tɛŋka. Timoti me a jam
maa va wa cheŋ.
5-6 Bala de ka niŋ a cheŋ Torowas ayen ba limsi tama. Juuma jam de ka
ba tigi kpien dii ate ba kan ŋobi boroboruk kuui ale ta dabinta la a nueri
ale ge ate ti yaa zaani Filipai a jueli ŋaaruŋ. Ku daa ŋanu dai ate ti yaa
paari Torowas nyɛ tuka ale chaab. Ti yaa jam bo ka Torowas tɛŋka po ate
ku ga paari daa ŋayopoi.
7 Asibi dai junɔai ate ti jam jigi yeŋ ayen ti de Nyɔnɔwa ŋandiinta. Pɔɔl
yaa jam biisi wie ale nuruma ate ku ta dila ga paari goota sunsuŋ, dii nyiŋ
la vari a dan ga veenti, wa a yaali ayen wa basi tɛŋ kala kama.
8 Kanaasa yegayega ate ba jam tɔati zaani ŋmazuk gboŋku dɔkku po ate
tama jam kala la.
9 Nidɔa bili wanyi ale jam maa kala dɔkku tokparuku zuk dii po ate Pɔɔl
jam a boro a biisi la. Nuruwa de yoi ale Yutikus. Goom yaa jam yik wa
ate wa goa a baŋ wa dek a yaa nyini gboŋ kuui ale saa butawa la siaka
zuk a jam lo tɛŋ. Ba ale jam zak wa ayen wa yiri la, ba ga a nya ale wa
kpi kama.

10 Pɔɔl yaa siŋ tɛŋ a ga duok wa zuk a gbaari wa ale ge weeni ayen, “Ni
kan basi ate ku daani ni, wa vua kama.”
11 Pɔɔl yaa ŋman jueli gboŋku zuk ate wa ale ŋaaŋviirima mbala a maa
chaab a de Nyɔnɔwa ŋandiintaŋa. Wa ale ga biisi ale ba ate ku beni nna
yegayega ate wein binni a poom mɔata pusi ka la, wa yaa basi ba ale cheŋ
jigi yoŋ.
12 Ba yaa ta nidɔa binni a kuli yeri ale supeentik. Wa an jam kpi ya.

13 Ti yaa cheŋ ga jo ŋaaruŋku po a cheŋ Asos tɛŋka. Pɔɔl jam nyɛ wa
popola kama ayen ti basi ate wa dek va siuk a cheŋ Asos ate ti yaa jam pa
wa dula jigini ate ti cheŋ.
14 Wa yaa ale jam paari tama Asos tɛŋka la, ti yaa pa wa a nyo ŋaaruŋku
po a cheŋ Mitiliini.
15 Ti yaa jueli ŋaaruŋku a cheŋ dila veenti vari a yaa va Kiyos tɛŋka a
taam a paari Samos tɛŋka. Vari ale ga veenti la, ti yaa paari Militus.
16 Ti jam gaam Efisos kama dii nyiŋ la wa kan jam a yaali ayen wa beni
Asia tɛŋka. Dii nyiŋ ate wa jam a kpabi la, wa jam a yaali kama ayen wa
paari Jerusalem ate wa dan baga abe wa paari Juuma dai kpien dii ate ba
a wi ayen Pentekos la.

17 Pɔɔl yaa zaani Militus a tom tuntomiŋ a te Efisos a weeni Efisos Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab la kpaŋŋa ayen ba tu wa Militus.
18 Ba ale jam tu wa la, wa yaa weeni ba ayen, “Nama seba mi boka ale
ka dii la kama a zaani da dii danni ate mi jam Asia tɛŋka meena po dela
la.
19 Nama dek seba ayen m jam zaabi m dek ka nna yegayega, m kasim a
kum ka ninyiam a tom m tuimaŋa ase yomo la a te Nyɔnɔwa. Diipo ate
m jam a tom dila la, ninam nna yegayega ale jam m jigi dii nyiŋ la Juuma
ale jam a nyɛ mu gaasa.
20 Nama dek abe seba me ayen diipo ate m jam nyini peelim ale maa jo
ni yeeŋa po a sak ni la, mi an zɛri ni sakka wa dii a le di te ni maarika la.
21 M jam weeni ale nin muna Juuma ale baai ale kan daa Juuma la, ayen
ku a fe kama ayen ba basi ba wabaataŋa tomka abe ba va Naawen a pa
ba dek a te Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita.
22 Yɔgyɔgla de ka Naawen Chiika ale weeni mu ayen m cheŋ Jerusalem
ate m siak alege m ze dii ale di nyɛ mu dula la.
23 Alege m seba kama ayen Naawen Chiika ale kaam mu ayen m seba
ale jigi meena ate mi a cheŋ la, ba a le yik mu a lik, daanika me le jam m
jigi.
24 Alege mi dek nyuvunni, mi kan nya di ase di ka jaab mi jigi la. Mi
a yaali kama ayen m tom tuin dii ate Nyɔnɔwa Yeezu a te mu la a nueri.
Tuini de ale m weeni a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa a magsi chaab
ale wamaŋ sii ate wa nyɛ a te nuruba niaka nyiŋ la.

25 “M nyiem nama meena po kama a sak Naawen Naamu wie. Yɔgyɔgla
de, m be seba kama ayen ni wanyi la kan ŋman nya mu.
26 Dila nyiŋ la, mi a weeni ni kama ale nin muna jinla danni dek ayen
ni wanyi abe dan be kula daa mi niŋ ale la.
27 Dii nyiŋ la, mi an tali wariwariya a magsi chaab ale Naawen ale a poli
ayen wa nyɛ dii la.
28 Dila nyiŋ la, ni be ŋmasi a nya ni dek ale nuru baai ate Naawen
Chiika a pa te ni la zuk nalimnyiini. Naawen pa ka wa dek biika ziimu a
da Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la. Ni be a nya ba zuk ase naapeerik ale
a nya wa piisa zuk dii la.

29 M seba a chak kama ayen mi dan basi ni ale cheŋ, nuruba ale ba jam
jo ni sunsuŋ po. Ba a nyɛ ase ka piina ale jo piisa sunsuŋ a kaasi ŋa dii la.
30 Di danni cheena ate nuruba nyini ni dek po a nyini a velim a paasi ni
ate nyaku de basi ate Kirisita bisaŋa a basi ba siuku abe ba maa va ba.
31 Dila nyiŋ la, ni be kpesi ni dek abe ni a teeri dii po yok ale kantueŋ
ate m kasim jam a kum ale a kaam ni wanyiwanyi ate ku ga paari bena
ŋata la.
32 "Yɔgyɔgla de, m pa ni meena a nyo Naawen nisima po ayen wa nya
ni zuk. Mi a salim ni me ayen ni va Naawen wamaŋsaŋa ŋaai ale a biisi a
magsi chaab me ale wa wamaŋ sii ate wa nyɛ a te ti niaka nyiŋ la. Naawen
wamaŋsaŋa de abe baga basi ate ni siaka a pagra a gum du kama. Di ŋman
baga basi kama me ate niak kaai ate wa le pa te wa nuruma meena la le
jam nama jigi.
33 Mi kan jam a yaali nuruba ligra a yaase ba gatta.
34 Nama dek abe seba ayen mi pa ka m dek nisimaŋa de a tom tuima a
nya jaab meena ate mi ale vaanchaama a jam a yaali la.
35 M be weeni ni kama ale sak ni me wieŋa de meena po ayen ni dan
a tom nalimnyiini ase mi ale a tom dii la, ku a fe kama ayen ti a maari
niwoba abe ni a teeri wieŋa de ate Nyɔnɔwa Yeezu dek a weeni ayen,
'Nuru a dan pa ŋanta a te nuruba chaab, kula nyɔnɔwa ta wein kama a
gaam waai ale a tuesi ŋanta.' "
36 Pɔɔl ale ga biisi wa biika a nueri la, wa yaa kpi duna tɛŋ ale ba a puusi
Naawen.
37 Ba ale ga puusi Naawen nueri ale ge ayen ba banti Pɔɔl la, ba meena
a kasim jam a kum kama a yaa gbaari wa a banti wa.
38 Dii ale potim jam kaasi ba sue la ale Pɔɔl ale weeni ba dii ayen ba kan
ŋman nya wa diipo diipo la. Ba yaa bani wa a ta cheŋ ŋaaruŋku jigini
ayen wa jueli cheŋ.

21

1 Ti ale ga banti ba nueri la, ti yaa jueli ŋaaruŋku a cheŋ yɔrr a yaa jam
paari Kosi tɛŋka. Vari ale veenti la, ti yaa paari Aroodisi tɛŋka a zaani
dula a taam paari Pataara tɛŋka.
2 Dula jigini, ti yaa nya ŋaaruŋ ale ku a cheŋ Fonisia tɛŋka. Ti yaa jueli
ŋaaruŋ kula a maa va cheŋ.
3 Ŋaaruŋku yaa le paari jigi ate ti jam baga nya Saipurus tɛŋka la, a yaa
dam va tɛŋ kala yeniŋ a juga geŋ a yaa ga paari Siriya tɛŋka. Ti ale jam
paari Taaya la, ti yaa siŋ dii nyiŋ la ka dula jigini ate ŋaaruŋku nyamma
a jam a yaali ayen ba yeeri ba koalimaŋa.
4 Dula jigini, ti yaa gisi nya Kirisita bisa a yaa goa ale ba ate ku ga paari
daa ŋayopoi. Naawen Chiika a yaa basi ate ba weeni Pɔɔl ayen wa kan
cheŋ Jerusalem.
5 Ti ale jam boro ale ba ate ti danni jam paari ayen ti basi ba la, ti yaa
banti ba ale ŋman lo ti chelimu po. Ti ale jam banti ba ale ge a yaa ayen
ti cheŋ la, ba meena ale ba pooba ale ba bisa ale jam ta ti a nyini tɛŋka po
a ta ti jam paari nyakpeemu noai. Dula jigini ti meena a yaa maa chaab a
kpi duna tɛŋ a puusi Naawen
6 ale ge a yaa banti chaab ate tama me jueli ŋaaruŋku a cheŋ ale ge ate
ba yaa ŋman a kuli.
7 Ti yaa ŋman lo ti chelimu po a zaani Taaya a jueli ŋaaruŋ a cheŋ
Tolomayas tɛŋka. Dula jigini ti yaa puusi Kirisita bisaŋa ale ge goa da
yeŋ.

8 Vari ale ga veenti la, ti yaa basi dula ale ŋman a cheŋ a ga paari
Siizariya. Dula jigini, ti yaa jam boro ale Filip waai ale ka Naawen wieŋa
moolidowa la. Wa jam ka bayopoiwa po wanyi baai ate Kirisita bisaŋa a
lueri ayen ba a nya ligraŋa zuk la.
9 Filip jam ta ka leeba banaansi. Ba waai an jam yali nyaya. Ba jam ka
Naawen biisiteerɔba.
10 Ti ale jam a goa dula ate ku ga beni maga la, Naawen biisiteerɔ wanyi
a yaa jam nyini Judia a jam tama jigi. Wa yoi ale Agabus.
11 Wa yaa jam paari a pa Pɔɔl chiakgbanni a bobi wa dek naŋsa ale wa
nisima ale weeni tama ayen, “Naawen Chiika ale weeni dii la, ale nna,
ayen, Juuma Jerusalem tɛŋka po a le yik ka di nyɔnɔwa a bobi ase nna la
a yaa pa wa a te baai ale kan daa Juuba la.”
12 Ti ale wom nna la, tama ale mbala ale jam maa bo dula la, a yaa maa
chaab a saalim Pɔɔl ayen wa kan cheŋ Jerusalem.
13 Alege wa yaa tulisi ayen, “Ka boa ate nama a nyɛ dila, a nyɛ ate m
popola a kaasi? Mi poom gomsi magsi kama ayen ba kan bobi mu bobika
nyiini Jerusalem, alege m poom gomsi magsi kama ayen m kpi dula jigini
Nyɔnɔwa Yeezu yonni nyiŋ.”
14 Ti an jam baga fe wa ate wa wariya. Ti yaa pa dila basi ale weeni wa
ayen, “Ti a saalim Nyɔnɔwa ayen ku meena abe nyɛ magsi ale wa dek ale
a yaali dii la.”
15 Ti le jam goa dula jigini ate ku beni maga la, ti yaa ŋman gomsi ti
koalimaŋa a magsi a yiri cheŋ Jerusalem.
16 Yeezu ŋaaŋviirima baai ale jam nyini Siizariya la bala ba gela a yaa
ta ti cheŋ nuru waai yenni ate ti jam a poli ayen ti goa la. Nuruwa yoi ale
Minaason. Wa nyini ka Saipurus. A ta nyini diipo ate Kirisita bisaŋa ale a
tu chaab la a piilim boro la ale nuruwa a chim ka Kirisita biik.
17 Ti ale jam paari Jerusalem la, ti suaataŋa Kirisita bisaŋa a jam nyɛ ti
tia ka nalimnyiini ale supeentik.
18 Vari ale veenti la Pɔɔl yaa maa va ti a cheŋ ayen wa nya Jeemsi. Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab la Kpaŋŋa meena a jam maa boro kama.
19 Pɔɔl yaa puusi ba ale ge a tɔgi wari meena dinyi dinyi a sak ba Naawen
ale va wa tuimaŋa nyiŋ a tom dii a te baai ale kan daa Juuba jigi la.
20 Ba ale wom wa a nueri la, ba meena yaa te Naawen pimpauk. Ba
yaa weeni ayen, “Ti suowa, fi nya Juuma ale piisi dii chim Kirisita bisa la
kama. Fi dek be nya ba ale kasim a yaali ale nin muna dii ayen nuruba a
va sinsaŋŋa la kama.
21 Nuruba weeni ba kama ayen ka fi ale a sak Juuma meena baai ale bo
tɛŋ sii ale kan daa Juuba tɛŋsa la, ayen ba kan a va Moosis Sinsaŋŋa abe
ba kan a gebi ba bisaŋa yuaŋa yaase ba kan a va Juuma kisitaŋa.
22 Yɔgyɔgla de ti a le nyɛ ka se? Ku a fe kama ayen ba wom ayen fi jam
ya.
23 Tama ale a yaali ayen fi nyɛ dii la ale nna. Nuruba banaansi ale bo
dela jigini a puulim ale Naawen.
24 Maa va ba a pa fi dek a gum ba po a cheŋ a ga nyɛ ba a le ba nyɛ
dii ate ba welema Naawen jigi la. Tuni pami dii meena ate ba a le tuni
abe ba nya welensaŋa de la. Fi dan nyɛ dila ba a le nya siuk a yaa poni
ba zuimaŋa yɔgla. Siuk kula po, nuruba yaa le seba ayen wie ŋaai meena
ate nuruba weeni a magsi chaab ale fi la, wensie fiifiik la a ka ba biika
po, alege ba le nya ayen fi dek fi boka po, fi a va ka Moosis Sinsaŋŋa ale a
weeni dii la.

25 Alege baai ale kan daa Juuba a yaa chim Kirisita bisa la, gbaŋ kaai
ate tama ŋmarisi ayen fi ta ga te ba la, ti weeni ba kama ayen, ba kan a
de bogluta ŋandiinta, ba kan a de ziim ba a kan ŋobi jaab buui ate ba an
togri la lammɔa, abe ba kan a bobi nipɔk baai ale kan daa ba pooba la a
goa."
26 Vari ale veenti la, Pɔɔl yaa de nuruma niŋ ate ba cheŋ a ga nyɛ dii
ale dii ale di basi ate ba chim nuru welensa la. Pɔɔl yaa jo Juuma Puusika
Yenni po a weeni ku a le pa daa dii ate welensa nyaka tigini de a nueri
abe ku ge ate ba yaa nya siuk ate ba nyɛ kaabka a te ba wanyi wanyi la.
27 Ku jam pa ka daa ŋayopoi ate welensa nyaka tigini de a taam. Alege
ku ale jam tali maga ate ŋa nueri la, Juuma ba gela baai ale jam nyini
Asia la a yaa nya Pɔɔl Juuma Puusika Yenni po. Ba yaa choa nuru bɔanni
meena a yik Pɔɔl ale pagrim,
28 a yaa nuem ate ku a jueli nna yegayega a weeni ayen, "Izirali demma,
ni maari. Ka nuruwa de ale a nyiem jigi meena a sak waai meena ayen
Izirali demma ale Moosis Sinsaŋŋa ale Juuma Puusika Yenni de bala meena
ka nuru kayaata ale sinsak kayaata ale Juuma Puusika Yenni ka yeri
kayiok. Yɔgyɔgla, wa be ŋman ta ka nuru baai ale kan daa Juuba la a
jam jo Juuma Puusika Yenni de po a taŋim jigi weleŋka de."
29 Ba jam weeni nna kama dii nyiŋ la, ba jam nya ale Torofimus waai
ale nyini Efisos la ale wa va ka Pɔɔl a nyiem a nyiemu tɛŋka po ate ba yaa
deri poli ayen da dii dai Pɔɔl a ta wa jam jo ka Juuma Puusika Yenni po.
30 Ku yaa kasim deri jam a nyɛ nna ŋaglim tɛŋka meena po ate nuru
meena a yaa maa chaab a chali jam Juuma Puusika Yenni po a dari Pɔɔl
ale pagrim a ta nyini Juuma Puusika Yenni po a nyini, a yaa deri ligi Yenni
diinaŋa noaŋa meena.
31 Nuru bɔanni ale jam a yaali ayen ba ko Pɔɔl la, tuntomiŋ yaa jam paari
Aroom tɛŋka sojima kpagi kpeeni ayen wa nya Jerusalem tɛŋka meena
demma boro a nyɛ ka kpaliŋ nna ŋaglim.
32 Kpagi kpeeni yaa deri yik kpagi fiisaŋa ba gela ale sojiba ate ba yaa
chali siŋ nuru bɔanni jigi. Nuru bɔanni ale nya wa ale sojima la, ba yaa
basi Pɔɔl nagta.
33 Kpagi kpeeni yaa taam cheŋ Pɔɔl jigi a yik wa ale pagrim a yaa weeni
ayen sojima pa choarima ŋaye a bobi wa. Wa yaa bek ayen, "Ka be deno
ale nna? Wa nyɛ ka se?"
34 Nuru bɔanni a yaa deri a nuem ate ku a jueli. Ba gela a nuem a weeni
wari di choa, ba gela me a nuem a weeni di choa. Juuma yaa nyɛ nna
ŋaglim yegayega ate kpagi kpeeni an jam baga miŋ wari dii ate Pɔɔl nyɛ
la. Wa yaa weeni wa sojima ayen ba ta Pɔɔl cheŋ juijui ate sojima boro la.
35 Ba ale jam ta wa a jueli dɔkku tiilaŋa la, nuru bɔanni sue a yaa ŋman
ŋmasi jam a puuri nna yegayega. Dila nyiŋ ku yaa jam fe sojima ate ba
koati Pɔɔl a ji.
36 Nuru bɔanni a kasim jam a vi wa kama ale a kaari a weeni ayen, "Ko
wa."
37 Sojima ale jam tali maga ate ba ta wa jo yenni po la, Pɔɔl yaa weeni
kpagi kpeeni ayen, "Mi a saalim, m weeni wari a sak fu?"
Kpagini yaa bek wa ayen, "Ee, fi a wom ka Giriki?
38 Be dan ka dila, fi daa Ejipiti denowa waai dila powa ale jam nyɛ
kpaliŋka ale gomintiwa a yaa de kpaliŋ nyeeroba tusa ŋanaansiwa niŋ
a ta ba nyini cheŋ sagini po la?"
39 Pɔɔl yaa tulisi wa ayen, "Aaya, mi daa wala, mi ka Juu. Ba biak mu
ka Taasus tɛŋka kaai ale bo Silisiya po la. M be nyini ka tɛŋ kpieŋ kaai

yoi ale yiri nna yegayega. Mi a saalim ayen fi te mu siuk ate m biisi ale
nuruma.”
40 Kpagi kpeeni yaa te wa siuk ate Pɔɔl yaa zaani tiini zuk a zak nisima
ayen nuruma goori ate wa biisi. Ba ale ga goori la, Pɔɔl yaa pa Juuma
biika ate ba a wi ka ayen Yiburu la a biisi ale ba.

22

1 Pɔɔl yaa piilim wa biika ayen, “M suaata ale m koba, ni lak tue wom
mi ale za ni niŋ ayen m biisi a vari m dek a basi dii la.”
2 Ba ale wom ale wa a biisi ale ba dek biika Yiburu la, ba yaa ŋmasi
goori nna chorototo ale ge ate Pɔɔl a biisi a cheŋ a weeni ayen,
3 “Mi ka Juu. Ba biak mu ka Taasus tɛŋka kaai ale bo Silisiya po la. Alege
mi chim ka Jerusalem dela a yaa chim sagrɔ waai ate ba a wi ayen Gamaliil
la sukuuri biik. M zamsi ka ku ale a fe dii ayen mi a zuli nalimnyiini abe
mi a va nalimnyiini Juuma Sinsaŋŋa ŋaai ate ti kokpieŋsaŋa a sak ti la.
Mi be jam pa m dek kama nalimnyiini a te Naawen ase nama meena baai
ale bo dela jinla a pa ni dek nalimnyiini a te wa dii la.
4 Mi namsi baai ale a va Yeezu la ka nna yegayega a poom jam a bobi
ba gela nidɔaba ale nipooba ta ba ga a lik, ale a ko ba gela me.
5 Ni dan bek Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni ale kpaŋŋa meena, ba
a le siak ayen mi ale a biisi dii la ka wensie. M jam tuesi gbaŋsa ba jigi
ate ba ŋmarisi a te ti mabisa Juuma me baai ale bo Damasikus tɛŋka la
ayen mi cheŋ dula a ga yik baai ale a va Yeezu la a pa choroma bobi ba a
ta jam Jerusalem ate ba nya waalika.
6 “Ase mi ale jam bo siuku po a cheŋ a yaa jam mɔata Damasikus tɛŋka
la, wenbinni jam bo ka wein zuk sunsuŋ ate wenŋmazuk a yaa deri nyagsi
nna yegayega a gilim mu.
7 Mi yaa lo tɛŋ a wom ate lueluk a weeni mi ayen, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ka boa ate
fi a namsi mu nna?’
8 Ate mi yaa bek wa ayen, ‘Ka wana, m Nyɔnɔ?’ Lueluku yaa tulisi ayen,
‘Ka mi, Yeezu, Nazaret denowa ate fi a namsi dila.’
9 Nidɔa baai ale jam maa va mi a cheŋ la, a jam nya nyagsika kama alege
ba an jam wom lueluku ale jam a biisi dii ale mi la.
10 Mi yaa bek ayen, ‘Mi le nyɛ ka se m Nyɔnɔ?’ ate Nyɔnɔwa yaa weeni
ayen, ‘Yiri cheŋ Damasikus. Dula jigini fi le wom Naawen ale a poli ayen
fi nyɛ dii a te wa la.’
11 Nyagsi kaai ale jam nyagsi la, a jam basi kama ate m deri yi. M
vaanchaama baai ale jam maa va mu la, a yaa yik m nisima a ta mu cheŋ
Damasikus yɔgla.
12 “Nuru ale jam bo Damasikus. Wa yoi ale Ananaiyas. Wa jam ka
waai ale a yaali wensiuk wie vaka nna yegayega la. Wa jam a zuli Juuma
Sinsaŋŋa kama. Juuma meena ale jam bo dula la a jam a te wa zula ka
nna yegayega.
13 Wala yaa jam mi jigi a zaani m tɛŋ a yaa weeni mu ayen, ‘M suok Sɔɔl,
lagi fi ninaŋa.’ Wa ale ga weeni dila la, mi yaa deri lagri ŋa a yaa nya wa
14 ate wa deri weeni mi ayen, ‘Ti kokpieŋsaŋa Naawenni ale lueri fu
ayen fi seba wa ale a yaali dii la, abe fi nya wayɔrisima Tomteerɔwa, abe
fi wom wa dek lueluku.
15 Boan nyiŋŋa, fi ale chim wa seero a weeni waai meena fi ale nya ale
wom dii la.
16 Fi be ŋman a limsi ka boa jaab yɔgyɔgla de? Yiri, a tuesi soka abe fi
puusi a wi wa yonni ate wa sugri fi wabaataŋa a basi.’ ”

17 Pɔɔl yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni ayen, “Mi yaa pilim ŋman cheŋ
Jerusalem. Da yeŋ ate mi yaa jam Juuma Puusika Yenni po a puusi
Naawen. Diipo ate mi jam boro a puusi la, ku yaa nyɛ mi jigi nna ase
goadaasima la
18 ate mi nya Nyɔnɔwa ate wa yaa weeni mi ayen, ‘Nyɛ nwuli basi
Jerusalem yɔgyɔgla de dii nyiŋ la nuruma dela jigini a kan siak fi ale a
biisi dii a magsi chaab ale mi la.’
19 Mi yaa weeni ayen, ‘M Nyɔnɔwa, ba seba chak kama ayen ka mi ale
cheŋ tama tuka yeeŋa po a yik baai ale ta siaka ale fi la a nak ale a lik ba
me.
20 Ba ale jam yik Sitiven a ko ayen wa ale jam a sak nuruba fi wieŋa
nyiŋ la, ka mi dek abe ale jam maa boro a siak ayen ba ko wa. Be ka mi
ale jam a nya baai ale ko wa la kasaautaŋa zuk.’
21 Nyɔnɔwa yaa weeni mi ayen, ‘Cheŋ boan nyiŋŋa m le basi ate fi cheŋ
nna niŋniŋa baai ale kan daa Juuma la jigi.’ ”
22 Nuruma jam goori kama a wom wa ale biisi dii la, ale ge wa ale ga
weeni Nyɔnɔwa nna la, wa yaa weeni wa ayen, wa cheŋ nuru baai ale
kan daa Juuba jigi la, ba yaa kaari nna yegayega ate ku jueli wein a weeni
ayen, “Ku an magsi ayen nuruwa de choa a poom maa bo tɛŋzuk de, ni
ko wa.”
23 Ba yaa jam a kaari a yik ba gattaŋa a kpaanti ale ŋari tintanta a yuk
a basi wenzuk.
24 Aroom sojima kpagi kpeeni a yaa weeni wa nuruma ayen ba ta Pɔɔl
a ga jo sojima yenni po, a miiri wa ate wa weeni a sak ba jaab buui nyiŋ
ale soa ate Juuma a kaari ayen ba kan yaali wa la.
25 Ba ale yik wa a bobi zaani ayen ba miiri wa la, Pɔɔl yaa bek soji kpagi
dii ale jam za dula la ayen, “Ku va Aroom tɛŋka sinsaŋŋa ate ni yik nuru
waai ale ka Aroom deno la ayen ni miiri alege kan ta wa a cheŋ biisa
dɔkku a weeni wari dii ate nuruwa kaasi la?”
26 Soji kpagini ale wom nna la, wa yaa ga bek Sojima kpagi kpeeni ayen,
“Fi a nyɛ ka boan dila? Fi ze ayen nuruwa de ka Aroom deno?”
27 Kpagi kpeeni yaa cheŋ Pɔɔl jigi a ga bek wa ayen, “Weeni a sak mu,
fi ka Aroom deno?”
Pɔɔl me yaa tulisi ayen, “Mm”.
28 Kpagi kpeeni yaa weeni ayen, “Mi tuni ka ligra nna yegayega ale ge a
chim Aroom deno.”
Pɔɔl yaa tulisi ayen, “Alege a nyini mi biam po mi ka Aroom deno.”
29 Nuru baai ale jam gomsi ayen ba miiri Pɔɔl la ale wom nna la, a yaa
pilim ŋmani ŋaaŋ ale ge basi Pɔɔl. Yɔgsum yaa yik kpagi kpeeni dii nyiŋ
la wa ale jam miŋ ayen Pɔɔl ka Aroom deno alege wa bobi wa ayen ba
miiri wa la.
30 Wa jam a yaali kama ayen wa seba a chak dii nyiŋ ale soa ate Juuma a
tɔariŋ Pɔɔl la. Dila nyiŋ vari ale ga veenti la, wa yaa foli Pɔɔl choarimaŋa
ale ge a wi Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma tɛŋka kpaŋŋa ayen ba
nyɛ tuka. Wa yaa ta Pɔɔl a cheŋ ga zaani ba niŋ.

23

1 Pɔɔl yaa a nya nuruma po nna zii a yaa weeni ba ayen, “M mabisa,
Izirali demma, mi popolaŋa po mi seba chak kama nalimnyiini ayen a
zaani diipo ate mi kasim boro a jam paari jinla la, Naawen jigi mi ka
wariya.”
2 Juuma Puusika Yenni Kpagi Kpeeni Ananaiyas yaa weeni baai ale jam
za mɔata Pɔɔl la ayen, ba fobi wa nɔanni.

3 Pɔɔl yaa weeni Ananaiyas ayen, “Naawen me a le fobi fi me kama. Fi
ka pimpaasidɔ. Fi kala ka dula a pa Juuma Sinsaŋŋa a bu mi buusa alege
fi ze ayen fi a kaasi ka Juuma Sinsaŋŋa ale fi ale a weeni ayen ba fobi mi
nɔanni la?”
4 Nuru baai ale jam za mɔata Pɔɔl la a yaa weeni wa ayen, “Fi a le ka
Juuma Puusika Yenni Kpagi Kpeeni waai dek ate Naawen soa la?”
5 Pɔɔl yaa tulisi ba ayen, “M mabisa, mi poom ze ayen wa ka Juuma
Puusika Yenni Kpagi Kpeeni. Dii nyiŋ la, Naawen Gbaŋka a weeni ayen,
‘Ku a fe kama ayen nuru waai kan biisi kpagi dii ale a nya ba zuk la a
kaasi.’ ”
6 Pɔɔl ale ga nya ale nuruma ba gela ka Sajusiba la, ba gela me Farisiiba
la, wa yaa biisi ate ku jueli nna yegayega a weeni kpaŋŋa ayen, “M mabisa,
mi ka Farisii, mi be ka Farisii biik. M be za dela kama ayen ba bo mu buusa
boan nyiŋŋa, mi ta yiila kama ayen baai ale kpi la le ŋman yiri kum po
kama a ta nyuvuri.”
7 Wa ale weeni dila a magsi chaab ale kpeeba le ba ŋman yiri a vua la,
Farisiima ale Sajusima a yaa deri piilim ta chaab ate dila yaa nyɛ ate ba
poori chaab.
8 (Boan nyiŋŋa Sajusima a weeni kama ayen nuruba a kan ŋman yiri
kum po a vua, ba a weeni kama me ayen Naawen Sabiiloba ale chichirisa
karo. Alege Farisiima ta siaka kama ayen nuruba le yiri kum po kama,
Naawen sabiiloba ale chichirisa boro kama.)
9 Nuemka yaa jam a jueli nna yegayega ate Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma
ba gela baai ale jam maa ka Farisiima nuruba la a yaa yiri a weeni ale
pagrim ayen, “Tama an nya wari dii ate nuruwa de kaasi la. Da dii dai
ku ka wensie ayen chichirik a yaase Naawen sabiilo ale sum jam biisi ale
wa.”
10 Nampaŋŋa a jam pagra ka nna yegayega ate sojima kpagi kpeeni a
jam a chali yɔgsum ayen ba nin zaan yik Pɔɔl a dari pasi. Wa yaa weeni
wa sojima ayen ba siŋ nuru bɔanni po a vari Pɔɔl ba jigi a ta jam a nyo
yenni po.
11 Yok kula dek ate Nyɔnɔwa jam zaani Pɔɔl tɛŋ a weeni wa ayen, “Pɔɔl
kan a chali yɔgsum. Fi weeni m wie kama a sak nuruba Jerusalem tɛŋka
po. Ku boa fe kama me ayen fi nyɛ dila degadega Aroom tɛŋka.”
12 Vari ale ga veenti la, Juuma ba gela yaa nyɛ tuka ayen ba ko Pɔɔl. Ba
yaa jam pe ayen ba waai kan de ŋandiinta a yaase ba nyu nyiam ase ba
nin ko Pɔɔl nueri abe ba de yaase ba nyu.
13 Nuru baai ale jam maa chaab a poli nna la, a jam gaam pisinaansi
kama.
14 Ba yaa maa chaab a cheŋ Juuma Yenni kpaŋŋa ale nisomma jigi a ga
weeni ba ayen, “Tama maa ka chaab a pe ale nin muna ayen ti kan de
jaabɔa ase ti nin ko Pɔɔl.
15 Yɔgyɔgla de, ni ale kpaŋŋa meena abe tom weeni Aroom sojima kpagi
kpeeni ayen wa ta Pɔɔl jam. Paasi wa ayen ni a yaali kama ayen ni ŋmasi
wom chak dii dek ale boro a magsi chaab ale wa la. Alege tama ale le
poom gomsi magsi kama ate ti ko wa ale ge ate wa poom nya siuk a paari
dela jigini.”
16 Alege ba ale jam a biisi nna meena la, Pɔɔl tɔa biik, a yaa jam wom
ba ale a biisi dii meena a magsi chaab ale Pɔɔl la, ate wa yaa cheŋ yeri dii
po ate ba lik Pɔɔl la a weeni sak wa.
17 Pɔɔl yaa wi soji kpaŋŋa wanyi a weeni wa ayen, “Ta nidɔabinni nna a
cheŋ ni kpagi kpeeni jigi ale wa ta ka wari ayen wa weeni a sak kpagini.”

18 Soji kpagini yaa ta wa cheŋ kpagi kpeeni jigi a weeni wa ayen, “Pɔɔl
waai ate ti yik a lik la ale weeni ayen m ta nidɔabinni de a jam fi jigi ale
wa ta ka wari ayen wa weeni a sak fu.”

19 Kpagi kpeeni dek yaa yik nidɔabinni nisima a ta wa a taam nakpiak
a yaa bek wa ayen, “Ka boa ate fi tara ayen fi weeni a sak mu?”

20 Nidɔabinni yaa weeni wa ayen, “Juuma kpaŋŋa a maa chaab a siak
kama ayen ba bek fu ate fi dan siak abe fi ta Pɔɔl a cheŋ kpagi kpeemaŋa
jigi chum. Ba be ale paasi fu kama ase kpagi kpeemaŋa ale sum a yaali
wa ayen ba ŋmasi wom dii dek chekki ale boro a magsi chaab ale wa la.

21 Alege ba dan weeni dila, kan wom ba, dii nyiŋ la, nuruba ale gaam
pisinaansi a suk siuk a limsi ayen wa dan jam a paari abe ba ko wa. Ba
pe kama ayen ba kan de a yaase ba nyu ase ka ba nin ko wa. Yɔgyɔgla de
ba be gomsi ba dek a magsi kama a yaa a limsi ayen ba wom fi ale ta dii
ayen fi weeni a magsi chaab ale wanni de la.”

22 Kpagi kpeeni yaa weeni nidɔabinni ayen, “Kan weeni a sak nuru
ayen fi weeni wanni de a sak mi.” Kpagini yaa weeni dila ale ge basi
ate nidɔabinni kuli.

23 Soji kpagini yaa wi wa soji kpaŋŋa baye a weeni ba ayen, “Gomsi
sojiba kobsiye a magsi ate ba cheŋ Siizariya. Gomsi wusum dueriba
pisiyopoi ale ba wusumaŋa ale nuruba kobsiye baai ale a kpalim ale
gbalita la ate bala meena a gum chaab ale sojiba kobsiyewa ate ku dan
nak yok baŋ neok abe fi ta ba cheŋ.

24 Ni ta wusuma jam ate Pɔɔl do. Ni ta wa paari du ale nyiŋyɔgsa a ga
te Gominawa Feliksi.”

25 Kpagini yaa weeni dila ale ge yaa ŋmarisi gbaŋ ayen ba ta ga te
Gominawa. Wa ale ŋmarisi gbaŋka a weeni dii la ale nna ayen,

26 “Mi, Kilɔdiyus Lisiyas ale a ŋmarisi gbaŋka de a te fi Feliksi waai
ale ka Gomina a nya ti meena zuk la.

“Mi a puusi fu nalimnyiini.

27 “Juuma a yik nuruwa de, Pɔɔl kama ale pagrim ayen ba ko. M be
wom kama ayen wa ka Aroom deno ate mi yaa cheŋ wa jigi ale sojima
ayen m vari wa a basi.

28 Mi abe jam a yaali kama ayen m miŋ wa dii ate wa kaasi la ate ba
a tɔariŋ wa la. Dila nyiŋ ate mi yaa ta wa cheŋ ba kpagi kpeemaŋa jigi.

29 “M be nya kama ale wa an nyɛ wa dii ale magsi ba ko wa a yaase
ba ta wa ga lik la. Ka ba dek Sinsaŋŋa vaka nyiŋ ale soa ate ba a tɔariŋ
wa.

30 “Mi ale wom ale ba a poli kama ayen ba a paasi mi ayen ba a ko wa
la, m yaa deri weeni m sojima ayen ba ta wa jam fi jigi. M be weeni baai
ale a tɔariŋ wa la kama ayen ba ta beŋŋa meena jam bek wa fi niŋ.”

31 Sojima yaa nyɛ ba kpagini ale weeni ba dii la. Ba yaa yik Pɔɔl yok
kula a cheŋ dila tee a ga paari Antipatirisi.

32 Vari ale veenti la, soji baai ale jam a cheŋ naŋsa la, a yaa pilim ŋmani
Jerusalem ale ge basi soji baai ale jam do wusumaŋa la ate ba a cheŋ ale
wa.

33 Ba yaa ta Pɔɔl cheŋ Siizariya a ga paari, pa gbaŋka a te Gominawa a
yaa pa Pɔɔl a nyo wa nisima po.

34 Gomina yaa karim gbaŋka ale ge yaa bek Pɔɔl ayen, “Fi nyini ka tɛŋ
boa?” Gominawa ale miŋ ayen Pɔɔl nyini ka Silisiya la, wa yaa weeni Pɔɔl
ayen

35 “Mi le wom dii ate fi ta la ase baai ale a tɔariŋ fu la a nin jam.”
Gominawa yaa weeni sojiba ayen ba basi Pɔɔl yenni po abe ba nya wa
zuk nalimnyiini. Yeri kpeeni de jam ka Naawa Ayerod ale se di.

24

1 Daa ŋanu ale jam taam la, Juuma Puusika Yenni Kpagi Kpeeni
Ananaiyas ale tɛŋka nisomma ba gela a yaa va chaab a cheŋ Siizariya.
Ba jam ta ka Tetuulos cheŋ ayen wa biisi te ba. Ba yaa jam Gominawa
Feliksi jigi a jam zaani wa niŋ a weeni dii nyiŋ ale soa ate ba a tɔariŋ Pɔɔl
la.
2 Ba yaa wi ate Pɔɔl jo ate Tetuulos yaa deri piilim a tɔariŋ wa ayen,

“Feliksi, fi yam buui ate fi pa a nya ti zuk la a basi kama ate ti boro ale
suyɔgini a ta nyini dila po dila po. Ti be seba kama me ayen ka fi yammu
nyiŋ ate tagrika kasim a jam ti tɛŋka po ate ti boro ale suyɔgini.
3 Dii po meena wuu ale jiga meena wuu ti kasim a nyɛ ka fi jiam
nalimnyiini.
4 M be kan yaali ayen m beni fu, alege mi a saalim fu ayen fi le te ti zula
a lagi tue a wom ti bigelika de ate ti tara ayen ti biisi la.
5 Tama nya kama ale nuruwa de ka nuru biok a ta daanika a jam ti tɛŋka
po. Wa a deŋsi ka Juuma ale bo tɛŋzuk de meena la kpa ayen ba nyɛ
kpaliŋ ale Aroom demma. Wa be ka nuru baai ate ba a wi ayen Nazarinba
la kpagi.
6 Wa kasim jam pii ka nyiŋ a nyɛ ayen wa taŋim Juuma Puusika Yenni
ate tama yaa yik wa. Tama yaa poli ayen ti yik wa a bo buusa a magsi
chaab ale tama sinsaŋŋa.
7 Alege Lisiyas sojima kpagi kpeeni a yaa jam tuesi wa ale pagrim tama
jigi.
8 Dila la Lisiyas yaa weeni ayen baai ale a tɔariŋ wa la a jam fi niŋ a
weeni ba ale ta dii la. Fi dek abe dan bek nuruwa de Pɔɔl, fi dek abe le
nya wie ŋaai meena wuu ale soa ate ti a tɔariŋ wa la.”
9 Juuma yaa jam pa ba dek a gum ba po ate ba meena maa chaab a
tɔariŋ wa a weeni ayen dii meena ate ba a weeni la ka wensie.

10 Gominawa yaa te Pɔɔl siuk ayen wa biisi. Pɔɔl yaa piilim ayen,

“M seba ayen fi chim boteerɔ tɛŋka de ate ku beni ka nna yegayega. Dila
nyiŋ la, ku te mu supeentik ate m zaani fi niŋ a biisi vari m dek a basi.
11 Yɔgyɔgla de ase fi dek a dan bek nuruba wieŋa de fi le wom ayen ka
ku da pi ale ŋaye nyiini ale jinla ate mi daam yiri a cheŋ Jerusalem ayen
m puusi Naawen.
12 Diipo ate mi jam jo Juuma Puusika Yenni po la, a yaase ba tuka diinaŋa
po la, a yaase tɛŋka po la, Juuma an nya ale mi a nak nampaga ale nuru
a yaase m nyɛ wari dii ale basi ate nuruba tigsi chaab jigi yeŋ la.
13 Ba be an baga ale sak fu ayen wieŋa de meena ate ba a tɔariŋ mi la
ka wensie.
14 Alege mi a weeni nyaku de a sak fu kama ayen mi a va ka Kirisita
bisaŋa siuk kuui ate nuruma de a weeni ayen ku ka venta la, a puusi ti
kokpieŋsaŋa Naawenni. M be maa ta siaka kama ale Juuma Sinsaŋŋa
ale a weeni dii meena la kama. Naawen biisiteerɔma me ale ŋmarisi ba
gbaŋsaŋa a weeni ŋaai meena la, m ta siaka kama me ale ŋa.
15 Mi be ta yiila kama ase nuruma de dek ale ta yiila dii la ayen, waai
meena, nuru maŋsa ale nuru baata le yiri kum po kama.

16 Dila nyiŋ la, mi nyiem kasim a pii ka nyiŋ m boka meena po ale m
popola po ayen Naawen ale nuru biik kan nya wari m jigi ate ba baga biisi
gaam mu.
17 “Mi ale ga basi Jerusalem ate ku beni maga la, m jam cheŋ kama ayen
m te m Kirisita bisa vaanchaama ligra abe m te Naawen tiirim.
18 Diipo ate mi jam bo Juuma Puusika Yenni po a nyɛ dila la ate Juuma
yaa nya mi du. Dila powa ale mi nyɛ weleŋsa nyeka tuini a nueri kama.
Dila powa me, nuru bɔari a yaase daanika a jam karo.
19 Alege Juuma ba gela ale jam nyini Asia tɛŋka a jam maa boro. Ku a
fe kama ayen bala dek a dan ta wari ayen ba tɔariŋ mu di nyiŋ ba be jam
zaani fi niŋ a weeni wa dii ate mi nyɛ kaasi la.
20 Yaase fi basi ate nuruma ale za dela la a weeni sak fu diipo ate mi jam
zaani kpagi kpeemaŋa niŋ ate ba nya mu la m nin nyɛ wari kaasi.
21 Kan daa ka wari dinyi dekki ate mi jam weeni dila powa ayen, ‘Jinla
ate mi za nama niŋ ate ni a bek mu beŋŋa de mi ale weeni ayen baai ale
kpi la a le yiri kum po kama a ŋman vua la nyiŋ.’ ”
22 Alege Feliksi ale jam seba Nyɔnɔwa Yeezu siuku wieŋa nalimnyiini dii
la, a yaa dak da yoŋ ayen ba biisi biika ale ge a weeni ba ayen, “Sojima
kpagi kpeeni Lisiyas a dan jam, abe m yaa poli nya dii ate m le weeni la.”
23 Feliksi yaa weeni soji waai ale a nya Pɔɔl zuk la ayen wa ŋmasi nya
Pɔɔl zuk nalimnyiini abe wa basi wa nna fasiyaa yenni po, abe wa basi
me ate wa dɔama a te wa jaab buuri meena ate wa a yaali la.
24 Feliksi powa yue jam ale Durusila. Wa jam ka Juu. Daa maga ale ga
taam la, Feliksi yaa jam ale wa. Feliksi yaa tom ayen ba ta Pɔɔl jam. Pɔɔl
ale ga jam la, Feliksi yaa lagi tue a wom Pɔɔl ale a tɔgi ku kiri ale ka dii
ate nuru weeni ayen wa pa wa dek a te Yeezu Kirisita la.
25 Alege Pɔɔl ale biisi paari niŋ a yaa boro a biisi wie a magsi chaab ale
nyɛ maŋ, ale fi dek taka wie ale da dii danni ate Naawen a le bo buusa
ale waai meena la, nyaŋa de a yaa basi ate yɔgsum yik Feliksi ate wa yaa
weeni Pɔɔl ayen, “Fi baga cheŋ yɔgyɔgla de kama. M le ŋman wi fu ate fi
jam ase m nin nya siuk.”
26 Feliksi ale jam weeni dila la, wa jam a poli me kama ayen da dii dai
Pɔɔl ale te wa ligra. Dila nyiŋ wa yaa kasim jam a tom a wi Pɔɔl maga
maga a daliŋ ale wa.
27 Alege bena ŋaye ale taam la, Gomina wa choa a yaa jam tagri Feliksi
zuk. Gominawa de yoi a jam ale Poosiyos Fesitos. Dila powa Feliksi a jam
a yaali kama ayen wa nyɛ wari ate Juuma supeentik. Dila nyiŋ, wa yaa
basi ate Pɔɔl bo sojima nisima po.

25

1 Fesitos ale ga de wa Gomina naamu a yaa soa tɛŋka la, ku daa ŋata
dai ate wa basi Siizariya ale ge cheŋ Jerusalem.
2 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa a yaa jam wa jigi a
weeni wa wie ŋaai meena ate Pɔɔl kaasi la. Ba meena jam maa chaab a
saalim Fesitos ayen,
3 wa maa maari ba ate ba ta Pɔɔl a jam Jerusalem. Ba jam weeni dila
kama a poli ayen ba le basi kama ate nuruba suk siuku niŋ ate wa dan
jam a taam abe ba ko wa.
4 Fesitos yaa tulisi ba ayen, “Ba yik Pɔɔl a lik ka Siizariya. Mi dek abe le
cheŋ dula ka yɔgyɔgla de.
5 Ni basi ate ni kpaŋŋa a va mu cheŋ Siizariya ate ni ga tɔariŋ wa dula
jigini.”

6 Fesitos a ŋman goa ale ba da naaniŋ a yaase da pi a gum du ale ge a
yaa cheŋ Siizariya. Wa ale ga paari Siizariya ate vari veenti la, wa yaa jo
biisaŋa dɔkku po a kali wa zukpalika zuk a yaa weeni wa sojima ayen ba
ta Pɔɔl jam.
7 Pɔɔl ale ga jam la, Juuma baai ale jam maa nyini Jerusalem a jam la, a
yaa jam za gilim Pɔɔl a weeni ayen wa a kaasi ka wie nna yegayega alege
ba an jam baga sak ayen ŋaai ate ba a weeni a magsi chaab ale Pɔɔl la ka
wensie.
8 Pɔɔl me yaa biisi ayen wa vari wa dek a basi a yaa weeni ayen, “Mi an
kaasi Juuma Sinsaŋŋa a yaase Juuma Puusika Yenni a yaase m biisi Aroom
tɛŋka Nakpioŋku a kaasi.”
9 Alege Fesitos ale jam a yaali ayen wa nyɛ wari ate Juuma supeentik la,
wa yaa bek Pɔɔl ayen, “Fi a le siak a cheŋ Jerusalem ate m bek fu a wom
ba ale a biisi ŋaai meena nna a te fu la?”
10 Pɔɔl yaa tulisi ayen, “Mi za ka waai ale tagri Aroom tɛŋka Nakpioŋku
la niŋ, ale wa dek buusa boka dɔkku po juijui ale magsi ayen wa bo mu
buusa la. Fi dek abe seba chak kama ayen mi an nyɛ Juuma wari a kaasi
ya.
11 M be dan kaasi ka wari ate dila nyiŋ ku magsi ayen m kpi, m kan
weeni ayen m kan kpi. Alege wensie abe dan kan boro ale ba ale a tɔariŋ
mu la, nuru karo a baga pa mi a nyo ba nisima po. Mi a yaali kama ayen
ti cheŋ Aroom tɛŋka Nakpioŋku jigi ate wala bo mu buusa.”
12 Fesitos yaa nya chaab ale wa nuruma baai ale bo ale wa a sak wa a
magsi chaab ale wa tuimaŋa la a nueri ale ge a weeni Pɔɔl ayen, “Fi weeni
kama ayen fi yaali ayen fi cheŋ ka Nakpioŋku jigi, be ka wala jigi ate fi le
cheŋ.”
13 Ku ale ga beni maga la, Naab Agiripa ale wa tɔa ate ba a wi ayen
Beniis a yaa cheŋ Siizariya ayen ba puusi Fesitos abe ba nyɛ wa tia.
14 Ba ale bo dula ate ku paari dabori la, Fesitos ya tɔgi Pɔɔl wanni kiri a
sak Naab Agiripa. Wa yaa piilim tokka ayen, “Nuru ale bo dela ate Feliksi
jam yik wa a lik a basi wa dela.
15 Mi ale cheŋ Jerusalem la, Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale tɛŋka
kpaŋŋa ale jam a tɔariŋ nuruwa de ayen wa nyɛ wie kaasi ate ba yaa
jam mi jigi ayen m bo wa buusa.
16 Mi me yaa tulisi ba ayen tama Aroom demma sinsaŋŋa a weeni kama
ayen nuru waai ate nuru a tɔariŋ wa ayen wa kaasi wari la, bala bayewa
a tu chaab a nya chaab ate waai ate ba a tɔariŋ wa la a biisi vari wa dek
a basi ale ge ate ti yaa bo ba buusa.
17 Ba ale ga jam dela la, mi an bula beniya ale ge ka dai dila danni dek
a veenti vari ate mi kali biisa dɔkku po a weeni ate ba ta nuruwa a jam
biisa dɔkku po.
18 Wa dachaasaŋa ale ga yiri zaani ayen ba biisi la, ba an poom biisi
wakaasima ŋaai ate mi jam a poli ayen ba ale biisi a magsi chaab ale wa
la.
19 Ba ale jam a biisi dii meena la ale nampaga nakka a magsi chaab ale
ba dek wensiuk vakka wie ale nuru wanyi ate ba a wi wa ayen Yeezu ate
wa kpi alege Pɔɔl a weeni ayen wa vua kama la.
20 Mi an jam poli m le m nyɛ dii a wom wensie a magsi chaab ale biisaŋa
de la. Dila nyiŋ ate mi yaa weeni Pɔɔl ayen wa dan siak abe wa cheŋ
Jerusalem tɛŋka ate m bo wa buusa a magsi chaab ale wieŋa de.
21 Alege Pɔɔl a jam weeni kama ayen wa a yaali kama ayen wa wari dela
ate Nakpioŋku a poli nya wa a le wa nyɛ wanni de dii la. Dila nyiŋ ate

mi yaa weeni ayen ba limsi wa nalimnyiini ate m yaa tom ate wa cheŋ Nakpioŋku jigi.”

22 Agiripa yaa weeni Fesitos ayen, “Mi a yaali kama ayen mi dek a wom nuruwa de biik.”

Fesitos me yaa tulisi wa ayen, “Chum fi be le wom wa.”

23 Vari ale ga veenti la, Agiripa ale Beniis a yaa va chaab a jam ate nuruba nna yegayega a vi ba ŋaaŋ a te ba zula. Bala meena a yaa va chaab ale sojima kpagi kpeemaŋa ale tɛŋka nisom kpeentaŋa a yaa maa chaab ba meena a ga jo dɔk kpioŋ kuui ate nuru bɔari a jo ku po a nyɛ tuka la. Fesitos yaa weeni ate ba ta Pɔɔl a jo jam.

24 Fesitos yaa weeni ayen, “Naab Agiripa ale baai meena ale bo dela jigini ale ti la, ni meena nya nuruwa de waai ate Juuma baai ale bo dela ale Jerusalem tɛŋka la a yaa maa chaab a ta wa wie a jam mi jigi, a kaari a weeni ayen, ku an poom ŋman magsi ayen nuruwa de a ŋman bo tɛŋzuk de diipo diipo.

25 Alege mi abe nya kama ale wari karo a magsi nuruwa de kpi kumu de la. Alege wa dek ale weeni ayen wa a yaali ayen wa cheŋ Nakpioŋku jigi la, ate mi yaa poli ayen m basi ate wa cheŋ Aroom.

26 Alege mi potim ka wari ayen m ŋmarisi a magsi chaab ale wa a te Nakpioŋku. Dila nyiŋ ate m ta wa jam nama meena jigi a potim jam fi jigi Naab Agiripa ayen fi dan bek wa wanni a wom, abe mi yaa ta wari a ŋmarisi.

27 Boan nyiŋŋa, mi jigi, yam ka ku po ate m tom ligro ale ge kan weeni ate ku a lagri dii dek chekki ate nuruba a weeni ayen wa kaasi la.”

26

1 Agiripa yaa weeni Pɔɔl ayen, “Fi ta siuk kama a biisi a te fi dek.” Pɔɔl yaa zak wa nisima a puusi Naawa a yaa deri piilim ayen wa biisi a vari wa dek a basi. Wa yaa piilim ayen,

2 “Naab Agiripa, mi a poli ayen mi ta ka wein ate jinla mi zaani fi niŋ ayen mi biisi a vari m dek a basi ale Juuma ale a tɔariŋ mu ayen mi kaasi la.

3 Fi dek abe seba Juuma kisitaŋa ale ba beŋŋa a magsi chaab ale ba wensiuku vaka a chak kama. Dila nyiŋ ate mi a saalim fu ayen fi wom mi ale suduŋni.

4 “Juuma meena seba mi boka ale ka dii la kama a ta nyini m bifiik po a ta pa a diipo ate mi jam bo m dek tɛŋka ate ku ŋaaŋnyiŋ ate mi bo Jerusalem tɛŋka la.

5 Juuma wensiuk kunyi vaka ale pagra nna yegayega. Ku ka tama Juuma wensiuk ate ti a wi ku ayen Farisii. Juuma meena abe seba chak ate ku bein ka nna yegayega ase ba dan a yaali ayen ba biisi wensieŋa, mi chim ka Farisii m boka po meena a magsi chaab ale Farisii demma nyɛ boka sinsaŋŋa ale ka dii la.

6 Yɔgyɔgla de m be za ka dela ayen ni bo mu buusa dii nyiŋ la, mi ta yiila kama ale Naawen ale jam puulim dii ale ti kokpieŋsaŋa ayen wa le tom varibasidɔ ate wa jam vari ba a basi la.

7 Wa dii dek chekki ate ti nuruma yeri zuima pi ale ŋayewa a yiili ayen ba nya ase ba ale kasim a te Naawen zula yok ale kantueŋ dii la. Oo, Naaba be ka yiilaŋa de choawa ate mi ta la ate Juuma a tɔariŋ mi.

8 Be ka boa abe ale soa ate nama baai ale za dela la an baga ta siaka ayen Naawen baga nak kpilima a yiri kum po kama?

9 “Mi dek abe jam poli kama ayen m nyɛ dii meena wuu ate m baga nyɛ
la ate ku kaasi Yeezu Nazaret denowa yoi.
10 M be ale jam nyɛ dii Jerusalem tɛŋka la ale la. M jam tuesi ka siuk
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa jigi a yaa yik Kirisita bisaŋa yegayega a lik.
Daa likka nyiini alege, ti ale jam poli ayen ti ko ba la ka mi me abe ale jam
siak ayen ba ko ba.
11 Daa dila nyiini, mi jam te ba waalika ti tuka diinaŋa po ate ku paari
ka diichoa, a kasim a nyɛ dila ayen ba le Yeezu. M sunni kasim ŋmasi
jam a de ka nna yegayega ale ba ate mi nyiem poom jam cheŋ satɛŋ yonsa
juijui ate ba boro la a te ba waalika.
12 “Ku jam ka dila nyiŋ ate mi tuesi pagrim ale wada Juuma Puusika
Yenni kpaŋŋa jigi a cheŋ Damasikus tɛŋka la.
13 Ku jam ka siuk kula po ate mi jam a cheŋ la, wenzuk sunsuŋ, Oo
Naaba ate mi nya ale ku nyagsi nna kpeglimka a peenti gaam wenbinni a
yaa nyini wenŋmazuk a siŋ jam gilim mi ale nuru baai meena ale jam va
mi ate ti a cheŋ la.
14 Ate ti meena a yaa lo tɛŋ ate mi wom ale lueluk a weeni mi ale Juuma
biika ate ba a wi ayen Yiburu la ayen, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ka boa ate fi a namsi mu
nna? Fi a namsi ka fi dek dila.’
15 Mi yaa bek ayen, ‘Fi ka wana Nyɔnɔ?’ Ate Nyɔnɔwa yaa tulisi ayen,
‘Ka mi Yeezu ate fi a namsi.
16 Alege, yiri zaani ŋmai. M pa m dek a sak fu kama yɔgyɔgla de ayen
ku sak ayen m lueri fu kama ale tom fu me ayen fi chim m tomteerɔ. Ku
a fe kama ayen fi weeni a sak nuruba chaab dii ate fi nya a magsi chaab
ale mi jinla la ale m le m sak fu dii chum diipo la.
17 M le vari fi dek nuruma Juuma nisima po a basi ale baai me ale kan
daa Juuba ate mi le tom fu ba jigi la nisima po me a basi.
18 M dan tom fu, mi le basi ate fi lagri ba ninaŋa ate ba tagri nyini legini
po a nyini jam peelim niŋ. Ba ale tagri nyini Sitaana nisima po a nyini
a jam Naawen nisima po ate ba ta siaka ale mu ate ba nya wabaataŋa
voŋteka ate ba yaa maa bo nuru baai ate Naawen lueri la po.’
19 “Dila nyiŋ la, Naab Agiripa, mi a be an zɛri dii ale nyini wenŋmazuk
a jam ate mi nya di ase m goa daasim kama la.
20 Mi yaa piilim Damasikus ale Jerusalem tɛŋsaŋa po ale ge yaa paari
Judia tɛŋka meena ale baai me ale kan daa Juuba la, a sak ba ayen ku a fe
kama ate ba basi ba wabaataŋa tomka abe ba pa ba dek a te Naawen abe
ba a tom tuim ŋaai ale a sak ayen ba tagri kama la.
21 Ku be jam ka sinsaŋŋa de nyiŋ ate Juuma a jam yik mi diipo ate mi
jam bo Juuma Puusika Yenni po la a pii nyiŋ ayen ba ko mu.
22 Alege zaani dila powa a jam paari jinla, ka Naawen ale jam a maari
mi. Ka dila nyiŋ ate mi za dela ayen m biisi wensie a sak waai meena, nuru
fiik yaase nuru kpioŋ. Mi ale a biisi dii la ale dila degadega ate Naawen
biisiteerɔma ale Moosis a jam weeni ayen ku le nyɛ la.
23 Bala jam weeni ayen ku a fe kama ate Kirisitawa waai ate Naawen
weeni ayen wa a le tom ate wa jam la, a nam. Wa be ale ka waai ale wa
chim nuru waai ale wa de niŋ tɛŋzuk de a yiri kum po la. Wa dan yiri wa
le sak wa dek nuruma Juuma ale baai ale kan daa Juuba la ayen ba baga
a nya varibasika kama. Varibasika de abe a nyɛ ase ka nuru ale nyini legi
po a yaa jo kantueŋ peelim po la.”
24 Pɔɔl ale jam a biisi nna ayen wa vari wa dek a basi la, Fesitos yaa na
wa a weeni ayen, “Pɔɔl, fi a yesim kama. Fi gbaŋsa zamsika yegayegaka

a basi kama ate fi a yesim.”

25 Pɔɔl yaa tulisi wa ayen, “M koa, mi kan yesimu. Wie ŋaai ate mi a
biisi la ka wensie ale yam.

26 Mi baga a nyini ka peelim a biisi ale fi Naab Agiripa dii nyiŋ la fi dek
seba wieŋa de noai po kama. M seba chak kama ayen fi ŋmasi kpesi wieŋa
de dinyidinyi kama, dii nyiŋ la, wanni de an sugi nyɛ ka gugoruk po.

27 Naab Agiripa, fi ta siaka ale Naawen biisiteerɔma ale a biisi dii la? M
seba ayen fi ta siaka kama.”

28 Agiripa yaa bek Pɔɔl ayen, “Ku an diem bula beniya ale ge fi a poli
ayen fi nyɛ kama ate mi chim Kirisita biik, yaa boa?”

29 Pɔɔl yaa tulisi wa ayen, “Ku beni yaa ku an beniya, mi a puusi a te ka
Naawen ayen fi ale baai meena ale kali dela jigini a wom mi jinla danni
la, nama ale chim ase mi ale ka nuru waai jinla la. Alege m kan poli ayen
ni le ta choroma ase mi ale ta dii la.”

30 Naawa ale Gominawa ale Beniis ale mbala meena a yaa yiri zaani
ayen ba nyini.

31 Ba ale ga nyini nueri la, ba yaa weeni chaab ayen, “Nuruwa an nyɛ
wari a magsi wa kpi a yaase ba yik wa a ligi.”

32 Agiripa yaa weeni Fesitos ayen, “Nuruwa de a poom magsi ka ti
basi wa ase wa nin poom kan weeni ayen wa a yaali ayen ka wa cheŋ
Nakpioŋku jigiya.”

27

1 Gominawa ale jam poli ayen ti jueli ŋaaruŋ a cheŋ Italiya la, ba yaa pa
Pɔɔl ale ligriba ba chaab a nyo Juliyos nisima po. Juliyos jam ka Aroom
tɛŋka sojima beŋ kanyi kpagi. Wa jam ka Nakpioŋku beŋsaŋa kpaŋŋa po
dinyi.

2 Ti jam zaani ka Siizariya tɛŋka a jueli ŋaaruŋ. Ku jam nyini ka
Adiramitiyom. Ŋaaruŋku a jam gomsi magsi ayen ku cheŋ ka jiga ŋaai
meena ate ŋaarunta a zaani Asia tɛŋka la. Nuru ale jam maa va ti a cheŋ,
wa yue ale Arisitaakus wa jam ka Tesalonika deno.

3 Vari ale veenti la, ate ti yaa paari Saidon. Juliyos a jam ta zula ale Pɔɔl
ate wa yaa siak ayen Pɔɔl ga nya wa dɔama ate ba te wa jaab buui ate wa
a yaali la.

4 Ti yaa zaani Saidon a cheŋ alege vioku a jam a fobi ti kama a ta ti a
ŋmani ŋaaŋnyiŋ ate ti yaa dam ti ŋaaruŋku a va Saipurus tɛŋka juijui ate
vioku an jam pagra la.

5 Ti yaa pa Silisiya ale Pamfiliya tɛŋsaŋa a basi a juga geŋ ale ge yaa
taam jam tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Mira ate ka bo Lisia po la.

6 Dula jigini ate soji kpagini a yaa nya ŋaaruŋ ale ku nyini Alezandiria
a taam a cheŋ Italiya. Wa yaa pa ti nyo ku po ate ti maa cheŋ.

7 Ŋaaruŋ kula po, ti kasim jam a cheŋ ka nna maglamagla ate daaŋa
jam paari dabori nna yegayega ate ti nam nna yegayega ale ge yaa paari
Kinides tɛŋka. Ka an jam yalima ale ti. Vioku a jam pagra ka nna yegayega
ate ti an ŋman jam baga a va siuk kuui ate ti jam va la, ate ti yaa ŋmeriŋ
va Kariti tɛŋka juijui ate vioku an jam pagra la a yaa jam va jigi di choa
ate ba a wi ayen Salomoni.

8 Guuku de jam woŋa kama a siŋ nyiamu po. A zaani dula a yaa cheŋ
a mɔata nyakpeemu kuŋkɔŋini a nam ka dila a yaa jam paari jigi ate
ŋaarunta a zaani ate vioku a daa fuk wariwari a kan daani ti la. Dula
jigini an jam yalima ale Lasia tɛŋka.

9 Ti jam beni ka nna yegayega ate ku ga paari diipo ate ku pagra ale
ti chelimu ŋmani la. Dii me la, dai dii danni ate ba a nyɛ Juuma tigi dii
a magsi chaab ale wabaataŋa voŋteka la a jam poom taam kama. Dila
ŋaaŋnyiŋ, vioku a ŋmasi pagra kama. Pɔɔl yaa te ba sinsaŋŋa de ayen,
10 “M dɔaba, mi nya kama ale ti chelimu a zaani dela a cheŋ a kan nala.
Koalimaŋa ale ŋaaruŋku le kaasi kama, kum me abe le jam ti jigi.”
11 Alege soji kpagini a jam ka siaka ale Pɔɔl ale weeni nna la. Ŋaaruŋku
damdowa ale ku nyɔnɔwa ale jam weeni dii la ale jam basi ate Soji kpagini
a siak te ba.
12 Ba jam weeni ayen juijui ate ba jam za la, an jam nala a magsi ba wari
dula ŋoota wenni. Dila nyiŋ la, nuruma yegayega a jam a yaali kama ayen
ku dan siak a nyɛ ba dam a cheŋ ate ba ga paari Foniksi tɛŋka ate ba wari
dula ŋoota wenni a vuusi. Foniksi bo ka Kariti tɛŋka juijui ate ŋaarunta
a nyiem zaani a vuusi la. Jigini de a tuk ka yeniŋ geŋ.
13 Viok a yaa nyini yeniŋ a gala geŋ a fuk nna balibali ate ba yaa poli
ayen nyaku de ale deri basi kama ate ba nyɛ ba ale poom a yaali dii ayen
ba cheŋ la. Ba yaa pa kutuk kpioŋ kuui ate ba nyiem pa a yik ŋaaruŋku
a zaani la a yeeri ku a ta nyini nyiamu po a jueli. Ba yaa jam cheŋ va
kuŋkɔŋini noai nna farafara a mɔata Kariti tɛŋka la.
14 Alege ku an bula beniya ate viok kpioŋ a yaa nyini a gala geŋ
korinummu po a yaa nyini kuŋkɔŋini a jam
15 a fobi ŋaaruŋku. Ku be ale jam pagra nna yegayega ate ti an jam baga
dam ti ŋaaruŋku a va ku po a taam la, ti yaa basi ate ku ji ŋaaruŋku a ta
a cheŋ.
16 Ti ale jam paari tɛŋ fiik kanyi ate ba a wi ayen Kɔda ate nyiam a gilim
ka la gauŋ nyiŋ ate vioku an jam pagra la. Dula jigini, ti yaa nam nna
yegayega ale ge baga a yaa yik ŋaaruŋku ŋaaruŋ fiika a zaani.
17 Ba yaa dari ate ku jueli ŋaaruŋ kpioŋku zuk. Ba ale nyɛ dila a ga nueri
la, ba yaa pa mi pagrisa a bobi keŋkeŋ a gilim ŋaaruŋ kpioŋku. Yɔgsum
ale jam ta ba ayen dai dii dai ba ŋaaruŋku a nin zaan a chali ga feri tintain
tii ale vi chaab a jueli dua nyiamu tɛŋ a mɔata Libia nyiamu kuŋkɔŋini
noai la. Dila nyiŋ, ba yaa jam a cheŋ magamaga ale basi ate vioku a yaa
tusi ŋaaruŋku a ta a cheŋ.
18 Va kpioŋku kasim jam a fobi ka dila tee ate nyamiisaŋa a yiri a jueli
wein nna yegayega a jam a lo. Vari ale ga veenti la, ba yaa piilim a koalim
ŋantaŋa ŋaaruŋku po a yuk a basi nyiamu po.
19 Daa ŋatawa danni ba yaa pa nisima a pa ŋanta baai ate ti ta a nyɛ ate
ŋaaruŋku a zaani ale a cheŋ la gela yegayega me a yuk basi nyiamu po.
20 Daaŋa a jam piisi ka nna yegayega alege ti an jam baga a pa numbiri
tu wenbinni a yaase chiŋmarisa. Vioku me abe kasim jam a fobi ka dila
nna yegayega. Ti ŋman jam ka yiila ayen ti a le vuugi.
21 Ba ale ga cheŋ ate ku beni alege ba an de ŋandiinta la, Pɔɔl yaa yiri
zaani ba niŋ a weeni ba ayen, “Nidɔaba, ku poom magsi ka ni ti wom mi
ate ti kan poom ŋman zaani Kariti a dam cheŋ. Nnapode ti ti poom kan
nya kaasuŋku de ale ŋantaŋa de ate ti jogi la.
22 Alege yɔgyɔgla de, ni yik ni dek. Ni wanyi me a kan kpi. Ka ŋaaruŋku
nyiini ale ku kaasi.
23 Mi baga a biisi nna kama boan nyiŋŋa, Naawen dii ale soa mi ate mi
a te wa zula la, wala sabiilo deemwa yokku ale jam mi jigi
24 a weeni mi ayen, ‘Pɔɔl, kan chali yɔgsum, ku a fe kama ate fi zaani
Nakpioŋku niŋ. Naawen abe tulisi fi puusaŋa kama ayen nuruma de
wanyi me la a kan kpi.’ ”

25 Pɔɔl yaa weeni nuruma ayen, “Dila nyiŋ la, nidɔaba, ni yik ni dek
boan nyiŋŋa, m ta siaka ale Naawen kama ayen wa ale weeni mi dii la,
dila degadega le ku nyɛ.
26 Alege ku a fe kama ayen vioku a ta ti cheŋ paari tɛŋ kanyi ate nyiam
dua gilim ka la.”
27 Ti kasim jam bo ka nyakpeem buui po ate ba wi ayen Adariya la po
a va vioku ate ku fobi ti a ta a cheŋ la. Ku jam ka yok kuui ale saa yogta
pi ale tinaansiwa la goota po sunsuŋ ate baai ale a tom ŋaaruŋku po la, a
yaa poli ayen ti boro a mɔata tɛŋ yɔgla.
28 Dila nyiŋ la, ba yaa pa miik a bobi jaab dobruk nyiŋ a yaa basi ate ku
siŋ nyiamu po a nya ale ku limsa ka nna yegayega. Ku ale ga nyɛ maga
dek la, ba yaa ŋman magsi nya ate ku ŋman limsa yegayega.
29 Ba jam a chali ka yɔgsum ayen dai dii dai ti ŋaaruŋku a le nak ka
tintain kpeema ŋaai ale bo nyiamu po la. Dila nyiŋ la, ba foli kuta dobrita
tinaansi ŋaaruŋku ŋaaŋ a basi ate ti zula ayen ŋaaruŋku a kan ŋman
baga cheŋ. Ba nyɛ dila ale ge yaa a puusi Naawen ayen vanni a veenti.
30 Baai ale a tom ŋaaruŋku po la, a jam pii ka nyiŋ ayen ba chali be. Ba
yaa foli ŋaaruŋ fiika a basi nyiamu po ale ge yaa velim ayen ba boro a foli
ka kuta dobrita ti chaab ŋaaruŋku niŋ.
31 Alege Pɔɔl yaa weeni soji kpagini ale sojima ayen, “Ŋaaruŋku
tuimtomdɔma de a dan kan bo ŋaaruŋku po, ni kan vuugi.”
32 Sojima yaa gebi mi sii ale yik ŋaaruŋ fiika a ta la ate ku cheŋ ku dek
ku nyiini jakorok
33 Vari a yaa jam mɔata ka veentika ate Pɔɔl yaa weeni ba ale nin muna
ayen ku a fe kama ayen ba de ŋandiinta yɔgla. Pɔɔl yaa ŋman pilim
weeni ba ayen, “Da pi ale ŋanaansi ale jinla ate ni kasim a limsi a jam
paari yɔgyɔgla de alege ni an diem de jaabɔa.
34 Dila nyiŋ ate mi a weeni ni ayen ni de ŋandiinta. Ku a fe kama ayen
ni de ate ni vuuk. Naawen weeni mi kama ayen ni zuimaŋa zuisaŋa ale
kanyi la a kan be.”
35 Pɔɔl ale ga weeni nna a nueri la, wa yaa pa boroboruk puusi a te
Naawen a nyɛ wa jiam ba meena niŋ, a yaa we boroboruku a piilim
ŋobika.
36 Ba yaa yik ba dek ate ba meena wanyi wanyi a yaa de ŋandiinta.
37 Baai meena ale jam bo ŋaaruŋku po la a jam ka nuruba kobsiye ale
pisiyopoi, ale bayuebi.
38 Waai meena ale de chak nalimnyiini la, ba yaa koalim “wiitiwa”
meena a yuk a basi nyiamu po ale ge ayen ŋaaruŋku a valima magla.
39 Vari ale veenti la, ŋaaruŋku tuimtomdɔma a yaa jam nya kuŋkɔŋini
dinyi alege ba an jam miŋ ale ka juijui kuŋkɔŋini la. Ba jam nya ka
nyakpeemu gugoruk kunyi ale tintambusuŋ a dua jueli magla ate ba yaa
poli ayen ba dan baga abe ba dam ŋaaruŋku a zaani dula.
40 Ba yaa gebi kuta tii ale jam yik ŋaaruŋku a zaani la miisaŋa a yaa
basi ate ti a cheŋ nyiamu po. Diipo ate ba boro a gebi kutaŋa de miisaŋa
la, ba jam maa foli dakpien tii ale bobi maŋ ŋaaruŋku ŋaaŋka ate nuruba
pa a dam ku la ayen ba yaa pa tila a dam ku. Ba yaa zak garuk kuui ale
bobi yiga ŋaaruŋku niŋka la ale ge ayen vioku fuk ku a basi niŋ. Ba yaa
nyɛ dila a deri a cheŋ kuŋkɔŋini.
41 Alege ŋaaruŋku a yaa nak kuŋkutinni ate ku niŋka yaa feri
kuŋkutinni an ŋman baga cheŋ. Ku ale nyɛ dila la, nyamiisaŋa me a
kasim jam a fobi ku ŋaaŋka ate ku a we nna bunabuna a lo nyiamu po.

42 Sojima yaa nyɛ ba popola po ayen ba ko ligrima meena ate ba waai a
kan nya siuk a puŋ nyiamu a chali be.
43 Alege sojima kpagini a kan jam a yaali ayen wa ko Pɔɔl. Wa yaa weeni
ba ayen ba kan nyɛ dila. Wa jam weeni ba kama ayen waai meena ale baga
a de nyiam la, ba yok a zi nyiamu po a yaa de jueli kuŋkɔŋini
44 ale ge ate mbala meena a yaa yik ŋaaruŋku daataŋa a yaase ku ŋanta
baai ale kasi a lo la a jueli. Ti meena ale jam nyɛ dii a vuuk a paari
kuŋkɔŋini la ale la.

28

1 Ti ale jam paari kuŋkɔŋini nalimnyiini la, tɛŋ kala demma jam weeni
a sak ti kama ayen tɛŋ kala yoi ale Malita.
2 Tɛŋ kala demma a jam tuesi ti kama a te ti zula nna yegayega. Ŋmoruk
a yaa deri jam a ni ate ŋoota boro ate ba yaa jam cheem bolim a te ti.
3 Pɔɔl yaa tigsi daata ayen wa nyo bolimu po. Wa ale pa boro a nyoro
la, bolim wulumu yaa nyɛ ate waab a yaa nyini ti po a chali nyini a meli
wa nisa a dom wa.
4 Tɛŋ kala demma ale nya ale waamu meli Pɔɔl nisimaŋa la, ba yaa
weeni chaab ayen, “Nuruwa de ku a fe kama ayen wa ka nuru koorik. Wa
baga nyini nyakpeemu po a nyini kama alege tama bogluku a kan nya ase
ku magsi ayen wa vuugi la.”
5 Alege waamu ale meli Pɔɔl nisimaŋa la, wa yaa misi si ate waamu lo
bolimu po alege wariwari an nyɛ wa.
6 Nuruma yaa jam a limsi ale a poli ayen ba nya ale wa nyiŋka fuusiya
yaase wa deri kpi dua. Alege ba ale jam a limsi ale a poli ate ku beni alege
wari an nyɛ wa la, ba yaa tagri ba popolaŋa ale ge weeni ayen, “Wa ka
bogluk.”
7 Tɛŋka naawa yoi a jam ale Pubiliyosi. Naawa de kadugsa ale jam dua
mɔata ti juijui ate ti jam kala la. Wa yaa jam nyɛ ti tia. Daa ŋata meena ti
kasim jam bo ka wala yenni ate wa a nya ti zuk nalimnyiini.
8 Ŋoota ale chaaruk ale jam ta wa kowa ate wa jam dua dɔk po. Pɔɔl
yaa jo ayen wa nya wa a pa wa nisima a vi wa zuk a puusi Naawen te wa
ate wa nya nyiŋyɔgsa.
9 Wanni de ale ga nyɛ la, yɔgnyeensa meena ale jam bo tɛŋ kala la, a
jam jam kama a nya nyiŋyɔgsa.
10 Ba jam te ti ka tiirinta nna yegayega. Ti ale jam pa ŋaaruŋ ku choa
ayen ti basi ba abe ti ŋman a cheŋ la, ba jam pa ŋanta baai ate ti jam a
yaali ale nin muna la, a nyo ku po a te ti a magsi ti chelimu.
11 Ti jam goa Malita ka chiisa sita ale ge yaa cheŋ Aroom. Ŋaaruŋku
de ate ti jam jueli la yoi ale “Yibisa Boglutaŋa”. Ku jam ka Alezandiria
ŋaaruŋ. (Ku be jam ka ŋoota wein ate ku jam wari Malita ayen ŋootaŋa
taamu.)
12 Ti yaa jam paari Sirakusi tɛŋka goa dula da ŋata.
13 A zaani dula a ŋman a cheŋ a jam paari tɛŋ ka choa ate ba a wi ayen
Arigiyum. Vari ale ga veenti la, viok yaa nyini yeniŋ a gala geŋ a fuk. Daa
ŋaye dai ate ti yaa ŋman paari Putiyooli tɛŋka.
14 Dula jigini ate ti jam nya Kirisita bisa ate ba weeni ti ayen ti dan a
yaali ti goa daa ŋayopoi ale ba. Ti yaa siak a goa daa ŋayopoiwa ale ba
ale ge yaa yiri cheŋ Aroom.
15 Ti Kirisita bisa suaataŋa ale bo Aroom, ale wom ayen ti cheena la, ba
yaa nyini cheŋ paari Apiyas Yabaŋa ale Vuusum Yie Ŋatawa la, a jam tu

ti. Pɔɔl ale ga nya ba ale ba cheena la, ku yaa te wa nyiŋ pagra ate wa te
Naawen jiam.
16 Ti ale ga paari Aroom la, tɛŋka kpaŋŋa jam basi ka soji ate wa a nya
Pɔɔl zuk. Ba jam basi kama ate sojiwa ale wa boro ba dek ba nyiini. Ba
an jam lik wa a gum chaab ale ligriba mbala.
17 Daa ŋata ale jam taam la, Pɔɔl yaa wi Juuma kpaŋŋa Aroom tɛŋka
po ate ba jam ayen wa nyɛ tuka ale ba. Ba ale jam tigsi chaab jigi yeŋ la,
Pɔɔl yaa weeni ba ayen, “M mabisa mi an kaasi tama nuruma wariya a
yaase kisitaŋa tii ate ti tuesi ti kokpieŋsaŋa jigi la, alege ba yik mu a lik
ka Jerusalem tɛŋka a yaa pa mu nyo Aroom demma nisima po.
18 Ate Aroom demma yaa bek mu bega ale ge a poli ayen ba basi mu, dii
nyiŋ la ba nya kama ale mi an kaasi wari a magsi ba ko mu.
19 Alege Juuma ale ga wom Aroom demma ale biisi nna la, ba yaa zɛri
ate ku yaa fe mi ate mi weeni ayen mi a yaali ayen m paari ka Nakpioŋku
jigi ate wa wom m le ta dii la. Alege mi jam ka chaab ale m dek nuruma
ayen ba kaasi wari ya ate m tɔariŋ ba Nakpioŋku niŋŋa.
20 Dila nyiŋ ate mi wi ni ayen m nya ni abe m weeni a sak ni. Mi be ta
choarini de kama dii nyiŋ la mi ta yiila ŋaai me ate Izirali demma meena
me a ta la.”
21 Ba yaa tulisi wa ayen, “Tama an tuesi gbaŋ ate ka nyini Judia a biisi
fi wariya. Ti mabisaŋa wanyi me la abe an nyini dula a jam weeni fi wari
a sak ti a yaase wa biisi wabiok a magsi chaab ale fi.
22 Alege tama a yaali kama ayen ti wom fi me popola ale ka dii la, dii
nyiŋ la, jigi meena nuruba kasim a weeni kama ayen ba kan yaali nuru
baai ate fi maa bo ba po la.”
23 Ba yaa dagi dai yoŋ ayen ba ŋman nyɛ tuka ale Pɔɔl. Dila danni ale
jam paari la, ba yaa piisi nna yegayega a tigsi chaab juijui ate Pɔɔl a goa la.
A ta nyini saliuk a jam paari junɔai Pɔɔl kasim jam a biisi a magsi chaab
ale ka Naawen Naamu wie. Wa kasim jam pii ka nyiŋ a biisi a ta a nyini
Moosis Sinsaŋŋa gbaŋka po ale Naawen biisiteerɔma ale ŋmarisi Naawen
gbaŋka po ayen ku sak ayen wa ale a biisi dii la ka wensie a magsi chaab
ale Yeezu.
24 Ba gela a jam siak kama ayen wa ale a biisi dii la ka wensie. Ba gela
me an jam siak ya. Ba ale jam a nak nampaŋŋa nna la, ba yaa waaŋ chaab.
Ba ale diem kan jam waaŋ chaab dii la,
25 Pɔɔl yaa weeni wa dinyi ayen, “Naawen Chiika ale jam basi ate
Naawen biisiteerɔwa Azaya a biisi dii a te ni kokpieŋsaŋa la sum ka
wensie.
26 Naawen Chiika ale jam biisi dii a te wa ayen wa weeni a sak ni la ale
nna ayen,
‘Cheŋ ga weeni sak nuruma nna ayen:
Nama le wom, a wom alege ni kan miŋ chagi.
Nama le nya, a nya alege ni kan miŋ chagi.
27 Dii nyiŋ la, nuruma de zɛri kama ayen ba kan yaali miŋ chakka,
ba lik ba tueŋa kama,
a lik ba ninaŋa me,
kan daa dila ba ninaŋa ate nya ya,
ba tueŋa me ate wom ya,
ba popola po me, ba ate miŋ chak,
ate ba tagri a basi ba wabaataŋa,
ate m te ba nyiŋyɔgsa.’ ”

28 Pɔɔl yaa biisi kpeglim a weeni ba ayen, “Dila nyiŋ la, mi a yaali kama
ayen ni seba ayen Naawen basi kama ate Varibasika wanni de a cheŋ baai
ale kan daa Juuba la jigi. Ba be le wom di abe ba tuesi di me.”
29 Pɔɔl ale weeni nna nueri la, Juuma yaa nak nampaga ale chaab a yaa
waaŋ chaab.
30 Pɔɔl jam bo dula ka bena ŋaye. Wa jam bo ka yeri dinyi po a tuni
ale ge a goa di po. Waai meena nyiem dan jam wa yenni, wa a nyɛ kula
nyɔnɔwa tia ka nalimnyiini.
31 Wa nyiem jam nyini ka peelim a kan chali yɔgsum a sak nuruba
Naawen Naamu wie ale a sak ba me Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita wie. Nuru
an jam nyɛ ate wa an baga sak wieŋa de.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te AROOM DEMMA La

1 Mi Pɔɔl waai ale ka Yeezu Kirisita tomteerɔ la ale a ŋmarisi gbaŋka
de. Naawen dek ale lueri mu a potim wi mu ayen m chim wa tuimtomdɔ
abe m weeni wa wamaŋsaŋa a sak nuruba.
2 Wamaŋsaŋa de ka ŋaai ate wa puulim a biisi ŋa dila po dila po ate wa
biisiteerɔma a ŋmarisi nyo Naawen gbaŋka po la.
3 Wamaŋsaŋa a biisi ka wa biika waai ale ka ti Nyɔnɔ la wie. Nurubiik
jigi, wa jam ka Deevid ŋaaŋbiik.
4 Naawen Chiika jigi, wa ka Naawen biik. Naawen be jam nak wa a yiri
kum po kama ayen ku sak ti ayen, wa ka wa Naawen dek Biik a ta pagrim.
5 Yeezu Kirisita nyiŋ ate Naawen a te mu siuku de ate m chim wa
tuimtomdɔ ayen m baga a weeni wa wie a sak tɛŋsa meena nuruba ate
ba ta siaka ale wa abe ba a siak wa noai.
6 Naawen wi nama me kama ayen Yeezu Kirisita soa ni.
7 Mi a puusi nama meena baai ate Naawen ta yaalika ale ni a lueri ni a
te wa dek Aroom tɛŋka po la.
Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le niak ni abe wa te ni
suyɔgini.
8 Mi a yaali ayen m va ka Yeezu Kirisita nyiŋ a nyɛ Naawen jiam a te ni
meena, dii nyiŋ la, jigi meena nuruba a biisi ni wie kama ni ale ta siaka
ale Yeezu Kirisita la.
9 Naawen waai ate m tom a te ale m sunum meena a sak nuruba wa
biika wamaŋsaŋa wie la, ka wala ale mi seero ate mi kasim a puusi a te
nama daa meena. M maara puusi me ayen,
10 ku dan ka wa yaalika wa le te mu siuk ate m jam ni jigi yɔgyɔgla.
11 Mi a yaali ka nna yegayega ayen m nya ni ate m te ni maari kaai ale
a nyini Naawen Chiika jigi la ate ni ta pagrim.
12 M jamka le maari ka ti meena. Dii nyiŋ la, mi ale ta siaka dii ale
Naawen la, ku le maari ka nama. Nama me abe le ta siaka dii ale wa la a
le maari ka mi me.
13 M suaata, mi a yaali ayen m weeni a sak ni kama ayen m kasim a
yaali ayen m jam ni jigi kama, alege mi an baga a jam ya. Mi a yaali ayen
ka m dan jam m nyɛ ate nuruba ni po a pa ba dek a te Naawen ase m le
nyɛ dii ale ni vaanchaab baai meena ale kan daa Juuba la.
14 Boan nyiŋŋa, mi ta ka tuima ayen m tom a te nuru meena. Baai ale
ka Girik dem la ale nuru baai ale kan daa Girik dem la. Baai me ale seba
gbaŋ ale baai ale kan seba gbaŋ la.
15 Dila ale soa ate m pii nyiŋ a yaali ayen m sak nama me baai ale bo
Aroom tɛŋka po la Naawen wamaŋsaŋa.
16 Mi a kan chali chivie ale Naawen wamaŋsaŋa. Naawen pa wa
pagrimu a nyo ŋa po kama. Dila ale soa ate Naawen baga a vari baai
meena ale ta siaka ale ŋa la a basi me ba tuimbaata po. Varibasika de a
liŋ a cheŋ ka baai ale ka Juuba la jigi ale ge a cheŋ baai me ale kan daa
Juuba la jigi.
17 Dii nyiŋ la, Naawen wamaŋsaŋa a dagi a sak ti kama siuk kuui ate
Naawen a nyɛ ate ti a chim wayɔrisima nyam wa niŋ la. Wanni de abe
ka siaka nyiini a ta nyini di piilimka po a ta ga paari di kpeglimka. Ase
ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po ayen, “Nuru waai abe

ale ta siaka a chim wayɔrisima nyɔnɔ Naawen niŋ la, wala a nya nyuvuri kama.”

18 Nuruba ale boro a ta gaasa nna yegayega a kan siak ayen wensieŋa a nyini peelim. Naawen abe a sak ti kama ayen wa sui ale a puuri ale baai ale kan a va wa siuku la ale ba gaasa tuimaŋa.

19 Ŋanta ba gela boro kama a sak nuruba ate ba baga a seba Naawen wie. Nuruma de abe seba ŋantaŋa de kama. Dii nyiŋ la, ka Naawen dek abe ale nyɛ ate ŋantaŋa de a nyini peelim ate ti ba a nya ba. Dila nyiŋ ale soa ate Naawen ale namsi ba.

20 A ta nyini diipo ate Naawen nyɛ wenzuk ale tɛŋ la, a ta jam paari jinla, ŋanta baai meena ate wa nyɛ basi wenzuk ale tɛŋzuk de la a maa chaab a sak nurubiik kama Naawen ale ka dii la. Ba seba ayen wa pagrimu a kasim boro ka dila taam wuu. Wa be sum ka Naawen. Nuru abe an baga a nya wa pagrimu de ale wa ale sum ka Naawen dii la, alege nuruba baga a seba wieŋa de meena kama. Dila nyiŋ la, bala chaab a ka siuk ale biisi a vari ba dek a basi ale ba ale nyɛ dii la.

21 Ba jam seba Naawen kama, alege ba an jam a siak ayen ba a nyɛ wa jiam yaase ba a te wa zula. Ba popolaŋa ka betta popola, ŋa daa popola yuarisima.

22 Ba a poli ayen ba ka yam nyam, alege ba chim ka betta,

23 a yaa zuli ŋanta baai ale a neensi nuruba ale nuinsa ale duŋsa ale ŋanta baai meena ale a cheŋ ba loga nyiŋsa la, alege kan zuli Naawen waai ale kasim boro taam wuu la.

24 Ba ale a nyɛ dila la ale soa ate Naawen yaa pa ba basi ayen ba va ba dek sue po ale mariŋ dii la ate ba yaa pa ba dek nyiŋsaŋa a tom daŋta tuim ŋaai ale kan magsi ba pa ba nyiŋsaŋa a tom la ale chaab.

25 Naawen pa ba basi kama dii nyiŋ la, ba zɛri wa wensieŋa kama ale ge tuesi venta a yaa a kaab ŋanta baai ate wa nyɛ la ale ge basi Naawen dek, waai ale magsi ayen nuruba kasim a te wa pimpauk taam wuu la. Ku be nyɛ dila.

26 Boan nyiŋŋa, Naawen pa ba basi kama ayen ba va ba dek sue po ale mariŋ dii le di basi ate ba nya chivie la. Ba nipooma me dek a kan yaali ayen ba a goa ale nidɔaba. Ba a yaali ayen ka ba a bobi nipooba ba chaab a goa.

27 Nidɔama me kan yaali ayen ba a goa ale nipooba. Ba kasim a yaali kama ale ba yam meena ayen ba a bobi nidɔaba ba chaab a goa. Nidɔama de ale a nyɛ nna la a magsi ka chivie yik ba alege ba kan chali chivie. Nyaku de abe basi kama ate waali kaai ale magsi ba nya la a jam ba jigi.

28 Ba jam a poli kama ayen ku an magsi ate ba ta wensie popola maŋsa a magsi chaab ale Naawen ya. Naawen yaa pa ba basi ate ba ta popola kaasima ate ba a tom tuim ŋaai ale kan magsi ba a tom la.

29 Ba suniimaŋa kasim sueri ale ka gaasa meena wuu, ate ba a yaali chaab ŋanta ale a kisi chaab ale a de nyuri ale chaab ale a ko nuruba ale a nyɛ kpaliŋsa ale chaab ale a paasi chaab ale a poli kaasuŋ nyiini a te nuruba ale a zu chaab ŋaaŋ

30 ale a kaasi chaab yue ale kisi Naawen me. Ba ka nuru leerisa me ale kanjanta nyam ale a yaali yue a te ba dek ale a gisi ayen ba nya su paalita ate ba a tom tuimbaata. Ba kan wom ba koba ale ba maba noa.

31 Ba be ka betta me. Ba dan puulim ayen ba nyɛ wari, ba kan nyɛ. Ba poom ka yaalika ba suniima po. Ba ka jiirim ale waaiya.

32 Ba be seba ayen Naawen weeni kama ayen ku magsi ka nuru baai meena ale a tom nna la, kpi, alege ba diem a tom ka dila ale poom a weeni me ayen baai ale a tom tuim ŋala chaab la, a tom ka tuimmaŋsa.

2

1 Dila nyiŋ la, ni wanyi ka siuk ate fi suok a dan nyɛ wari a kaasi, fi bo
wa buusa. Fi dan nyɛ dila, fi ta ka kaasuŋ a jam fi dek jigi dii nyiŋ la, wie
ŋaai ate fi ayen wa nyɛ a kaasi la, fi dek a tom ka ŋala degadega.
2 Tama abe seba kama ayen ku sum magsi ka Naawen ta kaasuŋ a jam
baai meena ale a tom dila la jigi.
3 Alege fi dan bo baai ale a nyɛ nyaŋa de la buusa alege fi dek a tom ŋa,
fi a poli ayen fi le baga chali be ate Naawen kan nya fu a bo buusa?
4 Yaa fi zɛri Naawen nyemaŋ kaai ale suduŋ dii ale wa ale ŋman ta
chichiiba ale fi dii la kama, fi a poli kama ayen wa a le kasim a nyɛ ka
dila a ta a cheŋ. Fi ze ayen Naawen nyemaŋka fi jigi a sak fu kama ayen
fi basi fi tuimbaataŋa tomka?
5 Ni tue kan wom. Ni sue be kan kaasi ale ni tuimbaataŋa. Ni a tom
tuimbaata kama alege jaabjaab kan daani ni, alege Naawen supuurimu ale
wa wensie buusaŋa danni a dan paari ate wa ayen wa bo wensie buusa
ale ni, wa sui le puuri ka nna yegayega ale ni ate wa te ni waalika.
6 Da dila danni, Naawen le tuni waai meena a magsi chaab ale ka ti
wanyiwanyi ale tom dii la.
7 Baai meena ale ta chichiiba a tom tuimmaŋsa a gisi zula ale nalim ale
nyuvuri Naawen jigi la, wa le te ba ka nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
8 Alege baai ale a yaali ba dek nyaka nwulinwuli ale a zɛri wensie siuku
vaka ale kasim a tom tuimbaata daa meena la, Naawen le basi kama ate
wa supuurimu a jam ba zuk.
9 Ninam ale kumsa nna yegayega le jam baai meena ale a tom tuimbaata
la jigi. Juuma le ba liŋ nya ninammu de ale kumsaŋa de ale ge ate baai me
ale kan daa Juuba la a nya ninammu de ale kumsaŋa de dila degadega.
10 Baai meena ale a tom tuimmaŋsa la le nya zula ale nalim a boro ale
suyɔgini. Baai ale ka Juuba la le ba liŋ nya zulaŋa de ale nalimu de ale
suyɔgini de ale ge ate baai me ale kan daa Juuba la, me a nya.
11 Boan nyiŋŋa, Naawen ta ka nyeyeŋ Juuma ale baai me ale kan daa
Juuba la jigi.
12 Baai ale kan daa Juuba la, a jam ka Moosis Sinsaŋŋa ate ba jam a
tom tuimbaata. Ba an jam ta Moosis Sinsaŋŋa. Ba be le kpi kama alege
Naawen a kan pa wa Sinsaŋŋa a bo ba buusa. Alege Juuma a jam ta
Moosis Sinsaŋŋa alege ba jam a tom ka tuimbaata. Ba me be le kpi kama
ate Naawen pa wa Sinsaŋŋa a bo ba buusa.
13 Nuruba dan wom ka wa Sinsaŋŋa nyiini ale kan va ŋa, ba kaasuŋku a
diem bo ale ba kama, alege baai ale wom ŋa a yaa va ŋa la, wa kan ŋman
nya ba kaasuŋku.
14 Baai ale kan daa Juuba la, bala an nya Moosis Sinsaŋŋa alege ba
suniimaŋa a dan basi ate ba a tom Sinsaŋŋa ale a weeni dii ayen ba va la,
ba dek suniima ale a te ba Sinsaŋŋa.
15 Ba nyeka a sak kama ayen Naawen ŋmarisi wa Sinsaŋŋa a nyo ka ba
suniima po. Ba popolaŋa me ale a bo ba buusa a weeni a sak ba ase ba
kaasi yaa ba an kaasiya.
16 Da di danni ate Naawen le bo ba buusa la, le nyɛ ka dila. Wa le pa
nuru meena wasusuŋŋa a ta ŋa nyini peelim niŋ ate Yeezu Kirisita bo ba
buusa. Naawen wamaŋsaŋa ate mi a sak nuruba ale a sak ti dii la ale la.
17 Nama baai ate mi a biisi ale ni la, a wi ni dek ayen ka Juuba. Ni kasim
a poli kama a weeni ni dek ayen, “Tama ta Moosis Sinsaŋŋa kama. Dila
nyiŋ la, Naawen a vari ti a basi kama.” Ni a nak ka kuusa ale ni ale ka dii
ale Naawen la.

18 Nama dek abe seba Naawen ale a yaali ayen ni a tom tuimmaŋsa dii
la kama, dii nyiŋ la ni zamsi Sinsaŋŋa po ayen fi lueri dii ale nala la a tom.
19 Fi seba chak kama ayen, fi baga a chim nuru waai ale cheŋ be Naawen
siuku po la kpagi ya. Fi a nyɛ ase ka bolim la a te baai ale bo legini po la?
20 Fi a weeni ayen fi baga nuru baai ale ka betta ale bipaaluk a sak kama?
Fi be seba fi puuk po a chak ayen, fi ale ta Naawen Sinsaŋŋa la, fi ta yam
meena ale wensie meena kama?
21 Nyaŋa de meena abe dan ka wensie ale fi waai ale a sak nuruba la, ka
boa ate fi kan sak fi dega? Ti a sak nuruba a weeni ayen, “Kan zu”, alege
fi dek a zu?
22 Fi a sak nuruba a weeni ayen, “Kan nyɛ kaboŋsa”. Alege me le bek
fu ayen fi dek a nyɛ yaa fi kan nyɛ? Fi kisi bogta kama alege mi a le begi
fu ayen, “Fi dek a zu ŋanta a ta nyini welensa jigi a nyini yaa fi kan zu a
ta a nyini?
23 Fi ta zupagruk kama ale Naawen Sinsaŋŋa, alege a kaasi ŋa. Kaasika
de a basi ate Naawen a nya chivie a yaa wa kan nya.”
24 Ba be ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama ayen “Baai ale kan daa Juuba
la, a kaasi Naawen yoi kama nama Juuma nyiŋ.”
25 Nama Juuma dan gebi ni yoaŋa ale a va Moosis Sinsaŋŋa, ni yoaŋa
gebika ta kiri kama. Alege ni dan a kaasi wa Sinsaŋŋa ni a nyɛ ase ni an
gebi ni yoaŋa kama la.
26 Nuruba abe dan kan gebi ba yoa ale ge a va dii ate Moosis Sinsaŋŋa a
weeni ayen nuruba a nyɛ la, Naawen le nya ba ase ba gebi ba yoaŋa kama
la.
27 Nama ta Moosis Sinsaŋŋa kama ate ŋa ŋmarisi dua. Ni be a gebi ni
yoaŋa me kama. Alege Sinsaŋŋa ate ni ta la ale ni ale a gebi ni yoaŋa la,
ni kan diem a va Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni dii la. Alege baai ale kan
gebi ba yoaŋa la, bala gela a va Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni dii la kama
alege ba ka ŋa. Ba be ale a nyɛ nna la a basi kama ate ba biisi a gaam
nama Juuma.
28 Basi ate m bek ni beŋŋa de ayen, ka wana dek ale potim ka Juu? Ka
waai ale gebi wa yoari la ale Juu? Nuru peelim nyeka nyiini a kan sak
kama ayen nuru wala a sum ale Juu. Ku be daa fi nin gebi fi yoari ale a
sak ayen fi sum ka Juu.
29 Alege waai ale sum ka Juu la ale waai ale va Sinsaŋŋa a ta nyini wa
sunum po la. Ku kiri me ale fi an gebi ka fi yoanni nyiini ayen ku sak
ayen fi sum ka Juu alege ku kiri ale, fi pa ka fi sunummu a te Naawen.
Gebika abe ka gebi kaai ate Naawen Chiika a gebi fi sunummu la, daa fi
nyiŋka wariya. Nuruwa de choa abe kan nya pimpauk nuruba jigi, alege
ka Naawen pimpauk nyiini ate wa a nya.

3

1 Ku nyuenta abe ale boa ase fi nin ka Juu? Fi gaam waai ale kan daa
Juu la kama? Ka boan nyuenta ate ba a nya ku po ale ba ale gebi ba yoaŋa
la?
2 Juuma ta nyuenta kama wie yegayega po a gaam baai ale kan daa Juuba
la. Ni basi ate m liŋ weeni a sak ni ayen Naawen jam pa wa wieŋa ka a
nyo ka Juuma nisima po.
3 Alege ni basi ate m bek ni ayen ase Juuma gela a daam dan kan ta
wensie ale Naawen, nyaku de a sak kama ayen Naawen me a kan ta
wensie?

4 Aaya, waai meena abe dan poom ka velinvendik, Naawen kasim ka
wensie nyɔnɔ. Ase ba ale ŋmarisi wa gbaŋka po ayen,
“Ba le weeni kama ayen wa wieŋa ka wensie.
Ba dan jam bo wa buusa, ba le bo te wa kama.”
5 Ase ti tuimbaata a dan basi ate nuruba a nya Naawen welensaŋa, ku
be ka wabiok wa ase Naawen a nin te ti waalika ti tuimbaataŋa nyiŋŋa?
Mi a biisi kama ase nuru ale a biisi dii la.
6 Aaya, Naawen a dan kan daa wensie Naawen ya, wa le nyɛ ka se a bo
tɛŋka demma buusa?
7 Nuru abe ŋman baga a weeni kama ayen, “Mi ale kan ta wensie la
a basi kama ate nuruba a nya Naawen wensieŋa a yaa a te wa zula dila
nyiŋa? Ku be dan ka dila, Naawen nyɛ ka se a baga a bo buusa a mini mi
tuimbaata nyɔnɔwa?”
8 Ku be dan ka dila me, ka boa ale soa ate ni kan kasim a tom tuimbaata
ate wamaŋsa nyini ŋa po a nyini? Nuruba gela a tɔariŋ mi kama a weeni
ayen ka mi ale a weeni wanni de choawa. Tɔariŋka de abe ka leeta a te
mu. Naawen abe dan bo buusa, ku magsi ka wa bo mini ba.
9 Dila nyiŋ la, tama baai ale ka Juuba la, tama chim ka nuru welensa a
gaam baai ale kan daa Juuba la? Aaya. M poom weeni a sak ni kama ayen
biem ale soa baai ale ka Juuba la, ale baai ale kan daa Juuba la meena.
10 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
“Nuru yeŋ bola karo a chim wayɔrisima nyɔnɔ,
11 Nuru karo me a ta yammɔa.
Nuru karo a yaali ayen wa zuli Naawen ya.
12 Waai meena cheŋ wensie siuku po a be kama
ale chim nuru kayaata me.
Nuru yeŋ bola karo a tom tuimmaŋsa.
13 Ba noaŋa a biisi ka wa kaasima wie nyiini.
Ŋa sueri ale ka venta nyiini.
Ba biika ka leeta nna ase ka waapiisa domka la.
14 Ba biik po ka kikaasa nyiini nna yegayega.
15 Ba kan bola a beni ale ge a ko nuru.
16 Juijui meena ate ba a cheŋ la, ba a basi ka kaasuŋ ale ninam ku
jigini.
17 Ba ze siuk kuui ate suyɔgini a boro la.
18 Ba be kan te Naawen zula me.”
19 Ti seba ayen Juuma pe kama ayen ba le va Moosis Sinsaŋŋa ale a
weeni dii meena la. Dila nyiŋ la, Sinsaŋŋa ale a weeni dii meena la a
cheŋ ka bala jigi. Naawen nyɛ ku ka dila ayen waai meena a nya wa dek
kaasuŋku. Nuru be kan ta wari a weeni wanni de po.
20 Dila nyiŋ la, nuru dan va Naawen Sinsaŋŋa ale a weeni dii la, dila
kan basi ate wa a chim wayɔrisima nyɔnɔ Naawen jigiya. Alege Naawen
Sinsaŋŋa weeni a sak ti kama biem ale ka dii la.
21 Alege yɔgyɔgla de Naawen a pa sak wa le wa nyɛ dii ate nuruba a chim
wayɔrisima nyam la kama. Moosis Sinsaŋŋa ale Naawen biisiteerɔma a
biisi dila wari kama, alege ku ka wari a nyɛ ale Moosis Sinsaŋŋa.
22 Alege ka waai meena ale ta siaka ale Yeezu Kirisita la ate wa a nyɛ ate
nuru wala choa a chim wayɔrisima nyɔnɔ wa Naawen jigi. Boan nyiŋŋa,
lukka karo ale Juu ale waai ale kan daa Juu la.
23 Nurubiik meena abe tom kaasi kama, a yaa yalima ale Naawen zulaŋa.
24 Alege Naawen tiirim niaka nyiŋ ate ti chim wayɔrisima nyam Yeezu
Kirisita nyiŋ.

25-26 Naawen basi kama ate Yeezu kpi tama wabaataŋa nyiŋ ayen ti dan
ta siaka ale wa, ti le nya voŋteka. Naawen nyɛ nna kama ayen ku sak
nuruba ayen wa, Naawen, ka wayɔrisima nyɔnɔ. Diipo ate Yeezu an diem
jam kpi la, Naawen jam ta chichiiba kama a yik wa dek an namsi nuruba
ba wabaata nyiŋŋa. Alege yɔgyɔgla de, Yeezu kummu nyiŋ ate Naawen
yaa nya nurubiik wabaataŋa zuk ayen ku sak ayen Naawen ka wayɔrisima
nyɔnɔ. Ku be a sak kama ayen wa ka wayɔrisima nyɔnɔ ate baai meena
ale ta siaka ale Yeezu la, wa basi kama ate ba chim wayɔrisima nyam.
27 Be ka boan nyiŋ ate ni a nak kuusa? Kuusa nakka karo. Be ka boan
ale soa ate kuusa nakka karo? Ku ka Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni ti ayen
ti nyɛ dii la nyiŋŋa? Aaya. Ku ka siaka ale Yeezu nyiŋ.
28 Boan nyiŋŋa, ti yaa baga a weeni kama ale seba chak me ayen ku daa
Moosis Sinsaŋŋa vaka nyiŋ ale soa ate nuru a chim wayɔrisima nyɔnɔ,
alege ka wa siaka nyiini ale Naawen ale baga a nyɛ ate kula nyɔnɔwa a
chim wayɔrisima nyɔnɔ.
29 Ti baga a weeni ayen Naawen ka Juuma nyiini Naawen ya? Aaya. Wa
ka baai ale kan daa Juuba la me Naawen.
30 Dii nyiŋ la, Naawen ka Naawen yeŋ dekki. Naawen va ka boan nyiŋ
a nyɛ ate Juu a chim wayɔrisima nyɔnɔ? Ka wa siaka nyiŋ. Wa be va ka
boan nyiŋ me a nyɛ ate waai ale kan daa Juu la a chim wayɔrisima nyɔnɔ?
Ka wa me siaka nyiŋ.
31 Nyaku de be a sak kama ayen tama siaka a nyɛ kama ate Moosis
Sinsaŋŋa ka kiriya? Aaya. Ku a sak kama ayen wensie bo ŋa po kama.

4

1 Ku be dan ka dila, ti ta ka boan wari ayen ti weeni a magsi chaab ale
ti kokpieŋka Abraham?
2 Naawen daam a dan nya ka Abraham tuimmaŋsaŋa nyiini a yaa weeni
ayen wa ka wayɔrisima nyɔnɔ, ŋala nyiŋ, Abraham daam ate te wa dek
ka pimpauk. Alege wa an jam baga a zaani Naawen niŋ a pak wa dega.
3 Boan nyiŋŋa, ba ŋmarisi wa wie kama Naawen gbaŋka po ayen,
“Abraham jam ta siaka kama ale Naawen. Dila ale soa ate Naawen jam
nyɛ ate wa chim wayɔrisima nyɔnɔ.” Nyaku de ka tiirim, ku daa wari ate
wa nyɛ.
4 Nuru dan pa nuru ayen wa tom a te wa ale ge ate wa tuni wa, nuruwa
a tuni wa kama tutuna ŋaai ate wa a tuni wa la. Tutunaŋa de daa tiirimɔa.
5 Siuk kula po, waai a dan pa wa tuimmaŋsaŋa a ta jam Naawen jigi
ayen ŋala nyiŋ Naawen nyɛ ate wa chim wayɔrisima nyɔnɔ, Naawen kan
nyɛ dila ase tutuna la a te wa. Ku ka tiirim. Siuk kuui nyiini ate Naawen a
nyɛ ate nuru a chim wayɔrisima nyɔnɔ la ale siaka nyiini ale wa. Dii nyiŋ
la, wa ka waai ale a nyɛ ate wabaata nyam a chim wayɔrisima nyam ba
siaka ale wa nyiŋ la.
6 Ti kokpieŋka Deevid ale jam weeni dii la kiri ale la me ayen nuru waai
ate Naawen a kan nya wa tuima alege a nyɛ ate wa a chim wayɔrisima
nyɔnɔ la, kula nyɔnɔwa sui abe le peenti ka nna yegayega.
7 Wa ale weeni dii Naawen gbaŋka po la ale nna ayen,
“Nuru baai ate Naawen a voŋ ba wabaataŋa a te ba la, ba sue le peenti
kama.
Wa a duisi ba wabaataŋa a basi kama.
8 Nuru waai ate Naawen a kan ta wa wabaataŋa la, a ta supeentik kama.”
9 Be ka baai ale a gebi ba yoaŋa la nyiini ale ta supeentiga? Yaa baai
me ale kan a gebi la ta supeentik kama? Aaya. Ba meena ta supeentik
kama. M poom liŋ weeni sak ni kama a ta nyini Naawen gbaŋka po a

magsi chaab ale Abraham ale ta siaka dii ale Naawen la. Ka siaka de nyiŋ
ale soa ate Naawen nyɛ ate wa chim wayɔrisima nyɔnɔ.
10 Ka dimpo ate Naawen wi Abraham ayen wa yaa ka wayɔrisima nyɔnɔ?
Ka diipo ate wa gebi wa yoanni la yaa ka diipo ate wa an diem gebi la?
Naawen jam nyɛ ate wa chim wayɔrisima nyɔnɔ ale ge jigi ate wa gebi wa
yoanni.
11 Gebika de abe jam a sak kama ayen ka wa siaka ale Naawen nyiŋ
ale soa ate wa wi wa ayen wayɔrisima nyɔnɔ ale ge ate wa yaa gebi wa
yoanni. Dila abe ale soa ate baai meena ale ta siaka ale Naawen alege an
gebi ba yoaŋa, ate Naawen nyɛ ate ba chim wayɔrisima nyam la, a baga
a wi Abraham ayen ba ko.
12 Baai me ale gebi ba yoaŋa la a wi Abraham ayen ba ko ase ba a nin
ta siaka ale Naawen ase Abraham la, alege ate wa yaa gebi wa yoanni la.
13 Naawen jam puulim kama ayen Abraham ale wa ŋaaŋbisaŋa le jam
soa ka tɛŋka meena. Ku be jam daa Abraham ale jam va Moosis Sinsaŋŋa
la nyiŋŋa. Ku jam ka Abraham ale ta siaka ale Naawen ate wa nyɛ ate wa
chim wayɔrisima nyɔnɔ la nyiŋ ale soa ate wa jam puulim dila.
14 Ku be dan ka nuru baai ale a va Moosis Sinsaŋŋa la le ba soa tɛŋka,
nurubiik siaka ale Naawen ka kiri ya ate Naawen puulim ka a chim kinla
nyiŋ.
15 Naawen ta supuurim kama ale baai ale kan a va wa sinsaŋŋa la. Wa
be le te ba ka waalika. Sinsaŋŋa abe dan kan karo, nuruba ate an baga le
zɛri ŋa.
16 Ka boan ale soa ate Naawen le nyɛ ate ti chim wayɔrisima nyam ti
siaka nyiŋŋa? Dii nyiŋ ale soa ate wa le nyɛ dila la ale wa ale puulim ayen
wa le niak ti wa niaka nyiŋ la. Dii abe le pa a saŋ la ale, pumpuulimaŋa
de le sum chim ka wensie a te Abraham ŋaaŋbisaŋa meena baai ale ta
siaka ase Abraham dek la. Baai ale va Sinsaŋŋa ale baai ale kan va ŋa la.
Dii nyiŋ la, Abraham ka tama meena ko
17 ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii ayen Naawen weeni
Abraham ayen, “Ka mi ale nyɛ ate fi chim nuru bɔari ko.” Dila nyiŋ la,
Naawen jigi, wa ka tama ko. Abraham dek abe jam ta siaka kama ale
Naawenni de waai ale a nak kpilima a yiri kum po a te ba vum la. Wa be
ka waai ale a basi ate jaab buui ale kan boro la a boro.
18 Ase Naawen ale weeni Abraham ayen wa le basi ate wa biak biik a
yaa ta ŋaaŋbisa yegayega la, Abraham jam ta siaka ale yiila Naawen jigi
kama alege ku an poom jam magsi ayen wa ta siaka ale yiila dila po. Alege
ku sum jam chim ka wensie ate Abraham chim nuru bɔari ko ase ba ale
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii ayen Naawen weeni Abraham ayen wa
bisaŋa le piisi ase ka chiŋmarisaŋa la.
19 Dila powa, Abraham jam boro a mɔata ka bena kook, alege wa powa
Saara an diem jam biaya. Abraham jam poli wa dek jigi kama a yaa weeni
wa dek ayen, “Mi poom mɔata ka kum. M powa me a kan biagi”, alege
Abraham siaka ale Naawen an diem jam baliŋya.
20 Wa jam ka chichama ale Naawen ya. Wa siaka jam te wa ka pagrim
ate wa a te Naawen zula.
21 Wa jam seba chak kama ayen Naawen baga a nyɛ wa ale puulim ayen
wa nyɛ dii la kama.
22 Wa siaka nyiŋ ale soa ate Naawen nyɛ ate wa chim wayɔrisima nyɔnɔ.
23 Ba ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po ayen m nyɛ ate Abraham chim
wayɔrisima nyɔnɔ la, ba an ŋmarisi kama a te wa dek wa nyiini alege,
24-25 ka tama me nyiŋ ate ba ŋmarisi dila. Naawen basi kama ate Yeezu
kpi tama wabaataŋa nyiŋ. Wa be nak wa kama a yiti kum po ate ti yaa

chim wayɔrisima nyam. Dila nyiŋ la, ti be dan ta siaka ale Naawen waai ale nak wa yiri kum po la, Naawen le nyɛ ate tama me chim ka wayɔrisima nyam.

5

1 Dila nyiŋ la, ku ka ti siaka nyiŋ ale soa ate Naawen baga nyɛ ate ti chim wayɔrisima nyam. Dila abe le soa ate tama va Yeezu Kirisita nyiŋ ate tama ale Naawen a yaa ta noayeŋ ale masim ale chaab.

2 Ti siaka ale Yeezu Kirisita nyiŋ me abe le soa ate ti baga a nya Naawen niaka nyeka ate wa ta ale ti la. Wa te ti ka yiila ale supeentik ayen da yeŋ po Naawen ale tama le jam maa chaab a ta Naawen zulaŋa.

3 Daa ti ale maa chaab ale wa a ta wa zulaŋa la ale basi ate ti sue peenti, alege nuruba dan poom basi ate ti a nam, ti sue le peenti kama. Dii nyiŋ la, tama seba ayen ninammu de a basi kama ate ti a ta chichiiba ninammu po.

4 Ti suduŋmaŋa a basi kama ate ti a chim wensie nyam. Nyaku de abe a te ti ka yiila ŋaai ate m poom weeni la. Yiilaŋa de abe daa kinla nyiŋŋa.

5 Naawen pa wa Chiika nyo ka ti suniima po nalimnyiini. Chiika abe ale Naawen tiirim ate wa pa te tama. Wa be va ka Chiika de nyiŋ a pa wa yaalika a sueri ti suniimaŋa. Dila ale soa ate yiila ŋaai ate ti ta la daa kinla nyiŋŋa.

6 Dila po, dila po, ti an jam ta pagrim a maari ti dega. Alege ka da dii dai ate Naawen lueri la ate Yeezu yaa zaani tama tuimbaata nyamma naŋkula po a kpi te ti.

7 Nuru dan chim nuru maŋ, da dii dai nuru wa choa a baga a siak kama ayen wa zaani wa naŋkula po a kpi te kula nyɔnɔwa. Alege ku pagra kama ate nuru nyɛ dila.

8 Alege tama baai me ale ka wabaata nyam la, Yeezu Kirisita zaani ka tama naŋkula po a kpi te ti. Nyaku de abe a sak ka Naawen ale ta yaalika nalimnyiini ale ti dii la.

9 Wa kummu nyiŋ abe ale soa ate Naawen baga a nyɛ ate ti a chim wayɔrisima nyam. Ase Naawen dan baga a nyɛ ate tama a chim wayɔrisima nyam Yeezu kumu nyiŋ, be ka boa le ku kasi ate wa kan vari ti waali kaai ate wa le te ti la po a basi Yeezu nyiŋŋa?

10 Ti jam ka Naawen dachaasa, alege yɔgyɔgla de, wa va ka wa biika kummu nyiŋ a nyɛ ate ti ŋman chim wa dɔaba. Wa biika abe dan baga a nyɛ nyaku de, ka boa le ku kasi ate yɔgyɔgla de wa ale vua la wa an baga a te varibasika?

11 Daa ku meena abe ale dila. Wa dii ale ŋman gum du la ale, Naawen basi kama ate ti sue peenti nna yegayega ale wa ale va ti nyɔnɔwa Yeezu Kirisita nyiŋ a nyɛ dii a te ti la. Yɔgyɔgla de be ka Yeezu Kirisita ale nyɛ ate tama chim Naawen dɔaba.

12 Nuru yeŋ ale jam bo tɛŋzuk de dila po dila po. Wa yoi jam ale Adam. Biem va ka nuru yeŋka de jigi a jam tɛŋzuk de meena. Biemu de abe ale soa ate kum jam nurubiik meena jigi. Dila be ale soa ate baai meena ale va wa ŋaaŋ la a kpi. Boan nyiŋŋa, ti meena tom ka biem.

13 Biem liŋ jam boro kama ale ge ku ŋaaŋnyiŋ ate Naawen yaa pa wa Sinsaŋŋa a te ba. Wa sinsaŋŋa ale kan diem jam boro diipo la, wa an jam a chiini wabaata.

14 Alege a ta nyini diipo ate Adam boro la, a ta jam paari diipo ate Naawen jam pa wa sinsaŋŋa a te Moosis la, nuruba jam a kpi kama. Baai me ale jam poom kan zɛri Naawen noai ase Adam ale nyɛ dii la, ba me jam a kpi kama.

Alege Naawen jam poli kama ayen Adam nyeka a sak ti wari a magsi chaab ale waai le ayen wa jam la.

15 Naawen tiirimu ale Adam ale zɛri wa noai dii la a daa bunyi. Ase se la? Nuru yeŋ ale zɛri Naawen noai la nyiŋ ale soa ate nuru bɔari kpi. Alege Naawen niaka a gaam ka nna yegayega. Wa tiirim buui ate wa pa te nuru bɔari la, wa va ka nuru yeŋka Yeezu Kirisita niaka nyiŋ a te wa tiirimu nuru bɔanni.

16 Adam ale jam tom biemu la, ka boan ale nyɛ ya? Be ka boan jaab ale nyɛ ase Naawen ale va wa niaka nyiŋ a te ti wa tiirimu la? Be nya, Adam zɛri Naawen noai kama ate Naawen a bo ba buusa. Naawen be ale va wa niaka nyiŋ a te ti wa tiirimu la, wa yaa weeni ayen nurubiik yaa a chim wayɔrisima nyɔnɔ Yeezu nyiŋ.

17 Nuru yeŋka ale zɛri Naawen la nyiŋ ale soa ate kum a jam. Alege nuru yeŋka Yeezu Kirisita ale nyɛ dii a te nurubiik la a zuak gaam taam kama. Baai meena abe ale a tuesi wa niaka yegayega ka de ale wa ale nyɛ ate nuruba a chim wayɔrisima nyam la, ka wa tiirim ale la ate wa pa te ba. Bala abe le va ka Yeezu Kirisita nyiŋ a ta nyuvuri. Ba le chim ka nalima me.

18 Siuk kula po, nuru yeŋka ale zɛri Naawen noai ate dila basi ate Naawen a bo ba buusa, siuk kula po degadega ate nuru yeŋ waai ale siak a te Naawen nɔanni la a basi ate waai meena a baga a chim wayɔrisima nyam a nya varibasika ale nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.

19 Nuru yeŋ ale jam zɛri Naawen noai vaka la, dila basi kama ate nuru bɔari chim tuimbaata nyam wala nyiŋ. Nuru yeŋ me ale jam va Naawen noai la dila basi kama ate Naawen nyɛ ate nuru bɔari chim wayɔrisima nyam.

20 Naawen te wa sinsaŋŋa Juuma kama ayen ba seba ayen ba ale kasim jam a nyɛ wie ŋaai la ba a zɛri ka wa noai. Alege nurubiik biemu ale ŋmasi chim a gum du la, Naawen niaka me a ŋmasi chim a gum du kama.

21 Dila nyiŋ la, biem ale va ka kum nyiŋ a soa nurubiik la, Naawen niaka me a va ka wayɔrisima nyiŋ a soa nurubiik dii nyiŋ la, ka wa niaka nyiŋ ale soa ate ti chim wayɔrisima nyam. Dila abe basi kama ate ti yaa va Yeezu Kirisita ti Nyɔnɔwa nyiŋ a nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.

6

1 Ku be dan ka dila, ti le weeni ka boa? Ku magsi ayen ti kasim a tom tuimbaata taam wuu ate Naawen kasim ta wa niaka ale ti a gum du?

2 Aawo. Dii nyiŋ la, biem jigi, ti kpi kama. Dila nyiŋ la, ku an magsi ayen ti ŋman a nyɛ ase biem jigi ti vua kama la.

3 Mi a yaali kama ayen ni seba ayen ba ale te ti soka ayen tama ale Yeezu Kirisita chim bunyi la, ku a nyɛ ase tama ale wa maa chaab a kpi kama la.

4 Ba ale te ti soka la, ku a nyɛ ase ba gu tama ale wa a gum ka chaab la. Alege Naawen ti kowa a nak Yeezu a yiri kum po kama ale pagrim. Tama me abe yiri kum po kama ayen tama me ta nyuvuri paali. Ti ŋman ka ti nyɛ kpakka.

5 Ti be dan siak ayen tama ale wa maa chaab kpi kama, ti baga a siak kama me ayen Naawen le nak ti kama a yiri kum po ase wa ale nak wa a yiri kum po dii la.

6 Tama be seba kama ayen ti nyɛ kpakka a maa chaab a kpi kama ale Yeezu wa jabarimu nyiŋ ayen pagrim buui ale soa ate ti nyɛ kpakka de a tom biem tuima la a yaa kaasi ate ti kan ŋman chim biem yomma.

7 Tama dek abe seba ayen nuru yomo dan kpi, wa nyɔnɔwa an ŋman
baga a fe wa. Siuk kula po, tama nyɛ kpakka abe kpi kama. Biem an ŋman
baga a fe ti.
8 Tama ale Yeezu abe ale maa chaab kpi la, ti ta siaka kama ayen wa ale
vua la, tama me vua kama.
9 Naawen ale nak Yeezu yiri kum po. Tama me abe seba kama ayen
Yeezu abe kan ŋman kpi. Kum be ŋman ka pagrim wa zuwa.
10 Wa kpi ka bunyi dekki. Wa be kpi kama ayen biem kan ŋman ta
pagrim. Yɔgyɔgla de, wa vua kama ate Naawen soa wa.
11 Siuk kula po, ni ta ku ni zuima po ayen biem jigi, ni kpi kama. Naawen
jigi me, ni vua kama Yeezu Kirisita nyiŋ.

12 Ni kan basi ate biem soa ni, bu le nyɛ kama ate ni a nyɛ ni nyiŋsaŋa
ale a yaali waba tii la.
13 Ni be kan pa ni nyiŋsaŋa juijuiya a te biem wa ate bu nyɛ ate nyiŋka
kabta a tom tuimbaata. Alege, ku a fe kama ayen ni pa ni dek a te Naawen
ase nuru baai ale nyini kum po a nyini vum po dii la, a yaa pa ni dek a te
Naawen ate wa pa ni a tom wayɔrisima tuima.
14 Boan nyiŋŋa, biem a kan ŋman chim ni nyɔnɔ a soa ni dii nyiŋ la, ni
an boro ka Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni ni ayen ni a nyɛ dii la nyiŋŋa,
alege, ni boro ka Naawen ale va wa niaka nyiŋ a nyɛ jaab buui a te ni la
nyiŋ.

15 Ku be dan ka wensie ayen ti an boro ka Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni
ti ayen ti nyɛ dii la, ku be nala kama ate ti kasim a tom tuimbaata ale ge
a poli ayen ti boro ka Naawen niaka nyiŋŋa? Aaya.
16 Nama ze ayen fi dan pa fi dek a te nuru ayen fi a siak wa noai, fi a
chim ka kula nyɔnɔwa yomo? Nama be dan pa ni dek a te biem tuima ni
a chim ka biem yom. Dila be a basi ate ni a kpi kama. Alege ni dan pa ni
dek a te Naawen a va wa noai, ni a chim ka wa yom ate dila basi ate ni
chim wayɔrisima nyam.
17 Ni jam ka biem yom, alege yɔgyɔgla de, mi a nyɛ Naawen jiam
nalimnyiini boan nyiŋŋa, ni siak kama ale ni suniima meena a te wensie
sinsak ŋaai ate ni nya la.
18 Naawen vari ni kama biem nisa po a basi ale ge ate ni yaa chim yom
a tom wa maŋsa.
19 Ku pagra kama ate ni miŋ wieŋa de kiri a chak. Dila ale soa ate m pa
yomowa ale wa nyɔnɔwa a magsi a sak ni la. Ni nya de, dila po dila po, ni
jam pa ka ni dek meena ase yom la a te tuimbaata ale gaasa tuima. Siuk
kula po degadega, ku a fe kama yɔgyɔgla de ayen ni pa ni dek meena ase
yom la a te wayɔrisima tuima ate ni sum chim Naawen wensie nuruba.

20 Ni ale jam ka biem yom la, wayɔrisima an jam soa ni.
21 Ku be ale jam ka dii ni jigi la, be ka boan jaab nyuenta ate ni jam nya?
Ni jam nya ka chivie nyiini. Wieŋa de ŋaai abe ale basi ate ni yaa ta chivie
la, wa ŋala abe le ŋa basi ate ni kpi ase ni nin diem a tom ŋa.
22 Alege yɔgyɔgla de, Naawen vari ni a ta nyini biem po a nyini kama.
Ni ka wala yom yɔgla. Ni nyuentaŋa abe ale boa? Nyuentaŋa ale, ni yaa
sum chim ka wa yom baai ale welema la. Ni be le nya ka nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la.
23 Boan nyiŋŋa, biem tutuna ale kum a te nuruba. Alege Naawen tiirimu
ale nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka ate wa pa di a va Yeezu Kirisita ti
Nyɔnɔwa nyiŋ a te nuruba la.

7

1 M suaata, nama baai ale seba sinsaŋŋa la, ni basi ate m bek ni wanni
de ayen, nuru waai ale kpi la sinsaŋŋa a diem soa wa kama? Aaya. Ŋa an
ŋman soa wa.
2 Sinsaŋŋa a weeni kama ayen nipɔk dan yali chora, ku a fe kama ayen
wa ale wa chorowa a boro ale chaab. Alege wa chorowa dan kpi wa yaa
ta siuk kama a yali chora wa choa.
3 Wa chorowa dan boro ale ge ate wa ŋman goa ale nidɔa wa choa,
nuruba le wi wa ayen wa ka kaboŋ nyeerik. Wa chorowa be dan kpi,
sinsaŋŋa ŋman ka pagrim wa jigiya. Wa dan yali chora wa choa, wa daa
kaboŋ nyeeriga.
4 M suaata, ase nipowa chorowa ale kpi ate wa ta siuk a yali nidɔa wa
choa la, dila degadega me Sinsaŋŋa jigi, ni yaa kpi kama ate ni yaa gum
chaab ale ka Yeezu. Sinsaŋŋa an ŋman soa ni. Yɔgyɔgla de, Yeezu Kirisita
waai ate Naawen nak wa yiri kum po la, ale soa ti. Naawen nyɛ dila kama
ayen ti a tom tuimmaŋsa a te wa.
5 Diipo ate ti jam boro a va ti dek siuku la, Sinsaŋŋa kasim jam basi kama
ate ti nyiŋsaŋa kabta tɔgatɔgaka ale a yaali dii la a jam bo ti nyiŋsaŋa po
ayen ti a tom tuim ŋaai le ŋa basi ate ti kpi la.
6 Alege yɔgyɔgla de, Moosis Sinsaŋŋa ŋaai ale jam yik ti a tara nna
keŋkeŋ la, an ŋman soa ti. Dii nyiŋ la, Sinsaŋŋa jigi tama kpi kama. Ŋa
an ŋman soa ti. Dila nyiŋ la, yɔgyɔgla de, ti kan ŋman a va Sinsaŋŋa su
kpakka ale a weeni ti dii la a tom a te Naawen ya, alege ti a va ka Naawen
Chiika su paaluku ale a weeni dii la a tom a te Naawen.
7 Ku be dan ka dila ti be le weeni ka boa? Ti baga a weeni ayen Moosis
Sinsaŋŋa an nala? Aaya. Alege Moosis Sinsaŋŋa a daam dan kan jam ya,
m daam ate an baga a miŋ ayen m jam a tom ka wabaata. Basi ate m pa
m dek a magsi ayen, Sinsaŋŋa a daam dan kan sak mu ayen m kan a yaali
m vaanchoa jaabɔa, m te an baga a miŋ dila.
8 Biem a yaa be va ka sinsak ŋaai nyiŋ ate m weeni la a nya siuk a basi
ate ŋan yaalik popola meena tɔgatɔga a yaa jam mi jigi. Boan nyiŋŋa,
sinsaŋŋa a daam dan kan karo biem a nyɛ ase ka jakpiuk la.
9 Diipo ate mi jam ze sinsaŋŋa wensieŋa chak la, dila powa m vua kama.
Alege sinsaŋŋa ale jam jam la ate biem yaa yiri vua,
10 ate mi yaa kpi. Sinsaŋŋa degadega ŋaai ale ayen ŋa le te mu vum la
ŋala degadega abe ale ta kum a jam mi jigi.
11 Boan nyiŋŋa, biem va ka sinsak ŋala nyiŋ a nya siuk a paasi mi a yaa
ko.
12 Dila nyiŋ la, Sinsaŋŋa meena welema kama. Ŋa dinyi dinyi a welema
kama ale chim wayɔrisima ale ŋman chim wamaŋ me a te nuruba.
13 Nyaku de abe a sak kama ayen wa dii ale chim wamaŋ la ta ka kum a
jam mi jigi ya? Aaya. Ku ka biem nyiini ale nyɛ dila. Bu pa ka jaab maŋka
a nyɛ ate kum jam mi jigi ayen ku sak ayen biem a sum ka biem. Siuk
kula po, biem abe va ka sinsaŋŋa po gela ayen ŋa sak ayen biem a sum
ka biem nalimnyiini.
14 Ti seba ayen Sinsaŋŋa va kama ale Naawen Chiika ale a yaali dii la,
alege mi kasim va ka m dek nyiŋka ale a yaali dii la. Mi ka biem yomo.
15 Mi ze mi dek ale a tom dii la. Boan nyiŋŋa, mi an baga a nyɛ wa dii
ate mi a yaali ayen m nyɛ la, alege m goanti a nyɛ ka wa dii ate mi kisa a
kan yaali di nyeka la.
16 Dila nyiŋ la, yɔgyɔgla de, m be dan a nyɛ dii ate m kan yaali ayen m
nyɛ la, m siak kama ayen Sinsaŋŋa ka wamaŋsa.

17 Dila nyiŋ la, ku a sak ase daa mi ale nyɛ wa dila la, alege ka biem buui
ale bo m po la ale a nyɛ dila.
18 Boan nyiŋŋa, mi seba kama ayen wamaŋ ka mi nyiŋka po. Boan
nyiŋŋa, m kasim a yaali kama ayen mi a tom wamaŋsa alege mi an baga
a nyɛ.
19 Mi kan nyɛ wamaŋ kaai ate mi a yaali ayen m nyɛ la, m goanti a nyɛ
ka wabiok kuui ate mi kan yaali ayen m nyɛ la.
20 M be dan a tom dii ate m kan yaali ayen m tom la, ku a sak ase daa
mi ale a tom dila la, alege ka biem buui ale bo m nyiŋka po la ale a tom
dila.
21 Dila nyiŋ la, ku a nyɛ ase nyeka de a yaa ale a tom tuima mi nyiŋka
po la. Mi dan a yaali ayen m nyɛ wamaŋ, wabiok nyiini ate mi a nyɛ.
22 Mi popola po, ku a te mu ka popeentik ayen mi a tom sinsaŋŋa ale a
weeni dii la.
23 Alege m nya ale ka nyɛ ka choa ale boro a tom m nyiŋka po. Nyeka
de ka biem nyɛ kaai ale a nyɛ kpaliŋ ale nyɛ kaai ate mi popolaŋa a yaali
la, a yaa basi ate m chim ŋa yomo.
24 Oo, ka boan jaab chivie ale a de mu nna! Ka wana ale wa vari mu a
ta nyini nyiŋka de ale basi ate mi a kpi la po?
25 M va Yeezu Kirisita ti Nyɔnɔwa nyiŋ a nyɛ Naawen jiam.

Ku abe ale ka dii la ale la. Mi dek jigi, m popola po, mi a tom sinsaŋŋa
ale a weeni dii la kama, alege mi nyiŋka a tom ka biem sinsaŋŋa ale a
weeni dii la.

8

1 Yɔgyɔgla de, baai ale Yeezu Kirisita ale ka bunyi la, Naawen a kan te
ba waalika,
2 boan nyiŋŋa, biem ale kum nyeka a daam yik ti a lik kama. Alege
yɔgyɔgla de, Naawen Chiika nyeka vari ti basi kama. Naawen Chiika de
va ka Yeezu Kirisita nyiŋ a te mu vum.
3 Naawen nyɛ dii ate Sinsaŋŋa an jam baga a nyɛ la kama. Ŋa an jam
baga a nyɛ dila dii nyiŋ la, tama dek nyiŋka ale a yaali dii la a basi kama
ate ka wobsa. Naawen tom ka wa dek biika ate wa siŋ jam tɛŋzuk de a
neensi nurubiik a yaa nyɛ ate biem ŋman ka pagrimɔa.
4 Naawen nyɛ dila kama ayen tama baai ale a va Naawen Chiika ale a
yaali dii la, a kan a va tama nurubiik nyeka ale a yaali dii la, alege ka ti a
va wayɔrisima wieŋa ate Sinsaŋŋa a weeni ayen ti nyɛ la.
5 Baai ale a va ba dek nurubiik nyeka ale a yaali dii la, a pa ba popola
meena a te ka popola ŋala chaab. Baai me ale a va Naawen Chiika nyeka
la, pa ba popola meena a te ka Naawen Chiika wie.
6 Waai abe dan basi ate nurubiik nyeka yaalika a soa wa popola meena,
dila ku ta wa a cheŋ ka kum po. Waai me abe dan basi ate Naawen Chiika
a soa wa popolaŋa meena, dila a ta ka vum ale masim a jam wa jigi.
7 Boan nyiŋŋa, waai abe dan basi ate wa dek nurubiik nyeka yaalika a
soa wa, wala choa ka Naawen dachiak. Wa kan va sinsaŋŋa ale a weeni
dii la. Wa be an poom baga me le va ŋa ale a weeni wa dii la.
8 Baai ale a va ba dek nurubiik nyeka yaalika ale a weeni ba dii la, an
baga a nyɛ ate Naawen sui a peenti.
9 Alege nama kan va daa nurubiik nyeka yaalika ale a weeni dii la. Nama
va ka Naawen Chiika ale a weeni ni dii la, ase ku dan sum ka wensie ayen
wa bo ni suniima po. Waai ale kan ta Kirisitawa Chiika la, Kirisitawa an
soa wa.

10 Alege Kirisitawa a dan bo fi sunum po, nyiŋka kpi kama biem nyiŋ, alege fi chiika vua kama wayɔrisima nyiŋ.
11 Ase Naawen waai ale nak Yeezu a yiri kum po la, Naawen Chiika a dan bo ni suniima po, Naawen me le va ka wa Chiika waai ale bo ti suniima po la nyiŋ a te ni tɛŋzuk de nyiŋsaŋa vum.

12 Dila nyiŋ la, m suaata, nyaku de a sak kama ayen ku ka fifiok, alege ku daa ayen ti va ti dek nurubiik nyeka ale a yaali dii la.
13 Dii nyiŋ la, ni dan a va dila, ni le kpi kama. Alege ni dan pa Naawen Chiika pagrimu a ko ni dek nurubiik nyeka yaalika, ni le vuuk kama.
14 Baai ate Naawen Chiika de ba niŋ a sak ba la, ka Naawen bisa.
15 Boan nyiŋŋa, Naawen Chiika waai ate ni jam tuesi la, jam daa waai ale a basi ate ni ŋman a chim yom ate yɔgsum a yik ni la, alege wa jam ka waai ale a nyɛ ate ni a chim Naawen bisa ate Naawen Chiika pagrim nyiŋ ate ti baga a kaari a wi Naawen, ayen ti ko.
16 Diipo meena, ate ti a wi Naawen ayen ti ko la, ku ka Naawen Chiika ale a weeni ti ti suniima po ayen ti ka wa bisa.
17 Ti be dan ka wa bisa, da yeŋ po, ti be le jam soa ŋanta baai meena ate wa puulim ayen wa le pa te ti la kama. Tama ale Yeezu Kirisita abe le jam maa ka chaab a soa ŋanta baai ate wa puulim ayen wa le pa te wa la. Yɔgyɔgla de, tama abe dan maara a nam Yeezu Kirisita ninammu, da yeŋ po, tama ale wa le maa chaab a nya wa zulaŋa.

18 Mi a poli ayen nam kaai ate tama a nam yɔgyɔgla de la, ti an baga pa ka a magsi chaab ale Naawen zula ŋaai le ŋa nyini peelim da yeŋ ate ti nya ŋa la.
19 Ŋanta meena ate Naawen nyɛ la, a kasim pii ka nyiŋ a limsi ayen Naawen pa wa bisaŋa a ta nyini peelim a sak ba.
20 Dii nyiŋ la, Naawen jam basi kama ayen ŋanta meena ate wa nyɛ la boka kan ta kiriya. Be daa ŋantaŋa dek potim nyeka a yaase ba dek yaalika ate ku nyɛ dila, alege ka Naawen yaalika ate wa basi ayen ba chim dila. Alege yiilaŋa de a jam diem jam boro kama
21 ayen, ŋantaŋa dek da yeŋ po le soa ka ba dek nna fasiyaa ate ŋanta baai ale a basi ate ŋanta a poak la a kan ŋman soa ba. Ba le soa ka ba dek a yaa nya zula ŋaai ate Naawen le pa te wa bisaŋa la. Soa m dekka de ate Naawen bisaŋa le nya.
22 Boan nyiŋŋa, ti seba kama ayen a zaani dila po dila po a ta jam paari jinla, ŋanta meena ate Naawen nyɛ la a ŋusi kama ase nipɔk a nyiem ale boro a biak a ŋusi dii la.
23 Daa bala nyiini ale a ŋusi dila, tama dek baai ale ta Naawen Chiika kaai ale ka Naawen tiirintaŋa bunyi a liŋ jam tama jigi ayen ku sak ayen tiirin ti chaab a bo ŋaaŋ a cheena la, tama me a ŋusi kama ti puusa po ase ti ale a limsi ayen Naawen pa ti a chim wa bisa a yaa vari ti ti wanyi wanyi nyiŋka a basi ate ti soa ti dek nna fasiyaa la.
24 Boan nyiŋŋa, ti ale jam nya varibasika la ate ti yaa ta yiilaŋa de. Alege ni basi ate m weeni ayen ti be dan a yiili ale jaab buui ate ti ta ti nisima po la, yiila ŋala chaab abe sum daa yiila. Dii nyiŋ la, ka wana ale a yiili ayen wa le nya jaab ate wa dan ga nya jaamu wa nisima po abe wa ŋman a yiili?
25 Alege tama a dan ta yiila ayen ti le nya jaab buui ate ti ka la, ti a limsi kama ale chichiiba ayen ti le nya.

26 Naawen Chiika me a maari ti kama ale ti wobsumu meena. Boan nyiŋŋa, ti ze ti le ti puusi Naawen ka dii ate ku magsi la. Naawen Chiika

dek ale tagri tama zuk a ŋusi a biisi a saalim dii ale Naawen la, nuru karo a baga a lak noai a weeni.
27 Naawen waai abe ale seba nurubiik sunum po ale ka dii la, ale seba Naawen Chiika popola ale ka dii la. Dii nyiŋ la, Naawen Chiika ale tagri Naawen nuruma zuk a saalim wa a magsi chaab ale wa dek, Naawen ale a yaali dii la a te wa nuruma.
28 Tama be seba kama ayen baai ale ta yaalika ale Naawen ate wa wi ba a magsi chaab ale wa dek popolaŋa ale ka dii la, wie meena ale a nyɛ ba jigi la wa a basi kama ate ŋa a ta wamaŋsa a jam.
29 Dii nyiŋ la, Naawen poom liŋ jam seba ba kama a ta nyini ku piilimka po baai ale baai ate wa lueri ayen ba ta nyɛ kaai choa ate wa biika ta la. Wa nyɛ dila la kama ayen biika ta suaata nna yegayega a yaa chim ba so kpagi.
30 Baai meena ate wa lueri la, wa wi ba kama me. Baai meena me ate wa wi la wa nyɛ kama ate ba chim wayɔrisima nyam. Baai me ate wa nyɛ ate ba chim wayɔrisima nyam la, ka zula ate wa te ba.
31 Ti be le weeni ka boan wari a magsi chaab ale nyaku de? Naawen abe dan za tama ŋaaŋ, ka wana le baga a nyɛ ti wariya?
32 Naawen abe ale kan zɛri wa dek biika nyiŋ alege wa lak ka poi a pa wa a te tama meena la, ku a fe kama me ayen ti be seba chak ayen wa be dan baga a nyɛ wanni de, wa kan mini ti jaab buui meena ate wa ta la.
33 Nuru boro le tɔariŋ nuru baai ate Naawen lueri la ayen ba kaasi wariya? Aaya. Ka Naawen ale weeni ayen ba ka wayɔrisima nyam.
34 Nuru be boro a baga a ta biisigaamka ale ba? Aaya. Yeezu Kirisita waai ale kpi a yiri kum po a yaa kala zula jigini Naawen tɛŋ la, tagri ka tama zuk a saalim wa a te ti.
35 Ka boa ale baga a nyɛ ate Yeezu Kirisita yaalika a basi tama? Ka daani ka yaa ninammɔa, ya nuruba a nin basi ate ti nya ninam ti siaka nyiŋŋa yaa kummɔa yaa jaŋsa yaa nyigsika yaase kummɔa?
36 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
“Fi nyiŋ ate tama kasim bo kum nisima po daa meena yok ale kantueŋ.
Ba ta tama a nyɛ ase ka piisa ate ba ayen ba ko ŋa la.”
37 Alege nyaŋa de meena ale a nyɛ ti jigi la, Yeezu Kirisita waai ale ta yaalika ale ti la, maari ti kama ate ti nak kpaliŋka a de nna chaalima.
38 Dii nyiŋ la, mi seba chak kama ayen kum yaase vum yaase sabiiloba yaase tɛŋzuk de nalima yaase jinla wie yaase chum wie
39 yaase jaab wenŋmazuk a yaase kpiluŋ tɛŋ yaase jaab ka Naawen ale nyɛ ŋanta baai meena la po a baga a nyɛ ate yaali kaai ate Naawen va ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita nyiŋ a tara ale tama la a basi ti.

9

1 Yeezu Kirisita ale soa mu. Dila nyiŋ la m kan velimu. M popolaŋa ŋaai ate Naawen Chiika soa la me a weeni mu kama ayen m le a biisi dii la ka wensie ase,
2 m nin weeni ayen m sui kaasi ka nna yegayega ate ku a nyɛ nna ase nyiŋdomma ate m tara ate ŋa kan basi mu la.
3 Dii nyiŋ ale soa ate m sunni kaasi la ale m dek nuruma baai ale ka m dek mabisa la nyiŋ. Bala nyiŋ ate mi a poli ayen ase Naawen daam ate ka te ka mi a poori mi ale Yeezu Kirisita a zaani tɔgatɔga.
4 Ba ka Izirali dem baai ate Naawen yeri te wa dek la. Poli nya Naawen ale nyɛ dii a te Izirali demma la. Wa te ba ka siuk ayen ba chim wa bisa, wa pa wa dek a sak ba, wa ale ba a maa chaab puulim nyɛ ka noayeŋ, wa

pa wa Sinsaŋŋa te ba, wa sak ba wensie siuku ate ba le va a puusi wa la, ba nya Naawen ale puulim ayen wa nyɛ dii a te ba la kama.

5 Bala ale soa ti kokpieŋsaŋa. Nurubiik biam jigi ka bala ale biak Yeezu Kirisita. Naawen waai ale soa ŋanta meena la a kasim a nya pimpauk taam wuu. Ku be nyɛ dila.

6 M be kan weeni kama ayen Naawen ale pe ayen wa le nyɛ dii la wa an nyeya. Wa nyɛ kama. Dii nyiŋ la, ba meena ka Izirali dem alege daa ba meena ale chim Naawen bisa.

7 Ba meena ka Abraham ŋaaŋbisa alege daa ba meena ale chim Naawen bisa. Boan nyiŋŋa, Naawen weeni Abraham kama ayen, “Ka Aizik ŋaaŋbisaŋa le ba chim fi bisa.”

8 Nyaku de abe a sak kama ayen daa nidɔa ale nipɔk ale biak be sii la ale basi ate ku a sak waai ale waai ale ka Naawen bisa la. Alege ka be sii ate Naawen puulim ale Abraham ate ba biak ba la ale sum chim wensie bisa.

9 Boan nyiŋŋa, Naawen ale puulim ale Abraham weeni dii la ale nna ayen, “Ben dii ale cheena nna po de, m le pilim ŋman jam ate Saara yaa biak nidɔabili.”

10 Be daa ku meena ale nna. Dii nyiŋ la, Aribeka nidɔabilisaŋa bayewa a jam ka ti kokpieŋka Aizik bisa.

11-12 Alege diipo ate Aribeka an diem jam biak yibisaŋa de la, ale diipo ate bisaŋa an diem jam tom wamaŋ a yaase wabiok la, Naawen jam weeni kama ayen, “Bikpagini le tom a te baaŋka.” Nyaku de a sak kama ayen Naawen kasim a a nyɛ ka dii ate wa poom poli dila po dila po ayen wa le nyɛ la a cheŋ. Ku jam daa wari ate bisaŋa nyɛ, ku jam ka Naawen ale jam a yaali dii la ate wa lueri nyɛ

13 ase wa ale weeni wa gbaŋka po dii ayen, “Mi ta yaalika ale Jekob kama alege kisi Iisɔ.”

14 Ti be le weeni ayen ka boa? Ti baga a weeni ayen Naawen a kan nyɛ wamaŋsa? Aawo.

15 Dii nyiŋ la wa weeni Moosis ayen, “Mi le ta jiirim ale ka waai ate mi a yaali ayen m ta jiirim ale wa la. Mi ale tom wamaŋsa a te baai ate mi a yaali ayen m tom a te ba la.”

16 Nyaku de abe a sak kama ayen Naawen dan lueri nuru, ku daa nuruwa dek yaalika yaase wa nyeka alege ku meena a magsi chaab ale ka Naawen ale ta jiirim dii la.

17 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen Naawen weeni Ejipiti Naawa ayen, “Mi ale basi ate fi chim naab ayen m potim nyɛ wie fi jigi ate ku a sak m pagrimu ale soa dii la abe m nyɛ ate waai meena tɛŋzuk de wom m yonni.”

18 Dila nyiŋ la, m baga a weeni kama ayen Naawen dan a yaali ayen wa ta jiirim ale nuru waai, wa a ta kama, wa be dan a yaali ayen wa nyɛ ate nuru ta tukpari a kan maari a wom sinsaga wa a nyɛ kama ate nuru a chim dila.

19 Ni le bek mu ayen, “Ku be dan ka dila, Naawen be nyɛ ka se baga a nya kaasuŋ nuru jigiya? Be ka wana me ale baga a zɛri Naawen ale a yaali ayen dii nyɛ la?”

20 Mi me abe le bek ni ayen, ka boan siuk ate fi nurubiik me a tara ate fi le baga bek Naawen dila? Samɔniŋ ka siuk a bek ka meero ayen, “Ka boa ate fi me mu nna?”

21 Nama dek abe seba chak kama ayen samɔniŋ meero a baga kama pa yakka a me wa ale a yaali jaab buui la. Wa baga kama a pa yak yeŋ kala

a me samɔnsa siye a pa kanyi a tom tigi kpeema tuima, ale pa kanyiwa a
tom daa meena tuima.
22 Naawen abe ale ka dii la ale la. Wa jam a yaali kama ayen wa sak
nuruba wa supuurimu ale wa pagrimu ale ka dii la. Alege wa yik ka wa
dek ale chichiiba nalimnyiini ale baai ate wa sunni a puuri a magsi wa te
kaasi ba.
23 Wa ta chichiiba ale ba kama ayen ku sak zula ŋaai ale zuak nna
yegayega dii ate wa le pa te baai ate wa le ta jiirim ale ba la. Wa gomsi ba
kama dila po dila po a magsi ayen ba nya zula ŋala.
24 Nuru baai ate mi a weeni ayen wa gomsi ba a magsi la ale nama ale
mi baai ate wa wi la. Wa an wi ti a ta nyini ka Juuma nyiini po alege wa
wi ka baai me ale kan daa Juuba la.
25 Dii nyiŋ la wa weeni ta nyini Ayozeya gbaŋka po ayen,
“Nuru baai ale jam kan daa mi nuruba la,
mi le wi ba ayen, ‘m nuruba.’
Tɛŋ kaai ate mi jam ka yaalika ale ka la,
mi ale ayen, ‘mi a yaali ka.’
26 Juijui dek ate nuruba weeni ba ayen, ‘Ba daa mi nuruba la’,
dula jigini dek ate nuruba le wi ba ayen ba ka Naawen waai ale vua
la bisa.”
27 Azaya me weeni ka dila degadega a magsi chaab ale Izirali ayen, “Izirali
demma a dan poom piisi ase beli kpeeni noai tambusuŋ la, ka ba magla le
ba nya varibasika
28 boan nyiŋŋa, Nyɔnɔwa Naawen le bo tɛŋzuk de meena ka buusa pagrisa
nna nwulinwuli.”
29 Ku a nyɛ ase ka Azaya ale poom liŋ weeni dii me la ayen, “Ase Nyɔnɔwa
Naawen kpeeni a dan kan basi ŋaaŋbisa a te ti, wa daam ate kaasi te kama
a basi ase wa ale nyɛ Sodom ale Gomora tɛŋsaŋa dii la.”
30 Ti be le weeni ayen ka boa? Ti baga a weeni kama ayen baai ale kan
daa Juuba la, an jam pii nyiŋ ba dek ayen ba chim wayɔrisima nyam, alege
ka ba siaka nyiŋ ate ba chim wayɔrisima nyam.
31 Alege Izirali demma pii nyiŋ kama ayen ba nyɛ sinsaŋŋa ale a weeni
dii la ate ba chim wayɔrisima nyam, alege ba an baga a va sinsaŋŋa ale a
weeni dii la ate ba chim wayɔrisima nyamma.
32 Be ka boan nyiŋ ale soa ate ba an baga a va ŋa? Dii nyiŋ la, ba jam
pii ka nyiŋ ba dek a nyɛ alege ka siaka. Ba goanti jam va ka tuimmaŋsa
tomka nyiini nyiŋ alege daa siaka. Ba a gariŋ ka tintain dii ate Naawen pa
dueni siuku niŋ la.
33 Tain dii ate Naawen gbaŋka a biisi di wari ayen,
“Ni wom de, mi pa ka tintain a dueni Zayon tɛŋka demma po ayen nuruba
nak ba naŋsa a lo.
Alege waai a dan ta siaka ale nuru waai ate ba a wi ayen Tanni la, m kan
maa basi ate ku nyɔnɔwa nya chivie dii po dii po.”

10

1 M suaata, mi dek ale a yaali dii nalimnyiini ate ku chim m puusa a ta
nyini m sunum po meena ate mi a puusi Naawen la ale, Izirali demma ate
nya varibasika.
2 M baga a weeni a chak kama ayen, ba kasim a yaali Naawen vaka kama
ale ninmuna alege ba an diem miŋ ku kiri a chak ba le ba nyɛ dii a va wa
la.
3 Ba an diem miŋ siuk kuui ale a nyɛ ate nuruba a chim wayɔrisima
nyam m jigi la. Dila nyiŋ la, ba yaa pii nyiŋ ba dek ayen ba nyɛ ate ba

chim wayɔrisima nyam. Dila abe basi kama ate ba yaa zɛri Naawen siuk
kuui le ku basi ate ba chim wayɔrisima nyam la.
4 Alege yɔgyɔgla de, Yeezu Kirisita nyɛ kama ate Moosis Sinsaŋŋa
kpeglim ayen waai ale ta siaka ale Yeezu Kirisita la, a chim ka wayɔrisima
nyɔnɔ.
5 Moosis ale ŋmarisi dii a magsi chaab ale waai ale a va Sinsaŋŋa ayen
wa chim wayɔrisima nyɔnɔ la ale nna ayen, “Nuru dan a va Naawen
Sinsaŋŋa ale a weeni dii la, Sinsaŋŋa a basi kama ate wa a nya vum.”
6 Naawen gbaŋka ale a weeni dii ayen nuru siaka ale Naawen ale a basi
ate wa a chim wayɔrisima nyɔnɔ la ale nna ayen, “Kan bek fi dek ayen ka
wana le wa jueli wenŋmazuk ta Yeezu Kirisita siŋ?
7 Yaase kan bek fi dek ayen ka wana le wa siŋ kpiluŋ ta Yeezu Kirisita a
jueli jamu?”
8 Ku ale a weeni dii la ale nna ayen, “Naawen tuntomika kaai ate tama
weeni sak ni la a mɔata ni ka nna farafara, a bo ni noa po ale ni suniima
po.” Ka siaka de sinsaŋŋa ate tama mooli a sak ayen,
9 fi dan lak fi noai a weeni ayen, “Yeezu ka Nyɔnɔ”, a ta siaka fi sunum
po ayen Naawen nak wa a yiri kum po fi le nya varibasika kama.
10 Dii nyiŋ la, ku ka nuru a nin ta siaka wa sunum po ate Naawen a nyɛ
ate wa a chim wayɔrisima nyɔnɔ. Nuru abe nin lak wa noai a weeni wa
kaasuŋ ate wa nya varibasika.
11 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po me ayen, “Waai ale ta siaka ale Yeezu
la, wa kan basi ate nuru wala nya chivie.”
12 Ka waai meena, fi ka Juu yoo fi daa Juu yoo, Nyɔnɔwa Yeezu ka waai
meena Nyɔnɔ. Waai abe ale a wi wa ayen wa vari wa basi la, wa a nyɛ
kama ale pa wa niaka a gum du nalimnyiini.
13 Boan nyiŋŋa, ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, “Waai ale a wi
Nyɔnɔwa ayen wa vari wa basi la, le nya varibasika kama.”
14 Nuruba abe le nyɛ ka se a baga wi wa ayen wa vari ba basi ase ba nin
kan ta siaka ale wa? Ba be le nyɛ ka se ta siaka ale waai ate ba an wom
wa wie la? Ba be le nyɛ ka se me wom ase nuru a nin kan karo ayen wa
mooli a sak ba?
15 Nuruba be le nyɛ ka se a baga mooli sak nuruba ase ba nin kan tom
ba ayen ba mooli sagi? Ase Azaya ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po
ayen, “Ku nala ka nna yegayega ale baai ale ta wamaŋsaŋa cheena ayen
ba weeni sak ti la.”
16 Alege daa waai meena ale siak a te Naawen wamaŋsaŋa. Ase Azaya
ale ŋman weeni dii ayen, “M Nyɔnɔ, Juuma an piisi siak a te fi wieŋa ate
fi pa nyo ti nisima po ayen ti sak ba la.”
17 Dila nyiŋ la, ka nuruba a nin ta Naawen wamaŋsaŋa a jam mooli sak
nuruba ale nuruba wom ŋa a yaa ta siaka ale Yeezu Kirisita.
18 Ni basi ate m bek ni wari ayen, ku sum ka wensie ayen Juuma an wom
Naawen ale weeni dii la? Aaya. Ba wom wa ale weeni dii la kama, boan
nyiŋŋa, ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
“Tuimtomdɔma tuntomika tagli ka jigi meena. Tɛŋka meena a wom ba
luelutaŋa kama.”
19 Ni be basi ate m ŋman bek ni ayen Juuma an miŋ wieŋa de chagiya? Ni
wom Moosis ale weeni ti Naawen ale weeni dii la ayen,
“M le nyɛ ate ni a de nyuri ale nuru baai ate m lueri ba a ta nyini tɛŋsa
tɔgatɔga la.
Mi le basi ate ni sue a puuri ale nuru baai ate nama a wi ba ayen betta
la.”

20 Ni wom Azaya ale jam ta zupagruk me a weeni ti Naawen ale weeni dii
la ayen,
“Nuru baai ale kan jam a gisi mi Naawen la, ba nya mu kama,
ba an begi mi bega, mi pa m dek a sak ba kama.”
21 Alege mi wom Naawen ale weeni dii a magsi chaab ale Izirali demma
la ayen,
“M teeri ka m nisima a ta nyini saliuk a jam paari junɔai a wi ba ayen ba
jam m jigi.
Alege ba zɛri, dii nyiŋ la ba tueŋa a kpari kama.”

11

1 M be yaa m bek ni kama ayen, Naawen abe zɛri wa dek nuruma kama?
Aawo, mi dek ka Izirali deno. M ka ti kokpieŋka Abraham ŋaaŋbiik. M
be ka Benjamin me dɔkdemma po wanyi.
2 Naawen an zɛri wa dek nuruma baai ate wa poom seba ba a ta nyini
ku piilimka po la. Nama ze ba ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po a magsi
chaab ale Naawen biisiteerɔwa Elaja la? Ba ŋmarisi ayen wa jam a fobli
kama ale Naawen a weeni ayen,
3 “M Nyɔnɔ, Izirali demma ko fi biisiteerɔma kama ale ge yik juijui
meena ate tama a kaab a te fu la a kaasi. Ka mi nyiini ale tali ate ba
a yaali ayen ba ko mu.”
4 Wa ale jam a fobli dila ale Naawen la, wa jam tulisi wa kama ayen,
“Mi tali ka nuruba tusa ŋayopoi a ta m dek. Nuruma de kan kaab venta
bogluku ate ba a wi ayen Baal la.”
5 Jinla danni ku be ka dila degadega. Nuruba maga be tali kama. Naawen
be va ka wa niaka nyiŋ a lueri ba.
6 Ku be dan ka wa niaka nyiŋ ate wa lueri ba, ku be da ba tuimmaŋsa
nyiŋ ku be sak kama ayen wa niaka ŋman daa wensie niaka.
7 Ku be ka se yɔgyɔgla nna? Jaab buui ate Izirali demma jam a gisi la,
ba an nyaya. Ka nuru baai ate Naawen jam lueri ate ba an soa dii la, ale
nya jaab wala. Naawen nyɛ kama ate mbala chim tukpara nyam ate ba
an baga a wom wa ale a weeni ba dii la.
8 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii la, ka wensie ayen, “Naawen
nyɛ kama ate ba an baga a poli a ta miŋchakka wie po. A ta nyini dila
powa a jam paari jinla, Naawen basi kama ate ba an baga a nya wa ale a
nyɛ dii la, ba be an baga a wom dii ate wa a weeni la.”
9 Ba ŋmarisi me ayen ti kokpieŋka Deevid me weeni Naawen ayen,
“Basi ate ba ŋandiinta tiŋŋa a tagri chim baruk a yaase ŋmiak a yik ba,
abe fi basi me ate ŋa chim ŋanta ate ba gariŋ a lo,
abe fi basi me ate ŋa chim waalika a te ba.
10 Abe fi basi ate ba ninaŋa yi ate ba kan baga a nya,
abe fi basi ate ba kasim a nam taam wuu.”
11 Ni be basi ate m ŋman bek ni ayen, ba be ale a gariŋ la, ba lo paari
ka tɛŋ bugibugi ate ba an ŋman baga a yiri ŋmaiya? Aawo. Ba gariŋka
a goanti basi kama ate varibasika jam baai ale kan daa Izirali dem la jigi
ayen ku nyɛ ate Izirali demma a de nyuri ale ba.
12 Izirali demma gariŋka abe basi kama ate niaka nalimnyiini a jam baai
meena ale kan daa Izirali dem la jigi. Ku be dan ka dila, niaka a yaa be le
soa ka se ase Izirali demma a nin va nalimnyiini Naawen popolaŋa ale ka
dii la?

13 Yɔgyɔgla de mi a biisi ale ka nama baai ale kan daa Izirali dem la.
Mi nyini ka peelim ta kanjanta ale Naawen ale lueri mu ayen m chim wa
tuimtomdɔ a sak ni la,
14 ate m dek nuruma, chum da dii dai le de nyuri ale ni ate Naawen yaa
baga vari ba gela ba tuimbaataŋa po a basi.
15 Dii nyiŋ la, Naawen ale jam pa ba zaani nakpiak la, wa ale baai ale
kan daa Izirali dem la a yaa niak ka chaab. Nama dek a yaa be poli nya
ase wa nin tuesi Izirali demma, ku le nyɛ ka se? Ku le nyɛ ase ka kpilima
ale yiri kum po a jo vum po la.
16 Ni basi ate m weeni sak ni ayen waai dan pa jaab meena pu fiifiik ga
a te Naawen, jaab wala meena abe welema kama. Tiib me tɛŋ naŋsaŋa a
dan welema, tiimu meena welema kama.
17 Ti buui ate ba a wi ayen olivi la, Naawen we bu ŋmazuku naŋsaŋa si
gela a lonsi ka kama. Olivi yiok naŋsaŋa ate wa le pa maŋ du. Nama baai
ale kan daa Izirali dem la abe a nyɛ ase ka olivi yioku la a yaa maari a
de masim buui ale nyini Izirali demma jigi la ase olivi yioku ale a de olivi
mbula masimu la.
18 Dila nyiŋ la ni kan a nak kuusa ase nama gaam Izirali demma kama
la. Ku a fe kama ate ni teeri ayen daa tiimu naŋsaŋa ale ji tiimu kinni a
ta za alege ka bu kinni ale ji bu naŋsaŋa a za.
19 Alege ni baga a weeni kama ayen, “Naawen we naŋsaŋa kama ale ge
siuk ayen wa tom mi dula.”
20 Ni be dan weeni dila, ku sum ka wensie. Izirali demma ni jam kan ta
siaka la ale soa ate wa nyɛ dila. Nama ale ta siaka la ale soa ate mi nya jigi
naŋka nyiŋ ate ni an we olivi maŋka nyiŋ a loya. Dila nyiŋ la, ni kan basi
ate nyaku de a basi ate ni deri ta kanjanta popola. Ni basi ate ni kpaziim
a nak.
21 Boan nyiŋŋa, Naawen daam abe dan kan zɛri ayen wa kan we Izirali
demma baai ale ka ŋmazuk naŋ sii a poom liŋ boro la, nama a poli ayen
wa le basi nama me weka?
22 Nyaku de abe a sak ti kama ayen ti a nya Naawen ale ta zula ale
ninpagra dii la. Wa ta ninpagra ale ka baai ale lo la alege ta zula ale nama
ase ni nyeka a nin kasim va a magsi chaab ale wa zulaŋa ate wa ta ale ni
la. Alege ni dan kan a nyɛ dila, Naawen le che nama me a basi kama.
23 Mbala me abe dan kan piilim ta siaka ale Naawen ya, wa le ŋman
pilim pa ba a tom maŋ tiimu kama boan nyiŋŋa, Naawen ta pagrim a nyɛ
dila kama.
24 Nama be a nyɛ ase ka naŋ kaai ate Naawen che olivi yiok nyiŋ a yaa
pa ka tomu maŋ olivi tiimu buui ate ba potim bori la nyiŋ. Naŋka be an
nyini daa tiimu nyiŋŋa ku be an bola tua ate Naawen pa naŋsaŋa de sii
ate wa we la a ŋman tom maŋ ti buui nyiŋ ate si nyini la.
25 Wasusugi ale boro, m suaata ate mi a yaali ayen nama me seba. Ku
be le basi kama ate ni kan poli ayen ni ta yammɔa. Wasusugi dii ate mi a
yaali ayen m weeni la ale nna: Naawen ale nyɛ ate Izirali demma ba gela
a ta tukpara. Ku be le kasim ka dila ate ku ga paari diipo ate nuru baai ale
kan daa Izirali dem la a nin paari nuruba dii ale magsi la a jam Naawen
jigi.
26 Izirali demma meena abe le ba va dii nyiŋ nya varibasika la ale la ase
Naawen gbaŋka ale weeni dii ayen,
“Varibasidɔwa le nyini ka Zayon tɛŋka.
M dan jam, m le nyɛ ate Jekob ŋaaŋbisaŋa gaasaŋa meena be.
27 Mi ale ba le maa ka chaab a nyɛ noayeŋ ase m nin duisi ba wabaataŋa
a basi.”

28 Naawen wamaŋsaŋa jigi, Izirali demma ka Naawen dachaasa ayen
nama nya nyuenta dila nyiŋ. Naawen luerika jigi, ba ka wa dɔaba wa
ale jam puulim dii ale ba kokpieŋsaŋa la nyiŋ.
29 Dii nyiŋ la, Naawen kan maari a tagri wa popolaŋa dii po, dii po ale wa
ale lueri waai la a yaase wa ale a niak waai la.
30 Nama zɛri Naawen noai kama a ta nyini dila po dila po. Alege yɔgyɔgla
de, Izirali demma ale zɛri Naawen noai la nyiŋ ale soa ate wa ta jiirim ale
ni.
31 Siuk kula po, yɔgyɔgla de Izirali demma me zɛri Naawen noai kama
ayen jiirim buui ate wa ta ale ni la a basi ate ba me nya jiirim wa jigi.
32 Boan nyiŋŋa, Naawen weeni kama ale ninmuna ayen Nurubiik
meena, Izirali dem ale baai ale kan daa Izirali dem la zɛri wa noai kama
ate wa lik ba a basi ba biemu po. Wa nyɛ dila kama ayen wa baga ta jiirim
ale nurubiik meena.
33 Naawen jigsi ka nna yegayega ale yam ale sebika. Ka wana le baga a
miŋ wa popolaŋa ale ka dii la? Ka wana le baga a miŋ dii nyiŋ ale soa ate
wa a nyɛ dii meena ate wa a poli ayen wa nyɛ la?
34 Ase Naawen gbaŋka ale weeni dii ayen,
“Ka wana ale seba Nyɔnɔwa popola?
Ka wana le baga a sak wa?
35 Ka wana ale diem baga a weeni ayen Nyɔnɔwa ta wa pamiya?”
36 Boan nyiŋŋa, ka wa Naawen ale nyɛ ŋanta meena tɛŋzuk de. Ŋanta
meena abe kasim boro ka wa pagrimu nyiŋ. Ba boro kama ayen ba a te
wa masim. Ku a fe kama ayen ti a te Naawen pimpauk diipo meena wuu.
Ku be a nyɛ dila.

12

1 Dila nyiŋ la, m suaata, Naawen ale ta jiirim ale ti la nyiŋ ate mi a saalim
ni ayen, ni pa ni dek meena ni ale diem vua la nyɛ kaabka ase ni kpi kama
la a te Naawen. Ni vummu a yaa bo ka Naawen nisima po ayen ni a tom
tuima ale ni popo meena a te wa. Kaabka de a te Naawen ka supeentik.
Wensie zulaŋa de choawa ate ku a fe ayen ni a te wa la.
2 Ni kan basi ate tɛŋzuk de wieŋa fe ni ate ni va ŋa ale a weeni dii la. Ni
basi ate Naawen te ni popola paala ate ni tagri nalimnyiini. Dila dan nyɛ,
ni le baga a seba Naawen ale a yaali dii la. Wa dek yaalika de ka yaali kaai
ale nala a te wa supeentik la. Ka ka yaali kaai me ale magsi nalimnyiini
la.
3 Naawen ale te mi tiirim buui la nyiŋ ale soa ate mi a weeni ni meena
ayen ni kan nya ni dek ase nama gaam ni ale ka dii la. Alege ku a fe kama
ayen ni a poli ale yam abe ni wanyiwanyi a bo ni dek buusa a magsi chaab
ale Naawen ale te ni siaka ate ka soa dii la.
4 Nurubiik nyiŋ ta ka kabta tɔgatɔga nna yegayega. Kabtaŋa meena
kunyi kunyi a tom ka tuima tɔgatɔga.
5 Siuk kula po, tama me piisi kama alege ti meena a nyɛ ase ka nyiŋ yeŋ
ale Kirisita la. Ti ka wanyiwanyi alege ti meena soa ka chaab.
6 Dila nyiŋ la, tama abe pa ti tiirinta tɔgatɔgaka ate Naawen va wa niaka
nyiŋ a te ti la a tom tuima. Ti tiirimu dan ka ti chim Naawen biisiteerɔba
a weeni wa tuntomika, ti a weeni a magsi chaab ale ti siaka ale soa dii la.
7 Be dan ka ti chim tomteerɔba, ti tom a te. Be dan ka ti chim sagrɔba,
ti a sak.
8 Be dan ka ti a te nuruba nyiŋbiiri ba tuima po ale ba nyeboka po, ti a
nyɛ dila, be dan ka wa te wa vaanchoa jaab, ku a fe kama ate wa nyɛ dila

ale wa sunum meena, be dan ka wa chim niŋdeero, ku a fe kama ayen wa a tom wa tuimaŋa nalimnyiini, be dan ka wa ta jiirim ale nuruba, wa a nyɛ dila ale supeentik.
9 Ku a fe kama ate ni ta wensie yaalika ale nuruba. Kisi wa dii ale kan daa wamaŋ la, abe ni ŋmasi yik wa dii ale ka wamaŋ la.
10 Ni ta yaalika ale chaab, yaali kaai choa ale magsi ayen Kirisita suaata ta ale chaab la, abe ni kan a limsi ayen ni vaanchoa a liŋ te ni zula, ni de niŋ a te wa zula.
11 Ni kan ta nyiŋworuk ale Nyɔnɔwa vaka. Tom a te wa ale ninmuna nalimnyiini.
12 Yiila ŋaai ate ni ta la ni, basi ate ŋa kasim a te ni supeentik. Nyenyaka dan jam ni jigi ni ta chichiiba. Ni kasim a puusi Naawen daa meena.
13 Ni suaataŋa Kirisita bisaŋa wanyi a dan a yaali jaab ate nama tara, ni maa maari wa. Nuru waai a dan nyeem jam ni yeeŋa, ni tuesi wa nalimnyiini.
14 Ni be niak baai ale a namsi ni la, ni ale ka Kirisita bisa la nyiŋ. Ni kan ka te ba.
15 Baai sue dan peenti ni basi ate nama me sui peenti ale ba. Baai me sue ale kaasi la ni basi ate nama me sui kaasi ale ba.
16 Ni ta noayeŋ ale chaab wie meena po. Ni kan ta kanjanta ale nuruba. Ni siak ate ni pa ni dek a gum chaab ale nuru baai ate nuruba a poli ayen ba daa nuruba la. Ni kan poli a te ni dek ayen nama ka yanta nyamma.
17 Nuru dan nyɛ ni kaasi, nama me kan pa kaasuŋ a tuni wa. Alege ni pii nyiŋ ate ni a tom wie ŋaai nyiini ate nuruba seba ayen ŋa ka wamaŋsa la.
18 Ni be pii nyiŋ meena ate ni boro ale masim ale waai meena.
19 M dek dɔaba, ni kan weeni ni dek ayen, nuruwa de ale nyɛ ate tama a nam dii nna la tama me le nyɛ wari a tuni wa. Ni pa ku meena basi ate Naawen pa wa supuurimu nyɛ wari tuni kula nyɔnɔwa, ase Naawen ale weeni dii wa gbaŋka po ayen, “Ku ka mi wari ate m nyɛ wari tuni baai ale a tom biem tuima la.”
20 Kom a dan ta fi dachiak te wa ŋandiinta, nyanyuila a dan ta wa, te wa nyiam. Dii nyiŋ la, fi dan nyɛ nyaŋa de a te wa, fi pa wa nyo ka chivie po.
21 Ni kan basi ate wabaata nya siuk a nak ni yiagi, ni basi ate wamaŋsa nak wabaata yiak basi.

13

1 Ku a fe kama ayen waai meena siak baai ale ka tɛŋka kpaga la noa, dii nyiŋ la, Naawen dan kan te siuwa, nuru karo a baga a chim kpagiya. Dila nyiŋ la, kpagi ŋaai ale boro yɔgyɔgla de nna la, ka Naawen ale pa ba basi du.
2 Waai abe dan zɛri kpaŋŋa de noa, kula nyɔnɔwa a zɛri ka bala baai ate Naawen lueri zaan du la noa. Ku be a fe kama ayen nuru wala choa nya waalika.
3 Dii nyiŋ la, nuru baai ale kan daa tuim kaasima nyam la a kan chali yɔgsum ale kpaga. Ka baai ale ka tuim kaasima nyam la ale a chali yɔgsum ale kpaga. Siuk kula po, ni a yaali ayen ni kan a chali baai ale ka kpaga a ta pagrim la? Ni be dan a yaali ayen ni kan a chali ba ni be a tom tuimmaŋsa ate ba te ni pimpauk.
4 Dii nyiŋ la, ba ka Naawen tomteerɔba a tom ayen nalim jam ni jigi. Alege ni dan nyɛ wari kaasi, ni basi ate yɔgsum yik ni boan nyiŋŋa, ku daa kinla nyiŋŋa ate ba ta ba pagrimu. Ba ka Naawen tomteerɔba a

tagri Naawen zuk a te baai ale a tom tuim kaasima la waalika dii nyiŋ la, kaasuŋku a te Naawen ka supuurim.

5 Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen ni a zuli kpaŋŋa noa. Ku daa Naawen supuurim waalika nyiini nyiŋŋa, alege ku ka wa dii ate nama dek popola a weeni ni me la.

6 Dila nyiŋ ale soa ate ni a tuni lampoo, dii nyiŋ la, kpaŋŋa ka Naawen tomteerɔba a tom ba tuimmaŋa.

7 Dila nyiŋ la, ni dan ta waai pami ni tuni wa. Ni dan ta ka lampoo pami ni tuni. Te nuru baai ale magsi ni te ba zula la.

8 Kan ta waai pamiya. Pami dii nyiini ate ku a fe ayen ni ta la ale, ni ta yaalika ale chaab. Nuru waai ale ta yaalika ale wa vaanchoa la, a va Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni dii la kama nalimnyiini.

9 Ni teeri Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni dii la ayen, “Kan nyɛ kaboŋsa, kan ko nuru, kan zu, kan yaali fi vaanchoa jaabɔa”, alege sinsaŋŋa de ale ŋa chaama meena a gum chaab a bo ka wa yeŋ po. Wanni de ale, “Fi yaali fi vaanchoa ase fi ale a yaali fi dek dii la.”

10 Nuru waai ale ta yaalika ale wa vaanchoa la, a kan nyɛ wa a kaasi. Dila nyiŋ la, waai a dan ta yaalika wa va Sinsaŋŋa meena kama.

11 Ni a nyɛ wieŋa de meena dii nyiŋ la, nama dek seba ku ale ka dii yɔgyɔgla de la kama. Vanni veenti kama ate ku a fe ayen ni yiri ni goomu po yɔgyɔgla de a zaani ŋmai. Dii nyiŋ la, diipo ate ti le nya varibasika la a poom mɔata kama a gaam diipo ate ti liŋ jam ta siaka la.

12 Ku a nyɛ ase yokku a boro a taam kama ale ge ayen vari veenti la. Ni basi ate ti basi legi po tuimaŋa tomka abe ti gomsi ti dek ale tuimmaŋsa tomka ate ti nak legi po tuimaŋa a yiak basi.

13 Ni basi ate ti boka a magsi ate ku a sak nuruba ayen ti ka daa legi po. Ti kan a nyu daata bugi a yibi, ti kan chim nipɔk yaalisa, yaase daŋta tuim, ti kan a nyɛ kpaliŋsa, abe ti kan a de nyuri ale nuruba.

14 Ni basi ate Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita nyeboka choawa a soa ni nalimnyiini abe ni kan nyɛ wa dii le di basi ate ni dek suniima yaalika nya masim la.

14

1 Nama po wanyi siaka a dan kan pagra yegayega, ni kan a nak nampaga ale wa dii ale nala ale dii ale kan nala a magsi nyeka la. Ni basi ate nuru wala choa a maa gum ni po.

2 Waai boro kama a baga a weeni ayen wa ta siaka a baga a de jaab meena. Alege waai me siaka ale kan pagra la, a de ka jenvaata nyiini. Wa kan ŋobi lam.

3 Nuru waai abe ale baga a de jaab meena la, ku an magsi ayen wa nya wala choa nueri. Waai me abe ale a de jenvaata nyiini alege kan de jaab meena la, ku an magsi ayen wa me biisi nwala jigi ase wa a bo wa ka buusa la. Boan nyiŋŋa, Naawen tuesi kula nyɔnɔwa kama.

4 Siuk karo ate ni baga a bo nuru tomteerɔ buusa. Ku ka tomteerɔwa nyɔnɔwa ale ta siuk a weeni ayen wa tomteerɔwa ale tom dii la ku nala a yaase ku an nala. Wa be le baga a tom nueri kama nalimnyiini, dii nyiŋ la, Nyɔnɔwa Yeezu baga a nyɛ kama ate wa a tom a nueri nalimnyiini.

5 Nuru le weeni ayen danni de a yaase danni de a chim da maŋ a gaam daaŋa meena kama. Wa choa me le weeni ayen daaŋa meena ka bunyi. Ku a fe kama ayen waai meena a seba chak wa popola po ayen wa dii ate wa a nyɛ la ka wamaŋ.

6 Waai abe dan pa da yeŋ a chim da kpeeni, wa tanla wa danni ate ku te
Nyɔnɔwa zula. Waai me abe ale a de jaab meena la, wa a nyɛ dila me ate
ku a ta zula a jam Nyɔnɔwa jigi, dii nyiŋ la, wa dan yaa wa de wa nyiem a
te Naawen jiam jaab buui ate wa a de la. Waai me abe ale a zɛri ayen wa
kan de ŋandiin tintila a yaase ntila la, wa zɛri a ta ka zula a jam Naawen
jigi. Wa be a a pak Nyɔnɔwa kama.
7 Ti wanyi me la an boro ka ti dek nyiŋŋa. Ti wanyi me la abe kan kpi
ka ti dek nyiŋŋa.
8 Ti dan vua, ti vua kama a zuli Nyɔnɔwa, ti be dan kpi me ka Nyɔnɔwa
ate ti a zuli. Dii nyiŋ la, ti vua yoo ti an vua yoo, ka wala ale soa ti.
9 Dila nyiŋ ale soa ate Yeezu Kirisita kpi a ŋman yiri kum po a vua la
ayen wa chim ŋanvuuta ale kpilima Nyɔnɔ.
10 Be ka boa ale soa ate nama baai ale a de jenvaata nyiini la a bo ni
suaataŋa baai ale a de jaab meena la buusa? Yaase be ka boa ale soa ate
nama baai ale a de jaab meena la a nya ni suaataŋa baai ale a de jenvaata
nyiini la, a yeri? Ti meena le zaani ka Naawen niŋ ate wa bo ti buusa.
11 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
“Nyɔnɔwa weeni ayen, ase mi ale ka Naawen dii ale vua la.
Ni basi ate m weeni sak ni ayen, da yeŋ waai meena le kpi ka duna
tɛŋ a weeni ate waai meena wom ayen mi ka Naawen.”
12 Dila nyiŋ la, ti meena ti wanyi wanyi le zaani ka Naawen niŋ a weeni
sak wa wie ŋaai meena ate ti nyɛ la ale dii nyiŋ ale soa ate ti nyɛ ŋa la.
13 Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen ti basi chaab buusa boka. Alege ku ale
magsi ayen ti ta popola ŋaai chaama la, ale nna: Ti kan nyɛ wa dii le di
basi ate ti Kirisita biik choa a tom tuimbaata la.
14 Mi popolaŋa ale Yeezu ale ka bunyi dii la a basi kama ate m seba chak
nalimnyiini ayen jadiim meena wa dek a chim ka jaab weleŋ. Alege waai
dan poli ayen ba an welema, ba an sum welema a te wa.
15 Ni dan a de jaab ate ku a te ni Kirisita biik choa daanika, ni ale a nyɛ
dii la kan sak ayen ni ta yaalika ale wa. Kan basi ate ŋandiin tii ate fi a de
la, a kaasi nuru waai ate Kirisita kpi te la siaka.
16 Kan basi ate jaab buui ate ni a poli ayen wa nala la a nya yue kaasuŋɔa.
17 Boan nyiŋŋa, ku daa ni ale a de jaab buui la, yaase ni ale a nyu jaab
buui la ale Naawen Naamu wie. Alege bu ka wayɔrisima nyeka, masim
boka ale supeentik. Nyaŋa de meena abe a nyini ka Naawen Chiika jigi.
18 Waai abe ale va siuku de po a tom a te Yeezu Kirisita la, ku a basi
kama ate Naawen ale nuruba sue a peenti ale wa.
19 Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen ti nyiem kasim ta ku ti popola po ate
ti a nyɛ wie ŋaai le ŋa ta masim a jam la, abe ti a te chaab nyiŋbiiri wie
po.
20 Ni kan va ŋandiinta nyiŋŋa a kaasi Naawen ale a nyɛ dii la. Ti baga
a de ŋandiinta meena kama alege ku an magsi ayen nuru de jaab buui le
wa basi ate wa Kirisita biik choa tom wabiok la.
21 Ku a magsi kama ayen ti kan a ŋobi lanta yaase ti a nyu daam wa,
yaase ti nyɛ wa dii le di basi ate nuru waai me ale ta siaka la a tom
wabiowa.
22 Siak kaai ate fi ta magsi chaab ale wieŋa de la, basi ate ka bo ka fi dek
ale Naawen sunsuŋ po. Supeentik bo ka waai ale weeni wa dek ayen wa
an nya kaasuŋɔa ale wa dii ate wa poli ayen di nala a magsi wa nyɛ di la.
23 Alege waai dan ta chichama a magsi chaab ale jaab buui ate wa a de
la, Naawen le weeni wa kama ayen wa kaasi ya, dii nyiŋ la, ku daa wa
siaka ale te wa siuk ayen wa nyɛ dila. Boan nyiŋŋa, wa dii meena ate

nuru a nyɛ alege ku kan nyini wa siaka jigi la, wa dila abe ka wabiok ate wa a nyɛ.

15

1 Tama baai siaka ale pagra la, ku magsi ka ti va baai siaka ale kan pagra la maglamagla abe ti kan a nyɛ wie ŋaai le basi ate tama dek sue a peenti la.
2 Ku magsi ka ti wanyiwanyi a nyɛ ate ti Kirisita bisa chaama sui a peenti ate ku ta maarika jam ba jigi a zak ba a zaani.
3 Boan nyiŋŋa, Yeezu Kirisita an jam a yaali ayen wa te wa dek supeentiga ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po ate ku magsi chaab ale Yeezu Kirisita dii la ayen, “Le tii ate nuruba a le fu la, a jam jam ka mi jigi.”
4 Boan nyiŋŋa, ba ale ŋmarisi wie ŋaai meena Naawen gbaŋka po dila po dila po la, ba ŋmarisi kama ayen ŋa sak ti ayen ti ta yiila. Be ka chichiiba ale Naawen gbaŋka wieŋa ale a te ti nyiŋbiiri ate ti baga a ta yiilaŋa de.
5 Naawen waai ale a te nuruba chichiiba ale a te ba nyiŋbiiri me wie po la, le basi ate nama baai ale a va Yeezu Kirisita la a boro ale noayeŋ ale chaab a tomsi a nyɛ wa nyeka
6 ate ni meena pa noayeŋ a te Naawen waai ale ka ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita Naawen ale wa ko la pimpauk.
7 Dila nyiŋ la, ase Yeezu Kirisita ale tuesi nama me dii la, nama me ni wanyi wanyi a tuesi chaab ate ku ta pimpauk a jam Naawen jigi.
8 Boan nyiŋŋa, ni basi ate m weeni sak ni ayen Yeezu Kirisita a chim ka Juuma tomteerɔ ayen ku sak ba ayen Naawen wensieŋa ale wa ale jam puulim dii dila po dila po wa ale ba kokpieŋsaŋa la, a sum jam chim ka wensie,
9 abe ku basi me ate baai ale kan daa Juuba la a te Naawen pimpauk wa jiirimu nyiŋ ase ti ale karim Naawen gbaŋka po dii ayen,
“M le maa bo ka nuru baai ale kan daa Juuba la po a te fi jiam,
a yi yiila a pak fi yonni.”
10 Ti ŋman pilim karim ka po ayen,
“Nama baai ale kan daa Juuba la, ni gum chaab ale nuru baai ate Naawen
lueri la ate ni meena maa chaab ta supeentik.”
11 Ti ŋman pilim karim ka po ayen,
“Nama baai ale kan daa Juuba la ni pak Nyɔnɔwa.
Waai meena tɛŋzuk de, ni te wa pimpauk.”
12 Naawen biisiteerɔwa Azaya me ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
“Jese ŋaaŋbiik le jam.
Naawen le zak wa zaani ate wa soa nuru baai ale kan daa Juuba la.
Bala me abe le ta yiila wa jigi kama.”
13 Naawen waai nyiŋ ate ni ta yiila la, le va ni siaka ale wa nyiŋ a basi ate ni boro ale supeentik nalimnyiini ale masim ate yiila ŋaai ate ni ta wa jigi la, le va Naawen Chiika pagrimu nyiŋ a chim a nyoro.
14 Mi dek abe seba chak kama, m suaata, ayen nama dek ka tuimmaŋsa tomka nyiini. Ni be ta sebika nalimnyiini kama a baga a te chaab sinsaga.
15 Alege gbaŋka de m nyini ka peelim a weeni ni wie ŋa gela nna ase mi a teeri ni ŋa wie kama ŋmani la. Dii nyiŋ la, ka Naawen ale te mu zula ŋaai ate mi an magsi ayen wa te mu
16 ate m chim Yeezu Kirisita tomteerɔ a tom a te nuru baai ale kan daa Juuba la. Ku a nyɛ ase m ka Naawen Puusika Yenni kpaŋŋa la a yaa a sak

nuru baai ale kan daa Juuba la Naawen wamaŋsaŋa ate Naawen Chiika nyɛ ate ba welema ate m yaa pa ba ase kaab ka la a te Naawen ate wa yaa siak a tuesi ba.
17 Be ka Yeezu Kirisita ale mi ale chim bunyiwa la nyiŋ ate mi ta kanjanta ale m le tom dii te Naawen la.
18 M be nyini ka peelim a biisi wa ŋaai nyiini ate Yeezu Kirisita pa mi tom la. Wa pa ka mi nyɛ ate baai ale kan daa Juuba la yegayega yaa siak va Naawen noai. Wa pa ka biik ale wie nyeka a te mi ate dila nyɛ.
19 Wa basi kama me ate m nyɛ wakperikaliik pagrisa ayen ku sak ayen m pagrimu nyini ka wala jigi. Be ka Naawen Chiika pagrimu nyiŋ ate nyaŋa de meena nyɛ. Dila nyiŋ la, zaani Jerusalem a nyiem a jam paari Ilirikum tɛŋka, mi sak Naawen wamaŋsaŋa meena a magsi chaab ale Yeezu Kirisita ate ŋa tagli ka jigi meena.
20 Mi kasim pii ka nyiŋ a poli ayen m sak Naawen wamaŋsaŋa juijui ate nuru an diem wom Yeezu Kirisita wie la. Boan nyiŋŋa, mi kan yaali ayen m deri zaani juijui ate nuru wa choa liŋ tom la a yaa deri piilim tom a cheŋ.
21 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,

“Baai ate nuruba an weeni wa wari a sak ba la,
ba le nya wa abe ba miŋ wa chak.”

22 Mi ale boro a tom tuini de la nyiŋ ale soa ate mi an baga a jam ni jigi ya.
23 M poom kasim pii ka nyiŋ ayen m jam alege nyɛ kpeeri. Alege yɔgyɔgla de ate jigi a ŋman ka jigini de po ate mi a tom la, ale m ale kasim a yaali nna yegayega ate ku paari bena dii choa ayen m jam nya ni la,
24 mi a poli ayen m le jam yɔgyɔgla de. Mi a yaali kama ayen m dan a cheŋ Supeeni tɛŋka m mobi a nya ni abe mi a taam. M dan goa ale ni maga dega ate ku masa, ni maa maari mu ate m baga cheŋ dula.
25 Yɔgyɔgla de m bo siuku po a cheŋ ka Jerusalem ayen m te Kirisita Tigini Demma ale bo dula la tiirim.
26 Boan nyiŋŋa, Kirisita Tigini Demma baai ale bo Masidoniya ale Akaaya la a poli kama nya ale ku nala ate ba yaa maa chaab a cheesi tiirim ayen m ta ga te Kirisita Tigini Demma baai ale ka niwoba a bo Jerusalem la.
27 Ka ba dek ale poli ayen ba nyɛ dila. Alege ku dan ka ku wensieŋa jigini, ku be a nyɛ ase ka pami ate ku a fe ayen ba tuni ba la. Nuru baai abe ale kan daa Juuba la, a nin maa nya Naawen Chiika boka po wieŋa ate Naawen a te Juuma la, ku a fe kama me ayen baai ale kan daa Juuba a maari baai ale ka Juuba.
28 Tuini de ate mi tara ayen m te ba ligraŋa la, m dan te ba a ga nueri, m le mobi nya ni diipo ate mi a taam Supeeni la.
29 M dan jam ni jigi, m seba chak kama ayen m le jam ale ka niaka nna yegayega a nyini Yeezu Kirisita jigi.
30 Mi a saalim ni m suaata ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita nyiŋ ale yaali kaai ate Naawen Chiika a te la nyiŋ ayen, ni maa je m jiaka a te mu ale wenpuusika.
31 Ni a puusi ayen baai ale bo Judia tɛŋka ate ba ka siaka ale Yeezu la ayen ba kan nyɛ wabiok m jigiya. Ni maa a puusi me ayen tuin dii ate m le tom te Jerusalem tɛŋka Kirisita bisaŋa la, ba le tuesi di nalimnyiini ale supeentik.
32 Ate Naawen dan maari abe m jam ni jigi ale supeentik nalimnyiini a goa ale ni a nya masim.

33 Naawen waai ale a bɩsi ate nuruba a boro ale suyɔgini la le boro ale
ni meena. Ku be a nyɛ dila.

16

1 Mi a yaali ayen m weeni a sak ni ka Fiibi ale ka waai la. Wa ka ti tɔa
Yeezu yonni nyiŋ. Wa ka Keŋkeriya Kirisita Tigini Demma maaro.
2 Ni ŋmasi yik wa a ta nalimnyiini ale ka Nyɔnɔwa ale soa wa. Ku ale
magsi ayen Kirisita Tigini Demma a nyɛ dii la ale nna. Ni a te wa maari
kaai meena wuu ate wa a yaali ni jigi la. Boan nyiŋŋa, wa me dek maa
maari nuruba ka nna yegayega. Wa maa maari mi me kama.
3 Mi a puusi Pirisila ale Akiila. Bala ale mi ale jam maa chaab a tom a
te Yeezu Kirisita.
4 Ba poom kasim jam gomsi ka ba dek a magsi ayen ba tagri mi zuk a
kpi. Mi a nyɛ ba jiam. Daa mi nyiini ale a nyɛ ba jiamɔa. Kirisita bisaŋa
baai meena ale kan daa Juuba la me a nyɛ ba jiam.
5 Puusi Kirisita Tigini Demma baai ale a nyɛ tuka ba yenni po la.
Puusi m dek doa maŋka Epanetus. Ka wala ale de niŋ a ta siaka ale
Yeezu Kirisita Asia po.
6 Puusi Mɛɛri, waai ale jam a tom nna yegayega a te ni la.
7 Puusi m Juu chaama Andironikus ale Juniyas baai ale jam maa bo likka
dɔkku po ale mu la. Tuimtomdɔma seba ba kama nalimnyiini. Ba de niŋ
a chim Kirisita bisa kama ale ge mi.
8 Puusi Ampiliyatus waai ate m ta yaalika ale wa la, dii nyiŋ la wa ka
Kirisita biik.
9 Puusi Yurubanus waai ate ti jam a tom Kirisita tuimaŋa ale chaab la.
Mi a puusi m dek doa maŋka Sitakus.
10 Puusi Apeles waai ale sum va Yeezu Kirisita la. Puusi Arisitobulus
dɔkdemma a te mu.
11 Puusi Ayerodiyan m Juu choawa. Mi a puusi baai ale chim Kirisita
bisa a bo Naasisus yenni po la.
12 Puusi nipooma de, Turufina ale Turufosa baai ale a tom nna yegayega
a te Nyɔnɔwa la. Mi a puusi ti dek tɔawa Perisis waai me ale jam a tom
tuima nna yegayega a te Nyɔnɔwa la.
13 Puusi Arufusi waai ale kan ta choa ale wa ale a tom dii a te Nyɔnɔwa
la. Puusi wa mawa waai ale a nyɛ mi jigi ase m ka wa dek biik la.
14 Puusi Asinkiritus ale Filegon ale Yemes ale Paturobasi ale Yemas ale
Kirisita bisaŋa ale boro ale ba la.
15 Puusi Filologus ale Juliya ale Neriyas ale wa tɔawa ale Olimpas ale
Kirisita be sii meena ale boro ale ba la.
16 Ni puusi chaab nalimnyiini. Kirisita Tiŋŋa meena demma dela jigini
a puusi ni.
17 Mi a yaali ayen m weeni ni m suaata ayen, ni kpesi ni dek a ŋmasi a
nya ate ni nya nuru baai ale a nyɛ ate nuru bɔari a poori chaab tɔgatɔga
ale a basi ba siaka la. Nuru bala chaab me a sak ka sinsak ŋaai ale kan a
va sinsak ŋaai ate nama poom zamsi la. Ni kan pa ni dek a gum ba po.
18 Dii nyiŋ la, nuru bala chaab a kan tom a te ka Yeezu Kirisita ti
Nyɔnɔwa, alege ba a tom ka tuim ŋaai ate ba le nya deka ku po la. Ba
pa ka noakpaam a biisi a paasi nuru baai ale poom kan maa seba wie
noai po la.
19 Waai meena seba kama ayen ni siak a te ka Naawen wamaŋsaŋa ale
a biisi dii la. Nyaku de abe basi kama ate m sui peenti ale ni. Mi a yaali

kama me ayen ni ta yam ale wie ŋaai ale nala la, alege ni kan poom maa seba wie ŋaai ale ka wabaata la, noai po.

20 Naawen waai ale a basi ate nuruba a boro ale suyɔgini la, le kaasi Sitaana pagrimu yɔgyɔgla de ate ni va wa zuk a taam.

Ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita niaka bo ale ni.

21 Timoti, waai ale mi ale a tom ale chaab la, a puusi ni. Lusiyas ale Jeesin ale Sosipeeta m Juu chaama a puusi ni.

22 Mi Tetiyas waai me ale ka Kirisita biik ate Pɔɔl yik ŋmarisi gbaŋka de la a puusi ni.

23 Gayus, a puusi ni. Mi Pɔɔl a goa ka wala yenni. Kirisita Tigini Demma abe a nyɛ tuka ka wala yenni. Erasitus waai ale a nya tɛŋka ligraŋa zuk la a puusi ni. Ti suoku Kuwaritos me a puusi ni.

24 Ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita niaka bo ale ni meena. Ku be nyɛ dila.

25-26 Ku a fe kama ayen ti te Naawen pimpauk boan nyiŋŋa, wa a te ni ka pagrim, ase mi ale nuruba ba chaab sinsaŋŋa po ate ti nyiem a sak nuruba Yeezu Kirisita wie ayen wa te ti pagrim dii la. Sinsaŋŋa de a liŋ jam suk kama. Alege yɔgyɔgla de, ŋa nyini ka peelim. Naawen ale jam basi ate ŋa suk beni nna yegayega. Alege yɔgyɔgla de wa, waai ale boro taam wuu la, weeni ka nuruba ayen ba tɔk lagri wa biisiteerɔma ale ŋmarisi dii la kiri. Wa basi kama ayen tɛŋzuk de meena a seba ŋa ate ba ta siaka ale Yeezu abe ba va wa noai.

27 Naawen waai nyiini ale ka yam nyɔnɔ wie meena po la, ku a fe kama ayen a ta va Yeezu Kirisita nyiŋ, ti a te wa pimpauk daa meena wuu. Ku be nyɛ dila.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Liŋ A Ŋmarisi A Te KORINTI DEMMA La

1 Gbaŋka de a nyini ka mi Pɔɔl waai ate Naawen a wi mu ale wa
dek yaalika ayen m chim Yeezu Kirisita tuimtomdɔ la, ale m Kirisita biik
choawa Sositenisi jigi.
2 M ŋmarisi a te ka nama baai ale ta siaka ale Naawen a bo Korinti tɛŋka
la, ate Naawen a gaari ni ayen ni chim wa nuru welensa la, ale baai ale a
tu chaab jigi meena a puusi a wi Yeezu Kirisita waai ale ka nama ale tama
meena nyɔnɔ la yonni la.
3 Mi a puusi a te Naawen kama ayen wa niak ni a be wa te ni suyɔgini.
4 M be kasim a te Naawen waai ate mi va la jiam kama a te ni, dii nyiŋ
la, wa le va Yeezu Kirisita nyiŋ a niak ni la.
5 Nama ale Yeezu ale ka bunyi la, Naawen basi kama ate ni jigsi ale
ŋanta meena, a gum chaab ale biik ale sebika.
6 Yeezu Kirisita wieŋa ate ba sak ni la, ni ta siaka ale ŋa kama nna pagri
pagriga,
7 dila nyiŋ ni an jok niaka ale magdek me, ase ni ale a limsi da dii dai
ate Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ale sak wa pagrimu ale ka dii la.
8 Wa be le basi ate ni siaka a pagra a ta ga paari kpeglimka, ate wa kan
bo a mini ni dai dii dai ate wa le bu tɛŋka demma meena buusa la.
9 Ti seba chak kama ayen Naawen ale nyɛ dii meena ate wa weeni ayen
wa ale nyɛ la. Wala abe le wu ti ayen ti chim bunyi ale wa Biika Yeezu
Kirisita waai ale ka ti nyɔnɔ la.
10 Mi a yaali ayen m weeni m Kirisita be chaama, Yeezu yonni nyiŋ, ayen
ni ta noai yeŋ ate ni ka poori chaaba. Ni gum chaab ale popola yena,
11 dii la Kolo yenni dem ale lagri weeni sak mu, ayen ni kasim ta ka
nampaga ale chaab.
12 M be ale a weeni dii la ale nna, ni kasim a biisi ka fi noai, fi noai. Ba
gela ayen ba va ka Pɔɔl, ba gela ayen ba va ka Apolos, ba gela ayen ba va
ka Piita, ba gela me ayen ba va ka Kirisita.
13 Ku be a dan ka dila, daa Kirisita nyiini ŋman ni nama nyɔnɔ ate mi
va. Ni a nyɛ nna ase Kirisita ma a piisi kama daa wanyi la. Ba an kpi daa
mi Pɔɔl jabarimu zuk ni wabaataŋa nyiŋa. Ba be an te ni soka ase ka mi
ŋaaŋviiriba la.
14 Mi a nyɛ Naawen jiam kama m le kan te ni waai soka la, alege ka
Kirisipus ale Gayus ate mi a te ba soka.
15 Dila nyiŋ ni waai a kan baga a weeni ayen ba te ni soka ase ka mi
ŋaaŋviiriba la.
16 M le baŋi, m te Setefanas ale wa dɔkdemma soka me, alege mi an
baga a teeri waai ate m te wa soka.
17 Yeezu Kirisita an tom mu ayen mi a te ka nuruba soka. Wa tom mu
kama ayen m mooli wa wamaŋsaŋa a te nuruba, abe m kan mooli ŋa a
va nurubiik yammɔa ate Yeezu Kummu jabarimu zuk a chim kinla.
18 Baai meena abe ale be Naawen siuku la, a poli kama ayen Kirisita
kummu jabarimu zuk wieŋa ka kinla, alege tama baai ale nya varibasika
la, ŋa ka Naawen pagrim ti jigi.
19 Ba jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po weeni ayen,

“Naawen ale basi ate baai ale a weeni ayen ba ka yam nyam la, yammu a chim kinla,
abe wa sak me ayen nurubiik yammu ale miŋka meena ka kiriya.”
20 Dila nyiŋ la, tɛŋka de yam nyamma, ale gbaŋ sebirima, ale nampaga
nagrisa a ka wamaŋa a weeni a magsi chaab ale Naawen pagrimu ale wa
yammu. Naawen abe a sak kama ayen tɛŋka de demma yammu ka betta
yam.
21 Naawen abe ka yam nyɔnɔ, ate wa yaa basi ayen nuruba a kan baga
a pa ba dek yam a seba wa. Wa nyɛ dila kama ayen wie ŋaai ate tama a
mooli ate nuruba a weeni ayen betta wie la, wa va ŋala a vari baai ale ta
siaka la a basi.
22 Juuma abe a yaali ka wakperikaliisa nya ka. Baai ale kan daa Juuba
la a yaali yam.
23 Alege tama a mooli ka Kirisita kummu jabarimu zuk wie. Wieŋa de
chim ka leeta Juuma jigi alege chim kinla baai ale kan daa Juuba la jigi.
24 Baai ate Naawen a wi ayen ba chim wa nuruba la, a mooli ka Kirisita
wie, dii la wa ka waai ale a sak Naawen pagrimu ale wa yammu ale ka dii
la
25 Wari dii ate nuruba a poli ayen di ka betta Naawen jigi la, di gaam
nurubiik yam kama. Di me ate nuruba a poli ayen di ka wobsum Naawen
jigi la, di pagra a gaam nurubiik pagrim kama.
26 M suaata, ni teeri ni le jam ka nuru baai chaab alege ate Naawen a wi
ni la. Nurubiik popola po ka ni maga ale jam ti yam yaase pagrim a yaase
ba ta wie ya.
27 Naawen a potim lueri ka baai ate tɛŋka demma a pa a chim betta la
ayen wa sak yam nyamma ayen ba sum ka yammɔa. Wa be ŋman lueri
ka baai ate tɛŋka demma a nya ba ase niwoba la ayen wa sak pagrɔma
ayen ba sum ka pagrimɔa.
28 Baai me ate tɛŋka demma an pa ba a chim nuruba dek la, Naawen a
lueri ka bala, ayen wa sak baai ate tɛŋka demma a poli ayen ba ka nuruba
dek la ayen ba sum daa nuruba dek.
29 Ate dila nyiŋ nuru kan baga a nak sunum Naawen jigi ya.
30 Naawen a basi kama ate ti chim bunyi ale Yeezu Kirisita. Kirisita nyiŋ
ate Naawen a basi ate ti ta yam, ale yuarisi a magsi ale wa dek, ale basi
ate ti chim wa nuruba, ale vari ti ti wabaata po a basi.
31 Ba be jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama ayen, “Waai a dan a yaali
sunum nakka, wa a nak wa ale nyɔnɔwa ale ka dii ale chaab la nyiŋ.”

2

1 M suaata, mi ale jam ni jigi ayen m mooli Naawen wensie wie ŋaai ate
yɔgyɔgla de ti yaa seba la, mi an biisi wie ŋaai ale pagra ale ni miŋ ka.
2 M be ale jam bo ale ni la, mi a poli kama ayen m kan sak wayoŋ a
gaam Yeezu Kirisita wie ale wa kummu jabarimu zuk wa.
3 M nyiŋka kasim jam a gok nna ase m yɔgsa ale wobsa kama a.
4 Naawen wieŋa ate m sak ale mooli la, mi an pa nurubiik yam ayen m
paasi yik ni, alege m biika a sak ka Naawen Chiika pagrimu ale ka dii la.
5 Dila nyiŋ la, daa nurubiik yam ale basi ate ni ta siaka ale Yeezu, alege
ka Naawen pagrim nyiŋ.
6 Ti be a mooli ka yam wie a te baai ale a miŋ Chiika wensie wieŋa la.
Alege daa tɛŋzuk de yammɔa yaase baai ale ta kpaŋta tɛŋzuk de la. Ba za
ba jam a jok ba pagrimu kama.

7 Yammu de ate ti a sak la, ka Naawen yam susugi dii ate wa pa suk ale
nurubiik la, alege Naawen poli ayen wa ale pa sak ti alege a nyɛ tɛŋka
meena.
8 Tɛŋzuk de kpaŋŋa waai a ze yammu de. Ba dan seba kama, ba a ti an
kpi Yeezu waai ale ta Naawen zulaŋa la jabarimu nyiŋ ŋa.
9 Ba jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama dila po dila po ayen,
“Dii ate nuruba an nya la, ba abe an wom la,
ba abe an poli ayen di ale baga a nyɛ la,
dila dek ate Naawen a gomsi a magsi baai ale a yaali wa la.”
10 Naawen yaa abe va ka wa Chiika jigi a pa wa susugini de a sak ti. Dii la
Chiika a seba wari meena kama ale Naawen popola po meena.
11 Nuru waai an baga a seba wa choa popola, alege ka nuru wala dek
Chiika ale seba. Ku be ka dila ate waai an baga seba Naawen popola, ka
Naawen Chiika nyiini ale seba wa popola.
12 Ti abe a miŋ tiirim tii ale nyini Naawen jigi la kama, dii nyiŋ la, wa an
te ti Velinvendika chiiga, alege wa te ti ka wa dek chiika.
13 Dila nyiŋ la wie ŋaai ate tama a biisi la, daa nurubiik yam wie, alege
ka wie ŋaai ate Chiika a sak ti la, ate ti a weeni ŋa kiri a te baai ate Chiika
a bo ale ba la.
14 Nuru waai ate Chiika an bo ale wa la an baga a tuesi tiirim tii ale a
nyiini Naawen Chiika jigi la. Nuru wala choa an baga a miŋ ŋa, dii la ŋa
ka betta wa jigi. Be ka Chiika nyiŋ ate waai baga a miŋ ŋa kie.
15 Waai me ate Naawen Chiika a bo ale wa la, a baga a miŋ wari meena
kiri kama, alege nuru waai an baga a bo wa buusa.
16 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po, dila po la ayen,
“Ka wana ale seba Naawen popola?
Ka wana abe le wa baga a sak wa?”
Be ka tama ale baga a miŋ Kirisita ale a poli dii la.

3

1 M suaata, mi jigi togni, m kan baga a sak ni ase baai ate Naawen Chiika
a bo ale ba la. Alege m le sak ni ase ka baai ale ta tɛŋka de wie popola la.
Ni a nyɛ nna ase ni ka baai ale diem piilim a bo wein siuku po la.
2 M jam a te ni ka biisim ayen ni a nyu, dii la, ni an jam baga a de
ŋandiinta, ni be an poom diem baga a dek.
3 Nama ale a de nyuri ale chaab ale a nak nam paga ale chaab la a sak
kama ayen ni nyeka a nyɛ ase ka baai ale kan daa Kirisita bisa la.
4 Ni ba gela ayen ni a va ka Pɔɔl, ba gela ayen ba a va ka Apolos. Ni
nyeka a nyɛ nna ase ka baai ale kan daa Kirisita bisa la.
5 Dila la mi ale Apolos ka bana? Tama ka Naawen tomteerɔba, baai nyiŋ
ate nama a ta siaka ale Yeezu. Nyɔnɔwa ale te tama wanyi, wanyi tuim
ŋaai la ate ti a tom.
6 Mi tuimaŋa ate mi a tom dula la a nyɛ ase m bori ka ŋanta la, ate
Apolos tuimaŋa a nyɛ ase wa a zaŋti ka ŋantaŋa la, alege ka Naawen ale
basi ate ba a chim.
7 Be daa waai ale bori la yaase waai ale zaŋti la ale wariya, alege ka
Naawen, dii nyiŋ la wa ale basi ate ŋantaŋa a chim.
8 Waai ale bori la ale waai ale zaŋti la ka bunyi, alege Naawen ale tuni
ba a magsi chaab ale ka ba ale tom dii la.
9 Tama meena ka baai ale gum chaab a tom a te Naawen, ni abe a nyɛ
ase ka kaduk la, ate Naawen a tom du, ale a nyɛ me ase yeri la ate Naawen
a se.

10 Yam buui ate Naawen a te mi la, ate mi baga a tom ase seero maŋ la,
a se nyubini ate nuru yoŋ a yaa se nyubini zuk. Alege waai meena a kpesi
wa ale a se dii la.
11 Dila nyiŋ Naawen abe poom a te ti Yeezu Kirisita kama ase nyubi la,
ate nuru kan ŋma se nyubi di choa.
12 Nyubini de zuk nuru baai tuima a za ŋa a nyɛ ase ka ligmɔniŋ ale
kpana ale tintana ŋaai ale a nyagsi ate bolim a kan baga a de la, ba gela
tuima a za ŋa a nyɛ ase daata, ale wuuta ale kinka ate bolim a baga a de
la.
13 Ba ale nya waai meena tuima nalim ka dai dii dai ate Yeezu a za wa
lak a sak la. Dai dila danni wa le basi ate ka bolim a chamsi waai meena
tuima, a sak ŋa nalim ale ka dii la.
14 Naawen ale tuni waai ate wa tuimaŋa bolimu an baga a de kaasi la.
15 Alege waai tuima ate bolimu a de a kaasi la a kan nya tutuna, alege
bolimu a kan de wa dega ate ku a nyɛ nna ase ba vari wa bolimu po a basi
la.
16 Ni a nyɛ ase ka dɔk ate Naawen a soa la, ate wa chiika a boro la.
17 Dila nyiŋ waai abe dan kaasi dɔk kuui ate Naawen a soa la, Naawen
ale kaasi wa. Naawen nyiini ale soa wa dɔkku, nama abe le wa dɔkku.
18 Waai abe kan paasi wa dega, nuru a dan bo ni po a poli ayen wa ta
yam tɛŋ ka de zuk, wa be chim beruk ate wa baga a ta yam.
19 Dii ate tɛŋzuk demma a pa a chim yam la ka betta Naawen jigi, ase ba
ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, “Naawen a pa ka yam nyam nyeka
a yik ba”.
20 Ba ŋman pilim ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, “Nyɔnɔ wa a seba
ayen yam nyamma popolaŋa ka kiriya.”
21 Dila nyiŋ waai a kan a kuulimu, nuruba ale a tom dii ya. Ku meena a
te ka nama nyuenta.
22-23 Pɔɔl ale a Apolos a le a Piita a tom a te ka nama. Tɛŋzuk de yaase
nyuvunni de yaase kum yaase yɔgyɔgla de yaase chum po, ni an magsi
ayen ni chim ŋa de yomma, ka nama ale soa ŋa de meena ate Yeezu me a
soa nama ate Naawen me a soa Yeezu.

4

1 Ni meena abe a nya tama ase Yeezu tomteerɔba la, ate ta siuk a mooli
Naawen wensie ŋaai ale kan jam nyini peelim la.
2 Dii ale magsi ayen tomteerɔ a ta la ale wa ta siaka ale wa nyɔnɔwa
tuima jigi.
3 Alege mi jigi, mi niŋ ka ale ni nin a bo mi buusa yaase waai a nin bo
m buusa. Mi dek an poom a bo m dek buusa.
4 Mi dek a ze wa kaasuŋ kuui ate m tom, alege kula a kan sak ayen m
sum ze. Nyɔnɔwa ale waai ale wa a bo m buusa.
5 Dila nyiŋ ni be kan bo waai buusa alege ate ku danni a paari. Nyɔnɔwa
a dan jam wa ale wa bo buusaŋa, abe wa lak wa susugi ŋaai meena ale
bo nuruba popola po ale ba suniima po la a sak ate waai meena a yaa nya
pimpauk kuui ale magsi ayen wa nya la.
6 M suaata, nama nyiŋ ate m pa mi dek ale Apolos a magsi ayen ni baga
a miŋ dii ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po la. Ni be kan pa zula a te
nuru m wa ale kan pa m wa a chim jaabɔa.
7 Ka wana ale basi ate fi gaam fi chaaba? Daa Naawen ale te fi jaab buuri
meena ate fi ta la? Dila la, fi ale nyɛ ka se a kuulim ase fi ale ta jaab buui
meena la daa Naawen ale te fu la?

8 Ni be poom a deri jigsi kama a ta yegayega a de? Ni poom a deri chim
ka nalima alege tama? Mi a yaali ayen ni dan chim ka nalima nna ate ti
de naamu ale ni.
9 Mi abe a poli kama ayen Naawen a te ti ka tomteerɔba tuini ase nuru
baai ate ba bo buusa a mini ba ayen ba ko ba la, ate nurubiik meena tɛŋka
po ale sabiiloma a nya ti.
10 Kirisita abe le soa ti la nyiŋ tama a nyɛ ase ka betta la, alege nama a
chim yam nyam Kirisita nyiŋ. Tama wobsa kama alege nama a pagra. Ba
a zuli ni kama alege kan zuli tama.
11 Yɔgyɔgla de nna, kom ale nyanyuila ale kasim ta ti, ti gataŋa a cheeri,
te ka yeri a goa, nuruba a nak ti me,
12 ti abe a tom ka nna yegayega ayen ti baga a nya a de. Nuruba a dan
ka te ti, tama a niak ba kama. Ba dan a namsi ti ti a chiibi kama.
13 ba a dan biisi ti a kaasi, ti a tulisi ba ale ka wamaŋsa. Ti yaa nyɛ ka
nna se yaata la a ta jam paai yɔgyɔgla de.
14 M kan ŋmarisi gbaŋka de ayen m pa ni nyo ka chivie po, alege ka m
basi ate ni miŋ ase m dek bisa a te mu a yaali la.
15 Ni be a dan poom a ta sinsak sagrɔba tusidi, ni ka da ko bori ya. Mi
chim ka ni ko Yeezu Kirisita nyiŋ m le mooli Naawen wanni ate ni a ti ni
nya varibasika la.
16 Mi a saalim ni, ni a nya mi nyeka a va.
17 Ku de nyiŋ ate mi a tom Timoti waai ale a nyɛ ase m biik la ni jigi. Wa
ka waai ate m mariŋ wa. Wa ale teeri sak ni mi nyeka ale Yeezu ale ka dii
la. Dila a te ma a sak Kirisita bisa ale tigsi bo jigi meena la.
18 Ni ba gela a ta ka kanjanta dii nyiŋ la, ni a poli kama ayen m kan jam
ni jigi ya.
19 Dan ka Nyɔnɔwa yaalika m ni jam ni jigi ate baga a seba ase ka
kanjanta nyamma de pagrim nyiŋ yaase ka noai po biik.
20 Ba a nya Naawen Naamu ka nuruba nyeka po da ba biik po.
21 M dan cheena ni jigi, m jam ale fiŋ ya m jam a sak jiirim ale yaalika?

5

1 Yɔgyɔgla de m wom kama ayen nipɔk yaalik tuima ale bo le sunsuŋ a
bie nna yegayega ate baai ale kan daa Kirisita bisa la a kan nyɛ. Ba weeni
mu kama ayen nuru ale a goa ale wa ma ŋaaŋchoa.
2 Dila nyiŋ la ni ni nyɛ ka se a ta kanjanta, ni magsi ni a kum wanni de
nyiŋ kama, abe ni yeeri nuru waai ale nyɛ wanni de choa la ni sunsuŋ.
3-4 M yalima ale ni kama alege m popola po ku a nyɛ ase m bo ale ni
kama la, ku be le a nyɛ ase m bo ale ni la, Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita yoi nyiŋ
mi poom a bo waai ale tom wa bioku de la buusa kama. Ni abe le a tu
chaab ate m popola po ku a nyɛ ase mu a tu ale ni la ate ti Nyɔnɔwa Yeezu
pagrim a bo ale ti la,
5 ni basi wa a te Sitaana a kaasi wa nyiŋka ate Nyɔnɔwa a dan pilim jam
abe wa vari wa chiika a basi.
6 Ni kunkuulimaŋa an nala. Ni seba ayen dabinta magdega ale a basi
ate boroboruk a fuusi.
7 Dila la ni be yeeri ni wabaataŋa ale a nyɛ ase dabin kpagsa la a basi
ate ni chim nuru welensa. Ate ni yaa be a nyɛ ase boroboruk ate ba an
pa dabinta a nyoro la. Ni abe ale ka dii la ale la, dii nyiŋ la Yeezu ti
Gaambasika pabiika a kpi kama a te ti.
8 Ni be basi ate ti de Gaambasika Tigini ale welensa ale wensie, ku la
a nyɛ ase ka boroboruk ate ba an pa dabinta a nyoro la. Ni kan te ti ta

wabaata ale gaasa, ku la a nyɛ ase ka boroboruk ate ba pa dabinta a nyoro la.
9 Gbaŋ kaai ate m ŋmarisi a te ni la, m weeni ayen ni kan pai ni dek a gum nidɔa yaalisa ale nipɔk yaalisa po.
10 M kan weeni ka baai ale kan daa Kirisita bisa a chim nidɔa yaalisa ale nipɔk yaalisa la, yaase wa a yaali nuruba ŋanta la, yaase zueba la, yaase ba a kaab bogta la. Ni dan kan pai ni dek a gum ba po, se ni yeeri ni dek tɛŋka zuk.
11 Mi a weeni kama ayen ni kan pai ni dek a gum waai ale a wi wa dek ayen Kirisita biik alege chim nidɔa yaalik yaase nipɔk yaalik, yaase wa a yaali nuruba ŋanta, yaase wa a kaab bogta, yaase wa a velim a te nuruba, yaase wa chim da bugrik, yaase zue. Ni kan poom kali a de ŋandiinta ale nuru wala choa.
12-13 Ku da mi tuini ayen m bo baai ale kan daa Kirisita bisa la buusa. Naawen ale wa bo ba buusa. Alege nama a kan bo ni ale baai ale gum chaab la buusa? Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii la, “Ni yeeri nuru bioku ni sunsuŋ”.

6

1 Ase ni waai a dan ta biik ale wa Kirisita biik choa, ku a magsi ayen ni ta cheŋ boteerɔ baai ale kan da Kirisita bisa la jigi, alege kan basi ate Naawen nuru welensa a biisi biika a niak chaaba?
2 Ni seba kama ayen Kirisita bisa ale ba bo tɛŋka demma meena buusa. Ni be dan a bo tɛŋka demma meena buusa, ni baga a biisi wa fiisa a niak chaab kama.
3 Ni ŋman seba kama ayen tama Kirisita bisa ale ti bo sabiiloma buusa. Dila nyiŋ la ti baga a biisi wa fiisa a niak chaab kama.
4 Nuruba ni po a dan ta biika de choa ale chaab, ni a yaali ayen ni basi ate ka nuru baai ate Kirisita bisaŋa a kan zuli ba la a biisi biika ate ba niak chaaba?
5 Ku magsi chivie ale ta ni kama, yam nyɔnɔ a ka ni sunsuŋ ate Kirisita bisa a dan ta wari ale chaab abe wa yik ba a niak chaaba?
6 Kirisita biik a kan ta wa choa a cheŋ boteerɔ baai ale kan da Kirisita bisa la jigi ate ba a bo ba buusa.
7 Ni be ale ta chaab a cheŋ boteerɔ baai ale kan da Kirisita bisa jigi la a sak kama ayen ni kan nyɛ ase Kirisita bisa la. Ku ale zunchoŋ ase ni a nin basi ate nuru yonta a nyɛ ni a kaasi. Ku ale zunchoŋ ni a nin basi ate nuru yonta a vari ni ŋanta.
8 Alege ni goanti nyɛ ka chaab a kaasi ale a vari chaab ŋanta.
9-10 Ni be seba ayen gaasa nyam a kan maari de Naawen naamu. Ni be seba ku de chak, ayen nidɔa yaalisa ale nipɔk yaalisa yaase baai ale a kaab bogta, yaase kaboŋ nyeerisa, yaase nidɔa baai ale a goa ale chaab, yaase zueba, yaase butuem nyam, yaase dabugirisa yaase baai ale velim a te nuruba, yaase baai ale a vari nuruba ŋanta, ba de waai a kan maari a de Naawen naamu.
11 Ni ba gela a be jam a nyɛ ka wieŋa de. Alege Naawen a sugri ni wabaataŋa ate ni yaa chim nuru welensa, ale chim wayɔrisima nyam Nyɔnɔ Yeezu Kirisita nyiŋ ale Naawen Chiika nyiŋ.
12 Nuru waai a baga a weeni kama, ayen, “Wa baga a nyɛ wari meena ate wa yaali la kama.” Alege daa wari meena ale a maari. Nuru baga a weeni kama ayen mi baga a nyɛ wari meena ate mi a yaali la kama, alege mi a kan siak ate jaab buui a basi ate mi a chim wa yomma.

13 Nuru waai me ale weeni ayen, ŋandiinta ale soa poi, ate poi me a soa
ŋandiinta. Alege Naawen ale jam kaasi ba la meena. Ku an magsi ayen
waai a pa wa nyiŋka a tom nidɔa yaalik ale nipɔk yaalik tuima alege ka
wa pai a tom a te Nyɔnɔwa dii la Nyɔnɔwa ale soa nyiŋka.
14 Naawen ale basi ate Nyɔnɔwa Yeezu a yiti kum po, wa be le basi ate
tama me yiti kum po ale wa pagrimu.
15 Nama ze ayen ni nyiŋsaŋa ale Kirisita nyiŋka ka bunyi? Mi a kan basi
ate mi nyiŋ ka ate Yeezu soa la ale nidɔa yaalik nyiŋ a chim bunyi. Kula a
kan baga a nyɛ.
16 Ni be sum seba ayen waai ale a goa ale nidɔa yaalik la, ka bunyi ale
wa. Ase ba ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po la, “Bala ba yeri wa yaa
chim ka bunyi.”
17 Nuru waai ale Nyɔnɔwa ale a chim bunyi la, ka bunyi ale Chiika.
18 Ni basi wa nidɔa yaalik ale nipɔk yaalik tuima. Wabiok meena ate
nuru a tom la a ka wari a nyɛ ale wa nyiŋka, alege nidɔa yaalik ale nipɔk
yaalik tuimaŋa, fi a tom a kaasi ka fi dek nyiŋka.
19 Ni abe seba me ayen ni nyiŋsaŋa a nyɛ ase ka dɔk a te Naawen Chiika
la, waai ate Naawen a te ate wa bo ale ni. Nama abe m soa ni dega ka
Naawen ale soa ni.
20 Naawen a da ni kama a tuni. Ni abe pai ni nyiŋsaŋa a tom a te Naawen
pimpauk.

7

1 Yɔgyɔgla de mi a yaali ayen m biisi ka wie ŋaai ate ni ŋmarisi a te mu
la wie.
Ku nala kama ase nuru a nin kan ta wari a nyɛ ale nipooba.
2 Alege nidɔa yaalik ale nipɔk yaalik tuimaŋa yegayega ale boro la nyiŋ
nuru meena a ta wa dek pɔk, abe nipɔk meena a ta wa dek chora.
3 Nidɔa meena abe nyɛ wa ale magsi ayen wa nyɛ dii ase chora la, abe
nipɔk meena me a nyɛ wa ale magsi ayen wa nyɛ dii ase nipɔk la ate ku
niak ba meena.
4 Nipowa an soa wa nyiŋka alege ka wa chorowa, chorowa me an soa
wa nyiŋka alege ka wa powa.
5 Ni abe kan gaari chaaba, nin ka ni a nin nyɛ noai yeŋ ayen ni gaari
chaab a puusi a te Naawen, alege kula ŋaaŋ nyiŋ ni ŋman gum chaab ate
Sitaana a kan ta nyɛ nyaka a jam ni jigi ya, ase ni a nin kan baga a chiibi
ale chaab goomɔa.
6 Mi a kan fe ni kama alege ka sinsaga ate mi a sak ni.
7 Dan ka mi nyiini mi a ta weeni ayen ni meena a nyɛ ase ka mi la, alege
Naawen a te waai meena ka tiirim, m wa wa tiirim, m wa me wa tiirim.
8 Yɔgyɔgla de mi a yaali ayen weeni baai ale kan ŋman ta pooba ale baai
ale kan ŋman ta choroba la ayen ku nala kama ale ba ale deri boro dila
ase mi la.
9 Alege waai a dan kan baga a chiibi, wa abe faari nipɔk yaase wa yali
chora, kula ale zunchoŋ a gaam koarisa ale a de fu.
10 M ta ka sinsaga, ŋa abe daa mi dek sinsaga ayen m te baai ale ta pooba
ale choroba la, ayen nipɔk a kan basi wa chora,
11 alege wa abe dan basi wa chorowa, wa abe kan yali, yaase wa ŋmani
wa chorowa jigi, abe nuru waai a kan yiak wa powa.
12 M ta ka sinsaga me, ŋa da Nyɔnɔwa sinsaga ayen m te ni, ayen Kirisita
biik kaai pɔk a dan kan daa Kirisita biiga alege ate nipowa a siak ayen wa
a bo ale wa, wa kan yiak wa.

13 Nipɔk waai me a dan ta chora ate wa daa Kirisita biiga alege ate
nidɔawa a siak ayen wa a bo ale wa, wa kan basi wa.
14 Dii la chorowa waai ale kan daa Kirisita biik la a mɔata Naawen kama
wa ale bo ale wa powa la nyiŋ, powa me waai ale kan daa Kirisita biik la
a mɔata Naawen kama wa ale bo ale wa chorowa la nyiŋ. Dan ka daa di
bisaŋa a kan chim be welensa, alege ku ale ka dii la ba ka be welensa.
15 Alege ba waai dek ale kan daa Kirisita biik la a daa yaali ayen wa basi
m wala, wa baga a basi kama. Ku de po chorowa yaase powa baga a lueri
kama, Naawen a wi ni kama ayen ni boro ale suyɔgini.
16 Nama ze ayen powa nyiŋ wa chorowa ale baga a nya varibasika, yaase
chorowa nyiŋ wa powa ale baga a nya varibasika.
17 Nuru meena abe boro a magsi chaab ale Naawen ale te wa tiirim buui
la, ale wa ale jam ka dii alege ate Naawen a wi wa la. Juijui meena ate
Kirisita bisa a tu la mi ale a sak ba dii la ale la.
18 Nuru waai a dan gebi wa yoari alege a chim Kirisita biik wa kan weeni
ayen wa duisi a basi, waai abe dan kan gebi ya wa kan weeni ayen wa gebi.
19 Nuru a gebi wa yoari yaase wa an gebi ya ku daa wari ya, dii ale nyɛ
wari yegayega la ale fi a zuli Naawen sinsaŋŋa.
20 Waai meena abe ale jam ka dii alege ate Naawen a wi fu la, be kan
tagri.
21 Fi jam ka yomma alege ate Naawen a wi fu la? Kan te ate ku a daani
fu. Fi abe dan baga a nya siuk a kan ŋma chim yomma be pai siuk kula a
tom.
22 Waai ale ka yomma ate Nyɔnɔwa a wi wa la a ŋman daa yomma, siuk
kula po waai me ale kan daa yomma ate Nyɔnɔwa a wi wa la a yaa chim
ka Nyɔnɔwa yomma.
23 Naawen a da ni kama a tuni, dila nyiŋ la ni ŋman daa nurubisa
yomma.
24 M suaata, waai meena a be va Naawen ase wa le jam ka dii alege ate
wa wi wa la.
25 M ka sinsaga a nyini Nyɔnɔwa jigi a magsi chaab ale gbaŋ kaai ate ni
ŋmarisi a te mu baai ale kan ta nipooba la wari ya, alege mi a yaali ayen
m weeni ni ale m dek popola. M be ka waai ate Nyɔnɔwa a ta jiirim ale
mu ale mariŋ mu.
26 Ti dan nya ku ya le kasim tua dii nna yegayega la, mi a poli ayen nuru
a dan deri boro dila ku le zunchoŋa.
27 Fi ta nipowa? Be kan yiak wa. Yaa fi ka nipowa? Be kan ŋman faari.
28 Alege fi dan faari nipɔk, fi an nyɛ wabiowa, nipɔk waai me ale kan yali
la a dan yali wa an nyɛ wabiowa. Alege baai ale ta nipooba yaa choroba
la a ta ka daani ka nna yegayega. Mi abe a yaali ayen m kasi ni ka daani
ka de po.
29 M suaata, mi a weeni ni ku de kama dii nyiŋ la ti yaa le bo da ŋaai
po la an soa dii ya. A ta nyini yɔgyɔgla de a cheŋ baai ale ta nipooba abe
boro nna se ba an poom faari nipooba la.
30 Baai ale a kum la abe a nyɛ nna se niniga a ka ba la. Baai ale a la la
abe a nyɛ nna se ba sue an peenti la. Baai ale a da ŋanta la abe a nyɛ nna
se ŋantaŋa daa ba ale sum soa la.
31 Baai me abe le ta tɛŋka de zuk ŋanta la abe a nyɛ nna se ba ka jaab
la. Ale tɛŋka de ase ka, ale ka dii yɔgyɔgla de nna, a za ka taam kama.
32 M kan yaali ayen ku de a daani ni. Nuru waai ale kan ta nipɔk la niŋ
a bo ka Nyɔnɔwa tuimaŋa jigi, dii nyiŋ la wa a yaali ayen wa a nyɛ ate ka
Nyɔnɔwa sui a peenti.

33 Alege nuru waai ale ta nipɔk la niŋ a bo ka tɛŋka de zuk wie jigi, dii
nyiŋ la wa a yaali ayen wa a nyɛ ate ka wa powa sui a peenti,
34 ale ta popola buye. Nipɔk waai yaase nipɔkbili dii ale kan yali la niŋ
a bo ka Nyɔnɔwa tuimaŋa jigi, dii nyiŋ la wa a pai wa dek meena a te
Naawen kama, alege nipɔk waai ale yali la niŋ bo ka tɛŋka de zuk wie jigi,
dii nyiŋ wa a yaali ayen wa a nyɛ ate ka wa chorowa sui a peenti.
35 Mi a yaali ayen m maari ni kama, dila ale soa ate mi a weeni wieŋa
de. Mi a kan yaali ayen m fe ni kama ale wieŋa de, alege mi a yaali ayen
ni va ka Nyɔnɔwa nalimnyiini abe ni pa ni dek meena a te wa.
36 Baai ale ta noŋta a gomsi ayen ba yali chaab ale ŋman poli ayen ba
basi chaab la, ka nidɔawa a daa nyɛ wa ase wa koarisa pagra la ate wa
ŋma a poli ayen wa faari wa wa abe faari. Wabiok a ka ku de po.
37 Alege nuru waai ate ba kan fe wa alege ate ka wa dek popola po a
weeni ayen wa kan faari wa la, wa abe kan faari nipɔk binni.
38 Dila la waai ale faari la a nyeka wa maŋ alege waai ale kan faari la a
nyɛ gaam.
39 Nipɔk waai ale yali la a ka siuk a ŋma yali ase wa chora ale tɔalim
boro la, alege wa chorowa a dan kpi wa ta siuk kama a yali ase nidɔawa
a nin ka Kirisita biik.
40 Mi jigi wa ta supeentik kama ase wa a nin kan yali ya. Mi ale a ta
popola ŋaai la ale la, mi abe a poli ayen ka Naawen Chiika ale a sak mu.

8

1 Ni ale ŋmarisi gbaŋ kaai a te mu la ni biisi ŋandiin tii ate ba pai a kaab
bogta la wie. Ku be ka wensie ase ni ale a weeni ayen ti meena a ta yam
kama la, yam bula choa a basi kama ate nuru a ta kanjanta alege, ka ti ale
a yaali chaab dii la ale a basi ate ti a chim ale chiika pagrimu.
2 Nuru waai abe ale a poli ayen wa seba wie la a ze jaabɔa ase wa dek
ale a poli dii la.
3 Alege Naawen a seba ka nuru waai ale a yaali wa la.
4 Dila la ni ale bek ase ŋandiin tii ate ba pai a kaab bogta la, ni baga a
de ya la, ti meena seba ayen bogluk dek da jaab waai ale vua alege tama
seba ayen ka Naawen yeŋ dekki ale boro.
5 Bogta abe dan poom bo wenŋmazuk yaase tɛŋzuk de ate “bogta” ale
“taŋbana” a piisi a boro,
6 alege ka Naawen yeŋ dekki ale boro, wala abe le tama ko. Wala abe
ale jaab meena nyeero, wala nyiŋ abe le tama boro. Yeezu Kirisita nyiini
abe ale tama Nyɔnɔ ate wa lala nyiŋ ate Naawen a nyɛ jaab meena. Wa
lala nyiŋ abe le tama boro.
7 Alege daa waai meena ale seba wensieŋa de. Nuruba gela a malim
bogta ka nna yegayega, a ta jam pari jinla ba dan de ŋandiin tila chaab,
ba a poli ayen bogluku ale soa ŋandiintaŋa. Ate ba popolaŋa a yaa daani
ba. Ba nyiem ya poli ayen ba ka nuru daŋtisa.
8 Ŋandiinta deka a kan basi ate ti a chim nuruba dek Naawen jigiya, ti
abe dan kan de ya ti kan chim nuru kayaata.
9 Ni be kpesi ni dek ate baai siaka ale pagra la nyeka a kan basi ate baai
siaka ale kan pagra la a tom wabaata.
10 Ase nuru waai popola ale a daani wa ale wieŋa de chaab la, a dan nya
fi waai popola ale ka a daani fu ale bogta ŋanta deka la ale fi boro a de
bogta ŋandiinta ku kan te wa nyiŋbiiri ate wa maari a de?
11 Dila fi sebika de nyiŋ a baga a kaasi fi suoku waai siaka ale kan pagra
la kama. Alege Yeezu Kirisita a kpi ka wa la la nyiŋ me.

12 Waai abe dan nyɛ kaasi wa Kirisita biik choa, a kaasi wa popola me,
wa nyɛ kaasi ka Yeezu Kirisita dila.
13 Dila la mi a dan de bogta ŋandiinta ate m suok a va dila nyiŋ a nyɛ
a kaasi Nyɔnɔwa, mi kan ŋma a de bogta ŋandiinta, dii nyiŋ la mi a kan
yaali ayen wa a nyɛ wabiok wa.

9

1 Mi a nya varibasika kama, mi a ŋman daa wabaata yomma. Mi ka
Yeezu tuimtomdɔ. Ni abe seba ayen Nyɔnɔwa Yeezu a pai wa dek a sak
mi kama. Mi abe le mooli Naawen wieŋa a sak ni ate ni nya varibasika.
2 Nuruba a dan poom a weeni ayen mi a daa Yeezu tuimtomdɔ alege
nama ale siak ayen mi ka wa tuimtomdɔ, ni ale ka Kirisita bisa la nyiŋ.
3 Mi ale ta dii a weeni baai ale a weeni ayen mi daa Yeezu tuimtomdɔ la
ale nna.
4 Ku ta siuk kama ate ba a te mu ŋandiinta m tuimaŋa ase Yeezu
tuimtomdɔ la nyiŋ.
5 Mi me a ta siuk a yaali nipɔk a ta wa nyeem ase Yeezu tuimtomdɔba
mbala, ale ti Nyɔnɔwa Yeezu suaataŋa ale Piita ale ta ba pooma a nyeem
dii la.
6 Daa mi ale Banabas ale magsi ayen ti tom ti dek a de.
7 Soji waai karo a tuni wa deka. Nuru waai me abe le a kpa la a de ka wa
kpanni ŋanta. Naapeerik kaai ale a kasi niiga la a ta siuk a de ŋa biisim
kama.
8 Ku an magsi mi a va nurubiik popola, dii nyiŋ la ba ŋmarisi ku Naawen
gbaŋka po kama.
9 Ku be ŋmarisi a bo Moosis Sinsaŋŋa po kama ayen, “Ni dan yik niiga
a boro a fobi za ni kan bobi ŋa noaŋa.” Naawen niŋ abe bo ale ka niiga?
10 Daa tama nyiŋ ate wa weeni dila? Wa abe ŋmarisi a te ka tama. Nuru
waai abe le a kpa ale waai ale a che la a ta yiila kama ayen ba ale nya ba
kpanni ŋanta.
11 Ti abe bori ka ŋan maŋsa ni suniimaŋa po. Tama abe dan weeni ayen
ni a te ti ŋanta ale ka tama me nyuenta ale la, ku gaam ni te ka kama.
12 Nuruba ba chaab dan ta siuk a yiili ŋanta ni jigi, tama a ta siuk a
gaam dila kama.
Tama a ta siuk kama a yiili ŋanta ni jigi alege tama an nyɛ di, ti chiibi
wie meena kama ayen ti kan nyɛ wari ate di kaasi nuruba ate ba kan baga
a mooli Naawen wieŋa.
13 Ni seba ayen baai ale a tom Naawen yenni po la a nya ba ŋandiintaŋa
ka dula. Baai me ale nyɛ kaabka a te Naawen la a nya ba charuku ka dula.
14 Siuk kula po, Nyɔnɔwa a sak kama ayen baai ale a mooli Naawen
wieŋa la ba a tuni ba ba tuimaŋa nyiŋ.
15 Alege mi an pai siuk ku de a yiili ŋanta ni jigi yaase mi a ŋmarisi
gbaŋka de a pai siuk ku de a te mi dega. M dan kpi a zunchoŋ m le a nyɛ
kude. Mi a kan te nuru pai ku de nyiŋ a valim mi.
16 M ka siuk a nak sunum mi ale a mooli Naawen wieŋa la nyiŋ ŋa. Ka
Naawen ale weeni ayen mu a tom. Ku abe le bie m jigi ka nna yegayega
ase m nin kan mooli wa wieŋa.
17 Ase dan kan mi dek ale lueri tuini a tom m ta siuk kama ayen ba a
tuni mu. Alege ku ka fifiok ayen m tom dii nyiŋ la Naawen ale te mu tuini
de.
18 Boan tutuna abe le mi a nya? M tutunaŋa meena ale m baga a mooli
Naawen wieŋa abe m kan weeni ayen ba tuni mu m tuimaŋa nyiŋ ŋa. M

daa nyɛ ku de m kan pai siuk kuui meena ate mi deri ta la ayen m ka waai ale a mooli Naawen wieŋa la.

19 Mi a daa nuru waai yomma alege mi a pai m dek kama a chim waai meena yomma ayen m baga a mooli Naawen wieŋa ate nuruba yegayega a nya varibasika.

20 Mi a dan boro a mooli Naawen wieŋa a te Juuma, mi a nyɛ m dek ase ka Juu la, ate ba baga a nya varibasika. Ku daa fifiowa ayen m va Moosis Sinsaŋŋa, alege m dan boro a mooli a te baai ale a va Moosis Sinsaŋŋa la, mi a nyɛ m dek ase m ka waai ale a va Moosis Sinsaŋŋa la, ate ba baga a nya varibasika.

21 M dan boro a mooli a te baai ale kan daa Juuba la, mi a nyɛ m dek ka nna ase m da Juu la ate ba baga a nya varibasika. Ku de a kan sak kama ayen m kan va Naawen sinsaŋŋa, mi a va Yeezu sinsaŋŋa kama.

22 Mi dan boro me a mooli Naawen wieŋa a te baai siaka ale kan pagra ale Yeezu la, mi a nyɛ m dek ka dila ate ba baga a nya varibasika. Baai meena ate mi a mooli Naawen wieŋa a te ba la nyeka ale ka dii la, mi a nyɛ ka dila ate nuruba a baga a nya varibasika.

23 Wieŋa de meena mi a nyɛ ka Naawen wieŋa nyiŋ ayen m baga a nya niauŋ ku po.

24 Nuru baai ale a chali la meena a chali kama alege wanyi ale a tuesi deerowa jamu. Ni abe basi ate ni wensiuku po boka a nala ase chalaŋa ale ka dii la ate nama me a tuesi jaab dila nyiŋ.

25 Nuru waai ale a yaali ayen wa maa chali chala la a siak sinsak pagra kama ayen wa baga a chali de a tuesi jaab buui ate ba pa a te deerowa la, jabula abe kan benni ale kaasika, alege tama ale ti tuesi jaab buui la ka kaasi ka.

26 Dila ale soa ate mi a kasim a chali yɔrr ayen m nueri la. Dila me ale soa ate mi a kan chubi a basiro la.

27 Mi a nak m nyiŋka kama ayen ka girigi ate m baga a yik ka ŋmapi, ate m dan mooli Naawen wieŋa a te nuruba abe ku ŋaaŋ nyiŋ Naawen kan zɛri mi dega.

10

1 M suaata, ni teeri dii ale jam a nyɛ ti kokpieŋsaŋa ale jam va Moosis la. Chiŋmari ale jam a lik ba ate ba meena a lo beli kpeeni a jueli nalimnyiini.

2 Ti abe dan ŋman ti weeni me ba ale jam a lo benni a jueli ale Moosis la a nyɛ ase ba jam a tuesi ka soka ale Moosis la.

3-4 Ba meena a jam de ka wenzuk ŋandiinta ale nyu nyiam puŋ kuui ate Naawen a jam te ba la po. Puŋ kula abe jam ka Yeezu dek.

5 Alege dila meena Naawen sui an jam peenti ale ba. Ba meena a jam kpi wari ka goanni po.

6 Ku de meena abe le ku kaam ti ate ti ka yaali ŋan baai ale kan daa ŋan maŋsa,

7 yaase ti a kaab bogta ase ba ale jam a nyɛ dii la. Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii la, “Nuruma a jam kali ale ka chaab a de ale a nyu daata ale yiti a boro a gok.”

8 Ti be kan ti ta nipɔk yaalik tuima ase ba ale jam ka dii la ate da yeŋ po Naawen a ko nuruba tusa pisiye ale ŋa ta dii la.

9 Ti be kan nyɛ Nyɔnɔwa a nya ase ba gela ale jam a nyɛ dii ate Nyɔnɔwa a jam basi ate wiiŋa a dom ba a ko la.

10 Ti be kan a fobli ase ba ale jam a fobli dii ate Naawen a basi ate sabiilowa a ko ba la.

11 Wieŋa de meena abe nyɛ kama ayen ŋa sak ti, nuruba abe ŋmarisi
kama me ayen ŋa a kaam ti. Yɔgyɔgla de ate ti boro la tɛŋka a yaa mɔata
ka kpeglimka.
12 Nuru waai abe le a poli ayen wa siaka a pagra la, a kpesi wa dek ate
wa kan lo.
13 Nyenya kaai meena ate ni a tu la, me dek a jam nuruba jigi kama.
Alege a magsi chaab ale Naawen ale puulim la, wa kan basi ate nyenya
kaai ate ni kan baga a pik la a jam ni jigiya. Diipo ate ni a tu nyenyaka la,
wa ale te ni pagrim ate ni baga a pik, abe wa te siuk ate ni nyini nyenyaka
po a nyini.
14 Dila nyiŋ, m dɔaba, ni kan ta wari a nyɛ ale bogta kaab ka.
15 Mi a seba ayen ni ka baai ale ta yam a miŋ wie la ale soa ate mi a biisi
a te ni. Daa mi abe le a weeni la nyiŋa alege nama dek poli ku po a nya.
16 Nyɔnɔwa ŋandiintaŋa ate ti nyiem a pai beerik ka a te Naawen jiam
la, ti dan nyu ku a nyɛ ase ti maari ka chaab a nyu wa ziimu la. Boroboruku
ate ti yik a ŋmari la ti dan ŋobi, ku a nyɛ ase ti maari ka chaab a ŋobi wa
nyiŋka la.
17 Dii nyiŋ la boroboruku ka kunyi, ta meena abe dan poom piisi dii dii
ya ti ka bunyi ase nyiŋ yeŋ la, dii la ti meena a ŋobi ka boroboruk yeŋ.
18 Ni abe nya Izirali demma ate baai a jam maari chaab a de ŋan baai
ate ba pa kaab te Naawen la ka bunyi.
19 Mi abe a weeni kama ayen bogluk yaase ŋandiin tii ate ba pa kaab
bogluk la daa ŋanta dega?
20 Aaya, mi a weeni kama ayen ŋan baai ate ba pa a kaab bogta la, ba
kaab a te ka chichirisa daa Naawen. Mi abe kan yaali ayen nama ale
chichirisa a ta wari a nyɛ ale chaaba.
21 Ku an magsi ni a nyu Nyɔnɔwa beerik po ale ŋman nyu chichirisa
beerik po, ni an magsi ni kali a de Nyɔnɔwa ŋandiinta ale ŋman kali a de
chichirisa ŋandiinta.
22 Yaa ti a yaali ayen ti basi ate Nyɔnɔwa a ta ka nyuri ya? Ti abe seba
kama ayen ti an pagra a gaam wa.
23 Nuruba a weeni kama, ayen ti baga a nyɛ dii meena kama. Ku ka
wensie, alege daa wieŋa meena ale nala. Ti baga a nyɛ dii meena kama,
alege daa wieŋa meena ale a maari ti.
24 Nuru waai abe ka a nyɛ dii ale di niak wa dek wa nyiini la, alege dii
ale di niak wa chaab la.
25 Ni baga a da ŋandiin tii meena ale bo yaba la kama a de ale kan begi.
Ŋandiin tila chaab deka an magsi ku a daani ni popola.
26 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii ayen, “Tɛŋka ale jaab buuri
meena ale bo ka po la ka Nyɔnɔwa ale soa”.
27 Ase baai ale kan daa Kirisita bisa la a dan wi fu ayen fi jam de
ŋandiinta ale ba, ŋandiin tii ba pa a zaani fi niŋ la kan begi, popola daani
ka nyiŋ.
28 Alege waai a dan weeni fu ayen ŋandiintaŋa de ba pa kaab ka bogta,
kan de ŋandiin ti la nuru waai ale weeni fu la ale wa popola daani ka
nyiŋ,
29 daa fi dek popola alege nwala popola nyiŋ.
Ase nuru waai ale bek ayen ka boa ale soa ate mi ale ta siuk a nyɛ dii la
waai siaka ale kan pagra la a baga a kasi mi ate mi a kan nyɛ.
30 Nuru waai abe ka siuk a bo a mini mi ŋandiin tii ate mi a te Naawen
jiam ti nyiŋ la.

31 Dila la, wa dii meena ate fi a nyɛ, fi a de yaase fi a nyu, be a nyɛ ate
ku te Naawen zula.
32 Ni kan bɔsi ate ni nyeka a bɔsi ate Juuba yaase bɔai ale kan daa Juuba
la yaase Kirisita bisaŋa a tom wabiok wa.
33 Ni abe a nyɛ ase mi ale a nyɛ dii la. Mi a nyɛ kama ayen waai meena
sui a peenti, m be kan poli ka dii ale a niak mi la, alege dii ale a niak
nuruba ba chaab la, ate ba baga a nya varibasika.

11

1 Ni abe a tomsi mi ale a nyɛ dii la, ase mi ale a tomsi Yeezu Kirisita dii
la.
2 Mi a pak ni kama, dii nyiŋ la ni ale kasim a teeri m wie la ale a va
sinsak ŋaai ate m sak ni la.
3 Alege mi a yaali kama ayen ni miŋ ayen Yeezu Kirisita a ta pagrim
kama nuru meena zuk, ate chora a ta pagrim wa po zuk, ate Naawen a ta
pagrim Yeezu Kirisita zuk.
4 Dila nidɔa waai a dan boro a puusi yaase wa a tuesi biik Naawen jigi a
biisi a te nuru bori sunsuŋ ale vuk zutok, ku a te Yeezu Kirisita ka chivie.
5 Nipɔk waai me a dan boro a puusi yaase wa a tuesi biik Naawen jigi a
biisi a te, nuru bɔari sunsuŋ alege an bobi bobik ku a te wa chorowa ka
chivie, wa ale nipɔk waai ale chiiri wa zuk la ka bunyi.
6 Nipowa abe dan kan bobi zuk bobiga, wa baga a che wa zuisaŋa kama.
Ku abe ale ka chivie ate nipɔk a che wa zuisa yaase wa chiiri si la, wa
kasim pa bobik a bobi wa zukku.
7 Nidɔa an magsi wa bobi wa zuwa dii nyiŋ la Naawen a nyɛ wa ase ka
wa dek la ate wa a sak Naawen zulaŋa. Alege nipɔk a sak ka nidɔa zulaŋa,
8 Daa nipɔk nyipik kobi ate Naawen a pa nyɛ nidɔa, alege ka nidɔa nyipik
kobi ate Naawen a pa nyɛ nipɔk.
9 Yaase Naawen a nyɛ nidɔa ka nipɔk nyiŋŋa, alege wa nyɛ nipɔk ka
nidɔa nyiŋ.
10 Dila ale soa ate nipɔk a magsi ayen wa pa bobik a bobi wa zukku ate
ku sak ayen wa ta siuk a puusi ale a tuesi biik Naawen jigi a biisi a te, ate
sabiiloma a nya ayen wa ta siuk.
11 Ase ti ale ka Kirisita bisa la nipɔk a ta tuilim kama nidɔa jigi ate nidɔa
me a ta tuilim nipɔk jigi.
12 Naawen abe le pa nidɔa nyipik kobi a nyɛ nipɔk la, ku ka dila ate
nipɔk a yaa biak nidɔa. Naawen abe le nyɛ jaab buuri meena a bɔsi tɛŋka
zuk.
13 Nama dek a poli nya ase ku magsi ayen nipɔk a puusi a te Naawen
nuru bɔari sunsuŋ ate jaab an lik wa zukku.
14 Naawen nyeka de a sak kama ayen nidɔa a dan ta zuwoŋsa ku ta ka
chivie,
15 alege nipɔk jigi ku ka nalim. Naawen a te wa zuwoŋsaŋa kama ayen
si a lik wa zukku.
16 Alege waai a dan ka a siak mi ale weeni dii la, mi ale ta dii ayen m
weeni la ale tama yaase Naawen nuruma tigsiku a ŋman ka kisuk ku choa
a magsi chaab ale Naawen puusika.
17 Yɔgyɔgla de ate mi a yaali ayen m weeni dii la, m kan ŋman pak ni,
dii nyiŋ la ni ale a tu chaab la a kan niak ni alege a kaasi ni kama.
18 Nuruba abe weeni mu kama ayen ni a poori ka chaab a tu. Mi abe
seba ayen wensie a bo ku po kama.

19 Ku abe daa chichama, poori ka a bo ni sunsuŋ kama ayen ku basi ate
ba seba baai ale sum a ta siaka la.
20 Ni a dan tu chaab ŋandiin tii ate ni a de la daa Nyɔnɔwa ŋandiinta.
21 Ni a dan boro a yaali ayen ni de, m ba ale deri a kpabi a de ate nyu
ale kan limsi m ba, ate baai a chak alege baai kom a ta ba.
22 Ni abe ta ni dek yeri kama a de ale a nyu. Ni kisi Naawen nuruma
kama? Baai ale kan ta jaab la, ni a yaali ayen ni basi ate ka chivie a yik
ba? M le weeni ni ayen ka boa? M kan pak ni.
23 Sinsak ŋaai ate mi a sak ni nna ka Nyɔnɔwa sinsaga, ayen yok kuui
ate Judas a bobri a pa Yeezu da la, yok kula dek ate Yeezu Kirisita a yaa
pa boroboruk,
24 a te Naawen jiam alege yik ku ŋmari a yaa weeni, “Mi nyiŋka ale nna
ate mi a pa kaab a te ni. Ni be kasim a nyɛ nna wa a teeri m wari.”
25 Ba ale nueri junɔai ŋandiinta la, Yeezu Kirisita a yaa pa beerik, a yaa
weeni ayen, beerik ka de a sak ka Naawen ale nyɛ noayeŋ paalika ale ni
la. Ku la abe nyɛ ka mi ziimu nyiŋ. Diipo meena ni dan boro a nyu, ni be
a teeri m wari.
26 Ku de kiri abe le diipo meena ni dan boro a ŋobi boroboruku de ale
a nyu beerika de po, ni kasim a moli Nyɔnɔwa kumu wie ate wa taam ga
jam.
27 Ku be ale ka dii la nuru waai a dan ŋobi Nyɔnɔwa boroboruku ale
nyu wa beerika po ale biem ku kan te Nyɔnɔwa zula. Dila wa be nyɛ ka
wabiok a kaasi Nyɔnɔwa nyiŋka ale wa ziimu.
28 Dila nyiŋ la waai meena nyiem be kpesi nya wa dek a magsi abe wa
ge ŋobi boroboruku abe wa nyu beerika po.
29 Ate waai a dan kan miŋ Nyɔnɔwa nyiŋka kiriya ale ŋobi boroboruku,
a nyu beerika po wa ta ka buusa boka a jam wa dek jigi.
30 Dila nyiŋ abe le ni ba yega a wiak ale wobsa ate yega me va dila nyiŋ
a kpi.
31 Ti nyiem abe dan de niŋ a kpesi ti dek a magsi Naawen a kan bo ti
buusa.
32 Alege Nyɔnɔwa a bo ti buusa kama ale a namsi ti ate kula kan basi
ate wa kaasi tɛŋka meena a maa gum ti du.
33 Dila la, m suaata, ni nyiem a dan tu chaab ayen ni de Nyɔnɔwa
ŋandiintaŋa, ni be limsi chaab.
34 Kom abe dan ta waai wa de yeri abe wa ge jam. Ate ni ale tu chaab a
nyɛ dii la, Naawen kan bo ni buusa. M dan jam ni jigi, wa yoanaŋa buuni
m ni nyɛ ŋa a magsi.

12

1 M suaata, yɔgyɔgla de mi a yaali ayen m weeni tiirin tii ale a nyini
Naawen Chiika jigi la wie. M be a yaali kama ayen ni seba wensieŋa
meena a magsi chaab ale tiirintaŋa de.
2 Nama abe ze ayen ni ale jam kan ta siaka ale Naawen la, ni jam be
siuku kama ale ni ale a kaab bogta ate ti ka nyuvuri la.
3 Mi a yaali ayen ni seba ayen nuru waai ate Naawen Chiika a bo ale wa
la an baga a ka te Yeezu. Nuru waai abe m baga a weeni ayen Yeezu ka
Nyɔnɔ, ka Naawen Chiika a nin te wa siuk.
4 Chiika tiirintaŋa ka nna tɔgatɔga, alege ka chiik yeŋka ale a te.
5 Suita tɔgatɔga ate nuruba a tom ba tuimaŋa alege ka Nyɔnɔ yeŋka la
ate ba tom a te wa.

6 Seba ka ka tɔgatɔga ate nuruba a tom a te Nyɔnɔwa alege ka Nyɔnɔwa
ale a te seba kala waai meena ate ba a tom a te wa.
7 Naawen abe basi kama ate wari a bo nuru meena wanyiwanyi jigi a
sak ayen Chiika a bo ale kula nyɔnɔ kama ayen wa a maari Kirisita bisaŋa
meena.
8 Naawen Chiika a te waai yam kama ate wa dan biisi biik abe yam bo
ka po. Chiik yeŋka me a te waai sebika ate wa dan biisi biik abe ka chim
sebika biik.
9 Chiik yeŋ kala me ale te waai siaka nna yegayega ale a te waai me
pagrim ate wa baga a puusi ate yɔgnyeensa a nya nyiŋyɔgsa.
10 Chiika a te waai me pagrim ate wa dan puusi wakperikaliisa a nyɛ,
a basi ate waai a tuesi biik Naawen jigi a biisi a te, a basi ate waai me a
biisi a gaari tiirin tii ale nyini Naawen jigi ale tii ale kan nyini wa jigi la.
A basi ate waai me a baga a biisi bichaŋ, a basi ate waai me a baga a biisi
dii ate ba weeni la kiri.
11 Alege ka chiik yeŋ kala dek ale a tom dila meena, ka ale a yaali dii la.
Ka a te waai meena tiirimu ka tɔgatɔga.
12 Yeezu Kirisita a nyɛ ase ka nurubiik nyiŋ ale ka dii la alege ta kabta
tɔgatɔga. Ka ta ka kabta tɔgatɔga alege be ka nyiŋ yeŋ ka la.
13 Ku be ka dila tama jigi, ti ka Juuba yoo, ti daa Juuba yoo, yom yaase
daa yom yoo ti maa chaab tuesi ka so yeŋ ale chiik yeŋka. Naawen abe
basi ate ka chiik kala a bo ti suniimaŋa po.
14 Dii la nyiŋka dek daa kauk yeoŋŋɔa alege ka kabta yegayega.
15 Ase nantuoku dan weeni ayen ku ale kan daa nisa la nyiŋ, ku maa
daa nyiŋka po, kula a kan basi ate ku kan maara chim nyiŋka po.
16 Ase tunni a dan weeni, ayen, di ale kan daa num la, di maa daa nyiŋka
po, kula a kan basi ate di kan maara chim nyiŋka po.
17 Ase nyiŋka meena daam dan ka num, bu le nyɛ ka se a womu? Ka
daam abe dan ka tuiri, di nyɛ ka se a wom nyummɔa?
18 Ku abe le ka dii la, Naawen a nyɛ nyiŋka kama ate ka ta kabta tɔgatɔga
ase wa dek ale a yaali dii la.
19 Dila la, nyiŋ abe ti karo ase ka a nin ka kauk yeoŋ nyiini.
20 Ku abe le ka dii la, kabtaŋa a piisi kama alege ka nyiŋ yeŋka la.
21 Dila la nyiŋ la, nummu a kan baga a weeni nisaŋa, ayen bu kan yaali
si. Yaase zukku a baga a weeni naŋsaŋa ayen ku kan yaali si.
22 Nyiŋka kab tii ate tama a poli ayen kab tila a wobsa la a dan kan karo
ti kan baga a nyɛ wari ya.
23 Kab tii me ate ti a poli ayen kab tila a ka tuilim la, ti a ŋmasi a nya
kab tila kama nalimnyiini, ale kab tii me ale kan nala nina po, ti kpesi a
nya kab tila kama nalimnyiini.
24 Kab tila me, kab tii ale nala la a kan yaali. Naawen dek abe le nyɛ
nyiŋka dii la, wa nyɛ kama ayen tama ale a poli ayen kab tii ka tuilim la
a nya zula.
25 Naawen abe nyɛ ku de kama ayen nyiŋka kabta tɔgatɔga a kan poori
chaaba alege nyɛ magsi a boro.
26 Ase nyiŋ kauk kunyi a daa nam, kaab yontaŋa me a maara nam kama.
Kauk kunyi a dan nya zula kaab yontaŋa me maara nya ka masim.
27 Ni meena abe a nyɛ ase ka Yeezu nyiŋka la, ni meena wanyiwanyi abe
ka wa nyiŋka kabta.
28 Kirisita bisaŋa po Naawen a te waai meena wa tomka jigi kama. Wa
piilim ale ka tuimtomdɔba, a pa saŋ baai ale a mooli Naawen wanni la,
butawa baai ale a sak Naawen wanni la. A yaa pa saŋ baai ale a tom

wakperikaliisa la, a pa saŋ baai ale ta pagrim a puusi ate yɔgnyeensa a nya nyiŋyɔgsa, yaase ba a maari nuruba, yaase ba a sak tuima ale ŋa tom dii la, yaase ba a biisi bichaŋ.
29 Ba meena abe daa tomteerɔba yaase baai ale a mooli Naawen wie la yaase sagrɔba. Daa waai meena ale ta pagrim a baga a tom wakperikaliisa.
30 yaase ba a puusi ate yɔgnyeensa a nya nyiŋyɔgsa yaase ba a biisi be chaŋsa yaase ba biisi dii ate ba weeni la kiriya.
31 Ni be a pii nyiŋ ate ni nya tiirim tii ale ta tuilim la.
M be le sak ni sumaŋka dek ni ale ni nyɛ dii la.

13

1 Mi a dan poom baga a biisi tɛŋzuk de ale wenŋmazuk biisaŋa meena ale kan yaali nuruba ku a nyɛ ase m biisi a nuem kama nna ase loŋi la yaase guŋgoŋ la.
2 M be dan poom baga me a mooli Naawen wanni nalimnyiini, ale seba, a baga a miŋ Naawen wa wasusuŋŋa meena, ale ta siaka yegayega a baga a weeni guuta ayen ti voori a yiri ga duak jigi yoŋ, alege ka yaalika ale nuruba m ka kiriya.
3 M dan pai m ŋanta meena a chari nuruba ale basi ate ba ju mu ale bolim alege ka yaalika ale nuruba ku kan maari mu.
4 Ase fi dan a yaali nuruba fi a yik fi sui kama ale ba, ale a ta jiirim ale ba, fi dan a yaali nuruba fi kan ta nyuri nyeka, yaase fi a kuulimu yaase fi ta kanjanta,
5 fi dan a yaali nuruba fi kan ta tukpariya yaase butuemwa yaase supuurimɔa, fi dan a yaali nuruba fi kan kasim a teeri ba ale nyɛ fu kaasi dii ya.
6 Nuru baai ale ta yaalika la a kan ta supeentik ase nuruba a nin tom kaasi alege ba a ta supeentik ale ka nuruba nyɛ masika.
7 Yaalika a basi ate ti a chiibi wari meena kama a basi me ate wie a dan poom a daani ti ti diem ta siaka, a basi a te ti yiila a bo ale Naawen ale a duŋ ti sue wari meena po.
8 Ku be le ka dii la, yaalika a kan kpegli. Ba dan poom a mooli Naawen wanni di kan benni, a biisi be chaŋsa ku le kpeglim, ba ale seba nna yegayega alege seba kala ale taam.
9-10 Ti diem a ze wari meena. Ti ale a mooli Naawen wanni la an diem nueri ya. Alege dii ale chim wamaŋ la da dii dai ale jam, ate dii ale kan daa wamaŋ la a muriŋ be.
11 Diipo ate mi a jam ka biik la, mi jam ta ka binbain biik ale binbain popola alege yɔgyɔgla de ate mi a pak la, mi yaa basi binbain nyeka kama.
12 Dii ate ti a nya yɔgyɔgla de nna a nyɛ ase ka nyaasuŋ po ate ti a nya la. Ti be kan nya a chagi. Alege ku le jam diipo ate ti seba Naawen chak abe ti miŋ wie meena.
13 Ku abe le ka dii nna, wie ŋata ale tali. Wa ŋala abe le siaka, ale yiila, ale yaalika alege wie ŋa de ŋata wa dii ale taam la ale yaalika.

14

1 Yaalika ka tiirim kpiem, alege mi an ŋma a biisi bu la wie. Alege ku nala a magsi kama ayen ni ta Chiika tiirintaŋa. Tiirintaŋa de po buui ale nyɛ wari nna yegayega ale buui ate fi baga a mooli Naawen biika la.
2 Nuru waai ale a biisi bichaŋ la, a kan biisi a te nuruba, wa biisi a te ka Naawen, dii nyiŋ la waai kan miŋ ka kiriya. Ka wensie wa susuga ate wa va Naawen Chiika pagrim nyiŋ a biisi.

3 Alege waai ale a mooli Naawen biika la a biisi a te ka nuruba ale a
maari ɓa, ale a te ɓa nyiŋɓiiri ale a te ɓa suyɔgini.
4 Nuru waai abe le a biisi bichaŋ ka la a maari ka wa dek, alege waai ale
a mooli Naawen biik a te nuruma la a maari ka Kirisita bisaŋa meena.
5 Mi a yaali ayen ni meena ate a biisi ka ɓe chaŋsa ale m ŋman goanti
a yaali ayen ni ta ka tiirim buui ate ni ɓaga a mooli Naawen biika la. Dii
la waai ale a mooli Naawen biika la a gaam waai ale a biisi ɓe chaŋsa la
kama. Be nin ka waai a nin weeni dii ate wa biisi la kiri ate ku maari
Kirisita bisaŋa meena.
6 M suaata, mi abe dan jam ni jigi a biisi bichaŋ a te ni, ni kan nya
nyuenta ku po. Ka Naawen a nin pa wari a sak mu ayen m weeni ni yaase
wa pa sebika a te mu ayen m pa sak ni yaase biik a nyini wa jigi ayen m
biisi a te ni yaase sinsaga ate m sak ni.
7 Ase paampuuŋ yaase kpanuŋ nna, nuruba dan ka a peeri yaase ɓa a
nak nalimnyiini, ɓaai ale a wom la ale nyɛ ka se a seba ɓa ale a keri yi dii
la.
8 Nuru waai abe le a peeri damuniŋ a wi nuruba ate ɓa a cheŋ kpaliŋ po
la a dan kan peeri a wi nalimnyiini ka wana ale wa gomsi a magsi kpaliŋ
ka?
9 Ku abe ka dila degadega, nuruba a kan miŋ fi ale a biisi dii la kiriya
ase fi ale a biisi bichaŋ ŋa. Dila fi a biisi a ɓasi ka vioku po.
10 Biisa tɔgatɔga ale piisi a bo tɛŋzuk de alege si meena a ta kiri kama.
11 Alege nuru a daa biisi ɓe kaai ate mi kan womu, nuru wa ka nichaano
mi jigi, mi me a chim nichaano wa jigi.
12 Nama dek abe le kasim a yaali Naawen Chiika tiirintaŋa la, ni abe nyɛ
nyiŋɓiiri meena ate pa tiirin tii ale ti maari Kirisita bisaŋa la a tom.
13 Nuru waai ale a biisi bichaŋ la abe a puusi a te Naawen ate wa te wa
tiirim buui ate wa ale ɓaga a biisi wa ale weeni dii la kiri.
14 Ase m dan a puusi a biisi bichaŋ m chiika me a puusi kama alege ku
kan maari m popolaŋa.
15 Ku abe dan ka dila, mi m nyɛ ka se? Mi ale kasim a puusi ale ka m
chiika ale m popolaŋa, abe mu a yi yiila me ale m chiika ale m popolaŋa.
16 Ase waai a dan boro a puusi a te Naawen jiam ale chiika nyiini nuru
waai a dan maa bo tuka po wa ale nyɛ ka se a weeni ayen, “Ku ɓe nyɛ
dila”? Siuk karo a te wa ɓaga a miŋ wa ale a weeni dii la.
17 Naawen jiamu te ka a dan poom magsi, nuru m wala a kan ɓola a nya
maarika.
18 Mi a nyɛ Naawen jiam kama dii la mi a biisi ɓe chaŋka a gaam ni
meena kama.
19 Alege Kirisita bisa tigsuŋ ku po mi a dan biisi wie ŋanu a sak nuruba
ate ɓa miŋ a zunchoŋ m le biisi ɓe chaŋka wie tusidi.
20 M suaata ni kan ta binbain popola, ni a poli ase ɓaai ale pak la. Alege
biem jigi ni a nyɛ ase biluaata la ate ɓa ze biem deema la.
21 Ba ŋmarisi Naawen gɓaŋka po ayen, Naawen a weeni ayen,

“M le ɓasi ate nuru ɓaai ale a biisi ɓe chaŋsa la
ate ɓa biisi a te m nuruma.
M le ɓasi ate nicham pa ɓa noa a biisi a te ɓa,
alege m nuruma a kan womu.”

22 Dila la tiirim buui ate fi ɓaga a biisi bichaŋ ka la a sak ka pagrim waai
ale kan daa Kirisita biik la jigi, alege tiirim buui ate fi ɓaga a chogsi a biisi
Naawen biik a te la a sak ka pagrim Kirisita bisaŋa jigi.

23 Kirisita bisaŋa abe dan tu ate waai meena a biisi bichaŋ ate Kirisita
be sii ate ba an diem a sak ba la yaase baai ale kan daa Kirisita bisa la a
jam jo, ba kan weeni ayen ni meena ka yesinsa?
24 Alege waai meena a dan chogsi a biisi Naawen biika a te ate waai ale
kan daa Kirisita biik la yaase Kirisita biik kaai ate ba an diem sak wa la a
jam jo a wom ba ale a biisi dii la wa le siak wa tom kaasika. Wie ŋaai ate
wa a wom la ale bo wa buusa,
25 wa susuga popolaŋa meena ale lak a sak, ate wa koori tɛŋ zuli Naawen
a siak wa kaasuŋ ku abe wa weeni ayen, “Wensie Naawen a bo ni sunsuŋ
dela kama.”
26 M suaata mi ale a weeni dii la kiri ale nna, ase ni dan tu chaab ayen
ni puusi Naawen, nuru ale ta yiili a yi ate wa choa a sak ate wa choa a
biisi Naawen ale lak dii a sak wa la ate wa choa a biisi bichaŋ ate wa choa
a biisi bichaŋ ka kiri a sak nuruma. Ni abe a nyɛ wari meena ate ku a
maari Kirisita bisaŋa ate ba siaka a pagra.
27 Ase nuru waai a dan poom ayen wa biisi bichaŋ, ba chim nuruba baye
yaase bata, ba kan gaam dila, ate m wa a dan biisi nueri abe nwala me a
ŋman biisi ate nuru wa choa a biisi dii ate ba weeni la kiri.
28 Alege waai a dan kan boro a biisi ku kiri ya, nuru waai ale a biisi
bichaŋ ka la abe goori abe wa a biisi wa popo a te wa dek ale Naawen.
29 Naawen a dan te nuruba baye yaase bata biik, ba abe biisi ate mbala
kpesi be kaai ate ba a biisi la a nya.
30 Alege nuru waai a dan kali tuka po ate Naawen a te wa biik, waai ale
liŋ boro a biisi la abe basi ate nwala a biisi.
31 Ni meena a tuesi biik Naawen jigi a biisi wanyi wanyi ate waai meena
a baga a zamsi a nya nyiŋbiiri.
32 Nuru waai ale baga a tuesi biik Naawen jigi a biisi la abe kpesi yik wa
tiirimu nalimnyiini.
33 Dii nyiŋ la Naawen a kan yaali butinka tuima alege wa yaali ka noayeŋ
ale suyɔgini.
Wie ŋaai abe le a nyɛ Naawen nuruma tuka po la ale la.
34 Nipooma a nyiem abe a nyɛ dikki. Ba an magsi ba a biisi a magsi
chaab ale Juuma Sinsaŋŋa ale weeni dii la, ayen nipooma kan chim niŋ
deeroba.
35 Ba a dan a yaali ayen ba bek a miŋ wari kiri, ba bek ba choroma ba
yeeŋa Kirisita bisa a dan tu ate nipɔk a biisi wa a te ka wa dek chivie.
36 Yaa Naawen wanni a nyini ka nama jigiya? Yaa di jam ka nama nyiini
jigiya?
37 Nuru waai abe daa poli ayen wa ka Naawen tomteerɔ yaase wa ta
Chiika tiirimu, wa abe miŋ seba ayen mi ale ŋmarisi dii a te ni la a nyini
ka Nyɔnɔwa jigi.
38 Nuru waai ale a yaali ayen wa zɛri ku de la abe zɛri ate wa nam ku
nyiŋ.
39 Dila la, m suaata, ni basi ate ni suniima a bo Naawen biika tuesi biik
alege ni kan zɛri be chaŋka biiga
40 Ni be nyɛ wari meena a va abe le nyɛ a magsi.

15

1 M suaata, mi a yaali ayen m teeri ni wa paali maŋsa ŋaai ate mi a
mooli a te ni ate ni siak la a nyɛ ase ka nyubi ate ni za di zuk ale siaka la.
2 Naawen wanni ale la ate mi a mooli a te ni. Ni dan kasim ta siaka ale
di, di ale vari ni a basi alege ni dan kan sum ta siaka ni kan nya varibasika.

3 Ba a sak mi ka wa dii ale chim wari dek a gaam wie meena la ate mi
me a pa sak ni. Wa dila ale Yeezu Kirisita a kpi kama ti wabaataŋa nyiŋ,
ase ba ale jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii la.
4 Wa abe le kpi la, ba gu wa kama ate ku daaŋa ta danni wa yiti kum po
ase ba ale jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii la.
5 Wa abe le yiti kum po la wa pa wa dek kama a sak Piita a ŋman pa wa
dek a sak wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa.
6 Wa a ŋman pilim pa wa dek a sak wa ŋaaŋviirima ba chaab kobsinu.
Ba gela a diem boro kama alege ba gela a kpi.
7 Wa ŋman pilim pa wa dek me a sak Jeemsi, ku ŋaaŋ nyiŋ a ŋman pa
a sak tuimtomdɔma meena
8 Ku kpeglimka meena wa yaa pa wa dek a sak mi. Alege mi abe ka waai
ate ba biak mu diipo ale kan magsi ba biak mu la.
9 Dii la mi ka wa tuimtomdɔma po ŋaaŋ deno. Mi an poom magsi ayen
ba a wi mu ayen tuimtomdɔ, dii nyiŋ la m namsi Naawen nuruma ka
yegayega.
10 Alege jinla mi ale ka nuru waai choa nna, ka Naawen niaka nyiŋ.
Naawen ale te mu tiirim buui la mi an yik kaasi ya. Mi abe tom kama a
gaam Yeezu tuimtomdɔ mbala, alege daa mi dek nyiŋa ka Naawen niaka
nyiŋ ate m baga a tom.
11 Dila la dan ka mi ale mooli yaase tuimtomdɔ mbala ale mooli, wa dii
ate ti meena a mooli la ale la, dila abe le ni ta siaka ale di.
12 Yɔgyɔgla de ate nuruba a mooli ayen Yeezu Kirisita a yiti kum po la,
ni ba gela a weeni kama ayen baai ale kpi la a kan yiti kum po.
13 Ku la abe dan ka wensie, ku a sak kama ayen Yeezu Kirisita an yiti
kum po.
14 Yeezu Kirisita abe dan kan yiti kum po, wa dii ate tama a mooli la ale
nama siaka ale Yeezu ate ka kiri ya.
15 Tama ale weeni dii ti mooli ka po la a sak kama ayen ku ka ku tɔga
ale Naawen ale tom dii la, dii nyiŋ la tama weeni ayen wa basi ate Yeezu
Kirisita a yiti kum po, alege ku be dan kan wensie ayen baai ale kpi la a
kan yiti kum po, Naawen abe m basi ate Yeezu yiti kum po.
16 Dii la baai ale kpi la dan ka a yiti kum po dan ka di Yeezu Kirisita abe
m yiti kum po.
17 Naawen a dan kan basi ate Yeezu Kirisita a yiti kum po, ni siaka ale
wa ka kinla, ate ku a sak ase ni bo ka ni wabaataŋa po la.
18 Ku abe ŋma a sak me ayen baai ale ta siaka ale Yeezu alege kpi la
meena a bo ka ninam po.
19 Tama ale ta yiili ŋaai ale Yeezu Kirisita la dan ka wa te ti tɛŋka de zuk
nyuvunni nyiini, ti ka niniga nyam a gaam waai meena tɛŋka zuk.
20 Alege ku ka wensie ayen Naawen a basi ate Yeezu a yiti kum po kama
ate ku a sak ayen baai ale ta siaka ale wa alege kpi la, wa le basi ate ba
yiti kum po.
21 Nuru yeŋ nyiŋ abe le soa ate nuruba a kpi la, wanyi me nyiŋ ale soa
ate nuruba a yiti kum po.
22 Baai meena ale Adam ale ka bunyi la a kpi kama, dila nyiŋ me ate
baai meena ale a chim bunyi ale Yeezu la wa basi ate ba yiti kum po.
23 Alege Naawen ale basi ate waai meena a yiti kum po a magsi chaab
ale wa ale yaali ku dii la. Naawen a basi ate ka Yeezu a de niŋ a yiti. Yeezu
yaa dan ŋman jam, baai ale jam ta siaka ale wa la yaa yiti.
24 Ku ŋaaŋ nyiŋ ate tɛŋka yaa kpeglim. Yeezu yaa le nak a nya pagrim
chichiri sii ale ta pagrim la zuk ate wa yaa pa naamu a te wa kowa Naawen.

25 Yeezu ale kasim a de wa naamu kama ate Naawen a ga nak yiak wa
dachaasa meena ate Yeezu tabi ba zuk.
26 Dachiak kaai ate Naawen za wa nak yiak a kpeglim la ale kum.
27 Naawen gbaŋka po ku weeni ayen, “Naawen a basi kama ate Yeezu a
nya pagrim ŋanta meena zuk ale tabi zuk.” Ku be weeni a lagri kama, da
ayen Naawen dek a maa gum du kama. Naawen dek ka waai ale wa basi
ate Yeezu tabi ŋanta meena zuk.
28 Alege Naawen a dan pa jaab buuri meena ate Yeezu a nya, Yeezu,
Naawen biika yaa le pa wa dek a te Naawen waai ale pa jaab buuri meena
a te wa la, ate Naawen a yaa a nya jaab buuri meena zuk.
29 Ni be te ti poli nya baai ate ba yik ba ate ba zaani baai ale kpi la
naŋkula po a te ba soka la. Ku abe dan ka wensie ase nuruba ale a weeni
ayen baai ale kpi la a kan yiti kum po la, ka boa abe le soa ate ba a te nuru
bala soka a magsi kpeema?
30 Ka boan jaab ale soa ate tama a chali a jo biem po,
31 a tu kum daaŋa meena? Kanjan tii ate mi ta ni nyiŋ la ale basi ate mi
a weeni ku de. Be ka Yeezu Kirisita me nyiŋ ate m ta kanjantaŋa.
32 Ase baai ale kpi la a dan ka a yiti kum po, mi ale tu chaab ale goai
duŋsaŋa Efisos tɛŋka po la, ka boan jaab nyuenta ate m nya ku po. Be
dan ka dila ase ba ale weeni dii la ayen, “Ti a de abe ti a nyu ale ti baga a
kpi chum kama.”
33 Ni abe kan te nuruba a paasi ni. Ni dan pa ni dek a maŋ nuru kaasuŋta
ba ale kaasi ni.
34 Ni te ate ni popola a ŋman jam abe ni basi wabaata nyɛ ka. Ku magsi
chivie ta ni kama ni ale kan seba Naawen la nyiŋ.
35 Nuru waai ale bek ayen, baai ale kpi la ale nyɛ ka se a yiti kum po.
Ba dan yiti ka boan nyiŋsa chaab ate ba le tara?
36 Betta bega ale la. Ase fi dan bori biri tɛŋ, di kan deri a nyini viowa,
se di poak abe di yaa nyini.
37 Jaab buui ate fi a bori la ka biri, da dii dai “wiiti” biri yaase jaab yoŋ
biri, ku da ayen ka kinni ale vioku meena.
38 Naawen ale a te be dii ate ba bori la kiri dii choa ate wa a yaali la, wa
a te kama a magsi chaab ale ka be dii choa la.
39 Ŋanvuuta ale bo tɛŋzuk de la nyiŋsaŋa a daa nyiŋ yeŋsa, nurubisa
nyiŋsaŋa ka si tɔga, duŋsa nyiŋsaŋa si tɔga, nuinsa nyiŋsaŋa si tɔga ate
juma me nyiŋsaŋa si tɔga.
40 Wenŋmazuk ale tɛŋzuk ŋanta meena a ta nyiŋsa ka ma. Wenŋmazuk
ŋantaŋa nyiŋsaŋa nalimu ka bu tɔga ale tɛŋzuk ŋantaŋa nyiŋsa nalimu.
41 Wenbinni a ta di me dek nalim kama, Chiika a ta ka dek nalim,
chiŋmarisaŋa me a ta si dek nalim. Chiŋmarisaŋa nalimu a poom diem
ka tɔgatɔga.
42 Ku ale ku nyɛ dii baai ale kpi ale ge ate Naawen a basi ate ba yiri kum
po la jigi ale nna. Ase biri ate ba a bori a ti di a poak alege a nyini la,
Kirisita biika nyiŋ ka me ba a dan gu ka, ka a poak kama alege yitika a
dan paari ka yaa chim ka paalik, wa an ŋma kpi ate ka a poagi.
43 Ase ba dan gu wa, nyiŋka a nyɛ ase ka jaab ale lɔrima le wobsa dii la.
Wa abe dan yiti kum po ka nala ale pagra kama.
44 Yɔgyɔgla de ate ti ta nyiŋ sii la a za si jam tagri a chim chiika po
nyiŋsa. Dila la nyiŋ lam a boro ate Chiika po me nyiŋ a boro.
45 Naawen ale jam liŋ nyɛ nuru waai ate ba a wi ayen Adam la. Wa
jam te wa ka nyuvuri alege Adam waai ale kpeglim la dek ale a te nuruba
nyuvuri.

46 Nuru waai ale jam ale nyiŋlammu la ale de niŋ ate waai ale jam ale
chiika la a tagri.
47 Adam waai abe le de niŋ la, Naawen nyɛ wa ka tɛŋzuk de alege Adam
waai ale pa saŋ la a nyini ka wenŋmazuk.
48 Tɛŋka zuk demma a nyɛ ase ka nuru waai ate Naawen a nyɛ wa
tɛŋzuk de la, baai me ale ba bo wenŋmazuk la a nyɛ ase ka waai ale nyini
wenŋmazuk la.
49 Yɔgyɔgla de ti a nyɛ ase ka nuru waai ate Naawen a nyɛ wa tɛŋzuk
de la alege ta cheena ti le nyɛ ase ka nuru waai ale nyiini wenŋmazuk la.
50 M suaata, mi ale a yaali ayen ni seba dii la ale tama ale ti nyiŋsa de a
kan baga a nya Naawen Naamu. Ti ta ka nyiŋ sii ate dan kpi si poak la.
51-52 M le weeni wa dii ale kan nyini peelim la ate ni wom. Ti meena a kan
deri kpi alege ti dan wom damuniŋ ale ka peeri wenŋmazuk ti nyiŋsaŋa
ale deri tagri ka nna yilibi. Ba dan peeri damuniŋ ka Kirisita be sii ale kpi
la ale yiti kum po. Ba abe dan yiti ba kan ŋman kpi. Tama baai ale diem
bo tɛŋzuk de la nyiŋsaŋa ale deri tagri.
53 Dila la jaab buui ale a poak la ale tagri a chim jaab buui ale ka a poak
la, ate jaab buui ale a kpi la ale tagri a chim jaab buui ale ka a kpi la.
54 Dila la ku de a dan nyɛ, ate jaab buui ale a poak la a tagri a chim jaab
buui ale ka a poak la, dii ate ba a ŋmarisi Naawen gbaŋka po la ale chim
wensie. Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po a weeni ayen, “Kum pagrim a yaa
taam kama.”
55 “Bu pagrimu a bo ka be?
Bu pagrimu a bo ka be a koani nuruba?”
56 Kum a nya bu pagrimu a nyini ka wabaata jigi ate wabaata a nya ti
pagrimu Juuma Sinsaŋŋa jigi.
57 Alege ti a nyɛ Naawen jiam Yeezu Kirisita nyiŋ ate wa a te ti pagrim la.
58 Dila nyiŋ m suaata, ni chiib a zaani nalimnyiini. Ni kasim a tom
Nyɔnɔwa tuimaŋa ale ninmuna, ni ale tɔalim seba ayen dii meena ate ni
tom a te Nyɔnɔwa la daa kinla nyiŋ la.

16

1 Yɔgyɔgla de mi a yaali ayen m weeni ka ni ale ŋmarisi gbaŋka a weeni
ligraŋa ate ni a cheesi la wari. M le weeni Galatia Kirisita bisaŋa ayen ba
nyɛ dii la nama me a nyɛ dila degadega.
2 Laasidi dai meena waai meena a gaari ligra a magsi wa pagrim ale ka
dii la a dueni ate m dan jam abe ni kan ŋman weeni ayen ni cheesi ligra.
3 M be dan jam m le ŋmarisi gbaŋ a te nuru baai ate nama a mariŋ ba
a lueri la ate ba ta ni tiirimu a cheŋ Jerusalem tɛŋka.
4 M be dan ŋman nya ale ku magsi ayen dek cheŋ abe ba va mu a cheŋ.
5 Mi a poli ayen m va ka Masidoniya. M dan va, dula abe m deri jam ni
jigi.
6 M dan jam ni jigi m le goa a beni maga. M le bo ale ni ŋoota wein
meena ate ni baga a maari mu ate m ŋman baga a cheŋ juijui meena ate
mi a yaali ayen m cheŋ la.
7 M kan yaali ayen m nya ni ale ka m nimbie abe mu a taam mu. Mi a
yaali kama ayen m goa ale ni a beni maga ase Nyɔnɔ a nin te siuk.
8 Mi a yaali ayen m bo Efisos tɛŋka a ga paari ka Da Pisinu Tigini.
9 Naawen a lak ka siuk a te m boro a tom tuima dek dela jigi alege nuruba
a kisi mu a kan siagi.
10 Timoti a dan jam ni jigi ni tuesi wa nalimnyiini ate ku nyɛ wa masim
ale wa a tom a te ka Nyɔnɔwa ase mi la.

11 Ni waai a kan pa wa a chim jaab valiŋa, ni maari wa ate wa jam m
jigi nalimnyiini. Mi a limsi wa kama ale m tomteerɔ chaama.
12 Mi a kasim a te ti suoku Apolos nyiŋbiiri kama ayen wa jam ni jigi
alege wa an yaali ayen wa jam yɔgyɔgla de. Wa dan nya siuk wa ale jam.
13 Ni kpesi a nya abe le chiib a zaani ale siaka abe le chim nuru baai ale
tɔa abe le ta siak kaai ale pagra.
14 Ni a tom ni tuimaŋa meena ale yaalika.
15 Ni seba Setefanas ale wa dɔkdemma ka baai ale liŋ de niŋ tagri a chim
Kirisita bisa Akaaya tɛŋka po. Ba ka baai ale tagri Kirisita bisa zuk a kasim
a tom Naawen tuimaŋa. Mi a saalim ni, m suaata.
16 Ni a zuli nuruma de chaab, ale waai meena ale a tom ale ba la.
17 Mi sui a peenti ka nna yegayega ale Setefanas ale Fortunatuse ale
Akaikus, dii nyiŋ la ba tagri ka nama zuk a cheena
18 ate ku basi ate m popola a yok. Ni a wom nuruma de noai.
19 Kirisita bisaŋa meena ale a tu tɔgatɔga a bo Asia meena la a puusi
ni. Akiila ale Pirisila ale Kirisita be sii ale a tu ba yenni po la a puusi ni
nalimnyiini.
20 Ni Kirisita be chaama ale bo dela la a puusi ni.
Ni meena nyiem a dan yiti ni a puusi chaab.
21 Mi Pɔɔl, ale a ŋmarisi puusaŋa de ale m dek nisa.
22 Nuru waai ale ka a yaali Naawen la, kikaasa ale bo kula nyɔnɔwa zuk.
Ti Nyɔnɔ, be pilim jam.
23 Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita niaka a bo ale ni meena.
24 Mi a yaali baai meena ale va Yeezu Kirisita la ka nna yegayega.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Ŋmarisi A Saa Siyewa A Te KORINTI DEMMA La

1 Mi Pɔɔl, ka waai ate Naawen a lueri ayen m chim wa tuimtomdɔ la. Ti suoku ate ba a wi ayen Timoti la a puusi ni.

Mi Pɔɔl, ale a ŋmarisi gbaŋka de a te nama Kirisita bisaŋa ale a tu chaab tɛŋ kaai ba a wi ayen Korinti la, ale baai meena ale ka Naawen nuruba ate ba bo nuru baai ate ba a wi ayen Girik la tɛŋka la.

2 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔ Yeezu Kirisita le wa niak ni abe wa nyɛ ate ni boro ale suyɔgini.

3 Ni basi ate ti pak Naawen waai ale ka ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita Ko la. Wa ka jiirim Ko waai ate maarika meena a nyini wa jigi.

4 Wa kasim a a maari ti kama daanika meena po, ate ti baga a maari ti suaata daani ka meena po. Ti be pai ka maari kaai ate tama dek a nya Naawen jigi la a maari ba.

5 Tama abe le maa tuesi Kirisita ninammu a nam la ti be le va wa nyiŋ a nya Naawen maarika yegayega wa kama.

6 Tama a dan a nam, ka nama maarika ale ni varibasika nyiŋ. Ti be dan nya maarika nama me a nya maarika kama ale pagrim ate ni baga a chiib ale ninam buui choawa ate tama me a chiibi la.

7 Ti seba chak kama ayen ni le ŋmasi chiibi ate ni kan lo. Tama me be seba ayen nama ale tama ninammu ka bunyi. Ti maarika me ka bunyi.

8 M suaata, mi a yaali kama ayen m teeri ni ate ni seba daani kaai ate ti nya Asia la. Va ŋala po, tama ninammu a jam gaam kama nna yegayega. Ti jam poom poli ayen ti le kpi kama.

9 Ku jam a nyɛ a se ba bo ka tama kum buusa la. Naawen ale basi ate wieŋa de a nyɛ ti jigi, ayen wa sak ti ayen ti ka a poli ayen ti baga ti dek a nya kama. Alege wa a yaali kama ayen ti a nya wa waai ale a nak nuruba a yiti kum po la.

10 Va ŋala po Naawen a jam vari ti kum po a basi kama. Ti ta yiila kama ayen wa le ŋman vari ti a basi kama.

11 Ni be le a puusi nna yegayega a te ti la, Naawen ale tulisi ni puusaŋa abe wa niak ti, ate nama a te wa jiam tama nyiŋ.

12 Ti ta kanjanta kama dii la tama dek popola po ti seba chak kama ayen ti boka tɛŋzuk dek, ale tama ale ni ale ka dii la ka Naawen ale maari ti ate ti ta sunum welensa ale popola maŋsa. Ku de be ka Naawen niaka nyiŋ daa nurubiik yammɔa.

13 M le a ŋmarisi a te ni dii la, mi a poli ayen m le a weeni dii la, an pagra ate ni kan baga miŋ.

14 Ni diem ze mu a chak ya, alege mi a yaali kama ayen ni seba mu nalimnyiini, ate ni ta kanjanta m nyiŋ ase ti Nyɔnɔwa Yeezu a nin pilim jam.

15-16 Wieŋa de nyiŋ, ate m jam yaali ayen m gaam ni a taam tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Masidoniya la abe m pilim ŋman jam a nya ni ate ni maari mu ate m baga cheŋ tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Judia la. M daam dan nyɛ dila, m te jam baga a maari ni ka buye.

17 M le liŋ jam a yaali ayen m jam ni jigi ale ge ku ŋaaŋnyiŋ an jam yaali jamka la, nna a sak kama ayen m ka nuru waai ale kasim a a tagri

m popola la? M ta ka kanjanta ate m weeni ayen m le liŋ jam ni jigi ale
ge ŋman weeni ayen m kan jam?
18 Naawen ale mi seero ayen m daa nuru wala choa. Mi ka nuru waai
ale wensie nyɔnɔ la.
19 Mi ale Timoti ale nuru waai ate ba a wi ayen Silas ate ti jam bo ale
ni la, ti jam sak ni ka Yeezu Kirisita waai ale ka Naawen biik la wie. Wa
kan puulim ale ka wa noai nyiini ayen wa le te ni ŋanta. Wa a tom wa
tuimaŋa meena ale ka popola yena.
20 Naawen a jam tom Yeezu kama ayen wa basi ate puulim kaai ate
Naawen a jam puulim ku piilim ka po a te nuruba la a chim wensie. Ti a
te Naawen jiam ale a te wa zula me wieŋa de nyiŋ.
21 Naawen dek ale lueri tama ale nama meena ale ti seba chak ayen ti
ta nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la ti le Kirisita ale ka bunyi la nyiŋ.
22 A yaa ŋmarisi ti nyiŋsa ayen wa dek ale soa ti. Wa me pai wa Chiika
a nyo ti suniima po kama ate ku sak ayen wa le nyɛ wieŋa de meena a te
ti.
23 Naawen ale mi seero a seba dii ale bo m sunum po la. Mi an ŋman
pilim jam ayen m nya ni, dii nyiŋ la, m dan poom jam, ni te jam wom ka
m biik pagrika.
24 Tama kan yaali ayen ti jam sak ni a gum ni ale ta siaka ale Yeezu
Kirisita dii la. Ni poom ta siaka ale wa ka nalimnyiini. Ti a yaali ayen ti
maari ni kama ate ni sue peenti.

2

1 M kan yaali ayen m biisi bipagrik ate ku nyɛ ate ni sue ŋman kaasi.
Dila ale soa ate mi an jam ni jigi ya.
2 M daam dan poom jam ni jigi ate ni sue kaasi, ka wana ale wa boro a
nyɛ ate mi sui a peenti? Ka nama baai ate mi a nyɛ ate ni sueŋa a kaasi
la.
3 Dila ale soa ate m jam ŋmarisi gbaŋka a te ni. Dila me be ale soa ate
mi an ŋman pilim jam ayen m nya ni, dii nyiŋ la, nama baai ale ni jam
nyɛ ate m sui peenti la, ni te jam nyɛ kama ate di kaasi. Mi dek seba m
sunum po ayen wie ŋaai ale bo m sunum po la, ŋa a nyɛ ate nama me sue
a peenti kama.
4 M le jam ŋmarisi gbaŋka a te ni dii po la, m sui ale jam kaasi nna
yegayega ni nyiŋ. M sunni a jam kaasi ka nna yegayega ate m ninyiam a
zi m popo. Ni kan te ni sue kaasi, ku de a sak ka mi yaalika ale ni.
5-6 Ni a teeri nuru waai wie ate m jam ŋmarisi m gbaŋka po la, ale wa
le basi ni dii la. Wa basi kama ate ni sue kaasi a se wa le nyɛ ate mi sunni
a kaasi dii la. M gbaŋka wieŋa a gum ni supuurimu po kama. Va ŋala po
ni ba gela a jam waali ku nyɔnɔwa kama. Ni be nyɛ dila a nueri ya.
7 Ni voŋ a te wa abe ni a te wa nyiŋbiiri ate wa supuurimu a kan te ate
wa a basi ni.
8 Mi a saalim ni kama ayen ni weeni wa ayen ni a yaali wa kama nna
yegayega.
9 Dila ale soa ate m jam ŋmarisi gbaŋka a te ni. M jam a yaali ayen m
seba ase ni a va m noai wie meena po ya. M jam a yaali ayen m nyɛ ni a
nya kama.
10 Ni dan voŋ a te nuru, mi me voŋ a te wa kama. Mi a nyɛ dila kama
dii nyiŋ la, mi a yaali ayen m maari ni kama. Ku a nyɛ se Kirisita a nya m
le a nyɛ dii la kama.
11 Ti seba Sitaana ale kasim a a tom dii la. Dila ale soa ate ku a fe ayen
ni va siuku dila ate wa kan baga a nak ni a yiagi.

12 M le jam paari tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Torowas la, ti Nyɔnɔwa a jam
te mu ka siuk nalimnyiini ayen m sak nuruba Kirisita wamaŋsaŋa.
13 Alege ku jam daani mu yegayega m le jam kan baga a nya suoku Titus
la. Dila ale soa ate mi an jam bo ale Torowas demma a beni ya ale ge cheŋ
tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Masidoniya la.

14 Ni basi ate ti a te Naawen jam. Wa basi kama ate tama ale Kirisita a
chim bunyi. Wa soa ti kama yɔgyɔgla. Wa kasim a basi ti kama ate ti a
nyeem a sak nuruba ate ba nya siuk a seba Kirisita.
15 Ti le a sak nuruma dii la a peenti ka Naawen sui nna yegayega. Baai
ale a wom wa wamaŋsaŋa a magsi chaab ale Yeezu la, Naawen a vari ba
tuimbaata po kama a basi ate ba a va wa. Baai ale a zɛri wa wamaŋsaŋa
womka la, Naawen le nya ba kaasuŋku ate wa basi ba ate ba kan ta kiri
ya.
16 Jigi meena ate ti ga a paari la, ti a nyuŋ ka nna biokbiokwa baai ate
Naawen le basi ate ba kan ta kiri la nyue po. Alege ti a nyuŋ ka nna
masimasiga baai ale nya varibasika la nyue po. Ka wana dek ale pagrɔ ate
wa tom tuimaŋa de a te Naawen ya?
17 Nuruba yegayega ale a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa wie ale ba
noa po nyiini, ayen ba nya nyuenta a te ba dek. Tama kan nyɛ se nuru
bala la chaaba. Naawen a tom ti kama ayen ti a sak nuruba wa wie ale
popola yena. Ku a nyɛ se Naawen a nya ti kama la.

3

1 Tama ŋman a sak ti dek nama niŋa? Ti a yaali ka gbaŋ nama jigi ayen
ti seba ni wamaŋsa yaase nama a yaali gbaŋ tama jigi ayen ni seba tama
wamaŋsa.
2 Nama dek a nyɛ se ka gbaŋsa a ŋmarisi ti suniimaŋa nyiŋ ate waai
meena a karim la.
3 Naawen waai ale vua la, a pai wa chiika a nyo ka mi sunum po. Dila
ale soa ate ni a nyɛ se Kirisita gbaŋ kaai ate ti ŋmarisi la. Naawen ale nyɛ
dii la a basi kama ate ni gaam wa le jam ŋmarisi wa sinsaŋŋa a dueni
tintain paglagsa zuk la.

4 Ka Yeezu Kirisita nyiŋ ate ti ta siaka ale Naawen. Dila ale soa ate ti a
weeni nna a sak ni.
5 Tama an baga pai ti dek pagrim a tom a te Naawen ya. Wa a pai ka wa
pagrimu a te ti ayen ti a tom tuima a te wa.
6 Wa a maari ti kama ate ti a weeni a sak nuruba wa ale ba ale ŋman nyɛ
noai yeŋ ale chaab dii ate wa a yaali ayen wa Chiika a jam bo ba suniima
po la. Naawen ale a nyɛ dii la a zuak ka yegayega a gaam wa le pai wa
sinsaŋŋa ŋaai ate wa jam pai a te Moosis dila po, dila po la. Va ŋala po
ate nuruba an jam va wa sinsaŋŋa a ga paari ku kpeglimka la, ba jam kpi
kama. Naawen Chiika a dan bo ba suniima po, ba le ta ka nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la.

7 Naawen a le jam pai wa Sinsaŋŋa a te Moosis dila po, dila po la, Naawen
a jam ŋmarisi ŋa a dueni ka tintain paglagsa nyiŋ. Moosis ale jam nya
Naawen zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka la, Moosis nimbidiaka me a
yaa jam a nyagsi ka nna yegayega. Moosis ale pilim ŋman cheŋ Izirali
demma jigi la, wa ninaŋa ale jam nyagsi dii la a jam boro a basi kama,
alege an diem basi meena ate nuruma an jam baga a nya ŋa. Naawen a
jam pai wa zulaŋa ale wa nalimu yegayega a vi ka wa sinsaŋŋa zuk, ŋaai
ale a nyɛ ate nuruba a kpi,

8 alege Naawen a pai wa zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka a nyo wa
Chiika po waai ale a basi ate nuruba a nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka
la.
9 Wa sinsaŋŋa ŋaai ale a nyɛ ate Naawen a nya nuruba kaasuŋ la a te
Naawen zula kama. Alege wa Chiika waai ale a basi ate nuruba a chim
wayɔrisima nyam Naawen jigi la, ale soa Naawen zulaŋa ale wa nalimu
gaam wa sinsaŋŋa ale soa dii la.
10 Zula ŋaai ale wa nalim buui ate Naawen a pai te wa Chiika la ale basi
ate zula ŋaai ale nalim buui ate wa jam pai te wa sinsaŋŋa dila po, dila
po la a taam.
11 Naawen sinsaŋŋa ŋaai ale soa wa zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka
an jam beni ya. Wa Chiika a boro kama taam wuu. Dila ale soa ate wa
zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka a gaam Naawen sinsaŋŋa zula ale ŋa
nalimu yegayegaka.
12 Wieŋa de nyiŋ ale soa ate tama ta suniima pagrisa a sak nuruba
Naawen ale nyɛ dii a te ti la.
13 Tama kan nyɛ a se Moosis waai ale jam pai garuk a lik wa nimbidiaka
ayen Izirali demma a kan baga a nya Naawen nalimu ale bu le a a basi wa
nimbidiaka dii la.
14 Dila la ba popolaŋa a jam lik kama. A ta jam paari jinla ba popolaŋa
a nyɛ se ka garuk ale lik ŋa la ase ba nin boro a karim sinsaŋŋa. Alege
waai ale a siak Kirisita la garuku a zagri kama.
15 Alege jinla ba dan a karim Moosis Sinsaŋŋa garuku a diem a lik ba
popolaŋa kama.
16 Alege garuku a baga a zagri kama ase Naawen gbaŋka ale weeni
Moosis wie dii la, ayen, “Wa le jam pilim a ŋmari Nyɔnɔwa jigi la wa
garuku a jam zagri kama.”
17 Yɔgyɔgla de nyɔnɔwa dela abe le Chiika, Chiika abe le a bo juijui
meena la varibasika a boro kama.
18 Tama meena abe a nyagsi kama a sak Nyɔnɔwa jigi, wala abe le Chiika
a tagri ti ate ti a neensi wa ale a sak wa zulaŋa ale zuak dii la.

4

1 Naawen waai ale ta jiirim ale ti la, a lueri ti kama ayen ti a sak nuruba
wieŋa de. Ti kan pai ŋaaŋ a te tuim ŋaai ate wa pai a te ti la.
2 Tama kan sugi a tom tuimbaata ate ti nya chivie. Ti kan a paasi nuruba,
ale a pai ti dek sinsaga a gum chaab ale Naawen ale sak ti dii la. Ti kasim
a sak nuruba peelim niŋ wa wensieŋa ayen waai meena a siak ba suniima
po ayen ti ka Naawen ŋaaŋviiriba.
3 Nuru bɔari a kan wom Naawen wamaŋsaŋa ŋaai ate tama pai a sak
ba la. Naawen le jam nya ba kaasuŋku kama abe wa basi ate ba kan ta
kiri ya.
4 Ba an baga a ta siaka ale wa wamaŋsaŋa. Ku a nyɛ se ka kantueŋ ale
nak nuruba suniima po la, alege Sitaana waai ale soa tɛŋzuk nuruma la,
ale kaasi ba popola. Yeezu Kirisita ale Naawen wamaŋsaŋa. Wa sunummu
a nyɛ se ka Naawen sunum la. Naawen a chari wa zulaŋa ale wa nalimu
yegayegaka ale wa.
5 Tama kan sak nuruba ka ti dek wie. Ti a sak ba ka Yeezu Kirisita wie,
waai ale ka ti Nyɔnɔ la. Wala nyiŋ ate ti chim ni tomteerɔba.
6 Naawen ale jam nyɛ tɛŋka dila po, dila po la, wa jam weeni kama ayen,
“Basi ate legini a chim kantueŋ.” Wa biika Yeezu Kirisita a pai Naawen
zulaŋa ale wa nalimu a sak ti kama. Nna a nyɛ se ka danni kantueŋka a
nya ti suniimaŋa po.

7 Alege Naawen nyɛ tama baai ale ta kantueŋka de yegayega la, ate ti a
nyɛ se ka yak samɔnsa la. Wa nyɛ ti dila kama ayen wa baga a sak nuruba
ayen wa pagrimu yegayegaka de an nyini ka tama jigi. Bu nyini ka wa dek
jigi.
8 Ti a nam ka yegayega daa meena, alege ti baga a siak ate ti ninammu
kama. Ti ze siuk kuui ate ti a va la, alege dila kan daani ti.
9 Dachaasa ale gisi ti, alege Naawen a kan yaali ayen ti lo ba nisima po.
Nuruba dek me a nak ti kama a lonsi, alege ba kan ko ti.
10 Yeezu a jam nam ka tama nyiŋ. Dila ale soa ate ti gomsi ti dek daa
meena a kpi wa nyiŋ. Wa ale a nya ti zuk dii la a sak nuruba kama ayen
wa bo ka ti suniima po.
11 Daa meena ti kasim bo ka kum nisima po Yeezu nyiŋ, ayen ku sak
nuruba ate ba seba ayen wa vuusumu buui ale bo ti suniima po la ale a
nya ti zuk.
12 Ti le bo kum nisima po nna daa meena la, nama me be bo Naawen
Chiika bui ale kan ta kpeglimka ate bu bo ni suniima po la nyiŋ.
13 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, “M jam biisi ale Naawen kama,
dii nyiŋ la, m jam ta siaka ale wa kama.” Wa Naawen Chiika ale basi ate
ti ta siaka ale wa, ayen ti a sak nuruba wa wie.
14 Tama seba ayen Naawen waai ale nak ti Nyɔnɔwa Yeezu kum po a yiti
la, a le nak tama me a yiti kum po a se Yeezu la, abe wa basi ate tama ale
nama a tigsi chaab a zaani wa niŋ.
15 Ti a nam nna ka Yeezu ŋaaŋviirima nyiŋ. Naawen niaka abe le a paari
nuruba yegayega ba puusi a te wa zula ale jiam.
16 Wieŋa de nyiŋ ale soa ate ti kan jok nyiŋbiiri. Ti nyiŋsaŋa a boro a
kpaŋi kama, alege daa meena Naawen a gum wa nyuvuri dii ate wa pai a
te ti la kama.
17 Ninam buui ate ti a nam yɔgyɔgla la, bu kan beni. Bu dan ga nueri,
Naawen le pai wa nalim kpioŋku buui ale kan ta kpeglimka la a te ti. Wa
nalim kpioŋku de a gaam ka ti le a nam yegayega dii yɔgyɔgla la.
18 Ti niŋ ka ale tɛŋzuk de ŋanta baai le kan a beni la. Ti niŋ bo ka ŋanta
baai ate Naawen le pai te ti dai yeŋ la. Ŋantaŋa de a le kasim boro kama
taam wuu.

5

1 Ti nyiŋsaŋa a nyɛ se ka viita ate nuruba a ti zaani la. Ti dan jam kaasi,
Naawen le pai ti kama a ta cheŋ wa wenŋmazuk a ga te ti nyiŋpaalisa sii
ate wa dek a nyɛ la. Ti le ta nyiŋsaŋa de kama taam wuu.
2 Yɔgyɔgla de tama a kum ale a yaali ka nna yegayega ayen Naawen pai
ti a ta cheŋ wenŋmazuk a ga te ti nyiŋpaalisa dula.
3 Wa dan nyɛ dila, ti chiisaŋa a kan jogi nyiŋsa.
4 Yɔgyɔgla de nyiŋ sii ale a nyɛ se viita la, ale basi ate ti a nya ninammu.
Ti kan yaali ayen ti basi ti yɔgyɔgla de nyiŋsaŋa nwuli, alege ti kasim a
yaali kama ayen Naawen le pai nyiŋpaalisaŋa a te ti ate ti zaani si naŋkula
po. Wa dan nyɛ dila, yɔgyɔgla de nyiŋsaŋa le si jam kpi la, ale si chim wa
nyiŋpaalisaŋa la. Si ta ka nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
5 Naawen ale nyɛ ti ayen ti tuesi wa nyiŋpaalisaŋa. Wa pai wa Chiika a
te ti kama ayen Chiika a liŋ chim wa tutuna ŋaai ate wa le tuni ti la, ate
ku sak ayen wa le sum tuni ti kama.
6 Dila ale soa ate ti sue kasim peenti la. Tama seba ayen ti le diem vua
yɔgyɔgla la, ti an diem baga a zaani ti Nyɔnɔwa niŋa.

7 Ti kan nya ale ti dek nina Naawen le wa tom dii la, ale ge ti ta siaka
kama ale wa a le weeni dii la, ayen ku le sum chim wensie.
8 Ti sue peenti kama nalimnyiini. Tama kan chali yɔgsum ale kum. Ti
dan poom kpi, ti le mɔata ti Nyɔnɔwa kama.
9 Ti dan bo dula a yaa se ti mɔata wa wenŋmazuk, ku a fe kama ayen ti
nina muni ate ti a nyɛ ate Naawen sui a peenti.
10 Ti dan kpi, ti meena le cheŋ ga zaani ka Yeezu Kirisita niŋ ate wa
bo ti buusa. Ti le tom tuimmaŋsa a yaa se tuimbaata ale ti yɔgyɔgla de
nyiŋsaŋa la, wa le tuni ti kama ŋa nyiŋ.
11 Ti le a chali ti Nyɔnɔwa la nyiŋ, ale soa ate mi a yaali ayen m sak ni
ayen ti a tom Naawen tuimaŋa ale ka wensie. Wa dek seba ayen ti a tom
wa tuimaŋa ale ka wensie. M seba ayen nama me le nyɛ ka dila.
12 Ti an ŋman a yaali ka yue a te ti dega. Ti a te ni ka siuk ayen ni ta
kanjanta tama nyiŋ, ate ni baga a biisi sak baai ale a nya nuruba peelim
tuima alege kan nya ba suniima po la.
13 Ti daa biisi nna, ni ba gela a poli ayen ti a yesiŋ kama yaa? Ti daa
yesiŋ kama, ti a yaali ayen ti a te zuli ka Naawen di nyiŋ. Ni ba gela a poli
ayen ti ta nyiŋyɔgsa? Ti dan ta nyiŋyɔgsa, ku ka nama nyiŋ.
14 Yeezu Kirisita mariŋ ti ka nna yegayega. Tama seba ayen wa zaani ka
nuru meena naŋkula po a kpi ba nyiŋ. Wa le mariŋ ti dila la nyiŋ, ale soa
ate ti nina muni ale wa tuimaŋa tomka.
15 Wa kpi ka dila, ayen baai ale ta wa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka
la a kan ŋman va ba dek yaalika, alege ba le va ka waai ale kpi ale ge yiti
kum po bala nyiŋ la.
16 Dila ale soa ate tama an ŋman a bo nuruba buusa a se tɛŋzuk nuruma
la. Ti jam a bo Yeezu Kirisita buusa ka dila, alege yɔgyɔgla de, ti an ŋman
a bo wa buusa.
17 Nuruba a dan tagri ba popola a va Yeezu Kirisita, Naawen a tagri
ba popolaŋa kama ale ge a nyɛ ba ate ba chim nuru paalisa. Ba popola
kpagsaŋa a ŋman karo dii po, dii po.
18 Naawen nyɛ wieŋa de meena a te ka tama. Yeezu Kirisita kumu nyiŋ
ale soa ate Naawen a ŋman a yaali ayen wa nyɛ noai yeŋ ale tama. Naawen
ŋman a yaali kama ayen ti a weeni wa wie a sak nuruba, ate wa ale bala
me a ŋman nyɛ noai yeŋ.
19 Yeezu Kirisita kumu nyiŋ ale soa ate Naawen a nya siuk a basi ayen
wa ale nuru meena a ŋman nyɛ noai yeŋ, ate wa kan ŋman a teeri ba
tuimbaataŋa. Wa wamaŋsaŋa de ate wa pai a nyo tama nisima po ayen
ti a sak nuruba.
20 Yeezu Kirisita ale tom tama ni jigi, ayen Naawen baga a biisi wie a sak
ni. Ti a saalim ni kama Yeezu Kirisita nyiŋ, ayen nama ale Naawen a nyɛ
noai yeŋ a nueri.
21 Yeezu Kirisita ale jam bo tɛŋzuk la, wa an jam tom tuimbaata ale fiifiik
me, alege tama tuimbaata nyiŋ ate tama ale wa a chim bunyi ayen ti baga
a nya Naawen welensaŋa.

6

1 Tama ale maari chaab a tom Naawen tuimaŋa ale a saalim ni ayen ni
pai Naawen ale maari ni dii la a tom tuima a te wa.
2 Ba ŋmarisi wa gbaŋka po dila po, dila po ayen,
“Dii po ale magsi ayen mi a wom ni a sak jiirim ale ni la,
mi wom ni kama.
Ku danni ale paari ayen m vari ni a basi la,
m maari ni kama.”

Ni be wom, dii po ale magsi ni siak Naawen la ale nna, jinla ale da dii dai
ate ku magsi ayen ni nya varibasika.

3 Ti kan yaali ayen waai a nya ti tuimaŋa ate ti a kpesi ti dek ayen ti kan
nyɛ wari wari ate ku kaasi nuruba suita.

4 Ti tuimaŋa meena a kasim a sak nuruba kama ayen ti ka Naawen
tomteerɔba. Ba a nyɛ kama ate ti a nam nna yegayega, alege ti siaka a te
ti ninam kama ale chichiiba.

5 Daa meena ba kasim a a nak ti kama ale ge a yik ti a lik diina po.
Nuruba me a jam nyini satɛŋsa tɔgatɔga a tu chaab a nyɛ noai yeŋ a yaa
a tom tuim kaasima tama nyiŋ. Daa meena ti kasim a tom kama ate ti ga
jiak, an poom ŋman a yaali ŋandiinta a yaa se ti duak a goa.

6 Ti ka welensa nyam, ti be seba Naawen nalimnyiini ale ta chichiiba me
ale nuruba, ale ge seba ti dek yikka, ti be ta Naawen Chiika ti suniima po
kama, ti be ta yaalika nalimnyiini ale ti vaanchaab,

7 ale maari sak nuruba ale Naawen pagrimu wa wensie wieŋa. Wieŋa
de meena a sak nuruba kama ayen ti ka wa tomteerɔba. Ti ta ka welensa
ase kpaliŋ jaab la ayen ti baga a kpalim vari ti dek a basi.

8 Nuruba a te ti zula ale a basi ate ti a nya chivie. Ba a pak ti kama ale
ge a le ti me. Ti a biisi ka wensie ale ge ba a weeni ayen ti ka velinvendisa.

9 Ti daa nuru kpeenta alege waai meena seba ti noai po kama. Ti a nyɛ
se ka kpeeba la, alege ti ta nyuvuri kama. Ba a nyɛ kama ate ti a nya
ninam, alege ba an diem ko ti.

10 Ti sue kasim kaasi kama, ale ge ŋa peenti kama yegayega. Tama ka
ŋanjagsa ale ge ti a maari nuruba ate ba a jigsi. Nuruba a poli kama ayen
tama ka jaabjaabɔa, alege, tama dek seba ayen ti soa ka ŋanta meena.

11 Nama Korinti demma, wariwari an tali ya ate ŋman weeni sak ni
gbaŋka de po. Ti lak ti suniima meena a te ni.

12 Daa tama ale kan lak ti suniima a te nama alege ka nama ale kan lak
ni suniima a te tama.

13 Yɔgyɔgla de ti a yaali ayen ti biisi ale ni kama a se ni ka bimbaansa
la. Ni sak ase ni a yaali ti kama me a se tama ale a yaali ni dii la. Nama
me lak ni suniima a te tama me.

14 Nama ale baai ale kan ta siaka ale Naawen la, ni kan a tigsi chaab a
tom tuima ale ba. Tuimbaata ale tuimmaŋsa kan gum chaaba. Legi ale
kantueŋ me a kan gum chaaba.

15 Yeezu ale Sitaana a baga a nyɛ noai yeŋa? Nuru baai ale ta siaka ale
Naawen la, ale nuru baai ale kan ta siaka ale wa la, a baga a nyɛ noai
yeŋa?

16 Tama ka Naawen waai ale boro la yeri. Ti be dan ka dila, tama ale
bogluta ale nyɛ ka se boro ale chaaba? Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po
ayen Naawen weeni ayen,

“Mi ale m nuruma ale boro ka dila a ta a cheŋ,
ale ge ate m chim ba Naawen ate ba me a chim m nuruba.”

17 Naawen be ŋman weeni ayen,

“Ni poori ni dek a ta nyini baai ale a kaab bogluta la po, ate ni kan maa
tiri ba ŋanta.
Ni daa nyɛ dila, mi dek ale tuesi ni.

18 M le chim ni ko,
ale ge ate nama me chim m bisa.
Mi, Naawen, waai ale soa ŋanta meena pagrim la, ale a weeni nna.”

7

1 M dek dɔaba, wieŋa de ka Naawen pumpuulima ate wa jam puulim ale
ti. Ni basi ate ti yeeri ti dek wa ŋaai ale a basi ate ti a chim nuru daŋtisa
la, abe ti chim nuru welensa a te Naawen zula.

2 Ni lak ni suniimaŋa a te ti. Ti an jam tom tuimbaata a te nuru waai
ya. Ti be an jam yaali degaamka a yaa se ti jam paasi nuru waai ya.
3 Ti kan weeni nna a sak ni ayen ka ti nya ni kaasuŋɔa. Ti poom weeni
a sak ni ti ni a yaali ni nna yegayega la. Ti dan poom kpi a yaa se ti vua,
ti le diem ta ni ka ti suniima po.
4 Ti ta siaka ale ni ka nna yegayega dii nyiŋ la ti ta kanjanta kama ni
nyiŋ. Ni a deŋsi ka ti kpa ti ninammu po, ate ti sue a peenti daa meena.

5 Ti le jam paari Masidoniya tɛŋka la, ti an jam nya vuusum. Jigi
meena ate ti jam cheŋ la, ti kasim jam a nya ka daanika ale kpaliŋsa
ale kpazinagsuk.
6 Alege Naawen waai ale a te nyiŋbiiri baai ale a nam la, ale jam tom
Titus la ayen wa jam deŋsi ti kpa.
7 Ti sue a jam peenti kama ale ti le jam nya wa ale wom wa wapaaliŋa
ale ni le jam deŋsi wa kpai dii la. Wa weeni ti ayen ni a yaali ayen ni nya
ti ka nna yegayega. Wa weeni sak ti me ayen ni sue a kaasi kama, ale ku
le jam daani ni dii la. Wa weeni sak ti me ni niŋ ale bo le ti dii la. Ku de
basi kama ate m sui a ŋmasi peenti nna yegayega.

8 M le liŋ jam ŋmarisi gbaŋ kaai a te ni la, ni sui a jam kaasi ka nna
yegayega, alege m le jam wom ayen ni sue a jam kaasi beni la, dila a
ŋman jam peenti m sui kama.
9 Alege yɔgyɔgla de mi sui ale peenti la, daa m le nyɛ ate ni sue kaasi la
nyiŋ ŋa alege ka ni sueŋa kaasika ale basi ate ni tagri ni nyeka la. Naawen
dek abe le pai ni sueŋa kaasika a tagri ni. Dila la mi an kaasi wariya.
10 Ni sueŋa ale kaasi dii la a nyɛ kama ate ni basi ni tuimbaata tuimaŋa
ale tagri ni nyeka. Ti dan nyɛ dila, dai yeŋ wa le baga vari ti nalimnyiini
ti tuimbaata po a basi. Dila daa wari dii ate tama le yaali ayen ti zɛri la.
Nuru waai ale kan a yaali ayen Naawen kaasi wa sui la, dai yeŋ, Naawen
le jam nya nuru wala choa kaasuŋku abe wa basi wa ate wa kan ta kiri
ya.
11 Ni le basi ate Naawen a kaasi ni sue la nyiŋ ale soa ate ni a yaali ayen
ni sak ayen dii meena ate ni a nyɛ la ka wamaŋsa. Ni sue abe kasim a
puuri kama alege ate ku cha ni nna yegayega ate ni kasim a yaali ayen
wie a nyɛ a magsi. Ni chiib a sak kama ayen wanni de ni nyɛ magsi kama.

12 Ti an jam ŋmari gbaŋka ayen ti le ka waai ale tom wabioku la, yaase
waai ate wa nyɛ wa kaasi la. Ti jam ŋmarisi kama me ayen Naawen sak
ni le diem ta yaalika ale tama dii la.
13 Ni te ti nyiŋbiiri ka nna yegayega ale weeni ti ni le te wa nyiŋbiiri dii
la, ti sue a jam peenti kama a gaam ŋa le poom liŋ peenti dii la.
14 Titus ale jam basi dula ayen wa cheena nama jigi la, ti jam weeni
kama ayen ti ta ka kanjanta ni nyiŋ. Nin jam basi ate ti nya chivie. Ti
kasim jam a biisi ka wensie wie ale ni. Ti le jam weeni Titus dii me la, a
jam ka wensie.
15 Wa a teeri ka ni le jam tuesi wa dii ale jam pai ni dek a te wa ale ge
gomsi ni dek ayen ni va wa noai la. Yɔgyɔgla de wa a yaali ni kama dila
nyiŋ a gum du.
16 M sui peenti ka nalimnyiini ate m ta siaka ale ni nna.

8

1 M suaata, ti a yaali ayen ka ni seba Naawen ale a niak baai ale bo
Masidoniya tɛŋka po a va Yeezu la.
2 Ba jam nya ninam yegayega, alege ninammu de po, ba sue diem
peenti kama nalimnyiini. Ba ka ŋanjagsa nalimnyiini alege ba pai ka ba
ŋanfiisaŋa ba gela a te nuruba.
3 Mi ka ba seero. Ba jam pai ba ŋantaŋa a te ka ba vaanchaab a poom
gaam ku le magsi dii te ka la. Ba jam te ale ka ba dek yaalika.
4 Ba jam saalim ti kama ayen ti tuesi ba tiirintaŋa ate ti baga maari
Naawen nuruma baai ale bo niŋniŋ la.
5 Ba tiirintaŋa a jam zuak gaam tama le jam a poli dii la kama. Ba liŋ
jam pai ka ba dek a te ti Nyɔnɔwa ale ge pai ba dek a te tama me a va
Naawen ale a yaali dii la.
6 Dila ale soa ate ti a saalim Titus waai ale poom deri piilim a tuesi ni
tiirintaŋa la, ayen wa maa maari ni ate ni cheesi tiirintaŋa meena a te wa.
M seba ayen ni le nyɛ nna kama, dii nyiŋ la, ni a yaali ayen ni maari ni
vaanchaab ka yegayega.
7 Ni be jigsi kama ale ŋanta baai meena ate ni ta la. Bala le ni siaka ale
ni ale seba biik la, ale ni ale ta yam la, ale ni ale a maari nuruba la, ale ni
ale a yaali tama dii la. Ti a yaali kama ayen ni a te yegayega.
8 M kan yaali ayen m weeni sak ni ku le magsi ni le nyɛ dii la, alege m
poom weeni sak ni ayen baai ale bo Masidoniya tɛŋka po la, nina a jam
muni kama ale ba vaanchaab maarika nna yegayega. Ma yaali ayen m
nyɛ ni a nya kama a se ni ta yaalika ale ni vaanchaab a se bala ale a yaali
nama dii la ya.
9 Nama seba ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ale jam niak ti dii ale jam a
maari ti nna yegayega la. Wa jam chim ka jajak tama nyiŋ ayen ti tuesi
wa ŋantaŋa.
10 M dek popola ale m yaalika ate maa weeni wieŋa de a sak ni. Diimwa,
ni nina a jam muni kama ate ni jam piilim ni ŋantaŋa Titus pai te ka.
Yɔgyɔgla de, ni tom dii ate ni piilim la a nueri. Nama le liŋ jam piilim poli
dila nyeka.
11 Ni tom dii ate ni piilim ayen ni tom la a nueri. Ni jam piilim di ale ka
nin muni. Ni be diem basi ate ni nina muni ate ni tom ni le baga dii a tom
la a nueri.
12 Ni dan kasim a yaali nna yegayega ayen ni pai ni ŋantaŋa a te nuruba,
Naawen le tuesi ni tiirimu. Wa niŋ karo ale ŋanta baai ate nin baga a te
la. Wa niŋ boro ale ka ni le baga ŋanta baai a te la.
13 M kan yaali ayen m nyɛ ate ku tɔa, a yaa se m nyɛ me ate ku chim
moli a te baai ate ni a maari la.
14 Yɔgyɔgla de, ni ta ka ŋan bori. Dila ale soa ate ku nala ayen ni pai ni
ŋantaŋa ba gela a maari baai ale a yaali ba la. Ba dan ta ŋanta piisi ate
nama me a yaali, ba le maari ni kama. Ku dan nyɛ nna, ni ni ta soa ase
chaab la.
15 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po a weeni Naawen ale
jam nyɛ dii a pai ŋandiinta a te wa nuruma dii po ate ba jam bo sagini po
la, nuru waai ale nya yegayega la a ŋmasi nya gaam taam ya, nuru waai
me ale nya magi dek la an posim wa.
16 Ti a pak Naawen ayen Titus a jam pii ka nyiŋ ayen wa maari ni a se
tama ale jam pii nyiŋ dii ayen ti maari ni la.
17 Mi le weeni Titus ayen wa ŋman pilim jam puusi ni la, wa sui a jam
peenti kama. Wa jam a yaali ka nna yegayega ayen wa ŋman pilim jam ni
jigi. Wa an jam poom a yaali ayen m weeni dila ale wa.

18 Ti a tom ka ti suoku wanyi ayen wa va wa a jam ni jigi. Yeezu
ŋaaŋviirima meena a te ti suoku dila ka zula yegayega, dii nyiŋ la, wa
sak nuruba yegayega Naawen wamaŋsaŋa.
19 Ba lueri wa kama ayen wa ale tama a pai ni tiirintaŋa a ta cheŋ ga te
Yeezu ŋaaŋviirima baai ale bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Judia la. Nna le
te ti Nyɔnɔwa ka zula, ate ku sak nuruba ayen ti a yaali ayen ti maari ba
kama.
20 Ti kan yaali ayen ti nyɛ wari ate waai a fobli ayen tama an pai tiirimu
a nyɛ wamaŋa.
21 Ti a yaali ayen ti nyɛ ka wari dii ale magsi ti Nyɔnɔwa ale nuruba niŋ
la.
22 Ti a tom ka nuru wa choa, waai ale saa baye la, ate ba jam ni jigi.
Wa va ale Titus ale ti suok kuŋkula a cheŋ. Ti nyɛ wa nya kama dii choa
ate ti yaa seba ayen wa pii ka nyiŋ a yaali ayen wa maa maari ti ale ti
tuimaŋa. Wa seba ayen m seba ni chak kama nalimnyiini. Dila ale soa
ate wa pii nyiŋ a yaali ayen wa gum chaab ale mbala a jam maa maari ni
nalimnyiini.
23 Titus ka waai ale a tom ale mi ate mi ale wa a maari nama meena.
Kirisita bisaŋa ale a tu chaab jiga tɔgatɔga la ale tom mbala bayewa. Ba
be a te Kirisita ka zula.
24 Ba dan jam ni jigi, ni tuesi ba abe ni basi ate ba seba ayen ni a yaali
ba kama. Ni dan nyɛ dila, Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la ale tom ba la,
ale siak ayen ni sum ka ba nuru baai ate ba ta kanjanta ba nyiŋ la.

9

1 Kuna magsi m ŋman ŋmarisi gbaŋ a te ni a weeni ni le ni a maari
Naawen nuruma dii la.
2 M seba ni ale a yaali ayen ni maari ba dii la. M weeni Yeezu
ŋaaŋviirima baai ale bo Masidoniya tɛŋka po la, ayen ba suaataŋa nama
baai ale bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Akaaya po la, a piilim ba cheesika ka
diimwa. Ba le jam wom ale ni pii nyiŋ a yaali nna nyeka la, ba gela me a
maa chaab a cheesi.
3 Yɔgyɔgla de, maa tom ti suaataŋa de ni jigi kama ayen ti kunkuulimaŋa
a kan chim kinla. Alege ba ale ba jamka ale ni gomsi ayen ni maari.
4 Mi ale Masidoniya demma ba gela a dan jam nya ale nin nyɛ wariwari
ya, ti le ta siaka ale ni dii la ale tagri chim ka chivie. Nama me le nya ka
chivie nna yegayega.
5 Mi abe poli kama ayen ku magsi ka ti suaataŋa de mi niŋ a jam ni jigi
a tuesi tiirim buui ate ni puulim la. M dan ga jam ale ni gomsi magsi a te
ku sak ayen ba an fe ni kama alege ka ni dek yaalika.
6 Nama meena seba ayen kpaaro a dan bori magla, wa a che ka magla,
alege wa dan bori yegayega wa a che ka yegayega.
7 Waai meena a te a magsi chaab ale wa dek popola. Wa kan te wa
tiirimu a se ku ka fifiok ayen wa te la. Wa be kan te abe wa ŋman pilim a
ŋma wa dega. Naawen a yaali ka baai ale a te ale supeentik la.
8 Ni dan a nyɛ dila, Naawen le ŋman te ni kama a gum du ate ku zuak
gaam ate ni kasim ta yegayega ni dek a be ni a te nuruba me.
9 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po, di la po a weeni ayen,
“Naawen a te ŋanjagsaŋa ŋanta ale ka wa dek yaalika.
Wa tuim maŋsaŋa tuimaŋa ale kasim boro kama taam wuu.”
10 Naawen ale a pai ŋanbeeŋa a te kpaaroma ayen ba bori ŋa ate ba nya
ŋandiinta. Dila degadega ate wa le pai wa ŋantaŋa a te ni a gum du ate
ni baga a maari ni vaanchaab.

11 Wa kasim a yaali kama ayen ni pai ni ŋanbɔanni po baai ate wa te ni
la a maari ni vaanchaab. Tama a dan pai ni tiirintaŋa a te baai ale a yaali
ni la, ba le pak Naawen kama nama nyiŋ.
12 Ni a maari ba kama ba ninam yegayegaka po ale ge ate ba me, a te
Naawen pimpauk yegayega.
13 Ni dan a maari nna yegayega, ni a sak nuruba ayen nama a va ka
Naawen wamaŋsaŋa ŋaai ale a biisi Yeezu Kirisita wie nalimnyiini la.
Ba le te Naawen zula yegayega, dii nyiŋ la, ni a maari ba kama ale nuru
meena yegayega.
14 Ba le ta yaalika ale ni abe ba puusi te Naawen nama nyiŋ, dii nyiŋ la
wa niaka yegayega ate wa pai sak ni la.
15 Naawen a pai wa biika a te ti kama. Wensie, nya ku de a gaam ka ŋanta
meena. Dila ale soa ate ku a fe ayen ni basi ate ti a te wa jiam.

10

1 Ni ba gela a weeni chaab kama ayen mi dan bo ale ni m seba m dek
yik kama, alege m dan yalima ale ni, mi a ŋmarisi ka wa pagrisa a te ni.
Yeezu Kirisita a yaali kama ayen m seba m dek yik ale ni. Dila ale soa ate
mi, Pɔɔl, a saalim ni yɔgyɔgla ayen,
2 M dan jam ni jigi, ni kan ni fe mu ayen mi a biisi ka wa pagrisa a sak
ni. M dan jam tu chaab ale baai ale a weeni ayen ti a va ka ti dek ŋan
yaalik la, m le biisi ka wa pagrisa a sak ba.
3 Ku ka wensie ayen ti bo ka tɛŋzuk, alege ti kan va ti dek ŋan yaalik a
se tɛŋzuk nuruma ale a va ba dek ŋan yaalik dii la.
4-5 Ŋanta baai ate tama a pai a nyɛ ti kpaliŋka la daa tɛŋzuk ŋanta
alege ka Naawen ale a te ŋanta bala, bala abe le wa pagrimu ate ti pai
a kaasi ŋan pagrisa meena. Ti pai kama a kaasi nampaga ale kanjanta
nyeka meena ale a kasi nuruba ate ba kan seba Naawen la. Alege a yik ba
popolaŋa ate ba a zuli Yeezu Kirisita.
6 Ti a poli kama ayen ti dan jam ni jigi, nama meena le kasim a va
ka Yeezu Kirisita nalimnyiini. Ti dan jam nya ale ba gela a kan va wa
nalimnyiini, ti le waali ba kama.
7 Ni ba gela a nya ka ti nimbidaasa po nyiini, alege kan nya ti suniima
po. Ni ba gela a poli ayen ka Yeezu Kirisita ale soa ni? Ni be maari poli
ayen wa soa tama me a se ka wa le soa nama me dii la.
8 Ti Nyɔnɔwa ale pai wa pagrimu a te ti ayen ti a maari ni abe ti kan a
te ni waalika. Ti dan poom ta kanjanta ku de nyiŋ chivie a kan yik ti.
9 Ti kan yaali ayen ku nyɛ ase ti a nyigsi ni kama ale ti gbaŋsaŋa la.
10 Nuru waai ale weeni ayen m dan yalima ale ni m gbaŋsaŋa a sueri
ale ka wa pagrisa alege m dan bo ale ni m ka wariya m abe kan biisi wa
pagrisa.
11 Nuru baai ale a weeni nna la, mi a yaali kama ayen ba seba ayen m
dan jam ni jigi, m le pai ka m gbaŋsaŋa po wa pagrisaŋa a biisi sak ni.
12 Tama kan pai ti dek a magsi chaab ale baai ale a poli ayen ba ka nuru
kpeenta la. Nuruma de ka betta. Ba dueni ka ba dek sinsaga a yaa pai ba
dek a magsi chaab ale ba sinsaŋŋa alege pai ŋa a bo ba dek buusa.
13 Tama kunkuulimaŋa a kan ŋmasi gaam a taamu. Ti a kuulim ka
Naawen ale te ti tuim ŋaai ayen ti tom la nyiŋ. Ku de be maa gum ka
nama ale nya varibasika ti tuimaŋa nyiŋ la.
14 Ti be kan kuulim gaam a taam dula ti poom biisi Yeezu Kirisita wie a
sak ni kama.

15 Tama kan kuulim nuruba tuima nyiŋŋa ase ka tama ale tom la. Alege
tama yiilaŋa ale, ni le ta siaka ale wa ate nama ale tama tuimaŋa a piisi a
gum du.
16 Nama meena dan a va dila, tama ale nama le baga a tu chaab a mooli
sak satɛŋ sii ale mɔata nama la Naawen wamaŋsaŋa. Ti dan nyɛ dila,
waai a kan baga weeni ayen ti a yaali kama ayen ti nya nyuenta nuruba
tuima nyiŋ.
17 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po, dila po ayen, “Ni kan a yaali
yue a te ni dek ni tuima nyiŋa. Ni a yaali yue ale ti Nyɔnɔwa ale nyɛ dii
la.”
18 Ni dan poom weeni ayen nama ka nuru maŋsa ku ka kiri ya, ka
Nyɔnɔwa a nin weeni ayen ni ka nuru maŋsa.

11

1 Yɔgyɔgla de, mi a yaali ayen m ŋmarisi ka m dek wie gbaŋka de po. Ni
ba gela a poli kama ayen m biika ka kiri ya. Ni be ta chichiiba nna magla
ale mu.
2 Mi a yaali ni ka nna yegayega a se Naawen ale a yaali ni dii la. Ni a
nyɛ se ka nipɔkbili ale kan diem nidɔa la ate m puulim ayen m pai wa a
te nuru yeŋ nyiini, wala abe le Yeezu Kirisita.
3 Alege yɔgyɔgla de mi a chali ka yɔgsum Sitaana ale paasi yik ni popola
ase wa le jam paasi Iiv dii la, a chali yɔgsum me ni ale tagri ni popolaŋa
a basi Yeezu Kirisita va ka.
4 Tama a biisi ka Yeezu wie a sak ni ate ni ta siaka ale ti biika ale tuesi
Naawen Chiika. Alege ni basi kama ate nuruba gela a biisi biik a te ni. Ni
be gomsi ni dek kama a siak ba biika ale tuesi chiik yoŋ.
5 Ni a poli kama ayen sagrɔma de a gaam mi kama. Mi be kan siak a te
ni.
6 Ku ka wensie ayen mi an baga a biisi nalimnyiini nuruba niŋa, alege
m kan kpeeri yam. Daa meena mi a nyɛ kama ate ku sak ni ayen nyaku
de ka wensie.
7 M le liŋ jam bo ale ni ate m jam sak ni Naawen wamaŋsaŋa la, mi an
jam yaali tutuna ku nyiŋa. Mi yik m dek kama nama nyiŋ ayen ni chim
nuru kpeenta. Dila an jam magsi ya?
8 Ni basi ate m weeni a sak ni ku ale jam ka dii la. Mi ale jam bo ale ni
la, nuru baai ale jam bo niŋniŋ la, ba gela a jam pai tiirinta a te mi, ate ku
a nyɛ nna se mi a zu ba kama a tom a te nama la.
9 Dai yeŋ po ate mi ligra a yaa nueri, alege mi an jam begi ni ayen ni
maari mu. M suaataŋa baai ale bo Masidoniya tɛŋka po la, a jam pai ŋanta
baai meena ate mi jam a yaali la, a ta jam te mu. M jam kpesi ka m dek
ayen m kan jam a yaali ayen ni a nya m zuwa. Ku le chim ka nna chum
dii po me.
10 Mi a weeni ni ka wensie, dii nyiŋ la Yeezu Kirisita a bo ka m sunum
po. Baai meena ale bo Akaaya la, le wom ayen daa nama ale a nya mi
zuwa.
11 Nama a poli ayen m kan yaali ni kama ale soa ate m yaa m nyɛ nna
ya? Naawen seba ayen mi a yaali ni ka nna yegayega.
12 M kan tagri m ni a nyɛ dii nna la, ate sagrɔma de a nya siuk a weeni
ayen ba tuimaŋa ale tama tuimaŋa ka bunyi.
13 Ba daa Naawen wensie tuimtomdɔba. Ba ka velinvendisa, dii nyiŋ la
ba a paasi ni kama ayen ba sinsaŋŋa ale tama sinsaŋŋa ka bunyi. Ba tagri
ka ba dek ayen ni poli ayen Yeezu Kirisita ale tom ba ni jigi.

14 Sitaana me a baga a tagri wa dek kama, ate nuruba poli ayen wa ka
Naawen sabiiloma baai ale a nyagsi la wanyi.
15 Sitaana a be dan baga a nyɛ dila, kuna tɔa ate wa tomteerɔma a tagri
ba dek, ate ni a poli ayen ba ka Naawen tomteerɔba. Naawen a dan jam
ayen wa bo ba buusa, wa le nya ba kaasuŋku kama abe wa basi ate ba
kan ta kiri ya.
16 M poom ŋmarisi a weeni ayen ni ba gela a poli kama ayen yam ka m
biika po. M be ŋman diem a saalim ni kama ayen ni ta chichiiba ale mu.
Yɔgyɔgla de, ni basi ate mi me a yaali yue magla a te m dek.
17 Ti Nyɔnɔwa an jam sak ti ayen ti a yaali yue a te ti dega. Ka betta
nyiini ale a nyɛ dila.
18 Sagrɔma de a va ka ba dek ŋan yaalik ale a yaali yue me a te ba dek.
Dila ale soa ate mi me a yaali yue a te m dek.
19 Ni a poli kama ayen ni ta ka yam nna yegayega, alege ni kan beni ale
a wom betta sinsaŋŋa de.
20 Ni basi kama ate nuruma de a nyɛ ni se yom la, ale a nyɛ a de ale a
zu ni ale a fobi ni.
21 Mi a chali chivie kama ale m le weeni ayen ti wobsa ale dila nyeka.
Ba daa kuulim mi me baga a kuulim kama alege ku la ka betta.
22 Ba ka Juuba? Mi me ka Juu. Ba ka Izirali demma? Mi me ka Izirali
deno. Ba ka nuru waai ate ba a wi ayen Abraham la, ŋaaŋbisa? Mi me ka
ba wanyi po.
23 Ba a weeni nama kama ayen ba ka Yeezu Kirisita Tomteerɔba? Ni le
poli kama ayen mi a yesim kama, alege mi a yaali ayen m weeni ni kama
ayen mi ka wa tomteerɔ nalimnyiini a gaam ba meena. Mi tom tuima ka
nna yegayega a te wa. Nuruba a jam yik mi a lik ate ku paari ka dii choa,
ale pai fiŋsa a miiri mu. M be jam tali ka maga ate m kpi. M gaam ba
kama yegayega ale wieŋa de meena.
24 Juuma a jam pai fiŋsa a miiri mi ka pisita ale neok. Ba nyɛ nna a
paari ka ku noai bunu.
25 Nuruba me a jam pai doa a nak mu ka buta. Nuruba me a jam pai
tintana a yuk mu. Ba jam nyɛ nna ka bunyi. M be jam jo ŋaarunta po me
ate viok kpioŋ jam fuk a yaa chiak ti a ta jueli pina zuima ate ŋaaruntaŋa a
yaa kaasi. Nya ku de a saa ka buta. Dan di dai, ate mi jam wari nyakpeemu
po yok ale kantueŋ meena.
26 Mi le kasim jam cheŋ jiga tɔgatɔga la, m jam cheŋ jigi baata ka nna
yegayega. Mi jam lo bela a jueli kama. Bela ŋaai nyaata ale jam sueri ŋa
a waaŋ tɛŋka meena. Nuruba a jam daani mu nalimnyiini ayen ba zu m
ŋantaŋa ale pagrim. Juuma ale baai ale kan daa Juuma la, a basi kama
ate mi nya ninam nna yegayega. Baai dek me ate mi jam poli ayen ba ka
m dɔaba la, a jam basi mi kama. Mi cheŋ satɛŋ sii ale jigi ŋaai ale nya tii
ate yɔgsum yegayega a boro la kama.
27 M jam tom ka nna yegayega a ga gaam taam, ale ge jam basi m goom
me ate ku paari diichoa. Nyanyuila ale kom a jam yik mu me. M be jam ka
gatta me a piisi ya. Daa meena m jam ka vuusum jigiya m be ka ŋandiinta
me.
28 Wie ŋa chaab a boro kama ate mi an weeni a sak ni. Mi le kasim jam
a yaali dii yegayega la ale, Yeezu ŋaaŋviirima le va wa nalimnyiini.
29 Waai a dan ka a va wa nalimnyiini, ku a daani mu kama. Waai a daa
tom tuimbaata, m sui ale kasim a kaasi ale nuru bala chaab.
30 Mi dan poom a kuulim, mi a kuulim wa ŋaai ale a sak ayen mi wobsa
la nyiŋ.

31 Naawen waai ale ka ti Nyɔnɔwa Yeezu ko la, a seba kama ayen m daa
velinvendika. Ni basi ate ti a te wa pimpauk taam wuu.
32 Mi le jam bo satɛŋ kaai ate ba a wi ayen Damasikus la, demma
gominawa ate wa jam tom a te Aretas la, a jam tom wa sojima kama a
weeni ba ayen ba zaani juijui meena ate nuruba a va a jo ale a nyini
tɛŋka po a nyini la, ate ba baga nya mu a yik mu.
33 Alege m dɔama a jam maari mu. Ba jam pai mu kama a nyo busik po
a yaa pai miik a bobi busika a yaa basi ate m kali ka po ate ba zagri ka a
ta va siaka ate ba se gilim tɛŋka la ate m siŋ tɛŋ. Mi le ga siŋ tɛŋ nueri la,
m jam chali be kama, ate gominawa an ŋman jam nya mu a yik ya.

12

1 Ku magsi ka m le kuulim alege kunkuulimaŋa ka maarika. Alege m le
weeni Nyɔnɔwa ale pai wie ŋaai meena a sak mu la.
2 Bena pi ale ŋanaansi ale ga taam la, Naawen a jam lueri nuru wanyi
a ta jueli ga jo wenŋmazuk ku po. M ze a se dila sum nyɛ kama yaase ku
jam a nyɛ se ka Naawen ale pai a sak wa la. Naawen nyiini ale jam seba
dila.
3 Ni basi ate m ŋman weeni ni ayen Naawen ale jam lueri wa a yaa pai
wa a ta jueli a ga jo wa jigi naluŋku po. Wala nyiini ale seba a se ku sum
jam nyɛ kama yaa, ku jam nyɛ se ka Naawen ale pai a sak wa la.
4 Wa ale jam ga jo dula la, wa jam wom ka wie, ŋaai ale chim
wakperikaliisa ate wa an baga a weeni.
5 Ku magsi ka m ti a kuulim nuruwa de nyiŋ, alege daa m dek nyiŋŋa.
M din bula a yaali kama ayen m weeni m wobsa dii la.
6 M dan weeni ni le ka dii la, ni kan ni a weeni ayen yam ka m ni a biisi
dii la po. Mi a weeni ni ka wensie. M kan yaali ayen nuruba seba ayen m
ka nuru kpioŋ a gaam ba, dii nyiŋ la Naawen ale nyɛ dii a te mu la. Mi a
yaali kama ayen ba bo mi buusa m tuimaŋa ale wieŋa nyiŋ.
7 Naawen an jam a yaali ayen m ta kanjanta wa le basi ate m wom
bikperikaliika la nyiŋa. Dila ale soa ate wa yaa pai tuem a te mu ate m
nyiŋka a kasim a dom daa meena. Ku a nyɛ ka Sitaana ale a nak mu la.
8 Mi jam salim ti Nyɔnɔwa ka buta wanni de nyiŋ ayen wa nyɛ ate tuemu
basi mu.
9 Alege wa weeni mu ayen, “Mi niaka ale a magsi fu. Dii po ate fi wobsa
la, mi pagrimu zuak kama nna yegayega a bo fi jigi.” Dila la mi sui peenti
kama ale m nin ta kanjanta m wobsumu nyiŋ. Dila nyiŋ m seba kama
ayen Yeezu Kirisita pagrimu a lik mu kama.
10 Nuruba a dan basi ate mi a nya ninam, ale ge a daani mu nna
yegayega, Yeezu Kirisita nyiŋ, alege m ka m dek pagrim la, m sui peenti
kama.
11 Ni daani mu kama dila ale soa ate mi a ŋmarisi nna ase m ka beruk
la a te ni. Ka boan nyiŋ ate ni ba gela a kan te mu zula? M dek pagrimu
ka pagrim kayiok, alege m kan va sagrɔma de baai ale a velim ate ni a poli
ayen ba ka tuimtomdɔba a gaam mi la.
12 M le jam bo dula ale ni la, ni jam ka chichama a se mi ka Naawen
wensie tuimtomdɔ. Wa jam a maari mu kama ate mi a tom tuim
kperikaliisa nna yegayega ale chichiiba a te ni.
13 Mi nyɛ ni kaasi kama alege an nyɛ Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo
jigi ŋa chaab la, kaasi ya. M dan poom nyɛ wari ka m le kan weeni ayen
ni maari mu la. Ku be dan kan dila ni voŋ a te mu.
14 M dan jam ni jigi ku yaa nyɛ ka m nantuok noai buta. M dan jam tu
ni, m kan yaali ayen ni pai jaab a te mu. Mi a yaali ka ni dek daa ni ligra.

Ni a nyɛ se ka m bisa la. Bimbaansa kan nya ba nyam zuwa, alege ka ba nyamma ale a nya ba zuk.

15 M gomsi kama ale supeentik ayen m kaasi jaab buui meena ale m ta la ale dek me meena ate m baga a maari ni. Mi a yaali nama kama, alege nama a kan yaali mi.

16 Nama dek seba chak kama ayen dii po ate m jam bo ale ni la, mi an nya nama ayen ni Maari mu. Nuru waai ale ayen mi a velim kama ale a paasi ni.

17 M vari ka ni ŋanta ale ni tom baai ni jigi la.

18 M jam saalim Titus kama ayen wa jam ni jigi. Wa le jam siak la, m jam tom ka wala ale ti suoku wanyi ni jigi. Titus jam vari ni ŋanta kama? Nama ze ayen Titus ale mi suniimaŋa ale a poli dii la ka bunyi?

19 Nama a poli kama ayen tama a yaali ka yue gbaŋka de po? Dila daa wensie Naawen ale soa ti ate ti ŋmarisi wie ŋaai ate Yeezu Kirisita a jam pai a te ti la. M dek dɔaba, ti tuimaŋa meena le maari ni kama.

20 Mi a poli kama ayen m dan jam ni jigi, ni kan ni a nyɛ dii ate mi a yaali ayen ni a nyɛ la. Nama me a kan yaali mi ale a nyɛ dii la. Mi a poli kama ayen ni ale kasim a nak ka nampaga ale chaab ale a de nyuri ale chaab ale a ta sue ale chaab, ale a ta butuem, ale a le chaab, ale a bobri, ale a ta kanjanta ale a zɛri ni kpaŋŋa noa.

21 Mi a poli kama ayen m dan jam ni jigi, Naawen le basi ate m yik m dek ni niŋ. M sui le kaasi kama, dii nyiŋ la ni yegayega a kan yaali ayen ni basi ni kaboŋsa tuimaŋa ale ni nipɔkyaalik ale nidɔayaalik tuimaŋa, ale ni tuim daŋtisaŋa yegayega ka abe ba.

13

1 M yaa cheena ni jigi nna a nyeka buta. Ni a teeri dii ate ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka po dila po, dila po ayen, “Fi dan a yaali ayen fi biisi gaam nuru waai, ku a fe kama ayen fi ta nuruba baye a yaa se nuruba bata ate ba chim fi seeroba.”

2 Dii po ate m jam ni jigi a nyɛ buyewa la, m jam kaam nama baai ale a tom tuimbaata la kama. Alege yɔgyɔgla de ate m yalima ale ni la, m diem a kaam ni kama ale waai meena me. M boro a gomsi kama ayen m jam te ni waalika yegayega.

3 M dan jam ni jigi ni le seba nalimnyiini ayen Yeezu Kirisita a va mi nyiŋ biisi a te ni. Dila la m dan jam te ni waalika ni ale seba ayen mi an wobsa alege ka Yeezu Kirisita ale a sak wa pagrimu ni sunsuŋ.

4 Ba le jam yik wa a kpi jabarimu nyiŋ ayen wa kpi la, wa jam ka pagrim. Alege yɔgyɔgla de wa ŋman vua kama, dii nyiŋ la Naawen pagrimu nyiŋ ate wa nak wa a yiti kum po. Tama ale wa ale ka bunyi la nyiŋ ate ti wobsa, alege tama ale nama ale ka bunyi la ti le maa chaab a nya pagrim buui ale basi ate wa vua la.

5 Ni a nyɛ ni dek a nya a se ni ta siaka ale Yeezu Kirisita nalimnyiini ya. Nama seba ayen wa bo ka ni suniimaŋa po, ni be dan kan ta wa suniima po ni be an tagri ya.

6 Mi seba kama, ayen nama me dek seba kama ayen wa bo ti suniimaŋa po.

7 Ti a puusi a te ka Naawen ayen ni ka a tom dii ale kan nala la, daa ti sak ayen ti baga wamaŋsa kasim a nyɛ alege ni a tom a magsi ase tama a nin poom nyɛ wie a kpeeri.

8 Ti kan baga a nyɛ wari a kaasi Naawen wensieŋa alege ti a nyɛ a magsi chaab ale ka wa wensieŋa.

9 Nama a dan poom pagra alege tama a wobsa, ti sue peenti kama dila
nyiŋ. Ti be a puusi kama ayen ni chiib za ale pagrim.
10 M ni kan bo ale ni la ale soa ale m ŋmarisi gbaŋka de a te ni ayen ni
tagri, ate m dan jam abe m kan te ni waalika ale Nyɔnɔwa pagrimu ate wa
a te mu la. Wa pai pagrimu de a te mu kama ayen m maari ni daa ayen
m kaasi ni.
11 Ti suaata, yɔgyɔgla de, ti a yaali ayen ti ŋmarisi ti gbaŋka a kpeglimka
dela. M weeni ni kama ayen ni gomsi wie ŋaai ale kan yuarisi la a magsi.
Ni ta noai yeŋ ale chaab, abe ni boro ale suyɔgini. Naawen waai ale a yaali
ni la ale a basi ate ni a boro ale suyɔgini la, le maari ni ate ni nyɛ wieŋa
de.
12 Ni a puusi chaab nalimnyiini a te ti.
13 Naawen nuruma meena a puusi ni.
14 Naawen waai ale yaali ni la, ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita waai ale a
niak la, ale Naawen Chiika waai ale a nyɛ ate ni a ta noai yeŋ ale chaab
la, a bo ale ni meena.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te GALATIA DEMMA La

1 Mi Pɔɔl ka tuimtomdɔ a ŋmarisi gbaŋka de a te ni. Daa nuruba ale lueri
mi ayen m chim tuimtomdɔ alege ka Yeezu Kirisita ale ti Kowa Naawen
waai ale nak wa kum po a yiti la, ale maa chaab a lueri mu.
2 Mi ale m Kirisita bisa suaata tii meena ale bo dela la a maa chaab a
puusi Kirisita bisaŋa ale a tu chaab tɔgatɔga a bo Galatia.
3 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le niak ni abe ba te ni
suyɔgini.
4 Yeezu Kirisita a jam va ka ti Kowa Naawen yaalika a yaa kpi tama nyiŋ
ayen wa vari ti tɛŋka biemu po a basi.
5 Ni basi ate ti a te Naawen waai ale ta zula yegayega taam wuu la,
pimpauk dila nyiŋ. Ku be nyɛ dila.
6 Ni basi ate ku cha mu ka nna yegayega dii nyiŋ la, ku an bula beniya
alege ate ni zɛri Naawen ya, waai ale va Yeezu Kirisita niauŋku nyiŋ a wi
ni ayen ni jam va wa la. Ni nyɛ dila kama alege yaa deri tagri ni popolaŋa
a yaa ŋman va sisaga ŋa chaab.
7 Nuruba ba gela tagri Naawen wamaŋsaŋa ŋaai ale a biisi Yeezu Kirisita
wie la kama ale ge a kasim a daani ni. Ni basi ate m sum weeni a sak ni
ayen Naawen sinsaŋŋa ka bunyi nyiini, wamaŋsaŋa de chaab a ŋman ka
jigiya.
8 Ku daam dan poom ka Naawen sabiiloma ale nyini wenŋmazuk a siŋ,
a yaase tama dek daam dan poom jam sak ni tuntomiŋ kaai ale kan a nyɛ
ase Naawen wamaŋsaŋa ate tama a liŋ jam sak ni la, waai a dan nyɛ dila,
Naawen le waali kula nyɔnɔwa kama.
9 M poom liŋ weeni ni nyaku de kama. Yɔgyɔgla de m le weeni ni ayen
waai a dan sak ni wie ŋaai ale kan a nyɛ ase Naawen wamaŋsaŋa ate nama
a jam wom ale siak ayen ka wensie la, Naawen le waali kula nyɔnɔwa
kama.
10 Nama a poli ayen mi a yaali ayen m nyɛ ate ka nuruba te mu
pimpauwa? Aaya, mi a yaali ayen m peenti ka Naawen nyiini sui. M
daam dan a yaali ayen m peenti ka nuruba sue, m te kan baga chim Yeezu
Kirisita tomteerɔ.
11 M suaata, mi a yaali ayen m weeni sak ni kama ayen Naawen
wamaŋsaŋa ate m liŋ jam sak ni la, ŋa an nyini daa nurubiik jigi ya.
12 M be an tuesi ŋa daa nuru jigi, ka Yeezu Kirisita dek ale jam a pa ŋa
a sak mu.
13 Nama dek seba ayen dii po, ate mi jam va Juuma siuku la, m jam te
Yeezu ŋaaŋviirima waalika ka nna yegayega. M jam ka jiirim ale ba. M
jam a yaali kama ayen m kaasi ba meena.
14 Mi jam va Juuma siuku nalimnyiini kama a poom gaam m vaan-
chaama. Mi nina jam muna ka nna yegayega me ayen m va ti kokpieŋsaŋa
siuku.
15 Alege Naawen jam va ka niauŋ nyiŋ lueri mi ayen m chim wa
tomteerɔ. Wa lueri mi kama ale ba an diem poom biak mu. Dii po ate
wa sui yaa jam peenti la,
16 wa yaa basi ayen m seba wa biika Yeezu, ate mi a sak baai ale kan daa
Juuba la wa wamaŋsaŋa. Mi an jam bek daa waai ya ayen kula nyɔnɔwa
sak mu m le m nyɛ dii la,

17 m be an jam cheŋ Jerusalem tɛŋka me ayen m ga baai ale liŋ chim
tuimtomdɔba ale ge mi la. Alege mi deri jam cheŋ ka Arabia tɛŋka ale ge
yaa pilim ŋmani Damasikus tɛŋka.
18 Bena ŋata ale taam la, ate m yaa jam cheŋ Jerusalem ayen m nya Piita.
M jam goa ale wa ka da pi ale ŋanu.
19 Mi an jam nya tuimtomdɔma waaiya, ku jam ka Jeemsi nyiini ate m
nya. Jeemsi ale Nyɔnɔ Yeezu jam ka suaata.
20 Wie ŋaai meena ate mi ŋmarisi nyo gbaŋka de po la, ka wensie.
Naawen seba m kan velim.
21 Mi ale jam basi Jerusalem la, m jam nyeem gilim Siriya ale Silisiya
tɛŋsaŋa ka meena.
22 Dila powa, Judia Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a diem jam ze mi.
23 Ba jam wom ka nuruba ale ti an jam a biisi mi wie. Ba jam weeni
kama ayen, ka mi ale jam a te ba waalika la alege, mi dek yɔgyɔgla ale la
a yaa ŋman a sak nuruba ayen ba ta siaka ale Yeezu Kirisita. Sinsaŋŋa de
abe ale wa jam piilim a nyɛ ayen wa kaasi ŋa la.
24 Ba ale jam wom dila la, ba yaa jam a te Naawen pimpauk mi nyiŋ.

2

1 Mi ale jam liŋ cheŋ Jerusalem bena pi ale ŋanaansi ale taam la, mi jam
pilim ŋman cheŋ Jerusalem kama. M jam va ka Banabas ale Titus a cheŋ.
2 Naawen dek ale jam weeni sak mu ayen m cheŋ dula. Tama ale Yeezu
ŋaaŋviirima ale jam bo dula la, kpaŋŋa nyiini ale jam tu chaab ate mi
weeni sak ba m le sak baai ale kan daa Juuba la Naawen wamaŋsaŋa. M
jam kan yaali ayen ba poli ayen tuim ŋaai ate m jam a tom a te Naawen
la ka tuim kayaata.
3 Titus waai ale jam maa va mi la, a jam ka Girik deno, alege ba an fe
wa ayen wa gebi wa yoani ate ku sak ayen wa sum ka Juu.
4 Nuruba ba gela baai ale jam a weeni ayen ba ka Yeezu ŋaaŋviiriba la,
a jam a yaali kama ayen wa gebi wa yoani, alege ba jam a velim kama
ayen ba ka Yeezu ŋaaŋviiriba. Ba jam suk kama a maa jo tama po ayen
ba nya ti le ti nyɛ dii a ta noai yeŋ ale Yeezu ate ti chim bunyi la. Ba jam
a yaali kama ayen ba nyɛ ate tama chim ase yom la.
5 Alege tama ale jam a yaali ayen ti nyɛ ate Naawen wamaŋsaŋa
wensieŋa a boro a te ni la, ti an jam bula siak a te ba ale fiifiik me la.
6 Alege baai ale jam a poli ayen ba ka kpaga la, ba an jam nya wari dii
dek chekki ale ka venta a bo Naawen wamaŋsaŋa ate mi jam sak la po. Ba
an weeni wari dii ale ka di tɔga a chim wapaali la a sak mi. Ba ka kpaga
yaa ba daa kpaga mi an nya wari dii ale ka di tɔga wanni de po la. Dii
nyiŋ la, Naawen an va daa nuru peelim nyeka a bo wa buusa.
7 Alege kpaŋŋa de nya kama ale Naawen pa tuini de a te mi ayen mi a
sak nuru baai ale kan daa Juuba la wa wamaŋsaŋa, ase wa ale basi ate
Piita a sak Juuma wamaŋsaŋa de la.
8 Dii nyiŋ la, Naawen jam pa wa pagrimu a te mi kama ayen m chim wa
tuimtomdɔ a sak nuru baai ale kan daa Juuba la ase wa ale basi ate Piita
me a sak baai ale ka Juuba la.
9 Jeemsi ale Piita ale Jɔɔn baai ate mi jam a poli ayen bala ale kpaŋŋa la,
a jam miŋ kama ayen ka Naawen ale pa tuini de a te mi. Dila nyiŋ, ba yaa
jam diak Banabas ale mi nisima ayen ku sak ayen ti meena a tom ka tuin
yeŋka. Ti meena yaa jam siak ayen Banabas ale mi a maa chaab boro ale
nuru baai ale kan daa Juuba la a tom ti tuimaŋa abe ba me bo ale Juuma
a tom ale ba me.

10 Jeemsi ale Piita ale Jɔɔn ale jam weeni wari dii ate mi potim a yaali
ayen m nyɛ la ale, ayen ti a teeri ŋanjagsaŋa ale maa boro ale ba Jerusalem
tɛŋka la.

11 Daa maga ale taam la, ate Piita yaa jam Antiok. Dula jigini, mi jam
tɔariŋ wa kama wa Kirisita bisa chaama niŋ dii nyiŋ la, wa sum jam kaasi
kama. Wa jam nyɛ ka dii ale kan nala la nuruma niŋ.
12 Piita deri poom jam de ŋandiintaŋa kama ale baai ale kan daa Juuba
la alege ate nuru baai ale jam bo ale Jeemsi la, a yaa jam a paari. Nuruma
ale jam a paari la, Piita yaa deri basi deka ale nuruma dii nyiŋ la, wa jam
a chali ka yɔgsum ale baai ale jam maa siak ayen baai ale kan daa Juuba
la a gebi ba yuaŋa la.
13 Kirisita bisaŋa baai ale jam ka Juuba la, bala me yaa deri maa pa ba
dek a gum chaab ale Piita a nyɛ ase Piita. Yɔgsum ale jam ta ba ale soa
ate ba jam a nyɛ dila. Banabas, waai ale ka wa dek la, a jam maa va ba
yɔgsum nyeka kama a yaa pa wa dek a gum ba po.
14 Mi ale nya ale ba kan va Naawen wamaŋsaŋa ale a sak ti wensie ŋaai
la, mi yaa weeni Piita ba meena niŋ ayen, “Fi Piita, ka Juu alege fi boka
ale fi nyeka a nyɛ ase ka baai ale kan daa Juuba la. Ka boa ale soa ate fi
a yaali ayen fi fe nuru baai ale kan daa Juuba la? Ka boa me abe ale soa
ate fi pii nyiŋ a nyɛ ayen fi fe baai ale kan daa Juuba la ayen ba basi ate
ba nyeka a nyɛ ase baai ale ka Juuba la nyeka?”

15 Wensie, tama dek potim ka Juuba. Ti daa baai ale kan daa Juuba ate
ba a wi ba ayen wabanyeerisa la.
16 Alege tama seba kama ayen ka siaka nyiini ale Yeezu Kirisita ale basi
ate nuru a chim wayɔrisima nyɔnɔ Naawen jigi. Ku daa ayen ka fi ale
a nyɛ tama Juuma Sinsaŋŋa ale a weeni dii la nyiini. Tama me abe sum
siak kama a te Yeezu Kirisita ayen ku basi ate ti chim wayɔrisima nyam
Naawen jigi ti siaka nyiŋ. Ku daa ayen ti a nyɛ a va ka Sinsaŋŋa ale a
weeni dii la, dii nyiŋ la, waai karo a chim wayɔrisima nyɔnɔ Naawen jigi
Sinsaŋŋa vaka nyiini nyiŋa.
17 Ku be dan ka wensie ayen tama baai ale a gisi siuk kuui ale ku basi
ate ti chim wayɔrisima nyam Naawen jigi ase tama ale Yeezu Kirisita a
nin ka bunyi la, ti diem a nya ti dek ase ka wabanyeerisa ase baai ale kan
daa Juuba ale ka dii la. Nyaku de be a sak kama ayen ka Yeezu ale soa ate
tama a tom wabaata? Aaya, siuk karo ate Yeezu nyɛ dila.
18 Ase mi a dan weeni ayen sinsaŋŋa a kan basi ate ti a chim wayɔrisima
nyamma, ka boa ale soa ate mi ŋman a va Sinsaŋŋa. Mi a dan nyɛ dila mi
a nyɛ a kaasi ka Sinsaŋŋa.
19 Sinsak ŋala degadega abe ale ŋman basi ate mi seba ayen mi kpi kama
dii nyiŋ la, m le kan va ŋa ale a weeni dii la nyiŋ. Dila nyiŋ abe ale soa
ate mi ŋman ka siaka ale ŋa. Dila abe basi kama ate m boro a te Naawen.
Dii po ate nuruba yik Yeezu Kirisita kpi jabarim nyiŋ la, ku a nyɛ a ase ba
jam maa kpi mi me kama ate ti yaa maa chaab kpi la.
20 Dila abe ale soa ate mi dek an ŋman vua m dek nyiŋ la. Nyuvuri dii
ate mi ta tɛŋzuk de yɔgyɔgla la, ka Yeezu Kirisita vummu ale bo m po. M
vua kama dii nyiŋ la, m ta siaka ale Naawen Biika waai ale ta yaalika ale
mi a yaa jogi wa nyuvunni mi nyiŋ la kama.
21 M zɛri kama ayen mi kan ŋman a weeni ayen mi kan yaali Naawen
niauŋku. Alege waai a dan poli ayen ka sinsaŋŋa nyiŋ ale soa ate wa chim
wayɔrisima nyɔnɔ, dila a sak kama ayen Yeezu Kirisita kpi ka kinla nyiŋ.

3

1 Nama Galatia demma ka betta. Ka wana ale pa wa pagrim a te nama
ayen ni basi Naawen wensiuku vaka? Tama an nyini peelim a sak ni Yeezu
ale kpi wa jabarimu nyiŋ dii la? Nama be an jam siak kama ayen ti wieŋa
ka wensie?
2 Mi a yaali ayen m bek ni ka wayeŋ dekki. Naawen ale jam pa wa Chiika
a te ni la, ni jam baga va Moosis Sinsaŋŋa a nueri nalimnyiini, yaase ni
jam wom wa wamaŋsaŋa ale ge ta siaka ale ŋa?
3 Ni ka betta yegayega. Ni liŋ va ka Naawen Chiika pagrimu, alege
yɔgyɔgla ni a yaali kama ayen ni pa ni dek pagrim a ga nueri.
4 Wakperikaliik tanjaŋa nna yegayega ale nyɛ ni jigi. Nama dek abe a
poli ayen ŋa nyɛ ka kayiok nyiŋa? Ni kan basi ate ŋa chim wakayaata a
te ni.
5 Naawen ale jam pa wa Chiika tom wakperikaliisa a te ni la, wa jam
nyɛ dila ayen ka ku sak ayen ka ni ale a va Moosis Sinsaŋŋa nalimnyiini
la nyiŋa? Aaya, ku ka ni ale wom wa wamaŋsaŋa ale ta siaka ale ŋa la
nyiŋ.
6 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka a magsi chaab ale Juuma kokpieŋka waai
ate ba jam a wi ayen Abraham la. Ba ŋmarisi weeni ayen, “Wa jam ta
siaka ale Naawen kama. Dila ale soa ate Naawen an ŋman jam nya wa
kaasuŋku.”
7 Dila nyiŋ, ku a fe kama ayen ni miŋ chak baai ale ta siaka ale Naawen
la, bala ale sum ka Abraham ŋaaŋbisa.
8 Ba jam ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen chum dii po ku le jam chim
ka nuruba siaka ale wa nyiŋ ale ku basi ate Naawen nya baai ale kan
daa Juuba la ayen ba ka wayɔrisima nyam. Gbaŋka de po ba ŋman pilim
ŋmarisi ayen Naawen jam weeni Abraham ayen, “Ka fi nyiŋ ate m le nyɛ
wamaŋsa nalimnyiini a te nurubiik meena ale bo tɛŋzuk de la.”
9 Dila nyiŋ la, ase Abraham ale jam ta siaka dii a nya niaka la, siuk
kula po me, Naawen a niak waai meena ale ta siaka ale wa la kama ase
Abraham la.
10 Alege nuru baai meena ale a va Moosis Sinsaŋŋa nyiini ate wa pa te
Juuma la ale ge a poli ayen ŋa le ŋa basi ate ba chim wayɔrisima nyam
Naawen niŋ la, Naawen buusaŋa a cheena ba zuk kama. Dii nyiŋ la, ba
a ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen, “Waai meena ale kan a nyɛ sinsaŋŋa
ale a weeni dii meena la, Naawen buusaŋa a cheena bala zuk kama.”
11 Alege yɔgyɔgla de ti yaa seba kama ayen nuru karo a kasim va
sinsaŋŋa a chim wayɔrisima nyɔnɔ Naawen jigi dii nyiŋ la, ba ŋmarisi
wa Gbaŋka po ayen, “Nuru waai ale ta siaka ale Naawen nyiini la, wala
choa a le wa ta nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.”
12 Alege wanni ale ka dii la, sinsaŋŋa ka wari a nyɛ ale waai a nin ta
siaka ale Naawen ya. Alege ku goanti a nyɛ ase ka ba ale ŋmarisi Naawen
Gbaŋka po dii ayen, “Waai ale a nyɛ sinsaŋŋa ale weeni dii la, ale a nya
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.”
13 Moosis sinsaŋŋa a weeni kama ayen, “Waai ate ba yik wa a kpi maŋ
tiib nyiŋ la, Naawen ale waali kula nyɔnɔwa kama.” Alege Yeezu Kirisita a
tuesi waalika de a nam te ti ale vari ti basi waalika de ate Moosis Sinsaŋŋa
ta a jam ti jigi la.
14 Yeezu Kirisita be nyɛ dila kama ayen baai ale kan daa Juuba la a maa
nya niak kaai ate Naawen puulim ayen wa le nyɛ te Abraham la ayen ti
siaka nyiŋ ti le nya Naawen Chiika ate Naawen puulim ayen wa le te la.
15 M suaata ni basi ate m pa tɛŋzuk de wari a magsi nyaku ate ni miŋ
ku kiri chak. Ase nuruba baye a nin nyɛ noayeŋ a magsi chaab ale wari,

nuru karo ale baga kaasi ba noayeŋka de nyeka a yaase wa pa wari di
choa a gum noa yeŋka de nyeka po. Dii nyiŋ la, ba ale maa chaab a nyɛ
dii la ba nyɛ nueri kama.
16 Siuk kula po, ku be ka dila ale Naawen ale jam nyɛ noayeŋ kaai ale
Abraham la. Dila po, dila po Naawen jam nyɛ pumpuulima ale Abraham
ale wa ŋaaŋbisaŋa. Naawen Gbaŋka be kan weeni a sak ti kama ayen
Naawen nyɛ puulimka de a magsi chaab ale ka ŋaaŋbiik bɔariya. Ku ka
ŋaaŋbiyeŋ. Biyeŋka de abe ale Yeezu Kirisita.
17 Mi ale a weeni dii la kiri ale nna ayen, dila po dila po ate Naawen
jam nyɛ noayeŋka de ale ka Abraham. Bena kobsinaansi ale pisita ale jam
taam ale ge ate Naawen yaa te Juuma wa sinsaŋŋa. Sinsaŋŋa de abe ŋman
ka pagrim a baga a kaasi noayeŋka de ate Naawen nyɛ ale Abraham la.
18 Boan nyiŋa, ku daam dan ka Sinsaŋŋa nyiŋ ale soa ate Naawen te
Abraham tiirim bula, ku yaa be te sak kama ayen ŋman daa wa ale puulim
la nyiŋ ale soa ate wa nyɛ dila a te wa. Alege ku ale ka dii la tama seba
chak kama ayen, ku ka Naawen pumpuulimaŋa ate wa jam puulim ale
Abraham la nyiŋ ale soa ate Naawen lagi poi te wa tiirimu dila.
19 Ku be dan ka dila, Sinsaŋŋa kiri abe le boa? Sinsaŋŋa a gum du
kama ayen ŋa sak wakaasima ale ka dii la, abe ŋa boro a ta ga paari diipo
ate Abraham ŋaaŋbiika ale jam la. Be ka ŋaaŋbiik kala ate Naawen nyɛ
pumpuulimaŋa a te la. Naawen jam pa sinsaŋŋa a nyo ka wa sabiiloma
nisima po ayen nuru a yaa be chim Naawen ale nurubiik sanyigmɔa.
20 Alege ku an poom magsi ayen sanyigmɔa bo ti sunsuŋa dii nyiŋ la,
yigma a bo ka nuruba baye sunsuŋ alege ka nuru yeŋ ale boro, Naawen
ka wanyi dekki.
21 Nyaku de abe a sak kama ayen Moosis Sinsaŋŋa an va ale Naawen
ale puulim dii ale Abraham la? Aaya, ku daa di. Ase sinsaŋŋa a daam dan
boro a baga a te nurubiik nyuvuri, ŋa te baga a nyɛ kama me ate nurubiik
a chim wayɔrisima nyɔnɔ Naawen jigi ase ba ale a zuli sinsaŋŋa. Alege
sinsaŋŋa ŋala chaab karo.
22 Alege Naawen Gbaŋka weeni sak ti kama ayen waai meena tɛŋzuk de
a kasim a yaali ka biem tuima tomka. Nyaku de yaa be a sak kama ayen,
ku ka siaka ale a basi ate ti a nya tiirim buui ate Naawen pa a te ti la, baai
me abe ale ta siaka ale Yeezu Kirisita la ale ta bu.
23 Dii po ate siuku an diem jam lagi ayen nuruba ta siaka ale Yeezu la,
ku jam a nyɛ ase Moosis Sinsaŋŋa a liŋ jam yik ti kama a lik ase ligrɔba la
ate ku ŋaaŋnyiŋ Naawen yaa jam lagi siuku ate ti yaa ta siaka ale Yeezu
Kirisita.
24 Dila nyiŋ la, Sinsaŋŋa ale jam soa ti a ga paari dii po ate Yeezu jam la,
ayen siaka ale wa ale ku basi ate tama yaa chim wayɔrisima nyam Naawen
jigi.
25 Yɔgyɔgla ate ti ta siaka ale Yeezu Kirisita la, sinsaŋŋa an ŋman soa ti.
26 Ku a fe ayen ni teeri ayen, nama meena baai ale chim bunyi ale Yeezu
Kirisita la, ni ka Naawen bisa ni ale ta siaka la nyiŋ.
27 Yɔgyɔgla de ate nama tuesi soka la, nama ale Yeezu Kirisita ka bunyi.
Dila nyiŋ, ni yaa be a nyɛ ase Yeezu Kirisita ale ka dii la.
28 Dila nyiŋ la, fi ka Juu yoo, fi daa Juu yoo, ni daa tɔgatɔga. Fi ka yomo
yoo fi daa yomo yoo, ni daa tɔgatɔga. Fi ka nidɔa yoo, fi ka nipɔk yoo, ni
meena ka bunyi. Dii nyiŋ la, nama meena ka bunyi ale Yeezu Kirisita.
29 Yeezu Kirisita abe dan soa ni, ni be ka Abraham ŋaaŋ bisa. Ni be le
nya Naawen ale puulim ayen wa te Abraham jaab buui la kama.

4

1 Ni basi ate m ŋman tɔgi wanni de a sak ni. Ku a nyɛ se ka biik ale
ka soa ka ko ŋanta ase ka kowa a nin kpi la. Biika ale ka biik dii po la,
nuruba a nyɛ wa ase wa ka yomo la. Alege, ka wala dek le wa jam soa wa
kowa ŋantaŋa meena.
2 Dii po ate biika diem ka biik la, wa kowa ale a nya ka zuk, a tom wa
wie a te wa, ate ku ga paari dii po ate wa kowa a yaali la.
3 Ku be ka dila tama me jigi. Ti jam ka chichiri pagri sii ale soa tɛŋka a
nya la yom, alege ate ti jam pagra ale Yeezu Kirisita.
4 Alege da dii danni ate Naawen dek dak ate di jam la, wa yaa tom wa
biyeŋka ayen wa jam tɛŋzuk de. Nipɔk ale jam biak wa. Wa be va Sinsak
ŋaai meena ate Naawen jam pa te Juuma la kama nalimnyiini.
5 Wa jam a nyɛ dila kama dii nyiŋ la, wa jam a yaali kama ayen wa vari
baai meena ate Sinsaŋŋa soa la a basi. Wa dan nyɛ dila, ti meena yaa le
chim Naawen bisa.
6 Dii ale a sak ayen ni ka wa bisa la ale, Naawen basi kama ate wa Biika
Chiika jo ti suniima po. Chiika de abe ale basi ate ti wanyiwanyi kaari a
wi Naawen ayen, “M dek koa.”
7 Dila nyiŋ la, ni ŋman daa yom, ni ka Naawen bisa. Ni be ale ka wa bisa
la, Naawen le pa jaab buuri meena ate wa tara ayen wa pa te wa bisaŋa
la a te ni kama.
8 Dii po ate ni diem jam ze Naawen la, ni jam ka bogluk tii ale kan ta
pagrim ase Naawen la yom.
9 Alege yɔgyɔgla de ate ni seba Naawen la, a yaase ni basi ate m weeni
ku nna ayen, Naawen ale toliŋ weeni ayen wa seba ayen ni ka wa bisa la,
be ka boa ale ŋman soa ate nama ŋman a va chichiri sii ale soa tɛŋka a
nya la? Si be ka pagrim. Ni dan ŋman nyɛ dila, ni le ŋman chim ka si
yom.
10 Be ka boa ale soa me ate ni potim a zuli da ŋa gela, a yaa se chiisa si
gela, a yaase wenkarisa ale yoi a yaase bena ŋa gela?
11 Nyaŋa de ate ni a nyɛ la, basi kama ate yɔgsum ta mu ale ni. Nyaku
de a sak kama ayen wie ŋaai meena ate mi a nyɛ ayen ku maari ni la ka
kinla nyiŋ yaa boa?
12 M suaata, mi a saalim ni kama ayen, ni a nyɛ ase mi la, ase mi ale a
nyɛ ase nama dii la. Ni an nyɛ mu wari a kaasi ya.
13 Ni baga a teeri dii po ate m liŋ jam sak ni Naawen wieŋa la? Dii nyiŋ
ate m jam a goa ale ni la ale, dila powa m jam ka nyiŋyɔgsa.
14 Alege m baga a weeni kama ayen, m nyiŋtuilaŋa jam daani ni kama
alege, ni jam tagri mi zuk kama a nya ninam m tuemu nyiŋ. Ni an jam
zɛri mu a yaase ni pa mu chim nuru kayiowa. Alege ni tuesi mu kama
nalimnyiini ase ni tuesi ka Naawen sabiilo la. Wensie, ni tuesi mi nna ase
ni tuesi ka Yeezu Kirisita dek la.
15 Ni sue jam peenti ka nna yegayega mi nyiŋ. Alege ka boa ale ŋman
nyɛ? Mi dek a baga a weeni kama ayen ku dan poom siak a nyɛ kama ni
ti yeeri ni ninaŋa a te mu kama.
16 Mi ale weeni ni wensieŋa la, ku basi kama ate mi yaa chim ni
dachiaga?
17 Nuru bala chaab ale a sagi ni la a nyɛ ni jigi ase ba a yaali ni kama
la, alege popola ŋaai ate ba ta magsi chaab ale ni la, ka popola baata. Dii
meena ate ba a yaali ayen ba nyɛ la ale, ba poori mi ale nama tɔgatɔga,
ate ku basi ate mi ta ba popola nalimnyiini ase ba ale ta nama popola
nalimnyiini dii la.

18 Ku nala kama ate nuruba ta chaab popola nalimnyiini ase ba popolaŋa
a nin ka popola maŋsa. Nyaku de ate mi a weeni nna abe sum ka wensie
dii po meena wuu. Mi dek poom a yaali kama ale nin muna ni ale ta mi
popola dii po meena la, ase m boro ale ni yaa m karo ale ni.
19 M dek bisa, ku a nyɛ mi jigi ase ka nipɔk ale boro a biak dii la. Mi
kasim a nam ka dila te ku paari dii po ate m nya ale ni ta nyɛ kaai choa
ate Yeezu ta la.
20 M dan baga kama ate m boro ale ni ate m seba m le nyɛ ni dii la. M
bula ze m le m weeni ni ka dii la.
21 Nama baai ale a weeni ayen Sinsaŋŋa ale soa nama la, ni basi ate m
bek ni ayen, nama an diem wom Sinsak ŋala ale a weeni ni dii la? Ni goori
wom ŋa ale a weeni dii la ayen,
22 Ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen, Abraham jam ta ka nidɔabilisa
baye. Wa jam biak wanyiwa ale ka wa powa Saara yomo wa. A biak wanyi
wa me ale Saara. Wala jam daa yomo. Nipɔk yomowa yue jam ale Aga.
23 Aga jam biak wa biika kama alege ku an jam va daa Naawen ale
puulim ale Abraham dii la. Saara jam biak wa biika a ta va ka Naawen
ale jam puulim dii ale Abraham la.
24 Wanni de abe a sak ti ka wakpeeni dii ale ka wensie. Di kiri ale,
nipooma de Aga ale Saara a ta ka noa buye ate Naawen jam nyɛ. Nipɔk
yomowa Aga tagri ka noayeŋ kaai ate Naawen jam nyɛ ale Moosis guuk
kuui zuk ate ba a wi ayen Sinaai guuk kpioŋku la zuk. Ni teeri ayen nipowa
de bisaŋa meena ka yom.
25 Ase Aga ale tagri noayeŋka de ate Naawen nyɛ Sinaai Guuku zuk ate
ku bo Arabia tɛŋka la, jinla danni wa yaa be ŋman tagri ka Jerusalem tɛŋka
ale bo tɛŋzuk de la. Dii nyiŋ la, tɛŋzuk de Jerusalemɔa ale ka bisaŋa chim
ka yom.
26 Alege Jerusalem waai ale bo wenŋmazuk la, a daa yomo. Wa ka ti ma.
27 Dii nyiŋ la, ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen,
“Nipowa, fi waai ale kan maa biak la, basi ate fi popeentik.
Fi waai ale kan maa biak biik nam nya la, kaari ale popeentik ate ku
jueli wein,
dii nyiŋ la, nipɔk waai ate wa chorowa jam zɛri la,
wala le nya bisa nna yegayega a gaam nipɔk waai ale boro ale wa
chorowa la.”
28 Yɔgyɔgla de, m suaata, ku ka Naawen ale sum puulim dii dila po
dila powa ale Abraham la ale basi ate nama sum chim Naawen bisa.
Pumpuulimaŋa de me abe ale basi ate Saara biak Aizik te Abraham.
29 Dila powa, Aga ale jam biak wa biika alege ka jam daa Naawen
pumpuulima biik la, biika jam a namsi be kinkala waai ate ka mawa va
Naawena Chiika pagrimu nyiŋ biak ka la kama. Ku be din diem ka dila
ale jinla me.
30 Ase ba ale ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen, “Yiak nipɔk yomowa
de ale wa biika ate ba nyini. Dii nyiŋ la, nipɔk yomowa biika a kan nya
ka kowa jaabjaabɔa. Ka nipɔk waai ale kan daa yomo la biika le ka nya
ŋanta”.
31 Dila nyiŋ, m suaata, nyaku de a sak kama ayen, ti daa nipɔk yomowa
bisa. Ti ka nipɔk waai ale kan daa yomo la bisa.

5

1 Ni soa ka ni dek yɔgla. Dii nyiŋ la, Yeezu Kirisita yeeri ti kama a ta
nyini yomma po a nyini. Dila nyiŋ ni be ŋmasi yik ni dek ate ni kan ŋman
chim yom.

2 Ni lagi tue a wom m biika. Mi, Pɔɔl ale a weeni ni ayen ni dan basi
ate ba gebi ni yuaŋa, ku a sak se Yeezu Kirisita ale nyɛ dii a te ni la ka ka
kiriya.
3 M ŋman pilim a kaam ni kama ayen waai a dan basi ate ba gebi wa
yuari, ku a sak ase Juuma wensiuku sinsaŋŋa soa wa kama nalimnyiini la.
4 Nama baai ale a poli ayen Naawen pa ni chim wayɔrisima nyam ni ale
a va sinsak ŋaai ate wa pa te Juuma la, ni seba ayen, ni a zɛri ka Yeezu
Kirisita dila. Wamaŋ kaai ate Yeezu Kirisita nyɛ te ni la, abe ŋman daa
wamaŋ a te ni.
5 Alege tama baai ale poom kan pa yua gebika chim wari la, tama ta
yiila kama ayen Naawen Chiika pagrim nyiŋ ti le chim ka wayɔrisima
nyam Naawen jigi. Dii nyiŋ la, ti ta siaka ale Yeezu Kirisita kama.
6 Ase waai ale Yeezu Kirisita a dan chim bunyi, kula nyɔnɔwa gebi yuari
yaa wa an gebiya, ba daa tɔgatɔga ale chaaba. Ba ka bunyi. Wari dii nyiini
ale ka wamaŋ la ale, ti ta siaka ale Yeezu Kirisita kama ale ta yaalika ale
chaab me ate ku sum a sak ayen ti ta yaalika ale Yeezu kama.
7 Ku piilimka po ni jam a va Naawen siuku ka nalimnyiini. Alege
yɔgyɔgla de ni basi kama ate sagrɔma de baai ale a velim la a jam nyɛ
ate ni basi wa wensie siuku vaka.
8 Ku daa Naawen waai ale wi ni ayen ni chim wa nuruba la ale nyɛ dila.
9 Nuru le magsi kama ayen, fi dan pa dabinta a nyo boroboruk zom po,
ku a fe ayen ku fuusi kama.
10 Alege tama ale ti Nyɔnɔwa ale ka bunyi la, m ta siaka kama
nalimnyiini ayen ni popolaŋa ale mi popolaŋa ka bunyi. M be seba chak
kama me ayen baai ale a daani ni la, Naawen le te ba waalika kama.
11 M suaata, mi seba kama ayen nuruba diem a weeni kama ayen mi a
sak nuruba ayen waai ale ta siaka ale Yeezu Kirisita la ku a fe kama ayen
kula nyɔnɔwa gebi wa yoani. M dan jam a sak nuruba ka dila nna, ba ate
kan ŋman jam a namsi mu ase ba ale a nyɛ dii nna la. M dan a weeni
nuruba ayen ku a fe kama ayen waai meena gebi wa yuari, ku la a sak
kama ayen wie ŋaai meena ate mi a sak a magsi chaab ale Yeezu ale kpi
jabarimu nyiŋ la wie, dila ate basi kama ate waai si kan puuri ale mu.
12 Alege baai ale a daani ni ale dila la, ni basi ate ba dan poom a yaali
ba yeeri ba dek ni po.
13 M suaata, Naawen wi ni kama ayen ni kan ŋman chim Moosis
Sinsaŋŋa yomma. Ni be ale ŋman kan daa yom la, ku a fe ayen ni kan
poli ayen ni nyɛ wari dii meena ate ni a yaali la. Ni basi ate yaalika bo ni
sunsuŋ ate ni a tom a te chaab.
14 Boan nyiŋŋa, sinsaŋŋa meena a gum chaab ka Sinsak yeŋ. Sinsak
yeŋka de ale, “Yaali fi vaanchoa ase fi ale a yaali fi dek dii la.”
15 Alege ni daa nyɛ chaab ase ni ka goaduŋsa la, a kpalim chaab a te
chaab tueta, ni kpesi ate ni kan kaasi chaab meena meena.
16 Dila nyiŋ la ni lagi tue wom m le a weeni ni dii ayen ni basi ate
Naawen Chiika de ni niŋ wie meena po ate ku kan nyɛ ase ni a tom ka ni
dek ŋanyaalik tuima la.
17 Nurubiik nyiŋka ale a yaali dii la a kan va chaab ale Naawen Chiika ale
a yaali wie ŋaai la. Naawen Chiika ale a yaali wie ŋaai la a kan va chaab
ale nurubiik ŋanyaalika siuku. Ŋantaŋa de bayewa yaalika ka dachaasa
ale chaab. Dila nyiŋ la waai ka siuk a nyɛ dii ate wa dek a yaali la.
18 Naawen Chiika abe dan de ni niŋ wie meena po, ku a sak se sinsaŋŋa
ŋman karo a soa ni la.

19 Nama dek seba nurubiik dek popola a ta nyini wa sunum po ale ka
dii la kama. Ŋa an bula sugiya. Wie ŋaai ate nurubiik popola a basi ate
wa a nyɛ la ale, nipɔkyaalik ale nidɔayaalik, daŋta tuima, kaboŋsa tuima,
20 bogluta kaabka, sakpaŋni tuima, kisi chaab tuima, kpaliŋsa, nyuri
deka, supuurim, degaamka, poori chaab.
21 nyanueriŋ, daam bukka, kanjanta ale wieŋa de chaab meena. Mi a
yaali ayen m ŋman kaam ni kama ase m le poom liŋ kaam ni dii la, ayen,
baai meena ale a tom nyaŋa de chaab la a kan maa nya Naawen Naamu.
22 Alege Naawen Chiika ale a nyɛ ate nuruba a ta wie ŋaai la ale yaalika,
popeentik, suyɔgini, chichiiba, zula teka, wamaŋsa tuima, wensie,
23 zaab m dek, ale yik m dek. Sinsaŋŋa karo a weeni ayen nuru kan nyɛ
wieŋa de.
24 Nuru baai ale ka Kirisita bisa la a basi wie ŋaai meena ale ka wabaata
ate ba jam a nyɛ la kama. Ku a nyɛ se ba pa wieŋa de meena a nak kpi ka
Yeezu Kirisita jabarimu nyiŋ la.
25 Be ka Naawen Chiika ale te ti nyuvuri. Ni be basi ate wa soa ti ale wie
meena wuu ate ti a nyɛ la.
26 Ni kan basi ate ti ta kanjanta, abe ti a nyɛ ate chaab sue a puuri yaase
ti a yaali chaab ŋanta.

6

1 M suaata, ni wanyi a dan nya nuru ale wa boro a tom wabiok, nama
baai ale ta Naawen Chiika ni suniima po la, ku a fe kama ayen ni maari
wa ate wa pilim ŋmani siuk naluŋku po. Fi dan a yaali ayen fi nyɛ dila,
be zaab fi dek wa niŋ, abe fi kpesi fi dek ate jaab kan paasi fu ate fi me
tom wabiowa.
2 Wie ŋaai ale a daani ni wanyi wanyi la, ni maa chaab nya ŋa zuk.
3 Nuru waai a dan poli ayen wa ka nuru kpioŋ alege wa daa jaabjaabɔa,
kula nyɔnɔwa a paasi ka wa dek.
4 Ni basi ate ni wanyiwanyi a magsi wa dek tuima a nya. Ŋa dan nala
wa basi ate sui peenti ale wa dek ale a nyɛ dii la. Alege ku kan sak kama
ayen wa tom gaam ka wa choa.
5 Basi ate waai meena ji wa dek jib.
6 Basi ate waai ale a zamsi Naawen wieŋa la, a pa ŋanmaŋ sii meena
ate wa ta la a chari chaab ale waai ale a sak wa wieŋa de meena la.
7 Ni kan a paasi ni dega dii nyiŋ la, nuru karo a baga a nyɛ Naawen a
la. Boan nyiŋa, nuru ale a bori jaab buui la wa a che ka wala.
8 Waai abe ale nyɛ wari wa dek nyiŋka po masim nyiini nyiŋ la, dila
tutunaŋa ale kum. Alege waai ale a nyɛ wari Naawen Chiika nyiŋ la, wa
le nya ka nyuvuri dii ale kan ta kpeglika ate Naawen Chiika a te la.
9 Dila nyiŋ la ni kan basi ate jianta yik ni ale wamaŋsa tomka. Boan
nyiŋŋa, ti dan kan jiaya, a ta cheena ku kpeglimka po ti le nya dii le di nyɛ
la.
10 Dila nyiŋ ate mi a weeni ni ayen dii po meena wuu ti dan ga nya siuk
ni basi ate ti a nyɛ maŋ waai meena jigi ale baai dek ate tama ale ba maa
chaab a ta siaka ale Yeezu Kirisita la.
11 Ni nya mi dek ŋmarisika ale soa dii nna kpeenta kpeenta ate m
ŋmarisi ale m dek nisa la.
12 Nuru baai ale kasim a fe ayen ni gebi ni yuaŋa la, ale nuru baai ale
a yaali ayen ba a nak kuusa ba peelim tuima nyiŋ la. Ba a nyɛ dila kama
ayen nuruba kan nya siuk a te ba waalika ba ale a sak nuruba ayen Yeezu
Kirisita kpi jabarimu nyiŋ la.

13 Ku be ka nuru bala dek dek ale a gebi yua alege ba dek kan va Juuma
wensiuku sinsaŋŋa ale a weeni dii la. Ba bula a yaali kama ayen ba gebi
ni yuaŋa ate ku te ba kanjanta, ni ale siak ayen ni nyɛ dila la nyiŋ.
14 Alege mi, togni ka wari ate m le nak kuusidi di nyiŋa, alege ka kum
buui ate ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita kpi jabarimu nyiŋ la nyiini ate mi le
nak kuusidi. Wa kummu de me nyiŋ ate tɛŋzuk de ŋantaŋa a ŋman ka
kiri te mi. Ku a nyɛ ase ba maa pa ba kpi ka jabarimu nyiŋ ale Yeezu
Kirisita la. Mi me dek jigi ku a nyɛ se mi maa kpi ka jabarimu nyiŋ ale
tɛŋzuk de ŋantaŋa la.
15 Nuru gebi wa yuari yoo, wa an gebi yoo. Ku daa wariya. Wamaŋka
meena ale, Naawen ale nyɛ ate ti chim nuru paalisa la.
16 Baai meena ale va nyuvuri paalika de wieŋa la, bala baai me ale ka
Naawen wensie nuruba la Naawen ta jiirim ale ba abe ba boro ale suyɔgini.
17 Dii ate mi a yaali ayen m weeni kpeglim la ale, m kan yaali ayen waai
a ŋman daani mu, dii nyiŋ la, laŋ tii ale doa m nyiŋka la a sak kama ayen
mi ka Yeezu Kirisita tomteerɔ.
18 M suaata, mi a saalim kama ayen ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le niak ni
meena. Ku be nyɛ dila.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te EFISOS DEMMA La

1 Mi Pɔɔl waai ate Naawen va wa dek yaalika a lueri mu ayen m chim
Yeezu Kirisita tuimtomdɔ la, ale a ŋmarisi gbaŋka de a te nama baai ale
ka Naawen nuruba a bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Efisos po la. Nama me
a va Yeezu Kirisita ka nalimnyiini.
2 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le niak ni abe ba te ni
suyɔgini.
3 Naawen waai ale ka ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ko la, a pa wa tiirimu
meena buui ate wa ta wenŋmazuk po la a te ti kama, dii nyiŋ la, tama ale
Yeezu Kirisita ka bunyi. Ni be basi ate ti te wa jiam nna yegayega wa le
nyɛ dii a te ti la.
4 Wa liŋ lueri ti a te wa dek kama, tama ale Yeezu Kirisita ale ka bunyi
la, yaa ale ge nyɛ tɛŋzuk meena, ayen ti chim nuru welensa baai ale kan
ŋman ta kaasuŋ Naawen nimbie po la.
5 Naawen le jam a yaali ti dii la, ale soa ate wa pa wa dek yaalika va
ŋala po a basi ate ti chim wa bisa Yeezu Kirisita yonni nyiŋ. Nyaku de abe
jam ka wa dek yaalika ale wa popola ate wa nyɛ dila.
6 Ni basi ate ti a te wa pimpauk, wa ale niak ti nna yegayega la nyiŋ, ale
pa wa dek be yeŋka a te ti tiirim la nyiŋ.
7 Yeezu Kirisita a kpi te ti kama ayen wa baga a vari ti a basi abe wa voŋ
ti wabaataŋa a te ti. Nya Naawen ale maari ti dii nna yegayega,
8 a gaam jaab buuri meena la. Wa poli kama dila po dila po ale wa dek
yam,
9 ayen wa le pa ka Yeezu Kirisita a tom wa tuimaŋa a nueri. Naawen
jam va ka wa yaalika a sak ti wa wieŋa de ŋaai ale jam a sugi la.
10 Wa le jam a poli dii la meena a dan jam nueri, wa le cheesi ŋanta baai
meena ate wa nyɛ ate ba bo wenŋmazuk ale tɛŋzuk de la, nyo jigi yeŋ, ate
Yeezu Kirisita yaa chim ba meena naab,
11 Naawen nyeem a va ka wa yaalika a tom wie meena. Wa be liŋ lueri
ka tama a te wa dek a yaa le ge nyɛ tɛŋzuk meena ayen tama ale Yeezu
Kirisita a jam chim bunyi.
12 Ni basi ate tama baai ale liŋ ta yiila Yeezu Kirisita jigi la, a pagi Naawen
waai ale ta zula la nna yegayega.
13 A se nuruba ale jam boro a sak ni Naawen wamaŋsaŋa ŋaai ale ta
wensie la, wieŋa, ni wom ba sinsaŋŋa kama ate Naawen yaa vari ni ni
wabaataŋa po a basi ate ni yaa ta siaka ale Yeezu Kirisita. Ka dila nyiŋ ale
soa ate Naawen a pa wa Chiika ate wa puulim ayen wa te ni la a te ni ate
ku sak ayen wa soa ni kama.
14 Ti be ale ta Naawen Chiika la nyiŋ ale soa ate ti seba chak ayen ti nya
Naawen ale jam liŋ puulim ayen wa le nyɛ dii te ti la, wa le sum nyɛ kama.
Ti ŋman seba me kama ayen Naawen le basi kama ate ti soa ti dek meena
meena. Ni be basi ate ti te wa pimpauk.
15 Dila nyiŋ la, M a wom nama ale ta siaka ale ti Nyɔnɔwa Yeezu ale ni
ale ta yaalika ale Naawen nuruma meena dii la kama.
16-17 Mi kasim a a te ka Naawen jiam ale a puusi a te ni, ayen wa waai
ale ka ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ko a ta zula nna yegayega la, a pa wa
Chiika a te ni ate wa te ni yam abe wa pa Naawen a sak ni, ate ni baga a
seba wa nalimnyiini.

18 M be ŋman a puusi a te wa kama ayen wa basi ate ni popola a lagri
ate ni nya wa bolimu ate ni nya wa ale wi ni ayen ni ta yiili ŋaai la abe ni
seba ayen ŋanta baai ate wa puulim ayen wa pa te wa nuruma la a zuak
kama nna yegayega.
19 M be ŋman a puusi a te wa kama ayen ni seba wa pagrimu yegayegaka
ate wa pa te tama baai ale ta siaka ale wa la. Pagrimu de ale pagrim
kpioŋku,
20 ate wa pa nak Yeezu Kirisita kum po a yiti ale basi wa ate wa jueli a
kali wa juga nisa geŋ wenŋmazuk po la.
21 Yeezu Kirisita bo ka dula jigini yɔgyɔgla de a nya wenŋmazuk chichiri
pagrisaŋa ale jaab buuri meena ale ta pagrim ale bo wenŋmazuk po ale
tɛŋzuk de meena ale tɛŋ kaai meena ale bo ŋaaŋ cheena la zuk.
22 Naawen pa jaab buuri meena nyo ka Kirisitawa nisima po. Wa ŋman
pa me a te ka Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la meena ayen wa chim ba wie
meena niŋdeero kpioŋ.
23 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la meena a nyɛ se ka wa nyiŋka la, wa
be kasim sueri nyaka de po kama ase wa ale kasim sueri tɛŋzuk de meena
dii la.

2

1 Dila po dila po ni kan jam a zuli Naawen ya. Ni jam a nyɛ se ka kpeeba
la, ni wabaataŋa ale ni ale kan jam zuli Naawen nueri la nyiŋ.
2 Dila powa, ni kasim jam va ka tɛŋzuk de meena demma wabaataŋa
siuku ale chichiribaataŋa naawa. Wala ale soa tɛŋzuk de demma baai ale
kan a zuli Naawen la meena zuk a nya ba.
3 Wensie, ti meena a jam a va ka siuk kula, dii nyiŋ la, popola baata tii
ale jam bo ti zuimaŋa po la ale ti deksa ŋan yaalika ale jam basi ate ti
nyeem a tom tuimbaata. Naawen sui ale jam a puuri ale ti ate wa jam
yaali ayen wa te ti waalika a se wa ale ayen wa te tɛŋzuk de demma baai
ale kan a zuli wa waalika dii la.
4 Alege Naawen a yaali ti ka nna yegayega ale ta jiirim me ale ti a gaam
taam,
5 sak si Naawen jam nya ti ka nna se kpeeba la ti ale kan a zuli Naawen
la nyiŋ. Alege wa jam vari ti ti wabaataŋa po a basi kama ale nak ti kum
po a yiti ase wa le jam nak Yeezu Kirisita yiti kum po la. Nyaku de be ka
Naawen niaka nyiŋ ate ti nya varibasika.
6 Wa nak Yeezu Kirisita a yiti kum po kama ayen wa ŋman pilim jueli
wenŋmazuku po. Ku a nyɛ se tama ale wa a poom a deri kala ale chaab
kama dula jigini la, dii nyiŋ la tama ale wa ka bunyi.
7 Naawen a nyɛ wieŋa de meena a te ti kama ayen ku sak baai meena
ale bo wenŋmazuku po ale baai ale bo tɛŋzuk de la, ayen wa ta yaalika ale
ti kama nna yegayega a gaam taam a yaa le tom wa biika Yeezu Kirisita
ayen wa jam maari ti. Wa le sak ba dii la a le boro kama a ta a cheŋ dii
po meena wuu.
8-9 Naawen niauŋku nyiŋ ale soa ate ni nya varibasika ni siaka nyiŋ.
Nama an jam baga a nyɛ nyaku de ni dega, alege dii ate wa nyɛ a te ni la
a jam ka wa dek tiirim. Ka dila ale soa ate ni ka siuk a baga a ta kanjanta
ku nyiŋ la.
10 Naawen abe ale nyɛ ate ti chim ti ale ka dii yɔgyɔgla de la. Tama ale
Yeezu Kirisita abe ale ka bunyi la, wa nyɛ kama ayen ti a tom tuimmaŋsa
a te wa. Wa be poom gomsi tuimaŋa de a magsi kama a te ti.

11 Nuruba a biak ni ka baai ale kan daa Juuba la ate Juuma a wi ni ayen
ni ka nuru baai ale kan gebi ni yuaŋa la po, alege a wi ba dek ayen ba ka
baai ale gebi la po. Ni be poli ni ale jam ka dii dila po dila po la a nya.
12 Dila powa, ni jam ze Yeezu Kirisita wie. Ni jam ka nicham, dii nyiŋ la,
ni jam maa daa nuru baai ate Naawen lueri te wa dek la po. Ba an jam a
maara a chiini nama a nyo baai ale Naawen ale nyɛ noai yeŋka ale chaab
la po. A se nama ale jam boro dii la, ni jam ze Naawen ya. Ni be jam ka
yiila wa jigi me.
13 Alege yɔgyɔgla de, nama baai ale jam kan mɔata wa la, yaa mɔata wa
kama Yeezu Kirisita kumu nyiŋ.
14 Juuma ale baai ale jam kan daa Juuba la a jam ka wari a nyɛ ale
chaaba. Ku jam a nyɛ a se ka siak ale kasi ba a poori ba a basi ate ba chim
dachaasa ale chaab la. Yeezu Kirisita ale kpi a te ti la, a nyɛ se ka wala
ale nak siaka a lonsi ate Juuma ale baai ale kan daa Juuba la a yaa ta noai
yeŋ ale chaab.
15 Wa yaa ŋman yik Sinsak ŋaai ate Naawen a te ba la me a tagri, ayen
wa baga nyɛ ate Juuma ale baai ale kan daa Juuba la a chim bunyi a te wa
dek. Wa dan nyɛ dila, ba kan ŋman ta dachaani ale chaaba, ba le boro ale
ka suyɔgini.
16 Yeezu Kirisita ale jam kpi jabarimu nyiŋ la, wa jam tigsi ba kama; a
ta jam jigi yeŋ a basi ate ba ale Naawen a yaa ta noai yeŋ ale chaab. Dila
basi kama me ate ba dachaani ale chaab a ŋman karo.
17 Yeezu Kirisita ale jam tɛŋzuk de la, wa jam sak nuruba kama Naawen
wamaŋsaŋa ŋaai ale basi ate ba a boro ale suyɔgini ale chaab la. Wa jam
sak baai ale kan daa Juuba a ze Naawen la, ale baai ale ka Juuba a seba
Naawen la.
18 Ku be ka Yeezu Kirisita ale kpi a te ti la nyiŋ ate Naawen pa wa chiik
yeŋka dekiwa a te tama meena, Juuba ale baai ale kan daa Juuba la. Nyaku
de abe te ti ka siuk ayen ti baga a jam ti Kowa Naawen jigi.
19 Dila nyiŋ la, nama baai ale kan Juuba la, ni ŋman daa nicham, dii nyiŋ
la nama ale Naawen nuruma a yaa tigsi ka chaab a chim bunyi Naawen
jigi.
20 Naawen nuruma a nyɛ se ka wa yeri ate wa boro a se la. Wa
tomteerɔma ale wa biisiteerɔma baai ale liŋ jam sak ni la, bala a nyɛ
ase wa diinaŋa nyubiŋa la. Yeezu Kirisita me a ba a nyɛ se ka tintain ate
Naawen pa dueni wa yenni gugoruku po la. Naawen a yaa be pa ka nama
a se wa yenni siaka.
21 Be ka Yeezu Kirisita ale yik yenni meena a tara nna keŋkeŋ a yaa nyɛ
a te di a chim Naawen puusika yeri weleŋ a te Nyɔnɔwa Naawen.
22 Naawen Chiika ale basi ate nama a gum baai ale Yeezu Kirisita ale ka
bunyi la po ayen ni meena a chim yeri dii ate Naawen ayen wa boro la.

3

1 Wieŋa de nyiŋ ale soa ate mi a puusi Naawen a te ni. Nuruba yik mi
a lik kama, dii nyiŋ la mi ale jam a sak nama baai ale kan daa Juuba la
ayen ni a va Yeezu Kirisita la nyiŋ.
2 Ni seba kama ayen ka Naawen jiirim nyiŋ ale soa ate wa pa tuini de a
nyo mi nisima po ayen di maari ni. Ku a fe ate ni seba.
3 Naawen a liŋ pa ka wa le jam a poli dii la a suk, ale ge yaa ŋman pa
di a sak mi. Mi be poom a liŋ ŋmarisi nyaku de kama a te ni.
4 Nama be dan ŋman karim gbaŋ kaai ate mi ŋmarisi a te ni la, ni le
baga a miŋ dii ale soa ate mi seba Yeezu Kirisita wie ŋaai ale suk la, kiri
kama.

5 A ta nyini dila po dila po a ga paari daaŋa de po, Naawen an sak nuru
waai wasusuŋŋa de kiri ya, alege yɔgyɔgla de wa basi ate wa Chiika sak
wa biisiteerɔma ale wa tuimtomdɔma baai ate wa lueri a te wa dek la.
6 Ni basi ate m sak ni ŋa kiri. Baai ale kan daa Juuba la a dan ta siaka ale
Naawen wamaŋsaŋa, bala ale Juuma a le maa chaab chari tiirim buui ate
Naawen a pe ayen wa le te Juuma la. Baai ale kan daa Juuba la ale Yeezu
Kirisita ka bunyi. Dila nyiŋ la, ba le nya ŋanta baai meena ate Naawen pe
ayen wa le te baai ale ta siaka ale Yeezu Kirisita la.
7 Naawen pa wa pagrimu te mi kama ayen m chim wa tuimtomdɔ abe
maa sak nuruba wa wamaŋsaŋa wie. Wa kasim a maari mu ka nna
yegayega. Wa le nyɛ dii la ka wa tiirimu ale la ate wa potim pa te mu.
8 Mi jigi ku a nyɛ se mi ka wa nuruma meena po baaŋ la, alege wa lueri
mi kama ayen m ga sak baai ale kan daa Juuba la wa wamaŋsaŋa wie.
Naawen wamaŋsaŋa a sak ti ka Yeezu Kirisita wamaŋsaŋa yegayegaka
ŋaai ale kan ta kpeglimka la wie.
9-10 Naawen be ŋman lueri mi kama ayen mi a sak nuru meena wa
wasusugini siuku ale a va dii la. Wa le jam piilim nyɛ jaab buuri meena
la, wa liŋ jam pa ŋa suk kama dila powa meena. Dii nyiŋ ale soa ate wa
nyɛ dila a yaa le ge ŋman pilim ta ŋa nyini peelim yɔgyɔgla de la ale, ayen
ku sak Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la ale chichiri pagrisaŋa ale ŋanta
baai meena ale ta pagrim a bo wenŋmazuk po la a miŋ wa yammu ale ka
tɔgatɔga dii la,
11 Naawen nyɛ nyaku de a ta va ka wa ale poli dii la. Be ka ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita nyiŋ ale soa ate wa nya wa popolaŋa de kiri.
12 Dila nyiŋ la, ti ta siaka ale Yeezu kama, tama ale wa ale ka bunyi la,
ti ta popo pagrim kama a baga cheŋ ga a zaani Naawen niŋ.
13 Mi bo dela jigini a namu ka nama nyiŋ, alege m kan yaali ayen ni
suniima kaasi dila nyiŋa. Mi ninammu de le basi ate ni nya ku nyuenta.
14 Dila nyiŋ la, mi a kpi duna tɛŋ a puusi Naawen ti Kowa a te ni kama.
15 Ŋanta meena ale bo wenŋmazuk ale tɛŋzuk de la ka wala ale a te ba
yue.
16 Naawen a ta zula ale nalim ka nna yegayega. Ka dila ale soa ate maa
saalim wa ayen wa basi ate wa Chiika a lueri wa pagrimu a nyo ni suniima
po,
17 Ate Kirisita jam bo ŋa po dii nyiŋ la ni ta siaka ale wa kama. Wa
pagrimu a dan bo ni suniimaŋa po nalimnyiini, nama le ta yaalika ale wa
abe ni ta yaalika me ale chaab a gum du,
18 ate nama ale Naawen nuruma baga seba Yeezu Kirisita ale a yaali ti
dii nna yegayega la.
19 Maa yaali kama ayen ni sum seba Yeezu Kirisita ale a yaali ti dii la.
Ti an baga a miŋ wa yaalika kiri a nueri meena meena, alege maa yaali
kama ayen wa yaalika a sueri ni meena, ate ni jam chim nuru maŋsa ase
Naawen dek ale ka dii la.
20 Naawen pagrim buui ale bo ti suniimaŋa po la a baga kama a nyɛ ate
ti a tom tuima a te wa a gaam tama ale a poli ayen ti bek wa ate wa maari
ti dii la.
21 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la ale Yeezu Kirisita waai ale ka ba
niŋdeero la, le kasim a te Naawen zula dii po meena wuu. Ku be le nyɛ
dila.

4

1 Mi waai ate ba yik mu a lik ti Nyɔnɔwa ŋaaŋ vaka nyiŋ la, ale a saalim
ni ayen ni a va wa a magsi dii ale magsi ayen ni a va wa la. Naawen ale

wi ni ayen ni a va wa dila.

2 Ni kasim a zaab ni dek nuruba niŋ, abe ni seba ni dek taka, abe ni
ta chichiiba dii po meena. Ni a maari chaab, ate nuruba seba ayen ni ta
yaalika ale chaab kama.

3 Naawen Chiika ale basi ate ni ta noai yeŋ ale chaab, ale ŋman basi ate
ni boro ale suyɔgini ale chaab me. Ni nyeem be kasim pii nyiŋ ate ni a
nyɛ dila ale chaab.

4 Naawen Chiika ka kanyi dekki. Baai meena me ale ta siaka ale Yeezu
la ka nuru yeŋ. Naawen be lueri ni kama me ayen ni ta yiila wa jigi, yiila
ŋaai ale chim yiili yena la.

5 Ti Nyɔnɔwa ka wanyi dekki, ale tama ale ta siaka ale wa dii la me ka
bunyi. Ba le pa nyiam a te ni soka dii la me ka bunyi.

6 Naawen, waai ale ka wanyi dekki la, ka nurubiik meena ko. Wa be ka
waai meena Nyɔnɔ. Wa bo ale waai meena kama a pa ba meena a tom
tuima.

7 Ti wanyiwanyi potim tuesi tiirim kama a magsi chaab ale Kirisitawa
ale te dii la.

8 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,

"Wa ale jam a jueli wenŋmazuk la,
wa a de ka baai ate ba jam yik ba ale wa lik la niŋ a ta ba yiti jueli
wenŋmazuk niŋniŋa.
Wa ŋman te nurubiik meena ka tiirinta."

9 Nama a poli ba le ŋmarisi ayen, "Yeezu yiti jueli wenŋmazuk niŋniŋ", la
kiri ale boa? Ku kiri ale wa liŋ nyini ka dula jigini a siŋ jam tɛŋzuk de a
yaa kpi ate ba gu wa.

10 Dila nyiŋ, waai abe ale siŋ tɛŋzuk de la, ka wala degadega abe ale ŋman
jueli wenŋmazuk niŋniŋka, a gaam taam dula jigini ayen wa sueri tɛŋzuk
de meena.

11 Be ka wala ale pa tiirimu a te nuru biik meena a yaa basi ate ba
gela tuimtomdɔba, ba gela Naawen biisiteerɔba, ba gela baai ale a mooli
Naawen wamaŋsaŋa wie la, ba gela Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la
kpaŋŋa, ba gela me sagrɔba.

12 Wa nyɛ nyaku de kama ayen wa gomsi baai meena ate Naawen soa la a
magsi ate ba a tom Kirisita bisa tuima. Ate ku basi ate Kirisita bisaŋa baai
ale bo jigi yeŋ ase wa nyiŋka la ta pagrim nalimnyiini.

13 Ase ti dan ta siaka ale Naawen biika a gum du yegayega a jam seba wa
nalimnyiini, ti meena le ta noai yeŋ ale chaab kama. Ase ti dan a va dila,
ti le chim Kirisita bisii ale pagi magsi ale ta yam yegayega la abe ti ŋman
chim ase Yeezu Kirisita ale kasim ka nuru maŋ meena meena dii la.

14 Dila abe dan nyɛ, ti kan ŋman a nyɛ ase bisa la ale ti siaka ale wa. Nuru
bala a nyɛ se ka ŋaarunta ale bo nyiam po ate vioku chiak ti a ta a ga niŋ
ale ŋaaŋ la. Sagrɔba baai ale kan seba Naawen la, a nyeem kasim a paasi
ba kama ale a yaali me ayen ba nyɛ ate ba nyini Naawen wensie siuku po
a nyini. Sagrɔma de nina a nyeem ale kasim muni ale tuimbaata meena
tomka ale a paasi nuruba ba chaab ate ba a gum ba po a tom ŋa.

15 Alege, ku a fe ate ti chim nuru pagrisa, ate sagrɔma de a kan ŋman
baga a daani ti. Yeezu Kirisita ale ti niŋdeero. Ni basi ate ti nyeem a biisi
wensie abe ti a yaali chaab, ate ti chim ase wa dek la.

16 Ti a nyɛ se ka wa nyiŋka la. Wala ale waai ale yik ti a tom chaab ase
kunaŋa ale yik nyiŋka a tom chaab dii la. Nyiŋka kabtaŋa meena abe dan
a tom dii ale magsi la ale yaalika, ka a chim kama a ta pagrim.

17 Ti Nyɔnɔwa yonni nyiŋ, ate m pa a kaam ni ayen, ku a fe ayen ni kan
ate ni boka nyɛ ase baai ale kan seba Naawen la boka. Ba ale a poli dii la
ka kiri ya,
18 ba ka popola maŋsa me. Ba tue kpari ka nna yegayega ate ba an baga
a miŋ Naawen ya. Dila nyiŋ ale soa ate wa an baga a pa wa nyuvuri dii
ale kan ta kpeglimka la a te ba.
19 Ba kasim a tom ka daŋta tuima alege kan chali chivie ale ŋa. Ba kasim
a tom ka wabaata tuima. Ba kasim a yaali ayen ba a tom ka ŋala chaab
dii po meena.
20 Baai ale sak ni ayen ni a va Yeezu Kirisita la, an sak ni ayen ni a tom
ka ŋala.
21 Ba le sak ni wa wie la, ba weeni ni wa wensieŋa wie kama, ate nama
wom ale ta siaka ale ŋa a va wa.
22 Yɔgyɔgla de ni pa ni nyɛ kpak ka a basi, dii nyiŋ la kala ale a basi ate
ni a va ni dek pimpaasima yaalika ale pa ni a zaani siuk kuui po ale ta ni
a cheŋ kaasuŋ jigi la.
23 Ku a fe ate ni basi ate Naawen tagri ni popola meena abe wa nyɛ ate
ŋa chim popola paala.
24 Ni nyɛ paalik kaai ate Naawen pa te ni la, le basi ate ni chim ase wa
dek la. Naawen ka wensie de welensa nyɔnɔ.
25 Ku a nyɛ se ni meena a chim ka Yeezu Kirisita nyiŋka la. Dila nyiŋ la,
ni kan ŋman a velim a te chaaba, alege ku a fe ate ni kasim a biisi wensie
ale ni vaanchaab.
26 Ni sue dan a puuri ale waai, ni kan basi ate supuurim bula kasim bo
ni suniima po ate wein ga siŋ.
27 Ni kan te Velinvendika siuwa ayen wa a nyɛ ate ni a tom tuimbaata.
28 Ni dan ka zueba, ni be basi ni zummu, abe ni a de ni dek nyiŋ wulum
ŋanta. Ni dan a nyɛ dila, ni le baga pa ŋanta bala a maara a maari
niwomma.
29 Ni kan a biisi biem wie a te chaaba, alege ni basi ate dii meena ate
nama a biisi la a ta maarika ale nyiŋbiiri, ate ku maari baai ale a wom ni
la.
30 Ni kan daani Naawen Chiika. Boan nyiŋŋa, Naawen Chiika ate
Naawen te ni la, ku a sak kama ayen wa soa ni kama a ta ga paari dii
po ate Naawen ayen wa jam tuesi ni a basi la.
31 Ni be pa ni supuurimu ale ni popo soblomu a basi. Ni basi nuemka
ale nuruba leeta. Ni kan kisi chaaba.
32 Ni dan basi ŋala, ni be chim nuru baai ale seba ba dek taka la abe ni
ta jiirim ale chaab. Yeezu Kirisita kumu nyiŋ, ale soa ate Naawen a voŋ
ni wabaataŋa a te ni. Dila nyiŋ la, nama me be kasim voŋa a te chaab.

5

1 Yɔgyɔgla de nama ka Naawen dek bisa baai ate wa yaali nna yegayega
la. Dila nyiŋ la ni be pii nyiŋ nna yegayega ate ni a tomsi wa.
2 Yeezu Kirisita ale kpi te ti dii la a nyɛ se ka Juuma ale jam a pa ŋan
masisa ale duŋsa a kaabi a te Naawen la. Yeezu Kirisita nyɛ ate ka Naawen
sui yaa peenti a sak ti ayen wa a yaali ti kama. Ni basi ate ni yaalika a
chim ni niŋ wari ase Kirisitawa yaalika ale tama ale de niŋ dii la.
3 Yɔgyɔgla de ni ka Naawen nuruba. Kula a be kan ŋman a magsi ayen
ni a biisi nipɔk yaalik ale daŋta tuima ale butuem wie ale chaaba.
4 Ku be kan ŋman a magsi me ayen ni a biisi noai biem a yaase betta
biik a diini, alege ku magsi ka ni nyeem kasim a a te Naawen jiam.

5 Ni seba nalimnyiini kama ayen baai meena ale ka nipɔk yaalisa ale
tuim daŋtisa nyam ale butueta nyam la a kan baga a jo Naawen ale wa
biika Yeezu Kirisita naamu po. Butueta nyam a nyɛ se ka nuru baai ale a
kaabi bogluta a la ase ba nin yaali ba ŋantaŋa a gaam Naawen.
6 Ni kan a wom betta nyam wie ŋaai ale ŋa paasi ni la. Naawen sui ale
puuri ale bala chaab. Wa le jam te ba ka waalika dai yeŋ po, dii nyiŋ la,
ba kan zuli wa.
7 Dila nyiŋ la, ni kan te ni niŋ bo ale baai ale a biisi be sila chaama la
po.
8 Ase nama ale jam kan seba Naawen dii po la, ni bo ka legi po, alege
yɔgyɔgla de nama ka Nyɔnɔwa nuruba, ni yaa bo ka danni kantueŋka po.
Ka dila ale soa ate ku a fe ayen ni bo danni kantueŋka po la.
9 Boan nyiŋa, nuru bala chaab a kasim a tom ka tuimmaŋsa a te Naawen.
Ba be chim ka nuru maŋsa me. Ba chim ka nuru baai me ale a biisi wensie
la.
10 Ni be pii nyiŋ ate ni a tom tuim ŋaai ale a nyɛ ate ti nyɔnɔwa sui a
peenti la.
11-12 Ni kan ta wari a nyɛ ale wie ŋaai ale ka kiri ate nuruba a tom la.
Dii nyiŋ la, ka nuru baai ale bo legini po la ale a tom ŋala. Alege, ni ta
bala chaab nyini legini po a nyini danni kantueŋka po. Ku ka chivie ate
nuru weeni ba ale sugi a nyɛ ŋaai la.
13 Ni dan nyɛ ba dila, ku a nyɛ a se ba tuimaŋa a yaa nyini ka kantueŋka
po ate waai meena baga a nya ŋa la.
14 Boan nyiŋa wenbinni a dan ga pusi legini a kan ŋman a boro. Dila
ale soa ate nuru wanyi weeni ayen,
“Nama baai ale doa a goa la,
ni yiti kum po,
ate Kirisita a nyagsi ni zuk.”
15 Dila nyiŋ, ni be kpesi ni dek ale ni boka po ale ka dii ale nuruba la.
Ni kan boro ase betta la, alege ni ti an boro ase yam nyam la.
16 Vaaŋa de po nuruba yegayega ale a tom tuimbaata. Alege nama, ni a
gisi siuk tii po ate ni ayen ni kasim a a tom tuimmaŋsa la.
17 Ni kan a nyɛ se ni ka betta la, alege ni a gisi dii ate Naawen a yaali
ayen ni a tomu a te wa la.
18 Ni kan pa ni dek a te daamɔa ate bu kaasi ni, alege ni pa ni dek meena
a te Naawen Chiika.
19 Ni kasim a yi yi ŋaai ate Naawen Chiika a te ni ayen ni a yi la abe ni
a te Naawen pimpauk ni suniima po.
20 Ti kowa Naawen a tom tuima ka nna yegayega a te ti. Dila nyiŋ la, ni
kasim a te ti Kowa Naawen jiam ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita yonni nyiŋ.
21 Ni basi ate ni popolaŋa meena a chim popola yena, ate ni baga a te
Yeezu Kirisita zula.
22 Nama baai ale ka pooba la, ni siak a te ni choroba ase ni ale a siak a
te Naawen dii la.
23 Boan nyiŋa, chorowa ta pagrim kama wa powa zuk ase Yeezu Kirisita
ale ta pagrim Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la meena zuk dii la. Bala a nyɛ
se ka wa nyiŋka la ate wa yaa vari ba ba tuimbaataŋa po a basi.
24 Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a
siak a te Yeezu Kirisita. Siuk kula po me, pooba me a siak meena a te ba
choroba.
25 Nama baai ale ka choroba la, ku a fe kama ate ni ta yaalika ale ni
pooma ase Yeezu Kirisita ale a yaali baai meena ale a va wa la. Wa kpi
kama a te ba ate ku sak ba wa yaalika ale soa dii ba jigi la.

26 Yeezu Kirisita nyɛ nyaku de ayen ku sak ayen wa pa Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab la a te ka Naawen, wa be pa ka Naawen wanni a biisi yaa
pa ba te Naawen la. Wa be liŋ pa ka nyiam a sugri ba ale ge nyɛ dila.
27 Yeezu Kirisita a nyɛ wieŋa de kama, ayen wa baga Kirisita bisaŋa ale
a tu chaab la meena ale ba nalimu ale ba welensaŋa ale ba ale chim nuru
maŋsa la a te wa dek, ate wa kan ŋman nya ba kaasuŋku.
28 Ku a fe kama ate choroba ta yaalika ale ba pooba ase ba nidɔama ale
a yaali ba dek dii la. Wa dan ta yaalika ale wa powa, ku a nyɛ se wa a
yaali wa dek me kama la.
29 Waai an kisi wa dek nyiŋa, wa a nya ka zuk ale a te ka ŋandiinta
kama. Yeezu Kirisita me abe a nya Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la zuk ka
dila.
30 Wa a ta yaalika ale ba ka nna yegayega, dii nyiŋ la ti a nyɛ se ka wa
nyiŋka la.
31 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po dii ayen, “Dila
nyiŋ la, ku a fe kama ate nidɔa basi wa ko ale wa ma abe wa ge ate wa
ale wa powa a chim nuru yeŋ.”
32 Wa susugi ale bo ŋmarisika de po. Mi be ale seba ku kiri ale dii la
ale, Nipɔk ale wa chora ale ba chim bunyi dii la, a sak ti kama ayen Yeezu
Kirisita ale Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la meena me ka bunyi.
33 Ku be ka dila nama me jigi ayen, ku a fe kama ate choroba a yaali ba
pooba a se ba ale a yaali ba dek dii la abe, pooba me a te ba choroma zula.

6

1 Nama baai ale ka bisa la, ku a fe kama ate ni a zuli ni koba ale ni maba
du la ku ka wa maŋ a magsi ayen ni a nyɛ.
2 Naawen a jam pa wa sinsaŋŋa pi wa a te Moosis kama dila po dila po.
Sinsaŋŋa po dinyi a weeni ayen, “Nama a te ni koba ale ni maba zula.”
Sinsaŋŋa de a jam le dii ate Naawen a liŋ pa peka a maa gum du la.
3 Wa peka a jam weeni kama ayen, “Ni daa te ni nyamma zula, ni le nya
nyiŋyɔgsa abe ni boro ate ku beni tɛŋka zuk.”
4 Nama baai ale ka koba ale maba la, ni kan pa nyeka tuemɔa a nya ni
bisaŋa zuk, dii nyiŋ la ni dan a nyɛ dila, ba sue le ŋa puuri ale ni. Alege,
ni a nya ba zuk abe ni a sak ba, abe ni a kaam ba ase Nyɔnɔwa ale sak ti
dii la.
5 Nama baai ale ka yom la, ku a fe ate ni a te baai ale soa ni la zula
nna yegayega abe ni a va ba noa ale ni popo meena ase ni a va ka Yeezu
Kirisita la.
6 Yom ba gela a kasim a tom ka nna yegayega ba nyamma nimbie po,
alege ba dan ga basi ba ale cheŋ, ba kan ŋman a tomu. Ku a fe kama ayen
ba kan a nyɛ dila. Ni be seba ayen ka Yeezu Kirisita ale soa ni yɔgyɔgla
de. Dila nyiŋ la ni kasim pii nyiŋ a tom dii ate wa a yaali la a te wa.
7 Ni a tom ni tuimaŋa ale supeentik, dii nyiŋ la ni kan tom a te daa
nurubisa nyiini, alege ka Nyɔnɔwa maara.
8 Ni be seba ayen ni dan poom ka yom yaase ni daa yomma alege ni a
tom tuimmaŋsa a te wa, wa le tuni ni ni tuimaŋa nyiŋ.
9 Nama baai me ale ka yom nyam la, ni a poli ayen nama ale ni yomma
meena a ta ka nyɔnɔ wanyi waai ale bo wenŋmazuk la. Dila nyiŋ la, ku a
fe ate ni a nya ba zuk nalimnyiini abe ni kan a nyigsi ba. Buusa boka jigi,
Naawen daa waai ale a yaali nuruba ba gela ale a basi ba gela la.
10 Dii nyiŋ la nama ale ti Nyɔnɔwa ale ka bunyi la, ni baga kama a tuesi
wa pagrimu yegayegaka gela.

11 Ni dan kasim a a nya pagrim buui ate Naawen pa a te ni la jigi,
Velinvendika a kan baga a paasi ni dii po dii po.
12 Boan nyiŋa, ti kan yaali Naawen pagrimu ayen ti a kpalim ale ka
nuruba, alege ti a yaali ayen ti a kpalim ale ka chichiri pagrisaŋa ale
pagritaŋa tɔgatɔga ale a tom tuim kasim a a bo wenŋmazuk la.
13 Dila nyiŋ, ni kpesi yik Naawen pagrimu a tanla nalimnyiini, ate
dabioku a dan jam abe ni baga a nak de dachiaka meena meena.
14 Dila nyiŋ, ni gomsi ni dek keŋkeŋ ale wensie ase chiakgbain ale bobi
ni chaasa la, abe ni basi ate welensa lik ni kuusa,
15 abe ni kasim gomsi magsi ate ni pa Naawen wanni ase nuensa la ate
a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa wie. Ni dan sak ba ate ba wom ŋa,
Naawen a le te ba suyɔgini.
16 Diipo meena wuu, ni basi ate ni siaka a chim ase naab gbain la ate ni
pa lik ni dek ate Sitaana dan toŋ wa pieŋa abe ŋa kan nyɛ ni wariya.
17 Abe ni pa ni varibasika ate ni nya la, a chim zuchiak, abe Naawen
wanni me a chim gebi kpieŋ kaai ate Naawen Chiika a te ni la. Ŋala a le
basi ate ni nak a de ni dachaasaŋa.
18 Ni kasim a puusi a te Naawen wieŋa de nyiŋ, ate wa baga a maari ni.
Ni basi ate wa Chiika a sak ni dii ate ni ayen ni puusi a te wa la. Ni kpesi
ni dek nalimnyiini abe ni ta suduŋni nna yegayega, abe ni a puusi a te wa
ate wa maari wa nuruma meena.
19 Ni be ŋman a puusi Naawen a te mi me, ate wa te mu popo pagrim
ate maa sak nuruba yegayega wa wamaŋsaŋa wie. Naawen jam pa wa
wamaŋsaŋa a suk kama a ta jam paari jinla, ate wa yaa yeeri ŋa a ta
nyini peelim yɔgla.
20 Nuruba ale yik mi a lik Naawen wamaŋsaŋa de nyiŋ alege m za ka
Yeezu naŋkula po. Ku be magsi kama ayen maa sak baai meena ale bo
dela jigini la Naawen wamaŋsaŋa wie meena abe m kan peri dinyi me la
yaase m chali yɔgsum.
21 M seba nama ale a yaali ayen ni wom mi ale a tom dii la kama. Ka
dila nyiŋ ale soa ate mi a tom Tikikus ni jigi. Wa ka ti vaanchaama po
wanyi waai ate ti ta yaalika ale wa ate wa a tom ti nyɔnɔwa tuimaŋa me
nalimnyiini la. Ka wala le wa weeni sak ni mi me ale a tom ate ku a cheŋ
dii la.
22 Ka dila ale soa ate mi a tom wa ni jigi ayen wa weeni ni tama ale a
tom dii la ate ku te ni nyiŋbiiri ate nama me a tom ni tuimaŋa a cheŋ.
23 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le basi ate ni meena
ale ni vaanchaama meena ate ni ta siaka ale ba nalimnyiini, a boro ale
suyɔgini abe ni ta yaalika ale siaka ale chaab nna yegayega.
24 Naawen niauŋku le boro ale baai meena ale ta yaalika ale ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita la, yaali kaai ale kan ta kpeglimka la.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te FILIPAI DEMMA La

1 Mi Pɔɔl, ale a ŋmarisi gbaŋka de a te ni. Mi ale nuru waai ate ba a wi
ayen Timoti la ate ti chim Yeezu Kirisita tomteerɔba la a puusi nama ale
ni kpaŋŋa ale ni maarima baai meena ale ka Naawen nuruba a bo Filipai
tɛŋka la.
2 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le niak ni abe ba te ni
suyɔgini.
3 Mi kasim a poli ni wie kama ale a puusi Naawen a te ni.
4 Mi dan boro a puusi a te ni, mi sui a nyeem a kasim a peenti ka nna
yegayega.
5 Dii nyiŋ la, a ta nyini dii po ate nama a wom Naawen wamaŋsaŋa wie
la, ni nyeem a kasim jam a maari mu kama ate maa weeni nuruba wa wie.
6 M seba ayen Yeezu Kirisita a dan pilim jam, Naawen a yaa le nueri
tuim ŋaai ate wa poom a liŋ boro a tom ni jigi la.
7 Ku nala kama ate mi kasim ta ni wie m sunum po nnala, dii nyiŋ la
mi ta yaalika kama ale ni nalimnyiini. Ba dan yik mu a ta ga lik a yaase
mi ale za Naawen wamaŋsaŋa ŋaaŋ a sak nuruba ayen ŋa ka wensie la,
Naawen a kasim a maari mi ale nama me kama.
8 Naawen ka mi seero ayen mi a biisi ka wensie, ase m nin weeni ayen
yaali kaai ate m ta ale ni la a nyini ka Yeezu Kirisita sunum po.
9 Dila nyiŋ la a zaani dii po ate tama wom ni la, ti kasim a puusi Naawen
a te ni kama ayen yaali kaai ate ni ta ale chaab la, le kasim zuak yegayega.
Daa dila nyiini abe ni seba ka me a ŋmasi zuek wie meena po,
10 ate ni nyeem a baga a lueri wa wensie siuku abe ni a va ku. Ni daa
nyɛ dila ate Kirisitawa a ŋman pilim jam, ni le baga a tu wa ale welensa
ale kan ta kaasuŋɔa wa jigi ya.
11 Yeezu Kirisita a le maari ni ate ni chim nuru maŋsa nna yegayega.
Nuruba a le nya nama tuima ale ka dii la a yaali ayen ba a pak abe ba a
te Naawen zula.
12 M suaata, maa yaali kama ayen m weeni a sak ni ayen ba le yik mi
a lik dii la a basi kama ate Naawen wamaŋsaŋa a tagli nuruba yegayega
jigi.
13 Siiza sojima ale a limsi mi la ale baai meena ale bo dela la a seba kama
ayen ba yik mi a lik ka mi ale a va Yeezu Kirisita la nyiŋ.
14 Nyaku de nyiŋ, Yeezu ŋaaŋviirima ba yega a jam ta sunum pagrik
ayen ba a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa wie.
15 Nuruba ba gela baai ale ta nyuri ale mi la, a sak nuruba kama Yeezu
Kirisita wie, alege baai me ale kan ta nyuri ale mi la a sak nuruba wa wie
a maari mi.
16 Baai ale a maari mu la a yaali mu kama ale seba ayen ka Naawen ale
pa mi a zaani dela jigini ayen m za wa wamaŋsaŋa wieŋa ŋaaŋ.
17 Baai me ale ta nyuri ale mi la, a sak nuruma Yeezu Kirisita wie ale ka
ba noa po wie nyiini. Ba ka butueta nyam ale a yaali ayen ba nyɛ ate m
ŋmasi a nam yegayega a gum m ninammu de po likka dɔkku de po.
18 Alege dila a kan kaasi. Ba gela a sak nuruba Yeezu Kirisita wie kama
ale ba popo meena, alege ba gela me a sak ba wa wie ale ba noa po wie
nyiini. Ku peenti mi sui kama, dii nyiŋ la nuruma de meena buyewa a
basi kama ate nuruba wom Yeezu Kirisita wie.

19 Ku be ŋman peenti m sui dii nyiŋ la, mi seba kama ayen ba le jam
a yeeri mi likka dɔkku de po a basi boan nyiŋa nama puusaŋa ale Yeezu
Kirisita Naawen Chiika maarika le basi kama ate ba yeeri mu.
20 M le potim a yaali dii ale m sunum meena ale ta yiila ale di la ale m
kan tom m tuima a kpeeri dii po dii po. Mi a yaali kama dii po meena wuu
ayen ale yɔgyɔgla de, m kasim ta nyiŋbiiri nna yegayega a tom ate ku ta
zula a jam Kirisita jigi dii meena wuu m kpi yoo mi an kpi yoo.
21 Boan nyiŋa, m boka kiri ale boa? M boka kiri ale m kasim a va Yeezu
Kirisita nalímnyiini, dii nyiŋ la m dan kpi m le bo ale wa. Kula a zunchoŋa
kama.
22 Alege mi ze kuui dek ate mi yaa m lueri la, ase m nin diem ta nyuvuri,
a baga a tom tuimmaŋsa yegayega a te wa a gum du yaa, m nin kpi.
23 Wieŋa de ŋayewa a daani mu kama nna yegayega m sunum po.
M kasim a a yaali kama ayen m kpi a ga bo ale Yeezu Kirisita. Kula a
zunchoŋa m tɛŋzuk de boka kama,
24 alege ku ka wamaŋ nalimnyiini ate m boro ale ni a zunchoŋa gaam
m nin kpi.
25 M seba ayen ku a magsi kama ate m bo ale ni ate m baga a maari ni
ate ni ta siaka nalimnyiini ale Yeezu abe ni sue a peenti nna yegayega.
26 M be dan jam ayen m ŋman bo ale ni, nama a le zak m zuk a zaani
abe ni a te Yeezu Kirisita pimpauk mi nyiŋ.
27 Yɔgyɔgla de, wamaŋka ale, ni basi ate ni boka a va ale Kirisitawa
sinsaŋŋa ale a weeni dii la ate m dan poom a jam ni jigi nwuli a yaa se
m beni ale ni wie womka, m le seba ayen ni ta noai yeŋ kama ale chaab
ale kpesi za magsi me. M le ŋman seba me ayen ni nina a muni ka nna
yegayega ayen ni a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa ŋaai ale basi ate ba
a ta siaka ale wa la.
28 Ni kan pooma a chali ni dachaasaŋa yɔgsum ale maga dek me la.
Nyaku de a le sak ba ayen Naawen dek a le jam dai yeŋ po a nya ba
kaasuŋku abe wa nyɛ ate ba kan ta kiri ya. Ku le sak nama me ayen wa
le jam a vari ni ni tuimbaataŋa po a kasim basi kama meena meena.
29 Boan nyiŋa, Naawen an basi kama ate ni ta siaka nyiini ale Yeezu
Kirisita alege wa basi kama me ate ni a nam wa nyiŋ.
30 Yɔgyɔgla de ni gum mi po ate ti nyɛ kpaliŋka, kpaliŋ kaai ate nama a
wom ale mi a kpalim la. Be ka kala ale la ate me diem a kpalim.

2

1 Yeezu Kirisita waai ate nama a va la a le basi ate ni pagra ale wa yaalika
ale nama le ka dii la a le te ni suduŋni. Naawen Chiika ale basi ate ni ta
noai yeŋ ale chaab, wa le maari ni ate ni a yaali chaab abe ni ta jiirim me
ale chaab.
2 Maa saalim ni kama ayen ni basi ate ni popola meena a chim bunyi
abe ni kasim a a yaali chaab nna yegayega. Ni dan a nyɛ nyaku de, ni a
basi kama ate mi sui a kasim a a peenti nna meena meena.
3 Ni kan chim bu tueta nyamma abe ni kan a nak kuusa a poli ayen nama
zuak gaam ni chaaba, alege nama dek a ti an seba ni dek yik ka.
4 Ni kan a poli ni dek ŋanta nyiini wie, alege ni a poli ni vaanchaab ale
ba ŋanta jigi wie.
5 Ku a fe ate ni ta popola ŋaai chaab ate Yeezu Kirisita jam ta la:
6 Wa jam ka Naawen alege wa kan jam a yaali ayen wa ta pagrim a
soa ase wa le jam ka dii la ate ba chim bunyi.

7 Wa jam pa wa le ka dii la kama a basi ŋaaŋ ale ge a chim tomteerɔ
ase nuru biik la.
8 Wa jam ka nuru waai ale seba wa dek yikka la ale a zuli Naawen
noai a kpi jabarimu nyiŋ.
9 Dila nyiŋ ale soa ate Naawen a zak wa a zaani niŋ ale te wa yue dii
ale zuak a gaam yue meena la,
10 ate baai meena ate Naawen a nyɛ ate ba bo wenŋmazuk ale tɛŋzuk
meena la ayen ba meena jam kpi dunduna tɛŋ wa niŋ a te wa zula.
11 Ba meena a le nyini peelim weeni ayen, Yeezu Kirisita ale ba Nyɔnɔ.
Ba dan nyɛ dila, ku le te wa Kowa Naawen zula.
12 Dila nyiŋ la, m dek dɔaba, ase mi ale jam bo ale ni la, ni a zuli mi
noai, alege yɔgyɔgla de ate mi ŋman karo ale ni la, ku magsi ka ni deema
a zuli mi noai nalimnyiini. Ni pii nyiŋ nalimnyiini a tom wa tuimaŋa ale
kpazinagsuk ate wa vari ni ni tuimbaataŋa po a basi.
13 Naawen abe ale kasim bo ni suniimaŋa po a tom la, wa a yaali kama
ayen ni a tom wieŋa de ŋaai ale a te wa supeentik la. Wa be a te ni pagrimu
me kama ate ni tom dii ate wa a yaali ayen ni tom la.
14 Ni a tom wa tuimaŋa abe ni ka a ŋuuni ale ni vaanchaaba a yaa se ni
ta nampaga ale chaaba.
15 Dila ale basi kama ate ni welema ni suniima po abe ni kan ta kaasuŋ
Naawen nimbie po, dii nyiŋ la ni ka wa bisa. Baai ale ka tuim kaasima
nyam a kasim a tom tuimbaata nna yegayega la, a boro a gilim ni kama.
Ni basi ate ni tuimmaŋsaŋa a nyagsi ba sunsuŋ a se chiŋmarisaŋa ale a
nyagsi dii la.
16 A sak ba ayen Naawen a yaali kama ayen wa pa wa nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la a te ba. Ni daa nyɛ dila ate Yeezu Kirisita a ŋman jam,
ni le zak mi zuk a zaani. Dii nyiŋ la, tuim ŋaai meena ate mi a tom a te ni
la, a kan chim kayiowa.
17 Mi a dan poom kpi nama siaka nyiŋ, ku a nyɛ ka nna ase m pa m
dek a kaab te ka Naawen la. Ku be dan ka dila mi ale nama meena ta ka
supeentik.
18 Siuk kula po ku a fe kama ate nama jam gum mi po ate ti maa chaab
a ta supeentik.
19 Ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita dan te siuk, ku kan beni ale ge ate m tom
Timoti ni jigi ate wa dan ŋman pilim jam mi jigi, abe wa ta ni wie a jam
paali a sak mu, ate ku te mu nyiŋbiiri.
20 Wala nyiini ale bo ale mi dela ate wa niŋ a maa bo ale ni a gum mi
po.
21 Baai ale tali bo dela ale mi la, niŋ a bo ale ka ba dek wie po, alege ba
niŋ ka ale Yeezu Kirisita wieŋa.
22 Alege ni meena seba Timoti ale ka nuru maŋ la kama. Ni be ŋman
seba me mi ale wa ale a maa chaab a tom dii nna ase biik ale ka ko la a
sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa wie.
23 Dila nyiŋ la, m dan ga seba wie a le ŋa nyɛ dii ni jigi la, m kan beni
ale ge tom wa ni jigi ya.
24 M ta siaka ale Nyɔnɔwa kama ayen ku kan beni alege ate mi dek a
baga jam ni jigi ya.
25 Maa poli ayen ku magsi kama ate m tom ti vaanchoawa wanyiwa ate
ba a wi wa ayen Epaforodaitus la, ate wa jam ni jigi. Wala ate nama jam
liŋ tom wa ayen wa jam a maari mu la. Wa le jam la, wa kasim a pii ka
nyiŋ nna yegayega ate mi ale wa a boro a tom nalimnyiini ale chaab dela
jigini.

26 Wa kasim a yaali kama nna yegayega ayen wa ŋman jam ni jigi a nya
ni. Ku jam kasim a daani wa kama wa popola po nama ale wom ayen wa
jam ka nyiŋyɔgsa la.
27 Ku ka wensie ayen wa ale jam kan ka nyiŋyɔgsa la, ku jam tali ka
maga dega ate wa kpi, alege Naawen jam ta jiirim ale wa kama ate wa
ŋman nya nyiŋyɔgsa. Naawen a jam ta jiirim ale mi me kama, dii nyiŋ la
wa dan jam kpi kama mi sui te kaasi ka nna yegayega, wie ŋaai ale gilim
mu a daani mu la po.
28 Ka dila nyiŋ ale soa te maa yaali ayen m tom wa ate wa jam ni jigi
yɔgyɔgla de la. Wa dan jam ate ni nya wa ni sue a le peenti abe mi me
dek sukaasuŋku a be.
29 Wa be dan jam ni jigi ate ni nya wa, ni tuesi wa nalimnyiini ale masim,
dii nyiŋ la ti Nyɔnɔwa nyiŋ. Ni a te nuru baai meena ale a nyɛ a se wala
la zula,
30 dii nyiŋ la wa, pa ka wa nyuvuri da a tali maga ate wa kpi Yeezu
Kirisita tuimaŋa nyiŋ ayen ku te mu maari kaai ate nama dek an baga a
te mi la.

3

1 M suaata, ni basi ate ni sue a peenti ti Nyɔnɔwa nyiŋ. Mi liŋ ŋmarisi
weeni ni ka wari alege maa yaali ayen m ŋman ŋmarisi ka dila degadega,
ku be kan daani mi, dii nyiŋ la, ku le maari ni kama ate ni kan lo.
2 Ni kpesi ni dek ale baai ale gebi ba yuaŋa ale a tom tuimbaata ale ge
ba a yaali ayen ba gebi nama me yuaŋa la.
3 Ba ale a gebi ba yuaŋa dii la a kan va ku siuku ale ka dii la. Naawen
a kan yaali ayen tama a gebi ti dek dila, dii nyiŋ la wa pa ka wa Chiika
a nyo ti suniimaŋa po, ate ti baga a zuli wa ale wensie. Yɔgyɔgla de ka
Yeezu Kirisita ale soa ti. Dila nyiŋ la ti ŋman ka wari ale nuruba ale a tom
ba tuima dii ale ba dek zupuuta la.
4 Ase ku dan ka wensie ayen, nyaŋa de nyeka ka wamaŋsa nalimnyiini,
mi dek ate ta siaka ale ŋa kama a gaam waai meena.
5 Mi nyini ka Izirali buuni po, Benjamin dɔkku biik, dila la m kowa ka
Juu. A se ba le jam a biak mi ate mi a nya daa ŋayopoi la, ale ba gebi mi
yoani. Mi yaa le jam a chim la, ate mi yaa a chim nuru baai ate ba a wi ba
ayen Farisiiba la po wanyi. Nuru bala a jam ka baai ale jam a va Juuma
kisuktaŋa nalimnyiini la.
6 Nuru waai an diem a jam baga a weeni ayen mi diem a jam nyɛ Juuma
wari dinyi me la a kaasi ya. Dila nyiŋ la, mi jam chim ka wayɔrisima
nyɔnɔ wieŋa de po. Mi nina jam kasim muni kama ate mi daani baai ale
a va Yeezu la.
7 Dila powa mi jam a poli kama ayen mi le nya nyuenta wieŋa de meena
po kama alege yɔgyɔgla de ate mi a yaali ayen m seba Yeezu Kirisita la, m
seba ayen ŋala meena a chim ka wakayaata mi jigi.
8-9 La wensie ate mi a weeni ayen jaab buuri meena ate mi ta la, mi an
pa ba chim ŋanta dii nyiŋ la, m dan seba ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita, kula
a gaam ŋantaŋa de meena kama nna yegayega. Ka Yeezu sebika nyiŋ ale
soa ate maa yaali ayen m va wa nyiŋ a jogi jaab meena la. Dila nyiŋ la, mi
nya wari meena ase ka kinla la alege a yaali ayen mi ale wa a kasim a chim
bunyi. Mi yaa ka wayɔrisima nyɔnɔ Naawen niŋ m le ta siaka ale Yeezu
Kirisita la nyiŋ. Ku be daa wari ate m nyɛ nyiŋa yaase Juuma kisuktaŋa
vaka nyiŋa. Yɔgyɔgla alege ta siaka ale Yeezu Kirisita la nyiŋ ate Naawen
weeni ayen mi ka wayɔrisima nyɔnɔ.

10-11 M be ŋman a yaali kama ayen m seba Yeezu Kirisita dek nyiini
nalimnyiini abe m ta pagrim buui ate Naawen a pa nak wa a yiti kum po
la. M be ŋman a yaali me ayen m namu a kpi a se Yeezu la, ate Naawen a
nak mi me a yiti kumu po ate m ga bo ale wa.
12 Mi kan weeni kama ayen mi poom deri nya wieŋa de meena ate mi a
poli ayen m nya la kama. M be kan weeni kama ayen deri ka nuru weleŋ
alege, m chali a de ka niŋ ayen nya ŋantaŋa de, dii nyiŋ la ka dila nyiŋ
ate Yeezu Kirisita dek a yik mu a nyo wa nisima po.
13 M suaata, mi an deema a poli ayen m soa ŋantaŋa de, alege m pa m
sunum meena a basi ka jaab wanyi jigi. Mi pa ŋaaŋ nyiŋ wieŋa a basi ka
ŋaaŋ, alege a pa m nina ale m popola meena a basi ka wa dii ale bo niŋ
la po.
14 Mi popola a bo ka niŋ ayen m nya wanni de, be ka Naawen wiik Yeezu
nyiŋ ayen m nya nyuvuri dii ale bo wenŋmazuk la.
15 Tama baai ale paari Naawen siuku po la a magsi ayen ti ta ka popolaŋa
de chaab. Alege baai a dan ta popola yoana Naawen ale basi ate ni miŋ.
16 Wakpeeni meena ale, ni basi ate ti meena a va Yeezu a se ti a ale poom
a va wa dii a ta jam paari jinla la.
17 M suaata, ku a fe ate ni a tomsi mi ale a va Yeezu Kirisita ŋaaŋ dii la.
Ti le jam bo ale chaab la, ti jam sak ni wa wie kama nalimnyiini. Ka dila
ale soa ayen ni a tomsi mi dila.
18 Mi poom weeni nama wieŋa de a paari ka ku noa di choa ayen nuruba
yegayega a zɛri Yeezu Kirisita jabarimu wie sinsaŋŋa kama. Yɔgyɔgla de,
m be ŋman a weeni nyaku de a sak ni kama ale sukaasuŋ.
19 Naawen a za ayen wa kaasi bala chaama kama, dii nyiŋ la ba nyiŋka
koarisaŋa a chim ka ba bogluta. Ba ale magsi ayen ba a chali chivie ale
wie ŋaai la ba ta ka kanjanta ale ŋa. Ba a poli ka tɛŋzuk de wie nyiini.
20 Tama ale ba a daa bunyi, dii nyiŋ la tama ka Naawen dek wenŋmazuk
po nuruba. Ti a limsi ka ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita waai ale vari ti ti
tuimbaataŋa po a basi la ale nyiŋbiiri ayen wa basi dula jigini abe wa
ŋman pilim jam ti jigi ate ti tu wa.
21 Wa dan jam, wa le tagri ti nyiŋsaŋa sii ale kan ta pagrim la a nyɛ si
ate si a nyɛ a se wa dek nyiŋka kaai ale ta pagrim ale nalim yegayega la.
Wa pagrimu de me a le basi ate wa tigsi jaab buuri meena a ta jam wa jigi
a soa ba.

4

1 M suaata, mi kasim ta yaalika ale ni ka nna yegayega. Nama ka nuru
baai ale a zak mi zuk a zaani la. Ni a nyɛ ate m sui a peenti me. M dek
suaata, mi a yaali kama ayen m weeni a sak ni dii ate nama ayen ni a va
ti nyɔnɔwa abe ni kpesi yik wa a ta nalimnyiini la.
2 Mi a saalim ti tɔama Yuodia ale Sintiki ale a va Nyɔnɔwa la ayen ba ta
noai yeŋ ale chaab.
3 Mi ale fi abe ale maa chaab a tom ale chaab la, mi a saalim ayen fi a
maari nipooma de, dii nyiŋ la, mi ale bala ale maa chaab me a naam ase
ti ale sak nuruba Naawen wieŋa la. Kelement me ale baai meena ale va
tama ŋaaŋ la, a nyɛ ka dila degadega. Naawen be ŋmarisi ba yueŋa a nyo
ŋanvuuta yue gbaŋka po kama.
4 Nama baai ate ti Nyɔnɔwa soa ni la, ni basi ate ni suniimaŋa a kasim
peenti nna yegayega ti nyɔnɔwa nyiŋ. M be ŋman a weeni ni kama ayen
ni basi ate ŋa peenti nna yegayega.
5 Ku kan beni ate Nyɔnɔwa ŋman pilim jam. Dila nyiŋ ku a fe ate ni
seba ni dek taka ale nuruba.

6 Ni kan basi ate wie a daani ni, alege ni puusaŋa meena po ni a te
Naawen jiam ate wa pa ŋanta baai meena ate nama a yaali la a te ni.
7 Ni dan a nyɛ dila, Naawen le basi ate suyɔgini dii ate nuru biik an baga
miŋ bu kiri a chak la a jam ni suniima po. Nama baai ate Yeezu Kirisita
soa la, a dan ta suyɔgini de, wabiok an baga a jam ni jigi ya.
8 M suaata, ni basi ate m pa dii meena ate mi a ŋmarisi la a gum chaab
a weeni a sak ni. Ni pa ni popola kasim basi wie ŋaai ale ka wensie ale ta
zula ale a magsi ale welema ale nala ŋaai me ale a peenti nuruba puusa
ate ba a weeni ayen ŋa nala la. Ku be a fe kama me ayen ni kasim a poli
wie ŋaai ate fi dan tom ŋa abe ŋa ta pimpauk jam ayen ŋa ka wamaŋsa
la.
9 A se mi ale jam bo ale ni dii po la, ni wom mi sinsaŋŋa kama ale nya m
tuimaŋa me ale jam ka dii la. Ni ba a poli mi sinsaŋŋa wie abe ni a tom ni
tuimaŋa a se dila la. Ni be a tom dila, ate Naawen waai ale a te suyɔgini
la, le boro ale ni.
10 Ti Nyɔnɔwa waai ale bo ale mu la, a basi kama ate m supeentik nna
yegayega, dii nyiŋ la ni ŋman sak mu kama ayen ni popola a diem bo ale
mu kama. Ni jam a liŋ maari mu kama ate ku beni, alege ate yɔgyɔgla de
ni yaa ŋman nya siuk ayen ni maari mu.
11 Mi kan weeni nama kama ayen ka ŋanta ale posim mu. Ku dan poom
ka dii mi jigi, mi a poli kama ayen ŋanta baai ate mi a diem ta la a zuak
kama a te mu.
12 M seba m dek yikka kama ase nyeboka a nin baasa. M be seba m dek
yikka kama ase nyeboka a nin pagra me. Juijui meena ate mi boro la m
seba kom taka kama ale chakta me taka.
13 Yeezu Kirisita a pa ka wa pagrimu a te mu, ate m baga a tu wieŋa de
meena.
14 Alege ku nala ka nna yegayega ale ni ale maari mu daani kaai po ate
m boro la.
15 Nama Filipai demma, ni seba nalimnyiini kama ayen dii po ate mi
liŋ sak nuru baai le jam bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Masidoniya po la,
Naawen wamaŋsaŋa wie alege basi dula la nama nyiini ale maari mu
siuku po. Nama me ale nya maarika mi jigi.
16 Mi ale jam bo Tesalonika po la, ni tom tiirim ŋanta a te mi kama a
paari dii choa.
17 Mi kan potim a a yaali ka ni tiirimu alege maa yaali ka Naawen le wa
te ni nyuen tii a magsi chaab ale ni tiirimu ate ni te mi la.
18 Ni tiirim buui ate ni pa te Epaforodaitus ate wa ta jam a te mi la, a
deri gaam mi ale a yaali dii la kama. Nama ale nyɛ dii la a basi kama ate
Naawen sui a kasim a peenti nna yegayega. Kula a nyɛ se ka Juuma ale
yik duŋsaŋa a kaabi a te Naawen la.
19 Nama dek seba ayen Naawen ta ŋanta ka nna yegayega gaam taam.
A se ni daa yaali jaab, wa le lueri ba po a ta va Yeezu Kirisita yonni nyiŋ
a pa maari ni.
20 Naawen waai ale ka ti ko la, a ta zuli kama yegayega a ta a cheŋ dii
po meena wuu. Ku be nyɛ dila.
21 Maa puusi Naawen nuruma baai ale Yeezu Kirisita ale ka bunyi la. Ti
suaataŋa baai ale bo ale mi dela jigini la, me a puusi ni.
22 Naawen nuruma baai me ale bo tɛŋka de po la, a puusi ni ale baai
meena ale a tom nakpioŋku Siiza yenni po la, me a puusi ni.
23 M be ŋman a saalim ayen ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita niaka a bo ale ni
meena.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te KOLOSE DEMMA La

1-2 Mi Pɔɔl waai ate Naawen a lueri mu ayen m chim wa tuimtomdɔ la
ale Timoti te meena suoku ale maa chaab a ŋmarisi gbaŋka de a te nama
baai ale ka Naawen nuruba bo Kolose tɛŋka po la. Nama baai ale chim
bunyi ale Kirisitawa la ka tama suaata.
Mi a saalim kama ayen Naawen te Kowa le niak ni abe wa basi ate ni
boro ale suyɔgini.
3 Daa meena ate ti nyiem a puusi Naawen la ti a nyɛ ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita Kowa Naawen jiam kama. Ti nyiem dan boro a puusi Naawen, ti
maari a puusi a te nama me kama.
4 Boan nyiŋŋa, ti wom ni siaka ale Yeezu Kirisita ale soa dii la kama ale
ni yaalika ale Naawen nuruma ale soa dii me la kama.
5 Naawen tuntomiŋ maŋka ale liŋ jam jam ni jigi diipo la ni jam wom
yiila ŋaai ate ŋa jam pa te ni la kama. Dila nyiŋ la ka ni siaka nyiŋ ale
soa ate ni a limsi jaab buui ate ni le nya la. Jabula abe bo ka wenŋmazuk.
Jaabjaab abe kan kaasi wa.
6 Ase diipo ate ni liŋ wom Naawen niaka wie ate ni sum seba ayen ku
sum ka wensie la, a zaani dila powa a jam paari jinla, Naawen tuntomiŋ
maŋka a kasim ta ka wamaŋsa nyiini a jam tɛŋzuk de meena ase tuntomiŋ
maŋka ale kasim a nyɛ dii a te nama a ta nyini da dii danni ate ni liŋ wom
ka la.
7 Ni be wom Naawen niauŋku wie kama ti tomteerɔ choawa jigi. Wa ka
waai abe ale sum ka Kirisitawa tomteerɔ maŋ a yaa tagri tama zuk a tom
la.
8 Wa be weeni a sak ti me Naawen Chiika ale basi ate ni ta yaalika ale
chaab dii la.
9 Dila nyiŋ la, a ta nyini diipo ate tama wom ni wie la, tama kasim a
puusi Naawen a te ni ka dila. Ti a juisi Naawen kama ayen wa le basi ate
ni sum ta miŋchakka ale wa dek yaalika ale ka dii la. Abe wa sueri ni ale
yam buui ale miŋchak kaai ate Naawen Chiika a te ni la.
10 Dila abe dan nyɛ, ni le baga a boro a kasim a nyɛ dii meena ate
Nyɔnɔwa a yaali ate ku a te wa popeentik la. Ni nyeboka po, ni le kasim
a nyɛ ka wamaŋsa nna yegayega tɔgatɔga ate ni a chim abe ni seba ayen
ni sum seba Naawen kama.
11-12 Ti a saalim wa kama ayen wa le pa wa pagrim kpeemu a te ni ate
ni baga zaani wie meena po ale chichiiba nalimnyiini. Abe ni kasim a te
Naawen ti Kowa jiam ale popeentik dii nyiŋ la, ka wala ale basi ayen ni
nya siuk a maa nya ŋanta baai ate Naawen nuruma le nya la. Nuruma de
abe bo ka Naawen naamu po juijui ate legi karo la.
13 Naawen vari ti kama a ta nyini legini po a ta ti nalimnyiini a ga jo wa
naam buui ate wa dek biika a soa la.
14 Biika de nyiŋ abe le soa ate wa vari ti basi, ale voŋ ti wabaataŋa a te
ti.
15 Yeezu Kirisita waai ate ti a nya ale ti nina la alege an baga a nya
Naawen ale ti nina la, a neensi ka Naawen degadega waai ate ti an baga
a nya wa la. Ka wala ate Naawen a te wa kpaŋta jaab buuri meena po,
ate wa zuak gaam ba meena.
16 Dii nyiŋ la, Naawen va ka wala nyiŋ a nyɛ jaab meena tɛŋzuk de
ale wenŋmazuk, ŋan baai ate ti baga a nya ale ŋan baai ate ti an baga

nya. Nyaba de meena gum chaab ale ka chichirisa pagrisaŋa ale pagrata tɔgatɔga. Naawen va ka Yeezu Kirisita a nyɛ wieŋa de meena. Wa be nyɛ ba te ka wala.

17 Kirisitawa de a liŋ boro kama alege ate Naawen nyɛ jaab meena. Jaab meena abe nyɛ ka noayeŋ ale wa a yaa boro ba tɔga ba tɔga.

18 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la be ale Yeezu Kirisita nyiŋ ka ate wa dek yaa chim ba kpagi a yaa ta ba vummu. Wala ale a nyɛ ase Naawen bikpagi la ate wa nak wa a yiti kum po la. Wa nyɛ dila kama ayen wa de jaab buuri meena niŋ.

19 Ku be jam ka Naawen dek popola ayen wa biika a yaa be ta wa dek Naawen nyeka ale ka dii meena la.

20 Biika de nyiŋ abe ale soa ate Naawen yaa poli me a ta tɛŋka meena wa dek. Naawen va ka biika de kummu nyiŋ jabarimu zuk la, a basi ate nyemagsika ale nuru biik a yaa boro. Wa va ka wa kummu me nyiŋ a ŋman pilim soa jaab buuri meena tɛŋzuk ale wenŋmazuk.

21 Dila po dila po, ni an jam mɔata Naawen ya ate dila jam basi ate ni chim Naawen dachaasa dii nyiŋ la, ni jam a tom ka wabaata ale ta popola baata me.

22 Alege yɔgyɔgla de, wa biika kummu nyiŋ ate Naawen yaa de dɔata ale ni ayen ku basi ate ni chim nuru welensa wa niŋ.

23 Ni dan nyɛ dila, ku a fe kama ayen, ni ŋmasi yik ni siaka nalimnyiini a ŋmasi zaani nalimnyiini abe ni ta yiila ŋaai ate ni tara a ta nyini diipo ate ni wom Naawen tuntomika la. Ku be ka Naawen tuntomiŋ maŋka de nyiŋ ale soa ate mi Pɔɔl yaa chim tomteerɔ. Tɛŋka meena abe ale doa a ga saari la, a wom tuntomiŋ maŋka de kama.

24 Yɔgyɔgla de, mi poi be peenti ka nna yegayega ale ninam buui ate mi a nam a te ni la. Dii nyiŋ la, ka mi ninammu nyiŋ a le bu basi ate ni baga nueri Yeezu Kirisita ninam buui ate wa nam te Kirisita bisaŋa ale a tu chaab.

25 Be ka Naawen abe ale basi ate mi chim Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la tomteerɔ ayen mi tom tuini de ate di ta wamaŋsa jam te ni. Tuini de ate mi ayen m tom la abe ale m mooli meena a sak nuruba Naawen tuntomika ale ka dii la.

26 Tuntomiŋ maŋka de abe jam chim ka wasusugi dila po, dila po ate wa nyɛ nurubiik jigi. Alege yɔgyɔgla de, wa yaa be basi kama ate di nyini peelim a sak wa nuruma.

27 Wasusugi masika de ate Naawen a yaali ayen wa pa sak wa nuruma meena la ale la ate wa yaa poli ayen wa pa te ba. Wasusugini de abe ale ayen ni seba ayen Kirisitawa bo ale ni kama. Dila abe a sak kama ayen ni le maa nya Naawen zulaŋa kama.

28 Dila nyiŋ ti be a sak waai meena ka Kirisitawa wie. Yam buui meena wuu ate tama ta la, ti pa ka bula a kaam ale a sak ba ayen ti dan baga abe ti ta ba wanyiwanyi ate ba chim baai siaka ale pagra ate ba chim bunyi ale Kirisitawa la a jam Naawen jigi.

29 M le nyɛ dii ate m baga nyɛ nyaku de la ale, m kasim a tom kama ale a nam a pa pagrim kpiem buui ate Kirisitawa a te mu la a tom.

2

1 Ni basi ate m weeni sak ni mi ale tom nna yegayega a te nama ale nuru baai me ale bo Laodisia la ale baai meena ale kan seba mi dek la.

2 Mi a weeni nyaku de a sak ni kama ayen ku deŋsi ba kpa ate ba jam jigi yeŋ ale yaalika. Dila dan nyɛ, wensie miŋchakka le basi ate ni sum seba

nyaku de chak nalimnyiini. Nyaku de abe dan nyɛ, ba le seba Naawen wasusugini ale ka dii la. Wasusugini de abe ale Kirisitawa dek.

3 Wala ale saafiik kaai ale baga a lagi Naawen Yammu ale wa seba chakka ale sugi juijui la ate ti a nya.

4 M be a weeni ni kama yɔgla ayen, ni kan basi ate waai a baga pa wie ŋaai ale kan daa wensie la a paasi ni. Ŋa dan poom a nyɛ ase wamaŋsa la, ni kan siagi.

5 Alege boan nyiŋŋa, m karo ale ni, alege m boro ale ni kama Naawen Chiika nyiŋ. M sui be peenti ka nna yegayega ate m nya ni kasim chiib zaani nalimnyiini dii ale ni siaka ale Kirisitawa la.

6 Ase ni ale siak a te Yeezu Kirisita ayen wa ka ni Nyɔnɔ la, ni be kasim chim bunyi ale wa.

7 Ni basi ate ni nina muni ale wa, ni pa ni nyeboka meena a te wa, abe ni basi ate ni siaka ale wa a pagra ase ba ale jam sak ni dii la. Ni abe kasim a te wa jiam me.

8 Ni be kpesi ni dek ate waai a kan pa nuru biik pimpaasima yammu buui ale nyini nuruba jigi ale tɛŋzuk ale wenŋmazuk chichirisa jigi la ate ni chim yom. Ni pa yam buui nyiini ale nyini Kirisitawa jigi la.

9 Wie ŋaai meena ale ta wari a nyɛ ale Naawen la, a bo ka Kirisitawa ale wa ale ka nurubiik la jigi.

10 Ni be ta nyuvuri kama nalimnyiini ni le chim bunyiwa ale wa la nyiŋ. Wa ta pagrim ka nna yegayega a gaam chichirisa meena ale pagra la.

11 Nama ale Kirisitawa ale ka bunyi la, ku a nyɛ ase nama gebi ni yuaŋa kama la. Daa ayen ka nuru bisa ale a gebi ba yuaŋa dii la, alege ka Kirisitawa dek ale gebi ni yuaŋa. Gebika de a sak kama ayen Kirisitawa vari ni a ta nyini beemu de buui ale ka tama dek biem la po a basi.

12 Boan nyiŋŋa, diipo ate ni tuesi soka la, ku a nyɛ ase ba maa gu nama me ale Yeezu Kirisita kama la. Ku be ŋman a nyɛ ase ni ŋman maa yiti kum po kama ale Yeezu Kirisita la. Be ka ni siaka ale Naawen pagrimu ale soa dii la ate wa nak wa yiti kum po la.

13 Dila po dila po, ni ale jam kan ta siak la, ku jam a nyɛ ase ni kpi kama la ni wabaataŋa nyiŋ ale ni ale jam kan daa Juuba a ta Moosis Sinsaŋŋa la nyiŋ. Alege yɔgyɔgla de, Naawen yaa ta ni jam ka Kirisita jigi a te ni vum. Naawen voŋ ti meena wabaataŋa a te ti kama.

14 Ti waba tii meena ale ŋmarisi doa ale ŋa sinsaŋŋa meena la, Kirisitawa ko ŋa meena a basi kama a pa ŋa kpi maŋ Kirisitawa kummu jabarimu nyiŋ.

15 Jabarimu de zuk ale Kirisitawa basi ate chichirisa pagrim ale kpaga pagrimu a chim koa yaase kinla nyiŋ, a yaa basi ate waai meena nya ba chivie a sak ase wa ale ta pagrim.

16 Dila nyiŋ, ni kan basi ate nuru a te sinsaŋŋa a magsi chaab ale jaab buui ate ni le de yaase ni nyu, yaase da ŋaai ale welema ale ŋaai ale kan welema yaase chipaalika Tigini yaase wari a magsi chaaba ale Vuusum Danni.

17 Nyaŋa de meena ka chum da dii dai wie yisinta. Wensie wieŋa bo ka Kirisitawa jigi.

18 Ni kan basi ate nuru waai nya ni nueri a weeni ayen wa ta pagrim a baga a nya wie ase goadaasima la alege nama kan nya ŋa. Ni kan basi me ate waai ale a velim ayen wa a zaab wa dek kama la, ale waai me ale a fe ayen nuruba a puusi Naawen sabiiloma la, ni kan basi ate nuru wala choa a nya ni nueri ale wieŋa de chaaba. Boan nyiŋŋa, nuru wala choa a kasim sueri ale ka kanjanta ale wa dek popola.

19 Wala choa abe pa Kirisitawa waai ale soa nyiŋka meena a nya la a
basi kama. Kirisitawa ale soa Kirisita bisaŋa ale a nyɛ ase wa nyiŋka la
meena a nya ate ka a chim nalimnyiini ale ka kunaŋa ale kobaŋa ate ŋa
a chim ase Naawen ale a yaali ayen nyiŋka a chim dii la.

20 Nama ale Kirisitawa a maa chaab kpi kama. Dila nyiŋ la, chichiri sii
meena ale soa tɛŋzuk de ale wenŋmazuk de meena an ŋman soa ni. Be
ka boan ale ŋman soa ate ni boka a nyɛ ase baai ate Kirisitawa an soa
tɛŋka de zuk la? Ka boa le soa ate ni diem siak a te sinsak ŋaai chaab ale
a weeni ayen,

21 “Kan ta jaamu de” yaase “Kan lam jaamu de a nya” yaase “Kan tiri
jaamu de yaase nwala”?

22 Sinsaŋŋa de chaab a biisi a magsi chaab ale ka jaab buuri meena wuu
ate fi dan ga pa wa tom tuini, wa ŋman ka kiri dii la. Ŋala meena ka nuru
biik dek ale dueni wa sinsaŋŋa a sak ŋa.

23 Sinsaŋŋa ŋala chaab a nyɛ ase ka ba yam buui ate ba tara a fe ayen
nuruba a puusi Naawen sabiiloba abe ba a paasi ba dek ayen ba a zaab ka
ba dek. Sinsaŋŋa ŋala maari a basi kama ate nuruba a namsi ba nyiŋsa
nalimnyiini. Ŋa an baga a nyɛ ate fi a fe fi nyiŋka ate fi kan tom wabiowa.

3

1 Ni yiti kum po kama ale Yeezu Kirisita. Dila nyiŋ la, ni basi ate ni popola
bo ale ŋanta baai nyiini ale bo wenŋmazuk la. Dula jigini ale Kirisitawa
kala Naawen jigi juga geŋ.

2 Dila nyiŋ ku a fe kama ayen ni pa ni popola meena a basi dula jigini,
ni kan pa ŋa a basi tɛŋzuk de.

3 Dii nyiŋ la, nama ale Kirisitawa a maa ka chaab a kpi ate ni nyuvooŋa
a yaa bo wa jigi Naawen jigi.

4 Ni vummu dek abe ale Kirisitawa. Wa be dan pilim ŋman jam, nama
me le pilim ŋman jam kama ale wa a maa nya zula ŋaai ate wa me le nya
la.

5 Yɔgyɔgla de, ku be a fe kama ayen ni basi ate tɛŋzuk de wie ŋaai ale bo
ni nyiŋsaŋa po a soa ni la, a kpi. Wie ŋala chaama ate mi a weeni la ale,
nipɔk yonta bobigoom, daŋta tuima, nipɔk yaalik, wabaata yaalika nyeka
wie ale butuom. Butuom nyam a nyɛ ase ka bogluta kaabka la ase ba nin
yaali ba ŋantaŋa a gaam Naawen.

6 Wieŋa de chaab nyiŋ ate Naawen le ta supuurim ale baai meena ale
kan a zuli wa noai la.

7 Dila po dila powa, nama dek kasim jam va ka nyaŋa de chaab a ate ŋa
jam soa ni.

8 Alege yɔgyɔgla de, ku a fe kama ayen ni pa nyaŋa de meena a basi.
Wie ŋala chaab ase, supuurim, chaab kisika venta biisa, ale bibuloarisa
meena wuu a kan nyini ni noa po a nyini.

9 Ni kan a velim a te chaaba dii nyiŋ la, ni yuk ni nyekpakka a basi kama

10 ale ge yaa pa nyepaalik a tara. Nyiŋ paalika de ate Naawen nyɛ la, ale
wa kasim ta a nyɛ daa meena ate ka kan kpaŋimu. Wa a nyɛ dila kama
ate ka a neensi wa dek ayen wa basi ate ni seba wa nalimnyiini a chak.

11 Dila nyiŋ la, waai ale kan daa Juu ale waai me ale ka Juu, ku daa
tɔgatɔga, waai ale gebi wa yuari ale waai ale kan gebiya, ba ka bunyi,
nicham ale baai ale bo goai po ale yom, ale baai ale kan daa yom, bala
meena Kirisitawa soa kama. Wa be bo ale ba meena kama.

12 Ni ka Naawen nuruba. Wa ta yaalika ale ni kama a yaa lueri ni a te
wa dek. Dila nyiŋ, ku a fe kama ayen ni pa jiirim ale zula ale zaab m dek
ale ŋmamŋmam nyeka ale chichiiba ase gatta la a jo.
13 Ni ta jiirim ale suduŋni ale voŋteka ale chaab diipo meena wuu ase
ni wanyi a nin nyɛ wari a kaasi wa choa. Ku a fe kama ayen ni a voŋ a te
chaab ase Nyɔnɔwa ale voŋ a te ni dii la.
14 Nyaŋa de meena zuk, ni pa yaalika a vi du. Dii nyiŋ la, yaalika ale a
yik wie meena a niak chaab.
15 Suyɔgini dii ate Kirisitawa a te ni la, dila ale di maari ni ale wie ŋaai
meena ate ni ta a poli ayen ni nyɛ la. Boan nyiŋŋa, ka suyɔgini de choawa
ate Naawen wi ni a pa nyo jigi yeŋ ayen ni a nyɛ ase ni ka nyiŋ yeŋ la.
Abe ni a nyɛ Wein jiam.
16 Ku a fe kama ayen Kirisitawa tuntomika ale ka masimu meena a bo
ni suniima. Ni pa yam a sak chaab abe ni a kaam chaab. Ni pai Naawen
wanni a yi yiila, ni a yi yi ŋaai ale a pak Yeezu la ale yi ŋaai ate Naawen
Chiika a te ni ale ni suniima a nyɛ Naawen jiam.
17 Wie meena ate ni a nyɛ yaase ni a biisi, ni pa Nyɔnɔwa Yeezu yonni
a nyɛ ase ni ale pa wa yonni a nyɛ Naawen ti Kowa jiam dii la.
18 Pooba, ku a fe kama ayen, ase Kirisita bisa la, ni a te ni choroma zula
nalimnyiini.
19 Choroba, nama me ku a fe kama ayen ni a yaali ni pooma abe ni kan
biisi ba a kaasi.
20 Bisa, ku ka Kirisita bisa tuini ate ni kasim a zuli ni nyamma, dii nyiŋ
la, dila a te Naawen ka popeentik.
21 Nyamma, ni kan a nyɛ ate ni bisaŋa sue a puuri. Ni dan a nyɛ dila ba
a jok ka nyiŋbiiri wie nyeka po.
22 Yomma, nama me a te baai ale soa ni la zula wie meena po. Ku daa
ka ba ale a nya ni ase ni nin boro a tom tuini ayen ba ale a nya ni la abe
ni tom ate ba yaali ni, alege ni a tom ale ni suniima meena dii nyiŋ la, ni
ale a te Nyɔnɔwa zula la nyiŋ.
23 Dii meena ate ni a tom la, ni a tom ale ni suniima meena ase ni a tom
a te ka Nyɔnɔwa la alege daa nuruba.
24 Ni a teeri Nyɔnɔwa a le wa pa tutuna ŋaai a te wa nuruma la, ŋala
degadega ate wa le pa te nama me. Dii nyiŋ la, Kirisitawa sum ale ni
Nyɔnɔwa ate ni tom a te.
25 Wakaasima nyeero meena, le nya wa tutuna kama a magsi chaab ale
wie ŋaai meena ate wa nyɛ la. Dii nyiŋ la, Naawen pa ka buusa yena a bo
waai meena.

4

1 Yomma nyamma, ku a fe kama ayen ni ta nyemagsika ale wensie dii
meena ate ni a nyɛ ni yomma jigi la. Nama me abe a teeri ayen ni ta Nyɔnɔ
me kama wenŋmazuk.
2 M ŋman diem weeni a sak ni kama ayen, ni kan basi Naawen puusika,
abe ni kpesi ni dek ale ni puusaŋa, a nyɛ Naawen jiam.
3 Ni maa puusi a te tama me ayen Naawen le te ti siuk naluŋ ate ti baga
a sak nuruba we tuntomika kaai ale a biisi a magsi chaab ale Kirisitawa
waai me ale chim wasusugi a te nuruba la. Boan nyiŋŋa, ka sinsaŋŋa de
nyiŋ abe ale soa ate mi bo likka dɔk nna la.
4 Ni maa puusi a te mu ayen Naawen maari ate m mooli wa wanni ate
ku ŋmasi lagri a sak ba. Dii nyiŋ la, ku magsi ka m nyɛ dila.

5 Dii meena wuu ate ni a nyɛ ale baai ale kan daa Kirisita bisa jigi la, ni a
nyɛ ale yam. Ni dan ga nya siuk diipo meena, ni nyiem a kpabi nwulinwuli
ate ni nyɛ wari dii ate ni a yaali ayen ni nyɛ la.
6 Ni basi ate ni biik masa, abe ni seba ni nyiem ale ni a tulisi nuruba dii
la.
7 Ti dek suoku Tikikus, waai, ale ta wensie tuima meena po a maa tom a
te Nyɔnɔwa la, wala le weeni ni dii meena ale boro la magsi chaab ale mi
8 ka dila ale soa ate mi a tom wa ni jigi ayen wa weeni a sak ni tama me
ale bo dela a nyɛ dii la ate ku te ni popeentik.
9 Ti dek suok maŋka Onesimos waai ale ka nama po wanyi a ta siaka
nna yegayega la a maa va Tikikus cheena kama. Bala ale maa chaab a
weeni ni dii meena ale a nyɛ dela la.
10 Arisitaakus waai ale bo likka dɔk ale mi la, a puusi ni. Banabas suoku
Maak me a puusi ni. (Mi a poli ayen m poom liŋ weeni ni ayen dai dii dai
Maak a dan jam ni jigi, ni tuesi wa nalimnyiini.)
11 Josua waai yoi di choawa ale Jasitus la, a puusi ni. Nuruma de batawa,
Arisitaakus, Maak, ale Josua nyiini ale Juuba a va Kirisitawa siuku a maari
a tom Naawen naamu tuimaŋa. Ba be kasim a maari mu ka nna yegayega.
12 Nuru wanyi ale ŋman chim ni po wanyi wa yoi ale Epafiras. Wa ka
Yeezu Kirisita tomteerɔ po wanyi. Wa kasim a puusi Naawen daa meena
a te ni kama, ayen wa maari ni ate ni ŋmasi zaani nalimnyiini ale ni siaka
a chim Kirisita bisa baai ale pak ale ba siaka a sum chim Kirisita bisa a
tom Naawen ale a yaali dii la.
13 Mi dek pa nina maa nya wa tuimaŋa ate wa tom nalimnyiini dii
Laodisia ale Ɛrapolis tɛŋsaŋa po la kama.
14 Ti dɔgtawa Luuk ale Diimas ma chaab a puusi ni.
15 Puusi ti suaataŋa ale bo Laodisia la, nalimnyiini a te mu. Mi a puusi
Nimfa ale Kirisita bisaŋa ale a nyɛ tuka wa yenni po la nalimnyiini.
16 Ni dan karim gbaŋka nueri, ni pii nyiŋ ate ni basi ate Kirisita bisaŋa
ale bo Laodisia la maa wom ka wieŋa. Fi dan nyɛ dila me, tuesi gbaŋ kaai
ate Laodisia demma me le te fu la a karim.
17 Abe fi weeni Akipus me ayen mi weeni wa ayen, “Seba chak ate fi
nueri tuin dii ate Nyɔnɔwa te fu ayen fi tom la a nueri.”
18 Ni a teeri choarimaŋa ate ba pa bobi mu la wie. Mi Pɔɔl dek ale pa m
nisima a ŋmarisi wieŋa de ayen, Pɔɔl a puusi ni.
M be ŋman a saalim ayen te Naawen niaka a bo ale ni.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Liŋ A Ŋmarisi A Te TESALONIKA DEMMA La

1 Mi, Pɔɔl, ale Silas ale Timoti ale a ŋmarisi gbaŋka de a puusi nama baai
ale a va Yeezu ŋaaŋ Tesalonika tɛŋka po la. Ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ale
ti Kowa Naawen ale soa ni.
Bala ale ba a niak ni abe ba basi ate ni boro ale suyɔgini.
2 Ti a te ti Kowa Naawen jiam ale a puusi a te wa kama daa meena nama
nyiŋ,
3 ale a weeni a sak wa ni ale a tom wa tuimaŋa ale nin muna dii la, dii
nyiŋ la, ni ta ka siaka ale yaalika ale wa nna yegayega. Ni ta yiila kama
me ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ale a va wa. Yiilaŋa de abe basi kama
ate ni va wa ale chichiiba.
4 Ti suaata, ti seba ayen Naawen a yaali ni kama, ate wa lueri ni a te wa
dek dii nyiŋ la,
5 ti ale liŋ a sak ni Naawen wamaŋsaŋa la, ku jam daa tama dek noa po
wie nyiini ate ti weeni sak ni. Naawen Chiika ale pa pagrim a nyo ŋa po.
Dila ale soa ate ni wanyi me la a jam ka chichama ale ŋa. Ni jam nya ti
ale boro ale ni dii la kama nama nyiŋ,
6 ate ni tomsi tama ale ti Nyɔnɔwa. Nuruba jam basi kama ate ni jam a
nam nna yegayega dii nyiŋ la, ni ale jam siak a te Naawen wamaŋsaŋa la.
Alege Naawen Chiika a jam basi ate ni sue a peenti ka yegayega.
7 Dila abe ale soa ayen nama ale a va Yeezu dii la, ku magsi ka baai ale
jam bo tɛŋ sii ate ba a wi ayen Masidoniya ale Akaaya ate ba ta siaka ale
Yeezu la, a va nama ale a va wa dii la.
8 Ni ale jam ta Yeezu wamaŋsaŋa a cheŋ ga weeni sak ba wa wie la, baai
meena ale jam bo dula jigini ale jigi meena la, a wom ni wie kama ni ale
jam siak a te Naawen dii la. Ti be kan ŋman a yaali ayen ti weeni ni wari
a sak nuruba
9 dii nyiŋ la, ba dek a weeni sak ti kama ayen ti ale jam ni jigi la, ni jam
tuesi ti kama ale wom ti wieŋa ale basi bogta kaabka ale a va Naawen
waai ale ka wensie nyɔnɔ ale kasim boro taam wuu la,
10 ale a tom wa tuimaŋa ale a limsi wa biika Yeezu waai le wa basi
wenŋmazuk abe wa ŋman pilim jam tɛŋzuk la. Ka Naawen ale jam nyɛ
ate wa yiri kum po. Wa ka waai ale a vari ti a basi Naawen le za wa te
nuruba waalika la po.

2

1-2 Ti suaata nama dek seba ayen dii po ate ti jam cheŋ tɛŋ kaai ate ba
a wi ayen Filipai la, tɛŋka de nuruma a jam a nyɛ ti ka biem ale ge jam a
le ti me. Ti ale jam Tesalonika tɛŋka po la, ni nuruma me a jam nyɛ ti ka
dila degadega alege Naawen jam deŋsi ka ti kpa ate ti jam baga a sak ni
wa wamaŋsaŋa. Nama dek abe seba kama ayen ti an jam sak ni ka kinla
nyiŋŋa.
3 Wamaŋsaŋa ŋaai ate tama a jam saalim ni ayen ni wom ŋa la, ŋa
meena a jam ka wensie. Ti popolaŋa me a jam ka popola maŋsa. Ti be
kan jam a yaali ayen ti paasi ni kama.
4 Alege ti jam a biisi ka wie ŋaai ate Naawen a jam a yaali ayen ti biisi
la, dii nyiŋ la, wa dek seba ti chak kama ate wa yaa te ti siuk ayen ti a sak

nuruba wa wamaŋsaŋa. Dila nyiŋ la ti kan yaali ayen ti biisi ate nuruba supeentik alege ti a yaali ayen ka Naawen supeentik. Wala dek ale seba ti popola ale ka dii la.

5 Nama dek seba ti ale jam sak ni dii la kama. Ti an jam a biisi ka ti noa po nyiini a paasi ni ayen ni yaali ti. Tama kan paasi nuruba ayen ti nya ŋanta. Naawen ale ti seero wieŋa de po.

6 Ti an jam a yaali pimpauk ni jigi ya, yaase nuruba ba chaab jigiya.

7 Ti dan jam a yaali ayen ti nyɛ pagrim ni jigi a nya ŋanta, ti te jam baga a nyɛ dila kama, dii nyiŋ la, ti ka Kirisita tuimtomdɔba. Alege ti ale jam bo ale ni la, ti jam a nya ka ti dek zuk ale jaab buuri meena ale ge jam ta ni ale jiirim ase nipɔk ale a nya wa bisa zuk ale jiirim dii la.

8 Dii nyiŋ la, ti jam mariŋ ni ka nna yegayega. Ku jam daa Naawen wamaŋsaŋa nyiini ate ti jam a yaali ayen ti pa sak ni. Ti jam poom a yaali me ayen ka ti pa ti dek nyuvooŋa a te ni. Ni jam bo ti suniima po ka nna yegayega.

9 Ti suaata, ni baga a teeri ti ale jam a tom yok ale kantueŋ dii ate ti ga jiak la, ti jam a nyɛ dila ayen ka ti jam baga a sak ni Naawen wamaŋsaŋa ate ti kan jam daani ni ale ŋandiinta yaase jaabjaabɔa.

10 Nama ale Naawen ale tama seeroba ayen, ti ale jam boro ale ni la, ti an jam nyɛ ni wari wariya ayen ni baga nya ti kaasuŋɔa.

11 Ti jam a nya ni zuk kama wanyiwanyi ase bimbaansa koba ale a nya ba bisa zuk dii la.

12 Ti jam te ni ka nyiŋbiiri ale deŋsi ni kpa ale maa weeni ayen ni a tom tuim ŋaai le ŋa peenti Naawen sui la. Wa wi ni kama ayen ni jam jo wa naamu ale wa nyagsika yegayegaka po.

13 Daa meena tama me a nyɛ ka Naawen jiam dii nyiŋ la, ti ale jam ni jigi a weeni Naawen wamaŋsaŋa a sak ni la, ni jam wom ŋa kama ale siak ayen ŋa daa nuruba wie, ŋa ka Naawen dek wie. Ku be sum chim ka wensie ayen ŋa ka Naawen dek wie. Wa be pa wa wieŋa a te ka nama baai ale ta siaka ale wa la ayen ŋa a tom ni nyeboka meena po.

14-15 Ti suaata, wie ŋaai ale nyɛ Naawen ale Yeezu Kirisita ŋaaŋviirima jigi baai ale bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Judia la, ŋala degadega ale nyɛ nama me jigi dula. Nama dek nuruba ale jam daani ni nna yegayega ase Juuma ale jam daani Yeezu ŋaaŋviirima Judia tɛŋka po la. Juuma liŋ jam ko ka Naawen biisiteerɔma ale ge yaa ko ti Nyɔnɔwa Yeezu. Ba gela jam basi kama ate ti nya ninam nna yegayega ale vi ti a yiak ti a basi. Nuruma de an peenti Naawen suiya. Ba ka nuru meena dachaasa

16 dii nyiŋ la, tama jam a yaali kama ayen ti sak baai ale kan daa Juuma la Naawen wamaŋsaŋa ate Naawen vari ba ba tuimbaataŋa po a basi, alege Juuma a jam pii ka nyiŋ a kasim a daani ti ayen ti basi ti sinsaŋŋa. Ba ale a zɛri nna la, ba ŋmasi a tom ka tuimbaata yegayega a gum ba ale liŋ tom tuim ba tii la po. Alege yɔgyɔgla, Naawen me sui ale a puuri ale ba.

17 Ku ale jam a fe ayen ti basi chaab tɔgatɔga la, ti sue a jam kaasi ka nna yegayega. Ku be beni maga kama alege ti an diem baga a ŋman nya chaaba. Alege ti diem a poli ni wie kama. Ni kasim bo ka ti suniima po, ate ti yaa pii nyiŋ yegayega ayen ti ŋman jam a nya ni.

18 Ku jam daa bunyi ate mi Pɔɔl, a jam pii nyiŋ ayen m ŋman jam nya ni, ku jam paari ka dii choa alege, ka Sitaana ale jam lik siuk ate ti an jam baga a jamya.

19-20 Ku meena wuu ka nama nyiŋ, daa nuru yonta nyiŋŋa ate ti a yaali ayen ti jamu. Ti ta yiila kama ayen ti Nyɔnɔwa dan ŋman pilim jam ti

le ta ka kanjanta, ale supeentik abe ti a kuulim ayen ti ka nak deeroba ti
Nyɔnɔwa Yeezu niŋ nama nyiŋ.

3

1 Dila powa ti jam limsi kama a jiak alege ti an jam wom ni wariya. Dila
nyiŋ la, ti dek jam poom gomsi kama ayen ti wari tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
Atens la,
2 ale ge yaa tom ti suoku Timoti ayen wa jam ni jigi. Mi ale wa maa chaab
a tom ka Naawen tuimaŋa ale a weeni a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa
ŋaai ale a biisi Yeezu Kirisita wie la. Ti tom Timoti ayen ka wa jam deŋsi
ni kpa abe wa a maari ni ate ni ta siaka nalimnyiini ale Yeezu, abe
3 ni kan pa ni ŋaaŋ a te Naawen siuku vaka nuruba ale a daani ni la
nyiŋŋa. Nama dek seba ayen ku a fe kama ayen baai ale a va Naawen
siuku la a nam.
4 Tama ale jam bo ale ni la, ti liŋ jam weeni ni kama ayen Naawen le te
nuruba siuk ate ba basi ate ni nya ninam. Dila sum nyɛ kama ase ti ale
poom jam a weeni ni dii la.
5 Ku ale jam a daani mi nna yegayega nama nyiŋ la, m jam tom ka Timoti
ayen wa jam nya ase ni ka se, ase ni diem ta siaka ale Yeezu yaase ni ka.
M jam ze ku ale ka dii la, ase da dii dai Velinvendika a nyɛ ni a nya ate ni
va wa noai ale ge basi ate ti tuimaŋa de meena kaasi ale ka kiriya.

6 Timoti be jam ni jigi kama ale ŋman pilim jam tama jigi. Wa ale ta
wapaali ŋaai a jam weeni sak ti la, ŋa masa te ti kama. Wa jam weeni sak
ti ni ale ta siaka ale Yeezu dii ale a yaali nuruba me la. Wa weeni sak ti ni
ale diem a teeri ti wie dii ale a yaali me ayen ni nya ti ase tama ale a yaali
ayen ti nya nama me dii la.
7 Ti suaata, ti diem bo ka daanika ale ninam po, alege ni ale ta siaka dii
la a te ti ka nyiŋbiiri ate tama me a tom.
8 Ni ale ŋmasi zaani ale ni siaka ale ti Nyɔnɔwa nalimnyiini dii la te ti
ka nyiŋpagra ale nyuvuri.
9 Yɔgyɔgla de ti ze ti le ti nyɛ Naawen jiam dii la, dii nyiŋ la ti dan biisi
ni wari ale wa, ti sue a kasim a peenti kama daa meena.
10 Yok ale kantueŋ meena ti a puusi a te ka Naawen ale ti suniima meena
ayen wa maari ate ti ŋman jam nya ni, ate ti ŋman sak ni a gum du ase ti
ale liŋ jam sak ni Yeezu vaka dii la.

11 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu a dan te ti siuk ti le jam ni jigi.
12 Ti Nyɔnɔwa le maari ni ate ni ta yaalika a zuak nna yegayega ale
chaab ale nuru meena ase tama ale a yaali nama dii la.
13 Ni dan a yaali chaab dila, ti Nyɔnɔwa Yeezu le maari ni ate wa ale wa
sabiiloma meena a dan jam, ni le baga a zaani ti Kowa Naawen niŋ ale
sunum welensa, ate wa kan nya kaasuŋ ni jigiya.

4

1 Ti suaata, tama jam sak ni ni le ni nyɛ dii a va Naawen ate wa sui
peenti la kama. Ni be kasim va ka dila. Alege ti a saalim ni ti Nyɔnɔwa
Yeezu yoi nyiŋ ayen ni kasim ŋman a va wa dila nalimnyiini a gum du.
2-3 Nama baga teeri ti ale jam pa ti Nyɔnɔwa Yeezu pagrimu a sak ni dii
la? Nama dek seba Naawen ale a yaali dii la kama. Wa a yaali kama ayen
ni pa ni dek meena nalimnyiini a te wa abe ni basi nipooba yaalika ale
nidɔaba yaalika.

4 Ku a fe kama ayen nama nidɔama a seba nyɛ magsi kaai ate ni le nyɛ
a ta nipɔk ate ni nyeka a peenti Naawen sui abe ka peenti nuruba sue me
la.
5 Ni kan a yaali nipooba kinla nyiŋŋa ase baai ale kan seba Naawen la.
6 M le a weeni dii a magsi chaab ale nidɔa ale wa a nyɛ nipɔk jigi dii
la, waai kan nyɛ wari a kaasi Kirisita biik choa suiya, a yaase wa nya wa
nueri. Dii nyiŋ la, ase ti ale poom a liŋ weeni ni dii la, ayen waai dan kan
a nyɛ nipɔk a magsi a yaase wa a nyɛ wie a kaasi wa Kirisita biik choa sui,
Naawen le jam te bala chaab ka waalika.
7 Naawen an lueri ti ayen ka ti a tom tuimbaataŋa de chaaba, ale ge wa
lueri ti kama ayen ti chim nuru welensa.
8 Dila nyiŋ la, waai ale a zɛri ti sinsaŋŋa de la, wa kan zɛri ka nuruba
ale a sak dii la, alege wa a zɛri ka Naawen waai ale pa wa Chiika a te ni
la.
9 Ku an magsi ayen m ŋman ŋmarisi te ni a weeni ni le ni nyɛ dii a ta
yaalika ale chaab la, dii nyiŋ la, Naawen a liŋ jam sak ni nna kama.
10 Ti seba ayen ni a yaali Yeezu ŋaaŋviirima baai meena ale bo
Masidoniya tɛŋka po la, alege ti a saalim ni kama ayen ni a nyɛ dila
nalimnyiini a gum du,
11 abe ni nyɛ ni popola ate ni boro nna chim. Ni kan pa ni dek a nyo ni
vaanchaab wie po. Ni a de ni dek nyiŋ wulum ŋandiinta me ase ti ale liŋ
jam sak ni dii la.
12 Ni dan a va nyeka de, baai ale kan ta siaka ale Yeezu la, le te ni zula,
ate ni kan ŋman a nya nuruba ayen ba te ni ŋanta.
13 Ti suaata, ti a yaali ayen ka ni seba ku wensieŋa a magsi chaab ale
baai ale kpi la, ate ni popola a kan kaasi ase baai ale kan ta yiila Yeezu jigi
la.
14 Tama abe ta yiila kama boan nyiŋŋa, ti ale ta siaka ayen Yeezu kpi
kama ale ŋman yiri kum po la. Dila degadega ate Naawen le nyɛ ate baai
ale ta siaka ale Yeezu alege kpi la, a yiri kum po ate ba maa chaab a boro
ale Yeezu.
15 Ti a sak ni ka ti Nyɔnɔwa ale sak ti dii la. Da yeŋ po, ti Nyɔnɔwa le
ŋman pilim jam. Wa dan jam, tama baai, ale vua la, ku a fe kama ayen ti
kan de baai ale kpi la niŋŋa.
16 Da dila danni, nuruba le wom ti Nyɔnɔwa lueluku ale Naawen
sabiiloma kpagini lueluku ale Naawen damunika peerika ate ti Nyɔnɔwa
dek nyini wenŋmazuk a siŋ cheena ate baai ale jam ta siaka ale wa alege
kpi la, a yiri kum po.
17 Wa yaa le deri tigsi tama baai ale tali a vua la, ate tama yaa yiri a jueli
chiŋmaaŋa po a tu ti Nyɔnɔwa dula. Ti le kasim bo ka wa jigi taam wuu.
18 Ni a weeni wamaŋsaŋa de a sak chaab ate ku te ni nyiŋbiiri.

5

1 Ti suaata, ku an magsi ayen ti ŋmarisi a weeni ni diipo ate wieŋa de
meena le nyɛ la,
2 dii nyiŋ la, nama dek seba chak kama ayen dai dii ate ti Nyɔnɔwa le
ŋman pilim jam la, ku le nyɛ ase ka zue ale a jam yok dii la.
3 Da dila danni nuruba le weeni ayen nyiŋyɔgsa ale jaab buuri meena a
magsi kama, ate ba kan chali yɔgsum ale jaabjaabɔa alege, kaasuŋ le deri
jam cha ba kama nna yegayega. Danni le deri jam kama ase nipɔk puuk
nyɔnɔ ale kan seba diipo ate puuka le dom la. Ba wanyi me la a kan nyini
kaasuŋku de po a nyini.

4 Alege nama ti suaataŋa a seba Yeezu a le wa ŋman pilim jam la kama,
dila ale soa ate ku kan cha ni ase zue jamka ale a cha ni dii la.
5-6 Dii nyiŋ la, tama meena ka daa legi po, ti bo ka kantueŋ po. Dila nyiŋ
la, ku an magsi ayen ti dua a goa ase baai ale kan seba Yeezu ate ba dua
a goa dii la. Ni basi ate ti yiri wenzuk a zaani abe ti kan a diini.
7 Dii nyiŋ la, tama meena ka legi po, ti bo ka kantueŋ po. Nuru baai ale
a goa la, a goa ka yok, baai me ale a nyu daam a buk la, a nyu a buk ka
yok.
8 Alege tama ka nuru baai ale a tom ti tuimaŋa kantueŋ la. Dila nyiŋ la,
ni basi ate ti yik ti dek. Ase soji ale a gomsi wa dek a cheŋ kpaliŋ po dii
la, ku a fe kama ayen ti gomsi ti dek ale siaka nalimnyiini ale yaalika, abe
ti ta yiila ayen Naawen le vari ti a basi.
9 Naawen an lueri ti ayen ka wa bu buusa a mini ti, alege wa lueri ti
kama ayen wa vari ti nalimnyiini ti tuimbaata po a basi. Wa va ka ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita nyiŋ ayen wa nyɛ dila a te ti.
10 Yeezu kpi ka tama nyiŋ, ayen wa dan ŋman pilim jam, tama meena
baai ale diem vua la, yaase baai ale kpi la, tama ale bala meena le ta ka
nyuvuri a bo ale wa.
11 Nnala nyiŋ ni be a te chaab nyiŋbiiri abe ni a maari chaab ate ni siaka
a pagra ase ni ale a nyɛ dii pooma la.
12 Ti suaata, ti a saalim ni ayen ni a zuli nuru baai ate ti Nyɔnɔwa a lueri
ayen ba chim ni kpaga a tom nalimnyiini a te ni abe ba a kaam ni la.
13 Ni a te ba zula yegayega abe ni a yaali ba tuimaŋa ate ba a tom la
nyiŋ. Ni ta noayeŋ ale chaab me.
14 Ti suaata, ti a weeni ni kama ayen ni kaam nyiŋworuk nyamma, abe
ni a te baai ale a chali yɔgsum la nyiŋbiiri, abe ni a maari baai siaka ale
kan soa dii la, abe ni ta chichiiba ale nuru meena.
15 Ni wanyi me la kan tom tuimbaata a tuni tuimbaata. Ni pii nyiŋ ate
ni kasim a tom tuimmaŋsa nyiini a te chaab ale nuru meena.
16 Ni ta supeentik daa meena,
17 abe ni a puusi a te Naawen daa meena,
18 abe ni a te Naawen jiam wari buuri meena ale a nyɛ ni la. Dii nyiŋ la
Naawen a pa nama ale Yeezu a gum ka chaab, dila abe ale soa ate Naawen
a yaali ayen ni a nyɛ dila.
19 Ni kan a kasi Naawen Chiika tuimaŋa.
20 Ase da dii a boro kama ate Naawen le pa nuru wanyi a biisi ale ni.
Dila abe dan nyɛ, ni kan deri a zɛri nuruwa ale biisi dii la.
21 Ni poli ŋa nya ase ŋa sum nyini ka Naawen jigi ya. Ni ŋmasi va ŋaai
ale ka wensie la,
22 abe ni zɛri ŋaai ale a basi ate ni a tom tuimbaata meena wuu la.
23 Mi a puusi a te ka Naawen waai ale a basi ate ti a boro ale suyɔgini
la, ayen wa le basi ate ni chim nuru welensa nalimnyiini wie meena po,
abe wa nya ni chiisaŋa ale ni nyiŋsaŋa zuk ate ni kan ta kaasuŋɔa diipo
ate ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita a ŋman pilim cheena la.
24 Naawen waai ale wi ni ayen ni jam wa jigi la, le nyɛ dii ate mi a juisi
wa la a te ni dii nyiŋ la, wa ka wensie nyɔnɔ.
25 Ti suaata, ni a puusi Naawen a te ti meena,
26 abe ni puusi ti suaataŋa meena nalimnyiini.
27 Mi, Pɔɔl ta ka ti Nyɔnɔwa pagrimu ate mi a weeni ni ayen ni karim
gbaŋka de a sak Yeezu ŋaaŋviirima meena baai ale bo dula la.
28 Ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita niaka bo ale ni.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Ŋmarisi A Saa Siyewa A Te TESALONIKA DEMMA La

1 Mi, Pɔɔl ale Silas ale Timoti ale a ŋmarisi gbaŋka de a puusi nama baai
ale a va Yeezu Tesalonika tɛŋka po la. Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita ale soa ni.
2 Bala ale ba a niak ni abe ba basi ate ni boro ale suyɔgini.
3 Ti suaata, daa meena ku a fe kama ayen ti a te Naawen jiam ni nyiŋ.
Ku be magsi kama ayen ti a nyɛ dila, dii nyiŋ la ni siaka a kasim a zuak
ka nna yegayega ate ni yaalika ale chaab me a zuak nna yegayega.
4 Dila ale soa ate ti a weeni Yeezu ŋaaŋviirima jigi meena ate ti a cheŋ la
ayen ti ta kanjanta ale ni kama. Dii nyiŋ la nuruba nyɛ kama ate ni a nya
ninam nna yegayega alege ni diem yik ni dek kama a ta siaka nalimnyiini
ale Naawen.
5 Wieŋa de meena a sak kama ayen Naawen buusaŋa ka wensie buusa.
Ni be ale yik ni dek nalimnyiini ni ninammu po dii la, Naawen le weeni
kama ayen ni yaa magsi wa naam buui nyiŋ ate nuruba basi ate ni a nam
la po joka kama.
6-7 Naawen wensie buusaŋa ale nna. Ti Nyɔnɔwa Yeezu le nyini
wenŋmazuk Naawen jigi a siŋ a pa wa dek a sak nuruba. Dila po wa
Naawen yaa le basi ate ni namka ale tama namka a nueri ate ti nya
vuusum. Wa le pa waalika a te nuru baai ale jam soa ate ni a namu
la. Wa ale wa sabiilo pagrɔma ale maa chaab
8 a jam ale bolimŋiak. Nyaku de a dan nyɛ Naawen yaa le basi ate baai
ale a zɛri Naawen ale kan va wa wamaŋsaŋa ŋaai ale a biisi ti Nyɔnɔwa
Yeezu wie la, a nya waalika.
9 Naawen le yeeri ba wa boka jigini ale wa zuli pagrika jigini ate ba nya
ninam buui ale kan ta kpeglimka la.
10 Wieŋa de le nyɛ ka da dii danni ate ti Nyɔnɔwa ayen wa ŋman pilim
jam la. Baai meena ate wa lueri ate ba ta siaka ale wa la, le te wa ka zula
nna yegayega abe ba nya wa ase nuru kperikaliik la. Nama me le jam bo
ka ba po a te wa zula dii nyiŋ la, ni ta siaka ale Naawen wamaŋsa ŋaai
ate ti jam sak ni la kama.
11 Dila ale soa ate daa meena ti a puusi Naawen ayen wa gomsi ni a
magsi nyɛ bo kaai choa ate wa wi ni ayen ni boro la. Ti a puusi me a
te wa kama ayen wa le pa wa pagrimu a nyɛ ate ni popola ŋaai ate ni a
poli ayen ni chim nuru maŋsa la, ale ni siaka kaai ale a basi ate ni a tom
tuimmaŋsa la meena a ŋmasi chim wensie nalimnyiini.
12 Siuk kula po ti Nyɔnɔwa Yeezu yoi le nya zula nama nyiŋ ate nama
me a nya zula wa nyiŋ. Nyaku de a le nyɛ kama dii nyiŋ la, ti Naawenni
ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita a ta jiirim ale ni kama.

2

1 Mi a yaali ayen m ŋman weeni yɔgyɔgla a sak ni ka diipo ate ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le ŋman pilim jam ate tama ale wa a tu chaab
la wie. Ti suaata, ti a saalim ni,
2 ayen nuruba a dan weeni ayen ti Nyɔnɔwa pilim jamka danni a paari
kama ni kan basi ate ku deri daani ni ni popola po yaase ni sue. Nuru
bala chaab a dan weeni ni ayen ka Naawen ale weeni ba ayen ba weeni

ni dila, a yaase ba sak ni dila a yaase ba karim ka gbaŋ ate ka weeni ayen ka tama ale ŋmarisi ka ayen Nyɔnɔwa pilim jamka danni a paari kama, ni kan wom ba biiga.

3 Nuruba a dan poom a nyɛ diidiiya ni kan basi ate ba baga paasi ni. Ku wensieŋa jigini ale, da dila danni a kan de niŋ a jamu. Ka nuruba yegayega a le ba liŋ zɛri Naawen vaka ate Gaasa Nyɔnɔwa me waai ate ku a fe ayen wa cheŋ bolim buui ale kan maari a kpimsi po la, a nyini peelim.

4 Gaasa Nyɔnɔwa de a le jam weeni kama ayen ŋanta baai meena ate nuru a puusi a te la, ka ŋan kayaata, abe wa weeni me ayen wa ka waai ale gaam ba meena la. Wa le poom a maa jo Naawen Puusika Yenni po a kali a weeni ayen wa ka Naawen.

5 Ni baga a teeri diipo ate m jam boro ale ni la? M jam weeni ni wieŋa de meena kama.

6 Alege jaab ale boro a nyɛ ate wieŋa de an diem nyeya. Nama dek seba jaamu de kama. Da dii ate Naawen a lueri la a dan paari, wa le pa wa dek a sak.

7 Nuruba a deri poom boro a tom ka tuimbaata, alege nuruba yegayega a ze ku kiri ya. Dii ale chien ayen di nyɛ la, a kan nyɛ yegayega yɔgyɔgla ase ka jaab buui ale a kasi di nyeka yegayega la a nin cheŋ

8 ale ge ate Gaasa Nyɔnɔwa a yaa nya siuk a nyini. Alege ti Nyɔnɔwa Yeezu a dan ŋman pilim jam, wa le ko wa ale wa nɔanni po vuusumu. Wa nyagsika ale kaasi wa me.

9 Gaasa Nyɔnɔwa a le liŋ pa ka Sitaana pagrimu a tom pimpaasima wakperikaliisa nna yegayega,

10 abe wa pa pimpaasima meena a paasi baai ate Naawen seba ayen ba le kpi la, dii nyiŋ la ba ale ba va wensie siuku ate ba nya varibasika la ba zɛri kama.

11 Dila ale soa ate Naawen le basi ate ba popolaŋa a tagri ate ba ta siaka ale venta wie. Wa le nyɛ dila kama ate

12 baai meena ale zɛri wensieŋa ale ge ate ba sue a peenti ale tuimbaata tom ka la, wa le bo mini ba ate ba kpi.

13 Ti suaata, ku a magsi ti a nyɛ Naawen jiam kama daa meena Nyɔnɔwa ale a yaali ni la nyiŋ. Naawen de niŋ a lueri ka nama a yaa basi ate wa chiika pagrimu a vari ni basi ale basi ate ni chim nuru welensa ni siaka ale wensie nyiŋ.

14 Ti ale jam sak ni Naawen wamaŋsaŋa la, wa jam wi ni kama ayen ni nya varibasika de ate da yeŋ ni ta ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita zulaŋa.

15 Ti suaata, dila nyiŋ la, ni ŋmasi za giŋgiŋ abe ni va wensie sinsak ŋaai ate ti jam bo ale ni a sak ni ale noa a yaase ku ŋaaŋnyiŋ ate ti ŋmarisi gbaŋ a sak ni la.

16-17 Ti Kowa Naawen a yaali ti kama ale kasim a te ti nyiŋbiiri taam wuu ale basi me ate ti ta yiila nalimnyiini wa niaka nyiŋ. Ti a saalim kama ayen wa ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le deŋsi ni kpa abe ba te ni pagrim ate ni kasim a tom abe ni a biisi wamaŋsa nyiini.

3

1 Wie ŋaai ate mi a biisi a kpeglim la ale nna. Ti suaata ti a saalim kama ayen ni a puusi Naawen a te ti ate ti baga a nyɛ ate ti Nyɔnɔwa wamaŋsaŋa a tagli jigi meena, ate nuruba a ta siaka ale ŋa abe ba te ŋa zula me ase nama ale a nyɛ dii la.

2 Ni a puusi Naawen me ayen wa vari ti a ta nyini nuru baai ale a tom tuimbaata la nisa po, dii nyiŋ la, nuruba yegayega a ka siaka ale wamaŋsaŋa.

3 Alege ti Nyɔnɔwa ka wensie nyɔnɔ. Wa le pa wa pagrimu a te ni abe
wa vari ni Velinvendika jigi a basi.
4 Nyɔnɔwa abe basi kama ate tama seba chak ayen ni a tomka dii ate ti
weeni ni la, ni abe le kasim a tom ka dila.
5 Nyɔnɔwa ale basi ate ni miŋ wa yaalika ale chichiibaŋa ate wa te ni la
nalimnyiini.
6 Ti suaata, ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita yonni nyiŋ ate ti a weeni ni wieŋa
de meena. Ni kan pa ni dek a gum chaab ale baai ale ta nyiŋworuk, ale
kan va sinsak ŋaai ate ti sak ni la.
7 Nama dek seba kama nalimnyiini ayen ku magsi ka ni a tom dii ate ti
jam bo ale ni a tom la. Ti jam ka nyiŋworuwa.
8 Ti jam a tom ka nna yegayega yok ale kantueŋ meena, ayen ti de ti dek
nyiŋ wulumŋanta. Ti an jam a yaali ayen ni a nam tama nyiŋŋa. Dila ale
soa ate ti nyiem tuni ŋandiin tii meena ate ni jam a te ti la.
9 Ku jam magsi kama ayen ni soa ti noai ŋandiinta, alege ti an jam nyɛ
dila, ti jam a de ka ti dek wulum ŋanta ate ku sak ni le ni nyɛ dii a tomsi
tama la.
10 Ti ale jam boro ale ni la ti jam weeni ni kama me ayen waai a dan
kan a yaali tuima tomka, wa kan a de ŋandiinta.
11 Boa nyiŋŋa, ti wom ayen ni ba gela ka nyiŋworuk nyam a pa ni dek
a nyo nuruba wie po.
12 Ti a weeni ba kama ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita yoi nyiŋ ayen ba basi
ate ba nina muni ate ba a de ba dek wulum ŋanta abe ba a tom ba tuimaŋa
chim.
13 Ti suaata, ni kan jiak ale tuimmaŋsa tomka.
14 Nuru a dan bo ni po ate wa kan yaali ayen wa va dii ate ti ŋmarisi
gbaŋka de po la, ni ŋmasi nya wa chak. Ni kan basi ate wa maa gum ni
po, dila le basi ate wa nya chivie.
15 Ni kan nyɛ wa jigi ase wa ka ni dachiak la, alege ni pii nyiŋ ate ni
tagri wa popola ate wa va ni siuku ase wa ka ni suok la.
16 Ti a saalim ti Nyɔnɔwa waai ale ka suyɔgini nyɔnɔ la, ayen wa le bo
ale ni meena ate ni kasim boro ale masim wie meena po.
17 Mi, Pɔɔl a puusi ni. Mi dek ale a ŋmarisi wieŋa de ale m yonni a
kpeglim. M gbaŋsaŋa meena mi a nyɛ ka dila.
18 M be ŋman a saalim ayen ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita niaka a bo ale ni
meena.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Liŋ A Ŋmarisi A Te TIMOTI La

1 Mi, Pɔɔl ale a ŋmarisi gbaŋka de. Baai ale lueri mu ayen m chim
tuimtomdɔ la, ale, Naawen waai ale ka ti varibasidɔ la ale Yeezu Kirisita
waai ate ti ta yiila wa jigi la. Bala ale maa chaab a lueri mu.
2 Mi a ŋmarisi gbaŋka de a te ka fi, Timoti m biika waai ate mi a sak
fu ate fi ta siaka ale Yeezu Kirisita la. Naawen ti Kowa ale ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita ale niak fu abe ba ta jiirim ale fu abe ba basi ate fi boro ale
suyɔgini.
3 Mi a yaali ayen ka fi wari Efisos tɛŋka juijui ate fi boro yɔgyɔgla de
la. M daam poom weeni fu ka dila dii po ate m jam a cheŋ Masidoniya
tɛŋka la. Dii nyiŋ la, fi dek seba ayen nuruba ba gela ale bo dula jigini a
sak venta wie. Weeni ba ayen ba basi dii ate ba a sak la.
4 Weeni ba ayen ba pa sunsuelimaŋa ale ba daa meena kokpieŋsa wie
sinsaŋŋa a basi, dii nyiŋ la, ba sinsaŋŋa a nyɛ ate ka nuruba a nak
nampaga ale chaab daa meena. Ba ale a nyɛ dii la, a kan basi ate nuruba
a tom ale siaka Naawen ale te ba dii ayen ba tom la.
5 Mi a weeni fu nna kama ayen nuruba ta sunum welensa ale popola
maŋsa ale Naawen abe ba ta wensie siaka ale wa. Dii nyiŋ la, nyaku de
meena a basi ate ba a ta ka yaalika.
6 Nuruba ba gela a basi nyaku de meena kama alege daa meena a kasim
a nak nampaga kayaata.
7 Bala chaab a yaali kama ayen nuruba a jam ba jigi a bek ba Naawen
sinsaŋŋa wie ate ba yaa sak ba. Alege, ba dek ze wie ŋaai ate ba a biisi
ale seba chakka la kiriya.
8 Ti seba ayen Juuma Sinsaŋŋa nala kama, ase nuruba a nin pa ŋa a tom
ŋa ale a weeni dii la.
9 Naawen an pa wa sinsaŋŋa a te ka baai ate wa nyɛ ate ba chim
wayɔrisima nyam la. Wa pa ŋa a te ka nuru baai ale kan a va ŋa ale
a zɛri Naawen noai la baai ale kan a yaali Naawen wie womka la, ale baai
ale kan daa welensa nyam la ale baai ale a ko nuruba ale maara a ko ba
dek koba ale ba maba,
10 ba a bobi nipooba a goa ale a yaali nidɔaba bobi goom, a yik nuruba a
ta cheŋ ga a da a nyeem a biisi venta wie, ale a pe a velim ale a tom tuim
ŋaai meena ale kan a va wensie siuku sinsaŋŋa la.
11 Wensie sinsaŋŋa a bo ka Naawen wamaŋsaŋa po, ate Naawen a pa te
mi ayen m mooli Naawen dii ale a ta zula ale a niak nuruba la wie.
12 Mi a te Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita jiam, dii nyiŋ la, wa jam seba mu a
chak kama ate wa yaa lueri mu ayen m chim wa tomteerɔ. Wa pa wa
pagrimu me a te mu ayen mi a tom wa tuimaŋa.
13 Dila po mi jam a kaasi ka wa yue, ale a le wa ale a daani wa yegayega.
M jam ka siaka ale wa. Dila ale soa ate m jam ze m ale jam a nyɛ dii la.
Alege Naawen a jam ta jiirim ale mu,
14 ale a maari mu yegayega wa niaka nyiŋ ayen m siak a te wa ate ku
nyɛ ate m ta yaalika ale nuruba. Siaka de ale yaalika de abe nyini ka Yeezu
Kirisita jigi, dii nyiŋ la, tama ale wa a yaa ka bunyi.

15 Ka wensie ale magsi me ayen nuruba siak a te nyaku de ayen Yeezu
Kirisita a jam tɛŋzuk de meena ayen wa vari ka nuruba ba tuimbaata po
a basi ate ba va Naawen. Mi dek jam a tom ka tuimbaata a gaam nuru
meena
16 alege, yɔgyɔgla de Naawen a yaa ta jiirim ale mu kama. Ka boan nyiŋ
ate wa nyɛ dila mi tuimbaata naabɔa jigi ya? Wa nyɛ kama ayen Yeezu
Kirisita ale ta chichiiba nalimnyiini ale mi dii la, ku le sak ka baai a le ba
jam ta siaka ale wa la ayen wa le nyɛ ka dila degadega ba jigi ate ba me
nya wa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
17 Basi ate ti a pak Naawen daa meena abe ti a te wa zula. Wa ka ti Naab
waai ale kasim boro dii po meena wuu la. Wa ka wanyi dekki. Nuru an
baga a nya wa. Ku be nyɛ dila.
18 M biik Timoti, m ŋman a weeni fu kama dii ate m liŋ weeni fu ayen
fi nyɛ la, m be pa a nyo ka fi nisima po. Fi baga teeri dii po ate Naawen
biisiteerɔma a biisi fi wie la? M be a weeni fu kama ayen fi pa ba wieŋa
ate ba biisi magsi chaab ale fu la ate ŋa te fu pagrim ate fi a tom tuimaŋa
nalimnyiini a te Naawen.
19 Abe fi siak te wa nalimnyiini a va wa ale popola maŋsa. Nuruba ba
gela an va wa ale popola maŋsa ate ba pa ŋaaŋ a te ŋa ate ba siaka a deri
kaasi.
20 Nuruba bayewa Yimeniyus ale Alezanda a jam maa ka ba po. Mi ale
pa ba a nyo Sitaana nisima po ayen ba zamsi yam ate ba kan a le Naawen
ya.

2

1-2 Yɔgyɔgla de mi a yaali kama ayen ni a nyɛ Naawen jiam abe ni a
salim wa a puusi a te waai meena ale nalima ale baai meena ale a nya ti
zuk la. Puusi Naawen ayen wa maari ba ate ti meena a boro ale suyɔgini
abe ti a va Naawen nalimnyiini abe ti a zuli wa.
3 Ti dan nyɛ nna meena ku a peenti Naawen ti Varibasidɔwa sui kama.
4 Wa a yaali ayen ka waai meena ate nya varibasika ba tuimbaata po ate
ba jam va wa a seba wa wensieŋa.
5 Dii nyiŋ la Naawen ka dinyi. Nuru yeŋ abe a le baga ta Naawen ale
nuru biik a jam jigi yeŋ ate ba a niak chaab. Nuru yeŋka de abe ka Yeezu
Kirisita.
6 Wa zaani ka nuruba meena naŋkula po a kpi a te ba ayen wa vari ba ba
tuimbaata meena po a basi. Da dii danni ate Naawen le weeni varibasika
de wie a sak nuruba la a paari kama ate wa yaa weeni a sak ba.
7 Dila ale soa ate wa lueri mi ayen m chim wa tuimtomdɔ a ga sak nuru
baai ale kan daa Juuba la. Ayen m ga a sak ba ate ba ta siaka ale wa
abe ba seba wa wensieŋa. Wie ŋaai ate mi a biisi la ka wensie. Mi daa
velinvendika.
8 Dila nyiŋ ate mi a yaali ayen jigi meena nidɔama ale va Naawen
nalimnyiini la, a puusi Naawen. Ba kan ta supuurim ale nampaga nakka
ale chaaba.
9 Mi a yaali me ayen nipooma a kan a jo gatta ase nidɔayaalisa la, alege
ba a jo ba gataŋa ale yam. Ba kan pa ligra yegayega a da ŋanta a bobi ba
zuk zuisaŋa, abe ba kan a su ni felima ŋaai diak ale pagra la, abe ba kan
a jo garuk tii diak ale pagra la.
10 Alege ku nala kama ate ba basi ate tuimmaŋsa a tagri ba nalimu
yaalika koalimaŋa. Dii nyiŋ la, ba a va ka Naawen.
11 Ku a fe kama ate nipooba a seba ba dek yikka nalimnyiini abe ba nyɛ
nna chim a wom sinsaŋŋa.

12 Mi kan siak ayen nipooba a sak nidɔaba yaase, ba ta pagrim nidɔaba
zuwa. Ba a nyɛ chim.
13 Dii nyiŋ la Naawen a liŋ nyɛ ka Adam ale ge ku ŋaaŋnyiŋ a ŋman nyɛ
Iiv.
14 Sitaana an jam paasi Adam, ka nipowa ate wa jam paasi ate wa kaasi
Naawen sinsaŋŋa.
15 Alege nipɔk a dan boro a biak bisa, Naawen a nya wa zuk kama ase
wa nin kasim ta siaka ale wa ale ta yaalika ale sunum weleŋ ale seba
nyemagsika.

3

1 Ka wensie ate nuruba weeni ayen nuru a dan poli wa sunum po ayen
wa a tom Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la kpagi tuima, ku be ka wa naluŋ
ate wa a yaali.
2 Ku a fe ate wa chim nuru maŋ waai ate nuruba kan nya wa wakaasuŋ
la, abe wa ta nipɔk yeŋ nyiini, abe wa a nyɛ chim chim abe wa a yik wa
dek, wa chim yam nyɔnɔ, abe wa siak ate nichaanoba a jam wa yeri, abe
wa baga a sak nuruba me.
3 Ku a fe ayen wa kan chim danyuirik ale kpaliŋ nyeero, abe wa kan a
yaali ligra ale wa popola meena ku a fe ayen wa seba wa dek yikka daa
meena, abe wa chim suyɔgini nyɔnɔ.
4 Abe wa baga a nya wa dɔkdemma zuk nalimnyiini ate wa bisaŋa a siak
wa noai abe ba a zuli wa.
5 Nuru a dan kan baga a nya wa dɔkdemma zuwa, wa le nyɛ ka se a nya
baai ale a va Yeezu Kirisita la?
6 Waai me ale chim Kirisita biik ate kuna diem beni la, kan chim Kirisita
bisa kpagiya. Wa dan deri chim kpagi nwuli, wa a ta ka kanjanta ate
Naawen a bo mini wa ase Velinvendika la.
7 Ku a fe kama me ayen ni lueri nuru waai ale a nya zula nuru baai ale
kan a va Yeezu Kirisita la jigiya. Kan daa di, chum dii po wa le nya chivie
ate wa pa wa dek a nyo Velinvendika baruku po.
8 Siuk kula po, ku a fe me ate Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la maaroma
a tom ba tuimaŋa ale ninmuna. Ba kan chim noa buye buye nyamma. Ku
a fe kama me ayen ba kan chim danyuirisa, abe ba kan va venta suita a
nya nyuenta.
9 Alege ku a fe ayen ba a ta popola yena ale wensie ŋaai ale jam suk ate
Naawen a yaa nyɛ ate ŋa nyini peelim la.
10 Kirisita bisaŋa a liŋ zamsi ba a nya, ate ba dan kan ta wariya ba yaa
chim ba maaroba.
11 Siuk kula po ku a fe kama me ayen ba pooma nyeka a nala, ba kan
chim bumbobriba, ba yik ba dek nalimnyiini abe ba ta wensie wie meena
po.
12 Ku a fe ate maaro a ta nipɔk yeŋ nyiini abe ba a nya ba dɔkdemma
zuk nalimnyiini.
13 Baai ale a tom a te nalimnyiini la, le nya zula ate ba kan a chali yɔgsum
ale nuruba biisi te ka, ba siaka ale Yeezu Kirisita ale ka dii la.
14-15 Mi a poli ayen ku kan beni ate m jam fi jigiya. Alege m dan beni,
gbaŋka de a le sak fu Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la ale ba nyɛ dii a boro
ale chaab la. Naawen waai ale boro la, ale soa ba. Bala ale yik Naawen
wensieŋa a tara.
16 Wensie ŋaai ale jam suk ate Naawen a yaa nyɛ ate ŋa nyini peelim la,
tama abe siaka kama ayen wensieŋa de ka wa kpeeni:

Yeezu Kirisita a jam chim ka nuru biik ate Naawen Chiika a sak nuruba ayen Yeezu ka wensie nyɔnɔ. Wa pa wa de a sak Naawen sabiiloma ate ba nya wa ate Naawen yaa a nyɛ ate wa yiti kum po a jueli wenŋmazuk Naawen jigi. Wa ŋaaŋviirima a biisi wa wamaŋsaŋa ate ŋa tagli tɛŋka meena ate nuruba a ta siaka ale wa.

4

1 Naawen Chiika a nyini ka peelim a weeni ayen chum dii po, nuruba ale basi ba siaka, abe ba wom chichirisa venta wie abe ba va chichiribaata sinsaŋŋa.

2 Sinsaŋŋa de chaab pimpaasima nyam ale velim ate ŋa tagli jigi meena. Ba popolaŋa a kpi kama, nna ase ba a pa kutuk tuiluk a ji ba zuimaŋa la.

3 Ba le sak nuruba ayen ku an nala ate ba a faari nipooba, yaase nipooba a yali nidɔaba a yaase ku a kisi kama ate nuru a de ŋandiin ti gela. Alege ba ze ka Naawen ale nyɛ ŋandiin tila a magsi deka ase baai ale ta siaka ale Yeezu a yaa seba ku wensieŋa jigini la, a nin nyɛ Naawen jiam abe ba ge a de.

4 Ŋanta meena ate Naawen a nyɛ la, a nala kama. Dila nyiŋ la, fi dan nya jaab ate fi yaa nyɛ Naawen jiam jaamu nyiŋ, kan chali yɔgsum, tanla.

5 Ti dan nyɛ dila, Naawen wanni ale tama puusaŋa le basi kama ate jaab wala chim jaweleŋ a te ti.

6 Fi dan pa wensie sinsaŋŋa de a sak fi suaataŋa Kirisita bisaŋa fi le chim ka Yeezu Kirisita tomteerɔ maŋ. Wie ŋaai ate fi va ŋa ale siak a te wensieŋa sinsaŋŋa me la, ŋala meena le basi kama ate fi siaka a chim a gum du.

7 Kan gum chaab ale baai ale a sak sunsuelim ŋaai ale kan magsi chaab ale Naawen ate ba pa a sak nuruba la. Ba sunsuelimaŋa ka sunsuelim kayaata. Pii nyiŋ fi dek a zamsi Naawen wensie sinsaŋŋa ate ŋa bo fi sunum po ate fi boka a nyɛ ase Naawen la.

8 Fi dan pa fi nyiŋka a tom tuima ayen ka pagra, dila ale nala, alege Naawen wanni a dan bo fi sunum po dila a gaam taam ka yegayega, dii nyiŋ la, fi le nya nyuenta yɔgyɔgla ale chum dii po.

9 Ka wensie ate nuruba weeni nyaku de, ku be magsi ka nuruba siak nalimnyiini ayen ku ka wensie.

10 Ti a tom ti tuimaŋa yegayega a te ka Naawen waai ale sum boro la. Dii nyiŋ la, ti ta yiila wa jigi kama. Wa ka waai meena varibasidɔ alege wa potim a a vari ka baai ale ta siaka ale wa la a basi.

11 A weeni abe fi a sak nuruba wieŋa de.

12 Basi ate fi boka po ale fi biik po, ale fi tuim nalinsa po, ale fi yaalika ale fi siaka, ale fi welensa, a sak Yeezu ŋaaŋviirima ba le ba nyɛ dii a va Naawen la. Fi diem ka bipaaluk alege fi daa nyɛ dila nuru kan nya siuk a pa fi chim biiga.

13 Basi ate fi nina muni ate fi a karim Naawen gbaŋka ate waai meena a wom. Saalim ba ate ba va Naawen siuku. Pa ka me a sak nuruma Naawen wie ate m jam.

14 Kan baŋ tiirim buui ate Naawen a pa a te fu dii po ate Naawen biisiteerɔma a biisi Naawen pagrim nyiŋ ate Kirisita bisa kpaŋŋa a yaa pa ba nisaŋa a vi fu zuk la.

15 Basi ate tuimaŋa de a bo fi sunum po ate fi va ŋa, ate nuruba meena a nya fi ale a tom tuimmaŋsa dii a gum du la.

16 Kpesi fi dek fi boka jigi ale fi ale a sak nuruma dii la. Fi dan va wieŋa
de nalimnyiini, da yeŋ Naawen le jam vari fi dek ale baai ale wom fi noai
la tuimbaata po a basi.

5

1 Kan biisi jakpak a kaasi, alege biisi ale wa ase wa ka fi ko la. A biisi
ale nidɔabilisaŋa ase ba ka fi suaata la,
2 ale nipɔk kpagsaŋa ase ba ka fi maba la, ale nipɔkbilisaŋa ase ba ka fi
tɔaba la, ale welensa.
3 A te zula pukogi ŋaai ale kan ta nuru ate wa a nya ba zuk la.
4 Pukogi dii ale ta bisa a yaase wa bisa bisa la, ba a nya wa zuk ate ku
tuni ba nyamma ale nyɛ dii a te ba la. Ba dan nyɛ dila, ku le peenti Naawen
sui.
5 Pukogi dii ale sum ka pukogi ale ka nuru ate wa a nya wa zuk la, ta yiila
Naawen jigi kama a yaa a puusi wa yok ale kantueŋ a nya wa maarika.
6 Alege pukogi dii ale kasim va wa dek sunum yaalika suita la, a poom
kpi kama ale vua.
7 Pa sinsaŋŋa de a sak fi nuruma ate waai kan pa yue kaasuŋ a te ba.
8 Nuru waai a dan kan a nya wa nuruba zuwa, baai ale ŋmasi ka wa
dɔkdem la, ku a sak ase wa basi wa siaka kama la. Wa poom chim nuru
biok a gaam waai ale kan seba Naawen la kama.
9-10 Kan pa pukogi dii ale kan pai bena pisiyuebi a maa gum pukoŋŋa po,
ka waai ale paari bena pisiyuebi. Dii ale gum du la, waai ale yali bunyi
dekki, abe wa chim nipɔk waai ate waai meena a seba wa tuimmaŋsa
noai po la, abe wa chim waai ale jam a nya wa bisa zuk nalimnyiini la,
abe wa siak ate nichaanoba a jam wa yenni la, wa tom a te wa Kirisita
bisa vaanchaab abe wa kan ta kanjanta wa chim waai ale a maari baai
ale a nam la, wa chim waai ale a poli tuimmaŋsa nyiini wa sunum po la.
Kirisita bisaŋa a nya pukogi wala choa zuk.
11 Pukogi dii a dan kan paari bena pisiyuebi, kan ŋmarisi wa yonni a
nyo gbaŋka po dii nyiŋ la, da dii dai wa a yaali kama ayen wa yali chora
paalik. Wa kan ŋman ta ku wa sunum po ayen wa a tom ka Yeezu tuima.
12 Wa dan nyɛ dila wa le kaasi wa pumpuulim ŋaai ate wa puulim ayen
wa a tom Yeezu tuima nyiini la. Dila le basi kama ate Naawen jam weeni
wa ayen wa nyɛ kaasi.
13 Wala choa me a zamsi ka nyiŋworuk ale a togli nuruba yie a pa wa
dek a nyo ba wie po ale a bobri, ale a biisi wa ŋaai ale kan magsi wa a
biisi ŋa wie la.
14 Mi a yaali ayen pukogi ŋaai ale diem ka nipɔk paalisa la, a yali choroba
a biak bisa a nya ba dɔkdemma zuk ate ti dachaasaŋa kan nya siuk a biisi
gaam ti.
15 Boan nyiŋa, pukogi paalisaŋa ba gela a deri basi Naawen siuku kama
ale a va Sitaana.
16 Nipɔk waai a dan ka Yeezu ŋaaŋviiro ate wa ta pukoga wa dɔkdemma
po ku a fe ayen wa a nya ba zuk. Wa kan basi ate Kirisita bisaŋa a ji jimmu
de. Ka pukogi ŋaai ale kan ta nuruba la, ate Kirisita bisaŋa a nya ba zuk.
17 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la kpaŋŋa ŋaai ale a nya ba nuruma zuk
nalimnyiini la, ale baai dek ale a sak Naawen wieŋa nalimnyiini la, ku a
fe ate bala a nya tutuna nna yegayega.
18 Boan nyiŋa ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, “Kan bobi ni a buui
ate fi yik ayen bu fobi wiiti la noai ya.” Ba ŋman pilim ŋmarisi ayen, “Ku
a fe kama ayen tomteerɔ a tuesi wa tutunaŋa.”

19 Nuru waai a dan a yaali ayen wa tɔariŋ Kirisita bisaŋa ale a tu chaab
la kpagini, basi ate wa pa nuru wanyi a yaase baye baai dek nina ale maa
nya kpagini kaasuŋku la ate fi wom ba le ba weeni dii la.
20 Baai ale a tom tuimbaata la, pii nyiŋ ate fi biisi ba a kaasi nuruma niŋ
ate yɔgsum yik waai meena.
21 Naawen ale Yeezu Kirisita ale Naawen sabiiloma baai ate wa lueri la
meena ale mi seeroba ate m za a weeni fu ayen fi va mi sinsaŋŋa de, ate
fi kan a yaali nuruba gela abe fi a zɛri ba gela.
22 Kan kpabi pa fi nisa a vi nuruba zuk ayen ba chim ti Nyɔnɔwa
tomteerɔba dii nyiŋ la, ti dan nyɛ dila ate ku ŋaaŋnyiŋ ate ba a tom
tuimbaata, fi me maa bo ba tuimbaataŋa po kama. Dila nyiŋ yik fi dek
daa meena ale sunum weleŋ.
23 Kan fi a nyu nyiam nyiini, a nyu daam magla fi ponni ale kasim a
daani fu la nyiŋ. Fi dan nyɛ dila, ku le maari fu.
24-25 Nuruba gela a kan sugi a tom ba tuimbaataŋa. Ate Naawen ale bo
ba buusa. Ba gela me a sugi a tom ba tuimbaataŋa kama ate ti ze ŋa noai
po. Alege ku ŋaaŋnyiŋ ŋa le nyini peelim. Ba gela me tuimmaŋsaŋa a
sugi kama, alege ku ŋaaŋnyiŋ ŋa le nyini peelim.

6

1 Ku a fe ayen baai ale ka yom la, a te ba nyamma zula nalimnyiini ate
nuru kan baga a kaasi Naawen yue a weeni ayen ti sinsaŋŋa ka sinsak
kayaata.
2 Ba nyamma a dan ka Yeezu ŋaaŋviiriba, ku a fe ayen ba kan weeni
ayen ba nyamma ale ka Kirisita bisa la nyiŋa ba kan te ba zula. Alege ba
a tom a te ba nalimnyiini yegayega dii nyiŋ la, baai ale a nya nyuenta ba
tuimaŋa po la ka ba Kirisita bisa chaab baai ate ba ta yaalika ale ba la.
A sak fi nuruma wieŋa de, abe fi a saalim ba ate ba va ŋa.
3 Baai meena ale a zɛri ayen ba siak a te ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita wensie
wieŋa ŋaai ate ti a va nalimnyiini alege a pa ba dek sinsaŋŋa a sak nuruba
la,
4 ba ta ka kanjanta alege ba ze jaabɔa. Daa meena ba a yaali ka nampaga
yegayega nakka, a yaali ayen ba a nyɛ kpaliŋsa wie zuk, ate bala dek ale
baai ale a wom ba wieŋa la yaa a de nyuri ale a waaŋ chaab ale a kaasi
chaab yue. Ba me ta ka chichama baata ale chaab.
5 Bala meena popolaŋa a kan ŋman a tom. Wensieŋa abe ŋman ka ba
jigiya. Daa meena ba a kpaliŋ ka chaab ale a poli ayen ba dan va Naawen
siuku ba le chim ka ligra nyam.
6 Ku ka wensie ayen fi dan va Naawen siuku ate fi sui peenti ale ŋanta
baai ate fi ta la, fi jigsi kama.
7 Dii nyiŋ la, ba ale biak ti la, ti an jam ta jaab a jam tɛŋzuk de. Ti be
dan kpi, ti an diem baga le pa jaab a ta cheŋ.
8 Dila nyiŋ la, ti dan ta ŋandiinta a de ale gatta a jo dila magsi ti kama.
9 Alege baai ale a yaali ayen ba chim jigsiroba la, Sitaana le jam a paasi
ba abe wa bari ba ba betta tuimaŋa po ale ba tuimbaata yaalika ate ba
jam kaasi nna yegayega.
10 Dii nyiŋ la, tuimbaata meena tɔgatɔga piilimka a nyini ka ligra yaalika
yegayega jigi a jam. Nuruba gela a ta ku ba suniima po ka nna yegayega
ayen ba ti nya ligra. Dila ale soa ate ba a basi Naawen siuku ate ba suniima
a kaasi nna yegayega la.
11 Alege fi Timoti, waai ale va Naawen la, kan a tom tuimbaataŋa de ate
m poom weeni fu la. Basi ate fi nina muni ale tuimmaŋsa tomka abe fi a

va Naawen nalimnyiini. Ta siaka ale wa abe fi ta yaalika ale nuru meena, yik fi dek. A nam fi ninammu.

12 Dii po ate fi jam nyini peelim a zaani seeroba yegayega niŋ a pa fi dek a te Naawen la, wa pa ka wa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la a te fu. Ŋmasi yik ka nalimnyiini dii nyiŋ la, ka dila nyiŋ ate wa wi fu. Be basi ate fi nina muni ale fi siaka ale wa ase nuru nina ale muni tigurik po dii la.

13 M za ka Naawen niŋ waai ale te ŋanta meena nyuvuri la, ale Yeezu Kirisita waai ale nyini peelim a biisi wensieŋa ale Gominawa Pontios Paalɔt la niŋ,

14 a weeni fu ayen, fi va dii ate m sak fu la. Ta sunum weleŋ, ate waai kan baga a kaasi fi yue ale ge ate ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita a ŋman pilim jam.

15 Naawen ka Naawen kpien waai ale soa ŋanta meena ale chim nalima meena Naab la, wa le tom ate wa ŋman pilim jam dii po meena wuu ate Naawen dek a yaali la.

16 Naawen nyiini ale boro dii po meena wuu ale bo wa jigini juijui ale a nyagsi a gaam wenbinni la. Nuru an baga jo ku jigini. Nuru an diem nya Naawen ya, yaase wa baga a nya wa. Wa pagrimu ale wa zulaŋa a boro ka dii po meena wuu. Ku be nyɛ dila.

17 A sak nuru baai ale ta ŋanta yegayega la ayen ba kan a yaali yue ba ŋantaŋa nyiŋa. Ba kan ta yiila ba ŋantaŋa nyiŋa, a poli ayen ba a le kasim a nya ka masim ba nyiŋa. Da dii dai ba le jam a kaasi kama. Alege weeni ba ayen ba ta yiila Naawen jigi waai ale a te ŋanta meena ate ti sue a peenti la.

18 Ŋanta yegayega nyamma de weeni ba ayen, ba jigsi me ale tuimmaŋsa tom ka abe ba a yaali ayen ba pa ba ŋantaŋa a chari nuruba ba chaab.

19 Ba dan a nyɛ dila, chum dii po Naawen le te ba tiirinta a magsi chaab ale ba ale nyɛ dii la ate ba ŋmasi yik nya wa nyuvuri maŋ kaai ate wa le pa a te ba la.

20 Timoti, a nya wie ŋaai meena ate m pa a nyo fi nisima po la zuk. Kan pa fi dek a gum chaab ale nuru baai ale a weeni ayen ba a sak ka nuruba ba le ba nyɛ dii a seba Naawen la. Ba sinsaŋŋa ka sinsak kayaata. Daa meena ba a nak ka ba dek betta nampaga kayaata ale a biisi wa bulorisa.

21 Dii nyiŋ la, nuruba gela a jam va ba kama ale ge basi Naawen wensie siuku vaka.

Naawen niaka le bo ale ni meena.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Ŋmarisi A Saa Siyewa A Te TIMOTI La

1 Mi Pɔɔl, ale a ŋmarisi gbaŋka de. Naawen ale lueri mu ayen mi
chim Yeezu Kirisita tuimtomdɔ. Yeezu tom mi kama ayen m cheŋ a ga
weeni nuruba Naawen ale puulim ayen wa le te ba nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la ase ba a nin ta siaka. Nyuvunni de ate tama ta la ka bunyi
ale Yeezu Kirisita.
2 Mi a ŋmarisi gbaŋka de a te ka fi Timoti m dek biika Yeezu Kirisita yue
nyiŋ. Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le niak fu abe ba ta
jiirim ale fu abe ba basi ate fi boro ale suyɔgini.
3 Mi a te Naawen waai ate mi a tom a te ale popola maŋsa ase ti
kokpieŋsaŋa ale jam a tom dii la jiam daa meena fi nyiŋ. Yok ale kantueŋ
m dan boro a puusi a te fu mi a nyɛ Naawen ka jiam fi nyiŋ.
4 Mi a teeri dii po ate fi jam a kum la kama. M be ŋman pilim a yaali ka
nna yegayega ayen m nya fu, ate m supeentik yegayega.
5 M seba ayen fi makpieŋka Loyis ale fi mawa Yunis ta siaka yegayega
kama ale Yeezu. Mi a teeri ayen fi me ta wensie siaka kama ale wa ase
bala la.
6 Dila ale soa ate mi a yaali ayen fi teeri dii po ate m jam pa m nisaŋa a
vi fi zuk la, Naawen ale jam pa wa tiirimu a te fu. Yɔgyɔgla m be ŋman a
weeni fu kama ayen fi pa fi tiirimu a tom tuima.
7 Dii nyiŋ la, chiik kaai ate Naawen a jam pa a te ti la, a kan basi ate ti a
chali yɔgsum ale sunum baasinsa, alege wa a basi kama ate ti a ta pagrim,
ate ti a yaali nuruba abe ti a yik ti dek.
8 Kan chali yɔgsum ayen fi weeni a sak nuruba ti Nyɔnɔwa Kirisita wie.
Kan chali chivie me ale mi nuruba jigiya, dii nyiŋ la, ba le jam yik mi a
lik dɔk po Kirisita nyiŋ la. Ku nala kama ate fi me maara a nam Naawen
wamaŋsaŋa nyiŋ ate Naawen a yaa pa wa pagrimu a te fu fi ninammu po.
9 Naawen wi ti kama ayen ti chim wa nuru welensa ate wa vari ti ti
tuimbaata po a basi ate ti va wa. Daa tama dek tuima nyiŋ ate wa nyɛ
dila. Alege, ku jam ka wa dek yaalika a ta nyini dii po ate wa an diem nyɛ
ŋanta meena tɛŋzuk dela ayen wa va Yeezu Kirisita nyiŋ a niak ti.
10 Yɔgyɔgla de, niaka de ate wa a niak ti la, wa yaa basi kama ate ka
va ti Varibasidɔwa Yeezu Kirisita nyiŋ ate ka nyini peelim ate ti nya ka.
Kirisita a jam nya pagrim kama kum zuk. Bu ŋman ka pagrimɔa. Wa pa
Naawen wamaŋsaŋa a sak ti ka wa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
11 Naawen ale lueri mi ayen m chim wa tuimtomdɔ a cheŋ ga sak nuruba
wa wamaŋsaŋa.
12 Tuimaŋa de nyiŋ abe ale soa ate mi a nam la. Alege m sunummu a
diem pagra kama ate mi a sak, dii nyiŋ la, m seba waai ate m ta siaka ale
wa la kama. M be seba ayen wa baga nya dii ate m pa nyo wa nisa po la
zuk kama a ta ga paari dai dii dai ate wa le ŋman pilim a jam la.
13 Mi ale jam bo ale fu la, m jam sak fu Naawen wensieŋa wieŋa ayen
fu va ŋa. Yɔgyɔgla de ŋmasi yik m wensie sinsaŋŋa de nalimnyiini, ale
siaka, ale yaalika, nyaŋa de ŋayewa ate Yeezu Kirisita a te ti la.
14 Naawen Chiika waai ale bo ti suniima po la ale pa wensie sinsaŋŋa a
nyo ti nisima po. Be ŋmasi yik ŋa nalimnyiini.

15 Fi dek seba ayen baai meena ale bo Asia tɛŋka po ale mi la a basi mi
kama. Nuruba bayewa me dek ate ba a wi ayen Figelus ale Yemogenes la
a maa bo ka ba po.
16 Onesiforus ale deŋsi mi kpai a paari dii choa. Dila nyiŋ la, ti Nyɔnɔwa
le ta jiirim ale wa ale wa dɔkdemma. Wa an jam chali chivie ale mi ba le
jam yik mi a lik dɔk po la nyiŋa.
17 Wa le jam a paari Aroom tɛŋka la, wa jam deri nyeema a gisi ka kauk
kuui ate m boro la, ate wa yaa jam a nya mu.
18 Fi me seba chak wa le jam maari mi yegayega dii Efisos tɛŋka la.
Nyɔnɔwa le ta jiirim ale wa dai dii danni ate wa le ŋman pilim a jam la.

2

1 M biiga, ku ka Naawen niaka nyiŋ ate tama ale Yeezu Kirisita a chim
bunyi. Dila nyiŋ la, be ta pagrim.
2 Sinsak ŋaai ate mi a pa sak fu nuru bɔari sunsuŋ la ba wom kama. Fi
me pa sinsak ŋala degadega a sak nuru baai ale ka wensie nyam ate ba
me baga a pa ŋa a sak ba vaanchaab ate ku tagli a cheŋ.
3 Tuesi fi ninammu ase soji waai ale a tom wa tuimaŋa nalimnyiini la,
dii nyiŋ la, fi ka Yeezu Kirisita soji.
4 Soji a dan boro a tom wa sojiba tuimaŋa, wa kan tom ka tuim ŋaai
ate nuru waai ale kan daa soji a tom la. Wa nyeem a yaali kama ayen wa
tuimaŋa a te wa soji kpagini supeentik.
5 Yaase nuru ale nuruba ba chaab a dan a chali chala ate wa a yaali ayen
wa chali de, ku a fe kama ayen wa va chalaŋa sinsaŋŋa.
6 Yaase kpaaro waai ale a tom nalimnyiini wa talim po la, wala ale soa
bie ŋaai ale liŋ a abe la ale ge ate cheka a yaa paari.
7 A poli m le a weeni fu nna la. M seba chak kama ayen nyɔnɔwa le wa
a maari fu ate fu miŋ m wieŋa a chak.
8 A teeri Yeezu Kirisita waai ale jam ka Deevid ŋaaŋbiik la wie ayen wa
yiri kum po kama. Wamaŋsaŋa de ate mi kasim a weeni a sak nuruba dii
po meena ate mi a sak nuruba la.
9 Naawen wamaŋsaŋa nyiŋ ate ba yik mi a pa choroma a bobi mu ayen
m nam ase tuim kaasima nyɔnɔ la. Alege ba an baga a bobi wa wanni.
10 Dila ale soa ate m ta sunum pagrik ale m ninammu, ayen nuru baai
ate Naawen a lueri la a nya varibasika. Varibasika de a basi kama ate bala
ale tama meena ale Yeezu Kirisita a chim bunyi ate ti yaa a nya zula ŋaai
ale kan ta kpeglimka la.
11 Ba weeni ka wensie ayen,
“Ku dan ka wensie ayen tama kpi kama ale wa, ku be sum ka wensie me,
ti be a le yiti kum po ale wa kama me a yaa vua ale wa.
12 Ti dan siak a te ti ninammu ale ti suniima meena, dai yeŋ tama ale wa
le chim nalima.
Ti be dan pagsi ayen ti ze wa, wa me le pagsi ayen wa ze ti.
13 Tama dan kan daa wensie nyamma, wa kasim ka wensie nyɔnɔ dii po
meena. Wa kan maari a chim noa buye buye nyɔnɔ.”
14 Teeri fi nuruma wieŋa de meena abe fi kaam ba ale nin muŋa Naawen
niŋ ayen ba kan a nak nampaga kayaata ale wamaŋ a kan nyini nampaga
kayaataŋa de chaab po a nyini, ŋa goanti a kaasi ka nuru baai ale a wom
la popola.
15 Pii nyiŋ a tom Naawen tuimaŋa nalimnyiini, ate wa pak fu ate fi
kan chim tomteerɔ waai le wa nya chivie la, alege waai ale a sak wensie
wamaŋsaŋa ate ku a magsi la.

16 Ase mi ale poom weeni fu dii la, kan pa fi dek a gum chaab ale baai
ale a biisi betta biisa ale chaab la, dii nyiŋ la baai ale a biisi dila la, a yiak
ka nuruba ate ba kan va Naawen ya.
17 Ba ale kasim a biisi dii la, ku a nyɛ ase ka naworuk ale bo nuru nyiŋ
a de wa la. Yimeniyus ale Filitus a maa ka ba po.
18 Nuruba bayewa de a basi Naawen wensie siuku kama ate nuruba ba
gela me baai ale ta siaka ale Kirisita va ka la a basi wa va ka, dii nyiŋ la
ba a sak kama ayen dii po ate nuruba le yiri kum po la, taam kama.
19 Alege nyubi dii ate Naawen a nyubi la, di pagra ka nna yegayega, a
kan choa. Wa ŋmarisi dueni di nyiŋ ayen, “Nyɔnɔwa seba baai ate wa soa
la, kama.” Wa ŋmarisi dueni di nyiŋ me kama ayen, “Baai meena ale a
weeni ayen Nyɔnɔwa a soa ba la, ku a fe kama ayen ba basi ba tuimbaata
tuimaŋa abe ba va wa.”
20 Taasa ale ŋanta tɔgatɔga yegayega ale bo yeri po la, ba pa ka ŋanta
baai ale a nyagsi a nyɛ, ŋa gela ba pa ligmɔniŋ a nyɛ, gela ba pa daata a
nyɛ, gela ba pa yak a me. Ba gela ba pa zaani magsi ka nicham ŋanta nyɛ
teka, ba gela ba dek daa meena pa tomka.
21 Waai a dan kan ta daŋta ale tuimbaataŋa de meena ate m liŋ weeni
la, ase taasaŋa nyɔnɔwa ale pa taasi maŋsaŋa a nyɛ nicham ŋanta la,
Naawen me abe le pa nuru wala choa me a tom ka tuimmaŋsa meena.
22 Dila nyiŋ la, kan va fi dek ale a yaali ŋanta baai ase bimbaansa ale
a yaali ŋanta baai la, alege ta ku fi sunum po ate fi a tom tuimmaŋsa
yegayega a te wa, abe fi ta siaka ale yaalika, abe fi boro ale suyɔgini ale
baai ale a wi Nyɔnɔwa ale sunum welensa a yaali maarika la.
23 Ka a tu chaab ale nuru betta baai ale kasim a nak nampaga ale ŋanta
baai ate ba kan miŋ a chak la. Fi seba ayen ba nampaŋŋa nakka a ta ba
chiem ka kpaliŋ jigi.
24 Ku a fe ayen ti Nyɔnɔwa tomteerɔ kan a nyɛ kpaliŋa. Ku a fe ate wa
a te nuruba zula, abe wa chim sagrɔ maŋ waai ale ta suduŋni la.
25 Nuruba a dan a zɛri wa sinsaŋŋa alege wa a yaali ayen wa sak ba, ku
a fe ayen wa yik wa dek. Da dii dai, Naawen le te ba siuk ate ba tulim a
va wa abe ba seba wa wensieŋa.
26 Ba dan nyɛ dila, ba le baga a pilim a jam nya yam ate ba baga chali be
Velinvendika jigi waai ale jam bari yik ba a tara la ate ba yaa va Naawen
noai.

3

1 A teeri fi dek ayen tɛŋka a dan mɔata kpeglimka, ku le tua kama nuruba
jigi.
2 Nuruba le jam chim butuom nyam, ligi yaalisa, a yaali yoi nna
yegayega, kanjanta nyam, abe ba a le nuruba, abe ba a zɛri ba koba ale
ba maba noa, nuru a dan nyɛ wari a te ba ba sue kan peenti, ba kan yaali
Naawen wie womka,
3 ba ze ba dek nuru me, ba kan ta jiirimɔa ba le chim ka nuru baai ale a
kaasi nuruba yue la, ba an baga ba dek a yik ale maga dek me la wie po,
ba ale chim ka gbeŋma wie yegayega po, ba kisi wamaŋsa tuima kama,
4 ba ale pa ba vaanchaab a da wie po, ba ale kasim a nyɛ wie a basi du
alege kan poli buye, ba a poli kama me ayen ba ka nuru kpeenta, ba ale
yaali ba dek masim wie a gaam Naawen wie.
5 Ba ale puusi Naawen ale ka ba noa nyiini alege a zɛri wa wensie
pagrimu. Yeeri fi dek nuru bala chaab po.

6 Ba gela a sugi kama a jo yie po a paasi nipooba, baai ale ta sunum
baasinsa ate ba dek tuimbaata a daani ba la, ate ba dek ŋan yaalik me a
dari ba a ta a cheŋ jigi meena la.
7 Nipooma de chaab a nyeem kasim yaali sinsaga womka alege ba an
baga wensieŋa a miŋ a chagi.
8 Dila po, dila powa, Janes ale Jamberes a jam zɛri ti kokpieŋka Moosis
ale jam nyɛ dii la kama. Sagrɔma de baai ale ka venta nyam ate mi a biisi
ba wari la, a nyɛ ase ka nuruma de bayewa la. Sagrɔma de abe a zɛri
wensieŋa kama dii nyiŋ la, ba popolaŋa chim ka popola baata. Ba siaka
me a daa wensie siaka.
9 Waai meena a nya Janes ale Jamberes ale ka betta dii la kama. Ase
waai meena ale nya ba bettaŋa dii la ku kan beni ale ge ate dila degadega
a nyɛ nidɔa baai ate m poom liŋ a biisi ba wie la jigi ya.

10 Alege fi seba chak kama mi ale jam a sak nuruba la, ale mi ale jam
boro dii la, ale mi ale a poli a yaali ayen m nyɛ dii la. Fi me seba mi, ale
kasim ta siaka dii ale Naawen ale mi ale ta suduŋni dii la, ale m ale ta
yaalika me dii la, mi ale siak a te m ninammu dii la,
11 nuruba ale nyɛ ate mi nam dii me la, ale m dek ninammu me la. Fi me
seba m dachaasaŋa ale jam daani mu yegayega dii Antiok ale Ikoonium
ale Lisitira tɛŋsaŋa po la. Alege Nyɔnɔwa ŋman pilim jam a yeeri mu m
ninammu de meena po a ta nyini.
12 Nuru baai ale a yaali ayen ba pa ba dek a te Yeezu Kirisita a yaa va
Naawen la, nuruba basi ate ba nya ka ninam.
13 Alege pimpaasiroba baai ale a tom tuimbaata la, le jam tom tuimbaata
a gum du. Ba a paasi ka ba dek ale nuruba.
14 Alege fi Timoti a va Naawen wensie siuku kama. Fi seba baai ale jam
ka fi sagrɔba la kama kasim ta siaka yegayega.
15 Fi me seba welensa wieŋa Gbaŋsaŋa kama a ta nyini fi be fiik po, sii
ale a sak ayen nuru waai a dan ta siaka ale Yeezu Kirisita ku la nyɔnɔwa
le nya varibasika kama la.
16 Naawen dek ale pa wa yam a te nuruba ale sak ba ate ba ŋmarisi
welensa wieŋa Gbaŋsaŋa de. Si abe nala kama a magsi wensie sinsaga,
ale a kaam nuruba, ale a sak nuruba ba wie kaasima po, ale a sak ba ba
le ba nyɛ dii a ta nyɛ bo kaai ale nala la.
17 Nyaku de meena a basi kama ate Naawen tomteerɔ a gomsi wa dek a
magsi tuimmaŋsa meena tomka.

4

1-2 Yeezu Kirisita le bo ŋanvuuta ale kpilima buusa. Wa abe le jam
kama a chim Naab. Wala ale Naawen ale mi seeroba ate mi a kaam fu
ale nin muna ayen fi a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa ale nin muna dii
po meena wuu. Ku dan poom masa a yaase ku tua, basi ate ba seba chak
ase dii po meena ba nin kaasi wari, abe fi a kaam ba ale nin muna, abe fi
a deŋsi ba kpa wie po, abe fi a sak ba ale suduŋni nalimnyiini.
3 Dii nyiŋ la, di danni a cheena kama ate nuruba a kan lagi tue a wom
Naawen wensie sinsaŋŋa, ba le jam va ka ba dek yaalika, abe ba a tu
chaab ale sagrɔ baai ale ba jam a sak ba dii ate ba poom gomsi a kala a
yaali ayen ba wom la.
4 Ba le jam basi Naawen wensie sinsaŋŋa kama abe ba a yaali ayen ba
a wom sunsuelima.

5 Alege fi, kpesi fi dek wie meena po. A nam fi ninammu abe fi a sak
nuruba Naawen wamaŋsaŋa, abe fi a teeri ayen fi ka Naawen wieŋa
moolido ate fi a tom fi tuimaŋa meena nalimnyiini a te Naawen?
6 Alege mi dii po ate nuruba le ko mu Naawen wamaŋsaŋa nyiŋ la a
mɔata kama.
7 M be je jiaka a nueri kama. M be chali chalaŋa a nueri kama me. Alege
a diem ta siaka ale Naawen.
8 Ti Nyɔnɔwa a dan ŋman pilim jam ayen wa bo wensie buusa a te ti,
wa le pa ka chali de ka tiirimu a te mu, daa mi nyiini alege baai meena
ale a yaali wa ale a limsi ayen wa ŋman pilim jam la.
9 Pii nyiŋ fi dek a jam nwuli.
10 Dii nyiŋ la, Diimas waai ale a yaali tɛŋzuk de ŋanta nna yegayega la
a basi mi kama alege cheŋ Tesalonika tɛŋka. Keresens me cheŋ ka Galatia
tɛŋka. Titus me cheŋ ka Damatiya tɛŋka
11-12 Mi me tom ka Tikikus ate wa cheŋ Efisos tɛŋka. Ka Luuk nyiini ale
bo dela ale mu. Fi dan cheena, fi ta Maak a jam dii nyiŋ la, wa baga maari
mu ale m tuimaŋa kama.
13 Fi dan cheena fi pa m garuk jueŋku ate m jam pa basi Torowas tɛŋka
po Kaapus jigi la a ta jam te mu. Tuesi, ku ale m gbaŋsaŋa me ale gbanaŋa
dek ate ba ŋmarisi si la a ta jam te mu.
14 Chiok kuridowa Alezanda a jam daani mu nalimnyiini. Ti Nyɔnɔwa
ale tuni wa a magsi chaab ale wa ale nyɛ dii la.
15 Kpesi fi dek ale wa dii nyiŋ la, tama ale jam bo dula la wa kasim jam
a zɛri ti sinsaŋŋa kama ale pagrim.
16 Dii po ate mi jam liŋ bo biisaŋa dɔkku po a biisi ayen m vari m dek
a basi la, nuru nuru an jam zaani mi ŋaaŋa. Waai meena jam chali be
kama ale basi mi dek m nyiini. Mi a saalim Naawen ayen wa kan teeri ba
ale nyɛ mu dii la.
17 Alege ka Nyɔnɔwa ale jam zaani m ŋaaŋ a pa wa pagrimu a te mu,
ate m jam baga a biisi Naawen wamaŋsaŋa a sak baai ale kan daa Juuma
la. Ti Nyɔnɔwa me a jam maa yeeri mu a ta nyini ate ba an baga a ko mu.
18 Ti Nyɔnɔwa me le yeeri mu a ta nyini tuim ba tii ate nuruba a poli
ayen ba nyɛ mu la, ate m jo wa naamu po buui ale bo wenŋmazuk la. Wa
le nya zula ŋaai ale kan ta kpeglimka la. Ku be nyɛ dila.
19 Mi a puusi Pirisila ale Akiila. M maara puusi Onesiforus dɔk demma.
20 Erasitus a wari ka Korinti tɛŋka. Alege m basi Torofimus ka Militus
tɛŋka po. Dii nyiŋ la, wa jam ka nyiŋyɔgsa.
21 Pii nyiŋ ate fi dek jam alege ate ŋoota wein paari. Yubulus, Pudens,
Linus, Kilɔdiya, ale Kirisita bisaŋa meena ale bo dela la a puusi fu.
22 Ti Nyɔnɔwa a bo ale fu. Naawen niaka le bo ale ni meena.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te TITUS La

1 Mi Pɔɔl, waai ale ka Naawen tomteerɔ ale Yeezu Kirisita tuimtomdɔ la,
ale a ŋmarisi gbaŋka de.

Naawen ale lueri mu ale ge tom mu me ayen m deŋsi baai ate wa lueri
ba ayen ba va wa nalimnyiini la kpa, abe m sak ba ate ba seba wensie
ŋaai le ŋa basi ate ba va Naawen la.

2 Wensie sinsaŋŋa de nyiŋ ba ta yiila kama ayen wa le jam pa nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la a te ba. Naawen waai ale kan a velim la a liŋ
jam puulim kama dila po dila po ayen wa le pa wa nyuvuri paalika a te
ba.

3 Di danni ale jam paari la, wa va ka wa wamaŋsaŋa nyiŋ ate di nyini
peelim ate nuruba miŋ di, ate wa yaa weeni nuruba ayen, ba pa wa
wamaŋsaŋa a sak. Mi Pɔɔl abe maa ka nuru bala po wanyi a yaa va
Naawen ti Varibasidɔwa noai a pa wie ŋaai ate wa pa nyo mi nisima po
la a mooli a sak nuruba.

4 Mi ale a ŋmarisi gbaŋka de a te fi m biika Titus waai ale ta siaka
nalimnyiini ale Naawen ase mi ale ta dii la.

Kowa Naawen ale Yeezu Kirisita ti Varibasidɔwa le niak fu, abe wa basi
ate fi boro ale suyɔgini.

5 Mi ale jam basi fu Kariti tɛŋka po la, fi jam wari dula kama ayen fi nyɛ
dii ale magsi fi nyɛ la abe fi lueri kpaga Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la
tɛŋsaŋa meena a te ba. A teeri m le jam weeni dii a sak fu.

6 Ku a fe kama ayen nuru waai ate ni a lueri ayen wa chim kpagi la a
kan ta kaasunɔa nuruba jigiya, abe wa ta nipɔk yeŋ nyiini, abe wa bisaŋa
me a ta siaka ale Naawen ale nyɛ kaai le ka basi ate nuruba a kan nya
siuk a weeni ayen ba ka nanbolta a yaase tukpari nyam la.

7 Ku a fe ayen Kirisita bisa kpagi a kan ta kaasuŋ nuruba jigiya dii nyiŋ
la, wa a nya ka Naawen tuima zuk. Ku a fe kama me ayen wa kan chim
kanjanta nyɔnɔ a yase wa sui a kpabi a puuri ale nuruba, abe wa kan chim
danyuiriga, abe wa kan a nyɛ kpaliŋsa a nak nuruba, abe wa kan kasim
a yaali ayen wa chim ligra nyɔnɔ.

8 Alege, ku a fe me ayen wa siak ate nuruba a jam wa yenni abe wa a
yaali tuimmaŋsa tomka nalimnyiini. Ku a fe kama me ayen wa chim yam
nyɔnɔ, abe wa chim nuru maŋ nalimnyiini wie meena po, abe wa chim
welensa nyɔnɔ, abe wa seba wa dek yikka.

9 Ku a fe kama ayen wa ŋmasi yik Naawen wensie wamaŋsaŋa ŋaai ate
wa sagrɔma a liŋ sak wa la. Wa dan yik ŋa nalimnyiini, wa le baga a pa
wensie sinsaŋŋa de a deŋsi nuruba ba gela kpa, abe baai me ale a zɛri ŋa
la wa dak ba kaasuŋku a sak ba.

10 Nuruma yegayega a kan siak a te Kirisita bisa kpaga noa. Ba pa ka
ba wakayaataŋa a paasi ba suaata. Nuru baai dek ale a sak ayen ku a fe
kama ate Kirisita bisaŋa a va Juuma sinsaŋŋa la,

11 basi ate ba goori ba wanni dii nyiŋ la, ba a sak ka sinsak ŋaai ate
ku a fe ayen ba kan sak la. Sinsaŋŋa de abe a nyɛ kama ate daanika a
jam nuruba dɔkdem meena jigi. Ba a sak kama me ayen ba nya ligra ba
sinsaŋŋa nyiŋ alege ba kan chali chivie ale siuku de choawa ate ba va a
nya ba ligraŋa la.

12-13 Ba dek sampoporisaŋa po wanyi dila po dila po ale jam bo Kariti
tɛŋka po la, a weeni ayen, “Kariti demma a kasim ka velinvendisa, gaasa
nyam, goaduŋsa, puusa nyam ale nyiŋwotta nyam.” Wa wieŋa de abe ka
wensie. Ku a fe kama ayen fi tɔariŋ ba ale nin muna ate ba yik Naawen
wensieŋa nalimnyiini.
14 Ku a fe ate ba kan a wom Juuma sunsuelimaŋa, yaase sinsak ŋaai ate
nuru baai ale a zɛri wensieŋa la a sak la.
15 Naawen ale sugri baai suniimaŋa la, ka kisita wie. Alege baai ale kan
ta siaka ale wa ate wa an sugri ba suniimaŋa la, bala jigi, kisita boro kama
dii nyiŋ la, ba popolaŋa ale ba suniimaŋa a daŋ kama.
16 Nuru bala chaab a weeni kama ayen ba seba Naawen, alege ba
tuimaŋa a kan sak ayen ba seba wa. Ba a zɛri wa noai kama. Ba ale
a tom dii me la, Naawen kan yaali. Ba an baga a tom tuimmaŋsa.

2

1 Alege fi Titus ku a fe kama ayen fi pa Naawen wensie sinsaŋŋa a sak
nuruba.
2 A sak nisomma ayen ba a nyɛ nna chim chim. Ku a fe kama ayen
ba chim yam nyam, abe ba seba ba dek yikka. A sak ba ate ba ta siaka
nalimnyiini ale Yeezu, abe ba ta yaalika ale nuruba, abe ba a siak a te ba
ninammu.
3 Siuk kula po, sak nipɔk kpagsaŋa ayen ku a fe ate ba chim nipɔk
welensa ba tuima meena po. Ku a fe ayen ba kan a biisi wie ŋaai ale
a kaasi nuru yoi la, ba kan pa ba dek a te daam nyuka. Ba a sak sinsak
maŋsa,
4 abe ba a sak nipɔk kalaasaŋa ate ba ta yaalika ale ba choroma ale ba
bisaŋa.
5 A sak ba me ate ba seba ba dek yikka ale welensa, abe ba chim nipɔk
baai ale seba dɔk po tuima nalimnyiini ale ge a wom ba choroba noa la,
ate ku kan basi ate waai nya siuk a pa yokaasuŋ a te Naawen wamaŋsaŋa.
6 Siuk kula po me, ku a fe ayen fi a sak bipaaluku ate ba seba ba dek
yikka.
7 Wie meena po, ku a fe kama ayen fi dek a tom tuimmaŋsa ate nuruba
a yaa tomsi fu. A sak ba ale nin muna ale wensie sinsaŋŋa.
8 Sak ba sinsak ŋaai le ŋa basi ate nuru kan baga a nya siuk a biisi a
gaam fu la. Fi dan a biisi wieŋa de, ale wensie, chivie le yik ti dachaasaŋa
kama ate ba kan nya siuk a biisi tama wari ya.
9 Ku a fe kama ayen fi sak tomteerɔma ate ba a zuli ba nyamma noa wie
meena po ate ku te ba nyamma supeentik ale jaab buuri meena ate ba a
nyɛ la. Ku a fe kama me ayen ba kan a tulisi ba nyamma noa po filim
filim,
10 Yaase ba a zu ba ŋanta. Ku a fe kama ayen ba lagi ba suniima meena
ale ba popola meena wie meena po daa meena a tom a te ba nyamma, ate
Naawen ti Varibasidɔwa sinsaŋŋa a nya yomaŋ.
11 Dii nyiŋ la, Naawen a nyɛ ka wari a te ti wa niaka nyiŋ ayen nurubiik
meena a nya varibasika. Yɔgyɔgla de, wa be nyini ka peelim a pa wanni
de a sak ti.
12 Wa dii ate wa nyɛ te ti wa niaka nyiŋ la, wa dila a yaa be ale a sak
ti ayen ku a fe kama ayen ti kan pa ti suniima ale ti popola meena a basi
tɛŋzuk de ŋanyaalik jigiya. Kan a nyɛ wie ŋaai ale kan a va siuku la. Di
maari a sak ti kama ayen ti seba ti dek yikka, abe ti chim nuru welensa

ale wensie nyam, abe ti a tom tuim ŋaai le ŋa peenti Naawen sui tɛŋzuk
de meena la.
13 Ku a fe kama ayen ti a nyɛ dila abe ti ta yiila ale supeentik a limsi da
dii ate Yeezu Kirisita le ŋman pilim jam tɛŋzuk de ale wa zulaŋa ale wa
pagrimu yegayegaka la. Wa ka ti Naawen kpeeni ale ti Varibasidɔ.
14 Wa jam kpi kama ayen wa vari ti ti tuimbaataŋa po a basi abe wa
sugri ti suniimaŋa, abe wa soa ti ate ti chim wa dek nuruba, abe ti nina
muni ale tuimmaŋsa tomka.

15 A sak nuruba wieŋa de. Pa Naawen pagrim buui ate wa te fu la a
deŋsi baai ale a wom fi sinsaŋŋa la kpa, abe fi pii nyiŋ a kaam baai ale a
tom tuima a kaasi la ate ba tagri. Pa Naawen pagrimu nyiŋ a weeni ba ate
nuru waai kan baga a nya fu nueri.

3

1 Teeri fi nuruma ayen ba pa ba suniima a te ba tɛŋka nalimaŋa, ale ba
tɛŋka kpaŋŋa abe ba a va ba noa, abe ba gomsi ba dek a tom tuimmaŋsa.
2 Weeni ba ayen ku a fe kama ate ba kan a kaasi nuruba yue, ba kan a
nyɛ kpaliŋsa, ba ta noamasim ale nuru meena, abe ba seba ba dek yikka
me.
3 Diipo ate ti jam ze Naawen la, ti jam ka betta. Ti an jam a va wa nɔaya.
Ti jam a paasi ka ti dek. Daa meena ti kasim jam pa ka ti dek a te ŋan
yaalik ayen ti sue peenti. Ti kasim jam a tom ka tuimbaata ti suaata jigi
ale maari a de nyuri ale ba. Nuruba yegayega a jam kisi ti kama. Tama
me abe jam kisi ba kama.
4 Alege Naawen ti Varibasidɔwa a pa wa jiirimu ale wa yaalika a sak ti
kama
5 a yaa vari ti ti tuimbaataŋa po a basi. Wa an jam nyɛ dila ka tama dek
tuimmaŋsa nyiŋŋa, alege ka wa jiirimu nyiŋ ate wa nyɛ dila. Ka Naawen
Chiika ale sugri ti suniimaŋa a yaa te ti biam paalik ale nyuvuri paalik.
6 Naawen va ka Yeezu Kirisita ti Varibasidɔwa nyiŋ a sueri ti suniimaŋa
ale Naawen Chiika nna yegayega.
7 Naawen niaka nyiŋ ate Naawen Chiika a nyɛ ate ti chim welensa nyam
Naawen jigi, a yaa basi ate ti ta yiila ayen ti le nya nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la.
8 Nyaku de ate m weeni la abe ka wensie ate nuruba weeni.

Mi a yaali kama ayen daa meena fi a sak nuruma wieŋa de nalimnyiini
ate bala baai ale ta siaka ale Naawen la, nina muni ate ba a tom tuimmaŋsa
ŋaai ale nala a te nuruba la.
9 Alege kan a nak betta nampaga, abe fi kan a wom baai ale a sak ba
kokpieŋsa yue wie la. Kan a nyɛ kpaliŋsa ale nuruba Juuma Sinsaŋŋa
nyiŋŋa, dii nyiŋ la, nyaŋa de meena kan niak nuru ale maga dek me la,
ŋa ka wakayaata.
10 Nuru dan a yaali ayen wa poori baai ale a va Yeezu la, kaam nuru
wala choa ase buye la. Wa dan kan wom fi kaamka, fi ale wala choa kan
ta wari a nyɛ ale chaaba.
11 Ɗi dek seba ayen nuru wala choa ka popola baata nyɔnɔ. Wa
tuimbaataŋa abe a sak waai meena wa ale ka nuru waai choa la kama.

12 M le tom Atemas yaase Tikikus fi jigi. Ba wanyi a dan jam fi jigi fi me
pii nyiŋ ate fi jam m jigi Nikopolis tɛŋka po. Mi a yaali ayen m goa ka dula
ate ŋoota wein ga taam.

13 Fi dek pii nyiŋ a maari Zenas waai ale a biisi kooti biisaŋa la, abe fi
maa maari Apolos ate ba noai bayewa a baga gomsi ba chelimu. Pa jaab
buuri meena ate ba a yaali la a te ba.
14 Sak ti nuruma ayen ba basi ate ba nina muni ale tuimmaŋsa tomka,
ate ba baga a maari baai ale sum a yaali maarika la. Ba kan chim nuru
kayaata.
15 Baai meena ale bo ale mi la, a puusi fu. Puusi baai ale a va Yeezu ale
ta yaalika ale tama me la, a te ti.
Naawen niaka le bo ale ni meena.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te FAILEMON La

1 Mi Pɔɔl, waai ate ba yik lik Yeezu Kirisita nyiŋ la ale ti suoku Timoti
ale maa chaab a ŋmarisi gbaŋka de a te ti dɔawa ale ti tomteerɔ choawa,
Failemon,
2 ale Kirisita bisaŋa ale a tu chaab fi yenni po la, ale ti tɔawa Afia ale ti
soji choawa Akipus.

3 Naawen ti Kowa ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le te ni niaka ate ni boro
ale suyɔgini.

4 M dek suok Failemon, diipo meena m nyiem dan boro a puusi Naawen,
mi a teeri fi wari kama ale a te m Naawen jiam.
5 Dii nyiŋ la, m wom fi ale ta yaalika soa dii ale Naawen nuruma meena
la kama. M wom fi siaka ale Nyɔnɔwa Yeezu ale soa dii me la kama.
6 Mi a puusi Naawen kama ayen fi pii nyiŋ ate fi nyɛ ate nuruba me a
maa ta siaka ase fi la. Nyaku de a dan nyɛ, ku le basi ate fi sum miŋ chak
wamaŋ sii meena wuu ale a nyɛ ti jigi Yeezu Kirisita ale tama ale ka bunyi
nyiŋ la.
7 Fi yaalika ate fi ta la, m dek suowa, a ta ka masim nna yegayega ale
nyiŋbiiri a jam m jigi. Fi nyɛ kama ate Naawen nuruma meena sue peenti.

8 Dila nyiŋ la, m baga nyini peelim kama a fe fu ase fi suok Kirisitawa
nyiŋ la ayen fi nyɛ wari dii ale magsi fi nyɛ la.
9 Alege m le ta yaalika ale fu la nyiŋ m kan yaali ayen m fe fu, mi a yaali
kama ayen m saalim fu. Mi ka Pɔɔl, m be ka nisɔmɔ alege yɔgyɔgla de ba
yik mu a lik kama Yeezu Kirisita nyiŋ
10 M be tagri ka Onesimos waai ale ka m biik Yeezu Kirisita yonni nyiŋ
la. Mi ale diem bo likka dɔk nna la m chim ka wa ko Yeezu yonni nyiŋ.
11 Dila po, dila po, wa jam ka tuintuini a te fu, alege yɔgyɔgla de, wa ta
tuilim kama mi ale fi jigi.

12 M basi wa kama ale m sunum meena ayen wa pilim jam fi jigi.
13 Mi a yaali kama ayen m le diem bo likka dɔk la, wa diem maa boro
ale mu Naawen wamaŋsaŋa tomka nyiŋ ate wa tagri fi zuk a maari mu.
14 Alege, m kan fe fu kama ayen fi nyɛ wanni de, alege mi a yaali kama
ayen fi siak ale fi dek yaalika ate m kan nyɛ wari ase ka fi a nin siak ayen
m nyɛ.

15 Ku baga a nyɛ kama ate Onesimos ale kan bo fi jigi ate ku beni maga
dek la, ate fi a yaali ayen wa pilim jam fi jigi a boro taam wuu.
16 Alege, mi a yaali ayen m weeni a sak fu kama ayen fi nya wa ŋman
daa yomo wala choawa, wa yaa gaam yomo kama. Wa yaa ka sunum po
suok Yeezu Kirisita yonni nyiŋ. Wa potim bo ka mi sunum po, alege mi a
poli ayen yɔgyɔgla de wa le poom bo fi sunum po kama a gaam wa ale bo
mi sunum po dii ase yomo ale m suok Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la.

17 Dila nyiŋ la, fi dan pa mi chim ka fi Kirisita biik choa be basi ate wa
ŋman pilim jam fi jigi ase mi a nin jam fi yenni ate fi basi ate mi a jo dii
la.
18 Wa dan kaasi ka fi wari yaase wa ta ka fi pami, basi ate mi tuni dila.

19 Jigini de gbaŋka po, mi dek ale pa m nisima a ŋmarisi a weeni ayen,
mi Pɔɔl le tuni fu. (Ku an poom magsi ayen m ŋman teeri fu nyaku de
ayen, fi dek ale kali la, fi ta ka mi pamiya.)
20 Dila nyiŋ, m suowa, mi a saalim kama ayen ti Nyɔnɔwa nyiŋ fi nyɛ
wanni de a te mu. Ase m Kirisita biik choa la, basi ate m po peenti.
21 M sebi chak kama ayen m le ŋmarisi gbaŋka de a weeni fu dii la, fi le
nyɛ ka dila te mu m poom a poli ayen fi le nyɛ gaam dila a te mu kama.
22 M be le ŋman a yaali ayen fi nyɛ dii a te mu la ale, fi yaali dɔk te mu,
dii nyiŋ la, mi a poli ayen Naawen le tulisi ni meena puusaŋa kama ate m
ŋman pilim jam ni jigi.
23 Epafiras, waai ate ba maa yik wa a lik Yeezu Kirisita nyiŋ la, a puusi
ni.
24 M tomdo chaama me Maak, Arisitaakus, Diimas ale Luuk a puusi fu.
25 M be ŋman a saalim ayen ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita niaka a bo ale ni
meena.

YIBURU DEMMA
Gbaŋka

1 Dila po dila po Naawen jam pa ka wa biisiteerɔma a va suita nna
tɔgatɔga a jam a biisi ale tama Juuma kokpieŋsaŋa. Wa jam a biisi ale ba
ka nna yegayega ate ku ga paari diichoa.
2 Alege jinla danni, wa yaa pa ka wa Biika a biisi ale ti. Biika de dek
ate Naawen lueri ayen wa soa jaab buuri meena ale bo wenŋmazuk ale
tɛŋzuk de la. Wa ka waai me ate Naawen basi ate wa nyɛ wenŋmazuk ale
tɛŋzuk la.
3 Wa ta ka Naawen nyagsi kaai ale a nyagsi nna kpelimkpelim la. Wa a
neensi ka Naawen me nna yegayega. Ti dan nya wa, ti seba Naawen me
ale ka dii la kama. Biika dan biisi, wa Biika ta pagrim ka nna yegayega. Be
ka wa Biika nyiini ale soa ate jaab buuri meena wenŋmazuk ale tɛŋzuk
de a boro. Wa ale kpi a duisi ti wabaataŋa a basi ate ti chim wayɔrisima
nyam la, wa yaa jueli kali ka Naawen, waai ale ta pagrim a gaam jaab
buuri meena la juga geŋ. Juga geŋka de ka zula jigi. Naawen Biika ka
nuru kpioŋ.
4 Nyaku de abe a sak kama ayen Biika ale chim nuru kpioŋ a gaam
sabiiloma a soa dii la, a soa ase ka Naawen ale te wa yonni ate di zuak
gaam ba yueŋa dii la.
5 Dii abe ale a sak ayen nyaku de a sum ka wensie la ale, Naawen an
diem weeni wa sabiiloma waaiya ayen,
“Fi ka m Biiga,
jinla mi ka fi Ko.”
Wa ale weeni nna la ba ŋmarisi nyo Naawen Gbaŋka po kama. Naawen
ŋman pilim weeni wa Biika wie ayen,
“Mi le chim wa Ko,
wa me be le chim m Biik.”
Naawen an jam weeni nyaku de a magsi chaab ale wa sabiiloma wanyi
me la.
6 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po me ayen, Naawen ale liŋ biak wa
nidɔabinni a basi tɛŋzuk de la, wa weeni ayen,
“Ku a fe kama ayen Naawen sabiiloma meena a te Biika zula.”
7 Naawen ale weeni dii a magsi chaab ale sabiiloma la ale nna ayen,
“Wa nyɛ wa sabiiloma kama ate ba a nyɛ ase viok ale bolimŋiak la.”
8 Alege wa ale ŋman biisi wa Biika wari dii la ale nna ayen,
“Naawen, fi le soa fi naamu ka dila taam wuu.
Fi a nya fi nuruma zuk kama ale wensie.
9 Fi a yaali ka wari dii ale ka wensie la. Fi kisi wadii ale ka wa kaasuŋla
kama.
Dila ale soa ate Naawen, fi Naawenni lueri fu a te fu zula,
a yaa te fu supeentik nna yegayega a gaam fi chaama.”
10 Naawen weeni wa Biika me nyaku de ayen Naawen weeni wa ayen,
“Ka fi, Nyɔnɔ, ale nyɛ tɛŋka a ta nyini ku piilimka po.
Be ka fi dek nisima ate fi pa nyɛ wenŋmazuk ale jaab buuri meena
ale bo ku po la.
11 Bala meena ale tɛŋzuk de meena le muriŋ be kama. Alege fi kasim boro
kama taam wuu.
Ba le kaasi kama ase garuk la.

12 Ase nuru ale a yeeri wa garuk kpak a yuk a basi ale ge a pa garuk paaluk
a jo la.
Siuk kula po, ŋanta bala meena le tagri ka dila.
Alege fi kasim boro ka dila kan maari a tagri.
Fi le kasim boro ka dila taam wuu."
13 Ka dimpo ate Naawen diem weeni wa sabiiloma wanyi ayen,
"Kali mi juga geŋ ate ku ga paari diipo
ate m le basi ate fi dachaasaŋa chim fi yomma."
14 Naawen sabiiloma ka wa tomteerɔba. Waai an baga a nya ba ale nina.
Naawen tom ba kama ayen ba jam maari baai le ba nya varibasika la.

2

1 Nyaŋa de meena ate m biisi ŋa wie la nyiŋ ale soa ate ku a fe ayen ti ŋmasi lagi tue a wom ŋaai meena ate ti wom la, ate ti kan basi ŋa vaka abe ti cheŋ be.

2 Naawen ale jam tom wa sabiiloma ayen ba weeni nuruba ate ba nyɛ dii la, nuruma siak kama ayen ka Naawen dek ale sum weeni. Diipo meena ba nyiem dan kan va ŋa ale a weeni dii la, wa nyiem te ba ka waali kaai ale magsi la.

3 Ku be dan ka dila, ate Naawen a te ti varibasika a soa nna yegayega, ti le nyɛ ka se ate ti kan nya waalika ase ti nin zɛri ka? Be ka Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita dek, daa sabiiloba, ale liŋ weeni nyaku de ate nuruba wom; baai abe ale wom ŋa wa jigi la, ku ŋaaŋ nyiŋ ate bala weeni sak tama.

4 Naawen me abe nyɛ ka wie a gum ba sinsaŋŋa po ayen ku sak ayen ku ka wensie. Wa maa nyɛ ka wakperikaliisa nna yegayega, ale wakinkagla tɔgatɔga. Wa maa pa ka Naawen Chiika tiirintaŋa a chari a magsi chaab ale wa dek ale a yaali dii la. Waai ale a dak varibasika siuku a sak ti la.

5 Tɛŋ kaai ale bo ŋaaŋ chiem chum diipo ate ti a biisi ka wari nna la, Naawen an jam pa ka a te ka sabiiloba ayen ba a nya ka zuwa. Wa pa ka te ka wa Biika.

6 Ase ba ale ŋmarisi Naawen Gbaŋka kauk kunyi po ayen,
"Naawen, mi an baga a poli, a magsi chaab ale nurubiik yeŋ la,
dii ale fe fu ate fi ta wa popola fi zuk po la, yaase fi nya wa zuk la.
7 Ka fi ale nyɛ nurubiik ate wa ŋman posima maga dega a gaam sabiiloma.
Posimka de abe an beni gaam taamya. Ka fi ale basi ate wa a nyɛ ase
naab la, ate nuruba a te wa pimpauk ale zula.
8 Ka fi ale pa jaab buuri meena a nyo wa nisima po ayen wa soa a
nya."
Yɔgyɔgla de wa be ale nyɛ dila la, wa an weeni ayen ŋanta ba gela a kan zuli wa nɔaya. Ku be ale ka dii yɔgyɔgla de la, ti an baga a nya waaiya ale wa soa ŋanta meena zuk a nya la.

9 Alege ti nya ka Yeezu nyiini ale soa ŋanta meena a nya. Naawen nyɛ kama ate wa posima maga dega a gaam sabiiloma alege ku an beni gaam taamya. Dila powa, nuruba le jam basi ate wa nam a kpi ayen Naawen niauŋ nyiŋ wa tagri waai meena zuk a kpi te ba. Yɔgyɔgla de ti be a nya wa ase wa ka naab la, ate nuruba yaa te wa pimpauk ale zula.

10 Be ka boan nyiŋ ate wa namu? Naawen ale nyɛ ŋanta meena. Wala me abe ale basi ate jaab buuri a boro. Naawen va ka varibasika de nyiŋ a nyɛ ate nuruba yegayega a chim wa bisa a maa nya wa zulaŋa. Wa be ale nyɛ nna la nyiŋ ale soa ate ku jam ayen Yeezu kpi. Dila nyiŋ la, ku jam magsi ayen ka Yeezu nam dii nyiŋ la, ka wala ale a dak varibasika siuku a sak nuruba. Wa ninammu abe gomsi wa magsi kama ayen wa chim tama varibasidɔ.

11 Be ka wala ale a poori nuruba ale biem tɔgatɔga. Bala ale wa abe ka
ko yeŋ. Dila abe ale soa ate yɔgsum a yaase chivie ka Yeezu ate wa wi ba
ayen wa suaata.
12 Ase ba ale ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen Yeezu weeni ayen,
“Mi le weeni m suataŋa fi ale nyɛ dii la.
Mi le te fu pimpauk ba tuka po.”
13 Yeezu weeni me ayen, “Mi le ta siaka ale Naawen.” Wa maa weeni me
ayen, “Mi bo ka dela ale bisii ate Naawen pa te mu la.”
14 Bisaŋa de ale ka nurubisa la nyiŋ ale soa ate Yeezu dek me a chim
nurubiik ase bala la a maari a tom nurubiik ale a tom dii la. Wa nyɛ dila
kama ayen wa baga kpi ate wa yaa nyɛ ate Velinvendika pagrimu nueri
dii nyiŋ la, Velinvendika ta ka pagrim a nyɛ ate nuruba a kpi.
15 Yeezu be dan nyɛ ate Velinvendika ŋman ka pagrimɔa, wa yaa le baga
vari nuruba yɔgsum po a basi. Ba nyuvuri meena po, ba kasim jam chim
ka yom ale kasim jam a chali yɔgsum ale ba le ba kpi ate dii nyɛ ba jigi la.
16 Waai meena abe baga a nya kama ayen ka nurubiik ate wa a maari,
daa Naawen sabiiloba. Maarika de potim a cheŋ ka Abraham ŋaaŋbisaŋa
jigi.
17 Ku be ale nyɛ dii ate wa jam baga nyɛ dila la, ale, ku jam a fe kama
ayen wa a nyɛ wari meena ase wa suataŋa la ate wa baga yaa tom a te
Naawen ase Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni la. Kpagi dii ale ta jiirim
ale wa suataŋa la, abe wa ta wensie ale Naawen a ta va wa ale weeni wa
ayen wa nyɛ dii la. Wa tuini ate wa chim kpagi kpeeni ayen wa tom la ale,
wa tom a te Naawen ate wa duisi nuruma wabaataŋa a basi. Wabaataŋa
de ale soa ate nuruma yalima ale Naawen.
18 Yɔgyɔgla de, wa yaa be baga a maari ba kama diipo meena ate Sitaana
a ta nyenyaka a jam ba jigi la. Boan nyiŋŋa, wa dek jam nya nyenyaka
kama ale ninam.

3

1 M be ale weeni ni dii meena a magsi chaab ale Yeezu la, m suaata,
Naawen be maa wi nama me kama ayen ni chim wa tomteerɔba. Ni be
poli Yeezu wari ale ninmuna. Wa ka waai ate Naawen tom ayen wa jam
chim siak kaai ate tama ta la ale sinsak ŋaai ate ti a sak nuruba la, Juuma
Puusika Yenni kpagi kpeeni.
2 Naawen ale jam lueri wa ayen wa a tom wa tuimaŋa a te wa. Wa jam
ta wensie ale Naawen ka nna yegayega ase Moosis ale jam ta wensie ale
wa tuimaŋa ale Naawen yenni demma dii la.
3 Nuru waai abe ale se yeri la, a nya zula kama a gaam yenni dek. Siuk
kula po, nyaku de a sak kama ayen, seerowa abe ale a nya zula a gaam
yenni dek la, Yeezu me ale a nya zula a soa dii la a gaam Moosis zulaŋa
nyaka ale soa dii la kama.
4 Nama dek seba ayen yeri meena ale boro la, ka nuru ale se di. Alege
ka Naawen ale nyɛ jaab buuri meena.
5 Moosis abe ale jam ka tomteerɔ Naawen yenni po la, wa jam ta ka
wensie ale wa tuimaŋa. Wa jam biisi kama a kaam nuruma ayen ba wom
wie ŋaai ate Naawen le nyini peelim a weeni ŋa chum diipo la.
6 Ase Moosis ale jam ka tomteerɔ waai ale ta wensie la, Yeezu Kirisita me
abe ka Naawen Biik a ta wensie a yaa soa Naawen yenni a nya di zuk. Ti
be dan kasim a biisi ale ninmuna ale kan chali yɔgsum me a magsi chaab
ale ti siaka, ale maa ta yiila me ale supeentik, tama Kirisita bisaŋa be chim
ka Naawen yeri. Naawen gomsi ka vuusum jigi te wa bisaŋa.

7 Ku be magsi kama ale a fe ayen ti ta chichiiba ale ti siaka ase Naawen
Chiika ale weeni dii ate ba ŋmarisi nyo Naawen Gbaŋka po ayen,
“Jinla ni dan wom Naawen ale a biisi dii ale ni la,
8 Ni kan ta tukpari nyeka ase ni kokpieŋsaŋa ale jam ta dii ate ba zɛri
Naawen la.
Da dii danni ate ba jam bo sagini po la, ba jam ka dila a yaa nyɛ wa
nya
9 ase Naawen dek ale weeni dii ayen,
ba nya mi ale nyɛ dii te ba bena pisinaansiwa meena po la kama alege,
dula jigini, ba diem a nyɛ mi a nya.
10 Dila nyiŋ ate m sui yaa jam puuri ale bala ate m yaa weeni ayen,
ba kasim a yaali ka bogluta a gum mi po,
ba be kan miŋ mi ale nyɛ dii la kiriya.
11 M sui ale jam a puuri ate m yaa pe ale ninmuna ayen,
Diipo diipo, m kan basi ate ba jo vuusum jigini
ate m gomsi magsi la.”
12 Dila nyiŋ la, m suaata, ni kpesi ni dek po ate ni wanyi me la kan ta
sunum buui ale sueri ale biem la, ate dila basi ate wa kan ta siaka alege
goanti a nyɛ ate wa viriŋ ŋaaŋ a te Naawen waai ale vua la.
13 Ni ale diem ta siuk yɔgyɔgla de la, ni a deŋsi chaab kpa ate ni wanyi
me la a kan basi ate biem nya siuk a paasi wa, ate wa ta tukpari nyeka.
14 Boan nyiŋŋa, tama ale nuruba ba chaab a maa chaab ta ti deka jigini
kama ale Yeezu ale nyɛ dii la ase ti nin kasim ta siaka dila a ga paari diipo
ate ti le kpi la. Ku kiri ale, ti ŋmasi yik ti siaka nalimnyiini a seba chak
nalimnyiini me ase diipo ate ti liŋ jam ta siaka la.
15 M be ŋman a weeni ka ba ale ŋmarisi Naawen Gbaŋka po dii la, ayen,
“Jinla ni dan wom Naawen ale a biisi dii ale ni la,
ni kan ta tukpari nyeka ase ni kokpieŋsaŋa
ale jam ta dii ate ba zɛri Naawen la.”
16 Ka tama kokpieŋsaŋa bana dek ale wom Naawen ale a biisi dii la alege
zɛri wa? Ku jam ka baai meena ate Moosis de ba niŋ a ta ba nyini Ejipiti
tɛŋka po a nyini la.
17 Be ka bana dek ale te Naawen supuurim bena pisinaansiwa po meena
la? Ku jam ka baai ale tom wabaata a yaa kpi sagini po la.
18 Wa be ale jam pe ale ninmuna ayen diipo diipo wa kan basi ate ba jo
vuusum jigini ate wa gomsi magsi la, ku be jam ka bana ate wa jam a biisi
ba wie la? Ka baai nyiini ale jam zɛri wa nɔanni la.
19 Ti be nya kama yɔgla ayen, ka ba ale kan jam pa Naawen ale weeni dii
la chim wensie la ale soa ate ba an baga a jo vuusum jigini ate wa gomsi
magsi la.

4

1 Yɔgyɔgla de, Naawen be pe kama ayen ti baga jo vuusum jigini ate wa
gomsi magsi la kama. Alege ku a fe kama, ayen ni kpesi ni dek nalimnyiini
ate Naawen dan nya ni, wa kan nya ate ni wanyi me la, a nyɛ dula jigini
joka a kpeeri.
2 Boan nyiŋŋa, tama me maa wom Naawen wamaŋsaŋa kama ase ti
kokpieŋsaŋa ale jam wom ŋa wie dii la. Alege, ba ale kan jam tuesi ŋa ale
siaka la nyiŋ ale soa ate ba an jam nya nyuenta ku po.
3 Tama baai abe ale ta siaka la a jo vuusum jigini de ate Naawen pe ayen
wa le te la kama, ase wa ale weeni dii ayen,
“M sui ale jam a puuri ate m yaa pe ale ninmuna ayen,

m kan basi ate ba jo vuusum jigini ate m gomsi magsi la.”
Wa jam nyɛ ka tɛŋka ale wenŋmazuk ale ŋanta meena ale bo ba po la ku
piilimka po a nueri ale ge yaa biisi dila.
4 Boan nyiŋŋa, Naawen Gbaŋka po kauk kunyi, ku a weeni ti kama a magsi
chaab ale dai dii ale a saa daa ŋayopoiwa la ayen,
“Naawen ale ga tom ate ku paari daa ŋayuebi la, da dii ale a saa daa
ŋayopoiwa la, wa jam basi wa tuimaŋa tomka kama ale ge vuusi.”
5 Ni be ŋman poli nya Naawen ale jam pe ale ninmuna dii la. Wa pe kama
ayen,
“Diipo diipo m kan basi ate nuruma de jo vuusum jigini ate m gomsi magsi
la.”
6 Alege baai ale liŋ jam wom Naawen wamaŋsaŋa la, a jam zɛri ŋa kama.
Dila abe jam basi kama ate ba an jam baga jo bu po.
7 Naawen weeni sak nuruba kama ayen da dii danni dek ate ku a fe ayen
nuruba ta siaka ale wa la ale “Jinla”. Ti kokpieŋsaŋa ale jam zɛri wa ate
bena yegayega taam la, ŋala ŋaaŋnyiŋ ate Naawen va ti kokpieŋka Deevid
jigi, weeni wie ŋaai meena ate m poom liŋ weeni ni ayen wa weeni ayen,
“Jinla, ni dan wom Naawen ale a biisi dii ale ni la,
ni kan ta tukpari nyeka.”

8 Ti kokpieŋsaŋa niŋdeerowa Josua, a jam de ka ba niŋ a ta ba cheŋ tɛŋ
kaai ate Naawen pe ayen wa le te ba la. Alege, Josua an jam baga te ba
vuusum dula jigini. Wa daam dan baga te ba vuusum, Naawen ti an jam
biisi ku ŋaaŋnyiŋ a magsi chaab ale vuusum wari ayen ba le nya bu da
yoŋ.
9 Nyaku de a sak kama ayen Naawen ale jam pe dii la a diem ta pagrim
kama a boro ate Naawen nuruma baga a nya vuusum ase Naawen ale jam
vuusi dii daa ŋayopoiwa danni la.
10 Dila nyiŋ la, waai abe dan nya vuusum buui ate Naawen jam pe la,
kula nyɔnɔwa abe a basi wa dek tuimaŋa tomka kama ase Naawen me ale
jam basi wa tuimaŋa tomka dii la ale ge a vuusi.
11 Ni be basi ate ti pii nyiŋ ate ti nya vuusum bula ate ti wanyi me la kan
zɛri Naawen noai ase ti kokpieŋsaŋa ale jam zɛri wa noai dii a yaa kpi la.

12 Boan nyiŋŋa, dii meena ate Naawen a biisi ale ti la a boro kama ale
ta pagrim nna yegayega, a ta noai nna yegayega a gaam gebi kaai ale ta
noai a baga gebi a siŋ a paari kobi la. Ase gebi kaai ale ta noai a baga
gebi a siŋ a paari kobi la, Naawen me abe dan biisi wari, wa baga a miŋ
ti popolaŋa ale ti yaalika ale ka dii ti popo la kama, popola ŋaai ate ti ta
la, ale ti suniimaŋa ale sum a yaali dii la.
13 Jaabjaab ka tɛŋzuk de a baga a suk Naawen jigiya. Jaab meena ate wa
nyɛ la, wa a nya ba kama. Ba an sugiya. Be ka wala jigi ate ku a fe ayen
da yeŋ waai meena weeni sak wa dii ale dii meena ate wa tom tɛŋzuk de
la.
14 Ku be dan ka dila, ni be basi ate ti ŋmasi yik nalimnyiini ti ale a
weeni ayen ti ta siaka ale dii la. Ti baga a nyɛ dila kama dii nyiŋ la, ti ta
ka Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni. Wa bo ka wenŋmazuk Naawen jigi.
Kpagi kpeeni de ka Naawen Biika Yeezu.
15 Ti kpagi kpeeni de abe daa waai ale kan ta jiirim ale ti wobsumu la.
Wa ka waai dek abe ale nya nyenyaka wie meena po ase tama me ale a
nya nyenyaka dii la, alege wa an nyɛ wabiowa.
16 Dila nyiŋ la, ni basi ate ti forisi paari Naawen dek abe ti seba chak
ayen wa niauŋku nyiŋ wa le tuesi ti, ate wa ta jiirim ale ti a maari ti wa
niauŋku nyiŋ diipo meena wuu ate ti a yaali maarika la.

5

1 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni ka nurubiik me ase tama la. Alege
ka Naawen ale lueri wa ayen wa tagri nuruma zuk a tom dii ate ku a fe
ayen ba tom ate ku ta supeentik a jam Naawen jigi la. Kpagini tuimaŋa
ale, wa pa tiirinta a te Naawen abe wa a nyɛ kaabka nuruma wabaata
nyiŋ.
2 Kpagini dek abe ale ta kaasuŋ la, wa baga a ta jiirim kama ale baai ale
kan seba wie noai po ate ba nyɛ ŋa a kaasi la.
3 Wa be ale ta kaasuŋ wa dek me la, ale soa ate ku a fe me ayen wa nyɛ
kaabka me a te wa dek wabaataŋa ase wa ale a nyɛ a te nuruba dii la.
4 Nuru waai abe ale chim Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni la a nya
zula kama. Nuru abe karo a baga a lueri wa dek a chim kpagi kpeeni ayen
wa nya zula. Ka Naawen ale jam lueri Aaron ayen wala de niŋ a chim
kpagi kpeeni. Baai me abe ale pa saŋ a tagri wa zuk la, ka Naawen me ale
te ba siuk ate ba nyɛ dila.
5 Dila abe ale soa ate Yeezu Kirisita me an jam pa wa dek a chim kpagi
kpeeni ayen wa nya zula. Ku jam ka Naawen ale te wa siuk ase ba ale
ŋmarisi Naawen Gbaŋka po dii ayen Naawen weeni wa ayen,
“Fi ka m Biik.
Jinla, mi ka fi Ko.”
6 Naawen ŋman weeni jigi di choa wa Gbaŋka po ayen,
“Fi kasim ka kpagi kpeeni,
ase Melekizedek ale jam ka dii la, taam wuu.”
7 Va ŋaai po ate Yeezu jam bo tɛŋzuk de la, wa jam puusi kama a saalim
Naawen waai nyiini ale baga vari wa kum po a basi la. Wa jam a puusi ale
a saalim ate ku a nyini ka peelim nna yegayega. Naawen be jam wom wa
puusaŋa kama, dii nyiŋ la, wa jam a yaali ayen wa nyɛ ale ka supeentik
dii ate Naawen a yaali la.
8 Wa jam ka Naawen Biik, alege wa va ka wa ninammu nyiŋ a zamsi
Naawen noai zulika.
9 Wa ale ga gomsi wa dek a magsi nuruba varibasika la, wa yaa deri
chim baai meena ale a zuli wa noai la varibasidɔ a vari ba a basi taam
wuu.
10 Naawen yaa weeni wa ayen wa ka kaabdoma kpagi kpeeni, ase
Melekizedek ale jam ka kpagi kpeeni dii la taam wuu.
11 Wie yegayega ale boro a magsi ti biisi a magsi chaab ale wanni de
alege, ku pagra ka nna yegayega ate ti tɔgi di kiri, dii nyiŋ la, nama chim
ka nuru baai ale kan baga wie miŋ a chak nwulinwuli la.
12 M ale a weeni dii la ale, yɔgyɔgla de, ku magsi ka ni te chim sagrɔba
a sak nuruba, ba chaab alege, ni goanti a yaali ayen ka nuru yoŋ te ŋman
diem a sak ni wachaalinsaŋa a magsi chaab ale Naawen wamaŋsaŋa.
Nama diem a nyɛ ase ni ka bisa la baai ale pak magsi ba a de ŋandiinta
alege ba basi dila ale ŋman diem a yaali ayen ba ŋoosi ba maba la.
13 Nuru baai abe ale a nyɛ ase dila la, a diem a nyɛ ase ba a ŋoosi kama
la, bala chaab a nyɛ ase ba ka biluaata la. Ba ze wa dii ale nala ale dii ale
kan nala la a gaari.
14 Ŋankpagsa a de ka ŋandiinta. Ba kan ŋoosi ba maba. Ba a de ka
ŋandiinta, dii nyiŋ la, ba dek nyɛ wie nya kama a yaa zamsi dii ale nala
ale dii ale kan nala la.

6

1-2 Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen ti kan diem chim bisa a kasim a zamsi
wie ŋaai ale a de niŋka a magsi chaab ale Yeezu la magamaga. A yaase ti

kan a nyɛ ase seero waai ale kasim a se nyubi yeŋka magamaga la. Sak ase boan la? Sak ase wa kasim ta ka sinsak yenaŋa ate wa a sak ayen nuruba basi ba tuimbaataŋa. A yaase ba a sak nuruba ayen ba ta siaka ale Naawen ate wa vari ba a basi. A yaase ba a sak kama a magsi chaab ale soka ale piisi soa dii meena wuu la, a yaase nisima nuruba zuima pa vika a te ba niaka, ale kum po yirika wie ale Naawen le wa bo nuruba buusa taam wuu dii la. Ku magsi ka ti basi nyaŋa de meena sakka ale womka abe ti siak chim a nyoro ate ti zamsi wie ŋa chaab a gum du.

3 Ti be le nyɛ ka dila ase Naawen nin te siuk.

4 Ku an bola siak a nyɛ ase baai ale ta siaka ale Yeezu ale ninmuna la a nin zɛri Yeezu meena meena ate ba ŋman baga basi tuimbaata tomka, ale ge ayen ba ŋman pilim va Yeezu. Mi a biisi ka baai ale miŋ Naawen wensie sinsaŋŋa la, a nya varibasi kaai ate Naawen a te nuruba la, a nya nyuvuri paali dii ate Naawen Chiika a te nuruba la,

5 ale maa nya me Naawen wanni ale chim wamaŋ dii la, ale wakperikaliik sii ate Naawen sak ti la.

6 Ba be dan nya nyaŋa de meena alege potim nyini peelim zɛri Yeezu Kirisita, ba le nyɛ ka se a ŋman baga pilim ŋman va wa? Ba ale a nyɛ dii la, a nyɛ ase ba ŋman a ko ka Naawen Biika jabarimu nyiŋ la. Nyaku de abe a lagi wa a sak ka nuruba ate ba nya wa a nyɛ wa a la.

7 Nuru ale kpa wa talim la ŋmoruk dan ni wa a bori kama. Ŋantaŋa dan gomsi magsi Naawen a niak talim bula kama.

8 Alege dan ka munsa ale wuuta, ate talimu nyɛ bu ka kiriya. Naawen be gomsi magsi kama ayen wa ka te tɛŋ kala choawa. Nuru baai abe ale a nyɛ ase tɛŋ kala choa la, ku magsi ka ba ju bala chaab ale bolim.

9 Alege, m dek dɔaba, ti dan poom a biisi nyaku de, ti seba chak kama ayen nama kan basi ni siaka. Nama sum a nyɛ ase ka tɛŋ kaai ale kan daa munsa ale wuuta tɛŋ la. Ni be le nya varibasika kama.

10 Ni jam a tom ale diem a tom kama me a te Kirisita bisa ba chaab. Naawen nyiŋ, ni jam sak ni yaalika ale ba kama. Naawen a yaali wensie ka nna yegayega. Dila nyiŋ la, wa kan pa ŋaaŋ te tuimaŋa ate ni tom la.

11 Ase ni ale tom ale ninmuna a te ni Kirisita bisa chaama la, dila nyiŋ ti a yaali kama ayen ni wanyiwanyi abe seba chak nalimnyiini ayen ni le nya wie ŋaai meena ate wa sak ni ate ni ta yiila ayen ŋa le nyɛ la kama, ni be kasim ta yiila ayen ŋa le sum nyɛ kama a ta ga paari kpeglimka.

12 Ti kan yaali ayen ni chim nyiŋworuk nyamma. Ti a yaali kama ayen ni a nyɛ ase baai ale ta siaka ale chichiiba a yaa nya jaab buuri ate Naawen pe ayen ba le nya la.

13 Naawen dan pe ayen wa le nyɛ wari, ta siaka ayen wa le nyɛ kama. Boan nyiŋŋa, Naawen ale jam pe dii ale ti kokpieŋka Abraham la, wa jam ka gum du kama ayen peka pagra ate wa nyɛ wa ale pe ayen wa nyɛ dii la. Nama dek abe seba kama ayen fi dan pe ku a fe kama ayen fi wi jaab waai a yaase nuru waai ale gaam fu la yoi a pe. Jaab abe ale kan boro a ŋman gaam Naawen la, wa wi ka wa dek yoi a ka.

14 Dii ate wa jam pe ale Abraham la ale, “Abraham, m seba chak kama ayen mi le te fu niaka ale ŋaaŋbisa nna yegayega.”

15 Abraham yaa jam ta ka chichiiba a limsi ate wa ga nya dii ate Naawen pe ale wa la.

16 Nuru a wi ka jaab waai a yaase nuru waai ale gaam wa la yoi a ka ate ku sak nuruba ayen wa a biisi ka wensie ate nampaga kan ŋman boro.

17 Dila nyiŋ la, Naawen ale jam pe dii ale Abraham la, Naawen jam wi ka wa dek yoi a ka gum peka po. Dii nyiŋ la, wa jam a yaali ayen wa sak

ka baai le ba tuesi ŋaaŋ nyiŋ wa ale pe ayen wa nyɛ dii la. Wa be kan tagri wa ale poli ayen wa nyɛ dii la.

18 Nyaku de abe a sak kama ayen dila powa, Naawen nyɛ ka wie ŋaye ŋaai ate wa kan tagri ŋa la. Tama be seba chak kama ayen Naawen daa velinvendɔ. Tama be chali cheŋ Naawen jigi kama ayen wa vari ti basi. Yɔgyɔgla de, ti yaa be baga a teeri wie ŋayewa ate wa nyɛ te ti la kama ate dila basi ate ti a deŋsi chaab kpa abe ti ta yiila nalimnyiini ale Naawen ale pe dii ale ti la.

19 Naawen abe te ti yiilaŋa de kama, ayen ti pa ti popola meena a nyo ŋa po, ate ŋa a maari ti wie po. Yiilaŋa de abe a basi kama ate tama me a jo dɔk kuui dek ale bo yenni po ate Naawen boro la Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a nyiem jam jo ka dula.

20 Tama kpagi kpeeni Yeezu tagri ka tama zuk a liŋ jo dula jigini. Wa be kasim chim ka kpagi kpeeni, ase Melekizedek ale jam ka dii la, taam wuu.

7

1 Melekizedekwa de jam ka Salem naab ale ŋman chim Naawen kpeeni kaabdo. Abraham ale jam nyɛ tugurika a nak nalima ŋanaansiwa a de ale ge yaa nyini dula a cheena yeri la, Melekizedek yaa jam tu wa siuku niŋ a te wa niaka.

2-3 Abraham ale jam nak tugurika de la, wa jam tuesi ka ŋanta nalimaŋa jigi. Wa jam tigsi ŋantaŋa de meena a nyo ka jigi yeŋ a yaa poori ba pi pi ba beŋ ba beŋ. A yaa lueri beŋka kanyi wa bensa piika meena po a te Melekizedek. Nyaku de abe a sak kama ayen wa gaam Abraham kama? Mm, wa gaam Abraham kama. Melekizedek kiri ale Wayɔrisima Nyɔnɔ Naab. Wa yoi di choawa ale Salem naab. Ku kiri me ale, waai ale a nyɛ ate nuruba a boro ale masim la. Buyewa po, dii nyiŋ ale soa ate wa gaam Abraham la ale, ti dan nya Naawen Gbaŋka po, ka kan weeni a sak ti Melekizedek kowa a yaase wa mawa ale ka waai la. Ka be kan weeni a sak ti ase wa ta kokpieŋsa yaa wa ka. Ka be kan weeni a sak ti ba ale biak wa diipo a yaase wa ale kpi diipo la. Alege wa ale a nyɛ ase Naawen Biika la, wa ka Puusika Yenni kpagi kpeeni taam wuu.

4 Nama yaa be nya wa ale jam ka nuru kpioŋ dii la. Ti kokpieŋka Abraham waai me ale jam ka nuru kpioŋ la, a jam lueri wa bensaŋa kanyi kama a te Melekizedek.

5 Juuma Sinsaŋŋa a weeni tama Izirali demma baai ale ka Abraham ŋaaŋbisa la kama ayen ku a fe kama ayen ti ŋanta baai meena ate ti ta la, ti poori ba pipi ba beŋ ba beŋ. Ti dan nyɛ dila ti yaa lueri jayeŋjayeŋ a ta nyini ŋanta pipiwa po a te ti kobisaŋa baai ale ka Livai dɔkdem a chim Juuma Puusika Yenni tomteerɔma la. Bala maa ka Abraham ŋaaŋbisa.

6 Melekizedek dek abe jam maa daa Livai ŋaaŋbiiga alege Abraham jam maa pa wa ŋantaŋa kama a te Melekizedek. Wa yaa te Abraham waai ate Naawen jam pe ale wa la niaka.

7 Waai meena be seba kama ayen dan ka niaka teka, ka kpagi ale a te waai ale kan daa kpagi la niaka daa waai ale kan daa kpagi la ale a te kpagi niaka.

8 Juuma Puusika Yenni tomteerɔma baai ale jam a tuesi piika po bunyiwa la ka nuru baai ale a kpi. Alege Melekizedek me jam a tuesi wa ŋantaŋa kama ase tomteerɔ la. Alege Naawen Gbaŋka weeni ti kama ayen wa diem boro kama.

9-10 Ti kokpieŋka Abraham ale jam tuni wa ŋantaŋa a te Melekizedek la, ku jam a nyɛ ase Livai a jam bo Abraham, nyiŋka po kama la. Dila abe a sak kama ayen Abraham ale tuni Melekizedek la, Livai ale wa ŋaaŋbisaŋa

me tuni kama alege ku ŋaaŋ nyiŋ, ka bala ale jam tuesi ŋantaŋa wanyi
wanyiwa pi piika po Juuma jigi.
11 Ku nyini ka Livai buuni po ate Naawen Sinsaŋŋa paari Izirali demma.
Alege, ase tomteerɔma baai ale nyini Livai ale wa ŋaaŋbiika Aaron po la,
a daam dan baga a nyɛ ate nuruma a welema, ba daam ate nyɛ kama.
Alege ba ale jam kan baga a nyɛ dila la, ate ku yaa jam a fe ayen, tomteerɔ
wa choa ase Melekizedek la a jam.
12 Boan nyiŋŋa tomteerɔ wa choa dan jam ku a fe kama ayen sinsaŋŋa
me tagri.
13 Mi a biisi nna a magsi chaab ale ka ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita. Wa
jam nyini ka kobirin yoŋ po. Wa nuruma an maa poom chim kaabdoba a
nyaya.
14 Boan nyiŋŋa, ti seba chak kama ayen ti Nyɔnɔwa jam ka Juda
kobirinni po deno. Moosis abe ale jam biisi Puusika Yenni tomteerɔma
wie la, wa an jam biisi Juda wariya.
15 Ni basi, ate m ŋmasi tɔgi ate ku lagri ayen, Yeezu Kirisita jam ayen
wa chim ka Puusika Yenni tomteerɔ choa ase Melekizedek la. Wala be ale
tagri ka tomteerɔ kpagsaŋa meena zuk.
16 Tomteerɔ kpagsaŋa de abe jam a va ka sinsaŋŋa ale a weeni ba ayen
ba nyɛ dii ale dii la a yaa a tom a te nuruma. Sinsaŋŋa dan weeni ayen
ba nyɛ nna ba a nyɛ ka dila. Alege Yeezu chim ka tomteerɔ waai ale a tom
a te nuruma ale pagrim a nyini wa nyuvunni dii ale kan maari a kpeglim
diipo diipo la.
17 Ba ŋmarisi wa wie Naawen gbaŋka po ayen, “Fi kasim ka kaabdoma
kpagi kpien choa ase Melekizedek ale jam ka dii la, taam wuu.”
18 Dila nyiŋ, ti baga a weeni kama ayen, wari dii ate Naawen jam weeni
nuruba dila po dila po ayen ba nyɛ la, dila yaa taam ka nakpiak yɔgyɔgla
de, dii nyiŋ la, di an ŋman baga a maari nuruba. Di be ŋman ka kiriya.
19 Moosis Sinsaŋŋa abe an diem nyɛ ate waai welema. Dii ale a saa
buyewa la ale, Naawen basi ate ti ta ka yiili paala ŋaai ale gaam wakpakka
la, a yaa tagri wakpakka de zuk ayen ku basi ate ti forisi paari wa.
20 Dii ale ŋman gum du la ale, Naawen kikaasaŋa.
21 Diipo ate mbala wanyiwanyi jam a piilim chim Puusika Yenni
tomteerɔma kpagi la, kikaasaŋa jam karo. Alege diipo ate Naawen jam
boro a biisi ale Yeezu la, wa jam ka kama a weeni ayen,
“Nyɔnɔwa Naawen ka kama ayen,
‘Fi ka kaabdo taam wuu.’
Wa be ale weeni dii la,
wa kan ŋman tagri wa popolaŋa.”
22 Kikaasaŋa nyiŋ abe ale soa ate Yeezu dek a sum chim wa dii ale sak
ti ayen Naawen ale pe dii ale tama la, a gaam wa ale jam pe dii ale ti
kokpieŋsaŋa la kama.
23 Wari dii me abe le ŋman boro la ale: Puusika Yenni tomteerɔma ale
jam a tagri chaab la, jam piisi kama. Dii nyiŋ la, ba wanyi a dan jam kpi,
wa ŋman karo ayen wa tom wa tuimaŋa.
24 Alege Yeezu kasim boro ka dila taam wuu a chim Puusika Yenni
tomteerɔ. Nuru be karo diipo diipo ayen wa tagri wa zuwa.
25 Yeezu kasim vua kama taam wuu. Dila nyiŋ la, a zaani jinla a ta a
cheŋ diipo meena wuu, wa baga kama a vari waai ale waai ale a va wa
nyiŋ a jam Naawen jigi la a basi.
26 Nyaŋa de meena nyiŋ ale soa ate Yeezu chim Puusika Yenni kpagi
kpeeni dii ale magsi la. Dii nyiŋ la, wa baga a maari ti kama. Wa welema

kama. Wari karo ate Naawen baga a nya wa jigi a weeni ayen wa ta kaasuŋɔa, a yaase wabiowa. Wa ka wari a nyɛ ale biem buui ate wabaata nyamma a tom la. Yɔgyɔgla de, Naawen be zak wa kama a ta jueli kali wa dek tɛŋ.

27 Wa daa kaabdoma kpagi kpeeni ase mbala la. Dii nyiŋ la, ku an magsi ayen wa a nyɛ kaabka daa meena a de niŋ a te wa dek wabaata nyiŋŋa, ale nuruba ba chaab me wabaata nyiŋŋa ase Puusika Yenni kpagi kpeema mbala ale jam a nyɛ dii la. Yeezu nyɛ wa kaabka ka bunyi dekki, ka an ŋman baga diipo diipo a tulim buye. Wa ale nyɛ dii a nyɛ dila la ale, wa ale pa wa dek a nyo nuruba nisima po ayen ba ko wa ate ku chim kaabka la.

28 Naawen ale te Moosis Sinsaŋŋa la a sak kama ayen nuru waai dek ate Naawen a lueri ayen wa chim Puusika Yenni kpagi kpeeni la ka kaasuŋ nyɔnɔ. Alege, ŋa ale sak nna la, dila ŋaaŋnyiŋ ate Naawen yaa ka weeni wa Biika ayen wala chim Puusika Yenni kpagi kpeeni taam wuu. Biik kala a yaa be ale magsi nalimnyiini ate wa tom tuin dila.

8

1 Wari dii dek chekki ate mi a yaali ayen m weeni la ale nna. Ti sum ta ka Puusika Yenni kpagi kpeeni, waai ale sum ta nyɛ kaai meena ate mi a weeni la. Wa nueri wa tuimaŋa kama ale ge yɔgyɔgla de a yaa kala Naawen, waai ale ta pagrim gaam jaab buuri meena wuu la juga geŋ juijui ale ka zula jigi la.

2 Wa bo ka Naawen boka viuku po kuui po ate ba a wi ayen Welensa Jigi la. Ku sum ka viuk dek, dii nyiŋ la, ka Naawen dek ale ti ku, daa nuruba.

3 Ku potim ka Puusika Yenni kpagi kpeeni tuini meena ayen wa pa tiirinta a te Naawen. Wa maa pa duŋsa a nyɛ kaabka a te wa. Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen Puusika Yenni kpagi kpeeni de me ate liŋ biisi wa wari la, a pa jaab a nyɛ kaabka a te Naawen.

4 Yɔgyɔgla de, ni be nya, wa daam dan bo ka tɛŋzuk de, wa ti an nya siuk chim tomteerɔma kpagiya dii nyiŋ la, tomteerɔma boro kama a nyɛ Juuma Sinsaŋŋa ale a weeni dii la a pa tiirinta a nyɛ kaabka. Puusika Yenni tomteerɔma de abe maa daa bala po wanyi me la.

5 Ba a tom ka Naawen Yeri dii ale bo tɛŋzuk de la po. Ti be a nya yenni de kama ase di sum ka yemaŋ ate ti baga a nya di ale nina la. Ni be basi ate m weeni ku wensieŋa a sak ni ayen yenni de ka yeri dii ale bo wenŋmazuk la yisuŋ. Ti seba nyaku de kama dii nyiŋ la, ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen, diipo ate Moosis jam boro a gomsi ayen wa ti Naawen viuku la, Naawen jam weeni wa kama ayen, “Moosis, be kpesi fi dek nalimnyiini ate fi ti viuku ate ku a nyɛ ase vi kuui choa ate m sak fu diipo ate fi jam bo guuk kpioŋku zuk la.”

6 Alege wanni ale ka dii yɔgyɔgla nna, la, Yeezu tuesi ka kaabdo tuima ŋaai ale chim tuimmaŋsa a gaam bala tuimaŋa la. Ku gaam ase ka wa ale nyɛ ate Naawen ale wa nuruma a ta noayeŋ ale chaab a gaam ku ale poom liŋ ka dii la.

7 Dila nyiŋ la, noayeŋka ate ba de niŋ nyɛ la a dan kan ta kaasuŋ di po, ku ti an poom ŋman magsi ayen ba ŋman nyɛ noayeŋ saa buye.

8 Alege Naawen nya kaasuŋ wa nuruma jigi kama ate wa yaa weeni ayen,

“Dai cheena kama ate m le pilim nyɛ noayeŋ ale Izirali ale Juda demma.
Nyaku de abe ŋman ka nyɛ paalik.

9 Nyaku de abe kan nyɛ ase noayeŋ kaai ate m jam nyɛ ale ba kokpieŋsaŋa
diipo ate mi jam yik ba nisima a ta ba nyini Ejipiti tɛŋka po a nyini
la.
Ba jam ka wensie ale noayeŋ kaai ate m jam nyɛ ale ba la.
Dila abe ale jam soa ate mi an poom lagi tue wom la.
10 Noayeŋ kaai ate mi le nyɛ ale ba da ŋaai le cheena la ale,
mi le pa m sinsaŋŋa a nyo ka ba zuima po,
abe m ŋmarisi ŋa nyo ba suniima po,
ate m chim ba Naawen,
abe ba me chim mi nuruba.
11 Ba wanyi me la a kan poom weeni wa tɛŋka deno yaase wa weeni wa
suowa ayen, basi ate m sak fu, Nyɔnɔwa Naawen ale ka waai la,
dii nyiŋ la, waai meena a zaani bifiik a ta ga paari jakpak le seba mi ale
ka waai la kama.
12 Dii nyiŋ la, m le voŋ ba wakaasimaŋa te ba kama.
M be kan ŋman teeri ba wabaataŋa.”
13 Naawen abe ale a biisi noayeŋ paalika ate wa nyɛ la, ku a sak ase wa a
nya ase nkala yaa ka noayeŋ kpak la. Jaab waai abe ale chim jaab kpak a
yaa cheeri la, ba pa wa yuk a basi kama.

9

1 Naawen ale wa nuruma abe ale jam nyɛ noayeŋka la, wa jam dueni ka
sinsaga ayen ba va ŋala ale a weeni dii la a te wa zula a puusi wa. Boan
nyiŋŋa, ba jam ti ka viuk tɛŋzuk de a te wa zula a puusi wa.
2 Ba jam pa ka gatiak woŋ a labi viuku ponni po buye. Dɔk kuui ale de
niŋka la, yoi jam ale “Welensa Jigini.” Jaab buui ate ba tɔati bolim a zaani
wa zuk la, ale teebuluk ale jaab buui ate ba pa boroboruk a zaani ku zuk
pa a te Naawen la, ale jam za dɔk kula po.
3 Dɔk kuui ale jam pa saŋ la yoi ale “Welensa Yegayegaka Jigini.”
4 Dɔkku de po ka daata dakari, dii ate ba pa ligmɔniŋ a magi ku nyiŋ
taam tu la ale boro. Ba a pa ka ŋanta ate ba nyum masa nna yegayega
a dueni di zuk a ju. Jaab waai me ale jam maa bo dɔkku po la ale Daka
dii ate ba a wi ayen Noayeŋka Dakanni la. Ba jam pa ka ligmɔniŋ a maŋ
ku nyiŋka meena taam tu. Dakanni po, ba jam pa ka leŋ, kaai ate ba pa
ligmɔniŋ a nyɛ ka la a zaani du. Ŋandiin tii ate ba a wi ayen “maana”
la ale jam bo ka po. Jaab waai me ale maa bo Dakanni po la ale Aaron
tachekka. Vaata ale jam pusi ka zuk. Tintain paglagsa ŋaai ŋayewa ate
Moosis sinsaŋŋa a jam ŋmarisi dua ŋa nyiŋ la ale jam maa bo di po.
5 Ŋanta ale jam ta kiŋkaŋŋa a yaa koa dakanni zuk. Ŋantaŋa de a jam
a teeri nuruma kama ayen Naawen bo ka dula. Ŋantaŋa kiŋkaŋŋa jam
lagri lik ka juijui ate Naawen jam ta jiirim ale nuruma la. Alege, yɔgyɔgla
de ku an diem a magsi ayen m tɔgi wie meena kie a lagri.
6 Ba ale gomsi nyaŋa de meena a magsi ayen dii ale dii nyɛ la ale nna.
Daa meena, Juuma Puusika Yenni tomteerɔma a jo ka Welensa Jigini a tom
ba tuimaŋa.
7 Ka Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni nyiini ale a jo Welensa
Yegayegaka Jigini bunyi dekki bein po a nyɛ kaabka. Wa tagri ka nuruma
zuk a yaa pa ziim a nyɛ kaabka a te Naawen, wa dek wakaasimaŋa nyiŋ
ale wie ŋaai ate nuruma nyɛ kaasi alege ze la.
8 Nyaŋa de meena po Naawen Chiika a sak kama ayen siuk kuui ale a jo
Welensa Yegayegaka Jigini la an diem lagiya. Boan nyiŋŋa Welensa Jigini
a diem za kama.

9 Nyaku de abe a sak ti ka wari jinla danni. Ku kiri ale, tiirin tii ale duŋ
sii meena ate nuruba pa a nyɛ kaabka a te Naawen la, ŋanta bala an baga
a basi ate waai ale a te Naawen jaamu la a ta sunum weleŋa,
10 dii nyiŋ la, ku meena ka ŋandiinta ale soka wie. Ŋa ka nyiŋka po
nyiini sinsaga. Ŋa be boro ka dila a ta ga a paari diipo nyiini ate Naawen
a basi ate ŋa a tagri la.
11 Alege Yeezu ale jam chim Puusika Yenni kpagi kpeeni a soa ŋanmaŋ
sii meena ale poom bo dela la. Wa yaa be va ka viuku po a taam paari
Welensa Yegayegaka Jigini. Viuk kula abe welema kama gaam Moosis ale
ti viuk kuui la. Daa nurubiik ale ti viuk kula ase Moosis viuku la. Ku be
poom ka tɛŋzuk de me.
12 Wa be ale vari ti basi kama. Varibasika de abe boro ka dila taam wuu.
Wa jo Welensa Yegayegaka Jigini ka bunyi dekki, wa be an va daa bua ale
niiga ziita nyiŋ jo dula. Alege wa va ka wa dek ziimu nyiŋ jo du.
13 Ba nyiem pa ka bua ale niiga ziita ale naasari dii ate ba ko a ju ate
bu de chim buntuem la a nyɛ misi nuru waai ale taŋim wa dek la nyiŋka
ayen wa ŋman welema.
14 Ku be dan ka dila, nama dek abe poli nya ase Yeezu ziimu le nyɛ ate
nuru welema a soa ase ka se la? Yeezu waai abe ale kan ta kaasuŋ la, be
va Naawen Chiika, waai ale boro taam wuu la pagrim nyiŋ, a pa wa dek a
nyɛ kaab weleŋ te Naawen. Dila a te ni ka siuk ate ni a tom a te Naawen
waai ale vua la.
15 Dila nyiŋ la, Yeezu Kirisita ka waai ale ka tama ale Naawen yigma la.
Wala ale nyɛ ate tama ale Naawen a ŋman nyɛ noayeŋ paalik, ate baai ate
Naawen wi ba la a yaa nya wa ale pe ayen wa le te ba nyuvuri dii ale kan
ta kpeglimka la. Nyaku de abe sum ka wensie dii nyiŋ la, kum ale ko a
yaa vari nuruba ba wakaasima po a basi, wie ŋaai ate ba jam nyɛ kaasi
diipo ate ba liŋ jam ta noayeŋka ale Naawen la.
16 Nuru abe dan weeni wa ale a yaali ayen ba pa wa ŋantaŋa a nyɛ dii
ale dii ase wa nin kpi la, ku a fe kama ayen ba be seba chak ayen wa kpi
kama abe ba yaa pa wa ŋantaŋa a nyɛ wa ale weeni dii la.
17 Boan nyiŋŋa, wa ale weeni dii la, wa dan kan kpiya, wa ale biisi dii
la ka pagrimɔa, ase ka wa nin kpi.
18 Dila abe a sak kama dii nyiŋ ale soa ate niŋka noayeŋka nyeka a jam
a fe ate ba a ko duŋsa ayen noayeŋka nyeka ta pagrim la.
19 Boan nyiŋŋa, Moosis ale jam mooli Naawen Sinsaŋŋa meena a sak
nuruma la, dila ŋaaŋnyiŋ ate wa yaa jam pa niiga ale bua ziita ale nyiam
a gum chaab, a yaa pa pakobta tii ate ba muni la, ale tiib buui ate ba a
wi ayen "hiisop" la ŋmazuk naŋ, a yaa pa bala bayewa a lusi ziimu ale
nyiamu po a pa a misi Sinsaŋŋa Gbaŋka ale nuruma ale ge a weeni ayen,
20 "Ziim buui ale a te noayeŋ kaai ate Naawen weeni ti ayen ti siak di
noai la pagrimu ale nna."
21 Moosis ale nyɛ dila nueri la, wa yaa ŋman pa ziimu ale nyiamu ale
ŋantaŋa a misi viuku ale ŋanta baai meena ate ba pa a nyɛ puusaŋa la
nyiŋ.
22 Wensie, Juuma Sinsaŋŋa abe ale a weeni dii la ale nna ayen, ka ziim
ale a lo tɛŋ ate jaab meena a chim jaweleŋ. Ziim abe dan kan lo tɛŋka,
wabaata voŋteka karo.
23 Viuku ale ŋanta baai ate Moosis pa ziimu a misi ba nyiŋ la, ka ŋanta
baai ale bo wenŋmazuk la, yisinta. M be weeni ni kama ayen ka duŋsa
ziita ale a lo tɛŋ ate ba a welema. Alege, ŋanta baai ale bo wenŋmazuk
la, ku a fe kama ayen kaab kaai ale gaam ziim tila la a nyɛ ate ba welema.

24 Boan nyiŋŋa, Yeezu Kirisita an jo daa Welensa Yegayegaka Jigi dii ate
nurubiik dek se la. Welensa Yegayegaka Jigi dila ka jigi dii ate ti an baga
a nya la, yisuŋ. Wa jo ka wenŋmazuk dek juijui yɔgyɔgla de ate wa yaa
tagri tama zuk a pa wa dek a sak Naawen la.
25 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a nyiem ta ka duŋsa ziim a jo
Welensa Yegayegaka Jigini bena meena. Alege Yeezu Kirisita an nyɛ dila
magamaga.
26 Wa dan jam pa wa dek te ate ku paari ka diichoa nnapode, wa daam
te nam a paari ka diichoa a zaani diipo ate Naawen nyɛ tɛŋka la. Alege,
ku ale ka dii yɔgyɔgla nna, ate wie meena tuak kpeglimka la, ale wa yaa
pa wa dek a sak bunyi dekki ayen wa pa wa dek a nyɛ kaabka ate biem
kan ŋman boro.
27 Ku a fe kama ayen nurubiik a kpi bunyi dekki. Wa kan kpi buye. Wa
dan ga kpi, Naawen le bo wa buusa kama.
28 Nurubiik abe ale a kpi ka bunyi dekki la, Yeezu Kirisita me abe kpi
ka bunyi dekki a nyɛ kaabka ayen wa duisi nuru bɔari wabaata basi. Wa
be le ŋman pilim jam kama. Wa dan pilim jam, wa kan ŋman duisi ka
nuruba wabaata a basi, alege wa le vari ka baai ale a limsi wa jamka la a
basi.

10

1 Juuma Sinsaŋŋa abe ka wie ŋaai le sum ŋa nyɛ la, yisinta, daa ŋa dega.
Sinsaŋŋa de a sak kama ayen ku a fe kama ayen nuruba a jam Naawen
jigi daa meena, ale bena meena a nyɛ kaabka. Alege kaabka de meena ale
kan baga a nyɛ ate nuruba a welema la, Sinsaŋŋa, ŋaai ale va ka kaabka
de meena a tom la, an baga a nyɛ dila me.
2 Ŋa dan baga a nyɛ ka dila nna, nuruma ate ale a nyɛ kaab kaai la, ba
te basi kama. Dila nyiŋ la, nuruma a dan kaab dila a yaa deri welema, ba
te kan ŋman baga ale seba ayen wabaata boro.
3 Ku be ale ka dii la, bena meena kaabka de a teeri nuruma ka ba
wabaataŋa wie.
4 Boan nyiŋŋa, niiga ale bua ziita an baga duisi wabaata a basi.
5 Dila nyiŋ ale, soa ate Yeezu Kirisita ale jam jam tɛŋzuk de la, wa weeni
Naawen ayen,
“Fi kan yaali ayen ba a ko ŋanta a te fu a yaase ba pa tiirinta a te fu.
Alege fi gomsi ka nyiŋ a te mu.
6 Ku kan te fu supeentiga ale ba ale a ko duŋsa a ju si kuŋkuŋ tii zuk ate
ba a kaab fu la.
Ku kan te fu supeentik me ale kaab kaai ate ba a nyɛ ayen ka duisi ba
wabaataŋa a basi la.
7 Be nya mi ale nna, ‘Naawen, ayen m tom fi ale a yaali dii la,
ase ba ale poom ŋmarisi mi wie Sinsaŋŋa Gbaŋka po dii la.’ ”
8 Wa liŋ weeni kama ayen, “Ku kan te Naawen supeentik ale ba kaabka
ale ba tiirintaŋa ale ba ale a ko ŋanta baai ju a te wa la, ale kaab kaai ate
ba a nyɛ ayen ka duisi ba wabaataŋa a basi la.” Nyaŋa de meena ba be
va ka Juuma Sinsaŋŋa ale a weeni dii la a nyɛ.
9 Wa yaa ŋman weeni ayen, “Be nya mi ale nna, Naawen ayen m tom fi
ale a yaali dii la.” Dila nyiŋ la, Naawen yuk kaab kpagsaŋa a basi kama
alege pa Yeezu Kirisita kaabka zaani kaab sila naŋkula po.
10 Yeezu Kirisita ale jam tom Naawen ale a yaali dii la, ale soa ate tama
meena a yaa va wa ale pa wa dek nyiŋka a nyɛ kaabka bunyi dekki la nyiŋ
a yaa welema.

11 Juuma Puusika Yenni tomteerɔma meena a tom kaabka tuimaŋa ka
daa meena. Ba be a nyɛ kaab kala degadega a paari ka diichoa. Alege
Kaabka de kan duisi wabaata a basi.
12 Yeezu Kirisita be nyɛ kaabka ka bunyi dekki wabaata nyiŋ. Kaabka
de abe kasim ta pagrim a boro ka dila taam wuu. Wa ale ga nyɛ dila nueri
la, wa yaa kali Naawen juga geŋ, zula jigini.
13 Dula jigini, wa yaa limsi ka da dii dai ate wa dachaasaŋa le chim wa
yom la.
14 Wa ale nyɛ kaabka bunyi dekki dila la, a basi kama ate nuru baai ate
Naawen soa la, a kan maa ta kaasuŋ diipo taam wuu.
15 Naawen Chiika dek abe siak kama ayen nyaku de a sum ka wensie ale
Naawen ale weeni dii ayen,
16 “Noayeŋ kaai ate mi le nyɛ ale ba da ŋaai le cheena la,
ale mi le pa m sinsaŋŋa a nyo ka ba suniima po,
abe m ŋmarisi ŋa ba zuima po.”
17 Wa ŋman weeni gum du ayen, “M abe kan ŋman teeri ba wabaataŋa
ale ba wakaasimaŋa diipo diipo.”
18 Dila nyiŋ la, ba wabaataŋa a dan nya voŋteka, ku an poom ŋman magsi
ayen ba nyɛ kaabka a duisi ba wabaataŋa a basi.
19 Dila nyiŋ la, m suaata Yeezu ziimu ale lo tɛŋ ate wa kpi la nyiŋ abe ale
soa ate ti baga a jo “Welensa Yegayegaka Jigini” ale ge kan chali yɔgsum.
20 Gatta kpieŋ kaai ate ba jam pa lik dɔkku nɔanni la a yaa lagi kama
ate ti va ka siuk kuui ale vua la a jo dula. Yeezu abe pa ka wa dek nyiŋka
tagri jigi dila a te tama.
21 Ti be ta ka Puusika Yenni kpagi kpeeni nna yegayega ate wa a nya
Naawen Yenni zuk.
22 Ni be basi ate ti forisi paari Naawen ale sunum yuarisima ale siak
kaai ate ti seba chak ayen ti ale ta siaka ale jaab waai la sum ka wensie.
Ti forisi paari wa ale suniima ŋaai ate Yeezu sugri ate popola kan ŋman
a daani ti la. Ti forisi paari wa ale nyiŋ sii ate ba pa nya buui ale kan ta
daŋta a so si la.
23 Ni basi ate ti ŋmasi yik nalimnyiini ti yiila ŋaai ate ti ta la, dii nyiŋ la,
ti baga a ta siaka kama ayen Naawen ale pe ayen wa nyɛ dii la wa le nyɛ
kama.
24 Ni basi ate ti ta chaab wie, a maari chaab ate ku basi ate ti ta yaalika
ale nuruba a tom tuimmaŋsa.
25 Ni kan basi ate ti basi chaab tuka ase nuruba ba gela ale kasim a nyɛ
dii la. Alege ni basi ate ti a deŋsi chaab kpa nalimnyiini a gum du, ase ni
ale nya ale da dii danni ate ti Nyɔnɔwa le jam la a mɔata kama la.
26 Dii nyiŋ la, kaab ka choa a ŋman karo ayen ka duisi ti wabaataŋa a
basi ase ti nin potim seba alege kasim a tom wabaata a cheŋ alege seba
ayen ti wom wensieŋa kama.
27 Alege baai ale kan siak Naawen noai la, bala be a limsi ale yɔgsum,
buusa ŋaai ale ŋa jam la, ale bolimŋiak kaai le bu de ba la.
28 Nuru waai abe ale a zɛri Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni dii la, ba dan
bo wa buusa ale seeroba baye a yaase seero bɔari ate wa lo, ba deri a ko
wa kama. Ba bola kan ta jiirim ale maga dek me la ale wa.
29 Dila nyiŋ la, waai abe ale potim a zɛri Naawen noai la, ku a sak ase
wa an pa ka Naawen Biika chim ka nuru la, wa pa Biika ziimu buui ale
duisi nuru wala wabaataŋa a basi la chim ka wakayiok, wa a le ka Naawen
Chiika waai ale va niauŋ nyiŋ a nyɛ wamaŋsa a te nuruba la. Nama be
poli nya nuru wala choa waalika le ka soa dii a magsi wa nya la.

30 Tama dek be seba ayen Naawen ale weeni nna. Ti be seba wa ale ka
dii la kama, wa weeni ayen, “Ku ka mi wari ate m nyɛ wari tuni baai ale a
tom biem tuima la. M be le nyɛ kama.” Ti be seba waai me abe ale weeni
ayen, “Nyɔnɔwa le bo wa nuruma buusa la” kama.
31 Ku le pagra ka nna yegayega ase Naawen waai ale vua la a nin weeni
ayen wa le te fu waalika.
32 Ni teeri ku ale jam ka dii ni jigi la. Va ŋala po ate ni tagri va Naawen
la, ni nam ka wie nna yegayega po alege, ni an jam te ninammu siuk ate
bu baga ni.
33 Da dii dai nuru nyiem ale yik ni a ta nyini peelim a le ni, a nyɛ ate ni
a nam. Da dii dai me ni nyiem gomsi ka ni dek ayen ni pa ni dek a gum
baai ate nuruba a nyɛ ba dila la po.
34 Ni maa jam ta jiirim ale nuru baai ate ba yik lik la kama. Nuruba be
ale tuesi ni jaab buuri meena la, ni diem ta supeentik kama a duŋ ni sue.
Dii nyiŋ la, ni jam seba kama ayen ni ta ŋanta kama ate ba gaam bala
nalimnyiini. Ba be kasim boro ka dila taam wuu.
35 Dila nyiŋ la, ni be yik ni dek nalimnyiini wieŋa de po dii nyiŋ la, ku
ta ka tiirim kpiem cheena.
36 Ku a fe kama ayen ni ta chichiiba ate ni baga tom Naawen ale a yaali
dii la ate ni nya wa ale pe ayen wa le nyɛ dii a te ni la.
37 Boan nyiŋŋa, Naawen Gbaŋka weeni ayen,
“Ku kan beni gaam taam,
ale ge ate waai le wa jam la a jamu,
wa kan beni.
38 Mi wayɔrisima nyamma le ta siaka kama ate ba vuuk.
Alege, ba wanyi a dan nyini mi ŋaaŋ a ŋmani,
m sui kan peenti ale wa.”
39 Alege tama daa baai ale a ŋmani wa ŋaaŋ a yaa cheŋ a be siuku po la.
Ti ka baai ale ta siaka ale wa a yaa nya varibasika la.

11

1 Siaka ka wari dii ate nuru ta yiila ale seba chak me ayen di sum ka
wensie a yaase di le sum nyɛ alege, wa an baga a nya wanni deema la.
2 Ku jam ka ba siaka nyiŋ ate Naawen jam basi ate dila po dila po demma
seba ayen wa sui peenti ale ba kama.
3 Ka siaka ale soa ate ti seba ayen ka Naawen ale biisi a yaa nyɛ
wenŋmazuk ale tɛŋ ale ŋanta baai meena wuu ale bo ba po la. Dila nyiŋ
ate ti baga a nya ŋanta baai ale boro nna la. Ti be an baga a nya ŋanta
baai ate wa pa nyɛ ŋantaŋa de meena la.
4 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate Abil jam te Naawen kaab maŋ a gaam
Keen ale jam pa jaab buui me a nyɛ kaabka la. Be ka Abil siaka de nyiŋ abe
ale soa ate Naawen sui peenti ale wa ayen wa ka wayɔrisima nyɔnɔ. Ti
seba nyaku de kama dii nyiŋ la, Naawen dek sui jam peenti ka nalimnyiini
ale wa tiirimu. Be ka wa siaka de nyiŋ ale soa me ate ti a wi wa yonni
jinla ase wa diem vua kama la.
5 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate Ɛnok an kpi la. Naawen jam goanti
nyɛ kama ate wa yiri jueli wenŋmazuk ayen wa kan kpi. Nuru abe an jam
baga a nya wa. Naawen Gbaŋka abe weeni sak ti kama ayen wa nyɛ ate
ka Naawen sui peenti ale wa ale ge ate wa yaa pa wa a ta jueli la.
6 Nuru waai karo a baga a nyɛ ate Naawen sui a peenti ale wa alege kula
nyɔnɔwa a ka siaka ale wa. Dii nyiŋ la, waai ale pa wa dek a te Naawen

la, ku a fe kama ayen wa ta siaka ayen wa boro kama. Wa be a te baai ale
a gisi wa la ka tiirim.

7 Ku be jam ka siaka me nyiŋ ale soa ate Nowa baga wom Naawen ale
jam kaam wa a magsi chaab ale wie ŋaai le ŋa nyɛ chum diipo la. Wa
siaka nyiŋ ale soa ate wa jam lagi tue wom, a yaa nyɛ ŋaaruŋ ayen wa
vari wa ale wa dɔkdemma meena a basi. Wa siaka de nyiŋ abe ale soa
ate nurubiik tɛŋzuk de a jam nya chivie, ale ge ate Naawen wi wa ayen
wayɔrisima nyɔnɔ.

8 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate Abraham zuli Naawen noai a nyini
cheŋ tɛŋ kaai ate Naawen jam pe ayen wa le pa te wa la. Abraham yaa
basi wa tɛŋka a yaa nyini a cheŋ alege poom ze juijui dek chekki ate wa
jam a cheŋ la.

9 Siaka de nyiŋ ate wa jam bo tɛŋ kaai ate Naawen pe ayen wa le pa te
wa la. Wa jam bo ka po ase ka nichaano la. Wa ale wa dɔkdemma jam
a goa ka viita po ase Aizik ale Jekob ate Naawen jam pe ale ba ate ba me
jam bo viita po dii la.

10 Dii nyiŋ la, Abraham jam a limsi ayen wa jo ka wenŋmazuk yeri ŋaai
ate Naawen se te wa la. Yeeŋa de kan maari a lo.

11-12 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate Abraham, waai ale jam kpaŋ nna
yegayega a mɔata kum la, a te wa powa Saara, waai me ale jam kpaŋ nna
yegayega a gaam biam taam la puuk. Dii nyiŋ la, Abraham jam ta siaka
kama ayen Naawen ale jam pe ayen wa le nyɛ dii a te wa la, wa le nyɛ
kama. Abraham be jam sum nya ka ŋaaŋbisa a piisi nna yegayega ase
chiŋmarisaŋa la, ale piisi me nna ase beli tambusuŋ tintanfiila la. Nuru
an poom baga a chiini ba.

13 Nyaba de meena ate m biisi ba wie la kpi kama ale ba siaka alege ba
an tuesi ŋanta baai ate Naawen pe ayen wa le te ba la. Alege siaka nyiŋ ba
nya kama ayen ŋanta dua ka jigi nna niŋniŋa ate ba jam a nyɛ ase ba jam
paari ku jigini kama la. Ba be jam siak kama ayen ba ka nicham tɛŋzuk
de. Ba yenni dek abe bo ka jigi yoŋ.

14 Nuru baai abe ale a poli ase nna la, bala chaab a sak kama ayen ba
kasim a gisi ka ba dek tɛŋ ayen ba kali.

15 Ba be dan kasim a poli ka tɛŋ kaai ate ba pa basi ŋaaŋ la wie, ba ta
siuk kama a pilim a ŋmani?

16 Aawo, wanni ale, ba kasim a yaali ale ka ninmuna tɛŋ kaai ale gaam
ba tɛŋka la. Daa jigi yoŋŋɔa, tɛŋzuk de, ka wenŋmazuk ale la. Dila nyiŋ
la, chivie ka Naawen ale ba ale wi wa ayen ba Naawenya. Dii nyiŋ la,
Naawen se ka yeri te ba.

17-18 Aizik nyiini jam ale Abraham biik. Naawen yaa jam weeni Abraham
ayen, “Fi le va ka Aizik nyiŋ a nya ŋaaŋbisa ate fi yonni kasim boro taam
wuu, ase m le poom pe dii ale fu la.” Alege, ku ŋaaŋnyiŋ ate Naawen yaa
weeni Abraham ayen, wa ko wa biika de a nyɛ kaabka a te wa, Naawen.
Alege, Naawen ale jam pe dii ale Abraham ayen wa le nya biik la, ku sum
chim wensie. Wa me yaa siak ayen wa ko biika de a te wa. Naawen jam
weeni nna, kama ayen wa nyɛ Abraham siaka ale wa a nya.

19 Abraham be jam ta siaka kama ayen Naawen baga a nak nuruba kama
a yiri kum po. Dila nyiŋ la, daam dan ka ku wensieŋa jigini, ti baga a weeni
kama ayen Abraham ŋman tuesi Aizik ka kum nisima po.

20 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate Aizik weeni ayen chum da dii dai,
Jekob ale Iisɔ le nya niaka kama.

21 Ku jam ka siaka ale basi ate Jekob te Josefi nidɔabilisaŋa wanyiwanyi niaka ale ge kpi. Wa jam pa ka wa tachekka a chogsi wa dek a yiri kali wa gaduoku zuk a yaa puusi Naawen a te ba niaka.

22 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate diipo ate Josefi a jam mɔata kum la wa biisi magsi chaab ale diipo ate Izirali demma ale jam basi Ejipiti tɛŋka abe ba kuli la. Wa jam maa weeni ba le ba nyɛ wa dii ase wa nin kpi ate Izirali demma basi Ejipiti a kuli la.

23 Ku jam ka siaka ale basi ate Moosis kowa ale wa mawa ale biak wa la, a pa wa suk ate ku paari chiisa sita. Ba ale jam nya ale biika ka bimaŋ la, yɔgsum jam ka ba ate ba zɛri Ejipiti Naawa sinsaŋŋa.

24 Ku be jam ka siaka ale soa ate biika Moosis ale ga chim nueri la, wa zɛri ayen wa daa Ejipiti Naawa le biiga.

25 Wa jam a yaali ayen ka wa dan maa nam ale Naawen nuruma a zunchoŋ gaam wa nin de masim ale biem alege ku kan beni.

26 Wa jam poli kama ayen fi dan nya chivie Kirisitawa, waai ate Naawen le tom ate wa jam la nyiŋ, a zunchoŋ ka nna yegayega a gaam Ejipiti jigsika meena. Wa jam a poli dila kama dii nyiŋ la, wa nina jam muni ale ka tiirim buui ate wa le nya la.

27 Ku jam ka siaka ale soa ate Moosis basi Ejipiti tɛŋka alege yɔgsum an jam yik wa ale naawa supuurimu. Wa kasim jam ta popola ale siaka kama ale Naawen, waai ate nurubiik an baga nya wa la.

28 Ku jam ka siaka ale soa ate wa weeni nuruma ayen ba nyɛ Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa abe ba pa ziimu a misimisi diinaŋa noaŋa ate sabiilo, waai ale a ko nuruba la a dan jam, wa kan ko nidɔabili sii ate Izirali demma liŋ biak la.

29 Ku jam ka siaka ale soa ate Izirali demma a baga va beli dii ate ba a wi ayen Nyamonuŋ la a cheŋ taam jueli nna ase ba jam a tabi ka tɛŋ kosik zuk alege daa nyiam po la. Ejipiti demma ale jam tomsi ayen ba maa va taam la, nyiamu yaa deri chali jam lim ba a basi du.

30 Ku jam ka siaka ale soa ate Jeriko tɛŋka siaka ate ba se gilim ka la a lo. Izirali demma jam cheŋ gilim ka, ka daa ŋayopoi ale ge ate ka lo.

31 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate Arayab, waai ale jam ka nidɔa yaalido nna yegayega la, an jam maa kpi ale baai ale jam kan siak a te Naawen noai la. Dii nyiŋ la, wala ale jam vari nuru baai ate Izirali demma jam tom ayen ba ga nak nya ba dachaasaŋa, Jeriko demma la, a basi.

32 M be le ŋman biisi ka wana ale wana wariya? M te baga a biisi nuruba ba chaab wie kama, ase mbala meena ate m biisi la, alege niŋ ŋman karo ate m le nyɛ dila. Alege ba chaab boro kama ase Gidiyon ale Barak ale Samson ale Jepeta ale Deevid ale Samuel ale Naawen biisiteerɔma la.

33 Be ka siaka nyiŋ ate nyaba de meena a nyɛ kpaliŋsa ale tɛŋsa a nak de, a fe ate wensie boro, a nya Naawen ale pe ale ba ayen ba le nya dii la, a nyɛ ate gbeŋma a baga ligi ŋa noa,

34 a kpimsi bolim kpeenta, a chali liisi gebi woŋ sii ate ba jam ayen ba pa ko ba la. Ba jam wobsa kama alege tulim nya pagrim. Ba jam ta pagrim ka nna yegayega tugurisa po a yaa nak satɛŋsa sojiba de.

35 Nipooba gela baai ale ta siaka la nyiŋ ale soa ate ba mabisa ba gela baai ale kpi la a yaa yiri kum po.

Ba gela me a jam zɛri kama ayen nuruba kan basi ba namsika alege siak ayen ba namsi ba a ko, ayen ku basi ate ba yiri kum po a ta nyuvuri maŋ.

36 Nuruba jam nyɛ ba gela me a la, a miiri ba, a pa choarima bobi ba a ta ba ga lik.

37 Ba gela me, ba yuk ba ale tana, a pa gebisa a gebi ba buye, a pa gebi
woŋsa a ko ba gela me. Ba gela me a jam a jo ka piisa ale bua gbaŋsa, ba
gela me a jam chim ka ŋanjagsa nna yegayega, nuruba namsi ba gela a te
ba tuom.
38 Ku an poom ŋman magsi ayen tɛŋzuk de demma a ŋman ta nuruma
de chaab ba sunsuŋŋa. Ba kasim jam bo ka sagini po a nyiem cheŋ a basi
du, nna ase nicham la. Ba jam maa bo ka guuta zuima, ale pina vie po, ale
maari a goa vie po me.
39 Nyaba de meena siaka nyiŋ abe ale soa ate Naawen jam weeni ayen
wa sui peenti ale ba kama alege, ba an jam nya Naawen ale jam pe ayen
ba le nya jaab buui la.
40 Dii nyiŋ la, Naawen daam poom poli ayen wa nyɛ ka wamaŋ ate di
gaam dila a te ti. Wa be poli kama ayen wa kan nyɛ ate nuru bala kan ta
kaasuŋɔa, ase ka wa nin pa tama me a gum chaab ale bala, ale wa yaa nyɛ
dila.

12

1 Dila nyiŋ la ti baga a weeni kama ayen, nyaba de meena a sak ti kama
ayen baai ale ta siaka la, ku a te Naawen ka supeentik. Dila nyiŋ la, ni
basi ate ti chim nuru baai ale a chali chala la. Dila a sak kama ayen ku a
fe kama ayen wie ŋaai meena, ase biem dek ale bobi ti tara nna keŋkeŋ
la, ale basi ate ti kan baga a chali nwulinwuli la, ti yuk ŋala basi abe ti a
chali chala ŋaai ate Naawen ayen ti a chali la ale chichiiba,
2 a kasim a nya Yeezu waai nyiŋ ate ti siaka kasim boro a ta nyini ku
piilimka po a ta a cheŋ taam wuu la. Masim buui ate wa jam a limsi ayen
wa nya la ale jam soa ate wa nam jabarimu zuk. Wa an jam poom pa
chivie ŋaai ate wa le nya jabarimu zuk la a chim wariya. Yɔgyɔgla de wa
be kala ka Naawen juga geŋ, zula nyaka jigini.
3 Nama dek abe poli nya dii meena ale nyɛ wa jigi la. Wabaata nyam
jam kisi wa ka nna yegayega, a nyɛ gaasa me wa jigi. Alege wa jam ta
chichiiba kama nalimnyiini. Ni be poli nyaku de nya ate ku basi ate nama
me ta chichiiba ate yɔgsum kan nyɛ ate nyiŋworuk yik ni.
4 Boan nyiŋŋa, ni ale diem boro a nyɛ kpaliŋka ale biem la, ni an diem
kpalim paari juijui ate ni le kpi la.
5 Nama baŋ Naawen ale biisi dii ayen ku deŋsi ni kpa ni ale ka wa bisa
nyiŋ la? Wa weeni ayen,
"M biiga, kan pa ku chim gbeera ase fi nin nyɛ wari kaasi ate Nyɔnɔwa
sak fu yam maga dega.
Yaase fi basi ate fi su kaasi ase wa ale a tɔariŋ fu.
6 Dii nyiŋ la, Nyɔnɔwa Naawen a sak waai ate wa ta yaalika ale wa la
kama,
ale a te wa waalika me waai ate wa a wi wa ayen wa biik la."
7 Ninam dan jam ni jigi, ni yik ni dek a nam ale bu a sak ni ka yam. Ni
ninammu a sak kama ayen Naawen a nyɛ ni ase ka wa bisa la. Biik boro
ate wa ko kan te wa waalika?
8 Ni be dan kan a nya waalika ase wa bisaŋa meena la, ku a sak ase ni
sum daa wa bisa la. Ku a sak ase ni poom ze waai dek ale ka ni ko la.
9 Ase ti ale ta ti koma nna, ba a te ti waalika kama alege ti a zuli ba kama.
Ti be dan pa ti dek a te ba dila, ti be le pa ti dek a te ti kowa waai ale bo
wenŋmazuk la ate ku soa ka se ate ti boro?
10 Tama koma be ka nurubisa. Ba be a te waalika kama a magsi chaab ale
ba dek ale poli dii ayen ku magsi ti kaasuŋku la. Waalika de a nyiem be

kan beni. Alege Naawen a te ti waalika kama ayen ku ta nalim jam ti jigi
ate ti maa ta welensa ase wa ale ka dii la.
11 Diipo ate ti nyiem nya waalika la, dila powa ti sue a kaasi kama, ŋa kan
peenti. Alege ti dan siak a te wa, ku a nyɛ ase ka tiib ale a yoani yoana la.
Ase tiimu ale a yoani yoana la, waalika me a te ti ka yoana. Yoanaŋa de
abe ale masim boka ale wayɔrisima tuima.

12 Dila nyiŋ la, mi a weeni ni kama ayen, ni be zak ni nisimaŋa sii ale
jiak la wein, abe ni basi ate ni dunaŋa ŋaai ale gbariŋ la, a ta pagrim.

13 Ni yuarisi suitaŋa ate naŋ kaai ale a dugsi la a kan deri kpi alege ka
nya nyiŋyɔgsa.

14 Ni pii nyiŋ ate ni ta nyɛ masik ale waai meena, abe ni welema dii nyiŋ
la, waai ale kan welema la, an baga a boro ale Naawenya.

15 Ni kpesi ni dek ate ni wanyi me la a kan jogi Naawen niauŋku abe ni
wanyi me la a kan chim tituak a pa bu yaamu chogsi tiib sinsila,

16 abe ni wanyi me a kan ta nyɛ kaai ale kan nala ase Iisɔ nyeka choawa
la. Wala jam ale wa kowa bikpagi. Iisɔ yaa pa kpaŋtaŋa deka a da
ŋandiinta de bunyi dekki ate ku yaa sak ayen wa ŋman daa bikpagiya.
Nyeka de choa abe jam ta ka kaasuŋ a jam ba kisitaŋa wieŋa po.

17 Alege nama seba kama ayen ku ŋaaŋnyiŋ, wa yaa ŋman jam a yaali
ayen wa tuesi ka niak kaai ate wa kowa ayen wa te la, alege wa kowa jam
yiak wa ayen wa ga nakpiak. Iisɔ a kum kama a pii nyiŋ a nyɛ ayen wa
tagri wa ale nyɛ dii la, alege wa an ŋman jam baga a nyɛ dila.

18 Mi a weeni nyaŋa de meena kama boan nyiŋŋa, nama an jam ase
Izirali demma ale jam jam dii la. Ni an jam daa jaab waai ate nuru baga
a tiri wa ase Sinaai Guuku ale ku bolimŋiaka ale a de la, ale legini nna
kpito la, ale vapagrika,

19 ale damuniŋ ale kasim a kum nna yegayega ale lueluku ale a kaari la.
Nuruma ale ga wom lueluku la, ba yaa saalim ayen ba kan ŋman a yaali
ayen ba wom wari di choa,

20 dii nyiŋ la weeni kaai ale jam weeni ayen, “Duŋ a dan poom tiri guuku,
ku a fe kama ayen ba pa tana a yuk ka ko.” Weenika de jam pagra kama
te ba.

21 Moosis ale jam nya nyaŋa de meena la, ku jam pagra ka nna yegayega
ate wa weeni ayen, “Yɔgsum ale ta mu ate m nyiŋ a gok.”

22 Alege nama ate mi a weeni ayen ni nya, ni goanti jam ka Zayon Guuku
ale Naawen waai ale vua la tɛŋka wenŋmazuk Jerusalemɔa ase tɛŋzuk de
Jerusalemɔa la, ale sabiilo baai ale piisi nna yegayega la,

23 ale Naawen bisii ate wa liŋ biak la tigsika po kaai ale ka supeentik
tigsika la jigi. Bisaŋa de yue ale ŋmarisi bo wenŋmazuk. Ni jam ka
Naawen waai ale a bo nurubiik meena buusa la jigi. Ni chiisaŋa jam gum
jaab ale ka nuru baai ale kan ta kaasuŋ la, chiisa.

24 Ni jam ka Yeezu jigi. Ka wala ale zaani tama ale Naawen ale nyɛ
noayeŋ paalika la sunsuŋ. Ni be jam ka ziim buui ale a sugri ni biemu a
basi la jigi. Ziimu de abe a sak ti ka wamaŋsa yegayega a gaam Abil duŋka
ziimu, ale a sak ti wie ŋaai la.

25 Ni be kpesi ni dek ate ni kan zɛri Naawen ale a biisi dii la womka.
Tama be ale nyɛ ka se a baga chali be waai ale a biisi ate ku nyini
wenŋmazuk la jigi ase ti nin zɛri wa?

26 Dila powa wa ale biisi la, ku jam choa tɛŋka meena kama. Alege
yɔgyɔgla de, wa pe kama ayen, “M le choa ka tɛŋka a ŋman gum du. Be
daa tɛŋka nyiini ate m le choa, m le choa ka tɛŋka ale wenŋmazuk meena
a maa gum du”.

27 Wa ale weeni dii ayen, “M le ŋman la”, a nyini ka peelim a sak ayen
choaka de a sak kama ayen jaab buuri meena ate Naawen nyɛ la le choa
kama a voori, ate ŋanta baai meena ale a choa alege kan voori la, a zaani.
28 Ni be basi ate ti te Naawen jiam dii nyiŋ la, wa te ti ka tɛŋ kaai ate ti
le chim nalima la. Tɛŋka de abe kan maa choa a voori. Dila nyiŋ la, ni be
basi ate ti nyɛ wa jiam abe ti a te wa zula ŋaai le ŋa basi ate wa sui peenti
la, abe ti a chali yɔgsum ale wa,
29 dii nyiŋ la, ti Naawenni a nyɛ ase ka bolim la, ate bu dan de jaab bu
de kaasi dii la.

13

1 Ni kasim ta yaalika ale chaab ase Kirisita bisa la.
2 Ni a teeri ate ni siak a tuesi nicham ni yieŋa. Nuruba gela jam nyɛ
dila kama a yaa maa tuesi Naawen sabiiloba alege ze ayen ba ka Naawen
sabiiloba.
3 Ni a teeri baai me ale bo likka diina po la wie, ase nama me maa bo ka
likka diinaŋa po ale ba la. Ni a teeri baai me ale a nam la ase nama me
maari a nam kama la.
4 Ku a fe kama ayen waai a dan yali chora, wa te wa yalika zula. Nidɔa
me a dan faari nipɔk, wa te faarika zula. Ku a fe kama ayen choroba ale
pooba ta siaka ale chaab wie po. Naawen le wa bo baai meena nyeboka
ale kaasi ate ba a nyɛ kaboŋsa la kama.
5 Ni kan basi ate ni nyeboka ale ni popola meena a kasim bo ligra yaalika
po, alege, ku a fe kama ayen ni basi ate ni sue peenti ale ni ale ta ŋanta
baai la. Boan nyiŋŋa Naawen weeni ayen,
“Mi kan basi ni diipo diipo,
M be kan zɛri ni diipo diipo.”
6 Dila nyiŋ la, ni be basi ate ti nyini peelim a weeni ale supeentik ayen,
“Nyɔnɔwa ka mi maaro,
dila nyiŋ m kan chali yɔgsumɔa.
Be ka wana le baga mu wari a nyɛ?”
7 Ni teeri ni kpaŋŋa baai ale biisi Naawen wanni a sak ni la. Ni poli nya
ba nyeboka ale jam ta dii a jam alege ate ba yaa kpi la, ate ni tomsi ba
siaka ale jam ka dii la.
8 Yeezu Kirisita ka dila a ta nyini diem ale jinla a ta a cheŋ diipo meena
wuu. Wa kan maari a tagri diipo diipo.
9 Ni kan basi ate sinsak kperikaliisa meena tɔgatɔga a nyɛ ate ni basi
sumaŋka vaka. Ku nala kama ate ti tuesi Naawen tiirim buui le bu basi
ate ti suniimaŋa pagra la. Daa ti nin a va ŋandiinta kisita ale ti suniimaŋa
ta pagrimɔa. Baai ale a va sinsaŋŋa de chaama la, an diem nya maarika
ŋa po.
10-13 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a nyiem pa ka duŋsa ziim a ta
jo Welensa Yegayegaka jigini ayen wa nyɛ kaabka a te wa dek wabaataŋa
ale nuruma wabaataŋa. Naawen ale te Juuma Sinsaŋŋa la kan jam a siak
ate nuru a ŋobi duŋ sila lantaŋa. Juuma Puusika Yenni tomteerɔma a
nyiem goanti pa sila a ta nyini ka nuruma boka jigini nakpiaka a ju si.
Síuk kula po, nuruba abe ale jam yik Yeezu namsi ko la, wa kummu jam
ka kaabka nuruba wabaata nyiŋ. Dila yaa be basi kama ate Naawen yaa
soa ba. Yeezu nyɛ dila ka nakpiak. Tama be ta siaka ale kaabka de kama.
Dila nyiŋ la, ni basi ate ti nyini nuruma boka jigini nakpiaka ase wa ale
nyɛ dii la a maa nya chivie wa nyiŋ.
14 Dii nyiŋ la, tɛŋzuk de daa tɛŋ kaai ate ti le boro taam wuu la, ti ta yiila
a limsi ka tɛŋ kaai ate ti le nya chum diipo la.

15 Dila nyiŋ la, ni basi ate ti kasim pa pimpauk ase tama me kaabka la a
ta va Yeezu jigi a te Naawen. Pimpauku de, ti pa ka ti noa a weeni ate ku
a nyini peelim ayen wa ka ti Nyɔnɔ.
16 Ni kan baŋ ate ni a tom wamaŋsa a te nuruba abe ni pa ŋanta baai
ate ni ta la a chari chaab, dii nyiŋ la, wieŋa de a nyɛ ase ka kaabka la a te
Naawen ate wa sui a peenti.
17 Ni a zuli ni kpaŋŋa noa ale di meena wuu ate ba a weeni ni la. Ba
kasim a nya ni zuk kama daa meena, dii nyiŋ la, Naawen le bek ba kama
ase ba ale a nya ni zuk ate dii ale dii nyɛ la. Ni be dan a te ba zula, ba
ba a tom ba tuimaŋa ale ka supeentik. Kan daa di, ba ba a tom ale ka
sukaasima. Dila be kan maari ni.
18 Ni kasim a puusi Naawen a te ti. Tama dek seba chak kama ti popola
po ayen ti an nyɛ wari kaasiya, dii nyiŋ la, ti a yaali kama ayen ti kasim a
tom a va ku siuku diipo meena wuu.
19 M be a saalim ni ale ka ninmuna ayen, ni puusi Naawen ate wa basi
ate m pilim ŋman jam ni jigi yɔgyɔgla.
20-21 Ti Nyɔnɔwa Yeezu waai ale ka Naapeenkpagini la kpi kama, a pa
wa dek ziimu a nyɛ ate tama ale Naawen ta noayeŋ ale chaab. Noayeŋka
de abe kasim boro kama taam wuu ale Naawen waai ale nak wa yiri kum
po la. Nyaŋa de meena nyiŋ, ate Naawen a nyɛ ate nuruba a boro ale
masim. M be a puusi a te wa kama ayen wa le va Yeezu Kirisita nyiŋ a te
ni jaab buui meena ate ni a yaali ale ninmuna la ate ni baga a tom wa ale
a yaali dii la. Mi a puusi kama ayen wa nyɛ ate ti meena chim nuru baai
chaab ale a nyɛ ate wa sui a peenti la. Dii nyiŋ la, nyaku de a basi kama
ate Yeezu Kirisita a nya zula taam wuu. Ku be nyɛ dila.
22 M suaata, mi a saalim kama ayen ni lagi tue nalimnyiini ale chichiiba
a wom tuntomika de ate m weeni a deŋsi ni kpa la, dii nyiŋ la, gbaŋka de
ate m ŋmarisi a te ni la, an woŋa gaam taamya.
23 Mi a yaali ayen m weeni a sak ni kama ayen ba lagi ti suoku Timoti
likka dɔk po a basi kama. Wa dan jam nwuli, ate m cheena, m le ta wa
maa jam kama.
24 Puusi ni kpaŋŋa meena ale Naawen nuruma meena te ti. Ti suaataŋa
baai ale nyini Italiya tɛŋka a maa bo ale ti la, a puusi ni.
25 M be ŋman a saalim ayen te Naawen niaka a bo ale ni meena.

JEEMSI
Gbaŋka

1 Mi, Jeemsi, waai ale ka Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita tomteerɔ
la, a puusi nama baai ale ka Yeezu ŋaaŋviiriba a waaŋ bo tɛŋka meena
po la.
2 M suaata, ni dan jam nya nyenyaka, ni basi ate ni sue a peenti yegayega.
3 Ni seba ayen ni siaka ale Yeezu a dan baga a zaani nyenyaka de po, ni
le baga zaani nyenyaka kama.
4 Ni dan baga zaani nyenyaka de po, ku a fe kama ayen ni zaanaŋa de a
basi ate ni kan lo. Nyaku de a basi kama ate ni nyeboka a chim nyɛ weleŋ,
a kan ŋma silim jaabjaabɔa.
5 Naawen ta niaka yegayega. Wa kasim pa ka ŋanta nna yegayega a te
baai ale a juisi wa la. Dila nyiŋ la, yam a dan posim ni ba gela jigi, ni puusi
a te Naawen ale wa le pa yam a te ni.
6 Ni dan puusi te wa, ku a fe ate ni ta siaka ale wa abe ni kan ta chichama.
Chichama nyɔnɔ a nyɛ ase ka viok ale a fobi beli kpeeni nyiam ate bu a
cheŋ niŋ ale ŋaaŋ dii la.
7-8 Ba an baga a lueri wayeŋ wabɔari po ba tuima jigi ya. Bala chaab
kan a poli ayen ba le nya jaab Naawen jigi ya.
9 Nama baai ale ka ŋanjagsa la, ku a fe kama ate ni supeentik, dii nyiŋ
la, Naawen pa ni zaani ka niŋ.
10 Nama baai me ale ka jigsiroba la, ku a fe kama ayen ni basi ate
ni supeentik ale Naawen ale pa ni zaani ŋaaŋ la. Ku a fe kama ate ni
supeentik dii nyiŋ la, ni a nyɛ ase ka puuta ale kan a beni ale a kpi dii la.
11 Wenbinni a dan jueli ate wentueŋka a moagi yegayega, puutaŋa a jak
kama a yuiri ate ti nalimu me a be. Siuku la po jigsiroma a dan bo ba
tuimaŋa po a tom, ba me a kpi kama.
12 Supeentik bo ka waai ale baga a zaani nyenyaka la jigi. Naawen be
puulim kama ayen wa le te nuru wala choa tiirim. Tiirimu de ale wa
nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la ate wa le pa te baai ale a yaali wa la.
13 Ti dan jam nya nyenyaka, ku an magsi ayen ti a weeni ayen ka Naawen
ale nyɛ ti a nya. Naawen dek kan nyɛ nuruba a nya. Wabaata me an baga
nyɛ wa a nya.
14 Alege ka ti dek suniimaŋa yaalika ale a dari ti ate ti a tom tuimbaata.
15 Ti dan siak a te ti suniimaŋa yaalika, ti a tom ka wabaata tuima. Ti
wabaata tuimaŋa abe ale a basi ate ti a kpi.
16 M dek suaata, ni kan a a paasi chaaba.
17 Jaab buuri meena ate ti ta ate ba nala la, a nyini ka Naawen jigi. Wa
nyɛ chiŋmarisaŋa meena a pa si a nyo wenŋmazuk ayen si a nyagsi. Wa
kan tagri diipo diipo ase yisintaŋa ale a tagri dii la.
18 Ku ka Naawen dek yaalika ate wa nyɛ ti ayen ti chim wa bisa, ate wa
yaa pa ti a zaani jaab buuri meena ate wa nyɛ la niŋ. Wa a ale nyɛ dii
ayen ti chim wa bisa la ale ti ale va wa wensie wieŋa la nyiŋ.
19 M dek suaata, ni a poli wieŋa de. Ni basi ate ni tueŋa a lagri
nalimnyiini ate ni a wom, abe ni kan basi ate ni noa a valima abe ni
kan basi ate ni sue a kpabi a puuri ale nuruba me,
20 dii nyiŋ la, ti dan ta supuurim ale nuruba, ti kan va Naawen ale a
yaali dii la. Wa a yaali kama ayen ti a tom tuimmaŋsa a te wa.

21 Dila nyiŋ ku a fe ate ni pa ni tuimbaataŋa meena a basi abe ni pa ni
dek meena a te Naawen abe ni tuesi wa wamaŋsaŋa ŋaai ale ŋa baga vari
ni a basi la. Wa poom pa wa wamaŋsaŋa a nyo ni suniima po kama. Dila
nyiŋ ku a fe kama ayen ni a va ŋa.
22 Ni dan a wom ŋa ale kan va ŋa, ni a paasi ka ni dek.
23 Nuru dan a wom Naawen wieŋa ale kan va ŋa, wa a nyɛ ase ka nuru
waai a nyiem ale a nya wa dek nyaasuŋ po dii la.
24 Wa dan nya wa dek nyaasuŋku po a nueri, ale basi dula, wa deri a
baŋ wa le poom a neensi dii la kama.
25 Nuru wala choa a nyɛ se ka waai ale wom Naawen Sinsak maŋsaŋa
ale deri baŋ la. Ku be a fe kama ayen ni kan a nyɛ dila, dii nyiŋ la, Naawen
Sinsak maŋsaŋa a vari ka nuruba a basi. Dila nyiŋ ku a fe kama ayen ni
ŋmasi wom ŋa nalimnyiini abe ni a va ŋa. Ni dan a nyɛ dila Naawen le
te ni niaka.
26 Nuru waai a dan a poli ayen wa va ka Naawen ale kan yik wa dek wa
biik po, wa a paasi ka wa dek. Wa Naawenni vaka ka kinla.
27 Ti Kowa Naawen a yaali kama ayen ti a va wa ale wensie. Dila nyiŋ
la ku a magsi ka ti a maari kpin sii ale pukoga ŋaai ale a nam la, abe ti
kan basi ate tɛŋka demma tuimbaataŋa a chogsi ti.

2

1 M suaata, nama baai ale ta siaka ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita waai
ale ka zula meena nyɔnɔ la, ni kan luk a yaali nuruba ba gela abe ni a basi
ba gela.
2 Ni dan tigsi chaab ayen ni puusi a te Naawen ate nuruba baye a jam
jo ni tigsika jigini, ate ba wanyi a jo jigsiro gatta ale su ligra nifelima ate
ŋa a nyagsi, alege nwala me jo garuk tii ale kan nala,
3 ni dan te jigsirowa zula nna yegayega a weeni wa ayen, “Nya kali maŋ
jigi ale nna.” alege weeni jajakka ayen wa, “Cheŋ ga zaani denna”, a yaase
“Kali tɛŋ”,
4 nyaku de a sak kama ayen ni a bo ka nuruba buusa dii nyiŋ la, ni
popolaŋa ka popola baata, ku an nala ate ni a luk chaaba.
5 M dek suaata, ni wom de. Naawen lueri ka baai ate tɛŋzuk de nuruma
a poli ayen ba ka ŋanjagsa la ayen ba jigsi ale ba siaka ale Naawen, abe
ba de Naawen naam buui ate wa puulim ayen wa pa a te baai ale a yaali
wa la.
6 Nama a nyɛ ŋanjagsa ase ba daa nuruba la alege a zuli jigsiroba baai
ale a basi ate ni a nya ninam ale a dari ni a ta a cheŋ boteerɔba niŋ la.
7 Bala ale biisi a kaasi yoi maŋ kaai ate Naawen a te ni la.
8 Ni dan a va Naawen Naamu sinsak ŋaai ate ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka
po la nalimnyiini ayen ni a yaali chaab ase ni dek la, dila ale nala.
9 Ni dan luk a yaali nuruba ba gela ale kan yaali ba gela, dila an nala.
Kula nyɔnɔwa a tom ka wa biok. Naawen Sinsaŋŋa abe le bek wa kama
10 dii nyiŋ la, waai a dan va wa sinsaŋŋa meena alege jam kaasi dinyi
wa kaasi ka ŋa meena.
11 Naawen a weeni sak ni kama ayen ni kan a nyɛ kaboŋsa. Ni dan kan
nyɛ kaboŋsa alege a ko nuru, ni diem nyɛ Naawen Sinsaŋŋa kaasi kama.
12-13 Ku a fe kama ayen ti boro abe ti a poli ayen ti ka nuru baai ate
Naawen le pa wa sinsak ŋaai ale a vari nuruba a basi la, a bo ti buusa.
Tama be dan kan basi ate ti boka a nyɛ se dila la, Naawen kan ta jiirim ale
ti dii nyiŋ la, ti an jam ta jiirim ale ti vaanchaaba. Jiirim nyɔnɔ kan chali
yɔgsum ale Naawen buusa boka.

14 M suaata, nuru waai a dan weeni ayen wa ta siaka ale Yeezu alege
kan tom tuimmaŋsa wa siaka nyiini an baga vari wa a basi,
15-17 ase ni wanyi nin kan ta garuk a jo yaase ŋandiinta a de, ate ni wanyi
yaa nya wa a weeni wa ayen, “Naawen ale te fu garuk ale ŋandiinta,”
alege kan poom a poli nuruwa ale a yaali fi maarika dii la, fi siaka ale
Yeezu nyuenta ale boa? Dii nyiŋ la waai a dan ta siaka ale Yeezu ale kan
tom tuimmaŋsa ku a sak se siak kala choa kpi kama la. Ka, ka kiriya.
18 Alege waai ale weeni ayen, “Nuru wanyi ale a ta siaka, ale wa choa
a tom tuimmaŋsa.” Mi ale weeni wa ayen, “Sagi mu nuru waai ale ta
siaka ale Yeezu alege kan tom tuimmaŋsa la. Mi ale tom tuimmaŋsa a sak
nuruba ayen mi ta siaka ale Yeezu kama.”
19 Fi ta siaka ayen Naawen ka dinyi dekki a boro? Kula ka wensie.
Chichiribaataŋa me a ta siaka kama ayen Naawen ka dinyi dekki a boro.
Si a chali wa yɔgsum me kama.
20 Ni basi ate m weeni sak ni ayen ni ka betta, boan nyiŋŋa, waai a dan
ta siaka ale Yeezu alege kan tom tuimmaŋsa, wa siaka kiri ale boa?
21 Ni basi ate ti teeri ti kokpieŋka waai ale jam boro ate ba a wi ayen
Abraham la wie. Naawen jam wi wa kama ayen wayɔrisima nyɔnɔ. Wa
yaa jam weeni wa ayen wa yik wa biika Aizik a ta cheŋ juijui ate ba a kaab
la a ko te wa. Wa ale weeni wa dila la, kuna beni ya alege ate Abraham
siak ayen wa ko wa te wa.
22 Abraham siaka ale wa tuimaŋa a jam ka bunyi dekki. Wa ale nyɛ dii
la a sak ti kama ayen wa sum ta siaka ale Naawen kama.
23 Wie ŋaai ate ba ŋmarisi gbaŋka po la, ka wensie. Ba ŋmarisi weeni
ayen Abraham ta siaka kama ale Naawen. Ka dila nyiŋ ale soa ate Naawen
a wi wa ayen wayɔrisima nyɔnɔ ale wa doa la.
24 Yɔgyɔgla de ni be basi ate m weeni sak ni ayen ku a fe kama ayen
waai ale ta siaka ale Naawen la a tom ka tuimmaŋsa. Be daa wa siaka
nyiini ale basi ate wa a chim wayɔrisima nyɔnɔ, ka wa nyeka.
25 Nipɔk ale jam boro ate ba a wi wa ayen Arayab. Wa jam ka nidɔa
yaalik nna yegayega. Nuruba yaa jam nyini Izirali tɛŋka po a cheŋ ayen
ba mak nya ba dachaasaŋa Jeriko demma. Ba ale jam la, Arayab yaa jam
maari ba ate ba nya siuk a chali be. Wa nyɛ maŋka de ale basi ate Naawen
basi ate wa nya varibasika ase Abraham nyɛ maŋka ale basi ate wa nya
varibasika dii la.
26 Ni basi ate m ŋman weeni sak ni ayen, ase nuru chiik a dan kan bo
wa jigi ya, wa daa jaab vuuwa. Waai abe dan ta siaka ale Naawen alege
kan tom tuimmaŋsa, wa siaka daa siak vuuwa, ka kpi kama.

3

1 M suaata, ni seba ayen Naawen le jam a bo tama baai ale ka sagrɔba
la buusa a gaam ti sua tintila. Ka dila ale soa ate ku a fe ayen ni kan piisi
a chim sagrɔba.
2 Ti meena a kasim a nyɛ wie a kaasi kama. Nuru a dan kan nyɛ wie a
kaasi wa biik po, wa ka nuru maŋ nna yegayega ale baga wa dek me a yik
nalimnyiini.
3 Nuruba nyiem a pa ka wusuma nɔbansa a su ŋa noa po ate ŋa baga
siak ba noa a va ba a cheŋ juijui meena ate ba a yaali la.
4 Ni a poli ŋaaruŋ kpioŋ kuui ale bo nyiam po ate vioku a fobi ku ate ku
a chali nyiam zuk nna yegayega la. Ŋaaruŋku damdoma a baga a pa do
fiik kama a nyɛ ate ŋaaruŋku a cheŋ juijui meena ate ba a yaali ayen ku
cheŋ la.

5 Ku ka dila ale nuru biik giŋgeluŋ kuui ale kan soa dii alege a biisi
kanjanta wie la.
Ni be ŋman poli nya ase bolim magdega ale baga de sagi kpeeni dii la.
6 Nuru giŋgeluŋ a nyɛ se ka bolim la. Ku ka bolim buui ale nyini Sitaana
jigi a baga ju tɛŋka meena la. Giŋgeluŋku de abe le baga kaasi ti nyuvunni
ti nyeka meena po ale bolim buui ale a nyini bolim buui ale kan maara
kpimsi la jigini.
7 Nuruba a baga baliŋ duŋsa ale nuinsa ale wiiga ale nyiam po ŋanta
alege
8 waai karo a diem baga a baliŋ wa giŋgeluŋɔa. Ti giŋgeluŋtaŋa ka ŋan
baata nna yegayega ate ti an baga a yik ti. Ti a nyɛ se ka choŋ pagrik la.
9 Ti ta ti a biisi a pak Naawen ale a le ti vaanchaab baai ate Naawen a
nyɛ ate ba a neensi wa dek la.
10 Ti pa ka noa dila a pak Naawen ale ŋman pa noa dila degadega a le
nuruba. M suaata, dii ate ti a nyɛ la an nala.
11 Ni seba ayen vili yeŋ nyiam an baga a masa ale a tua.
12 M suaata, nama diem nya kiŋkaŋ ale ka yoani chaama yaase gaab
ale bu yoani kiŋkama yaase nya buui ale ta yesa la a baga a chim nya
nyuimɔa?
13 Nuru wanyi a bo ni po a ta yammɔa? Wa basi ate wa boka ale wa
tuimmaŋsaŋa a sak nuruba ayen wa ka yam nyɔnɔ, alege ka kanjanta me.
14 Alege ni dan ta nyuri ale popo soblum ale chim butuom nyam, ni kan
a nak kuusa a velim ayen ni ka wensie yammɔa.
15 Yammu de choa an nyini Naawen jigi ya, bu nyini ka nuru biik ale
chichiribaata jigi.
16 Juijui meena ate nuruba a dan boro ate ba ta nyuri ale butuom ba
nyiem kasim ta ka chaab ale a tom wabaata tuima meena nna tɔgatɔga.
17 Nuru waai ate Naawen a pa wa yam weleŋka a te wa la, kan nyɛ
kpaliŋsa, wa a yik ka wa dek, wa kan zɛri nuruba noa, wa ka jiirim nyɔnɔ,
wa a tom ka tuimmaŋsa, ale kan lugi, ale chim nuru peeluk nalimnyiini.
18 Nuru waai ale a nyɛ ate nuruba a boro ale suyɔgini ale chaab la, ku a
nyɛ ase nuru wala choa a bori ka suyɔgini ale ge a che wayɔrisima yaase
wamaŋsa la.

4

1 Ka boa ale soa ate nama kasim a kpalim chaab ale ta daanika ale
chaaba? Ni a kpalim chaab ka ni dek ale a yaali dii la nyiŋ.
2 Ni a yaali ŋanta, alege ni kan nya ba. Ka dila ale soa ate ni a ko nuruba.
Ni kasim a yaali ka ni vaanchaab ŋanta, alege ni an baga a nya ba. Ka
dila ale soa ate ni kasim a kpalim chaab la. Ni le kan puusi a bek Naawen
ayen wa pa te ni la nyiŋ ale soa ate ni kan nya ba.
3 Ni ka popola yuarisima ale ŋanta baai ate ni puusi a bek ayen wa pa
te ni la. Ka ni dek popola baataŋa yaalika nyiŋ ate ni a bek Naawen. Ka
dila ale soa ate wa kan pa a te ni.
4 Nama baai ale kan a va wensieŋa la, ni ze ayen nuru waai a dan va
tɛŋzuk masimu siutaŋa, wa ka Naawen dachiaga? Dila nyiŋ la nuru waai
a dan va tɛŋzuk masimu siutaŋa, ku a sak wa ale ka nuru waai choa la
kama.
5 Ni kan a poli ayen ba le ŋmarisi dii Naawen Gbaŋka po la, ka kinla.
Ba ŋmarisi weeni ayen, “Chiik kaai ate Naawen a pa nyo ti nyiŋsaŋa po
la, kasim a yaali ka ŋanta.”

6 Alege niak kaai ate Naawen pa te ti la, a pagra gaam chiik kaai ate wa
pa nyo ti po la kama. Ba ŋman ŋmarisi Naawen Gbaŋka po a weeni ayen,
"Wa a niak baai ale kan ta kanjanta la kama alege kasim ta chaab ale baai
ale a nak ba kuusa la."
7 Dila nyiŋ la ni pa ni dek meena a te Naawen abe ni zɛri Velinvendika
ate wa nyini ni jigi a chali be.
8 Ni forisi paari Naawen ate wa me forisi paari ni. Nama baai ale ka
tuimbaata nyam la, ni nari ni nisima ale waba tii ate ni a nyɛ la po. Nama
baai ale ka popola buye nyam la, ni sugri ni popola tɔgatɔga ŋaai ale bo
ni suniima po la a basi.
9 Ni basi ate ni sue kaasi abe ni a kumu. Ni basi ate ni laataŋa me a tagri
chim kumsa, abe ni popeentik a chim sukaasuŋ.
10 Ni yik ni dek a zuli Naawen ate wa pa ni chim niŋ deeroba.

11 M suaata, ni kan a biisi wabaata wie a te chaaba. Baai ale a biisi
wabaata wie a te chaab ale a bo chaab buusa la, bala chaab a biisi ka
wabaata wie a te Naawen Sinsaŋŋa ale a bu ŋa buusa. Nama dan a bu
Naawen Sinsaŋŋa buusa, ku a sak se ni kan va ŋa kama la.
12 Naawen nyiini ale a te sinsaŋŋa ale a bu nuruba buusa me. Wala
nyiini le baga vari ti a basi, wala nyiini abe le baga a te ti waalika. Ni dan
a bu ni suaata buusa, nama a poli ayen ni ka bana?

13 Ni ba gela kasim a weeni chaab kama ayen, "Jinla a yaase chum, ti le
nyiem a cheŋ tɛŋ ka choa a ga bo dula ate ku paari ase ben la a gerim ate
ti nya ligra."
14 Ni be basi ate m weeni sak ni ayen ni ze chum ale ta dii chiem la. Ni
a nyɛ se ka pik la, ka dan boro saliuku, ku kan beni ale ge ate ka ŋman a
be.
15 Ku magsi ka ni a weeni ayen, "Ku dan ka Naawen yaalika, ti le baga
a tom ti tuimaŋa."
16 Yɔgyɔgla de ni ta ka kanjanta ale a nak kuusa. Ni ale a weeni dii la
an nala.
17 Nuru waai ale seba tuimmaŋsa tomka, alege a zɛri ŋa tomka la, wa a
nyɛ ka wabiok.

5

1 Jigsiroma, ni wom mi. Ni le jam a namu ka nna yegayega. Dila nyiŋ
ku a fe kama ayen ni a yiili abe ni a kum.
2 Ni ŋantaŋa yegayega ate ni ta la, a kaasi kama ate ni gattaŋa miari me
a boro de ti.
3 Ni ligmɔniŋka me a muni kaasi kama. Munika de a sak kama ayen
ni nyɛ kaasi kama ate Naawen yaa nya a te ni waalika. Tɛŋka meena
kpeglimka a kan beni ale ge jamu, alege nama kasim kpelisi ni ŋantaŋa
yegayega meena a dueni.
4 Ni an tuni nuru baai ale a tom ni tattaŋa po la. Ni be wom ba
funfoblaŋa. Baai ale a che ni ŋantaŋa ni tattaŋa po la kumsaŋa a paari
Nyɔnɔwa Naawen waai ale ta pagrim meena la kama.
5 Ni ta ŋanta meena kama a de masim ale naam. Niiga ale a de a biigi
ate ba yik ŋa ko dii la, nama me a de kama a biigi a gomsi ni dek a magsi
Naawen buusaŋa.
6 Nama a bu ka baai ale kan seba wariwari la buusa ale a ko ba me,
alege ba an baga zɛri.

7 M suaata, ni ta chichiiba a limsi ate ti Nyɔnɔwa a ŋman pilim jamu.
Kpaaro a ta ka chichiiba a limsi borika ŋmoruku ale ŋmoruk kuui ale
ŋman pa a saŋ la ate wa yaa nyɛ wa ŋantaŋa a ta jo dɔk.
8 Nama me abe ta chichiiba. Ni basi ate ni popola bo jigi yeŋ, dii nyiŋ la
da dii ate ti nyɔnɔwa ayen wa ŋman pilim jam la, a mɔata kama.
9 M suaata, ni kan ta funfobla ale chaaba ate Naawen a jam a bu ni
buusa. Ku kan beni ale ge ate wa jam bu ni buusa.
10 M suaata, ni teeri Naawen biisiteerɔma baai ale jam boro dila po a
biisi Naawen wieŋa la. Ni teeri ba le jam ta chichiiba ba ninammu po dii
la. Nama me a be ta chichiiba ase bala la.
11 Ba ta supeentik kama yɔgyɔgla, dii nyiŋ la ba nya ba ninammu kama
ale chichiiba. Ni teeri nuru wanyi ate ba jam a wi ayen Job, wa me jam
nya wa ninammu ale ka chichiiba. Ni be nya Naawen ale jam basi ate wa
nya masim ku kpeglimka po dii la. Nyaku de a be a sak kama ayen ti nya
Naawen ale ta jiirim ale nuruba ninammu po dii la.
12 M suaata, dii ale gaamu wie meena la ale nna, ku an nala ate ni a pe
wenŋmazuk nyiŋŋa a yaase tɛŋzuk meena yaase jaab meena. Waai a dan
nyɛ wari ate nuru begi wa, ku magsi ka wa weeni ale wensie ayen, “Mm,”
yaase wa weeni ale wensie ayen, ”Aaya.” Waai kan a pe ate Naawen a bu
mini fu.
13 Nuru a bo ni po a nya daanika? Kula nyɔnɔwa puusi a te Naawen.
Nuru a ŋman bo ni po me ate wa sui a peenti? Nuru wala me a yi yiila a
pagi Naawen.
14 Nuru a bo ni po a yuagi? Kula Nyɔnɔwa a wi Kirisita bisaŋa ale a
tu chaab la kpaŋŋa ate ba nyɛ kpaam a kpiiri wa zuk ti nyɔnɔwa Yeezu
yonni nyiŋ, abe ba a puusi Naawen a te wa.
15 Ba dan puusi a te Naawen ale siaka ayen Naawen le nyɛ ate yuarowa
nya nyiŋyɔgsa, wa le sum basi ate wa nya nyiŋyɔgsa kama. Tuim ba tii
ate wa tomu la, Naawen le voŋ a te wa.
16 Nyaŋa de nyiŋ ni a weeni a sak chaab ni waba tii ate ni nyɛ la abe
ni a puusi Naawen a te chaab, ate tuom a dan yik ni abe Naawen tebi ni.
Wayɔrisima nyɔnɔ a dan a puusi te Naawen, wa puusaŋa a pagra ka nna
yegayega.
17 Dila po dila po Naawen biisiteerɔwa Elaja a jam ka nurubiik ase tama
me la. Wa jam puusi kama ale nin muna a te Naawen ayen ŋmoruk kan
ni. Dila nyiŋ la, ku jam paari ka bena ŋata ale geli, ŋmoruk an jam a niya.
18 Bena ŋata ale geli, ale jam a taam la, wa yaa a ŋman puusi a te Naawen
ayen wa basi ate ŋmoruku ni. Ŋmoruku yaa jam ni nna yegayega ate jaab
buuri meena a ŋman a chim.
19 M suaata, nama wanyi a dan a be wensie siuku po ate ni wanyi a
ŋman a yik wa a ta nyini wa biem siuku po a ŋman jamu,
20 kula nyɔnɔwa a vari ka tuimbaata nyɔnɔwa a ta nyini kum po a
nyini. Wa be ŋman nyɛ kama ate Naawen le voŋ tuimbaata nyɔnɔwa
tuimbaataŋa yegayegaka a te wa.

Gbaŋ Kaai Ate
PIITA A LIŊ A
ŊMARISI La

1 Mi Piita, ka waai ale ka Yeezu Kirisita tuimtomdɔ la. Mi ale a ŋmarisi
gbaŋka de a te nama baai ale bo Pontus ale Galatia, ale Kapadosia, ale
Asia, ale Bitiniya la. Ni ka nicham a waaŋ bo tɛŋsaŋa de po, Naawen abe
lueri ni a te ka wa dek.
2 Ku jam ka ti Kowa Naawen dek yaalika dila po, dila po ate wa lueri ni.
Naawen Chiika ale jam poori ni ayen ni chim wa nuru welensa a va Yeezu
Kirisita noai. Wa ziimu ale sugri ni tuimbaataŋa a basi. Naawen a le wa
maari abe wa te ate ni boro ale suyɔgini nna yegayega.
3 Ni basi ate ti te Naawen waai ale ka ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita Kowa la
jiam. Dii nyiŋ la, wa ta jiirim ka nna yegayega ale ti, dila nyiŋ a yaa nak
Yeezu Kirisita yiti kum po a yaa te ti nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka.
Dila nyiŋ ate ti ta yiila, kama ayen ti ale nya nyuvunni de.
4 Ayen dai yeŋ ti le nya ŋan maŋ sii ate wa pai zaani wenŋmazuk la. Ba
kan kaasi dula dii po, dii po.
5 Naawen pa wa pagrimu a nya ka nama baai ale ta siaka ale wa la
zuk ayen wa vari ni nalimnyiini ni tuimbaata po a basi. Tɛŋka ale za ka
kpeglim dii po la a dan paari, wa ale pa wa varibasika a sak ti.
6 Ni basi ate ni supeentik wieŋa de nyiŋ. Alege yɔgyɔgla de, ni sue ale
kaasi du nyiŋ la ni ale tu nyɛ nyaka tɔgatɔga wie po.
7 Nyenyaka de a sak kama ayen ni ta ka siak maŋ ale wa. Ba nyiem
pa ligmɔniŋ kama a nyo bolim po a nyɛ ate ŋa a nala, alege ŋa abe baga
a kaasi. Nama siaka abe le gaam ligmɔniŋ la, ni ale tu ka nyenyaka ate
ni baga ta chichiiba, ate Yeezu Kirisita dan ŋman pilim jam abe ni nya
pimpauk, ale nalim, ale zula.
8 Nama waai an diem nya Yeezu, alege ni ta yaalika ale wa. Yɔgyɔgla de
ni ta siaka ale wa alege ni an diem nya wa. Dila ale soa ate wa basi ate ni
sue peenti nna yegayega, nuru an poom baga magsi supeentik kala ale ka
dii la.
9 Ni le ta siaka ale wa la nyiŋ, ate wa vari ni nalimnyiini ni tuimbaata
po a basi.
10 Be ka varibasika de nyiŋ ate dila po Naawen biisiteerɔma a jam pii
nyiŋ a gisi nya a yaa weeni ayen Naawen le wa te ni tiirimu de la.
11 Ba pii ka nyiŋ a limsi ayen ba miŋ dii po ate wa le nyɛ la, ale waai ale
wa nyɛ dila la. Kirisita Chiika ale jam bo ba suniima po a basi ate ba a nyɛ
dii la ale la, a weeni ninam buui ate Kirisitawa le nam la ale zula ŋaai ate
wa le nya me la.
12 Naawen Chiika me a jam sak wa biisiteerɔma a weeni ba ayen ba
an jam a tom a te ka ba dega, alege ba jam a tom a te ka nama. Naawen
jam tom wa Chiika ate wa nyini wenŋmazuku po a jam ayen wa pai ka wa
pagrimu a te baai ale jam a sak ni Naawen wamaŋsaŋa la. Wa biisiteerɔma
a jam seba wa wamaŋsaŋa wie kama ale jam a yaali ayen nama me seba
ŋa. Naawen sabiiloma dek me a jam a yaali ayen ba seba wamaŋsaŋa de
kiri kama.
13 Dila nyiŋ, ni gomsi ni dek ale ni popola meena a magsi tuima tomka,
abe ni kpesi ni dek a ta yiila ale Naawen le a yaali ayen wa maari ni dii la.
Wa biika Yeezu Kirisita a dan ŋman pilim jam, Naawen le te ni ka niaka.

14 Ni le liŋ jam kan seba Naawen la, ni jam va ka ni dek yaalika. Ni be
kan ŋman a nyɛ dila, ni a zuli wa nalimnyiini.
15 Wa ka welensa nyɔnɔ. Dila ale soa ate wa lueri ni ayen ni ta sunum
welensa ale ni tuim ŋaai meena ate ni a tom a te wa la po.
16 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po, dila po a weeni ayen, “Naawen
ka welensa nyɔnɔ.” Dila nyiŋ la nama me a chim nuru welensa.
17 Ni nyiem dan a puusi Naawen, ni a wi wa ayen ka ni ko. Wala ale
a bo waai meena buusa alege kan lugi la. Wa a bu waai meena buusa a
ta va ka wa dii meena ate fi nyɛ la. Dila nyiŋ la, ni pa ni nyeboka meena
tɛŋzuk de a te wa zula nalimnyiini.
18-19 Ni baga a teeri dii po ate ni jam a va ni kokpieŋsaŋa siuk kayioku
la kama. Mi be ŋman seba Naawen ale nyɛ dii a vari ni siuk kula po a basi
la kama. Jaab waai ate wa be pa vari ni a basi la an baga a kaasi ase kuta
ta a yaase ligmɔniŋ la. Jaab buui ate wa be pa nyɛ kaabka a vari ti siuk
kayaataŋa de po a basi la ale Yeezu Kirisita ziimu, ate nuru an baga a da
la. Wa jam ka pabiik kaai ale welema nalimnyiini la.
20 Naawen a liŋ jam lueri Kirisita kama ale ge nyɛ tɛŋzuk ale
wenŋmazuk ale jaab buuri meena, ale ge ku ŋaaŋnyiŋ a yaa basi ate waai
meena tɛŋzuk de a nya wa. Wa be nyɛ dila ka nama nyiŋ.
21 Naawen a jam nak Kirisita yiri kum po kama a yaa pa wa zulaŋa ale
nalimu yegayega a te wa. Kirisita nyiŋ me ate ni ta siaka ale yiila Naawen
jigi. Ni be va ka wala nyiŋ a ta siaka ale Naawen.
22 Yɔgyɔgla de ate ni wom Naawen wensie wamaŋsaŋa la, ni sugri ni
tuimbaataŋa kama ni suniima po a basi alege va wa. Dila nyiŋ ate ni yaa
ta yaalika nalimnyiini ale ni Kirisita be chaama. Dila nyiŋ la, ni be ŋmasi
a yaali chaab dila ale ni suniima meena.
23 Naawen wanni a kasim boro kama taam wuu. Ŋa kan maa kaasi dii
po, dii po. Wanni de nyiŋ abe ale soa ate ba pilim biak ni. Biamu de abe
da nurubisa biamɔa ayen ni ŋman kpi alege ka Naawen.
24 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po, dila po ayen,
“Nuru biik meena a nyɛ se ka wuuta la.
Ba be nala ase ka wuutaŋa puutaŋa la.
Wuutaŋa a jak kpi kama. Puutaŋa me a siiri a lo ka tɛŋ alege ate wuutaŋa
me dek a yaa a ko,
25 Alege Naawen wanni a kasim boro ka dila taam wuu.”
Wanni de ka wa wamaŋsaŋa ŋaai ate ba jam sak ni la.

2

1 Wieŋa de nyiŋ ate mi a weeni ayen ni pa ni tuimbaata meena a basi.
Ni kan a velim a te chaaba, abe ni kan a de nyuri ale chaaba, abe ni kan
a le chaaba.
2 Ni a nyɛ ase biluaata la, a kasim a yaali ni maba biisim. Naawen wanni
abe a nyɛ ase ka biisim la, ate ni dan tuesi di ase biluaata la, a nyu ni le
chim a pak a nya varibasika.
3 Ase Naawen Gbaŋka ale a weeni dii ayen, “Nama dek abe nya Nyɔnɔwa
jiirimu ale soa dii la kama.”
4 Ni forisi paari ti Nyɔnɔwa Yeezu wa a nyɛ se ka tintain dii ale a te
nyuvuri la ate Naawen lueri di ayen di chim tintain maŋ wa puusika yenni
po la, alege yenni seeroma a yaa zɛri di la.
5 Nama abe a nyɛ se ka tintana ŋaai ate Naawen a lueri ayen wa se
wa yenni la. Yenni de po, ni a nyɛ se ka baai ale jam ka Naawen yenni
kaabdoma la, a pa ni suniimaŋa ale ni popolaŋa Yeezu Kirisita yonni nyiŋ
a nyɛ kaabka a te Naawen.

6 Dii nyiŋ la, ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
“M lueri ka tintain maŋ,
dii ate m pa dueni yenni nyubini gugoruku po a zaani Zayon guuku zuk. Kirisitawa abe ale tanni de.
Waai abe ale ta siaka ale wa la, wa kan basi ate fi a nya chivie.”
7 Wa ka tintain maŋ nna yegayega a te baai ale ta siaka ale wa la. Alege baai ale kan ta siaka ale wa la,
“Tintain dii ate seeroma zɛri di ayen di ka tintain kayiok la,
a tagri chim ka tintain maŋ a gaam ŋa meena.”
8 Ba ŋman pilim ŋmarisi ayen, “Nuruba ale pa ba naŋsa a nak tintanni de a lo.” Ba le nak a lo kama dii nyiŋ la, ba zɛri Naawen wamaŋsaŋa womka kama. Ku yaa be ka Naawen dek yaalika ayen ba nak ba naŋsaŋa a lo.

9 Alege Naawen lueri ni kama a ta ni nyini legi po a nyini, a yaa pa ni nyo juijui ale peenti a ale a nyagsi nna yegayega la. Ni a nyɛ se ni ka wa nalima ale wa kaabteerɔba la. Wa lueri ni a te ka wa dek ayen ni a weeni wakperikaliisa tuimaŋa a sak nuruba.

10 Dila po dila po ni jam daa wa nuruba, alege yɔgyɔgla ni ka wa nuruba. Dila po dila po ni jam ze Naawen jiirimu ale ka dii la, alege yɔgyɔgla de ni yaa nya jiirimu de ale ka dii la kama.

11 M dek dɔaba, ni a nyɛ ase ka nicham tɛŋka de zuk la, dila nyiŋ ate mi a saalim ni ayen, ni pai ni dek ŋan yaalika a basi. Ti dek ŋan yaalika ale Naawen ale a yaali ayen ti a va wa dii la an mɔata chaaba.

12 Ku a fe ate ni ta yue maŋ ale baai ale kan seba Naawen la jigi, ate ku sak ba ate ba kan baga a biisi a gaam ni ayen ni a tom ka tuimbaata. Ni basi ate ba a nya ni tuimmaŋsaŋa nyiini ate Naawen dan jam ayen wa bo tɛŋzuk nuruma buusa, wa nya pimpauk nama nyiŋ.

13-14 Ti Nyɔnɔwa yonni nyiŋ, ku a fe kama ayen ni a va baai meena ale chim kpaga a nya nuruba zuk la noa. Bala ase kpagi kpeemaŋa la ale baai meena ale pa saŋ ba ŋaaŋ la. Naawen ale bobi ba naamu ayen ba a te nuru baai ale a tom tuimbaata la waalika, abe ba a pak nuru baai ale a tom tuimmaŋsa la.

15 Dii nyiŋ la, Naawen dek a yaali kama ayen ni basi ate ni tuimmaŋsaŋa a kpimsi bettaŋa ale a biisi ba betta biisaŋa la.

16 Nuru an soa ni, alege ni teeri ayen ni ka Naawen yom. Ni be kan a poli ayen nuru ale kan soa ni la abe ni pa kula a yaa a tom ni yaalika, alege ni pa ni boka meena a te Naawen.

17 Ni a te waai meena zula. Ni ta yaalika ale ni Kirisita be chaama. Ni a chali Naawen abe ni a zuli ni Nakpioŋku.

18 Nama tomteerɔma, ni a zuli ni nyamma abe ni a va ba noa nalimnyiini. Daa baai nyiini ale ta jiirim ale popola maŋsa la ale magsi ni va ba noa, baai me ale poom ka gaasa nyamma la, ni a zuli ba abe ni a va ba noa.

19 Ba dan a namsi ni kinla nyiŋ alege ni kan weeni wariya ni ale seba Naawen yaalika la nyiŋ, wa le te ni niaka dila nyiŋ.

20 Alege, fi dan kaasi wari ate ba a nak fu dila nyiŋ, ka boan nyuenta ale bo ku po? Alege fi dan chiibi a nam fi wamaŋsa nyiŋ Naawen ale niak fu.

21 Ku be jam ka ninammu de nyiŋ ate Naawen wi ni, dii nyiŋ la, Yeezu Kirisita dek a nam ka dila a te ni ayen ku sak ni ate ni tomsi wa dek ale nyɛ dii la.

22 Wa an jam tom tuimbiowa. Nuruba be an jam wom venta wa noa po.

23 Ba ale jam le wa la, wa an jam le ba me a tuni ya. Ba le jam basi ate wa nam la, wa an jam nyigsi ba ayen wa me le basi ate ba nam. Alege wa jam pai ka wa dek a nyo Naawen waai ale wensie boteerɔ la nisa po.

24 Kirisita ale jam kpi jabarimu nyiŋ la, wa pa ka tama tuimbaataŋa a ji
wa dek zuk ayen ti kan ŋman a tom tuimbaata abe te boro ale welensa.
Wa niraŋa ale basi ate ti nya nyiŋyɔgsa.
25 Ni jam a nyɛ ase ka piisa ale cheŋ be la. Alege yɔgyɔgla de, ni ŋman
jam ka Kirisita jigi. Wa a nyɛ se wa ka ni naapeerik la. Wa le wa a nya ni
chiisaŋa zuk.

3

1 Pooba, ku a fe kama ate nama me a va ni choroma noa, ate ba gela a
dan kan ta siaka ale Naawen wamaŋsaŋa, ba le tagri ba popola a va ŋa,
ni ale a tom dii la nyiŋ. Ni daa nyɛ dila, ku an poom ŋman magsi ayen ni
lagi noa a weeni ba wariya,
2 dii nyiŋ la, ba le nya ni nyeka ale welema ale nala dii la.
3 Ni kan kasim a a yaali ni zuima bobika, abe ni a su nifelima ŋaai ale a
nyagsi ate ŋa diak a pagra la abe ni a jo garuk nalinta ayen ni nala.
4 Alege, ku a fe kama ayen ni suniimaŋa a nala gaam ŋantaŋa de, abe
ni ta noa yeŋ. Suniima po nalimu de a ka kpeglimka ale chim nalim maŋ
Naawen jigi.
5 Boan nyiŋa, dila po, dila po nipɔk baai ale jam a va Naawen siuku
ale ta yiila wa jigi la, bala nalimu jam ale, ba ale siak ba choroma noa
nalimnyiini la.
6 Bala po wanyi jam ale Abraham powa Saara. Wa jam a va wa chorowa
noai ka nalimnyiini a yaa a wi wa ayen wa nyɔnɔ. Dila nyiŋ la, nama me
abe ka nipowa de leeba ase ni ale a tom wamaŋsa a kan chali yɔgsum ale
jaabjaabɔa.
7 Siuk kula po me, choroba, ku a fe kama ayen nama me ale ni pooma a
boro ale chaab ale yam. Ni ta pagrim a gaam ba kama. Dila ale soa ate ku
a fe ayen ni a te ba zula. Nama ale ba a poom tuesi Naawen nyuvuri dii
ale kan ka kpeglimka la kama. Ni dan kan a nyɛ dila, ni puusaŋa a kan
paari Naawen jigi ya.
8 Basi ate m pai wieŋa de meena a sak ni. Ni basi ate ni nyeka a chim
bunyi, abe ni ta popola yena. Ni ta yaalika ale chaab ase suaata la. Ni a
zuli chaab abe ni ta jiirim ale chaab.
9 Nuruba a daa nyɛ ni biem, ni kan pai biem a tuni ba. Ba dan ka te ni,
nama me kan ka te ba. Alege, ni weeni ba ayen Naawen le maari ba. Dii
nyiŋ la, Naawen ale jam lueri ni la, wa jam puulim kama ayen wa le te ni
niaka.
10 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po, dila po ayen,
“Waai a dan a yaali ayen wa nya supeentik,
ku a fe kama ayen wa kaa biisi wabulorisa abe wa a velim wie.
11 Abe wa basi wa tuimbaataŋa tomka abe wa a tom tuimmaŋsa,
abe wa pa wa yaalika ale wa sunum meena ayen nuruba boro ale
suyɔgini.
12 Dii nyiŋ la, Naawen a nya baai meena ale a tom tuimmaŋsa la zuk kama
ale a wom ba puusa.
Alege pai ŋaaŋ a te baai ale a tom tuimbaata la.”
13 Ni dan kasim a yaali ayen ni a tom tuimmaŋsa, ka wana dek ale wa
nyɛ ni biemɔa?
14 Alege, nuruba dan poom basi ate ni a nam ni tuimmaŋsaŋa nyiŋ, ni
basi ate ni sue peenti yegayega. Ni kan basi ate yɔgsum yik ni ale waai ya.
Ni be kan basi me ate wie a daani ni ate ni a yiili.

15 Alege ni ta Kirisitawa ni suniima po, abe ni a zuli wa ase Nyɔnɔ la. Ni
gomsi ni dek ate nuruba a dan bek ni, ni ale ta yiila wa jigi dii la, abe ni
weeni a sak ba.
16 Alege ni kpesi ni dek ate ni tulisika po, ni te ba zula abe ni seba ni dek
yikka. Ni ta popola yena ale Naawen, ate nuruba a dan le ni, ni ale chim
Kirisitawa ŋaaŋviiriba a tom tuimmaŋ sii a te wa la, abe chivie yik nuru
bala chaab.
17 Boan nyiŋa, ku zunchoŋ kama ate nuru nya ninam tuimmaŋsaŋa
nyiŋ, ase ku nin ka Naawen yaaka a gaam nuru ale nam tuimbaata nyiŋ.
18 Kirisita dek a jam kpi ka bunyi ni tuimbaata nyiŋ, ayen wa pai ni a
ta cheŋ Naawen jigi. Kirisita jam ka waai ale ka tuimmaŋsa nyɔnɔ la. Wa
jam zaani ka tama baai ale ka tuimbaata nyam la zaana jigi. Ba yaa jam
ko wa kama, alege Naawen Chiika a jam nak wa yiti kum po.
19 A yaa basi wa ate wa cheŋ ga biisi a sak baai chiisaŋa ate ba yik lik
la.
20 Chiisaŋa de an jam va Naawen noai ya. Si jam boro ka dii po ate
Nowa ate wa jam boro a nyɛ wa ŋaaruŋku dila po, dila po la. Va ŋala po,
nuruba naaniŋ nyiini ate Naawen a vari ba basi.
21 Nyiamu de a sak ase ka nya buui ate nuruba pa a te ni soka a vari ni
a basi la. Ba kan sugri ka ni nyiŋsaŋa daŋta a basi, alege ku ka ni ale a
nyɛ pumpuulima ale ni popola meena a te Naawen la. Yeezu Kirisita ale
yiti kum po la nyiŋ ale soa ate nyiamu a baga vari ni tuimbaata po a basi.
22 Kirisitawa de waai ale yiti kum po a yaa jueli wenŋmazuk la a kali
ka wa juga geŋ a yaa nya Naawen sabiiloma meena ale pagrɔ baai meena
ale bo wenŋmazuk la.

4

1 Yeezu ale jam bo tɛŋzuk la, wa nam ka yegayega. Dila ale soa ate ku
a fe ayen ni gomsi ni dek ni popola po ayen ni le nam kama. Dii nyiŋ la,
waai ale a nam ale wa nyiŋlammu la, a kan ŋman a bo biem tuima po.
2 A ta nyini jinla a cheŋ, ni a va Naawen ale a yaali dii la, alege daa
nama dek nyiŋsaŋa ale a yaali dii la.
3 Dila po wa, nama ale baai ale jam kan pa ba dek a te Naawen la, ni
meena jam boro a nyɛ ka wie ale chaab. Ni jam a tom tuima ale chaab
ate ku beni ka nna yegayega. Ni jam a tom ka daŋta tuima, nipɔkyaalik
tuima, a bugi daata, a nyɛ ŋandiin kpeenta tiga, a nyɛ daata tiga ale a kaab
bogluta.
4 Alege, yɔgyɔgla de, baai ale kan pa ba dek a te Naawen la ku cha ba
kama dii nyiŋ la, yɔgyɔgla de, nama ale bala a kan ŋman a tigsi chaab a
tom ba tuimbaata tuimaŋa. Dila abe ale soa ate ba a le ni.
5 Alege Naawen a dan jam ayen wa bo ŋanvuuta ale kpilima buusa, wa
le bek ba kama ba ale tom dii ale dii la.
6 Dila ale soa ate kpilima jam maa wom Naawen wamaŋsaŋa sinsaŋŋa
la, bala baai ate Naawen bo ba buusa ale ge ate ba kpi la ale baai me ale
poom kan diem kpi la. Ba jam wom di kama ayen bala baai ale kpi la, ba
chiisaŋa a ta nyuvuri a se Naawen ale vua dii la.

7 Tɛŋka kpeglimka a mɔata kama. Ku a fe ayen ni seba ni dek yikka be
ni gomsi ni dek a puusi Naawen.
8 Ku ka wamaŋ ayen ni basi ate ni nina muni ale chaab yaalika yegayega,
dii nyiŋ la yaalika ale chaab a basi kama ate biem wie kan piisi.
9 Ni basi ate nuruba a jam ni yieŋa abe ni kan a fobli.

10 Naawen a pai wa tiirinta tɔgatɔgaka a te ka baai ale va wa la. Ni nya
tiirim buui ate wa pai a te ni la abe ni pai bu a maari ni vaanchaab. Ni
meena a daa nyɛ dila, Naawen le maari ni ka nna yegayega.
11 Waai ale ta Naawen tiirimu ayen wa a mooli Naawen wie la, ni basi ate
wa a mooli wa wieŋa ale nin muna. Waai me ale ta Naawen tiirimu ayen
wa a tom tuima a te wa vaanchaab la, ni basi ate wa pai Naawen pagrimu
a tom nalimnyiini a te ba. Ti daa nyɛ dila, Naawen le nya pimpauk ti
tuimaŋa meena po Yeezu Kirisita waai ale ta zula ale pagrim taam wuu la
nyiŋ. Ku be nyɛ dila.
12 M dek suaata, ni kan basi ate ku cha ni ale nyɛ nya kaai ale a jam ate
ni a nam nna yegayega la. Ni kan basi ate ku nyɛ ni jigi nna ase wadiirini
la.
13 Alege ni pa ku ase ka Kirisita le nam dii la ate ni a nam, ate ku te ni
masim dii po ate wa a nya wa zulaŋa ale wa nalimu la.
14 Nuruba a daa le ni, ni ale a va Kirisita la nyiŋ, ni basi ate ni supeentik.
Dila a sak kama ayen Naawen pai wa Chiika waai ale ta wa zulaŋa
yegayega la a nyo ka ni suniimaŋa po.
15 Ni wanyi abe daa nam, ku a fe kama ayen ku kan chim nuru ko ka
wari yaase zum, yaase fi pa ka fi dek a nyo nuruba wie po.
16 Alege ni dan a nam ni ale ka Kirisita bisa la nyiŋ, ni kan basi ate chivie
yik ni dila nyiŋa, alege, ni te Naawen jiam ale ni ale ta Kirisitawa yonni
la.
17 Yɔgyɔgla Naawen a gomsi kama ayen wa bo tɛŋzuk nuru meena
buusa. Wa dan jam wa le liŋ bo ka baai ate wa soa la buusa abe wa
bo baai ale kan ta siaka ale wa wamaŋsaŋa la. Wa be dan piilim ale tama,
ku le chim ka se bala jigi ya?
18 Ase ba ale ŋmarisi Naawen wamaŋsaŋa gbaŋka po ayen,
“Ku dan pagra ate Naawen vari nuru maŋsa a basi,
ku le chim ka se tuimbaata nyamma jigi ya, baai ale kan seba wa la?”
19 Dila nyiŋ la, ku ale ka, Naawen yaalika ayen ba a nam la, ba a tom
tuimmaŋsa abe ba pa ba dek a nyo Naawen waai ale nyɛ ŋanta meena la
nisa po. Wa ka wensie nyɔnɔ.

5

1 Mi a yaali ayen m saalim nama baai ale ka Yeezu ŋaaŋviirima kpaŋŋa
la ayen, mi me ka kpagi. M be ka Kirisita ninammu seero. Wa dan ŋman
pilim jam, mi ale maa nya wa zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka kama.
2 M be a saalim ni kama ayen, baai ale a va Naawen la a nyɛ se ka wa
piisa la, ate wa basi ate nama a chim ŋa naapeerisa la. Ni a nya ba zuk
nalimnyiini. Ni kan a gisi ayen ni nya nyuenta ni tuimaŋa po, alege ni ta
ku ni suniima po ayen ni a tom ka tuima a te ba.
3 Nuruma de ate Naawen pa nyo ni nisa po la, ni kan a nyɛ ba ase ni ta
pagrim a gaam ba kama la, alege nama dek a tom wa tuimaŋa ate ku sak
ba, ba le ba nyɛ dii la.
4 Ate Kirisitawa waai dek ale ka naapeerisaŋa kpagi kpien la a dan ŋman
pilim jam, wa le pa wa zula ŋaai ale kan a kaasi la a te ni.
5 Siuk kula po, ku a fe kama me ayen, nama bipaaluku a va ŋankpagsaŋa
noa. Abe ni seba ni dek yikka. Ku a fe kama me ayen ni a tom a maari
chaab. Boan nyiŋa, ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po, dila po ayen,
“Naawen a zɛri kanjanta nyɔnɔ kama alege ta jiirim ale waai ale a yik wa
dek la.”
6 Dila nyiŋ, ni a yik ni dek abe ni pa ni dek a nyo Naawen nisa po ate
wa dek ale a yaali dii po la abe wa zak ni a zaani.

7 Wie ŋaai meena ale a daani ate ni ta yiila la, ni pa ŋa meena a te wa,
dii nyiŋ la, wa a nya ni zuk kama.
8 Ni dachiaka Sitaana a nyɛ se ka gbeŋli dii ale a kaari a nyeem la. Di a
gisi ka nuru ayen di yik a ŋobi. Dila ale soa ate ku a fe ayen ni gomsi abe
ni kpesi ni dek a limsi di.
9 Ni zɛri Sitaana. Ni ta siaka yegayega ale Naawen abe ni zaani ale
sunum pagrisa. Dii nyiŋ la, nama seba ayen ni vaanchaama ale bo jigi
meena ate ba ta siaka ale Naawen la, a nam a se ka nama me la.
10 Ni dan ga nam magla a nueri, Naawen waai ale a maari ni wie meena
po la, le te ni pagrim yegayega a gum du. Wa jam wi ni kama ayen nama
ale Kirisitawa ale ka bunyi la a maa chaab a nya wa, Naawen zulaŋa ŋaai
ale kan ta kpeglimka la, Naawen dek le te ni welensa, ale nyiŋ pagra, abe
wa basi ate ni zaani jigi pagrik.
11 Wa pagrimu ale kasim boro kama taam wuu. Ku be le nyɛ dila.
12 Nuru waai ate ba a wi ayen Silvanus la sum ka mi suok. Wala ale maa
maari mu ate m ŋmarisi gbaŋ fiika de a te ni. Gbaŋka de po, maa yaali
kama ayen m sak ni abe m te ni nyiŋbiiri Naawen ale a maari ni dii la, ku
ka wensie. Ni ŋmasi yik nalimnyiini wa ale a maari ni dii la.
13 Yeezu ŋaaŋviirima baai ate wa lueri a te wa dek ate ba bo tɛŋ kaai
ate ba a wi ayen Babilon la, a maa chaab a puusi ni. M suoku ate ba a wi
ayen Maak la, a puusi ni me.
14 Ni a puusi chaab nalimnyiini.
Naawen le basi ate nama baai ate Kirisitawa soa la ni meena boro ale
suyɔgini.

Gbaŋ Kaai Ate
PIITA A ŊMARISI A SAA SIYEWA La

1 Mi Simon Piita, waai ale ka Yeezu Kirisita tomteerɔ ale tuimtomdɔ la
ale a ŋmarisi gbaŋka de a te baai ate ti Naawenni ale ti varibasidɔwa
Yeezu Kirisita ayen ba dek welensa nyiŋ ate ba te ba siak kaai ale chim
siak maŋ ase tama la.
2 Naawen ale te ni niaka ale suyɔgini ni ale seba wa ale Yeezu Kirisita
la nyiŋ.
3 Ti seba waai ale wi ti ayen ti maa nya wa zulaŋa ale wa nalim
yegayegaka la kama. Dila abe ale soa ate wa pa wa pagrimu a te ti ayen ti
baga chali be ale tɛŋzuk de tuimbaataŋa abe ti a tom tuimmaŋsa a te wa.
4 Naawen abe ale puulim ayen wa le te ti tiirim tii la, wa sum te ti ka
tiirim maŋsa nalimnyiini. Wa be te tiirintaŋa kama ayen ti baga liisi tuim
kaasima ŋaai ale bo tɛŋzuk de la a basi abe ti a neensi wa ale ka dii la.
5 Dila nyiŋ, ni pii nyiŋ ate ni a tom wamaŋsa a gum ni siaka po, abe ni
ta yam a gum ni tuimmaŋsaŋa po,
6 abe ni pa ni dek yikka a gum ni yammu po. Ni be dan seba ni dek
yikka, ni pa chichiiba a gum du, abe ni pa Naawen vaka a gum chichiiba
po,
7 abe ni pa jiirim a gum Wein vaka po, abe ni pa yaalika a gum jiirimu
po.
8 Ni nina abe dan muni ayen ni ta wieŋa de meena nalimnyiini, ni le
baga va ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita kama nalimnyiini
9 Waai nina abe ale kan muni ayen wa nya wieŋa de meena la, kula
nyɔnɔwa a nyɛ ase wa ka yio la, ate wa kan nya a yaa baŋi Naawen ale
voŋ wa wabaataŋa a te wa la.
10 M suaata, Naawen a lueri ni kama ayen ni va wa. Ni be pii nyiŋ ate
ni nina muni ate lueri ka de boro ale ni taam wuu. Ni dan baga nyɛ dila,
ni kan baga basi ni siaka ale wa.
11 Ni dan nyɛ dila, wa ale te ni siuk ate ni jo ti Nyɔnɔwa ale ti
Varibasidɔwa Yeezu Kirisita Naam buui ale kasim boro taam wuu la.
12 Mi kasim a teeri ni kama wieŋa de alege m poom seba kama ayen ni
poom seba ŋa kama. Ate ni kasim pii nyiŋ a yik wensie ŋaai ate ni jam
wom ale tuesi la.
13 Alege mi a poli kama ayen m le diem vua la, ku magsi ka m ŋmarisi
gbaŋka de a te ni, ate ni ŋman teeri ŋa wie.
14 M seba ayen ku ka beni ale ge ate m kpi a se ti Nyɔnɔwa Yeezu ale
jam weeni mu dii la.
15 M dan kpi, m gbaŋka de ale te ni siuk ate ni a teeri wieŋa de meena.
16 Ti le jam sak ni dii ayen ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le ŋman pilim jam
kama ale wa pagrimu la, ti an jam weeni ka sunsuelim a sak ni. Ti jam
weeni sak ni ka dii ate tama a jam nya ale ti dek nina la. Ti jam nya ka
wa pagrimu yegayegaka.
17 Tama ale wa ale jam bo guuk kpioŋku zuk la, ti Kowa Naawen a jam
te wa ka zula ale nalim nna yegayega. Wa yaa basi ate lueluk a jam nyini
wa boka jigini ale a nyagsi nna yegayega la a yaa siŋ a weeni ayen, “Ka
m biika waai ate m mariŋ la ale nna. Wa a nyɛ ate m sui a peenti nna
yegayega.”

18 Tama ale jam bo dula ale wa la, ti jam wom lueluku ale nyini
wenŋmazuk a siŋ la kama.
19 Dila nyiŋ la, wie ŋaai ate Naawen biisiteerɔma a jam biisi dila po, dila
po la ka wensie wie. Ku magsi ka ni a wom ŋa nalimnyiini. Dii nyiŋ la,
ba wieŋa a nyɛ se ka bolim ate ba tɔati zaani legi po la, ku a nyɛ ka dila a
ta cheena dii po ate Yeezu Kirisita le ŋman pilim jam ate wa bolimu a yaa
nya nna weŋtaliŋ ni suniimaŋa po.
20 Wieŋa de meena po wakpeeni ale, ni teeri ayen biisiteerɔ karo a baga
tɔgi a lagri wa ale weeni dii Naawen Gbaŋka po la.
21 Dii nyiŋ la, Naawen biisiteerɔma wieŋa an jam nyini ka nuruba dek
noa po. Alege ka Naawen Chiika ale jam pai wa wieŋa a te ba ayen ba ŋɔa
a sak nuruba.

2

1 Dila po, dila po Venta biisiteerɔba ale jam kan seba Naawen ya, a bo
ale Naawen nuruma a paasi ba. Venta sagrɔba ale ba jam bo ale nama
me. Sagrɔba baai me ale jam kan seba Naawen la, le suk a gum ni po. Ba
le ta venta sinsaga a jam sak ni abe ba nyini ba Nyɔnɔwa waai ale vari ba
a basi la, ŋaaŋ a nyini. Dila ale soa ate Naawen le ta kaasuŋ jam ba jigi
nna nwuli.
2 Alege, nuruba yegayega ale diem va ba kama a tom kaboŋsa tuima. Ba
be le ba a nyɛ dii la le ku basi ate nuruba nya siuk a kaasi Naawen wensie
siuku yue.
3 Sagrɔma de baai ale ta butuem la, le sak ni ka ba dek sunsuelima ate
ba nya nyuenta ni jigi. Alege ku kan beni ate Naawen jam bo ba buusa ate
wa nya ba kaasuŋku ate wa yaa basi ba ate ba kan ta kiri ya.
4 Naawen sabiilo baai ale tom wabaata la. Naawen an pa ba basi ya, wa
yuk ba basi ka ninam jigi, juijui ate wa basi ate ba pa choroma a bo ba a
zaani legi po ayen ba bo dula ate ku ga paari dii po ate Naawen le jam bo
ba buusa la.
5 Tɛŋzuk nuruma baai ale jam boro dila po, dila po a jam a tom
tuimbaata yegayega la, wa jam basi ate ka nyiam a sueri tɛŋzuk meena
ayen ba kpi. Baai nyiini ate wa jam vari basi la ale nuru wanyi ate ba jam
a wi ayen Nowa ale nuruba bachaab bayopoi. Nowa jam a sak ka wensie
sinsaga a magsi chaab ale Naawen.
6 Naawen abe jam basi ate ka bolim me a de tɛŋ sii ate ba a wi ayen
Sodom ale Gomora la nuruma. Wa jam nyɛ dila kama ayen ku sak wa le
wa jam nyɛ baai ale a tom tuimbaata dii la.
7 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi wa ayen Lɔti. Nuruba kaboŋsa
tuima ale jam a daani wa nna yegayega, dii nyiŋ la, wa jam ka nuru maŋ.
Dila ale soa ate Naawen a jam vari wa bala chaab po a basi.
8 Daa meena wa kasim jam a nya ale a wom nuruma de tuimbaataŋa
ŋaai ale jam basi ate wa sui jam a puuri nna yegayega la.
9 Dila nyiŋ la, Naawen seba wa le wa nyɛ dii a vari baai ale a va wa
nalimnyiini la ninam po a basi. Wa seba me wa le wa nyɛ dii ate gaasa
nyam a kasim bo ninam po ate ku ga paari dii po ate wa le jam bo nuruma
buusa la kama.
10 Baai dek ale a tom tuimbaata tii ate ba nyiŋsaŋa a yaali ale ge an pa
Naawen pagrimu a chim jaab la.
Venta sagrɔma de kan chali yɔgsum, ba ka kanjanta nyam, ba be kan
zuli Naawen sabiiloma. Ba goanti a le ba kama.
11 Naawen sabiiloma baai ale poom ta pagrim yegayega a gaam sagrɔma
pagrimu la, ba kan ŋma ba ayen ba kaasiya yaase ba a le ba Nyɔnɔwa niŋa.

12 Alege nuruma de a nyɛ se ka goaduŋ kpien sii ale boro ate nuruba a
yik si a ko la. Ba kan poli ase ba ka nuru bisa la. Wie ŋaai ate ba ze ŋa
kiri la, ba a le ŋa kama. Dila ale soa ate Naawen me a weeni ayen wa le
ko ba ase ba ka goaduŋsa la.
13 Ba ale nyɛ ate nuruba nam dii la, ba me le nya ninam ate ku tuni
ba ba ale nyɛ dila la nyiŋ. Ba supeentik kama ate ba a zaani nuruba niŋ
kantueŋ a tom tuimbaata tii ate ba nyiŋsaŋa a yaali la. Nama ale bala a
dan tigsi chaab ayen ni de ŋandiinta, ba nyeem kasim a nyɛ ka dila ate
chivie a yik ni, ale ge bala a nya masim ba pimpaasima siutaŋa po.
14 Daa meena ba kan yaali ayen ba nya wayoŋ a gum chaab ale nipɔk
baai ale a tom kaboŋsa tuima la po. Ba kan maari a chagi ale tuimbaata
tomka. Ba kasim a nyɛ kama ate baai siaka ale kan zuak la, a tom
tuimbaata. Ba suniimaŋa a kasim sueri ale ka butuem. Dila ale soa ate
Naawen yaa ka te ba la.
15 Ba zɛri Naawen siuku vaka kama ale ge ze juijui ate ba a cheŋ la. Ba
a nyɛ se ka nuru wanyi ate ba a wi ayen Balaam la. (Balaam kowa yue
jam ale Biio.) Balaam jam boro ka dila po, dila po a jam a tom tuimbaata
a nya ligra ŋa nyiŋ.
16 Alege dai yeŋ ate boniŋ a yaa jam biisi ale wa ate wa tagri a yaa basi
tuimbaata tomka.
17 Sagrɔma de a nyɛ se ka beli dii nyiam ale kpeeri la, ale chiŋma ŋaai
ale kan ta ŋmoruk la. Naawen tali jigi legini po a te ba kama.
18 Ba a biisi ka kanjanta ale betta biisa. Ba pa ba nyiŋsaŋa a tom ka wa
ŋaai ale a dari nuru baai ale a piilim ba nyini tuimbaata po a nyini la.
19 Sagrɔma de a sak ka nuruba ayen ba dan wom ba sinsaŋŋa ale va ba,
ba le vari ba a basi, alege ba dek ze ayen ba ka tuimbaata tii ale a kaasi
ba la yom. Boan nyiŋa, wari dii ale baga nuru la, wa dila dek a basi kama
ate nuruwa a chim wanni yomo.
20 Nuruba abe dan seba ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ate wa vari ba a basi
ate ba kan ŋman a va tɛŋzuk de wakaasimaŋa, ale ge ku ŋaaŋnyiŋ ba dan
ŋman tagri ba popola a maa bo wie ŋala chaab po, ku le pagra ka nna
yegayega a te bala chaab a gaam ba ale poom liŋ ka dii la.
21 Dila abe dan nyɛ nuru jigi, ku te zunchoŋ kama ate wala choa daam
kan poom maa seba welensa siuku a gaam wa nin seba alege ku ŋaaŋnyiŋ
ate wa ŋman zɛri welensaŋa sinsaŋŋa ate ba sak wa la.
22 Ba ale nyɛ dii la a sak kama ayen wamagsimaŋa ate ba magsi la ka
wensie. Ba magsi ayen, “Biak a dan chiiri, ka ŋman pilim a ŋmani kama
a ga a de ka dek chichiitaŋa.” “Ba dan yik deri a sugri di, di nyeem ŋman
pilim cheŋ ga a bilim ka fifataŋa po.”

3

1 M dek dɔaba, mi ŋmarisi gbaŋka de a saa ka siye a te ni. Gbaŋsa
siyewa de po, mi a teeri ni kama ayen ni a poli wa welensa wie.
2 Mi a yaali kama ayen ni a teeri wie ŋaai ate Naawen biisiteerɔma a
jam biisi dila po, dila po la. Ni maara teeri ti Nyɔnɔwa ale ti Varibasidɔwa
ale pa tuimtomdɔma a sak ti wie ŋaai la.
3 Dii abe le de niŋ la ale, ku a fe kama ayen yɔgyɔgla de, ni seba ayen
tɛŋka a mɔata ka kpeglimka. Nuru baai nyeboka ale ka kasim va ba dek
nyiŋ yaalik nyeka la, le jam kama. Ba dan jam, ba le nyɛ ni a la kama,
4 abe ba bek ni ayen, “Ti Nyɔnɔwa an jam puulim kama ayen wa le
ŋman pilim jamu? Wa bo ka be? Naawen ale nyɛ tɛŋka ale jaab meena
la, ti nyamma a kpi kama, alege wariwari an diem tagriya.”

5 Ba kan yaali ayen ba seba ayen dila po, dila powa Naawen a jam biisi
ka wie a nyɛ wenŋmazuk ale tɛŋ. Wa jam nyɛ kama ate tɛŋka a nyini
nyiam po a nyini,
6 be ŋman ka nyiam ate wa pa kaasi dila po, dila po tɛŋka.
7 Alege yɔgyɔgla de, be ka sinsak ŋala degadega ate Naawen diem pa
biisi ate wenŋmazuk ale tɛŋzuk a diem boro. Alege wa dan bo buusaŋa
a ga nueri, wa yaa le pai ka bolim ate bu de wenŋmazuk ale tɛŋ meena.
Wenŋmazuk ale tɛŋ be diem boro a limsi ka da dii danni ate Naawen le
bo baai ale kan a va wa la buusa abe wa kaasi ba la.
8 Alege m dɔaba, ni kan baŋi ayen Naawen a nya dai yeŋ ale bena tusidi
ase ŋa ka bunyi la. Nyɔnɔ wa jigi ŋa meena ka bunyi.
9 Nuru ba gela a poli kama ayen ti Nyɔnɔwa a dan puulim ayen wa le
nyɛ wari, wa a beni ka nna yegayega ale ge a nyɛ wanni. Aaya, wa kan
benni. Wa ti an goanti ta ka chichiiba ale wa ale yaa wa nyɛ wari dii a te
fu la. Dii nyiŋ la, wa kan yaali ayen wa kaasi wa ya alege wa a yaali kama
ayen ni basi ni tuimbaataŋa tomka.
10 Alege da dii danni ate Nyɔnɔwa le bo nuruba buusa la, le jam ase ka
zue ale jam nuru yeri dii la. Dai dila a dan paari, wenŋmazuk ale tɛŋ le
nyɛ ka waai nna yegayega ate wenŋmazuk ale ŋanta baai meena ale bo
du la a be ale ge ate bolim de tɛŋka me. Ate jaab buuri meena ale bo
tɛŋzuk la a deri muriŋ be.
11 Wenŋmazuk ale tɛŋ ale ka kaasi ka dila la, ku a fe ayen nama chim
ka boan nuruba? Ku a fe kama ayen ni chim nuru welensa a va Naawen
nalimnyiini.
12 Abe ni a limsi ate ni nya Naawen jamka ale tɛŋzuk buusaŋa boka, abe
ni a yaali ayen ŋa jam nwuli. Dai dila danni bolim le bu de wenŋmazuku
ate bolimu tuilimu a nyɛ ate jaab buuri meena a nyalim be.
13 Alege Naawen a puulim kama ayen wa le nyɛ wenŋmazuk paalik ale
tɛŋ paalik ate wa welensa nyiini a kasim bo jigi meena. Tama abe kasim
a limsi ka dila.
14 Dila nyiŋ la, m dek dɔaba, ase ni ale a limsi da dila danni la, ni pii
nyiŋ ate ni chim nuru welensa, abe ni kan ta wariwari Naawen jigi ya ate
ni boro ale wa ale suyɔgini.
15 Ni a teeri ti Nyɔnɔwa ale te nuruba siuk yɔgyɔgla dii ayen ba basi ba
tuimbaataŋa abe ba va wa la. Naawen dek ale jam pai wa yammu a te
nuru waai ate ba wi ayen Pɔɔl la ayen wa ŋmarisi dila a te ni.
16 Pɔɔl gbaŋsaŋa meena po ate wa ŋmarisi magsi chaab ale Nyɔnɔwa
chichiibaŋa ale ka dii ate mi a weeni ni nna la, wa me a weeni ka dila
degadega. Ku pagra kama ate nuruba a miŋ Pɔɔl sinsaŋŋa a chak. Dila
ale soa ate baai ale kan seba Naawen ale ge ta popola buye la, ba gela a
pai Pɔɔl sinsaŋŋa kama ale Naawen Gbaŋka wie ŋa chaama a tagri ate ŋa
ŋman ka wensie, ate ba yaa pai ŋa a sak nuruba. Bala chaab abe a wi ka
kaasuŋ a te ba dek.
17 Alege m dek dɔaba, nama poom seba wieŋa de kama. Ni kpesi ni dek
abe ni kan siak ate sagrɔ baai ale a kaasi Naawen wamaŋsaŋa la a jam
paasi ni a tagri ni popola ate ni basi Naawen wensie siuku vaka ate ni lo.
18 Alege, ni basi ate ti Nyɔnɔwa ale ti varibasidɔ wa Yeezu Kirisita a
maari ni ate ni seba wa niaka ale wa yammu. Wa zulaŋa ale kasim boro
ka dila taam wuu. Ku be le nyɛ dila.

Gbaŋ Kaai Ate
JƆƆN A LIŊ A ŊMARISI La

1 Mi, Jɔɔn, a ale a ŋmarisi gbaŋka de ayen m sak ni Nyuvuri Wanni wie.
Wa boro kama a nyini ku piilimka po ale chim nyuvuri meena nyɔnɔ.
Tama wom wa lueluku ale nya wa ale ti nimbie me ale pa ti nisima a tiri
wa.
2 Naawen ale tom nyuvuri meena nyɔnɔwa de ate wa siŋ jam tɛŋzuk
de. Tama a nya wa kama ale chim wa seeroba ayen ti a weeni nyuvuri dii
ale kan ta kpeglimka la wie a sak ni. Di kasim a bo ale Naawen kama ate
nyuvuri meena nyɔnɔwa a yaa pa di a sak ti.
3 Tama a yaali kama ayen ti sak ni wie ŋaai meena ate wa nyɛ la. Dii
nyiŋ la tama dek a nya kama ale wom ŋa. Tama ale Naawen ale wa Biika
Yeezu Kirisita a ta ka noai yeŋ ale chaab ate tama me a yaali ayen nama
a jam gum ti po.
4 Tama a yaali kama ayen ni sue a peenti nna yegayega. Ka dila ale soa
ate tama ŋmarisi wieŋa de a te ni la.

5 Dii ate Yeezu a sak tama wa dek wie ate tama a pa a sak ni la ale nna.
Naawen a nyɛ se ka danni kantueŋka la. Legi maga dek me an baga a
mɔata wa.
6 Tama abe dan weeni ayen wa ale tama ta ka noai yeŋ ale chaab ale ge
bo legini po, tama ka velinvendisa ti biik po ale ti nyeka po.
7 Alege tama dan ka wayɔrisima nyam ase wa ale ka wayɔrisima nyɔnɔ
dii la, dila a sak kama ayen tama ale te vaanchaab a ta noai yeŋ ale chaab
kama ate Naawen Biika Yeezu ziimu a vari ti a basi wabaata meena po.

8 Tama a dan weeni ayen ti ka wabiowa, ti a paasi ka ti dek. Wensie ka
ti jigi ya.
9 Alege ti dan siak ayen ti ta wabaata, Naawen le voŋ a te ti abe wa vari
ti a basi wabaata meena po. Ti seba ayen wa le nyɛ dila a te ti, kama dii
nyiŋ la, wa ka wensie nyɔnɔ. Wa tuimaŋa meena po, ka wayɔrisima.
10 Ti dan weeni ayen tama an diem tom wabiowa, ti a weeni ayen
Naawen ka velinvendik. Ti be pa ŋaaŋ a te wa wieŋa.

2

1 M bisa, mi a ŋmarisi gbaŋka de a te ka nama ayen ni ka a tom wabaata
tuima. Alege waai a dan tom wabiok, ti ta ka nuru wanyi waai ale wa
saalim ti kowa Naawen a te ti la. Wala ale, Yeezu Kirisita waai ale ka
welensa nyɔnɔ la.
2 Wala a kpi ka ti wabaataŋa nyiŋ ayen Naawen baga vari ti ti wabaataŋa
po a basi. Be daa tama wabaataŋa nyiini nyiŋa, alege wa kpi ka tɛŋka
meena demma wabaataŋa nyiŋ.

3 A se ti daa va Naawen sinsaŋŋa meena, ti le sum a seba ayen ti seba
wa kama.
4 A se nuru waai a dan weeni ayen wa seba Naawen alege a kan va wa
sinsaŋŋa meena, wa velim kama. Wensie a ka wa jigi ya.
5 Nuru waai a be daa va wa sinsaŋŋa, wa sum a yaali wa kama
nalimnyiini. Ti daa a va dila, ti le seba ayen tama ale wa a sum ka bunyi.

6 A se nuru a dan weeni ayen wa bo ale ka Naawen, ku a fe ate wa va
wa ase wa biika Yeezu ale va wa dii la.
7 M dek dɔaba, ku daa sinsak paala ate maa ŋmarisi a te ni. Di diem ka
sinsak kpagsaŋa ate nama a wom a ta nyini ku piilimka po la.
8 Alege ŋa diem ka wapaala yɔgyɔgla, dii nyiŋ la, sinsak paani de a nyɛ
ase ka yok ale a tagri danni kantueŋ la. Be ka Yeezu ale jam va di ale ge
ate nama me a yaa maa va di.
9 Nuru waai abe dan weeni ayen wa bo ka danni kantueŋka po ale ge
kisi wa choa. Ku a nyɛ ase wa diem bo ka legi po la.
10 Waai a dan ta yaalika ale wa choa, wala a nyɛ ase wa bo ka danni
kantueŋka po la. Wari a ka wa jigi a baga a nyɛ ate wa a tom tuimbiowa.
11 Nuru waai a dan kisi wa choa, ku a nyɛ ase wa diem a bo ka legini po
ale ze juijui ate wa a cheŋ la. Legini a lik ka wa ninaŋa ate wa nyɛ ase yio
la.
12 M bisa, mi a ŋmarisi gbaŋka de a te ka nama, dii nyiŋ la Naawen a
va ka Yeezu nyiŋ a voŋ nama wabaataŋa a te ni.
13 Nisomma me, mi a ŋmarisi gbaŋka de a te ka nama, dii nyiŋ la
nama a poom seba waai ale boro a nyini ku piilimka po la kama. Nama
bipaaluku mi a ŋmarisi gbaŋka de a te ka nama, dii nyiŋ la, nama nagi de
Velinvendika kama.
14 M bisa, mi a ŋmarisi a te ka nama dii nyiŋ la, nama poom seba waai
ale boro a nyini ku piilimka po la kama. Nisomma me ŋmani, mi a ŋmarisi
gbaŋka de a te ka nama, dii nyiŋ la nama seba Naawen kama waai ale boro
a ta nyini ku piilimka po la. Nama bipaaluku me ta pagrim kama ale a
diem ta Naawen wieŋa ni suniimaŋa po. Ka dila ale soa ate ni baga nagi
de Velinvendika la.
15 Ni kan a yaali ayen ni a va tɛŋka meena demma ale a va dii la. Nama
a daa yaali tɛŋka meena demma ŋantaŋa, ku a sak kama ayen ti kowa
Naawen yaalika a ka ni jigi ya.
16 Ŋanta baai ate nuruba nyiŋsa a yaali la ale ŋanta baai ate ba ninaŋa
a yaali ayen ba a nya la abe ba yik ba a nyo ba nisa po a ta kanjanta ale ba
la, ŋantaŋa de meena an nyini daa ti Kowa Naawen jigi ya. Bala meena
ka tɛŋzuk de ŋanta.
17 Tɛŋka meena ale ŋanta baai meena ate tɛŋzuk de demma a yaali la,
a kan beni, alege waai ale a va Naawen yaalika la, le jam tuesi ka nyuvuri
dii ale kan ka kpeglimka la.
18 M bisa, tɛŋka meena kpeglimka danni a mɔata kama. Ni wom ayen
da ŋala po Yeezu Kirisita dachiaka a le jam. Ti seba ayen tɛŋka meena
kpeglimka danni a mɔata kama, dii nyiŋ la wa dachaasaŋa po ba yega
poom boro kama.
19 Nuruma de ba gela a poom jam bo ale te kama, alege ba daa tama po.
Ase ba dan jam ka tama po, ba te diem bo ale ti kama, alege ba le basi
tama dii la a sak kama ayen ba daa tama po.
20 Alege Yeezu potim lueri ni kama a basi ate Naawen Chiika a bo le ni
ayen ni meena seba ku wensie ale ka dii la.
21 Mi a kan ŋmarisi gbaŋka de a te nama ayen ka nama ale kan seba
wensieŋa la, alege ka ni ale seba wensieŋa la nyiŋ ale soa ate mi a ŋmarisi
a te ni. M be ŋman seba kama ayen venta kan nyini wensie jigi ya.
22 Be ka wana ale venta nyɔnɔ? Ka waai ale a weeni ayen daa Yeezu ale
waai ate Naawen a tom la. Wala choa ka Kirisita dachiak. Wala a zɛri ka
Kowa ale wa Biika.

23 Nuru waai abe ale kan ta siaka ayen Yeezu ka Naawen Biik la, wala me a zɛri ka Naawen dila. Nuru waai ale ta siaka ayen Yeezu ka Naawen Biik la, wala me a seba wa Kowa Naawen kama.
24 Nama a be kan bagimu ba le a liŋ sak ni dii la. Ni dan kasim a ta ku dila ale a teeri ku me, nama ale ti Kowa Naawen ale wa Biika Yeezu le jam a gum chaab.
25 Yeezu Kirisita abe puulim kama ayen wa le te ti nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
26 Mi a ŋmarisi gbaŋka de a kaam ni ayen ni seba baai ale a paasi ni la.
27 Alege nama, Yeezu Kirisita a pa wa Chiika a nyo ka ni suniimaŋa po. Wa Chiika abe le bo ale ni la, ni kan ŋma yaali waai ayen wa sak ni. Wa Chiika ale sak ni wari meena. Wa a sak ka wensie daa venta. Ni be va sinsaŋŋa de ate ni le Kirisita chim bunyi.
28 M bisa, ni basi ate ti a va Naawen Chiika, ate Yeezu a dan ŋman pilim jam abe ti ta nyiŋbiiri ti kan chali yɔgsumɔa ate chivie a yik ti ate ti suk ti dega.
29 Nama seba ayen Yeezu jigi wie meena a yuarisi kama. Kula be a sak ti kama ayen ku a fe kama ayen baai meena ale tom wayɔrisima tuima la, ka Naawen bisa.

3

1 Nama a poli ti kowa Naawen ale a yaali ti nna yegayega dii la. Wa yaalika ale ti a zuak ka nna yegayega ate wa yaa a wi ti ayen wa bisa. Ti be sum ka wa bisa. Baai abe ale a va tɛŋzuk de demma siuku la a ze tama, dii nyiŋ la ba ze Naawen dega.
2 M dek dɔaba, yɔgyɔgla de tama a yaa ka Naawen bisa. Alege, Naawen an diem a sak ti ti le ti chim nuru baai chaab la. Alege ti seba ayen Yeezu a dan ŋman pilim jam, ti za te a nyɛ ase ka wa dek la. Ti be le nya wa dek ale sum ka dii la ale ti nimbie dai yeŋ po.
3 Baai meena abe ale ta nyaku de yiila la, bala le chim nuru welensa ase Yeezu ale ka dii la.
4 Baai meena ale a tom tuimbaata la, kan va Naawen sinsaŋŋa. Nyaku de abe nyɛ a kaasi ka sinsaŋŋa.
5 Ni seba ayen Yeezu a siŋ jam tɛŋzuk de ayen wa vari ka nuruba ba tuimbaata po a basi. Wabiok abe jam ka wa dek jigi ya.
6 Baai meena ale ka bunyi ale Kirisitawa la, bala a kan ŋman a tom tuimbaata. Alege, baai meena ale kasim a tom tuimbaata la, a nyɛ dila kama, dii nyiŋ la ba ze wa.
7 M dɔaba, ni kan basi ate nuru waai a paasi ni. Baai meena ale a tom tuimmaŋsa la, bala ka nuru welensa ase Yeezu la.
8 Baai meena ale a tom tuimbaata la, bala ka Velinvendika bisa. A nyini ku piilimka po a ta jam paari jinla, Velinvendika a kasim a tom ka tuimbaata. Ka dila ale soa ate Naawen a tom wa biika ate wa siŋ jam tɛŋzuk de meena ayen wa yik Velinvendika tuimaŋa a kaasi.
9 Baai meena ale ka Naawen bisa la, a kan tom wabaata dii nyiŋ la, Naawen ale ka dii la a bo ale kula nyɔnɔ wa kama. Naawen abe ale ka wa ko la nyiŋ ale soa ate ku a fe ayen kula nyɔnɔwa a kan a tom tuimbaata.
10 Siuku de po ni le baga a miŋ baai ale ka Naawen bisa la ale baai me ale ka Velinvendika bisa la. Baai ale kan a tom tuimmaŋsa la ale baai me ale kan a yaali ba chaab la, bala meena a daa Naawen bisa.
11 Naawen sinsaŋŋa ate nama a liŋ a wom la ale, ti a yaali ti chaab.

12 Ku a fe kama ayen ni kan a nyɛ ase Keen la. Wala a jam ka Sitaana
biik, dii nyiŋ la wa jam ko ka wa suoku Abil. Nama a seba jaab buui nyiŋ
ale soa ate Keen a ko wa la? Wa ko wa kama, dii nyiŋ la wa dek a jam a
tom ka tuimbaata alege wa suoku a jam a tom tuimmaŋsa.
13 M suaata, ase baai ale a va tɛŋzuk meena demma siuku la a dan kisi
ni, ni wamaŋsa nyiŋ, ni kan basi ate kula cha ni.
14 Tama seba kama ayen tama basi kum kama ale nya nyuvuri dii ale
kan ka kpeglimka la. Tama seba kama dii nyiŋ la, tama ta yaalika ale ti
chaab kama. Nuru waai abe ale kan ta yaalika la, a diem bo ka kum po.
15 Baai ale kisi ba chaab la, a nyɛ ase ka nuru koorisa la. Nama seba
ayen nuru bala chaab a ka nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la.
16 Tama ale seba yaalika ale ka dii la ale nna. Ku kiri ale, Yeezu ale kpi
a te ti dii la, a sak ti kama wensie yaalika ale ka dii la. Ku nala kama ayen
tama me pa ti nyuvooŋa a te ti chaab me ase ku dan poom ka kum wari.
17 A se nama a dan poom ka ŋanta nyam ale ge ate ni nya ni choa ale
wa a nam alege ni kan maari wa. Kula a sak kama ayen Naawen yaalika
a ka ni jigi ya.
18 M bisa, ni kan basi ate ti a yaali ti chaab ale ti noa po wie nyiini, alege
ni basi ate ti sum a yaali ba abe ti a tom tuimmaŋsa a te ba.
19 Kude ale ku basi ate ti seba ayen ti va wensieŋa kama. Ale a basi ate
ti seba a chak ayen Naawen a bo le ti.
20 Tama popola abe dan kaasi ate ti jok nyiŋbiiri ti seba ayen Naawen a
gaam wie meena kama ale seba wie meena.
21 Dila nyiŋ la, m dek dɔaba tama popola abe dan kan kaasi ya, ti ta
nyiŋbiiri kama ayen Naawen a bo ale ti.
22 Ti dan juisi jaab wa jigi, wa le te ti, dii nyiŋ la tama ale a va wa noai
ale a tom tuim ŋaai ale a peenti wa poi la.
23 Siuk kula po, Naawen ale a weeni ti ayen ti nyɛ dii la ale, ti ta siaka
ale wa biika Yeezu Kirisita abe ti a yaali chaab ase wa ale poom a weeni
ti dii la.
24 Baai meena ale a va Naawen noai la a bo ale wa kama ate wa me a bo
ale ba. Ti seba ayen nyaku de ka wensie, dii nyiŋ la wa pa ka wa Chiika a
nyo ti suniimaŋa po.

4

1 M dek dɔaba, nuruba ba gela a dan weeni ayen ba ta Naawen Chiika
ni kan deri kpabi siak a te ba. Ni kpesi ni dek ale ba, dii nyiŋ la ba gela
ka velinvendisa a piisi nna yegayega a tagli jigi meena.
2 Ku le ku nyɛ dii ate ni baga miŋ ase bala chaama a sum ta Naawen
Chiika yaase ba ka la ale, waai ale ta siaka ayen Yeezu Kirisita a siŋ jam
tɛŋzuk de meena ase ka nurubiik la kula nyɔnɔ ale ta Naawen Chiika.
3 Waai abe ale kan ta siaka ale Yeezu la, Naawen Chiika a ka kula nyɔnɔ
jigi ya. Kula nyɔnɔwa abe ka Kirisitawa dachiak me. Ni be wom ayen
Kirisitawa dachiaka ale jam tɛŋzuk de meena. Wa be sum jam kama.
4 M bisa, Naawen ale soa ni ate wa pa wa Chiika a te ni. Ni be nak
de ba kama. Pagrim buui ale bo ni po la a pagra kama a gaam Kirisita
dachaasaŋa pagrim buui ale bo ba po la.
5 Biisiteerɔma de, baai ale ka velinvendisa la ale tɛŋka meena demma
ka bunyi. Ka dila ale soa ate ba a wom ba wieŋa la.
6 Alege ka Naawen ale soa tama. Dila nyiŋ baai meena ale seba wa la a
wom tama ale a weeni ba dii la kama. Baai me ate Naawen an soa la, bala

kan wom tama sinsaŋŋa. Dila ale soa ate ti baga a miŋ baai ale ta wensie ale baai ale a velim la.
7 M dek dɔaba, ni basi ate ti a yaali chaab, dii nyiŋ la, yaalika a nyini ka Naawen jigi. Waai ale a yaali wa choa la, wala ka Naawen biik ale seba wa me.
8 Waai abe ale kan ta yaalika la, a ze Naawen ya dii nyiŋ la, Naawen ka yaalika nyɔnɔ.
9 Naawen ale tom wa be yeŋka ate wa siŋ jam tɛŋzuk de meena, ayen tama a baga a nya nyuvuri. Kula a sak ti ka Naawen ale a yaali ti a soa dii la.
10 Tama an liŋ yaali Naawen ya, alege ka Naawen dek ale liŋ yaali tama a yaa tom wa biika ayen wa siŋ jam tɛŋzuk de a kpi a vari ti ti wabaata po a basi. Wa le nyɛ dii la a sak ti kama ayen wa sum ta yaalika ale ti kama.
11 M dek dɔaba, a se Naawen a daa yaali ti nna la, ku be a magsi kama ayen tama me a yaali chaab.
12 Nuru waai an diem a nya Naawen ya, alege te dan a yaali chaab, wa le bo ale ti abe wa a maari ti, ate tama a yaali wa yegayega.
13 Ti seba ayen wa bo ale ti kama ate tama me a bo ale wa, dii nyiŋ la wa Chiika ate wa pa te ti la a bo ti suniima po kama.
14 Tama abe nya kama a weeni sak nuruba Naawen ale tom wa Biika ayen wa jam chim tɛŋka meena demma Varibasidɔ la
15 Baai meena ale ta siaka ayen Yeezu ka Naawen Biik la, Naawen a bo ale ba kama ate ba me a bo ale wa.
16 Tama dek abe seba nalimnyiini ayen wa a yaali ti kama ale ta siaka ayen wala ale yaalika nyɔnɔwa. Baai meena ale a yaali ba chaab la a bo ale Naawen kama ate wa me dek a bo ale ba.
17 Siuk kuui ate Naawen Yaalika ale sum chim yaali maŋ a te ti la ale dai dii danni ate Naawen le jam bo ti buusa ate ku basi ate yɔgsum ka yik ti la. Dii nyiŋ la, ti boka tɛŋzuk de a nyɛ ase ka Yeezu Kirisita boka ale jam ka dii tɛŋzuk de la.
18 Yaalika ale yɔgsum kan va chaaba. Yaali maŋ a yiak yɔgsum kama a basi. Dila nyiŋ waai ale yɔgsa la a kan baga a ta yaali maŋŋa. Yɔgsum ale namsika ale a va chaab.
19 Tama a yaali Naawen, dii nyiŋ la wa liŋ a sak ti kama ayen wa a yaali ti.
20 Nuru waai a dan weeni ayen wa a yaali Naawen ale kisi wa choa, kula nyɔnɔ ka velinvendik. A se wa dan kan ta yaalika ale wa choawa waai ate wa a nya wa la, kula nyɔnɔ a be wa nyɛ ka se a ta yaalika ale Naawen waai ate wa kan nya wa la?
21 Kirisitawa a sak ti nyaku de kama ayen ase waai a daa yaali Naawen, ku a fe kama ate wa a yaali wa choa me.

5

1 Nuru waai ale ta siaka ayen Yeezu ka waai ate Naawen tom ayen wa vari nuruba basi la, kula nyɔnɔwa ka Naawen Biik. Ase nama a dan ta yaalika ale nuru waai, ni a yaali ka wa bisa me dila.
2 Dila nyiŋ, tama daa yaali Naawen ale a va wa sinsaŋŋa, ti seba kama ayen ti a yaali wa bisaŋa me.
3 Waai ale a yaali Naawen la a va ka wa noai. Wa ale a yaali ayen tama a va wa dii la an tua.
4 Dii nyiŋ la, baai meena ale ka Naawen bisa ale ta siaka ale wa nalimnyiini la, a baga nak Yeezu dachaasaŋa a de kama.

5 Waai abe ale ta siaka ayen Yeezu ka Naawen Biik la nyiini ale ba baga
nyɛ dila.
6 Yeezu Kirisita ale siŋ a jam tɛŋzuk de la, ba an jam a te wa soka ale
nyiam nyiini. Ba ale jam ko wa la, wa ziimu a yaa jam nyini gum du kama.
Naawen Chiika dek waai ale ka wensie nyɔnɔ la, a jam ale wa soka de ale
wa kumu meena seero.
7-8 Yɔgyɔgla de, nama be nya kama ayen Naawen Chiika ale Yeezu soka
wanni ale wa ziimu ale nyini la, nyaŋa de butawa meena abe a sak kama
ayen wieŋa de a sum nyɛ kama.
9 Ti poom a liŋ wom nuruba ale a biisi Yeezu wie dii la kama, alege
Naawen ale a biisi wa Biika wie dii la a gaam mbala kama nna yegayega.
10 Waai abe ale ta siaka ale Naawen Biika la, a ta dii ate Naawen a biisi
wa wie la kama wa sunum po, ate kula nyɔnɔ a baga a seba wa Biika
nalimnyiini. Waai me abe ale kan ta siaka ayen Yeezu ka Naawen Biik la,
kula nyɔnɔwa a weeni kama ayen Naawen ka velinvendik, dii nyiŋ la wa
ka siaka ale dii ate Naawen a biisi wa Biika wie la.
11 Ni wom Naawen ale biisi wa biika wie dii la ale nna. Wa pa ka wa
nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la a nyo wa Biika nisima po ate wa Biika
me a pa di a te tama.
12 Waai ale Naawen Biika abe ale boro ale chaab la, wala a ta nyuvunni
de kama. Waai ale Naawen Biika abe ale kan daa bunyi la, wala a maa ka
nyuvunni de.
13 Mi a ŋmarisi gbaŋka de a te ka nama ayen nama baai ale ta siaka ale
Naawen Biika la ayen ni seba ayen ni ta nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka
la kama.
14 Yɔgyɔgla de ti yaa ta popo pagrim kama ale seba chak me Naawen
nimbie po ayen te dan juisi wa ŋanta baai ale a basi ate wa sui a peenti
la, wa le wom ti.
15 Ti seba chak kama ayen wa le te ti ŋanta baai ate tama a juisi wa jigi
la kama, dii nyiŋ la wa nyiem a wom ti juisimu kama ale a te ti ŋanta baai
ate ti a juisi wa la.
16 Ni dan nya ni chaab ale ba boro a tom tuimbaata tii ate Naawen a
kan te ba waalika ayen ba kpi la, nama a puusi a te wa ate ba pa ba
tuimbaataŋa a basi ate wa baga a pa wa nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka
la a te ba. Nuruma de chaama nyiŋ ale soa ate nama magsi ni a puusi a
te Naawen la. Alege, nuruba a dan boro a tom tuimbaata tii ate Naawen
ayen wa te ba waalika ate ba kpi la mi a poli ayen ni kan puusi te ba.
17 Wie ŋaai meena ate nuru a tom ate ŋa daa wayɔrisima la, ŋa ka
wabaata Naawen jigi. Alege wabaataŋa de gela boro a kan ta kum a jam.
18 Ti seba ayen baai ale ka Naawen bisa la a kan kasim a tom tuimbaata,
dii nyiŋ la, Naawen biika ale a nya wa zuk ate Velinvendika an baga wa
wariwari a nyɛ.
19 Tama seba ayen ti ka Naawen bisa. Baai meena ale kan daa Naawen
bisa la, a bo ka Velinvendika nisima po.
20 Ti be ŋman seba ayen Naawen Biika Yeezu a siŋ jam tɛŋzuk de ayen wa
lagri ka ti ninaŋa, ate ti baga a seba Naawen waai ale ka wensie nyɔnɔwa
la. Tama ale wa biika Yeezu Kirisita boro ka bunyi. Wala me ale Naawen
maŋka dek waai ale pa nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la a te ti.
21 M bisa, ni yeeri ni dek bogluta po.

Gbaŋ Kaai Ate
JƆƆN A ŊMARISI A SAA SIYEWA La

1 Mi nisomawa nna ale a ŋmarisi gbaŋka de a te nipɔk waai ate Naawen
a lueri la ale wa bisaŋa baai ate m ta yaalika nna yegayega ale ba la. Daa
mi nyiini ale ta yaalika ale ni, alege ka baai meena ale seba Naawen wensie
wieŋa la me ale a yaali ni,
2 dii nyiŋ la, wensie ŋala a bo ti meena suniima po kama a ta a cheŋ dii
po meena wuu.
3 Mi a saalim kama ayen ti Kowa Naawen ale wa Biika Yeezu Kirisita le
niak ti meena abe ba ta jiirim ale ti a te ti suyɔgini, ate ti baga a va wensie
ŋala nalimnyiini abe ti a yaali chaab.
4 Mi sui a peenti ka nna yegayega, dii nyiŋ la, mi nya fi bisaŋa ba gela
kama ale ba a va wensieŋa ŋaai ate ti Kowa Naawen a weeni ti ayen ti a
va la.
5 Dila nyiŋ la, mi a saalim fu kama m dek tua ayen, fi a va Naawen sinsak
ŋaai ate ti wom a ta nyini ku piilimka po la. Ŋa po dinyi a weeni ti kama
ayen ku nala kama ate ti a yaali chaab.
6 Yaalika de ate mi a ŋmarisi la a sak kama ayen ti a zuli Naawen
sinsaŋŋa. Sinsak ŋaai ate ni meena a wom a ta nyiini piilimka po la ale
ni meena a boro ale yaalika.
7 Daaŋa de po pimpaasima nna yegayega ale boro. Ba kan siagi ayen
Yeezu Kirisita a siŋ jam tɛŋzuk de kama ase nurubiik la. Nuru baai ale
kan a siagi dila la ka pimpaasima ale chim wa dachaasa.
8 Dila nyiŋ la, ni kpesi ni dek nalimnyiini ate ni kan ŋman a basi tama
ale sak ni dii la. Ate ni kan jogi tama ale tom dii la ate ni tuesi ni tutunaŋa
meena.
9 Waai abe ale kan a va dii ate Kirisitawa sak ti la, alege pa wa dek wie a
gum du la, nuru wala choa daa Naawen nuru. Alege waai ale va sinsaŋŋa
dila la, a ta Naawen Kowa ale wa Biika Yeezu kama.
10 Dila nyiŋ la, nuru waai a dan jam ni jigi a yaali ayen wa pa wa le ta
dii la a gum dii ate tama a sak ni la po, ni kan te wa tía, alege ni yiak wa
ate wa cheŋ. Ni kan poom a ta wa a ga basi siuwa.
11 Baai ale a zuli wa la, bala me a tom ka tuimbaata a se wala dek la.
12 M ta ka wie nna yegayega ayen m weeni a sak ni, alege m kan ŋman
a yaali ayen m ŋmarisi yɔgyɔgla de. Mi a yaali kama ayen m dek jam ni
jigi ate ti baga biisi ŋa wie ale chaab. Ti dan nyɛ dila ti meena suniima le
peenti nna yegayega.
13 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la, a puusi ni.

Gbaŋ Kaai Ate
JƆƆN A ŊMARISI A SAA SITAWA La

1 Mi, nisomawa nna, ale a ŋmarisi gbaŋka de a te m dek dɔawa Gayus
ate m sum a yaali wa nna yegayega la.
2 M dek doa, mi a saalim kama ayen Naawen a te fu nyiŋyɔgsa, ate fi a
tom fi tuimaŋa nalimnyiini. M seba ayen fi a va Naawen ka nalimnyiini.
3 Yeezu ŋaaŋviirima ba gela ale jam a weeni mi ayen fi sum a va Naawen
wensie siuku kama ale fi sunum meena. Mi le ga wom dila la, ku yaa deri
peenti m sui nna yegayega.
4 Mi nyiem ale wom ayen m bisaŋa a va Naawen wensie siuku kama
la, m sunum a nyiem a kasim a yok ka nna yegayega a gaam jaab buui
meena.
5 M dek doa, ku nala kama ale fi ale a tuesi Yeezu ŋaaŋviirima ale maari
ba dii la. Ba ka nicham ate fi ze ba alege, fi deema a tuesi ba. Fi ale a nyɛ
dii la, a sak kama ayen fi sum a va Naawen siuku kama nalimnyiini.
6 Ba biisi fi wie kama ale Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo dela la, ale
pak fu fi ale a yaali ba dii la. Mi a saalim fu kama ayen ba nyiem a dan
boro a gomsi ayen ba basi fu abe ba nyiem, te ba maari kaai ale ka peenti
Naawen sui la ate ba nyiem.
7 Dii nyiŋ la, ba a sak ka nuruba Yeezu wie. Ba be kan tuesi baai ale kan
daa Kirisita bisa la jaabɔa.
8 Dila nyiŋ la, ku nala kama ayen tama Kirisita bisaŋa a maari bala chaab
ate ti maa chaab a tom ate ti va wensieŋa.
9 Mi ŋmarisi ka gbaŋ a te Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo fi tɛŋka po
la, alege Diyɔtifiz ale a yaali ayen wa chim ba kpagi la, a zɛri dii ate mi a
ŋmarisi m gbaŋka po la vaka kama.
10 Dila nyiŋ la, m dan jam ni jigi, ti le kali tɛŋ a biisi ale chaab ate nuruba
wom wie ŋaai meena ate wa nyɛ la, ale wa ale kasim a velim a te mi dii la.
Wa dii dek ale ŋmasi gaam taam ate wa a nyɛ la ale, wa kan tuesi Yeezu
ŋaaŋviirima baai ale nyiem a jam wa yenni la. Wa be kan basi me ate wa
dɔama a tuesi ba a ta a jo ba yieŋa po. A se ba dan tuesi ba ayen ba ta jo,
wa nyiem a yaali kama ayen wa yiak ba ate ba nyini Yeezu ŋaaŋviirima
po a nyini.
11 M dek doa, kan tomsi maara nyɛ wie ŋaai ale kan nala la, alege tomsi
a tom wie ŋaai ale nala la. Waai abe ale tom wamaŋsa la, Naawen soa ka
wala. Waai me abe ale a tom wakaasima a yaase wabaata la, Naawen an
soa wala choawa.
12 Waai meena a pak Dimetirus kama. Wa wensieŋa me dek a sak wa
nyɛ magsika kama. Tama dek a weeni a gum du ate nama me seba ayen
ti ale a weeni dii la ka wensie.
13 M ta ka wie nna yegayega ayen m weeni a sak fu alege m kan yaali
ayen m ŋmarisi ŋa dueni
14 Mi a poli ayen ku kan beni alege ate m nya fu. Ti dan tu chaab, ti le
biisi wieŋa de meena ale chaab.

Naawen le te fu suyɔgini.

Fi dɔama baai meena ale bo dela la, a puusi fu. Be puusi ti dɔama baai
ale bo ale fu la, a te ti.

JUUD
Gbaŋka

1 Mi Juud, ka waai ale ka Yeezu Kirisita tomteerɔ ale Jeemsi suok la.
Mi ale a ŋmarisi gbaŋka de a te ni. Ti Kowa Naawen ale lueri ni ale a
yaali ni, ate Yeezu Kirisita a nya ni zuk.
2 Naawen le ta jiirim ale ni abe wa ta yaalika ale ni, abe wa basi ate ni
boro ale suyɔgini nna yegayega.
3 M dek dɔaba, m daam poom a yaali ayen m ŋmarisi a weeni sak ni ka
Naawen ale vari nama ale tama ti tuimbaata po a basi dii ale ayen ti a va
wa la. Yɔgyɔgla ku a fe kama ayen m ŋmarisi ni a te ni nyiŋbiiri ayen ni
kpalim a ta siaka nalimnyiini ale wamaŋsaŋa ate Naawen a pa ŋa te ni
bunyi dekki la.
4 Ni ta siaka nalimnyiini ale ŋa dii nyiŋ la, nuruba gela baai ale kan a
va Naawen la, a suk kama a jam gum ti po. Ba tagri Naawen wamaŋsaŋa
de ŋaai ale a sak ti Naawen wie ale a maari ti me dii la kama. Ba be
zɛri Yeezu Kirisita waai nyiini ale ka ti Nyɔnɔ la kama me. Ba a nyɛ nna
ayen ka ba baga a tom kaboŋsa tuima. Naawen wieŋa a poom weeni sak
ti kama dila po, dila po ayen Naawen a jam bo ba buusa kama a nya ba
kaasuŋku.
5 Ni poom seba wieŋa de ka nalimnyiini. Alege mi a yaali ayen m teeri
ni ka diipo ate Naawen jam yeeri Izirali demma a ta nyini Ejipiti tɛŋka po
la. Wa le ga nyɛ dila a nueri la, ku ŋaaŋnyiŋ, ate wa yaa ko baai ale jam
kan ta siaka ale wa la.
6 Ni be ŋman a teeri Naawen sabiiloma ale jam pa ba pagrimu a chim
paanueka a zɛri ba boka jigini la. Naawen a yik ba kama ale wa pagrimu
a bobi ba a zaani legi jigi ayen ba za dula ate da kpien dii ate wa le bo ba
buusa la a jam paari ate wa bo mini ba.
7 Ni a teeri Sodom ale Gomora tɛŋsaŋa la ale tɛŋ sii me ale jam kali
mɔata si la, tɛŋ sila meena a jam nyɛ ase ka Naawen sabiiloma ale jam
nyɛ dii la. Si nuruma jam a tom ka kaboŋsa tuima. Nidɔaba dek me a
jam a yaali ayen ba goa ale ba nidɔa chaab. Naawen yaa jam pa ba a nyo
bolim buui ale kan ta kpeglimka la po ate bu waali ba nna yegayega. Nna
a sak ti kama ayen ku a fe kama ayen ti kan a tom ba le jam a tom dii la.
8 Nuruma de me a jam a nya ka wie nna ase goadaasima la. Wieŋa
de abe jam basi kama ate ba pa ba nyiŋsaŋa a tom tuimbaata. Ba a nyɛ
Naawen pagrimu a la kama ale a le Naawen sabiiloma ale bo wenŋmazuk
la.
9 Naawen sabiiloma kpagi kpeeni Maakil dek an nyɛ dila. Wa ale Sitaana
ale jam nak nampaŋŋa ale chaab ayen ba ze ba waai le wa soa Moosis
nyiŋka la, Maakil an le Sitaana, wa goanti weeni wa kama ayen, “Naawen
le te fu waalika.”
10 Alege wie ŋaai ate nuruma de ze ŋa kie la, ba a le ŋa kama. Wie ŋaai
ate ba seba ayen ŋa le kaasi ba la, duŋsa seba gaam dila kama, wa ŋala
chaab degadega le jam kaasi ba kama.
11 Ku le jam tɔa ka nna yegayega te ba. Ba tom ase ka ti kokpieŋka Keen
la. Ligra nyiŋ ate ba pa ba dek a te wakaasima ŋaai ate Balaam jam a tom
la. Nuru ale jam boro ate ba a wi wa ayen Koora. Ba a nyɛ ase ka wa ale
jam nyɛ dii la. Ba be ale jam tomsi wa la, Naawen jam ko ba kama.

12 Nuruma de ka nuru baata a bo nuruma sunsuŋ ase ba a nin boro a de
ŋandiinta. Ba goanti a nya ka ba dek zuk nyiini. Ba a nyɛ ase ka ŋmoruk
viok chiŋma la, ŋa ka nyiam. Buye po ba a nyɛ se ka tiib sii ale kan a ta
yoana la. Ba a nyɛ ase ka tiib sii ate nuruma tu gebi si tɛŋ naŋsaŋa ale ge
ate si kpi la.
13 Ba a nyɛ ase ka nya kpiem nyamiisa la. Ase nyamiisaŋa puuku ale
kan sugi la, ba tuimbaataŋa me a nyini ka peelim ase nya puutaŋa la. Ba
a nyɛ ase ka chiŋmarisaŋa ate Naawen pa si nyo legi po ate si kasim bo
dula taam wuu la.
14 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi wa ayen Ɛnok. Wa jam ka Adam
ŋaaŋbisaŋa po wanyi. Wala ale jam saa Adam ŋaaŋbisaŋa po buyopoi.
Wa jam biisi nuruma de wie dila po, dila po a weeni ayen, “Nyɔnɔwa ale
wa sabiilo bɔanni a dan jam,
15 wa le bo ka nuru meena buusa. Baai meena ale a tom tuimbaata ale
biisi Naawen a kaasi la, wa le waali ba kama wieŋa de nyiŋ.”
16 Nuruma de a kasim a ŋuuni ale a fobli kama ale a tɔariŋ ba vaanchaab
wie nyiŋ. Ba kasim a va ka ba dek wabaata yaalika tuima nyiini ale nak
kuusa ba dek nyiŋ, ale a pak nuruba ale ba noa nyiini ayen ba va ba abe
ba a te ba ligra.
17 Alege m dek dɔaba, ni teeri dii ate ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita
tomteerɔma a liŋ jam sak ni dila po, dila powa la,
18 ayen dii po ate tɛŋka a mɔata kpeglimka la, dan paari, baai ale a va
ba dek tuim kaasima yaalika la, le jam a la ni kama, ni ale a va Naawen
siuku la nyiŋ.
19 Nuruma de chaab a nyɛ kama ate nuruba a waaŋ chaab. Bala chaab
a va ka ba dek ŋanyaalik wie nyiini. Ba be ka Naawen Chiika ba suniima
po.
20 Alege, m dek dɔaba, ni va Naawen nalimnyiini, ate ni siaka a pagra.
Ni basi ate wa chiika a maari ni ate ni a puusi a te Naawen.
21 Abe ni basi ate Naawen yaalika lik ase ni ale a limsi ayen ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita a va wa jiirimu nyiŋ a te ni nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka
la.
22 Ni ta jiirim ale baai ale ta chichama la,
23 abe ni vari baai ale bo bolimu po la a basi. Ni ta jiirim abe ni a chali
yɔgsum ale ba gela me, alege, baai me kaboŋsa tuimaŋa ale basi ate ba
gattaŋa daŋi la, ni kan tiri gattaŋa.
24 Naawen waai ale baga a yik ni ate ni kan tagri ni popola a pai ŋaaŋ a
te wa la, ale baga me a nyɛ ate ni a zaani wa zula Nyɔnɔwa niŋ ale ge ka
kaasuŋ alege ta popeentik nyiini la,
25 Naawen waai ale ka wa dek wa nyiini, a chim ti Varibasidɔ Yeezu
Kirisita ti Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la, ta ka zula ale pagrim yegayega a gaam
jaab buuri meena a ta nyini ku piilimka po a jam paari jinla ale ta dila
taam wuu. Ku be nyɛ dila.

Yeezu Wieŋa Ate Naawen A
PA SAK
Jɔɔn La

1 Mi Jɔɔn ale a ŋmarisi gbaŋka de po wie ŋaai ate Yeezu a pai sak mu la.
Naawen ale pai wieŋa de meena a te wa ayen wa pai sak wa tomteerɔma
dii ale za ku nyɛ la. Ku kan beni. Yeezu Kirisita abe tom ka sabiilo ayen
wa weeni wieŋa de a sak mu ate m seba.
2 Mi be a weeni ka dii meena ate mi a nya la. Be kaai ale nyini Naawen
jigi ale wensie ŋaai ate wa pai sak la ale nna ate mi a weeni.
3 Nuru baai ale ba karim gbaŋka de abe ba weeni a sak ba suaata la,
ale nuru baai me ale a wom dii le di nyɛ ate ba va m wieŋa la, ba sue ale
peenti ka yegayega. Dii po ate wieŋa de le nyɛ la a mɔata kama.
4 Mi, Jɔɔn, ale a ŋmarisi gbaŋka de a te Kirisita bisaŋa ale a tu chaab
tɔgatɔga buyopoi a bo Asia tɛŋka po la.
Naawen boro, ale diem boro, wa le boro kama taam wuu. Wa ale chiisa
siyopoiwa ale bo wa niŋ wenŋmazuk la,
5 ale Yeezu Kirisita waai ale sak ti Naawen wensieŋa ale liŋ nak wa yiti
kum po tama meena niŋ la, ba meena ale ba a maari ni abe ba te ni boro
ale suyɔgini. Yeezu ka Naab waai ale gaam tɛŋzuk meena nalima la.
Wa jam ta yaali ka ale ti kama ale pai wa ziimu a sugri ti tuimbaataŋa
ti suniima po a basi,
6 ale ge a bobi ti nalima ale lueri ti ayen ti chim Naawen yenni
tomteerɔma ate ti a tom tuima a te wa Kowa Naawen. Yeezu a ta zula
ale nalim ale pagrim yegayega taam wuu. Ku be nyɛ dila.
7 Ni ŋmasi a nya. Wa le nyini ka chiŋmaaŋa sunsuŋ a nyini ate baai ale
jam chubi wa gauŋku la, ale nuru meena a nya wa. Wa dan ŋman pilim
jam, nuru meena tɔgatɔga ale bo tɛŋzuk la, le kum kama a te wa. Ku be
nyɛ dila.
8 Naawen boro ale diem boro, wa le boro kama taam wuu. Wa ka
waai ale ta ŋanta meena pagrim a weeni ayen, “M ka piilimka, m be ka
kpeglimka.”
9 Mi, Jɔɔn, ka ni suok. Mi ale nama a namu kama Yeezu nyiŋ, alege wa
a maari ti ate ti a siak a te ti ninammu ayen dai yeŋ ti le jo wa naamu po.
Ba pai mi a basi ka Patmos ate nyiam doa gilim ka la po. Ba ale nyɛ nna
dii nyiŋ la, m jam mooli ka Naawen wamaŋsaŋa alege a weeni nuruba
Yeezu ale jam sak ti wensie ŋaai la.
10 Nyɔnɔwa danni ate Naawen Chiika a jam nyɛ ate mi nya ŋanta nna a
se m jam goa a daasim kama la. M jam wom ka lueluk kpioŋ a se damuniŋ
la,
11 a weeni mu ayen, “Ŋmarisi jaab buui ate fi nya la a nyo fi gbaŋka po
a pa te Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo satɛŋsa siyopoiwa a bo Asia po
ate ba a wi ayen Efisos, Sumana, Peganum, Tayatira, Sardis, Filadelfia ale
Laodisia la.”
12 Mi yaa virim ayen m nya si ka wana ale a biisi, ate mi yaa nya ale ka
kanaasa siyopoi a za, ba pai ka ligmɔniŋ a nyɛ si.
13 Mi ŋman nya ale jaab a neensi saalobiik a za kanaasaŋa sunsuŋ. Wa
jam jo ka garuk woŋ ale pa garuk kuui ale a nyagsi nna a se ligmɔniŋ la a
bobi gilim wa kuusidi.

14 Wa zukku zuisaŋa a jam peenti ka nna tektek, ale ge ate wa ninaŋa a
muni ase bolim ale a de la.
15 Wa nantaataŋa a jam muni a se ka kuta ate ba pai se bolim po la, ale
ge a nyagsi nna yegayega. Wa lueluku a jam a kum ase ka nyiam ale a
wuuri dii la.
16 Wa ta ka chiŋmarisa siyopoi wa juga po ale gebik kaai noaŋa meena
ale a de la ate ka nyini wa noai po a nyini. Wa ninaŋa a nyagsi ase wenbiri
ale jueli wenzuk sunsuŋ a nyagsi dii la.
17 Mi le nya wa la, mi ya lo tɛŋ a se m kpi la. Wa yaa tiri mi ale wa juga
nisaŋa alege weeni mi ayen, "Kan chali yɔgsum. M ka piilimka, m be ka
kpeglimka me.
18 Mi ka waai ale vua la. M jam kpi kama, alege yɔgyɔgla m boro ka
taam wuu. Mi le soa kum ale juijui ate nuruba kpi a cheŋ la.
19 "Ŋmarisi wie ŋaai ate fi nya la a dueni. Ŋa gela ka jinla wie. Ŋa gela
ale jam nyɛ chum dii po.
20 Chiŋmarisa siyopoiwa ale bo m juŋŋa po la, ale kanaasa siyopoiwa
ale nyɛ nna se ba pai ligmɔniŋ a nyɛ si la, kiri a jam suk kama. Yɔgyɔgla,
ŋa be nyini ka peelim, m le pai ŋa kiri a sak ni. Chiŋmarisa siyopoiwa
ka Naawen sabiiloba bayopoi baai ale a nya Kirisita bisaŋa ale a tu chaab
buyopoi a bo Asia po la. Kanaasa siyopoiwa ale za la, ka Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab buyopoi dula la.

2

1 "Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabiilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab Efisos la zuk la.
"Mi ka nuru waai ale ta chiŋmarisa siyopoiwa m juŋŋa po la. Mi ale
cheŋ a gilim kanaasa siyopoiwa ale a nyɛ ase ba pai ligmɔniŋ a nyɛ si
la, be goori wom m le m weeni fu dii la.
2 M seba ni suniima po ale ka dii la kama ale ni ale a yaali ayen ni tom
mi tuimaŋa ale chichiiba alege kan jiagi la. M seba ayen ni ka wari ale
nuru baai ale a tom tuimbaata la, alege a nyɛ nuru baai ale weeni ayen
ba ka Naawen tuimtomdɔba alege ba daa wa tuimtomdɔba la a nya. Ni be
nya kama ayen ba ka velinvendisa.
3 Ni siak a te ni ninammu ale chichiiba ka mi nyiŋ, alege kan yaali
ayen ni basi mi va ka.
4 "Alege ni diem tali ka wari dinyi. Ni kan yaali mu ase ni ale liŋ a
yaali mu dii la.
5 Ni teeri ni ale liŋ jam ka dii la, abe ni pilim jam mi jigi. Ni dan kan
pilim jam mi jigiya, m le ŋman pilim jam ni jigi ka nwuli a pa ni kaniaka
ka zaanaŋa jigini.
6 Ni kisi tuimbaata tii ate Nikolaitan demma a nyɛ la kama, a se mi ale
kisi ba dii la.
7 "Ni lagi ni tueŋa a wom dii ate Naawen Chiika a weeni a sak Yeezu
Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo Asia la.
"Baai meena ale kaa basi mi va ka la, m le te ba siuk ate ba de Naawen
tiib buui ale a te nyuvuri la yoanni.
8 "Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabiilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab Sumana la zuk la.
"Mi ka piilimka m be ka kpeglimka. Mi jam kpi kama, alege yɔgyɔgla
m boro kama taam wuu.
9 M seba ni ale a tu daani kaai meena la kama. M seba ni ale ka
ŋanjagsa la kama, alege ni jigsi kama. M be seba baai me ale a wi ba dek

ayen Juuba ate ba biisi a kaasi ni yue la kama. Ba ka nuru baai ate Sitaana
a soa ba.
10 Ni kan chali yɔgsum ale wari dii ale a te ni ninam la. Sitaana le
basi ate ba yik ni ba gela a lik dɔk po ate wa nyɛ ni nya ate ni ninammu
a paari da pi. Ba dan poom ayen ba ko ni, ni ŋmasi ta siaka ale mi ate m
te ni nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la.
11 "Ni lagi ni tueŋa a wom dii ate Naawen Chiika a weeni a te Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab a bo Asia la.
"Nuru baai ale ŋmasi yik ba siaka ate ku a paari ku kpeglimka po la,
Naawen a kan pa ba a gum chaab ale nuru baai ate wa le te ba waalika
la.
12 "Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabiilowa waai ale a nya Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab Peganum la zuk la.
"Mi ka waai ale ta gebik kaai noaŋa meena ale a de la, wom m le ta
dii ayen m weeni fu la.
13 M seba ayen ni ale bo juijui la, Sitaana ale ta m nuruma. Ni ta
wensie kama ale kan basi ni siaka me ale mu. Ba ko Antipas waai ale jam
ta siaka ale mu a sak m wieŋa la alege ni an basi mu.
14 "Alege wieŋa chaab ate ni tali. Nuruba gela ale bo ni po a va Balaam
sinsaŋŋa. Wa jam sak ka Belak ayen wa sak Juuma ba le ba nyɛ dii a de
bogluta ŋandiinta a be ba a nyɛ kaboŋsa la.
15 Nuruba ba gela a bo ni po a va Nikolaitan demma sinsaŋŋa.
16 Ni basi ni wabaataŋa. Ni dan kan basi ya, m le pilim ŋman jam ni
jigi nwuli a pai gebik kaai ale nyini m nɔanni po a nyini la a tu ba a nyɛ
kpaliŋ.
17 "Ni lak ni tueŋa a wom dii ate Naawen Chiika a weeni Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab a bo Asia la.
"Nuru baai ale ŋmasi yik ba siaka ate ku a paari kpeglimka la, m le
pai ŋandiin tii ate ba a wi ayen 'maana' la ate ti suk la a te ba. M le
ŋmarisi yue paali a dueni tintain peeluk nyiŋ a te waai meena. Waai a
kan seba yonni, ka waai dek ale a tuesi la nyiini.
18 "Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabiilowa waai ale a nya Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab Tayatira la zuk la.
"Mi ka waai ale ka Naawen Biika ate m ninaŋa a muni a se bolim ale
a de la, ate m nantaataŋa a nyɛ se kutuk ate ba pai se bolim po ate ku a
nyagsi la, ni wom dii ate m ta ayen m weeni ni la.
19 M seba ni suniima ale ni ale a yaali Naawen ale ni le ta siaka
nalimnyiini ale wa dii la. M seba me ayen tuim ŋaai ate ni a tom ale
chichiiba la gaam tuim ŋaai ate ni liŋ a tom la kama.
20 "Alege wari dinyi ate ni diem tali. Ni siak kama ate Jezebel nipɔk
waai ale a weeni ayen wa ka Naawen biisiteerɔ la, a sak ayen ni a nyɛ
kaboŋsa abe ni a de bogluta ŋandiinta.
21 Mi te wa siuk kama ayen wa basi wa kaboŋsaŋa nyeka alege wa
kan yaali ayen wa basi.
22 Ni wom mi. Wa ale baai ale tigsi chaab a nyɛ ba kaboŋsaŋa ale
kan yaali ŋa basika la, m le basi ate tuem a yik ba ate ba duak tɛŋ a nam
yegayega.
23 M le basi ate wa bisaŋa a kpi, ate Kirisita bisaŋa meena a seba ayen
mi ka waai ale seba nuruba suniima po ale ka dii la. M le tuni ni meena
ni le tom dii la.
24-25 "Nama baai ale bo Tayatira tɛŋka po ale kan va Sitaana wa susugi
ŋaai ate nipowa a sak nuruba la, maa yaali ayen ka ni nyini a ŋmasi

yik ni wensie sinsaŋŋa ate m ŋman pilim jam. M kan weeni ayen ka ni
ŋman nyɛ wariwari ya.
26 “Ni dan ŋmasi yik nalimnyiini ate ku peenti m sui ale ge ate ku
paari ku kpeglim ka, m le bobi ni m nalima ate ni soa tɛŋ ka meena
nuruma.
27 M Kowa ale pai wa pagrimu a te mu ayen m soa ba ale pagrim. Ni
seba samɔniŋ meerowa a nyeem ale pai wa kukku duoku a nak samɔniŋ
sii ale kan nala a mobi la. Nama me ale soa ba ka dila.
28 M zuli ŋaai ale m nalim buui ate m le pai a te ni la, de kasim a
nyagsi a se ka vari chiŋmarika la.
29 “Ni lak ni tueŋa a wom dii ate Naawen Chiika a weeni Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab a bo Asia la.

3

1 “Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabiilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab Sardis la zuk la.
“Mi ka waai ale ta chiisa siyopoiwa ale chiŋmarisa siyopoiwa la. Ni
wom m le a yaali ayen weeni ni dii la. M seba ni ale a tom dii ate nuruba
a weeni ayen ni a va mu nalimnyiini alege ni kan va mu nalimnyiini la
kama.
2 Ni yiti zaani ale ninmuna a va mu nalimnyiini, mi nya ayen tuim
ŋaai ate ni tom la an diem magsi Naawen nina po.
3 Ni teeri ba ale sak ni dii ale ni ale wom dii la ate ni basi ni wabaataŋa
abe ni a zuli wa. Ni dan kan yiti a zaani ya m le jam diiri ni ase zue la, ni
kan seba diipo ate m le jam la.
4 “Ni ba gela ale bo Sardis la an diem tom tuimbaata ŋaai le ŋa nyɛ
ate ni suniima a daŋi la. M le te ni garuk peelita ate ni jo a be m basi
ate nama ale mi a cheŋ ale chaab dii la ni magsi ka dila.
5 “M le basi ate nuru baai ale ŋmasi yik nalimnyiini ate ku ga a paari
ku kpeglim ka la a jo garuk peelita m be kan yeeri ba yueŋa nyuvuri dii
ale kan ka kpeglimka la gbaŋka po. M le weeni a lagri m kowa niŋ ayen
m soa ba kama.
6 “Ni lagi ni tueŋa a wom dii ate Naawen Chiika a weeni Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab a bo Asia la.
7 “Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabiilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab Filadelfia la zuk la.
“Mi ka waai ale ka nuru weleŋ ale wensie nyɔnɔ ale ge ta Naabɔa
Deevid saafiika la. M dan pai ka a lagi tuok nuru karo a baga a ligi ku.
M be dan pai ka a kpari, nuru karo a baga a lagri.
8 M seba ni ale a tom dii la kama. M be seba ni ale ta pagrim magdek
la kama. Ni va m sinsaŋŋa kama ale ta siaka ale mu. Mi be lak tuoku
kama ni niŋ geŋ. Nuru kan lik ku.
9 Ni a wom. Baai ale a velim ayen ba ka Juuba la, Sitaana ale soa ba.
M le basi ate ba jam a kpi duna ni niŋ a zuli ni, ate ba seba ayen mi a yaali
ni kama.
10 Ni ale va mi sinsaŋŋa ale chichiiba la nyiŋ, mi me ale lik nama me
a tara ate ninam buui ale cheena tɛŋzuk ayen ku choa nuruma a nya la a
kan paari ni.
11 “M cheena kama, ku kan beni. Ni be chiib ta ni nak dega tiirimu
ate waai a kan vari ni jigiya.
12 “Baai ale baga a yik ku a ta paari ku kpeglim ka la, m le basi ate
ba a nyɛ a se ka zaŋŋa la Naawen Puusika Yenni po taam wuu. M le
ŋmarisi Naawen yonni ale wa tɛŋ ka yonni a dueni ba nyiŋ. Wa tɛŋka

ka Jerusalem paalik kaai ate Naawen ayen wa basi ate ka jam tɛŋzuk meena chum dii po la. Mi me le ŋmarisi m yue paani a dueni ba nyiŋ.

13 "Ni lak ni tueŋa a wom dii ate Naawen Chiika a weeni Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo Asia la.

14 "Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabiilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa ale a tu chaab Laodisia la zuk la.

"Mi ka waai ale basi ate wie a nyɛ la, ale a sak nuruba Naawen wensieŋa la. Mi ale nya ŋanta meena a ta nyini ku piilim ka po ate Naawen a nyɛ ba la.

15 M seba ni ale a tom dii la kama. M seba kama ayen ni an yɔgsa, ni be an tuila. Mi a yaali ka ni yɔgsa yaase ni tuila.

16 Alege ni abe le bo sunsunsaŋa po nna, ni an tuila, ni abe an yɔgsa la, m le chiiri ni kama m nɔanni po a basi.

17 Ni a weeni ni dek kama ayen, 'Tama ka jigsiroba, ti kan yaali jaabjaabɔa.' Alege ni ze ayen ni ka niniga nyamma. Ni ka ŋanjagsa a cheŋ chabɔla ale chim yeoba.

18 Ni da ligmɔniŋ mi jigi, ŋaai ale chim ligmɔniŋ dek la ate ni chim jigsiroba. Ni da garuk peelita me mi jigi a lik ni chivieŋa. Ni be da nina kpaam me m jigi a nyo ni ninaŋa po ate ni a nya.

19 "Mi a tɔariŋ baai meena ate m ta yaalika ale ba la kama, ale ŋman a yaali ayen m dak ni tuimbaataŋa a sak ni. Ni basi dii ate ni a tom la a be ni va mu nalimnyiini.

20 Ni be wom, mi kasim za ka dɔkku noai a nak ale ge a wi. Baai ale a wom m lueluku ale ge a lagi tuoku la, m le jo, ate ba ale mi a maari chaab a de ŋandiinta.

21 "Baai ale ŋmasi yik di nalimnyiini ate di a paari kpeglimka la, m le te ba siuk ate ba kali m tɛŋ m naamu jigini. Mi daam ŋmasi yik kama a ta di a paari di kpeglimka. Dila ale soa ate m kowa basi ate mi kali dula.

22 "Ni lagi ni tueŋa a wom dii ate Naawen Chiika a weeni Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo Asia la."

4

1 Ku ŋaaŋnyiŋ ate mi ŋman pilim wom ale nya jaab a se m goa daasim kama la. Wenŋmazuk mi yaa nya tuok ale ku lagi, ate lueluk kuui ate m liŋ wom nna a se damuniŋ la weeni mu ayen, "Jueli jam dela ate m weeni fu dii ale ku jam a nyɛ la."

2 Naawen Chiika a deri de mi niŋ ate mi jueli ga a jo. Mi yaa nya Wenŋmazuk naam zukpaglik ale ka za ate nuru a kali ka zuk.

3 Wa ninaŋa a jam a nyagsi a se ka tintain ŋaai ale muni ale ge a nyagsi la, ate nagotom a nyɛ a se gonungoona la a gilim wa.

4 Kalisa jiga pisiye ale sinaansi ale jam gilim wa. Nisom pisiye ale banaansi ale jam kali si zuk. Ba meena a jam jo ka garuk peelita ale vuk ligmɔniŋ zutogsa.

5 Wenzuku a jam a nyagsi kama ale a na Wenŋmazuk naamu zukpaglika jigini. Kanaasa siyopoi ale jam tɔati a za wa niŋ. Si jam ka Naawen chiisa siyopoiwa.

6 Mogi fiik ale jam a nyagsi a se nyaasuŋ la ale jam maa za wenŋmazuk zukpaglika niŋ.

Duŋsa sinaansi ale jam maa za gilim a gum du. Si ninaŋa a jam piisi kama a kali niŋ ale ŋaaŋ.

7 Duŋsaŋa kanyi a jam a nyɛ a se ka gbeŋli la, kanyi a jam a nyɛ a se ka
lalik la, kanyi zuk a jam a nyɛ a se nuru zuk la, kanyi me zuk a jam a nyɛ
nna a se jiiruk ale lagi ku kiŋkaŋŋa a basi la.
8 Si meena a jam ta ka kiŋkaŋŋa ŋayuebi ale ge ate si ninaŋa a sueri si
nyiŋsaŋa meena. Si meena a kasim jam a yi ka yiila yok ale kantueŋ alege
kan vuusi. Si jam yi a weeni ayen,
"Ti Nyɔnɔ Naawen waai ale welema ale ge soa ŋanta meena pagrim,
fi ka piilimka, fi boro kama taam wuu."
9 Duŋsaŋa sinaansiwa a jam yi si yiilaŋa a pak ka waai ale jam kali
wenŋmazuk naamu zukpaglika zuk la, dii nyiŋ la wa jam ta ka zula ale
nalim ale ge boro taam wuu.
10 Si le jam a yi si yiilaŋa la, nisomma pisiye ale banaansiwa meena a
kasim jam a duak ka tɛŋ ale a yiti wenzuk ale a puusi waai ale jam kali
wenŋmazuk naamu zukpaglika zuk ale ge boro ta a wuu la. Ba meena a
kasim jam a lagi ba zutogsaŋa a dueni ka wa niŋ ale ge a weeni ayen,
11 "Ti Nyɔnɔ ale ti Naawen,
fi ale nyɛ ŋanta meena.
Ka fi dek yaalika ate fi basi ate ba boro.
Dila ale soa ate ku magsi ayen ti a puusi fu,
dii nyiŋ la fi ta ka zula ale nalim ale pagrim."

5

1 Mi ale nya waai ale wa kali wenŋmazuk naamu zukpaglika zuk la, wa
jam ta ka gbaŋ wa juga po. Ba jam ŋmarisi ka wie a dueni ka niŋ ale ka
ŋaaŋ ale ge pai ŋanta a bobi buyopoi a ligi gbaŋka.
2 Ate mi yaa nya Sabiilo wanyi ate wa yaa mooli ale lueluk kpioŋ ayen,
"Ka wana ale baga a foli bobika buyopoiwa ale ge a lagi gbaŋka nna."
3 Alege nuru jam ka wenŋmazuk wa yaase tɛŋzuk wa yaase kpilima bo
ka jigiya ate wa baga a lagi gbaŋka a nya ka po.
4 Mi ale nya ale nuru karo a baga a lagi gbaŋka a nya ka po la, mi
ninyiam yaa deri a nyini.
5 Naawen nisomma wanyi a yaa weeni mi ayen, "Kan basi ate fi ninyaata
a nyini. Gbeŋli dii ale nyini Juda demma po la, wa ka Naabɔa Deevid
ŋaaŋbiik. Wala ale nak deero. Wa le foli bobika buyopoiwa a lak gbaŋka."
6 Mi yaa nya ale ka pabiik ale za du. Ka jam za mɔata ka wenŋmazuk
naamu zukpaglika ate duŋsaŋa sinaansiwa ale nisomba pisiye ale banaan-
siwa a za gilim ka. Ka jam a nyɛ ase ba ko ka kama la. Pabiika a jam
ta ka nyiila ŋayopoi ale nina ŋayopoi. Ka nina ŋayopoiwa ale ka nyiila
ŋayopoiwa ka Naawen chiisa siyopoiwa sii ate Naawen a tom a basi tɛŋka
meena po la.
7 Pabiika yaa cheŋ ga tuesi gbaŋka waai ale kali wenŋmazuk naamu
zukpaglika zuk la juga nisaŋa po.
8 Pabiika ale tuesi gbaŋka la, duŋsa sinaansiwa ale nisomba pisiye ale
banaansi wa a yaa yiti a duak tɛŋ wa niŋ. Nisomma meena jam ta ka ŋanta
ate ba a neensi kpanta ale maa ta china, ate ŋa a nyagsi ase ligmɔniŋ la.
Nyum masik ale bo ŋa po. Nyum de ka Naawen nuruma puusaŋa.
9 Ba yaa jam yi yi paali ayen,
"Fi ka nuru waai ale magsi gbaŋka pai ka abe fi foli bobika buyopoiwa.
Ba le ko fu la, fi jam pai ka fi ziimu a tuesi nuru bori a basi Naawen jigi.
Fi ale lueri ba a ta nyini satɛŋsa meena ale nuruba meena po a nyini
ate ba meena a biisi biisa tɔgatɔga.

10 Fi ale bobi ba nalima a lueri ba ayen ba chim Naawen yenni tomteerɔma
abe ba a tom tuima a te ti Naawenni.
Ba ale soa tɛŋka meena nuruma.”
11 Mi yaa ŋman pilim nya ale Naawen sabiiloma a bo dula. Ba jam piisi
kama nna yegayega a gaam chiinika a yaa za gilim duŋsa sinaansiwa ale
nisomma.
12 Ate ba yaa a yi yiila nna yegayega a weeni ayen,
“Pabiik kaai ate ba ko la ku magsi ka ti a zuli fu dii nyiŋ la fi soa ka ŋanta
meena ale ta yam ale pagrim ale zula ale nalim ale pimpauk.”
13 Ate mi yaa wom ŋanta baai buuni meena ale bo wenŋmazuk ale tɛŋzuk
meena ale kpiluŋ ale nyiam po meena ate ba jam a yi yiila a weeni ayen,
“Ni basi ate ti pak waai ale kali Wenŋmazuk naamu zukpaglika zuk la ale
pabiika,
dii nyiŋ la ba ta ka zula ale nalim ale pagrim yegayega taam wuu.”
14 Ba le yi yiini a nueri la, duŋsaŋa sinaansiwa a yaa weeni ayen, “Ku be
nyɛ dila,” ate nisomma yaa yiti a duak tɛŋ a puusi ba.

6

1 Pabiika ale tuesi gbaŋka la, wa yaa foli bobika bunyi ate duŋsaŋa
sinaansiwa kanyi yaa weeni mi ale lueluk kpioŋ nna se wein kumsa la
ayen, “Jam nya.”
2 Mi yaa ga nya ale wusum peeluk a za dula. Nuru waai ale jam kali bu
zuk la, a jam ta ka tom ale peema ale vuk zutok. Wa yaa nyini tigurik po
ayen wa nak yiak wa dachaasaŋa.
3 Ate Pabiika yaa foli bobi kaai ale saa buyewa la. Duŋ kaai ale saa
siyewa la yaa weeni mi ayen, “Nya.”
4 Mi yaa nya ale ka wusum monuŋ ale za du. Ba jam pai ka gebik kpieŋ
a te nuru waai ale jam kali bu zuk la. Ba jam pai pagrim a te wa ayen
wa cheŋ tɛŋka meena nuruma jigi a ga tigsi ba a nyo jigi yeŋ ate ba nyɛ
tigurik a ko chaab.
5 Ate Pabiika yaa ŋman foli bobi kaai ale saa butawa la. Duŋ kaai ale
saa sitawa la yaa weeni mi ayen, “Nya.” Mi yaa nya ale ka wusum sobluk
ale za. Ba jam pai ka ŋanmagsinta a nyo wa nisa po.
6 Mi yaa wom lueluk ale ku nyini duŋsaŋa sinaansiwa sunsuŋ a weeni
mi ayen, “Cheŋ a ga tuni nuru baai ale tom dai yeŋ la ale ‘wiiti’ chin yeŋ
yaase ‘baali’ china ŋata, alege yik fi dek abe fi kan kaasi kpaamu yaase
daamu.”
7 Ate Pabiika yaa ŋman foli bobi kaai ale saa bunaansiwa. Duŋ kaai ale
saa sinaansiwa la a yaa weeni mi ayen, “Nya.”
8 Mi yaa nya ale ka wusum piak ale za du. Nuru waai ale jam kali bu
zuk la yue jam ale “Kum”. Wanyi me yue jam ale “Kpiluŋteŋ”. Wa jam a
vi ka “Kum” ŋaaŋ. Ba yaa poori tɛŋka bunaansi a yaa lueri kauku kunyi
ayen ba ko waai meena ale jam bo dula la. Ba noa bayewa yaa cheŋ a
ga nyɛ ate kom ale nyiŋtuila a jam dula. Ba jam pai ka gebik woŋta ale
goaduŋsa a ko ba.
9 Ate Pabiika yaa ŋman foli bobi kaai ale saa bunuwa la. Mi yaa nya ale
ka jaab ale a nyɛ se kuŋkuŋ la ale za du. Baai meena ate ba jam ko ba
ayen ba jam a sak Naawen wamaŋsaŋa la nyiŋ la a jam za ka jaab buui
ale a neensi kuŋkuŋku la tɛŋ.
10 Ba yaa nuem ale lueli pagrisa ayen, “Ti Nyɔnɔ, fi ka welensa ale wensie
nyɔnɔ ale ge ta ŋanta meena pagrim. Ku le beni a soa ka se ale ge ate fi bo

buusa a te tɛŋka meena nuruma abe fi te ba waalika ba ale jam ko tama
dii la?”
11 Ba yaa te ba garuk woŋ peeli ta ale weeni ba ayen ba vuusi magla ate
tɛŋka meena nuruma a ko ba suaataŋa a nueri a se ba le jam ko ba dii la
a gum du.
12 Ate mi yaa nya ale Pabiika ŋman foli bobi kaai ale a saa buyuebiwa
la. Tɛŋka meena a yaa deri choa nna yegayega ate wenbinni me a sobri a
se garuk la. Chiika me a muni a se ziim la,
13 ate chiŋmarisaŋa a lo tɛŋka zuk a se viok ale a fuk ate kiŋkama a lo
dii la.
14 Wenŋmazuk a yaa kpamsi a se gbaŋ la a be, ate guuk kpioŋtaŋa ale
tɛŋsaŋa meena ate nyiamu a doa gilim si la, a basi ba zaanaŋa jigaŋa.
15 Tɛŋka meena nalimaŋa, nuru kpioŋta, ŋanta nyamma, sojiba kpaga,
yomma, ale baai ale soa ba dek fasi yaa la, ba meena jam chali kama a jo
pina vie ale guuta sunsuŋ.
16 Ba yaa saalim ayen guutaŋa ale pinaŋa a lo ba zuk, ate waai ale kali
wenŋmazuk naamu zukpaglika zuk la a kan nya ba, abe Pabiika kan nya
ba ale ka supuurimu.
17 Ba yaa weeni chaab ayen, “Naawen supuurimu danni a paari kama.
Ka wana ale baga a tu wa?”

7

1 Ku ŋaaŋnyiŋ, ate mi yaa nya Naawen sabiiloba banaansi a poori
za tɔgatɔga tɛŋka gugotta tinaansiwa po. Sabiiloma yaa a yik tɛŋka
vaata tinaansiwa a tara ate vaataŋa an jam baga a fuk tɛŋka zuwa yaase
nyakpeemu zuwa yaase ku fuk tiisaŋa ate si choa.
2 Naawen ale jam te wa sabiiloma pagrim ayen ba kaasi tɛŋka ale
nyakpeemu. Ate mi yaa nya Naawen sabiilo wa choa ale wa nyini
korinummu po a nyini, a ta jaab wa nisa po. Wa yaa kaari ale lueluk
kpioŋ a wi sabiiloba banaansiwa a weeni ba ayen,
3 “Basi ate mi liŋ a ŋmarisi Naawen tomteerɔma die nyiŋ, abe fi yaa
kaasi tɛŋka ale nyakpeemu ale tiisaŋa.”
4 Nuru ale jam weeni mi ayen baai deeŋa nyiŋ ate ba ŋmarisi la ka
nuruba tusa kook ale pisinaansi ale banaansi (144,000). Ba jam ka Izirali
buuri pi ale buyewa po.
5-8 Tusa pi ale ŋaye ale jam nyini Juda, tusa pi ale ŋaye nyini Aruben,
tusa pi ale ŋaye nyini Gad, tusa pi ale ŋaye nyini Asɛ, tusa pi ale ŋaye nyini
Nafitali, tusa pi ale ŋaye nyini Manasa, tusa pi ale ŋaye nyini Simeyon, tusa
pi ale ŋaye nyini Livai, tusa pi ale ŋaye nyini Isaka, tusa pi ale ŋaye nyini
Zebulun, tusa pi ale ŋaye nyini Josefi, tusa pi ale ŋaye nyini Benjamin.
9 Ku ŋaaŋnyiŋ ate mi yaa nya ale nuru bɔari a za dula. Nuru an jam
baga ba a chiini. Ba jam nyini ka tɛŋka meena satɛŋsaŋa ale diinaŋa,
ba jam a biisika biisa tɔgatɔga. Ba jam jo ka garuk peeluk woŋta ale ta
kpinkparuk vaata ba nisima po, jam za wenŋmazuk naamu zukpaglika
ale Pabiika niŋ.
10 Ba yaa jam kaari yegayega a weeni ayen, “Varibasika a nyini tama
Naawenni ale kali naamu zukpaglika zuk la ale Pabiika jigi.”
11 Duŋsa sinaansiwa ale nisomma ale Naawen sabiiloma a maa chaab a
duak tɛŋ wenŋmazuk naamu zukpaglika niŋ a puusi wa,
12 ale a weeni ayen, “Ku be nyɛ dila. Ti a pak fu ale a puusi fu dii nyiŋ
la, fi ta yam ale zula ale nalim ale pagrim yegayega taam wuu. Ku be nyɛ
dila.”

13 Nisomma wanyi a yaa virim a bek mi ayen, “Baai ale jo garuk peeluk
woŋtaŋa la, ka be demma? Ba nyini ka be?”
14 Mi yaa weeni wa ayen, “Mi ze ba, weeni a sak mu.”
Wa yaa weeni mi ayen, “Ba nyini ka ninam yegayega po a nyini a pai
Pabiika ziimu a sugri ba gataŋa ate ti peenti.
15 Dila ale soa ate ba za wenŋmazuk naamu zukpaglika niŋ ale a tom
wa tuimaŋa yok ale kantueŋ. Naawen dek le wa a nya ba zuk.
16 Kom ale nyanyuila a kan ŋman yik ba. Wentueŋ ale tuiluk me kan
ŋman nak ba.
17 Pabiik kaai ale mɔata wenŋmazuk naamu zukpaglika la ale wa chim
ba naapeerik abe wa de ba niŋ a gisi buli sii ale ta nyuvuri nyiam la ate
ba a nyu. Naawen dek ale duisi ba ninyaataŋa ba nina po a basi.”

8

1 Ate Pabiika yaa foli bobi kaai ale saa buyopoiwa la. Wenŋmazuk chiok
an choa ya a ta dila a ga paari “miita” pisita.
2 Dila ale ga taam la, ba yaa pai damunsa siyopoiwa a te Naawen
sabiiloba bayopoiwa. Ba jam kasim za ka Naawen niŋ.
3 Sabiilo wa choa ale jam ta chin ate di a nyagsi ase ligmɔniŋ la a yaa
jam za kuŋkuŋku tɛŋ. Ŋanta ale jam bo chinni po ate ba nyummu masa
ate ba yaa pa te wa ayen wa pa gum Naawen nuruma puusaŋa po a ju
kuŋkuŋku ale dua naamu zukpaglika niŋ la zuk.
4 Jamasika nyuisaŋa ale Naawen nuruma puusaŋa a jam nyini ka
sabiilowa ale za juijui la a jueli.
5 Wa le jam ju jaab buui ale jam a nyuŋ nna masikmasik a nueri la, wa
yaa jam pai bolim a nyo chin dii ale a nyagsi ase ligmɔniŋ la po a yuk ba
meena a basi tɛŋzuk. Tɛŋka ya choa nna yegayega ate wenzuk a nyagsi
ale a na nna yegayega.
6 Ate sabiiloba bayopoiwa a yaa gomsi ayen ba peeri ba damunsaŋa.
7 Sabiiloma wanyi a yaa liŋ peeri wa damunika. Ŋmoruk tana ale bolim
a gum chaab ale ziim a yaa deri lo tɛŋka zuk. Wa yaa poori tɛŋka a soa
se chaab la buta, ate kauku kunyi a ju ale bolim ate tiisaŋa ale wuutaŋa
meena ale jam bo ku po la a de.
8 Sabiilo waai ale jam pai saŋ la a peeri wa damunika. Ba yaa jam pai
jaab a se guuk kpioŋ la ate bolim jam a de ku la a yuk a basi nya kpeemu
po. Nyiamu a yaa poori a soa se chaab la buta kauku kunyi a tagri chim
ziim,
9 ate ŋantaŋa ale bo nyiamu po la a kpi ate ŋaaruŋ kpeentaŋa meena
ale jam bo nyiamu po la kaasi.
10 Sabiilo waai ale jam saa batawa la me a yaa peeri wa damunika.
Chiŋmarik kpien kaai ale jam a nyagsi nna yegayega la a yaa nyini
wenŋmazuk a lo tɛŋka zuk. Sabiilowa yaa poori belaŋa meena ale
bulisaŋa meena a soa se chaab la buta ate kauku kunyi chiŋmarika a
kaasi.
11 Chiŋmarika yue jam ale “Atɔa”. Bulisaŋa meena nyiamu a jam tɔa
kama ate nuruba yegayega a jam nyu bu a kpi.
12 Sabiilo waai ale jam saa banaansiwa la, a yaa peeri wa damunika. Ba
yaa poori wenbinni ale chiika ale chiŋmarisaŋa a soa se chaab la buta
a yaa lueri kauk kuui ale a nyagsi la a basi. Ba jam poori yokku ale
kantueŋka, a yaa basi ate ku kan nya.
13 Mi yaa nya ale jiiruk a jam bo dula niŋniŋ wenŋmazuk a fuk a yiti. Ku
yaa weeni ale lueluk kpioŋ ayen, “Sabiiloba batawa baai ale tali an peeri

ba damunsaŋa la, ba dan jam peeri si, nuru baai ale bo tɛŋzuk la le nyɛ ka se?”

9

1 Sabiilo waai ale a saa banuwa la, a yaa peeri wa damunika. Ate mi yaa nya chiŋmarik ale ka nyini wenŋmazuk a jam lo tɛŋzuk. Chiŋmarika jam ta ka vorub buui ale kan ta kpeglimka la saafiika.

2 Ka yaa lagi vorumu nɔanni ate nyuisa yegayega a yaa jam nyini bu po a nyini a se bolim kpiem nyuisa la. Nyuisaŋa a yaa nyɛ ate wenbinni ale vayogsimu a sobri nna birim.

3 Ate tintue yaa nyini nyuisaŋa po a nyini. Tintueŋa jam ta pagrim a se ka tɛŋzuk de nuenta ale ta pagrim dii la.

4 Ba jam weeni ŋa kama ayen ŋa kan de vaata yaa ase wuuta alege ŋa a dom ka baai ate sabiilowa an jam ŋmarisi ba deeŋa nyiŋ la.

5 Tintueŋa jam ka siuk a ko ba, alege ŋa le basi kama ate ba nam chiisa sinu. Ba le ba nam dii la a nyɛ se ka nuoŋ ale dom fu ate fi a nam dii la.

6 Chiisa sinuwa de po nuruma le gisi yaali kum, alege ba kan baga a nya bu. Ba ba a yaali ayen ba kpi alege kum le chali be kama ba jigi.

7 Tintueŋa jam a nyɛ se ka wusuma ate ba gomsi magsi ayen ba ta ŋa cheŋ tugurik po la. Ŋa jam vuk ka zuyua tii ale a nyɛ ase ligmɔniŋ ba pai nyɛ la. Ŋa ninaŋa jam a neensi ka nurubiik nina.

8 Ŋa zuisaŋa me jam a neensi ka nipooba zuisa, ŋa nyinaŋa me a neensi gbeŋli nyina.

9 Ŋa kuusaŋa jam lik ale ka ŋanta nna ase kuta paglagsa la. Ŋa kiŋkaŋŋa ale jam a fuk dii la a nyɛ ase ka wusum bori ale a dari toroko a cheŋ kpaliŋ la.

10 Ŋa juitaŋa a jam a neensi ka nuenta juita. Ŋa le jam pai ŋa juitaŋa a dom nuruma dii la ale jam chim ŋa pagrimu a yaa basi ayen ba nam a paari chiisa sinu.

11 Sabiiloma wanyi ale jam bo dula la, ba jam a wi wa ale Juuma biika ayen ka Abadɔn. Ba jam a wi wa me ale Giriki demma biika ayen ka Apɔliyɔn. Di kiri ale waai ale ka “tuimkaasima nyɔnɔ”. Wa jam ka nuentaŋa naab ale maara nya vorub buui ale kan ta kpeglimka jigi la.

12 Ba yaa weeni mi ayen ninam buui le bu liŋ jam nurubiik jigi la, bula taam kama. Bula dan taam ga nueri, ninam buye le pilim jam gum du.

13 Sabiilo waai ale jam saa bayuebiwa la a yaa peeri wa damunika ate mi yaa wom lueluk ale ku nyini kuŋkuŋku ale a nyɛ nna ase dubuulim la jam dua Naawen niŋ la gugotta tinaansiwa po.

14 Lueluku yaa weeni sabiilowa waai ale saa bayuebiwa la ayen, “Cheŋ ga foli sabiiloba banaansiwa ate ba yik bobi Yufiretis benni po la a basi.”

15 Wa yaa ga foli ba ate ba nyini benni po a nyini sabiiloma de jam gomsi ba dek magsi ka diipo ale da dii ale chiik kaai po ale bein dii po, ate Naawen lueri ba. Ba jam yik sabiiloma kama a zaani ayen Naawen weeni dai dii danni ate ba le tom ba tuimaŋa la.

16 Soji baai ale jam do wusumaŋa a cheŋ tigurika tuka jigini la, a jam a vi ka sabiiloba banaansiwa ŋaaŋ. Ba jam weeni mi ayen ba piisi ka nna yegayega a gaam taam ate nuru an jam baga a chiini ba.

17 Mi jam nya ba ka a se m goa daasim kama la. Ba jam pai ka kuta paglagsa a ligi ba kuusa. Kuta paglagsaŋa jam muni kama ase bolim la, ale a nyɛ nna me se dubuulim la. Wusumaŋa zuimaŋa a jam a neensi ka gbeŋma zuima, nyuisa ale jam a nyɛ se dubuulim ale bolim la nyini ba noaŋa po a nyini.

18 Nyui sii ale jam neensi dubuulim ale bolim la, jam nyini wusumaŋa
noaŋa po a nyini la, a jam ko ka tɛŋka meena gela butawa po bunyi
nuruma ate sabiiloma a jam poori a soa se chaab butawa la.
19 Wusumaŋa juitaŋa a jam ta ka wiiga zuima. Wusumaŋa a jam pai ka
ŋa wiiga zuima juitaŋa a nyɛ ate nuruba a nam a gum chaab ale ŋa noaŋa
ale jam ko ba dii la.

20 Tɛŋka nuru baai ate sabiiloma an diem lueri ayen ba ko ba la, an jam
basi ba tuimbaataŋa ale va Naawen ya. Ba jam a kaab ka chichiribaata
ale pai kuta tɔgatɔga ale tintana ale daata a nyɛ bogluta tii ale kan baga a
nya, yaa se ti a wom wie, yaa se ti a cheŋ, ba jam a kaab ti meena kama.
21 Ba nyeem kasim jam a ko ka nuruba ale a tom tuimkperikaliisa tuima
ale a yaali nipooba bobi goom ale a zu. Tuimbaataŋa de meena ate ba jam
a tom la, ba an jam basi ŋa ale tagri ba popola ayen ba va Naawen ya.

10

1 Ate mi yaa ŋman nya ale sabiilo kpioŋ wa choa a yaa nyini wenŋmazuk
a siŋ a jam za dula. Chiŋmari ale jam gilim wa. Nagotom me ale jam gilim
wa zukku. Wa nimbidiaka a jam a nyagsi a se wenbiri la, wa naŋsaŋa a
nyɛ ase bolim ale a de la.
2 Wa jam lagri ka gbaŋ fiik a ta wa nisa po. Wa yaa jam pai wa
juga nantuoku a tabi nyakpeemu po ale ge pai wa gala nantuoku a tabi
kuŋkɔŋini.
3 Wa yaa jam kaari a se gbeŋma la, ate nanpansa siyopoiwa, a yaa na a
tulisi wa.
4 Ŋa ale na a nueri la, mi jam a yaali ayen m ŋmarisi dii ale nyɛ la
kama, alege lueluk a jam nyini wenŋmazuk a siŋ jam weeni mi ayen,
“Kan ŋmarisi dii ate nanpansa siyopoiwa a weeni la a dueni. M kan yaali
ayen m weeni dii ate si weeni la a sagi nuru.”

5 Sabiilo waai juga nantuoku ale jam tabi nya kpeemu po alege ate wa
gala nantuoku tabi kuŋkɔŋini la, wala ale zage wa juga nisaŋa wenzuk.
6 A yaa pe ale Naawen waai ale kasim boro taam wuu la. Wa ka waai
ale nyɛ wenzuk ale tɛŋ ale nya kpeemu ale jaab buuri meena ale bo ba po
la. Sabiilowa yaa ŋman kaari a weeni ayen, “Beni ka wari a ŋman karo.
7 Sabiilo waai ale jam saa bayopoiwa la a dan peeri wa damunika,
Naawen waai ale liŋ pai dii ate wa jam sugi la, ale ge ŋman pilim pai
di a sak wa biisiteerɔma baai ale jam ka wa tomteerɔba la, wa le nyɛ ka
dii ate wa jam a yaali ayen wa nyɛ dila po, dila po la.”

8 Ate lueluku ale jam poom nyini wenŋmazuk a biisi ale mi la, a yaa
ŋman pilim a weeni mi ayen, “Cheŋ ga pai gbaŋ fiik kaai ale lagi a bo
sabiilo waai nantaataŋa ale bo nyiamu po ale bu noai la jigi.”

9 Mi yaa cheŋ ga a weeni sabiilowa ayen wa te mu gbaŋ fiika. Wa yaa
weeni mi ayen, “Ŋɔa ŋobi. Ku le masa a se ka siita fi noai po, alege ku
dan ga siŋ fi poi po ku le tɔa kama.”

10 Mi yaa tuesi gbaŋka wa nisa po a ŋobi. Wa le weeni dii la a sum nyɛ
kama. Ku jam masa mi noai po a se ka siita la, alege ku le jam siŋ m ponni
po la, ku jam tɔa kama.
11 M le jam ŋobi ka a nueri la, wa ŋman weeni mi ayen, “Maa yaali ayen
ka fi cheŋ ga a sak nuruba dii ate Naawen a weeni a magsi chaab ale tɛŋsa
yegayega ale ba nalima ale a biisi biisa tɔgatɔga la.”

11

1 Ate ba yaa pai tachek kaai ate ba nyiem kasim pa a magsi ŋanta la, a te
mi ale ge weeni ayen, “Yiti ga magsi Naawen Puusika Yenni ale kuŋkuŋku
ate ba a kaab ate ku bo Puusika Yenni po la. Fi dan jo fi chiini baai ale
boro a puusi wa dula la.
2 Kan fi magsi Naawen Puusika Yenni dabiaka, dii nyiŋ la baai ale kan
seba Naawen la le jo ka dula a kaasi tɛŋ weleŋ kaai ate Naawen lueri a te
wa dek la. Nuru bala le pai ka chiisa pisinaansi ale siye a kaasi ka.
3 Dila danni a dan paari, m le basi ate ka m seeroba baye a jo garuk tii
ale a zak nyiŋ, abe ba a sak nuruba Naawen wieŋa ate ku ga paari daa
tusi ale kobsiye ale pisiyuebi.”
4 M seeroba bayewa de ka tiib si siyewa ate ba a wi ayen “olivi” la ale
kanaasa siyewa maa chaab za ka Naawen waai ale soa tɛŋka meena la
niŋ.
5 Baai meena ale a yaali ayen ba kaasi ba la, bolim a le nyini ba noaŋa
po a de ba a ko. Ba ale kasim a nyɛ ka nna a ko ba dachaasaŋa.
6 Ba ale a sak Naawen wieŋa la, ba ta pagrim me kama a nyɛ ate ŋmoruk
kan ni, ale baga a nyɛ me ate bulisaŋa nyiamu a nyɛ se ziim la. Ba be ta
pagrim kama a nyɛ ate yuem a jam a yik nuruba a se ba ale a yaali dii la.
7 Ba dan sak Naawen wieŋa a nueri, duŋ chichimi ale ta pagrim nna
yegayega la, le nyini vorub buui ale kan ta kpeglimka la po a nyini a nyɛ
kpaliŋ ale ba. Wa le yik banɔai bayewa a ko ba.
8 A pai ba nyiŋsaŋa a dueni tɛŋkpieŋka po, juijui ate ba yik ba Nyɔnɔwa
a kpi jabarimu nyiŋ la. Ba maara wi tɛŋ kala ayen ka Sodom yaa se Ejipiti.
9 Baai ale jam nyini tɛŋsa meena ale buura tɔgatɔga a biisi biisa tɔgatɔga
la, a jam nya ba nyiŋsaŋa ale jam doa dula la ale ge ba an jam basi ate
nuru pai ba a gu. Ba le nyɛ ka dila ate ku ga paari daa ŋata ale geli.
10 Duŋ chichimini a dan jam ko nuru bala bayewa, tɛŋka meena nuruma
sue a le peenti kama, ba le basi ate ba nyɛ gogta abe ba te chaab tiirinta,
dii nyiŋ la, nuru bala banɔai bayewa ale jam basi ate ba nya ninam nna
yegayega.
11 Daa ŋata ale geli ale taam la, Naawen yaa tom wa chiika ayen wa
jam nak ate ba yiti kum po. Nuruba ale nya ale ba ŋman yiti za kama la,
yɔgsum yaa yik ba yegayega.
12 Ate nuruba bayewa yaa wom ale lueluk pagrik a nyini wenŋmazuk
siŋ a weeni ba ayen, “Ni jueli jam de la.” Ba yaa jueli dula ate chiŋmari
yaa lik ba ate ba dachaasaŋa me a yaa za a nya ba.
13 Tɛŋka yaa deri choa nna yegayega a ko nuruba tusa ŋayopoi ale ge
poori tɛŋka soa se chaab la pi a yaa lueri kauku kunyi a yik kaasi. Yɔgsum
yegayega yaa jam yik baai ale jam tali la ate ba yaa a te zula yegayega
Naawen waai ale kasim bo wenŋmazuku po la.
14 Ninam buui ale a saa buyewa la, a nueri kama, alege ko kan beni ate
ninam buui ale pa a saŋ butawa la, le jam yɔgyɔgla.
15 Ate Sabiilo waai ale gum du a saa bayopoiwa la a yaa peeri wa
damunika. Mi yaa wom ale lueluk kpeenta a nyini wenŋmazuk a weeni
ayen, “Ti Nyɔnɔwa ale wa ale tom waai la a ta pagrim kama a soa tɛŋzuk
meena. Wa le soa ka kama taam wuu.”
16 Nisomba pisiye ale banaansiwa baai ale jam kali a mɔata Naawen la
a yaa a duak tɛŋ ale a yiti wenzuk a puusi Naawen ale a weeni ayen,
17 “Ti Nyɔnɔ Naawen waai ale soa ŋanta meena pagrim la,
fi ka piilimka jigiya, fi be kasim boro kama wuu.

Ti a te fi jiam fi le pai fi pagrim kpeemu a nya tɛŋzuk meena nuruma a soa ka la.
18 Dii po ate fi sunni ayen di puuri ate fi ayen fi bo buusi a te baai ale kpi la a paari kama.
Dila ale soa ate baai ale kan seba fu la,
a ta supuurim ale fu.
Dii po me ate fi ayen fi tuni fi biisiteerɔma baai ale ka fi tomteerɔba la,
ale fi nuru baai ale ka pagrɔba ale niwoba ale a te fu zula la a paari kama.
Di danni a paari kama ayen fi kaasi nuru baai ale kaasi tɛŋzuk ŋanta la.”
19 Nisomma ale biisi nueri la, ba yaa lagi Naawen Puusika Yenni dɔkku nɔanni, yenni de ale bo wa dek wenŋmazuk la. Wa yaa lagi ate ba nya daka dii ale a sak Naawen ale nurubiik noayeŋka la. Chiŋmari yaa nyagsi ale na ate tɛŋka choa nna yegayega ate ŋmoruk tana a jam a la.

12

1 Ate wakperikaliik nna yegayega yaa jam nyɛ wenŋmazuk. Nipɔk ale jam bo ku jigini. Wa jam jo ka gatta ate ti a nyagsi a se wenbinni la. Wa jam pai wa nantaataŋa a tabi ka chiika zuk. Wa jam vuk ka zutok ate ka jam ta chiŋmarisa pi ale siye ka nyiŋ.
2 Wa jam boro a yaali ayen wa biak kama, ate wa yaa jam a kaari.
3 Wakperikaliik ka choa a yaa ŋman nyɛ wenŋmazuk a gum du. Jaab kpioŋ ale jam a neensi waab jam bo du. Jaamu jam ta ka zuima ŋayopoi ale nyiila pi. Wa jam vuk ka nalima zutogsa siyopoiwa zuimaŋa meena zuk.
4 Jaamu de jam labi chiŋmarisaŋa a soa se ka chaab la buta, a yaa lueri kauku kunyi a yaa pai wa juiku a dari chiŋmarisaŋa meena a lonsi tɛŋ. Wa yaa nyɛ dila ale ge za nipɔk waai ale a yaa wa biak la niŋ, ayen wa dan biak nueri abe wa ŋobi biika.
5 Nipowa yaa jam biak nidɔabili waai le wa chim a soa tɛŋka meena nuruma ale pagrim la. Jaab yaa jam chiak biika wa jigi a pa te Naawen waai ale jam kali wenŋmazuk wa naamu zukpaglika zuk la.
6 Nipowa yaa chali ga jo sagi po. Naawen ale jam gomsi jigi magsi te wa. Wa ale bo ka dula ate Naawen a nya wa nalimnyiini ate ku ga paari daa tusidi ale kobsiye ale pisiyuebi.
7 Ate Naawen sabiiloma ale ba kpagini Maakil, a yaa tigsi chaab ayen ba nyɛ kpaliŋ ale jaab kpioŋku ale a neensi waamu la ale wa sabiiloma wenŋmazuku po.
8 Naawen sabiiloma yaa jam nak jaamu ale wa nuruma yiak, ale zɛri ayen ba kan ŋman bo dula.
9 Naawen sabiiloma yaa yiak ba ayen ba siŋ tɛŋzuk a bo dula. Jaab kpioŋku de ale a neensi waamu la ale Sitaana ka yue yeŋ. Wa ka waai ate ba a wi ayen waamu la yaase Velinvendika, wa boro kama a nyini dila po, dila po. Wa ka chichiribaataŋa naab. Wala ale jam paasi tɛŋzuk de nuru meena la.
10 Ate mi yaa wom lueluk kpioŋ ale ku nyini wenŋmazuk a weeni ayen, “Yɔgyɔgla de Naawen varibasika a jam kama. Yɔgyɔgla de Naawen a sak pagrim kama ase naab la. Yɔgyɔgla de waai ate wa jam tom la a sak wa pagrimu kama. Dii la waai ale jam zaani Naawen niŋ a tɔariŋ ti suaataŋa yok ale kantueŋ la, ba yiak wa a basi kama.
11 Kirisita ka Naawen biika waai ale kpi la. Ka wala ate ti suaataŋa a jam sak nuruba wa wie alege a jam gomsi ba dek me ayen ba kpi wa nyiŋ la. Wieŋa de meena ale jam soa ate ba nak yiak Sitaana.

12 Nama baai meena ale bo wenŋmazuk la basi ate ni sue a peenti. Alege
ku le tɔa kama tɛŋzuk demma meena jigi, dii la Velinvendika a siŋ jam ka
nama jigi. Wa abe ta ka supuurim dii nyiŋ la wa daaŋa an soa dii ya."
13 Duŋ kpeeŋka ale nya ale ba yiak wa a basi tɛŋzuk la, wa yaa daani
nipɔk waai ale jam biak nidɔabinni la nna yegayega.
14 Ba yaa pai jiiruk kiŋkaŋi kpeema ŋaye a te nipowa ayen wa yiri cheŋ
sagini po, ale ba le nya wa zuk a ga paari bena ŋata ale chiisa siyuebi ate
duŋ kpeeŋka a kan nyɛ wa wariwariya.
15 Duŋ kpeeŋka yaa basi ate nyiam nna yegayega a nyini ka nɔanni po
a nyini a se beli la, ayen nyiamu ji nipowa a ta cheŋ be.
16 Alege tɛŋka a jam nyu nyiamu meena ate bu an paari nipowa.
17 Alege duŋ kpeeŋka ale jam nya dii ale nyɛ la, ate ka sui yaa ŋman kaasi
nna yegayega ale nipowa. Ka yaa ŋman pilim cheŋ ayen ka tu chaab a nyɛ
kpaliŋ ale baai meena ale a siak a te Naawen sinsaŋŋa ale a weeni nuruba
ayen Yeezu ale soa ba la. Bala chaama ka nipowa bisa.

13

1 Dila powa, duŋ kpeeŋka a jam za ka nya kpeemu.
Ate mi yaa ŋman nya duŋ kperikaliik ka choa ale ka nyini nya kpeemu
po a nyini. Kala a jam ta ka zuima ŋayopoi ale nyiila pi. Ka jam vuk ka
nalima zutogsa ka nyiilaŋa meena zuk. Ka zuimaŋa meena nyiŋ yue ale
jam doa ŋa nyiŋ a le Naawen.
2 Duŋ ka de jam a neensi ka goabiak. Ka naŋsaŋa me jam neensi ka piuk
naŋsa. Ka nɔanni me a neensi gbeŋli noai. Jaab kpioŋ kuui ale a neensi
waab la jam pa ka pagrimu ale ka naamu a te ka duŋ kperikaliika.
3 Mi yaa ŋman ga a nya la ale, duŋ kperikaliika ale nyini nyiamu po a
nyini la, ale ka zukku kunyi zuk lauŋ ale jam boro. Tɛŋzuk meena nuruma
ale ga nya lauŋku de la, ku jam chim ka wakperikaliik ba jigi ate ba yaa
deri va ka.
4 Waai meena yaa jam a te jaab kpioŋ kuui ale a neensi waamu la zula
nna yegayega dii nyiŋ la, wa jam pa ka pagrimu a te duŋ kperikaliik kaai
ale nyini nyiamu po a nyini la. Ba yaa a weeni chaab ayen, "Ka wana ale
a nyɛ ase duŋ kperikaliika de a ta pagrim ayen wa nyɛ kpaliŋ ale ka?"
5 Ba yaa te duŋ kperikaliik kaai ale nyini nya kpeemu po a nyini la siuk
ate ka biisi wie ŋaai ale ka leeta nna yegayega a te Naawen la. Ba jam te
ka ka pagrim ayen ka soa tɛŋzuk meena nuruma ate ku ga paari chiisa
pisinaansi ale siye.
6 Ka yaa jam a ka a te Naawen ale wa yonni, ale juijui ate wa boro la ale
baai meena ale jam bo wenŋmazuku po la.
7 Ba yaa ŋman te ka siuk ayen ka tu chaab ale Naawen nuruma a nyɛ
kpaliŋ a nak yiak ba. Ba te ka me pagrim ayen ka soa tɛŋsa meena ale
buura meena ale a biisi biisa tɔgatɔga la.
8 Naawen liŋ ŋmarisi baai meena ale ba tuesi wa nyuvuri dii ale kan ka
kpeglimka la kama a nyo wa gbaŋka po ale ge yaa nyɛ tɛŋka. Wa Pabiik
kaai, ate ba ko la ale soa gbaŋka. Baai meena yue ale jam kan bo gbaŋka
de po la, le puusi a te duŋ kperikaliik kaai ale jam nyini nya kpeemu po a
nyini la.
9 Ni lagi ni tueŋa a wom dii ate mi a weeni la nalimnyiini.
10 Ku ka Naawen dek yaalika ayen ba le jam yik ni ba gela a lik dɔk po
a pai gebi woŋta a ko ni gela. Nama baai ale ka Naawen nuruba la, ku a
fe ayen ni nam ale chichiiba a ŋmasi yik di ate ku ga paari ku kpeglimka.
Wieŋa de ale sum nyɛ kama.

11 Ate mi yaa ŋman nya duŋ kperikaliik ka choa ale nyini tɛŋka a jueli.
Ka jam ta ka nyiila ŋaye ase padiak nyiila la, alege a biisi ase duŋ kaai ale
a neensi waamu la.
12 Ka jam pa ka duŋ kperikaliika pagrim a tom ka dek nimbie po. Ka
jam fe tɛŋka nuruma kama ayen ba a puusi duŋ kperikaliika ale ta lauŋku
la.
13 Duŋ kaai ale ta nyiila ŋayewa la de a tom ka wakperikaliisa nna
yegayega. Ka jam nyɛ kama ate bolim a nyiini wenŋmazuk a siŋ tɛŋzuk
nuru meena niŋ.
14 Ate ka paasi tɛŋzuk nuruma meena ale wakperikaliik sii ate ka tom
duŋ kperikaliika niŋ la. Ka weeni ayen ba me duŋ kperikaliik kaai ate ba
koani ka ale gebi woŋku alege ate ka diem vua la ate ba a zuli ka.
15 Ba yaa te ka siuk ayen ka vuusi a basi duŋ kperikaliika ate ba me
la nyiŋ ate jaab meemu ta nyuvuri ate wa baga a biisi abe wa a ko baai
meena ale kan puusi a te wa la.
16 Duŋ ka de a yaa fe nuruma meena, baai ale chim nuru kpeenta ale
baai ale kan daa nuru kpeenta, baai ale ka jigsiroba ale baai ale kan daa
jigsiroba, baai ale ka yom ale baai ale kan daa yomma ate ba ŋmarisi ba
juga nisima nyiŋ yaase ba de nyiŋ.
17 Nuru waai an baga jaab a da ka wa nin ta ŋmarisi ka de. Ŋmarisi ka
de ale wa yonni yaase dii ale a sak wa yonni la.
18 Kude abe a sak ka nyam. Nuru waai a dan ta nyam wa ale seba dii
ale a sak wa yonni la kiri. Dii abe ale a sak wa yonni la ka kobsiyuebi ale
pisiyuebi ale bayuebi (666).

14

1 Ate mi yaa nya ale Pabiik ale nuruba tusa kook ale pisinaansi ale
banaansi (144,000) a za guuk kpioŋ ku Zayon zuk. Ba jam ŋmarisi ka
pabiika ale ka kowa yue a dueni nuruma de nyiŋ.
2 M jam wom ka lueluk kpioŋ me a se nyiam ale nyini pina zuk a wuuri
a siŋ la, yaa a se ŋmoruk ale a na la. Lueluk kpioŋku de jam nyini ka
wenŋmazuk. Lueluk me jam a nyɛ a se nuru bɔari ale jam a nagi kpanta
la.
3 Pabiika ale nuruba tusa kook ale pisinaansi ale banaansiwa (144,000)
ale duŋsa sinaansiwa ale nisomba pisiye ale banaansiwa a yaa maa chaab
a yi yi paali wenŋmazuk naamu zukpaglika niŋ.
4 Ba jam ka nipooba yaa a se ba jam a yaali nipooba bobi goomɔa. Ba
jam ka nuru welensa nyiini Pabiika ale jam lueri ba a ta nyini tɛŋzuk
meena nuruma po, ayen ba kan ŋman gaari chaaba. Bala ate pabiika a liŋ
jam lueri a te Naawen.
5 Nuru an jam baga a weeni ayen ba velim venta. Ba jam ka kaasuŋ ale
kunyi me la.
6 Ate mi yaa ŋman nya sabiilo ale wa bo wenŋmazuk niŋniŋa a yaa yiri
a cheŋ. Wa ta ka Naawen wamaŋsaŋa ayen wa ta cheŋ ga a te tɛŋ sii ale
buuri ŋaai meena ale jam a biisi biisa tɔgatɔga a bo tɛŋka po la.
7 Wa yaa weeni ba ale lueluk kpioŋ, ayen, “Ni a te Naawen zula abe
ni a pak wa, dii nyiŋ la, wa ka pagrim nyɔnɔ. Diipo ate wa ayen wa bo
nuru meena buusa la a paari kama. Wa nyɛ wenŋmazuk ale tɛŋka ale nya
kpeemu ale bulisa meena. Dila ale soa ate ku a fe ayen ni a puusi a te wa.”
8 Sabiilo wa choa me yaa yiri a vi niŋ sabiilowa ŋaaŋ ale a weeni ayen,
“Tɛŋkpieŋka Babilon, a lo kama. Kaboŋsa tuima ŋaai ate ka nuruma a
jam a tom la, a nyɛ se ka dapagrik ate ka fe ba ate ba nyu la.”

9 Sabiilo wa choa a yaa ŋman yiri a vi nwala ŋaaŋ ale a weeni ale lueluk
kpioŋ ayen, “Baai meena ale a puusi a te duŋ kperikaliik kaai ale jam nyini
nya kpeemu po a nyini la, yaa a se baai meena ale basi ate ka bogluku a
ŋmarisi ba nisa ale ba de nyiŋ la.
10 Naawen ta ka supuurim ale ba ate wa ayen wa le te ba waalika. Wa
supuurimu a nyɛ a se ka da pagrik la. Wa supuurimu a nyɛ a se ka da bula
ate wa yaa fe ba ayen ba nyu la. Wa le basi ate ba pai ba a nyo ka bolim
po ate ba nam nna yegayega Pabiika ale ka sabiiloma baai ate ka lueri a
te ka dek la niŋ.
11 Bolim buui ate ba le nam bu po la nyuisaŋa a kasim a jueli ka
wenŋmazuk taam wuu. Baai ale jam puusi a te duŋ kperikaliika ale ka
bogluku ale ŋman basi ate ku pai ku yonni a ŋmarisi ba nyiŋ la, bala dek
ale ba kasim a nam ale ge kan nya vuusum.”
12 Dila ale soa ate Naawen nuruma baai ale a siak a te Naawen sinsaŋŋa
ale ge kan zɛri Yeezu vaka la, ku a fe ayen ba va yɔgyɔgla ale chichiiba.
13 Ate mi yaa ŋman wom lueluk ale ku nyini wenŋmazuk siŋ jam a yaa
weeni ayen, “Ŋmarisi dii ate m le weeni la a dueni. Baai ale a tom tuima
a te ti Nyɔnɔwa ale ge a kpi yɔgyɔgla la, ba suniima le peenti kama.”
Naawen Chiika me a maa weeni gum du ayen, “Fi biisi ka wensie.
Naawen le tuni ba abe wa basi ate ba vuusi ale ba tuim pagrisa yegayegaka
abe wa basi ate ba suniima peenti.”
14 Mi ŋman gaa nya la ale waai ale a nyɛ ase nurubiik la, ale wa kali
chiŋma peeluk zuk. Wa jam vuk ka zutok kaai ale a nyɛ ase ligmɔniŋ ba
pa nyɛ la. Wa jam ta ka gɔtuk kuui ale ta noai la wa nisa po.
15 Sabiilo a yaa nyini Naawen Puusika Yenni po a nyini a biisi ale lueluk
kpioŋ a yaa weeni ayen, “Ku paari tɛŋka ŋantaŋa ŋarika kama. Pai fi
gɔtuku a nyini.”
16 Ate waai ale jam kali chiŋmanni zuk la a yaa misi wa gɔtuku a ŋari
tɛŋka ŋantaŋa.
17 Sabiilo wa choa me yaa jam nyini Naawen Puusika Yenni dii ale bo
wenŋmazuku la. Wa me jam ta ka gɔtuk kuui ale ta noai la.
18 Sabiilo waai ale a nya bolimu zuk la, yaa nyini kuŋkuŋku jigini a
weeni sabiilo waai ale ta gɔtuku la ayen pai fi gɔtuku a ŋari tiisaŋa dii la
yoanaŋa a muni kama.
19 Sabiilowa yaa misi wa gɔtuku a ŋari tiisaŋa yoanaŋa a lonsi tɛŋ a yaa
tigsi ŋa a dueni juijui ate ba a ŋmiak ŋa nyiamu la. Dula jigini ale Naawen
supuurimu ka bunyi.
20 Ŋa nyiamu ŋmiaka jigini a jam bo ka tɛŋka ŋaaŋnyiŋ. Ba yaa le ga
ŋmiak yoana ŋaai ate sabiilowa a tigsi dueni la, ziim nna yegayega ale
jam nyini ŋa po a nyini. Ziimu meena ale jam nyini la, bu jam chali tɛŋka
kama a woŋa a se mɛɛla kobsiye la a yaa doa jueli a lim nuru zuk.

15

1 Ate mi ŋman nya jakperikaliik tanjaŋini wenŋmazuk ate ku cha mi
nna yegayega. Sabiiloba bayopoi ale jam ta ninam tɔgatɔga buyopoi a jam
bo dula. Ba le jam basi ate ninammu a yik ka tɛŋzuk nuruma a kpeglim.
Dii nyiŋ la, Naawen sui ale jam a puuri ale nuruba dii la ate wa ayen wa
te ba waalika la a nueri kama yɔgla.
2 Mi yaa nya Naawen nuru baai ale jam kan puusi a te duŋ kperikaliika
yaa a se ka bogluku, yaa a se ka pai ka yonni ale kobsiyuebi ale pisiyuebi
ale bayuebi a ŋmarisi ba nyiŋ. Mi jam, nya ba ale za mɔata ka nyakpeemu
buui ale jam doa nna jalajala ale a nyagsi nna a se nyaasuŋ la. Bolim ale

jam bo nyiamu po. Nuruma a jam ta ka ŋanta nna a se kpanta la ate
Naawen a jam pai a te ba.
3 Ba yaa jam yi Moosis waai ale jam ka Naawen tomteerɔ la ale Pabiika
yiili. Ba jam yi yiini ayen,
"Ti Nyɔnɔ Naawen, fi ka waai ale soa ŋanta meena pagrim la,
ku a chim ka wakperikaliik ti jigi, fi tuimaŋa nyiŋ.
Fi ka waai ale ka tɛŋzuk meena nuruma Naab la.
Tuim ŋaai meena ate fi a tom la, ŋa ka wensie. Ŋa daa wasusuga.
4 Ti Nyɔnɔ, fi nyiini ale nuru weleŋ.
Dila ale soa ate ku a magsi ayen nuru meena a te fu zula
abe ba a weeni a sak ba suaata fi le ka Wein kpeeni dii la.
Tɛŋzuk nuruma meena le jam za fi niŋ a puusi a te fu,
dii nyiŋ la ba seba ayen fi tuimaŋa meena a daa tuim susuga."
5 Ba le jam yi yiini a nueri la, mi yaa nya ale Naawen Puusika Yenni
nɔanni a lagi ate pumpuulima viuku a boro.
6 Sabiiloba bayopoiwa ale jam ta ninam tɔgatɔga buyopoiwa la a yaa
nyini dula a nyini. Ba jam jo ka garuk peelita ate ti nala nna yegayega. Ba
jam maa ta ka garupali fiik sii ale a nyagsi a neensi ligmɔniŋ la yaa bobi
gilim ba kuusa.
7 Ba yaa cheŋ ga za duŋsa sinaansiwa kanyi niŋ. Duŋsaŋa a jam za
gilim ka Naawen naamu zukpaglika. Duŋ kaai niŋ ate ba jam za la, a jam
pai Naawen waai ale kasim boro taam wuu la supuurimu ale wa le wa te
tɛŋzuk nuruma waalika la, a yaa jam pai Naawen supuurimu a nyo china
ŋayopoi po a te sabiiloma wanyi, wanyi.
8 Naawen zulaŋa ale wa nalimu ale wa pagrimu yegayegaka a jam a nyɛ
a se ka nyuisa la a yaa sueri wa Puusika Yenni. A se ka sabiiloma a nin
basi ate ninam tɔgatɔga buyopoiwa a yik tɛŋzuk nuruma a nueri, nuru an
jam baga a jo Naawen Puusika Yenni po.

16

1 Ate mi yaa wom ale lueluk kpioŋ a nyini Naawen Puusika Yenni a yaa
weeni sabiiloba bayopoiwa ayen, "Ni pai Naawen supuurim yegayegaka
ale bo chinaŋa po la a cheŋ ga kpiiri basi tɛŋka zuk."
2 Sabiiloma wanyi a yaa de niŋ nyini ga kpiiri supuurimu wa chinni
po a basi tɛŋka zuk, ate niri kperikaliisa a yaa yik nuru baai ate duŋ
kperikaliika a ŋmarisi ba nyiŋsa ate ba jam a kaab ka bogluku la ate ba
jam a nam nna yegayega.
3 Sabiilo waai ale jam saa bayewa la jam kpiiri supuurimu wa chinni po
a basi nya kpeemu po. Nyiamu a yaa jam muni nna a se kpio ziim la ate
jaab buuri ale jam bo bu po la a yaa kpi.
4 Sabiilo waai ale jam saa batawa la me yaa kpiiri supuurimu wa chinni
po a basi belaŋa ale bulisaŋa po ate nyaataŋa a chim ziim.
5 Mi yaa wom ale sabiilowa a weeni ayen, "Fi ka waai ale ka welensa
nyɔnɔ la. Fi be ka piilimka jigi, fi boro kama taam wuu. Fi buusaŋa ate fi
bo la ka wensie.
6 Ba jam ko fi nuruma ale biisiteerɔma ate ba ziimu a yaa nyini tɛŋ. Ku
magsi kama ale fi ale pa ziimu ayen ba nyu yɔgyɔgla la."
7 Ate mi yaa wom ale lueluk a nyini kuŋkuŋku jigini a yaa weeni ayen,
"Ti Nyɔnɔ Naawen fi ka waai ale soa ŋanta meena pagrim, ku magsi kama
ale ŋman chim wensie me fi ale a bo nuruba buusa dii la."

8 Sabiilo waai ale jam saa banaansiwa la yaa kpiiri supuurimu wa chinni po a basi wenbinni zuk ate di kantueŋka a yaa nya siuk a de nuruma.

9 Kantueŋka ale jam de ba la, ba yaa ka a te Naawen, dii nyiŋ la, we le basi ate ninammu a yik ba la. Alege ba an jam basi ba tuimbaataŋa tomka ale ge tagri ba popola a te Naawen zula.

10 Sabiilo waai ale jam saa banuwa la a yaa kpiiri supuurimu wa chinni po a basi duŋ kperikaliika naamu jigini. Wa jigini ate wa jam boro la a yaa jam sobri ate wa ŋaaŋviirima sue a jam a puuri ate ba jam a dom ba giŋgeluŋta.

11 Ba yaa jam ka a te Naawen waai ale bo wa wenŋmazuku la ba niraŋa ale ninammu nyiŋ, alege ba an jam basi ba tuimbaataŋa tomka.

12 Sabiilo waai ale jam saa bayuebiwa la yaa jam kpiiri supuurimu wa chinni po a basi beli kpeeni Yufiretis po. Nyiamu a yaa jam kpeeri alege ate nalima ŋaai ale nyini korinummu po a cheena la a nya siuk a taam jam.

13 Ate mi yaa nya chichiribaata tita ale ti a neensi buntua. Chichiribaataŋa de a jam nyini ka jaab waai ale a neensi waamu a jam yiak nipowa ale duŋ kperikaliik kaai ale jam nyini nya kpeemu po a nyini la ale venta biisiteerɔ wa noaŋa po a nyini.

14 Chichiribaataŋa a jam ta ka pagrim a tom wakperikaliisa yegayega. Ba jam nyeem kama a yaa tigsi tɛŋzuk nuruma meena nalimaŋa ale ba nuruma a nyo jigi yeŋ ayen dai kpeeni danni ate wa le jam a bo buusa la a dan paari, ba le tu chaab ale wa a nyɛ kpaliŋ.

15 Ni wom ti Nyɔnɔwa ale a weeni dii la. Wa a weeni ayen, “M le pilim ŋman jam nna a se ka zue la. Ni kan seba m jamka noa po. Naawen ale kan ŋman a nya ni kaasuŋku dii la a nyɛ se ka ni gataŋa la. Ni nyɛ nyiŋbiiri ate ni a jo ti daa meena, ate m dan jam, abe ni kan a gilim ale chabɔla ate ni nya chivie nuruba niŋ.”

16 Ate chichiribaataŋa a de nalimaŋa niŋ, a ta ba jam jigi ate ba a wi dula ale Juuma biika ayen Amagedon.

17 Ate sabiilo waai ale saa bayopoiwa la a jam kpiiri supuurimu wa chinni po a basi wenŋmazuk. Mi yaa wom ale lueluku kpioŋ nyini wenŋmazuk naamu zukpaglika jigini Puusika Yenni po a siŋ a weeni ayen, “M le ayen m bo tɛŋzuk nuruma buusa la a mɔata ka nueri ka.”

18 Chiŋmaaŋa a yaa nyagsi ale na ate tɛŋka a choa nna yegayega. Dii po ate Naawen a nyɛ nuruba ate ku ta dila a jam paari jinla, la, tɛŋka an diem choa nna la.

19 Tɛŋkpieŋka a jam poori ka buta ate tɛŋzuk tɛŋkpieŋsaŋa a kaasi meena. Naawen yaa teeri Babilon wari a yaa basi ate ka nuruma a nyu wa supuurimu wa beerika po ase daam la.

20 Guuk kpeentaŋa meena a yaa muriŋ be ate tɛŋsaŋa meena ale nya tii ale jam doa gilim tɛŋ sii meena la me a muriŋ be.

21 Ŋmorutana a yaa jam nyini wenŋmazuk a lo nuruma zuima. Ŋmorutanaŋa dinyi a jam dobra a se ka cholembena boorik la. Nuruma yaa jam ka a te Naawen dii nyiŋ la, wa le jam basi ate ŋmorutanaŋa a dobra la.

17

1 Ate sabiiloba bayopoi wanyiwa waai ale jam ta china ŋayopoi la a yaa jam weeni mi ayen, “Jam ate m sak fu nidɔa yaalika ale wa nya ninam dii la. Wala abe le tɛŋkpieŋka ale mɔata beli bɔanni la.

2 Tɛŋka nuruma ale ba nalimaŋa ale wala a maa chaab a tom ka nidɔa
yaalik tuima. Nuruma ale wala ale jam nyɛ dii la a nyɛ se ka daam ate ba
dan nyu ba bugi la.”
3 Naawen Chiika ale basi ate sabiilowa a pai mi a ta cheŋ sagini po la.
Duŋ kpieŋ monuŋ ale jam ta zuima ŋayopoi ale nyiila pi a jam za du. Ba
jam ŋmarisi ka wie nna yegayega ŋaai ale jam a le Naawen la a dueni ka
nyiŋ ate nidɔa yaalika a yaa jam kali ka zuk.
4 Wa jam jo ka garuk sobluk ale garuk monuŋ ale maa su ka ligmɔniŋ
ale tintana ŋaai ale a nyagsi la ŋanta. Wa jam ta ka ligmɔniŋ beerik ate
ŋan daŋtisa a sueri ka, ku de a sak ka wa nidɔa yaalik tuimaŋa.
5 Ba jam ŋmarisi ka yue a dueni wa diri nyiŋ. Yonni kiri a jam sugi
kama. Basi ate m pai di kiri a ta nyini peelim a weeni sak fu. Yonni kiri
ale,
Mi ka Babilon, tɛŋ kaai ale ka tɛŋkpieŋ ale nidɔa yaalisa ma waai ale
maa chaab ale ba a jam a tom daŋta tuima.
6 Mi yaa jam nya ale nipowa a jam nyu ka Naawen nuruma ale nuru baai
ale jam kan basi Yeezu vaka la ziimu.
Mi le jam nya wa la, ku jam ka wakperikaliik yegayega mi jigi.
7 Sabiilowa yaa weeni mi ayen, “Kan boan nyiŋ ate ku chim
wakperikaliik fi jigiya? Nipowa ale duŋ kpieŋ kaai ale ta zuima ŋayopoiwa
ale nyiila piwa ate wa jam do ka la, wala ale duŋka a jam ta kiri kama ate
di sugi. M le weeni di kiri ale ka dii la a sak fu.
8 Duŋ kala a jam boro kama alege a ŋman karo. Ka abe za ka nyini ka
vorub buui ale kan ka kpeglimka la po a nyini ate ba a kaasi ka. Nuru
baai wie ale kan ŋmarisi dua ŋanvuuta gbaŋka po a nyini diipo ate ba
an diem nyɛ tɛŋka la, ku le cha ba ase ba nin nya ka. Ka jam boro kama
alege yɔgyɔgla de ka ŋman karo, alege ka le pilim vuri nyini.
9 “Be ka yam ale miŋka ate waai a miŋ wieŋa de. Zuima ŋayopoiwa ka
guuta tiyopoi ate nipowa a kali ti zuk. Ŋa be ka nalima ŋayopoi:
10 nalima ŋanu ale jok ba naamu alege wanyi a de wa naamu deema
alege wanyi an diem jam ya, wa dan jam wa ale de wa naamu ka maga.
11 Duŋ kaai ale jam boro alege a ŋman karo la a yaa saa ka nalima
naaniŋ. Wa abe ka ŋayopoiwa po wanyi a za wa nyini ate ba kaasi wa.
12 “Nyiila piwa ate fi nya la, ka nalima pi baai ale kan diem piilim ba
naamu de ka, alege ba ale nya ka pagrim a de ba naamu ase miita pisiyuebi
la ale duŋka.
13 Nalima piwa de meena a ta ka popola yena. Ba abe pai ba pagrimu a
te ka duŋka.
14 Ba ale nyɛ kpaliŋ ale Pabiika alege Pabiika ale baai ate ka lueri ate ba
va ka ale siaka la ale nak de ba meena dii nyiŋ la ka ka nyɔnɔma meena
Nyɔnɔ ale nalima meena Naab.”
15 Sabiilowa yaa weeni mi ayen, “Nyaataŋa ate fi nya ate nidɔa yaalika
a kali du la, ka satɛŋ kpieŋsa ale si nuruba, buura tɔgatɔga a biisi biisa
tɔgatɔga.
16 Nyiila piwa ate fi nya la ale duŋka ale kisi nidɔa yaalika kama ate ba
yaa yik jaab buuri meena ate wa ta la a tuesi alege basi wa chabɔla. Ba
ale ŋobi wa nyiŋ lammu abe ba kaasi wa ale bolim.
17 Naawen dek ale te ba siuk ayen ba a tom ale chaab ate wa ale poli
ayen dii a nyɛ la, abe di nyɛ. Abe ba pai ba pagrimu a te duŋka ate ka soa
naamu a nya ate Naawen wieŋa a chim wensie.
18 “Nipowa ate fi nya la ale tɛŋkpieŋ kaai ale soa tɛŋzuk nalimaŋa a nya
la.”

18

1 Ku ŋaaŋnyiŋ mi yaa nya sabiilo wa choa ale wa nyini wenŋmazuk a
siŋ tɛŋ. Wa ta ka pagrim nna yegayega ale a nyagsi a nya tɛŋka meena.
2 Wa yaa kaari weeni ale lueluk kpioŋ ayen, “Wa lo ka kama, tɛŋkpieŋka
Babilon a lo kama. Chichiribaata ale bo ka po ale nuim baata ale sii ale
kisi nuruba ale sueri ka po.
3 Ka kaboŋsa tuimaŋa a nyɛ ase ka daam la, ate tɛŋsa meena a nyu.
Tɛŋka zuk nalimaŋa a zamsi kaboŋsa tuima ka kala jigi. Tɛŋka zuk
gerindɔma a va ka ka koarisa tuimaŋa nyiŋ a jigsi.”
4 Mi yaa ŋman wom lueluk ku choa wenŋmazuk a weeni ayen,
“Mi nuruma ni nyini ka po a nyini.
Ni kan maara a tom ka tuimbaataŋa,
ni kan maa nam ninam buui ate ba a nam la.
5 Ka tuimbaataŋa a piisi ka nna yegayega,
Naawen abe teeri wa nyeka tuemu wie kam.
6 Ni nyɛ ka ase ka me ale a nyɛ nama dii la,
ka ale nyɛ ni dii meena la, ni nyɛ dila ku noai buye a tuni ka.
Ka ale sueri beerika ale daamu a te nama la.
Nama me a sueri ku noai buye a te ka.
7 Ni te ka ninam yegayega ase ka
ale pai nalim ale masim a te ka dek dii la.
Dii la wa kasim a weeni wa dek kama ayen,
‘Mi nipɔk naawa kali ka dela.
Mi daa pukogi ya.
Mi kan maa seba jaab buui ate ba a weeni ayen ninam la.’
8 Wieŋa de nyiŋ, da yeŋ ninam tɔgatɔga ase yuem ale supuurim ale kom
la ale yik wa.
Ate bolim a de wa dii nyiŋ la Nyɔnɔwa Naawen waai ale a bo wa buusa
la a zuak kama yegayega.”
9 Tɛŋzuk de nalimaŋa baai ale maa tom ka kaboŋsaŋa ale ka koarisa
tuimaŋa la ale kum te ka ase ba nin nya bolimu ale a de ka ate nyuisaŋa
a yiti la.
10 Ba za ka nna niŋniŋa a nya dii nyiŋ la ba a chali ka yɔgsum ale ba
ale maa nam. Ba za kama a weeni ayen nya ku ale bie dii nna yegayega.
Tɛŋkpieŋka de ate “miita” pisiyuebi po ka deri nya ninam.
11 Tɛŋka gerindɔma meena a kum a te ka dii la waai a kan da ba
ŋantaŋa.
12 Waai a kan ŋman a da ti ligmɔniŋka ale kpanaŋa ale tintana ŋaai ale
a nyagsi la, ale ŋan baai ale a nyagsi la, ale ti garuk peelitaŋa, ale ti garuk
sobtaŋa, ale garuk saalisaŋa, ale ti garuk montaŋa, ale ti daataŋa tɔgatɔga
ka ale ŋanta baai meena ate ba pai yauk nyina a nyɛ ba la, ale da tii ligra
ale pagra la, ale ti kutaŋa, ale ŋanta baai ate ba pai nyɛ diina puusa po la,
13 ale ŋanta baai nyum ale masa la, ale ti daamu, ale ti kpaamu, ale
zuetaŋa ale “wiiti” wa, ale ti niiga, ale ti piisaŋa, ale ti wusumaŋa ale ŋa
torokoma, ale ti yomma ale nurubisa chiisaŋa.
14 Ate gerindɔma yaa weeni wa ayen fi jok ŋan maŋsaŋa meena kama
a jok fi nalimu me. Fi be kan ŋman nya ba.
15 Gerindɔ baai meena ale gerim tɛŋ kala po a jigsi la ale za ka nna
niŋniŋa, dii nyiŋ la ba a chali ka yɔgsum ale ba ale maa nam ale wa. Ba
ale kasim kaari kama,
16 a weeni ayen, “Ku bie ka nna yegayega tɛŋkpieŋka de jigi. Ni nyiem
kasim a jo ka garuk peeta ale garuk sobta ale garuk monta ale a su ŋanta

baai ate ba pai ligmɔniŋ, ale tintain nalinsa ale ŋanta baai ale a nyagsi a nyɛ ba la.
17 Ate ba deri jok ba ŋantaŋa meena ‘miita’ pisiyuebi po.”
Ŋaaruntaŋa kpaŋŋa ale baai ale baai ale va ŋaaruntaŋa a nyiem ale baai ale a damu ŋaaruntaŋa ale baai meena ale a tom nya kpeemu po a de la a yaa za niŋniŋa.
18 A kaari dii nyiŋ la ba ale nya bolimu ale a de ba ate nyuisaŋa a yiti dii la. Tɛŋ a jam karo a magsi chaab ale tɛŋka de.
19 Ba jam kasim ŋari ka tanta a basi ba zuimaŋa po, ale a kaari a weeni ayen dii ale a nyɛ tɛŋka de po la a bie ka yega. Ka ka tɛŋ kaai ate nuruba a jam ka ale ŋaarunta a gerim, a va ka ŋantaŋa nyiŋ a jigsi. Ate ka deri yiri dai yeŋ a jok jaab meena.
20 Baai meena ale bo wenŋmazuk la, ni basi ate ni sue peenti Naawen ale kaasi ka la nyiŋ. Naawen nuruma ale Yeezu tuimtomdɔma ale Naawen biisiteerɔma, ni basi ate ni sue peenti. Naawen kaasi ka kama ba ale nyɛ ni dii la nyiŋ.
21 Ate sabiilo kpioŋ a yaa pai tintain ate di soa ase niri la a yuk basi nya kpeemu po, ale weeni ayen, Naawen a za wa yuk tɛŋkpieŋka Babilon ale pagrim a basi ka dila degadega ate waai a kan ŋman nya ka.
22 Nuruba a kan ŋman wom nuruba luelita, yaase kpanta nakka, yaase paampuuŋta peerika, yaase damunsa peerika. Nuru kan ŋman tom tuini tɛŋ kala po, waai abe kan wom niri num ka.
23 Waai a kan nya zeuŋ tɔati ka tɛŋ kala po yaase nipɔk faarik wari du. Tɛŋ kala gerindɔma ale jam pagra tɛŋka meena zuk ate ka nuruma a tom kperisa tuima a paasi tɛŋka zuk nuruma meena.
24 Babilon a nya ninam yegayega dii nyiŋ la ba ale ko Naawen biisiteerɔma ale Naawen nuruma ale nuruba yegayega ate ba ziimu a nyini tɛŋka po la.

19

1 Kude ŋaaŋnyiŋ mi yaa wom nuemka nna ase nuru bɔari la wenŋmazuk a weeni ayen,
“Pak Naawen, varibasika, ale zula, ale pagrim, ka tama Naawen ale soa.
2 Wa ka wensie nyɔnɔ ale a bo wensie buusa. Naawen a bo mini nidɔa yaalika wa ale kaasi tɛŋka ale wa kaboŋsa tuimaŋa la kama. Naawen a namsi wa kama dii nyiŋ la wa ale ko wa tomteerɔma la.”
3 Ba yaa ŋman pilim kaari a weeni ayen, “Pak Naawen, bolimu ale a de tɛŋkpieŋka la nyuisaŋa a kasim a juelí ka wein taam wuu.”
4 Nisomba pisiye ale banaansiwa ale duŋsa sinaansiwa ale jam za gilim wenŋmazuk zukpaglika la, a jam a duak ka tɛŋ ale a yiti wenzuk a puusi Naawen ale a weeni ayen, “Ku be nyɛ dila. Ni basi ate ti a pak wa.”
5 Ate mi yaa wom ale lueluk a ŋman nyini wenŋmazuk zukpaglika jigini a yaa a weeni ayen, “Ku magsi ka nuru baai ale ka nuru kpeenta ale baai ale kan daa nuru kpeenta ale ge ba chim wa tomteerɔba ale a chali wa la, a te wa pimpauk.”
6 Mi yaa ŋman wom nuru bɔari luelita ate ti jam a nyɛ waai nna yegayega a se nyiam ale a chali la. Luelutaŋa me a jam a na a se ka nanpansa ale a na la. Luelutaŋa a jam a weeni ayen,
“Ni basi ate ti a pak Naawen. Wala ale soa ŋanta meena pagrim.
Wa ka ti Nyɔnɔ.
7 Wa zuak a gaam ŋanta meena kama.
Dila ale soa ate ku a fe ayen ti a pak wa ale supeentik.

Di danni a paari kama ayen Pabiika a faari nipɔk waai ale gomsi wa dek
a limsi wa la.
8 Ba te wa powa ka siuk ayen wa a jo garuk tii ale nala ale nyagsi la.”
(Garuk nalintaŋa de a ka tuim nalin tii ate Naawen nuruma a jam nyɛ la.)
9 Sabiilo wanyi a yaa jam weeni mi ayen, “Ŋmarisi dii ate mi a weeni
la a dueni. Baai ate ba le wi ba ayen ba jam maa de ŋandiinta Pabiika
nipowa faarika la, ba sue ale peenti.” Wa le ga weeni nna a nueri la, wa
ŋman pilim weeni magla a gum du ayen “Wieŋa de ka Naawen wensie
wie.”
10 Mi yaa kpi duna wa niŋ ayen m puusi wa, alege wa jam weeni mi
ayen, “Kan nyɛ dila, dii nyiŋ la mi ale fi ale fi suaataŋa baai ale a weeni
nuruba ayen Yeezu ale soa ba la, tama meena ka wa tomteerɔba. A puusi
a te Naawen nyiini.”
Wensieŋa ate Yeezu a pa sak la ale a basi ate biisiteerɔma a biisi.
11 Ate mi yaa nya ale wenŋmazuk lagi ate wusum peeluk a yaa jam za
du. Ba jam a wi waai ale jam do bu la ayen ka, “Wensie nyɔnɔ.” Wa yue
me jam ale, “Waai ale ta siaka la.” Daa meena wa kasim jam a cheŋ ka
kpaliŋ po, ale a bo wa dachaasaŋa buusa ŋaai ale jam magsi wa boka la.
12 Wa ninaŋa a jam muni a se ka bolim la. Wa me jam vuk ka zutok
bɔari. Ba jam ŋmarisi ka yue dii ate nuru a jam ze di kiri la a dueni wa
nyiŋ. Wa dek wa nyiini ale jam seba yonni kiri.
13 Wa jam jo ka kasaauk ate ziim a jam muni ku meena. Wa yue jam ale
“Naawen Wanni.”
14 Sojiba yegayega baai ale jam bo wenŋmazuk la a jam jo ka garuk
nalinta ale do wusum peeta a yaa jam a vi wa ŋaaŋ.
15 Waai ale do wusum peeluku la a jam ta ka gebik ate ka ta noa ŋaye
a yaa jam nyini wa noai po a nyini. Wa jam weeni ayen wa le pai kama
a nyɛ kpaliŋ ale tɛŋzuk nuruma a nak ba de. Wa le soa ba ale pagrim
nalimnyiini abe wa ŋmiak yoana ŋa daamu. Dula jigini ale a sak Naawen
supuurimu.
16 Ba jam ŋmarisi ka yue a dueni sojima kpagini kasaauku ale wa
naŋsaŋa kanyi nyiŋ. Yonni jam ale,

MI KA NALIMA MEENA NAAB,
ALE NYƆNƆMA MEENA NYƆNƆ.

17 Mi yaa nya sabiilo ale wa za wenbinni zuk. Wa yaa jam kaari ale
lueluk pagrik yegayega a weeni nuin sii meena ale jam bo wenŋmazuk
a yiri la ayen, “Ni tigsi chaab a jam de ŋandiin tii ate Naawen le te ni
yegayega la.
18 Wa le pai nalima ale sojiba ale ba kpaga, ale wusuma ale baai ale do
ŋa la, ale baai ale ka nuru kpeenta ale baai ale kan daa nuru kpeenta, baai
ale ka yom, ale baai ale kan daa yom, bala meena ate Naawen ale pai a te
ate ni de.”
19 Ate mi yaa nya duŋ kperikaliik kaai ale jam nyini nya kpeemu po a
nyini la ale tɛŋzuk nalimaŋa ale ba sojima ale ba maa chaab a cheŋ ayen
ba ga nyɛ kpaliŋ ale nuru waai ale jam do wusum peeluku la ale wa sojima.
20 Wenŋmazuk sojima a yaa jam nak yiak tɛŋzuk nuruma sojima ale ge
yaa yik duŋ kperikaliika ale venta biisiteerɔwa. Biisiteerɔwa de a kasim
jam a nyɛ ka wakperikaliisa duŋ kperikaliika niŋ ayen ka paasi nuru baai
ate duŋ kperikaliika a jam ŋmarisi ba nyiŋ ayen ba jam a kaab ka bogluku
la. Wenŋmazuk sojima a yaa yik duŋ kperikaliika ale biisiteerɔwa a ta
cheŋ ga yuk basi mogi kpeeni po, juijui ate bolimu a kasim a de la.
21 Wenŋmazuk sojima kpagini waai ale jam do wusum peeluku la, a yaa
yeeri gebik woŋ kuui ale jam ta noa ŋayewa la wa nɔanni po a yaa ko

tɛŋzuk sojima baai ale jam tali la. Nuinsaŋa a yaa basi wenŋmazuk ale siŋ a de ba chak ale tali.

20

1 Ate mi yaa nya sabiilo wanyi ale wa basi wenŋmazuk ale ge siŋ tɛŋzuk. Wa jam ta ka choarini dobdi wa nisa po. Wa jam maa ta ka vorub buui ale kan ka kpeglimka la nɔanni saafiika wa nisa po.

2 Sabiilowa a yaa jam yik jaab waai ale a neensi waamu a jam yiak nipowa la, a yaa bobi wa ale choarini dobni ayen ku paari bena tusidi. Jaamu de ka Sitaana yaase velinvendika ate wa boro a ta nyini dila po dila po la.

3 Sabiilowa yaa yik wa a yuk basi vorub buui ale kan ka kpeglimka la po, a yaa pai wa saafiika a kpari vorumu nɔanni. Wa nyɛ dila ayen ka wa kan ŋman baga a paasi tɛŋzuk nuruma. Wa le bo ka vorumu po ate bena tusidiwa a ga nueri. Di danni a dan ga paari, ba le lagi vorumu ate wa nyini boro magla.

4 Ate mi yaa ŋman nya ale zukpaglik si chaab a za dula. Ba yaa jam pai pagrim a te baai ale jam kali si zuk la ayen ba bo buusa. Mi yaa jam nya baai ate tɛŋzuk nuruma a jam ko ba ayen dii nyiŋ la ba jam a sak Wensieŋa ate Yeezu a pa sak la ale Naawen wanni. Ba an jam puusi a te duŋ kperikaliika yaa se ba kaabi ka bogluku. Ba an jam basi me ate ka ŋmarisi ka yonni a dueni ba die ale ba nisa nyiŋsa. Yeezu Kirisita a jam yeeri ba kama a ta nyini kum po a nyini ayen ba ale wa a maa chaab a chim nalima a soa tɛŋka ate ku ga paari bena tusidiwa.

5 Bala ate wa liŋ jam nak yiti kum po. Bena tusidiwa a jam nueri kama ale ge ate wa yeeri baai ale jam liŋ kpi la kum po a ta nyini.

6 Baai ate Kirisita a liŋ lueri a nyɛ ate ba yiti kum po la, ba sue ale peenti kama. Ba le chim ka Naawen ale Kirisita yenni kaabteerɔba. Baai ale wa ale ba soa tɛŋka ate ku ga paari bena tusidiwa la. Kum buui ale a saa buyewa la a kan nya pagrim ba zuk wa.

7 Bena tusidiwa a dan ga nueri, ba le basi ate Sitaana nyini vorumu po a nyini.

8 Wa le nyeema cheŋ kama a paasi tɛŋzuk nuruma, abe wa a tigsi ba a gum chaab ale Gɔg ale Megɔg ate ba maa chaab a tu Naawen nuruma a nyɛ kpaliŋ. Sitaana ale wa nuruma de ale piisi kama nna yegayega ase beli tintambusuŋ la ate nuru an baga a le chiini ba.

9 Ba le nyini ka jigi meena a jam gilim Naawen nuruma baai ale jam bo dula la. Wa mariŋ ba boka jigi ka yegayega. Naawen ale basi ate bolim nyini wenŋmazuk a siŋ jam de baai meena ale za gilim di la.

10 Ba yaa le yik Velinvendika waai ale jam a nyeem a paasi nuruma la a yuk wa a gum duŋ kperikaliik ka ale venta biisiteerɔwa po ate bolim buui ale kasim jam a de mogini po la a de ba meena. Dula, wala ale duŋ kperikaliika ale venta biisiteerɔwa ale kasim a nam ka nna yegayega taam wuu.

11 Ate mi yaa ŋman nya zukpaglika wenŋmazuk. Ka jam ka zukpaglik kpieŋ peeluk ate nuru a jam kali ka zuk. Tɛŋka ale wenŋmazuk a jam ka wa niŋa, jigi me abe jam karo ayen ba sugi.

12 Mi yaa nya tɛŋzuk nuruma baai ale jam ka nuru kpeenta ale baai ale jam kan daa nuru kpeenta ate Naawen yaa nak ba yiti kum po. Ba jam za ka wa zulaŋa zukpaglika niŋ. Ba yaa jam lagi nyuvuri gbaŋka ale gbaŋsa si chaab. Wa jam bo ba buusa a magsi chaab ale ka dii ate ba nyɛ la ale dii ale jam ŋmarisi a nyo gbaŋsaŋa po la.

13 Baai ale jam kpi ate ba gu ba tɛŋka ale nya kpeentaŋa po la, ale baai
ale jam bo kpiluŋ tɛŋ la, nuruma de meena a jam za ka dula. Naawen a
jam bo ba buusa a magsi chaab ale ka tuim ŋaai ate ba jam tom la.
14 Ba jam pai ka kum ale kpiluŋ tɛŋ a yuk basi mogini po ate bolimu a
kasim jam a de la ayen bu de ba a kaasi. Kude ka kum buui ale a saa buye
la.
15 Baai ate ba an ŋmarisi ba yueŋa a nyo nyuvuri gbaŋka po la, ba jam
maa pai ba a yuk basi ka dula.

21

1 Ate me yaa ŋman nya ale wenŋmazuk ale tɛŋzuk ale nya kpeemu a
deri be mi nina po. Naawen yaa ŋman nyɛ wenŋmazuk paalik ale tɛŋzuk
tɛŋ paalik.
2 Mi yaa nya Naawen tɛŋ kpieŋ kaai ate wa jam lueri a te wa dek la a
yaa basi wenŋmazuk siŋ tɛŋzuk. Tɛŋ kpieŋ kala ale Jerusalem paalika.
Ku jam a nyɛ se ka nipɔk ale kasim jam a gomsi wa dek ayen wa yali wa
chora la.
3 Mi yaa wom ale lueluk kpioŋ a nyini wenŋmazuk zukpaglika jigini a
yaa a weeni ayen, “Wom mi. Yɔgyɔgla, Naawen ale nuruba ale boro ale
ka chaab. Nuruma ale chim ka wa nuruba, ate Naawen me a chim ba
Naawen.
4 Wa le duisi ba ninyaata a basi. Kum ale ninam ale nyiŋdomma a kan
ŋman boro. Ku le liŋ jam ka dii la, ku kan ŋman nyɛ dila dii po dii po.”
5 Waai ale jam kali Naawen zulaŋa zukpaglika zuk la a yaa weeni ayen,
“M nyɛ ŋanta meena ka ŋanpaala.” Wa ŋman pilim weeni mi ayen,
“Ŋmarisi dii ate m le weeni fu a dueni, dii nyiŋ la m wieŋa ka wensie
wie ale magsi me.
6 M tuimaŋa a nueri kama. M ka piilimka, m be kasim boro kama taam
wuu. M nyuvuri paalika kaai ate m pai a te nuruba la, a nyɛ se ka nyiam
la. Nyanyuila ale ta waai meena la, m le basi ate ba nyu bu ka tiirim.
7 Waai ale ta pagrim wie meena zuk la ale wa tuesi ŋantaŋa de meena,
mi ale chim wa Naawen ate wa me ale chim m biik.
8 Alege baai ale yɔgsa la, bumbobroma, ale baai ale daŋ ba dek ale
wabaata la, ale nuru koorisa, ale kaboŋ nyeerisa, ale baai ale a tom kperisa
tuima, ale baai ale a kaab bogluta, ale velinvendisaŋa, a za ba jo ka mogi
diipo ate bolim a de taam wuu. Ku la a nyɛ ase ba a kpi a saa ka buye la.”
9 Sabiilo baai bayopoiwa ale jam ta china ŋayopoiwa ate ninammu a bo
ŋa po la, wanyi a yaa weeni mi ayen, jam de ate m dak Pabiika powa a
sak fu.
10 Naawen Chiika a yaa sak mi ate mi nya ale sabiilo a ji mi a ta jueli
guuk zuk. Wa yaa sak mi Jerusalem, tɛŋ weleŋka ale ka nyini wenŋmazuk
Naawen jigi a cheena ale
11 a nyagsi ale Naawen zulaŋa. Tɛŋka a kasim a nyagsi kama ase tintana
ŋaai ale a nyagsi la, a nya nna cheri.
12 Ka jam ta ka parik kpieŋ nna woŋwoŋɔa ale nansuiŋta pi ale ti yeri,
ate sabiiloba pi ale baye a limsi nansuiŋtaŋa. Nansuiŋtaŋa noa ba ŋmarisi
ka Izirali bisaŋa pi ale bayewa wie a dueni du.
13 Nansuiŋta tita ale jam bo kauk kunyi meena. Tita ale jam bo kori geŋ,
tita bo yiseoku geŋ, tita bo wiiluku geŋ, tita me bo yeri niŋ geŋ.
14 Ba pai ka tintana pi ale ŋaye a dueni nyubini a se parika ale ŋmarisi
Pabiika tuimtomdɔma pi ale bayewa wie a dueni ŋa nyiŋ.
15 Sabiilo waai ale biisi ale mi la, a jam ta ka tachek ate ba pai ligmɔniŋ
a nyeka ayen wa magsi tɛŋka, ale nansuiŋtaŋa ale parisaŋa.

16 Tɛŋka labsimu ale ka woglimu a jam soa ase ka chaab la. Sabiilowa
a jam pai ka wa tachekka a magsi. Ka woglimu jam ka “mɛɛla” tusidi ale
kobsinu. Ka labsimu ale ka juelika a jam soa ase ka dila la.
17 Sabiilo me yaa ŋman magsi pagrika ase wa ale poom a magsi dii la
ate ka jueli a woŋŋa nna yegayega.
18 Tɛŋka parika ba jam pai ka tintain peela ŋaai ale a nyagsi a nyɛ ka
alege tɛŋka po dek ligmɔniŋ a nyɛ nna ase nyaasuŋ la.
19 Ba pai ka tintain nalinsa tɔgatɔga a ŋmirisi nyubini. Ba ale liŋ pai
tintana ŋaai a dueni la a boro a nyɛ ase ka sobluk la, ŋaai ale nyɛ buyewa
la me a boro a nyɛ ase ka sobluk la, ŋaai ale nyɛ butawa la a nyɛ ase ka
gonungoona la, ŋaai ale nyɛ bunaansiwa la a nyɛ ase ka gonungoona la
ale peela,
20 ŋaai ale nyɛ bunuwa la a nyɛ ase ka monuŋ ale peeluk a gum chaab la,
ŋaai ale nyɛ buyuebiwa la a nyɛ ase ka monuŋ la, ŋaai ale nyɛ buyopoiwa
la a nyɛ ase ka dubuulim la, ŋaai ale nyɛ naaniŋka la a nyɛ ase sobluk ale
a nyagsi la, ŋaai ale nyɛ neoku la a nyɛ ase dubuulim ale gonungoona ale
gum chaab la, ŋaai ale nyɛ piwa la a nyɛ ase gonungoona la ale peela, ŋaai
ale nyɛ pi ale bunyiwa la a nyɛ ase monuŋ la, ŋaai ale nyɛ pi ale buyewa
la a nyɛ ase ka sobluk la.
21 Ba yaa jam pai ka ŋanta pi ale baye ate ba a nyagsi ase tintana la, a
nyɛ parika nansuiŋta pi ale tiyewa meena. Ba jam maa pai ka ligmɔniŋ
me a se nyaasuŋ la a piisi siuk kpioŋku.
22 Mi an jam nya Naawen Puusika Yenni tɛŋka po dii nyiŋ la Puusika
Yenni ale Nyɔnɔwa Naawen kpeeni dek ale wa Pabiika.
23 Baai ale jam bo dula la, an jam a yaali wenbiri yaase chiika. Naawen
ale wa nalimu ale a nyagsi ate ba a nya. Pabiika me ale ba bolim ate ba
nya.
24 Tɛŋzuk nuruma le ba nya bolimu de a cheŋ. Ba nalimaŋa me le pai
ba zulaŋa a jam gum du.
25 Ba kan ligi siaka noaŋa. Ŋa le kasim a lagi kama daa meena. Dii nyiŋ
la yok a kan bo du.
26 Tɛŋzuk nuruma me le ba zula yegayegaka a jam gum tɛŋka po.
27 Tuimbaata nyamma ale baai ale a nyɛ kaboŋsa ale maara velim la,
ba kan baga a maa jo dula. Baai ate ba ŋmarisi ba yueŋa a nyo Pabiika
nyuvuri paalika gbaŋka po la, bala nyiini ale ba jo du.

22

1 Sabiilowa yaa dagi Naawen nyuvuri paalika benni dii ale jam a nyagsi
nna ase nyaasuŋ la. Di jam nyini ka Naawen ale Pabiika jigi wenŋmazuk.
2 Benni a jam chali va ka tɛŋka siuk kpieŋku sunsuŋ. Naawen nyuvuri
paalika tiimu a jam za ka benni kabtaŋa meena a yoana yoana. Bu jam
a yoani ka pi ale buye ben yeŋ po. Si vaataŋa ale jam a basi ate tɛŋzuk
nuruma a nya nyiŋyɔgsa.
3 Ŋanta baai ate Naawen a ka te ba la, a kan maa bo tɛŋka po.
Naawen ale Pabiika zulaŋa zukpaglika a bo ka dula ate wa tomteerɔma
puusi a te ba.
4 Ba le nya Naawen nimbidiaka ate wa ŋmarisi wa yonni a dueni ba die
nyiŋ.
5 Abe wa basi ate ba chim nalima taam wuu. Yok a kan bo dula, dii
nyiŋ la ba Nyɔnɔwa Naawen a le wa a te ba wentueŋ. Ba kan ba a yaali
wentueŋa yaa se kanaasa ayen ba a nya.

6 Ate sabiilowa a yaa weeni mi ayen, “M le a yaali ayen m weeni fu dii
la a magsi kama ale ŋman chim wensie me. Ti Nyɔnɔwa Naawen waai
ale pai wa Chiika a nyo wa biisiteerɔma suniima po la, a tom ka mi wa
sabiilowa ayen wa jam sak wa tomteerɔma dii ale di nyɛ yɔgyɔgla la.”
7 Yeezu a weeni ayen, “Wom m wieŋa de. Ku kan beni ale ge ate m pilim
ŋman jam. Baai meena ale a zuli dii ate m ŋmarisi nyo gbaŋka de po la,
ba sue ale peenti kama.”
8 Mi, Jɔɔn, a nya kama ale wom wieŋa de meena. Mi le ga nya ale wom
wieŋa de meena a nueri la, m jam kpi ka duna tɛŋ ayen m puusi sabiilowa
waai ale dagi wieŋa de meena a sak mu la.
9 Alege wa weeni mi ayen, “Kan nyɛ dila, dii nyiŋ la mi ale fi ale fi
suaataŋa baai ale ka Naawen biisiteerɔba ale a va gbaŋka de wieŋa la,
tama meena ka Naawen tomteerɔba. Puusi a te wala nyiini.”
10 Wa ŋman pilim weeni mi ayen, “Kan fi pai wie ŋaai ale bo gbaŋka de
po la a sugi, dii nyiŋ la, ku kan beni ale ge ate ŋa chim wensie.
11 Di danni a dan ga boro a paari, baai ale a tom tuimbaata ale tuim
daŋtisa la, ba le ŋmasi a tom ŋa a gum du kama. Baai ale a tom tuimmaŋsa
la, ba me le ŋmasi a tom ŋa gum du kama. Baai me ale ka welensa nyam
la, sue ale ŋmasi chim nuru welensa a gum du kama.”
12 Yeezu a weeni ayen, “Ni wom mi ale a weeni dii la. Ku kan beni ale
ge ate m tuni ni dii ate ni nyɛ la.
13 Mi ka piilim ka jigi, m be kasim boro kama taam wuu.”
14 Baai ale a sugri ba gataŋa ayen daŋta a kan tiri ba ate ba nya siuk a
jo tɛŋka po a de Naawen nyuvuri paalika tiimu yoani la, ba sue le peenti.
15 Alege baai ale a tom tuimbaata ale a nyɛ wakperikaliisa, ale a nyɛ
kaboŋsa, ale a ko nuruba, ale a kaab bogluta, ale a velim venta ba biik po
ale ba tuima po, bala meena le wari ka tɛŋka peelimu po. Ba kan nya siuk
a jo ka po.
16 “Mi, Yeezu, ale tom m sabiilowa ayen wa jam mooli wieŋa de ate baai
meena ale a va mi la wom ŋa. Mi ka Naabɔa Deevid dɔkdemma po wanyi.
Mi a nyagsi ka nna yegayega a se vari chiŋmarika la.”
17 Naawen Chiika ale Pabiika powa a maa chaab a weeni ni ayen, “Ni
jam”.
Baai meena ale a wom ba wieŋa la, ale maa weeni kama me ayen, “Ni
jam”.
Nama meena baai ate nyanyuila a ta ni la, ni jam nyu Naawen nyuvuri
paalika nyiamu tiirim.
18 Mi, Jɔɔn, a kaam baai meena ale wom gbaŋka de wieŋa la kama. Waai
a dan pai wari de choa a gum mi wieŋa de po, Naawen le pai ninam ate
sabiiloba bayopoiwa a jam ta la a gum ku nyɔnɔ waali kaai ate wa le waali
wa la po.
19 Waai me a be dan yeeri wari gbaŋka de po a basi, Naawen a kan
basi ate ku nyɔnɔ a jo wa tɛŋka po a maa de wa nyuvuri paalika tiimu
yoanaŋa, ŋaai ate m poom weeni ŋa wari gbaŋka de po la.
20 Nuru waai ale za m wieŋa ŋaaŋ la a weeni ayen, “Wensie, ku kan
beni ale ge ate m pilim ŋman jam.”
Basi ate fi le weeni dii la a sum nyɛ. Ti Nyɔnɔ, pilim ŋman jam.
21 M be ŋman a saalim ayen ti Nyɔnɔwa Yeezu niaka a bo ale ni meena.
Ku be nyɛ dila.